
This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<https://books.google.com>

VOT H. 77

a 689
739

VII

H 77

Národní knihovna ČR
Historické fondy

7 H 77

Národní knihovna

1003117885

ANDR. CHRISTIANI ESCHENBACH
Prof. P.
DISSERTATIONES
ACADEMICAE

Varia Antiquæ Sapientiæ Rituumque
Gentilium Argumenta exponentes.

Accedunt

Eiusdem

ORATIONES BINAE,

Altera Inauguralis,

De imminente Barbaric Litterarum
declinanda,

Altera , in Funere

Illustriſſ. Virti,

CAROLI VELSERI

Reip. Noribergensis Senatoris Duum-
Viri,
Musarum Patroni.

NORIBERGAE,
Sumptibus WOLFGANGI MICHAELLIS
& JOHANNIS ADOLPHI.

Epis Johannis Ernesti Adelbulneri, An. 1705.

MONASTERIO DE SANTA MARÍA

DE LOS HUERTOS DE ALMENDRALEJO

CONVENTO DE LAS HERMANAS DE LA CARITAT

EXPOSICIÓN DE LA VIDA DE NUESTRO SEÑOR JESÚS CHRISTO
EN LA SEMANA SANTA EN ALMENDRALEJO

Y EXALTACIÓN DE SU CRISTIANISMO

ESTA SEMANA SANTA SE CELEBRARÁN LAS
PROCESIONES DE LA SEMANA SANTA EN ALMENDRALEJO

EL DOMINGO DE RAMOS SE CELEBRARÁN LAS
PROCESIONES DE LA SEMANA SANTA EN ALMENDRALEJO

EL JUEVES SANTO SE CELEBRARÁN LAS
PROCESIONES DE LA SEMANA SANTA EN ALMENDRALEJO

EL VIERNES SANTO SE CELEBRARÁN LAS
PROCESIONES DE LA SEMANA SANTA EN ALMENDRALEJO

EL SÁBADO SANTO SE CELEBRARÁN LAS
PROCESIONES DE LA SEMANA SANTA EN ALMENDRALEJO

EL DOMINGO DE RESURRECCIÓN SE CELEBRARÁN LAS
PROCESIONES DE LA SEMANA SANTA EN ALMENDRALEJO

ESTA SEMANA SANTA SE CELEBRARÁN LAS
PROCESIONES DE LA SEMANA SANTA EN ALMENDRALEJO

ESTA SEMANA SANTA SE CELEBRARÁN LAS
PROCESIONES DE LA SEMANA SANTA EN ALMENDRALEJO

ESTA SEMANA SANTA SE CELEBRARÁN LAS
PROCESIONES DE LA SEMANA SANTA EN ALMENDRALEJO

REVERENDO ET AMPLISSIMO
VIRO
DN. WOLFGANGO
LVDOVICO ANDREÆ,

Ecclesiæ in Vrbe Norica Pri-

marie, Sebaldinæ, Presby-
tero;

ANDREAS CHRISTIANVS
ESCHENBACH.

S. P. D.

D Ispicienti mihi, cui possidit
mùnus Dissertationes meas
Academicas, quas tandem
Amicorum, nimis fortasse be-
ne de me misque studiis sensignata, nescio

EPISTOLA.

nescio preces magis quam cōvicia ex-
torterunt, ex more nuncuparem; varia
ac diversa animum subibant, quæ me
aliquamdiu suspensum & inquietum
tenuere. Obvertabantur Viri Principes,
qui alias in tali negotiis requiri solent,
ut, si forte Auctoribus obirestat opa-
quis cayillis, aut, quæ istorum homi-
num insaniam esse, calumnias etiam in
commodare studeat; Illi, si non vi &
armis, saltem Auctoritate Sua, quā
inter omnes pōllent, nebulonibus ejus-
modi resistant eosque dispergant: Sed,
consideranti, Argumenta harum Dis-
sertationum non ea esse, ut Tutelam
Principis, etiam si forte oppugnen-
tur, mereantur; tum præterea, rem
non carece Inviditā diidicerim, Princi-
pium Gratiam, ut ut non aliâ quam
propria Virtutis fiduciâ ambire &
ab hoc consilio abstinentem du-
xi. Ongerebant sc̄ animo ii ipsi Amici,
qui

EPVSTOLIA

qui nō, sūt Editionem hanc adorpa-
rem; tories & tācō instantes hortati
sunt: quos ob id meritò fortunatissimos
participes esse debere judicabam, ut;
si quid laudis, aut saltem approbationis
à Viris cordatis & eruditis in hac Cor-
natiōna, oīam mea, derivaretur; Int̄ij
quidem expertes hujus fructus sint, qui
bonis adeo Consiliis suis hanc jucun-
dam mihi messem procurarunt: Sin,
verò fecus ceciderit; ne ego solus o-
mnem invidiam ferrem; sed iū, quos
que partem ejus aliquam habeant, qui
non ante desliterunt aurem vellicare,
donec me in partes suas traxerint, & ut
periculosa hanc aleam subirem, per-
moveriat. Sed, cūm illorum Numerus
major fuerit, quām ut tot Nominib-
us frontem Libelli, onerandam esse
censerem; solectum autem, quamvis
Dignitate & Meritorum Titulismak-
no inter se differant, Amicorum habe-

EPYSTOLA.

re, cum radem me animo & pariter
singuli diligant, & indeoena & irreb-
giofum arbitrariet, etiam ab hac sen-
tentia animatum revocavi. Placuit tan-
dem nūdē & sine omni Inscriptione
milleborū foetus protrudere & partim
quod dudum à the concepti & editi,
dudum tamen à me emancipati fuerint,
& ideo curam meam jam dudum effu-
gerint, partim, quod tot antea plerū-
que jāni in publico versati, comites fa-
tis adhuc & humaniter ab omnibus ha-
biti & excepti fuerint, ut proinde no-
vum aliquem iis Patronum anxiè qua-
rere, omnino necessarium non esset.
Et jam in eo eram, ut omni Ope &
Compendatione destitutos abs me di-
mitrorē, fatisque suis & fortune por-
to permetterem: Cūm, nescio quis te-
acer aliquis Affectus animum occupa-
vit, monuitque, ne Patrem planè exue-
rem erga illa pignora, quæ olim & in-
con-

concepitu suo tanta me jucunditate per-
 fuderunt, & emissa, tot maximos & do-
 cissimos Viros Patronos mihi fece-
 runt; quin, si fas dicere, Fama etiam
 januam mihi patefecerunt. Jucundum
 sanè erat retractanti, Juventutis mea,
 optimæ & amoenissimæ ætatis huma-
 nae partis, jam inde a pueritiae limitibus,
 studia recognoscere; Vigorem illum
 aut potius Ardorem, quo erga bonas li-
 teras incitabar, ex suis, tantum non
 crepundiis aestimare; Profectus juve-
 niles meos, qualescunque tandem
 maturo, jam judicio examinare, & quæ
 tum mihi de me promittere debuerim,
 ex meo jam Statu & Conscientia per-
 spicere. Juvabat, me, ante senium, qua-
 si repudiascere, meque ipsum, ut libe-
 ros, meos, respicere, ut indies creverim
 animo, indies plura didicerim, plura le-
 gerim, indies digniora meditatus &
 expertus fuerim: verbo, ut annis, ut

EPPISTOLA.

animo; ut doctrina; ut etiam; quid nō
dicam? virtute profecerim. Et parum
absuit, quin me, in his tenellis, solide
dilexerim, Par vosque Quirites eos, at
afflitti amplexatus, salutaveris. Hic,
nescio Error an Iudicium, certe Favor,
tantum apud me valuit, ut, repudiatis
omnibus aliis consilii, dendo sis Pa-
tronum querendum firmiter decrevi-
rim. Et Eum quidem, cuius Benevo-
lentiam, Integritatem & animi Con-
stantiam erga me ipsum expertus, du-
bitare nequaquam possim, cum pati
Affectu excepturum illa animi mei co-
namina, quae tam grata mihi, tam cha-
ra, tam dilecta semper fuerunt. Tum
præterea talem, qui eâ Auctoritate,
Doctrina & Animi magnitudine instrui-
tus esset, ut tutelam illorum, contra
quosvis, suscipere & velit & possit:
Quod si & talis insuper obtingeret, cui
Animus meus, cui Studia, cui omnis
Vitæ

EPYSTOLA.

Vitæ tñræ, jam inde à puerò acta; de-
cursus innotuisset & perspectus esset;
jam nōn erat quod amplius desidera-
rem & optarem ab eo, cui cā deinceps
in solidum committerem, ejusque Pa-
trocinio penitus resignarem. Hic
veto Tu, VIR REVERENDE, so-
lus mihi occurrit, in quo hac omnia
simul cogita & parata mihi deprehēn-
di. Nam, quo Favore, qua Bentvo-
tentia jam dudum me complexus fu-
ris; cùm non certiora ejus existent in-
dicia, quām quod constanti animo ho-
dienum omnem fortunam meam;
Tuam arbitreris, ac proinde Consilio,
Auxilio, Ope, ubivis, palam mihi
meisque rebus adsis; omnes judicare
poterunt, quorum vel favorem mihi
conciliare, vel beneficia etiam nonnu-
quam in me provocare tam sincerè sa-
pius laborasti; vel ii etiam, qui, qua-
cunque alias occasione, Te de me lo-

X s

quen-

quæntem audire: nemo autem ve-
rius & certius, quām ipse ego, qui
quotidie fructus Amicitiae Fuz ex-
perior. Id autem ut facias, cūm ab
Æquitate animi Tui nunquam impe-
trare posses, nisi jam dudum in me
aliqua deprehendisses, ob quæ dignum
me tanto amore judicare potueris;
vel hoc ipso declaras, quām bene Tibi
Animus meus, jam inde à prima ju-
ventute mea, quām bene Tibi Studia
mea, quām bene denique omnis vitæ
meæ ratio cognita & probata sit. Ut
ad eo, cūm Dissertationes hasce, Te-
stes Juvenilium meorum, in Studiis,
Profectuum producam, Te simul Te-
stem Vitæ meæ & olim actæ, & ho-
diecum decurrentis, producere &
jactare tuto apud quosvis, si opus
esset, possim. Nemo enim Testimo-
nio Tuo derogare poterit, qui, qua
Fide, qua Sanctitate, quo pio & re-
ligioso

EPISTOLA.

ligiosa Zelo Ecclesiz Christi apud nos,
jam dudem prates, neverit: Nemo Ju-
dicium Tuum in dubium vocare posse-
rit, qui, quantos Sacras & communis
Eruditionis Thesauros pectori conclu-
sos habcas, quantosque omni occasio-
ne, cum privatim publicis Sermoni-
bus, magna audientium voluptatis si-
mul & admiratione promere solet, no-
verit: Nemo denique Auctoritati Tua
resistere audebit, quam Tibi Locus &
quem in Ecclesia Christi ornas, conci-
lijat, & quam Tuis Meritis, Tua Virtu-
te, Tua Constantia, Tute Tibi peperisti
& in solidum asseruisti. Cum itaque,
DEus talem Te mihi tam verum, tam
sincerum, quin etiam, tam benignum,
Amicum conciliaverit; patere quæso,
ut Bono isthac, divinitas mihi conces-
so, solide fruar; & ut omnia mea, latio-
ra, tristiora, fido pectori Tuo hactenus
securè concedere potui, eadem Fidu-
ciâ;

EPIS TOLA.

cia, & ea committere possim, quibus
quam maximè prospectum valem; Dis-
sertationes, inquam, meas hæc, quas
Tibi eo animi candore do, dico, dedico,
quem & Tu semper in me expertus di-
lexisti, & quo Tu me, ego Te invicem
jam dudum complexi sumus. Interim
exstant sanè hæc, Pignus grati & memo-
ris erga veros Amicos animi mei: ex-
stant Testes, in Urbe nostra hodiernis
superstitis Integritatis verorum An-
torum: exstant Signa Observantiae
erga Te meæ: exstant denique Monu-
mentum Amicitiae nostræ, etiam post,
quam communis Herus noster, cuius
Vineæ, Nos nostraque omnia impen-
ditius, ambos nos, mortalitatis nexibus
etiusque incommodis solutos, in æter-
næ Libertatis Gloriam transtulerit, pe-
rematurum. Vale! Noribergæ, d. 24.
Martii, qui mihi Natalis Quadragesi-
mus secundus, Ao. cl. 45. ec V.

ELEN.

quibus
im; Diſ-
ſce, qua-
dedico,
ertus di-
nivicem
nterim
nemo-
ci: ex-
ennum
Ani-
antia
onu-
poli,
ujus
en-
bus
er-
ce-
4.
E.

IN PRAESERTIM CLOACIS MATERIALE I

ELENCHUS DISSERTATIONUM

Hoc Volumine contenta-

MENTA DEDICATA RUM. AVVITIVY

Dissertatio I.

ETHICA MYTHOLOGICA,
sive, De Fabularum Poeticarum Sen-
tentiis Moraliis.

Habita Altdorffii. An. clo loc LXXXIV.

Dissertatio II.

DE POETIS CHRISTIANIS SACRIS
GRÆCIS ET LATINIIS,

Habita Altdorffii. An. clo loc LXXXV.

Respondente

CHRISTOPH. JACOB. GRASER.

Mehrendorffio-Norio.

DIC

Dissertatio III.

DE CONSECRATIS GENTILIVM LVCIS.

Habita Jenæ. Ao. clo loc LXXXVI.

Respondente,
JOH. CHRISTOPHORO SPIESIO,
MIJ Moegendorffo-Norico.

Dissertatio IV.

VETERVM CRITICORVM

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

Habita Jenæ. Ao. clo loc LXXXVII.

Respondente
AVGVSTO FELBAVM.
Vchinc Helsc.

VIXXI ad die. vñ. m. lxxvii.

Dissertatio V.

DE SCRIBIS VETERVM ROMANORVM.

Habita Jenæ. Ao. clo loc LXXXVII.

Respondente
JOH. CHRISTOPH. SPIESIO.

Mij Moegendorffo-Norico.

Dic

Dic

卷 卷 卷

Dissertatio VI. Solemnis.

SYMPOSIA SAPIENTVM.

Habita Jenæ, Pro Loco in Ampliss. Facultate Philosophica obtainendo.

Ao. clo loc LXVII.

Respondente

THEODORO RHEVENT,
Spantoviensi Marchico.

Dissertatio VII.

DE VNCTIONIBVS GENTILIVM.

Habita Jenæ, Ao. clo lse LXXVII.

Respondente Auctore
REINERO VERVVEY,

Woerda-Batavo.

Dissertatio VIII.

DE IGNE AVGVSTIS PRAELATO.

Habita Altdorffii, Ao. clo loc XCII.

Respondente

GEORGIO CHRISTOPH. SCHVLTHES,
Noribergensi.

Dissertatio IX.

DE AVGVRIIS VETERVM

Habita Altdorffii; Anno clo loc XCII.

Respondente Auctore

JACOBO JVSTO HAEFNER,
Noribergensi.

* * *

KONVOCATIO
ORATIO XI.
DE IMMINENTE BARBARIE LITERA-
RVM DECLINANDA.

XI.

TRIENNIA ORATIO XII.
In Funere
Illustrissimi Viri
MVL CAROLI VELSERI
Reip. Noribergensis Senatoris Dicton. Viri,
Musarum Patroni.

XII.

PROGRAMMA INVITATORIVM
Ad Orationem, Numisma Hebraicum illu-
strantem, publicè audiendam.

CECNOIO CIVICUS SCARAVITHE

MVRIS TERRA EST
MVRIS SOL CLAVIS, MVRIS ALIAS
MVRIS REFUGIUM, MVRIS
PROTECTORUM.

ETHICA MYTHOLOGICA

sive

DE FABVLARVM POETICA-
RVM SENSV MORALI.

Dissertatio I.

Habita Altdorfii. Ao. clc lcc LXXXIV.

SECTIO I.

Proœmii vice fungens.

§. I.

Fabulam divinæ Poëseos ani-
mam & quasi vitam esse, ne-
mo fortè erit, qui inficias
ibit; cùm ipsa Poëseos vox id
arguat manifestissimè. Neque
enim sufficit ad absolutum & ab omni par-
te perfectum Poësam constituendum, ora-
tionem quandam metro illigare, modu-
lataque ad numeros verba regere; sed re-
qui-

*Fabula
Poëses
Anima.*

DE FABVLAR. POETICAR.

quiritur, præter metrum, præstantius aliquid, quod poëta cæteris excellat, nempe *Fictio*, ἀεχὴ καὶ ιον φυχὴ, quo titulo eam insignire voluit *Aristoteles* cap. 6. de Art. Poëtic. Historicus enim, (teste *Eodem*, cap. 9.) & Poëta, non quod metris aut sine metris dicant, differunt; liceret alias Herodoti scripta metro componere, & nihilominus historia quædam esset. Vid. ad duo hæc loca *Francisci Robortelli* Explicatt. edit. Basil. pag. 55. & 78. 79. Confer. *J. C. Scaligeri* Lib. I. Poëtic. cap. 1.

§. 2. Quotus quisque autem erit, qui sacram hanc, nec ullis præconiis satis exornandam Artem, ihanibus & frivolis, ad mentem cujusvis excogitatis figmentis, & anilibus fabulis delectari existimet? utpote quæ omni pæne ævo præclarissima quæque ingenia, & vel Regum diademata, Imperatorumque sceptræ, ad se rapuit. Quin potius poëticas fabulas non mera figmenta esse, sed divini quiddam fictis istis involucris subesse, omnino persuasus sum; ut eas Alcibiadis Silenis haud incongruè comparare quis possit. Hos enim, quamvis prima facie ridiculos, si explicueris, numen magis inesse iis, quam figmentum animum ingentem, sublimem, ac verè philosophicum, quia ipsam veritatem deprehendes.

§. 3. Ne-

§. 3. Néque id, quod hactenus dixi, auctoritate destitutum esse, probant plurima, cum recentiorum, tūm maximè veterum testimonia. Audiamus ex Recentioribus *Vetus*: *Poësis parabolica*, inquit l. 3. de Augm. Scient. p. m. 59. *ibidem* reliquias eminet. Et tanquam res sacra uidetur & augusta, cum presertim religio ipsa, ejus opera plerumque natur. Et per eam commercia diuinorum etiam humanis exerceat. Idem quoque in praefatione ad librum de Sap. Vet.: Factor certe ingenue & libenter, me in hanc sententiam propendere, ut non paucis antiquorum poetarum fabulis mysterium & allegoriam jam ab origine subesse putem, sive capti veneratione prisci seculi, sive quod nominibus fabulis reperiunt tantam & tam evidenter cum significato similitudinem & confunctionem, tam in textura ipsa fabula, tam in proprietate nominum, quibus persona sive actores fabula insigniti, & velut inscripti prodeant, ut sensum illum ab intio preceptum & cogitatum fuisse, & de industria adumbratum, nembo constanter negaverit. Cui acceptus Georgius Sabinius, Praefat. ad Commentat. in Ovidii Metamorphosin: *Poëtica*, inquit, nihil aliud est, nisi Philosophia, Numeris & Fabulis continua: qua honestarum Artium Doctrina, & precepta de Meribus illu-

strata continentur. Unde Māgnus. Eras-
mus Rotered. Poēticam dixit esse Placen-
tam deliciis conditam ex omni Discipli-
narum Genere. Denique Ceteb. Thoma-
sus, in Disp. de Fab. Roët. §. 7. inquit:
Nobis is a videtur. Cum certum sit, pīcto-

ribus atque poētis quidlibet audendi sem-

per aquam fuisse potestatem: patiamur

sane quod pīctores faciunt, ut veris ima-

ginibus, uestes fictas, aut alia ab se excogiti-

ta ornementa, qua nihil tamen occulti

significant, appingant, idem alicubi poētas

fuisse imitatos. Ubique tamen cassas, ut

īa loquar, nuces Lectori apposuisse, quis

credat? Ex Veteribus calculum suum

nōbis largitur *Plutarchus*, qui alicubi di-

cit: Οὐδὲ γὰρ αἱ λογίες εἰσὶ, ὅ φασιν ἐργασθεῖσαι.

Οὐδὲ πιντής πᾶς σοχαζεῖ την ψυχαγωγίας, οὐ

πιδασκαλίας, τένατία γάρ οἱ Φρονιμα-

τατοι τῶν περὶ ποιητικῆς οὐ φεγγάμενοι,

ποετική τινα λέγοι Φιλοτοφίαι πώ ποιη-

τικήν. Non enim verum est, quod ait Eras-

tothenes, omnem poētam hoc tantum in-

sendere, ut oblectet, non etiam ut doceat.

Com.

Contra prudentissimi eorum, qui de poëtico differuerunt, primam quandam philosophiam esse dicunt poëticam. Quin, quod mireris, apud Islandos quoque Barbaros, olim peculiarem Librum extitisse perhibent, cuius Inscriptio erat EDDA. in quo Mythologia Poëtica, quæ nihil aliud erat, quam Theologia, Physica & Ethica veterum Septentrionalium Populorum, continebatur. Unde, si Radbeckium, in Atlantica, audire velis, universa Græcorum Mythologia, Theologia &c. fluxerint. Confer Morboffum, Part. II. Cap. VIII. im Unterricht von der Deutschen Sprach und Poeteren.

S. 4. E quibus fanè apparet, *Annot. quorum Philosophiam*, maximam partem fabulis impletam, & obscuris ejusmodi involueris implicatam fuisse; Nam apud Græcos, multo ante quam extiterunt Philosophi, Studia Sapientiae à Poëtis celebata sunt, ut præter alios infinitos, Cicero quoque testatur, in *Tusculanis*, ubi scribit: Antiquissimum è Doctis Genus esse Poëtarum. Hi verò, ut Lenociniis quibusdam allicerent Homines ad discendum, conséstat sunt duas Res, quæ plurium delectationis afferunt; nempe Savitatem Numerorum, & Commenta Fabularum. Ideoque, docente Serabone, Lib. I. Geograph. τὰς παιδεῖς εἰ τὰς ἀλητικὰς πόλες πράγματα.

tisca dicitur tuis pomerium, παῖδεύσιν, εἰ τούτη
 οὐλαχάρειν, αὐτὰρ συφρονίσμενος. Quod idem
 Athanæus docet, Lib. XII. & Lucianus
 περὶ γυμνασίου. Audiamus supra laudatum
 Verulamium, qui hunc docendi modum,
 rem gravem & sobriam, atque omnis va-
 nitatis expertem, & scientiis apprimè uti-
 lem, imò & quandoque necessariam vo-
 cat: nimirum, ut in inventis novis, & ab
 opinionibus vulgaribus remotis & penitus
 abstrusis, aditus ad intellectum humanum
 magis facilis & benignus per Parabolæ
 queratur. Itaque ait, antiquis seculis,
 cùm rationis humanae iuventa, & conclu-
 siones etiam ea, que nunc trita & vulga-
 ria sunt, tunc temporis nova ac inconsuete
 essent, omnia fabularum omnigenarum,
 & anigmatum & parabolarum & simili-
 tudinum plena erant &c. Et Athanaf.
 Kircherus, in Oedip. Ægypt. p. 2. Class. 3.
 Non est verisimile, inquit, Homerum, hu-
 manæ sapientia oraculum, tam indigna
 sub fabula sequente de divina essentia na-
 turæ protulisse: sed anigmaticis hujusmo-
 diis vulnus, non alio sine usum fuisse nisi
 ut omnino divinitatis sacramenta, à ple-
 bejorum rudi intellectu & incapacitate se-
 moveret; solisque sapientibus medullam
 propositæ fabule emulcandam praberet.
 Est namque hæcrorum verè honestarum
 naturæ: quod habent eximum, id in inti-
 mis

timis recondunt abundantque, quod verò contemtissimum, id prima specie præ se gerunt, ac thesaurum, ceu vili cortice, disimulant, nec profanis ostendunt oculis, Confer, *Jah. Wovverium*, Polymath, Cap. X.

§. 5. Prout autem Scientiae, quæ sub Philosophiam cadunt, variæ & numero phares sunt; ita etiam Fabulas diversi Argumenti & Significationis esse oportuit. Sub aliis nempe fabulis *Physicam* intendebant veritatem, sub aliis *Moralēm*, sub aliis rursus aliam; ut proinde pro ipsarum rerum, quas fabulæ significare debuerant, variatae, ipse quoq; fabulæ varient Quod assertum etiam confirmat idem Kircherus, quando cum *Dionysio Halicarnass.* l. 1. Rom. Antiqu. in Oedip. Ægypt. Tom. II. Part. I. Class. §. p. 37. inquit: *Sunt maxima utilitatis fabula; alia enim naturæ opera sub allegoriis continent; alia ex humanarum calamitatibus eveniuntur confectionem sortiuntur; aliae terrors, amarorumque perturbationes, à nobis depellunt, opinionesque parum honestas profitantur destruunt; aliae alterius cuiuspram utilitatis causa fuerunt inventa.* Quæ verba *Dionysium* sic profert: *Kαὶ μηδὲς ὑπολάβοι με ἀγνοεῖν, ὅτι τῶν ἐλληνικῶν μύθων εἰσὶ τινες ἀγρότοις χεύσιμοι, οὐδὲ επιδειχθύμοι τὰ τῆς φύσεως ἔργα δι' αλλη-*

γοειας οι δε φρεγανθιας ενεκα συγκει-
μησι ταν ανθρωπινων ουμετρησιν οι δε τα
ερχας εξαι ουδησι ψυχης, και σειματα, και
δοξας πανταιρεντες οχι ινγεις, οι δε αλλις
Τινος ενεκα ουμετρησιτες οφελειας.

¶ §. 6. Antequam tamen ulterius pro-
cedamus, monendum censemus, nos, dum
dicimus, occultum quandam sensum sub
fabularum tegumentis latere, non inanes
intelligere fabulas; quarum quidem non
paucæ passim in scriptis poëtarum disper-
sæ sunt; quippe quæ ad solam delectatio-
nem movendam interdum proponuntur:
quod etiam *Plutarchus* testatur. Tom. II.
oper. f. 358. dum fabulas, quæ certorum
eventuum narrationem habent, discerni
vult ab manibus *figmentis*, qualia commi-
niscuntur poëta & *fabularum* scriptores,
aranearum instar, ex se ipsis gignentes
initia nullo fundamento innixa, eaque
pertexentes. Neque etiam res nobis nunc
erit cum fabulis illis vulgaribus, quæ *Apo-*
logi rectius dicuntur, & in quibus bruta
colloquentia potissimum introducuntur:
quales sunt. *Æsopi*, *Phadri*, *Avieni*, *Ab-*
remii, & aliorum. Quanquam & hæ fa-
bellæ suo non carent usu, etiam morali. Id
quod ostendunt plus satis eruditæ labores,
quos impenderunt *Æsopicis*, *Babrias*, qui
Tetrasicha in eas compositæ, cum versio-
nibus

nibus Scaligeri, Paulini & Fideli, Cygneæ 1668. edita ; itemque J. Nicol. Nelleetus, qui μυθολογίας Æsopicam Annæ 1610. edicavit. His addi possunt *Les Fables d'Esope Phrygien*, illustrées de discours moraux philosophiques & politiques; nouvelle édition, où sont adjointes les fables de Philéophe, avec des reflexions morales par Mr. Baudin, Paris, 1659. Fabulis autem Phædri quantum impenderint operas Pitheus, Rittersbusius, Schoppius, Rigal-tius, Meursius, Freinsheimius, Ursinus, Præscbius, Axenius, Philologiæ cultori-bus ignotum esse non potest. Sed illarum Fabularum nunc ingrediemur adyta, quæ τὰ ἔργα nominantur *Poëtica*, in qua theatris & carminibus eruditis adhiberi solent, Deosque gentiles & Heroas maximè pro materia habent; qualem nobis exhibet *Metamorphosis Ovidiana*, & quam vario in sensu eruendo elaborarunt viri utriusque ævi celeberrimi, Heracles, Palaphatus, Psellus, Hyginus, Cornutus, Fulgentius, Perusinus, Lavinius, Sabinus, Verulamius, Natalis Comes, Maserinus, aliquo plures.

S. 7. Cùm igitur claram sit, Fabulas ejusmodi poëticas mera figmenta non esse, sed varios veri sensus in se continere; quod præclarè etiam demonstrat laudatus modò *Maserinus* in *Specul. Imag. Cap.*

DE FABVLAR. POETICAR.

21. & seqq. ac *Nat. Comes* Lib. in primis X.
Nunc de vario earum sensu dicendum for-
ret, nisi id jam egisset *CL. Thomasius*, per-
brevi illa quidem, sed erudita in Disp. d.
17. Jun. An. 1676, Lipsiae habita; in cujus
§. 28. triplicem cum primis sensum facit
Fabularum: *Historicum*, *Allegoricum*, &
Moralem; ex quibus *Allegoricum*, in *Phy-
sicum* & *Astrologicum* subdividit. Hicce
quatuor §. 30. Leonis Hebræi *Metaphy-
sicum sive Theologicum* addit, quem tamen
inferius rejicit. Et in §. 36. Athanas. Kir-
cheri octuplicem sensum proponit, qui
quidem Oedip. Ægypt. Tom. 2. part. 2.
Class. 10. cap. 3. fol. 394. reperitur, *Hi-
storicus* nempè, *Physicus*, *Medicus*, *Tropo-
logicus*, *Anagogicus*, *Allegoricus*, *Politi-
cus*, & denique *Chymicus*. Confer lauda-
tos modò, *Wowerium*, Cap. X. Poly-
math. & *Morphosium*, *Libro. citato.*

§. 8. Nos cuivis suam sententiam
relinquentes, brevitatis causa, alisque
insuper rationibus inducti, cum *Calso Rho-
digius* Lib. XVIII. Lect. Antiqu. c. 6. fa-
bularum allegorias tribus metimus mo-
dis: aut enim *Physicum* in illis sensum, aut
Ethicum, aut *Theologicum* latere arbitra-
muri, non rejectis tamen aliis, *Historica*
præsertim, *Astronomico* &c. In hac verò
Dissertationula, *Ethicum sive Moralem*
tantum sensum, (prout titulus id pollice-
tur)

tur) erueret ex fabularum umbris pro virili conabimur, ordinem non adeo strictè secuturi in iis, qui nullum strictè sequuntur. Sit igitur, juvante DEO.

SECTIO II.

De Fabularum Poëticarum Sensu Morali.

§. I.

DE fabularum poëticarum Sensu Morali acturis, primo statim intuitu fere ^{Felicitas} civili. offert de Felicitatee civili doctrina: Quam quidem nitidissimis coloribus depinxit veneranda antiquitas in fabula de Jason & Auro vellere. Cui Interpretationi calculum suum adjiciens Octav. Ferrarius, hoc veluti Epimythion Fabulae subjicit: Part. II, Formul. p. m. 83. Ingens praefecto documentum, quanto sibi competit Honestus, quantoque mercede Virtus & Sapientia paretur. Quid enim ipsum Vellus aureum aliud est, quam ipsa illa felicitas? quid Draco, hanc pellem cūstodiens, aliud, quam foedissimorum viatorum atque turpitudinum complexus? quid Jasonis Errores & Pericula, nisi innumerabiles difficultates & molestiae sufferendae illi, qui Felicitatem istam tandem reportare conatur? quid Navis, divino Palla-

Palladis consilio fabricata, quā vectus Jason, in Colchidem navigavit, quām virtutes, quibus innixus vir bonus, omnes non solum calamitates fortis tolerare animo, sed etiam ad optatum denique portum, his, tanquam navi firmissima, pertingere potest? Alias, nonnulli Physicum quasi quandam Sensum hujus Fabulae sibi fингentes, in ipsa Voce JASQN, subtilitatem querunt, quā Literae initiales Mensum Quinque, ad Hominis Utilitatem maximè pertinentium, exprimuntur: Julius, Augustus, September, October, November. videlicet Becmannum de Dignitatt. Illustr. Dissertation. XVI. §. 3.

§. 2. Sed neque hāc unicā, verūm, etiam aliis pluribus fabulis hanc felicitatem Veteres posuerunt ob oculos: *Hesperidum enim horti, & aurea in illis mala,* nihil aliud adumbrare videntur; & draco, mala illa custodiens, eundem vitiorum & actionum ab honestate remotarum acerbum signat; prout etiam aurea poma, eandem Felicitatem exprimunt: nec minus montes, queis Atlas hortos eos cinxit, pericula eadem præ se ferunt, quæ Jasonis eriores & navigatio. Atque ut ostenderent antiqui, hanc felicitatem etiam attingi posse ab hominibus, prudenter sanè Jasonem aureum vellus. Herculem verò aurea illa poma reportasse tandem, commenti sunt.

§. 3. Sed

s. 3. Sed nondum sufficiebant hæduæ, plures insuper addebat fabulas, quæ hanc delinearent felicitatem; videlicet illam, de *Amalthea capræ Cormo*, quod Jupiter nutricibus suis officii præmium obtulit: cui hæc erat facultas, ut, quicquid ab eo optaretur, qui illud haberet, sive potus, sive cibus &c. continuò nasceretur. Vid, *Nat. Com.* l. 7. c. 2. Ut & fabulam de *Aurea Saturni etate*, quippe quam in eundem hunc sensum nostrum explicat Vniuersitatis hujus illustre, dum viveret, decus, *B. Joh. Conr. Dürrius*, *Ethic. Paradigm. part. 1. Aphorif. 1. S. 4. p. m. 5.*

s. 4. Ut autem ab hac sententia removerent illam nonnullorum Epicureorum opinionem, qui summum felicitatis fastigium turpissimis in *Voluptatibus*, sensu corporeos inani aut obsecna delectatione permulcentibus, situm esse existimabant; fingebant *Circen*, hospitibus quidem comedere ac facilem præbentem; lautisque convivijs eos excipientem, subito verò diram assumere faciem, potentique virga & magico murmure tactos hospites in sues mutare, coercere haris, nec epulis & vino amplius, sed siliquis & glandibus pascere. Vbi certè per *Circen* præstigia tricem, species pervertentem, nihil aliud indicatur, quam fallax Voluptas, quam blandam quidem præferit bonitatis speciem;

ciem; simul ac verò homines sibi mancipaverit, in porcos eos transmutat, & rationis usum illis corruptit. Qua etiam in explicatione pulchre nobis praedit Eusebius, dum inquit: Κίρκη η καπνὸς τὰ γευστὰ μέντοις, καὶ οὐ εἰς τρυφῆς καπνούς χρωτίς. Ήπερ δὲ ἐμπελόσσουντος, ἐπειργεῖται μὲν διον τὴν ἀλογίαν τῷ μόνον ἀλλάδες ἀλογίζονται, αλλά, καὶ εἰς χρίσις μεταπλεύταντος χαριζούνται, καταβρέχοντας καὶ ἀνανύπτειν τοις ἔχοντας. b. c. Circe est voluptas gastrum afficiens, queque luxum & delicias sequitur, obesitas & hebetudo: ad quam qui proprius accedunt, ratione ademta efferantur; nec solū malis modis multo irrationales sunt, sed & in personas humi se uplantes proutati, deprimuntur in terram, nec sustinent celum sufficere. Fabius inquit Continentia apud ingeniosissimum Balde in Lyricis Epop. 16. *ad deum autem*
Fabii Voluptas, brachisque vimentum
Incentat ore Thessala vescitro.
Mibi fide: post bac lacrima rives Deo!
 S. 5. Turpissimam insuper hanc de civili Felicitate sententiam evertore allatorarunt eleganti & notissimo figuramento de Sirenibus, quæ è specula, naves aduentantes cum conspiciunt, canitu navigantes detineat, deinde alliciunt, alleatos autem appicant. Et Sirenes quidem ipsas dimidiat sui

sui parte elegantissimarum virginum species præ se ferre, inferna vero parte, in deformem pisces desinere tradunt : haut secus Voluptates supernæ & primâ fronte pulchritudine videntur ; infernè vero, perque ventris submoenia, belluinae & exitu amarae. Hanc fabulam *Illustris Bacu*, lib. de Sap. Vet. cap. 31, tum prolixius enarrat, tum etiam prolixore explicatione in eundem nostrum sensum directâ, illustrat, ad tujus lectionem B. L. remitto.

S. 6. Ceterum, ut etiam alteram illam sententiam tollerent, quæ summam felicitatem in *Fortuna bonis* collocat, ipsam *Fortunam* ita pingebant ac fingerabant, ut prima statim fronte inconstantiæ ejus noscere queas. Pingebatur enim Rotæ imposita, quasi nunquam eodem in loco diutius persistens. Sec. illud *Tibulli* 1. Elegiarum libro : *versatur celeri Fors vis orbe rota.* Quod sanè non alia de causa fictum est, quam ut ostenderetur, ea, quæ ab ejus manu homini contingunt bona, facillimè rursus subverti. Pingebatur insuper dextera manu Flamas, sinistra vero Aquam gestans ; quoniam eadem & bonorum & malorum cellaria credebatur : quæque felicitates donet, eademque calamitates afferat. Cœca pingebatur, in curru vehi solita, qui ab equis cœcistrahebatur, teste *Ovidio* in Epist. ad Liviam :

For-

*Fortuna arbitriis tempus dispensat:
ubique,
illa rapit juvenes, corripit illa senes,
Quaque ruit, furbunda ruit, totum
que per orbem
fulminat, & cæcis cæca triumphat
equis.*

*Quo figmento nihil aliud innuitur, quam
cœcus fortunæ impetus, qui modò ingen-
tibus nos cùmulus donis; mox eadem do-
na cœco impetu aufert, & alteri tribuit.*

S. 7. Adhæc, ut speciatim ostende-
retur *Divitiarum* vanitas, *Plutus*, apud
Lacedæmonios exhibebatur cœcus, clau-
dus, & jacens; quod scilicet aliis jacenti-
bus ociosisque obvenire soleat, ad probos
tarde veniat, & cœcorum more bona sua
distribuat: vel, quod hominis rationem
excesset, voluntatem in bono claudicare,
vitamque otio diffluere faciat.

Infelicitas Cibis
S. 8: Nam verò *Infelicitatem*, quam
& *Aristoteles*, ὑπερβάλλον μοχθίαν,
Cebes, Κακοδαιμονίαν, appellat, propo-
suerunt sub imagine *Ares* illius *Homerica*,
ιπάγρας αταμαλούν, qua omnes of-
fendit, pernicioſa, atque ipſi etiam tori
furore scelerum, & impietatis non parcens.
Vid. *Iliad.* T. Aut explanarunt per *Vitam*
(quæ & in proverbium abiit) *Cyclopicas*.
Vid. *Erasm.* *Chiliad.* i. *Cent.* 10. *Adag.* 69.
quæ-

queq; ibi afferuntur ex Homero. A quatrū Cyclopū Infelicitate, & Inanitate, uti pa- rū differebant Gigantes illi Veterū, Terræ Filii, ita omnem Vitiorum Complexum in his quoque designare voluerunt Anti- qui, Centimanos illos imprimis fingentes: quod in iis Monstrum ad hunc tensum in- terpretatur Celebert. Gravius, Lection. Hesiodeis, Cap. XXII. Non Graci solum, inquit, Hesiodi Interpretes, sed & nostra a statis viri Doctri, nescio quas frivolas: comminiscuntur rationes, cur his Terra filiis tribuantur Centum manus: Mihi exploratum est, hoc commento nihil aliud significasse Veteres, quam Hominum illo- rum violentiam, ferocitatem & injusti- tiam. Erant xerodina, nihil divini huma- nique pensi habebant, omnia vi & manus agebant, omnes eorum jux & opes in armis sitae erant, xerpes, ut Latinis Manus, est Vis. Tales fuissent illos Gigantes, qui natae Diluvium nadoinx commemorantur a Mose, non tam corporis stupenda mole, quam ferocitate, superbia, violentia, injustitia, insignes, Gennadius, Theodoretus, Joh. Damascenus, pluresq; alii docent. Tot maxibus; ut solent semper fabularum leta esse incrementa, postea etiam eoe affixe- runt capita. Vide Heraclitum πνεύματι. Cap. II. Aut denique per Cerberum strici- pissem. Ita Psicolum. Grad. IX. Cap. §. 2.

Malum hoc, inquit, trifaci Cerberus dicitur simile; praditum enim est tribus quasi fauibus, quibus verat principium, medium & finem nostra perfectionis; evertit praterita, praesentia & futura bona; labefactat honestum, utile, & verè jucundum; turbat bona natura, fortune & animi &c. Denique, universam Vitii Naturam, plerumque per Belluas indicabant: unde etiam Homines ex hominibus belluae fieri singuntur illi, qui in hominis figura, belluae immanitatem gerunt: quales sunt, Ebriosi, Libidinosi, Violenti, & similes: quorum Appetitus nimirum recte rationi minimè obtemperat.

*Virtutis
Medio-
critas.*

§. 9. Auream *Virtutis Mediocritatem*, in Peripateticorum maximè scholis laudatissimam, commendarunt, per fabulam de Icaro, de quo *Zevecotius* l. 2. Epigr.

85:

Inter aerumque volans, nec summa nec infima tenta;

*Icareas pennas folcremas, unda gra-
uer.*

Fabulam hanc notissimam, quam legere licet apud Ovid. Lib. VIII. Metam. Fab. 3. Verulaminus ita explicat lib. de Sap. Vet. cap. 27: *Parabola facilis & vulgata est: Virtutis enim via inter Excessum & De- fectum recto tramite aperitur. Neque mirum erat, si Icarum, juvenili alacrise-*

86

*te gestientem, Excessus perdidereis. Exces-
sus enim fere juvenam, defectus senum vi-
ta esse solent. Eandem hanc mediocrita-
tem inculcabant fabula eleganti de Scylla
& Charybdi; & per hanc quidem Exces-
sum, per alteram Defectum pariter ianue-
bant. Et profecto, via illa in moralibus, in-
ter vitorum Scyllam ac Charybdis, &
peritiam navigandi & felicitatem deside-
rat. Si enim in Scyllam (defectum) inci-
dant naves, (actiones nostræ) illiduntur
cautibus: sin in Charybdis, (excessum)
planè absorbentur. Media ergo tenenda
via; medio tutissimus ibis!*

§. IO. *Liberatem porro mentis no-* *Liberum*
stræ, qua mediante & bonum eligere & *Arbitri-*
malum evitare possumus, egregiè expri- ^{miss.}
mebant per fabulam de Bivio Herculis;
cujus & Cicero lib. i. Offic. meminit his
verbis: Herculem Prodigus (Chius) dicit,
cum primum pubesceret, quod tempus à
natura ad diligendum, quam quisq; viam
vivendi sit ingressurus, datum est, extitit
in solitudinem, atque ibi sedentem, diu se-
cum multumque dubitasse, cum duas cer-
neret vias, unam Voluptatis, alteram Vir-
tutis, utram ingredi melius esset &c. De
Hac Herculis deliberatione contrariisque
duabus orationibus hortatoriis Volupta-
tiis & Virtutis, legi prolixè potest Xeno-
phon lib. II. Memorabil. Et Narratio si-
B 2 milis,

milis, ad hujus imitationem scripta à *Silvio Italico* lib. XV, de Scipione.

*Consci-
entia.*

§. 11. Quodsi portò de Conscientia doctrinam, quæ pariter, ubi agitur de Aetionum humanarum principiis, pertractari solet; inspiciamus, & Male compremis ptenas observemus, pluribus itidem fabulis eam depinxit genitilis antiquitas. Quid enim aliud, præter *Orestis furias*, volunt *Ixionis rota*, dolium *Danaidum*, aquila *Promethei*, jecur hujus assidue lacerans; quorum labores & tormenta nec terminum habent, nec finem; nisi perpetuos malæ conscientiæ morsus, consecuturaque tandem desperatæ æternitatis supplicia? quæ

— non vulnera membris
ulla ferunt; mens est, qua diros sentiat
totius.

Quæ Tormenta ex nimio Affectionum ardore in Conscientiis hominum excitata, elegantissimis versibus, omnium Elegantiarum à Patre hæres, *Stroza Filius*, Elegia I. ita depingit:

*Sic nos ambitio, sic nos fitis urget habendi,
Sic gravis infani pectoris error agit.
Hac sunt anguisera cruciantis Erinnys et
Orci,*

*Tantaliusque liquer, Sisyphusque
lapsus,*

Hac

Hac ne aliud, quam Vulner edax? fibraq;
renata?

Cumque Ixionis dolis cassa rota?

Cerberus Harpyiaque, & Gorgones, Hy-
draque vanis

Infantum moveant pectora imaginibus.
Quid severissimi vita transactæ Judices
ap. inferos, Minos, Aeacus & Rhadaman-
thus, nisi male sibi conscientia mens, perpetuis
succumbens flagellis? Hosti⁹

Evasisse putes, quos diri conscientia facti,
mens habet atrocitos, & furdo verber⁹
cedit
occultum quatiente animo tortore fla-
gellum?

Pæna autem vehementer ac multò sevior
illis.

quas & Caditius gravia invenerit aut Rhad-
amanthus,
nocte dieque suum gestare in pectore
testem!

canit Juvenat⁹, Satyr. 13. Quid Eume-
vides Erynniesque, sententiae, a judicibus
denunciatæ, ministriæ & executrices
quarum.

— — geminas quatit illa manus, haec
igne rogali.

Fulgurat, hac ruvo manus aëra, verber⁹
ras hydro⁹

(Stat. L. I. Thebaid.) nisi eadem tormenta

ta tamen conscientie, tum æternitatis? Quod etiam Cicero confirmat in L. Pisonem, quando dicit: *Sua quenque frays, sua scelus, sua audacia, de sanitate et mente deturbat: ha sunt impiorum furia, ha flamma, ha faces.*

Affidam. §. 12. Porro ad *Affectus* quod attinet, neque hic desunt Antiquis fabulæ, quibus eos delinearunt. Et primò quidem infelicem eorum sortem, qui *affectibus nimium indulgent*, graphicè depingebant in fabula de *Actaione*, quem ob nimium venationis amorem, & infaustum Diana aspectum, crudi canes, quos enutrioverat, undique circumstinxerunt, mersisque in corpore rostris dilacerant falsi dominum sub imagine cervi.

Ouid. L. 3. Metam. Innuentes scil. eos, qui affectibus nimium dediti sunt, non solum in bestias degenerare, sed & ab ipsis suis affectibus, tanquam propriis canibus, ministrum in modum dilacerari. Simili modo *Rationis pugnam Rationis cum Affectibus* (quam cum Af- fectibus. Pugnam Christianorum Poëtarum Princeps, Prudentius, peculiari Libro, cui Titulum fecit *Psychomachia*, mira Arte & Felleitate prosequutus est) proponebant sub persona *Medeie*, incensæ amore Jasoris, quæ deliberauit & secum quasi colloqui- tur,

tur, disputans, quid amor, quid ratio sua-
deat, ap. Ovid. lib. 7. Metam. fab. 1 :

*Sed trahit invitam nova vis, aliudque
cupido,*

*Mens aliud suader. Vide o meliora, pro-
hoque;*

Deteriora sequor.

Etenim plerumque solet accidere, ut ip-
dulgentes affectibus, consilium deterius se-
guamur, inquit Sabinus, in Comm. ad l. 7.
Metam. Ovid. ubi ulterius sententiam no-
stram tuetur & profitetur. Similis lucta
ap. Senecam, Med. Act. 5. in eadem Medea
apparet, dum secum ipsa bellum gerit, an
liberos suos, quos ex Jasone habuit, tru-
cidare propter hujus perfidiam debeat,
nec ne? quando v. 935. ait :

*Quid, anime, tisubas? ora quid lacry-
ma rigant?*

*Variamque nunc hic ira, nunc illuc amor
Diducit? anceps astus incertam rapit.*

Ut se varapidi bella cum venti gerunt

Vtrinque fluctus maria discordes agunt,

*Dubiumque pelagus feruet: haut aliter
meum.*

Cor fluctuat. Ira pietatem fugat,

Iramque pietas &c.

§. 13. Si jam ipsos affectuum pigne Amor,
principes inspiciamus, Amorem scil. ac
Iram, & hos vivis quasi coloribus dapi-

Eos sicut sapientiores Ethnici : illum
sub persona Cupidinis, hanc sub Furiorum
larvis. Ac primum quidem Cupido puer
pingitur, quod amantes, quasi amentes,
facile decipiuntur ; De qua Amantium
coecitate , festiva sunt , quae Gallorum
Plautus, J. B. P. Moliere, in Comœdia cui
Titulum fecit, Misanthrope ibi ridet :

*L'amour, pour l'ordinaire, est peu fait à
ceste laix,*

*Et l'on void les amans vanter toujours
leur choix :*

*Jamais leur passion n'y void rien de blâ-
mable ,*

*Et dans l'object aimé tout leur devient
aimable ;*

*Ils comptent les défauts pour des per-
fections ,*

Et sçavent y donner de favorables noms.

*La pâle , est aux jasmins en blancheur
comparable ;*

*La noire à faire peur , une brune ado-
rable ;*

La maigre , à de la taille & de la liberté ;

*La grasse , est dans son port pleine de
majesté .*

*La mal propre , sur soy de peu d'attrait
chargée ,*

Et mise sous le nom de beauté négligée ;

La grande , paroît une deesse aux yeux ;

*La petite , un abrégé des merveilles des
yeux ;*

L'Or-

L'Orgueilleuse, a le cœur digne d'un conte romain;
 La fourbe, a de l'esprit; la folle, est toute bonne;
 La trop grande parleuse, est d'agréable humeur;
 Et la muette, garde une honête pudicité.
 C'est ainsi qu'un amant, dont l'ardeur est extrême,
 Aime jusqu'aux défauts des personnes qu'il aime.

Alatus, quod levis ac inconstans, & instar volucris, nunc hic nunc illic hominum pectora ferat, ita, ut ne cœlum quidem intactum relinquat, secundum illud Seneca Hippolt. Act. i. v. 18. sc.

*Hic volucer omni regnat in terra potens,
 Ipsumq[ue] flammis torret indomitum Jovem.
 Gradivus istas belliger sensit faces;
 Opifex trisulci fulminis sensit Deus;
 Et qui furentes semper Aeternis jugis
 Versat caminos igne tam parvo calet.
 Ipsumq[ue] Phœbum, tela qui nervo regit,
 Figit sagittas certior missa puer:
 Volatq[ue] cœlo pariter & terra gravie.*

Huc pertinet elegantissimum Philippi cuiusdam Epigramma:

*Συλίσσετες ὄλυμπον τὸν οὐρανὸν διπλοῖσιν ἔρωσις
 Κορυφῆν ἀθανάτων σχῦλα φυγασθενέαν*

Ερύθη τόξα φέρεται Διὸς ἐπικερδώντος Αρεό-
Οπλον, καὶ κυνέτω, Ήρακλέντος ρόπαλον,
Ειναλίσ περιθελεῖς δόρυ, Θύρων τε
Βάνχα,

Πτυνά πέδηλ' ἔργον, λαμπάδα Αρτεμίδον.
Οὐκ ἄχαρ θυητοῖς ἕικεν βιλέεσσιν ἔργα τόνον
Δαιμονες δις ὅπλων κόσμον τὸν ὀκτακέχεν.
Quos versus, Dan. Caspar, in annotat. ad Sophonisb. Trag. p.m. 122. Germanicè ita
reddidit:

Die Eiche hat den Schmuck des Himmels an-
gezogen/

Und in den schönen Raum der Götter sich
gehüllt.

Sie nahm dem Zeus den Kiel / dem Phobus
Pfeil und Bogen/

Alciden seinen Spieß/ dem Kriegs-Gott
Helm und Schild.

Die Gabel dem Neptun / dem Bacchus seine
Lanze/

Die Flügel dem Mercur / Dianen Horn
und Glut/

Wie soll nun nicht der Mensch für ihrer Waf-
sen Glanze

Sich scheuen/ da kein Geist ihr in der Welt
was thut?

Quinetiam usque ad infernum & in ipso
inferno, amantes comitatur, Virg. l. 6.
Æneid. v. 442.

Hic

Hic, quos dirus amor crudeli rabe pe-
redit.

*Secreti celare calles, & myrrae circum
Sylva regit, cura non ipsa in morte relin-
quunt.*

Unde & amantes fœminæ mortuæ. Proser-
pinam ardentibus facibus præcedere in
inferno finguntur. Virgil. in Culice, v. 256.
& ibi Taubmannus. *Sagittarius pingitur*,
quoniam amore capti, perinde, ac si telo
sceti essent, afficiuntur; Quam Affectionis ve-
hementiam etiam Christianæ Charitatis;
ex Verbis Psalmi CXXI. tribuit D. Au-
gustinus, dicens: *Magnum verbum, fortis
per mors dilectio*; magnificens exprimē
non potuit fortitudo Charitatis, quis enim
morti resistit? ignibus, undis, ferro, poten-
tia statibus. Regibus resistitur: venit una
mors, quis ei resistit? nihil est illa fortius,
propterea viribus ejus charitas compara-
tur. Aug in Psal. 121. Et quia ipsa charitas
occidit quod fuimus, ut sumus quod non
eramus, facit in nobis quandam mortem
dilectio. id. ibid. *Facem gestat*, quia ab-
sentes desiderio, ardore præsentes accen-
dit. *Plures præterea Cupidine tradebant*,
ob amorum varietatem, unde etiam di-
versa ipsis tela attribuebant: sc. Ovid. I. I.
Metam. fab. 8. ubi de Cupidine ait:

Degue

Deque sagittifera promisit duo tela pha-
retra,

Diversorum operum: fugat hoc, facit
illud amorem.

Quod facit, auratum est, & cuspide ful-
get acutâ;

Quod fugat, obtusum est, & habet sub
arundine plumbum.

Denique, cur Cupidinem poëta fingunt
cœcum? cur raram inter Venerem & Mi-
nervam concordiam? cur Martem à Ve-
nere devictum? nisi ut significant, Venere
amore hominem excoecari, sapientiae mu-
nere destitui, ac virilem gravitatem ex-
stingui. De quâ coecitate Amoris, ejus-
que causa, Scholiastes Theocriti, ad
ādūlā, i. vers. 19. & 20.

τιφλὸς δὲ εἰς αὐτὸς ἀπλέποι.
Ἄλλα μηδέ φρόντις Θεός ἔρως.
Σημείωσο, inquit, ὅτι δύο οἱ παλαιοὶ τοφλά
Φασι, τὸν ἔρατα καὶ τὸν πλευτόν, οὐ γάρ ἐστιν
ἔτιν ὅτε ἔρει γυναικὸς μυστεῖδες, οὐτὶς δόκει
διπτῷ καλλισταῖναί τις. ὅπερ ἐστὶ τοφλάτης, οὗτος
δέ ἔρως τοφλός. Πέντε τοφλάτηοις τριῶν γάρ
τος ἔρατας Ταῦ μὴ καλά, καλὰ πήγεισθε.
αἴσαντας μηδέ τὸ πλευτόν παρέρχεται
γάρ τοις καλάς καὶ κοσμίας καὶ μηδὲδοστοι
εαυτὸν τοῖς κακίσσοις μηδὲ βολεύροις ἐμπόροις.
Cui consentit Pierre le Loyer, Poëta Gal-
lus,

lus , dans les Oevres & Mélanges Poëtiques de l'Art d'Aimer. §. 23.

*Pourquoi peint on l'Amour voilé en face,
Que pour montrer qu'il n'a aucun respect
De quel desir, de quel nouveau object
Et de quel feu consumer il nous face?*

Cæterum, de Universa Amoris Pictura, huic apprimè spectantia, reperies apud Propertium. Lib. II. Elegia IX. tum etiam apud Eustathium. Lib. II. de Ismenis & Ismenes Amoribus. Denique, ut Ameris impotenteriam scitè exprimerent, commentabatur, Jovem affectu hoc percitum, varias induisse formas. Unde non ignotum distichon est :

Fit Taurus, Cygnus, Satyrusque, Auru-
que ob amorem.

Europa, Leda, Antiope, Damæs.

Amoris perversi, in Pathologorum scholis, duæ numerantur species : φιλαυτία & Zelotypia. Illius, ex ingenio poëtarum, imaginem exhibit Narcissus ; de quo vid. Ovid. Metam. I. 3. fab. 8. Hujus vero exempla esse possunt Juno, Progne, Procris, Apollo Larissam conficiens, & plura.

S. 14. Contrarium huic Affectum, *Odiūm*, ejusque αὐγχανον δύναμιν, de- pingebant in Fabula de Æteocle & Polinice, quam egregie descriptam habet, apud

§ 14-

Statim, Lib. I. Thebaid. J. E. Sandale, in Libro, cui Titulus est, L'Usage des Passions. Part. II. Disc. IV. De la Hayne: Enfin, cette Passion, inquit, est immortelle, & come elle reside dans le fonds de l'Amé, elle l'accompagne quelque part qu'elle aille, & ne la quitte pas même lors qu'elle se détache du corps. C'est ce que les Poëtes, qui sont les plus excellens peintres de nos Affections, nous ont voulu représenter en la personne d'Eteocle & de Polinice, qui conservèrent leur hayne apres leur mort, & qui allèrent achever dans les Enfers, le combat qu'ils avoient commencé sur la terre: Cette Passion vivoit encore dans leur corps dépourvus de sentiment, par une secrète contagion, et passa mesme dans le bucher qu'on leur avoit dressé, & elle attira la guerre entre les flammes qui les devorèrent consumer. Unde apparet, quemadmodum moderatus Amor est causa opium Actionum magnarum & honestarum, ita è contrario Odium incongruens fontem esse Actionum omnium funestarum & miserabilium.

*Spes &
Auda-
cia.*

S. 15. Spes autem, ne altas sibi nimium & improbas mortalium Genus fingat, & inde in Audactam peccantem incidat, Nemesis Deam fixerunt Poëtae, quam oīnes pro meritis accipere, ab improbis & insolentibus supplicia exigere, bonos

bonos verò & modestos præmiis afficere docuere; & inde, ἀπὸ τῆς τὰ Ιωνάννου ἐκάστῳ, i.e. quod sum cuique tribus, Nemesis dixere. *Artemidorus*, Lib. II. Overegemelik. Némesis, inquit, αἱ τοῖς κατὰ νόμον ζῶσιν ἀγαθὴ, καὶ μετρίοις ἀνθρώποις, καὶ Φιλολόγοις. τοῖς δὲ αὐθαντικοῖς, καὶ τοῖς ἐπιθεμένοις τισὶ, καὶ τοῖς μεγάλων ἀρχομένοις πραγμάτων, ἔναστι καθιστᾶν, καὶ εἰπόμενος τῶν ἐπιγειρμένων. i.e. Nemesis semper propitia est viventibus secundum legem, & moderatis hominibus & Philologis. At verò contra leges delinquentibus, & his, qui aliquibus insidiis straunt, & magnas res moluntur, adversatur, eorumque conatus impedit. Quam etiam idcirco *Justitia* Filiam veteres Theologie esse voluerunt, secundum *Ammianum Marcellinum*, Lib. XIV. Imprimis autem infestissimam iis credidere, qui tumidi & vani ostentatores, impia spé majora viribus affectabant. Quamobrem *Claudianus*:

Sed Dea, qua nimis obstat Rhamnusia votis,

Ingenuit, flexisque rotam.

Eucratius:

*Et tunc idis infesta colit qua numina
Rhamnus.*

Ovi-

Ovidius: Ad superbū & suā felicitātem jactantēm:

*Non metuis dubia fortuna stantis in orbe
Numen, & exosa verba superba Dea?*

Quare Eunus ille in Anthologia Epigrammat. Vett. Nemesin & Spem in eadem ara dedicarat, ne improbas Spes concipiamus, & immodica desideremus, ut simus ēmeritēs, neque ultra sortem nostram effera-mur.

ἐλπίδα τῷ Νέμεσιν Εὐραῖς τῷ γὰρ βαρύτερα,

*Τὸν μὲν ἵνα ἐλπίζεις, τὸν δὲ ἵνα πιθεῖς
ἀγορεύεις. i. e.*

Spem simul & Nemesin Eunus in eadem ara posui: Illam quidem, ut spes; hanc, ut ne quid nimis. Spes vero legitima, & Audacia non vana, quantum in homine bene composito efficere valeant, ostendit ex Fabula Jasonis Laudatus supra J. E. Sennault, Part. II. Tract. IV. Disc. I. de l'Usage des Passions. His verbis: *S'il est permis de joindre la Fable à l'Histoire, nous verrons en la personne de Jason, les divers mouvements de ces deux Passions. La Conquête de la Toison d'or est le sujet de son voyage; l'Espérance le fait monter sur la mer, & lui promet qu'un bon vent enflera ses voiles, & le conduira malgré les tempêtes, arrivé de Colchos, elle lui rappelle*

prudence que toute la Grece a les yeux ouverts pour le regarder, & qu'elle ne porte, point de Capitaine quidans cette expédition ne veulue combattre sous ses enseignes ; quidans une si noble entreprise le profit est attaché à la gloire, & que la recompense qu'il en attend, est aussi riche qu' honorable. Mais la Hardiesse, qui ne peut flater, luy propose des soldats à combattre, des monstres à dompter, & un serpent, qui veille toujours à surprendre : Cependant il accepte toutes ses conditions, & il entreprend d'attaquer tous ces ennemis, sur la confiance de ses propres forces ; il n'est pas assuré de vaincre les taureaux & les serpents, mais il sait bien aussi, que la Hardiesse ne depend que de son courage ; il luy suffit de mépriser tous ces monstres qui se presentent à luy sous des visages effroyables, & sans remporter d'autre recompense, il s'estime assez glorieux, pourvu qu'il triomphe de la crainte.

§. 16. Ad Iras verò quod attinet, Ina.
Eiusæsum pèr Furiā adumbrant; qua-
rūm tres finguntur: Alecto, Tisiphone,
Megara, tres Iræ species indicantes. Ex-
candescētiam, Amarulentiam & Crude-
litatem; & pingebantur, scilicet. Alboratum
Philosophum, lib. de Deor. imag. horribi-
les, venenatis serpentibus crinitæ, flagel-
lum icidem ex serpentibus confectionum si-

C

faciem

facem manibus gerentes, irati hominis ingenium & habitum repræsentantia. Fingebant etiam monstrum quoddam *Chimaram*, cuius deformitate homines ab ira deterrerentur, quæ *Chimæra*, sec. *Homer.* *Iliad.* οὐ erat.

Προσδικεών, ὅπαδετο δέ πάκων μέτον τοῦ
χίμαιρα
Σειρῶν αποτελεῖσθαι πυρὸς μένον τοῦ αἰδο-
μένον.

*Prima leo, postrema draco, media inde
capella,
qua graviter patulis spirabat naribus
ignem.*

Explicationem figmenti hujus, vide ap. *Natal. Com.* lib. 9. cap. 4. *Homerus* etiam *Iliad.* 2. introducit *Achillem*, quod iratus & adversus *Agamemnonem* gladium strigens, capillitio à Pallade retractus fuerit, ne iracundia impulsus, gravius delinqueret. Quod quidam venustè hoc expressit disticho :

*Ut Pallas strictum Pelidæ retrahit ensim;
Sic ratio affectus ingeniosa regit.*

Invidia. §. 17. Hoc amplius, quam graphicè *Ovidius* lib. II. *Metam.* *Fab.* 16. & 17. de Pallade, Aglauro & Mercurio agens, *Invidia* affectum, ejusque naturam & effecta, ponit ob oculos? Certè Aglauros in saxum mutata, significat, invidos ac malevolos

volos fieri saxeos; i. e. asperos, ab omni
humanitate alienos. Fingitur Invidiae do-
mvs, in vallibus imis sita; ut ostendatur,
affectui huic obnoxios esse homines non
excelso, sed humili atimo præditos. Ne-
mo enim alterius virtuti invidet, qui con-
fidit suæ. Hos verò plerumque huiniki ac
dejecto animo esse docent Physici, quibus
sanguis est frigidior: idèo describitur ea-
dem Invidiae domus, quod sole careat,
quod nullo sit per via vento, tristis & igna-
vi plenissima frigoris; & quæ igne vacet
semper, caligine semper abundet. Athæc,
quia Sapientia cum Invidia nihil est com-
mercii, Pallas fingitur non intrare ipsius
limen, sed postes extrema cuspide pulsa-
re, h.e. ipsam commovere invidiam. De-
nique poëta ingeniöfissimè Invidiae for-
mati & mores exprimit his verbis:

*Pallor in ore sedet, macies in corpore totos
Nusquam recta actes, livent rubigine
dentes;*

*Pectora felle vident, lingua est suffusa
veneno;*

*Risus abest, nisi quemvis movere dolo-
res;*

*Nec fruittur somno, vigilantibus excita-
cur;*

*Sed videt ingrasos, intrabescitque vi-
dendo.*

*Successus hominum, carpitque Cr. carpi,
tur una;*

Supplictiumq. suum est. (Vid. Ovid. l.c.)

Emula-
tio. §. 18. Ineptæ *Emulationis* exempla
à Poëtis afferuntur: *Aracne*, quæ Mi-
nervam nendi texendique certamine ausa
est provocare; sed ab hac victa, in ara-
neam versa, perpetuisque texendæ telæ
laboribus damnata. *Marsyas*, qui, ut
Ovidius canit:

*Provocat Cr. Phœbum, Phœbo superante
pependit.*

*Cesare recesserunt à cutem membras sua.
Thamyras, poëta excellens formâ, cum
Musis in certamen descendens; sed vicitus
lyrâ, oculisque privatus, didicit paria vi-
ribus audenda esse.*

Tristi-
tia. §. 19. *Tristitia & Luctui modum po-
nendum esse, docent Phœbontis frères,*
in alnos, & *Niobe*, nimio ex dolore, in sax-
um mutatæ. Sed hæc de Affectibus ex
Mythologicis delibasse sufficient.

Virtutes ipsasque **Morales** inspiciamus.
Morales. Ubi primo statim intuitu se nobis offert
Fortitu-do. *Fortitudo.* In qua virtute exornanda la-
tissimum virorum fortium campum exhi-
bet nobis fabulosa antiquitas, si ullam
aliam, hanc sanè extollens virtutem.
*Quod probant magna Poëtarum Volumi-
na, in quibus virorum fortium laudes &
res*

res gestas decantant. Ut enim *Virgilinus* suum *Aeneam* extolleret, libros XII. composuit, in quibus ejus Virtutem ad astra extulit. Ut *Homerus* *Ilysses* virtutes de tantare satis posset, libris XXIV. laudes & acta ejus conscripsit. Ut *Pepininus* in *Achille* fortissimi Herois ideam exprimeret, II. libros composuit, &, si fata concessissent, omnem ejus vitam nobis reliquisset. Ut raceam, qui passim in poëtarum scriptis adducuntur, *Hectorem*, *Turnum*, *Herculem*, *Achatem* & alios. Ut autem ostenderent, Fortitudinem in sequore etiam sexum cadere, præliis suis immiscebant *Amazones*, medias inter cades exultantes; ex quibus

*Unum exerta latns. pugna. pharetrata.
Camilla:*

*Et nunc lenta manu spargens bastilia
densat.*

*Nunc validam dextrâ rapit indefessa
bipennem.*

*Virg. l. XI. Aeneid. v. 648. & seqq. Denique, ut Antiqui Ipsiā Fortitudinem Deam, more suo, depinxerint, exhibet *Eustathius*. Lib. II. de Ismenis & Ismenes Amoribus: *Fortitudinem pingunt. Mulierem, militari schemate, si vultum excipias, ornatam, nam, subjicit, oculi ultra quam virginem decet, ferociores: rutila galea caput ornat, pectus scuto tegitur, militari cingula**

ilia. & squammea tunica dorsum, palma manus, ac reliquum corpus armata manus praeceps, quavis durissima, digitis molles erant: denique illa membra intuitus quod nuda pictor exhibuit, virginem militari ornatu dicas: ea vero, qua armis instrueta, militem ipse affirmes. Atque hac vargo, vel, si placet, miles, levaclypeum sufficeret, dextra longissimam bastam, Martis fulgurum. Subjicit postea explicationem hujus picturæ his verbis. Hujus mulieris militare schema, in milite virginem ipsius virginem militarem ostendit. Et enim fortitudo naturæ miliea, appellatione virgo est. Itaque quæ sine armis est, puellam nomine species refert: cum fortitudinem exhibet, militis habitu inserviendum se prebat: ita cum natura pictor non servavit, & cum nomine naturam expressit.

S. 21. Dehortantes porro homines à vicio, quod fortes non nunquam comitari solet, ut umbra corpus, Audaciæ scilicet, singebant Gigantes audaci nimis conatu montes montibus cumulantes, & Iovem de cœlo derubare volentes, à Jove vero fulmine iactos, sempitermisque suppliciis apud inferos addictos fuisse. Quâ certè fabula infelicem eorum exitum, qui nupium viribus suis tribuunt, & cœco impetu omnia aggrediuntur pericula, luculentissime exprimebant: divinam

Auda-
cia.

nam enim hi ultionem in se convertunt, &
quod sublimius elevari cupiunt, et depresso-
sius persistere coguntur. *Timiditatis ex-*
emplum, proponitur Drancor ap. Virgilius,
lib. XI. Aen.

*Largus opum, & linguâ melior, sed fri-
gida bello.*

Dextera.

§. 22. *Temperantia illustrè specimen* *Tempe-*
exhibuit *Penelope*, quæ integrò viginti ^{annis} *viginti*,
annos amore suum erga Ulyssem, mari-
tum absentem, castè & integrè conserva-
vit. *Vid. Homer. & Ovid.* *Ipsaque Ulyssæ,*
qui oblitis certè suis & socrorum auribus,
Sirenum cantus tutè prætervinctus est.
Homer. Odyss. XII. Hac de fabula, *Inven-*
tus Scriptor, de Ilyxis Erroribus, à G. Ja-
hanne Columbo, Prof. Upsal. non ita pri-
dem editus, Cap. 7, scribit: Ego autem
opinor, poësin reguquam in externa sub-
sistente specie, tanquam alias Sirenum,
nos mulcere voluisse, verum ulterius quid
intendisse. Quin igitur Sirenes abipi-
entes voluptates delinicas fraudulentas-
que, quemollitie, comitate, dulcedine que-
suæ omnia mentalæ effasimare querunt,
quaque hanc viam, cum mare quoddam,
trajectunt. Hac præsertim potest, qui
quis ex ampli Ilyxis factuatis anima cum
sensibus illi conquisitis, certè obduxerit di-
gnorum scrupulus, actionumque à Dap-

*praeoptarum; adeò ut nullâ parte relicta
vacua, illis cantantibus, frustra fores pub-
saro liceat &c.* Ad hoc, quām eleganter
singitur apud *Lucianum*, Cupidinem à
Venere matre, graviter fuisse reprehē-
sum, quod reliquos Deos omnes suis con-
figere jaculis posset, soli verò *Minervæ*,
Musis & Diane manus non admoveare?

Ad qua ille, Parerem, inquit, o mater;
sed me *Minerva* suā Gravitate percellit &
abigit: *Diana* vagatur in sylvis, & feras
conficit; cursu eam assequi non possum:
Musis verò non possum nōn venerari,
cūm semper aliquid agant; & tempus ho-
nestissimis occupationibus transmittant.
Quem postremum sensum hujus fabulæ,
Outdor verbis exprimere facile possumus,

lib. I. de Remed. Amori.
*Ota si tollas, periere Cupidinis arcus,
Concentaq; jacent, & sine luce faces.
Quām platanuero gaudet, quām po-*

*pulus undā;
Et quām timosā canna palustris humo:
Tam *Venus* otia amat. Finem qui queris
amori,*

(Cedic amor rebus) recage, tutus eris!

Cui tamē Axiomati specioso Schemate
seleOpponit laudatus sepius jam sentent,
Libro estaro, Part. II. Disc. I. Je ne puis
approouver l'invention des Poëtes, qui
ont feint, que l'Amour estoit le Fils de
l'Oys-

L'Oysiveté; Car, si sa Genealogie est veritable, il faut confesser, qu'il n'est pas de l'humeur de sa Mere : Aussi ce Poëse infortuné, qui fut le Martyr de l'Amour, & qui se vint justement persécuté pour avoir forgé des armes contre la pudicité des Femmes, (Orphée) avoue, que cette Passion est agissante, que tant s'en faut qu'elle soit née dans les repos, qu'elle oblige ses partisans à être soldats, & que pour aimer, il se faut résoudre à faire la guerre, &c. Cùm autem Temperantia Virtus, præcipuum suum καὶ in Castitate ex-Castitatem. hibeat, operæ pretium erit, Picturam hujus Deæ, quam Antiqui veræ Virtutis Scætatoribus depinxerant, ut ejus lenociniis sese subjecere et facilius adducerentur, ex Eustathii rursus Lib. II. Amorum citatorum, oculis & animo commendare. Virginea ei, inquit, facies, ac venerabilis: habens similiter, tunica calcusque, caput foliorum florumq; coronavimne illustre, non gemmarum aut unionum. Rosa tamen nulla adest. Crinem sanctisper vagum, coronanodus adstringit: Abusus capiti tegmen frontis partem tegit. Tenuissima puer-levestis, candida & talaris. Dextera petori imposta, cognominem papillam, digni, lavam, uti custodes, operiunt. Sinistra, vestem circa femora coercet. Etiam adversus Boreas, maximam partem

circa *oalcanum effusam;* *perflue.* *Non*
ideo tamen per Virginis corpus flat Boreas.
Pes melior, (dexter) levo impositus impli-
citurque, & femoris femur ne tenuitate no-
mia vestis, corpus, admissa luce, patescer-
et. Nigras illi solens pictores induunt,
optimas quidem, sed Virginim minus conve-
nientes. *Explicationem autem hujus pi-*
cteturæ, Idem Auctor paulo post subjungit
*his verbis: *Virgo, quæ ex floribus perpe-**
duoque virerib[us] foliis coronam gerit,
CASTITAS est: Vides ejus ornatum: Con-
tractas, ne vaga fluitens, comas, caput
pectusque opertum, papillarum custodiam,
implicitum femoris femur, & contra ipsius
venti impicum, Castitatem: Sed pricipio,
Virginis corona rosa nulla atexta compre-
ret, quia nihil est isti Virtuti commune
cum Rosæ, quippe qua Veneris sanguine
unita, prepudore etiam mutatur.

Ebriof-
sæ. S. 23. *Hc autem homines à turpis-*
mo Ebriofanis criminè dehortarentur
poëtæ, pingebant Bacchum, Ebrietatis &
Vini Deum, teste Alberico Philofopo, fa-
cile mulieb[us] pectori nato, capite cornu-
to, vitibusque coronato, qui super tigride
equitabat. Juxta ipsum autem, erant ima-
gines trium animalium, Simæ, Paræ, &
Leonis, quæ pedem unius vitis circumire
videbantur: ob cujus umbram Bacchus
equitabat, vitisque racemis erat plena.
Ipse

Ipse verò unâ manu tenebat poculum, sc.
sinistrâ, alterâ autem in illud uvæ racemum
exprimebat. Et facie quidem mali-
liebri pingebant; quia ebrii ad libidinem
proniiores sunt; unde etiam Bacchum non
nulli inter Veneris comites annumerarunt.
Pectore nudo; quia in ebrietate nihil
clausum, nihil occultum reticetur;
sec. illud Horatii. Epist. 5. 16;

*Quid non ebrietas designat? operta re-
cludit,*

*Spes jubet esse ratas, in pralia trudit
inermem;*

*Sollicitis animis onus exigit, addocet
artes.*

*Facundicatrices, quem non fecere diser-
tum?*

*Contractâ quem non in pauperate so-
lutum?*

Capite cornuto; quia

*Vina parant animos, faciuntque calori-
bus apertos;*

*Cura fugit, multa diluiturque mero,
Tunc veniunt risus, tunc pauper cornua
sumit,*

*Tunc dolor. Ex cura, rugaque frontis
abit.*

(Ovid. I. de Arte, v. 237.) Unde etiam
Philippus Beroaldus, Declamatione Ebrio-
si, p. m. 145. Dionysius, qui vulgo Bacchus,
quem etiam scriptores vini, reperitorem
per-

perhibent, cornutus figuratur, non tam quod boves cornigeros jugo copularerit, ut Diodorus credit, quam quod ex vini fervore, temulentis, ad temeritatem procliviter erigantur, fiantque impetuosi & quasi cornupeta. Tunc pauper sumit cornua, tunc humiliatis oblitus, erigitur in tumorem. Super Tigridem equitantem; quia ebriosi tum ad cætera vitia, tum maximè ad crudelitatem, tigridum instar, proclives sunt. Simile signum apponebatur illi; quia ebrii simiarum more gesticulationibus suis rilsum omnibus movent. Porci; quia haud magna differentia est inter porcum & ebriosum. Leonis denique; propter eandem rationem, qua Bacchum tigridi inequitantem fingebant. Ut autem è magis ebrietatis turpitudinem ante oculos ponerent, Baccho comitem addiderunt Silenum, vim scilicet vini. & ebrietatis formam. Illum ventricosum, & senem, & usque tiubantem finxerunt, quod hæc omnia vinum & ebrietas efficiat. Asello impositum; propter desidiam ebriosorum. Nam qui plus voluptatibus, quam natura postulat, tribuerit, is & in præsenti & imposterum corpus & animum omnibus rebus inutilis redit.

Libido. S. 24. Fœdum Libidinis exitum, monstrarunt Poëtarum filii per fabulam
Paris-

Paridus. Hic enim, cùm pomum aureum, ab Eride immissum, Veneri, tanquam pulcherrimæ Dearum dedisset, spretâ Pallade & Junone; dementiæ suæ pœnas pendens, non solum ipse trucidatus est, sed etiam universum Asiae imperium, quod posteris ejus tenendum promissum erat, eversum est. Manifesto indicio, eos, qui posthabitâ prudentiâ, libidinibus sese mancipant, miserè tandem peri-
re, & dementiæ suæ justas solvere pœnas.

Luxuriam denique, cum Sobrietate py-
gnam aggredi volentem, ita describit
Prudensius, in Psychomachia.
Lxxviii.
rta.

Venerat occiduis mundi de finibus hostis
Luxuria, extincta jam dudum prodige-
fama,

Delibata comes, oculis vaga, languida-
voce:

Perdita delitius, vita cui causa voluptas.
Elumbem molire animum, perulante
amoena

Haurire illecebras, & fractos solvere
sensus.

Et nunc per vigilem ructabat marcida
cænam,

Sub luce mœnia forte jacens ad fercula
rancos

Audierat lituox, atque inde serpentia
linguens

Pocu-

*Pocula, lapsanti per vina & balsama
gressu*

*Ebria calcatis ad bellum floribus
ibat. &c.*

Scupidi- *Stupiditatis exemplum, nonnulli è Mytho-*
eas. *logorum scholis afferunt Didonem Regi-*
nam, quæ perire maluit, quam denuò nu-
bere; adeoque (Ausonii verbis)
Seruavit dira morte pudicitiam.

Libera- *§. 25. Sequitur Liberalitas, quam*
litas. & *virtutem, ut & Gratia simul animum,*
Grati- *elegantissime exprimebant figuræ Charis-*
tudo, *cum seu Gratiarum, quas Jovis ex Eury-*
nome, aut Solis ex Aegla filias fecerunt:
quod scilicet, sec. Massen. Spec. Imag. cap.
24. §. 19, ex moribus animi, aut splendo-
re corporis, ferè sit gratia. Tres, tanquam
omnium temporum & perpetuæ, sunt:
Aglaia, quæ splendorem, Thalia, quæ
viriditatem, Euphrasyne, quæ lætitiam
indicat; quod beneficium debeat esse sine
sordibus splendidum, sine defectu & senio
semper virens, sine morositate læsum, ut
videlicet gratiæ nomen mereatur. Una
Gratiarum aversa, quasi à nobis discedens;
aliæ duæ, yultu converso, quasi acceden-
tes pinguntur: quod pro una gratia aliis
exhibita, plures ad nos ab illis redeant;
vel quod dator obliuisci debeat beneficij,
acceptor verò dupli fœnore rependere.

Coa-

Connexæ inter se dicuntur; quod ex unius beneficio, alterius sequatur. Virgines sunt, & vel nudæ, ut constet esse incorruptas, & sincero animo ac sine fuso: vel transparenti pellucida, quæ sine nodo est, veste teguntur; quod gratia facta abscondi velarique non debeat, sine vinculo etiam atque obligatione remuneratoris maneat. Quem in sensum magnus Scaliger, in Ideâ, cap XXIV. Non enim, inquit, datur Beneficium, spe tantundem recipiendi, sed simplici animo, non operæ venali. Idcirco Gratia & nuda sunt, & tres. Ut, qui beneficio prior certat, ubi quipiam vicissime recipit, de integro istud refundat. Eâ de causa Prisci Latini, Strenam, quasi Trenam sunt interpretabi: à tertia officii representatione. Talus uni Gratiarum datur; quod gratia ire & redire mutuò, ut talus iactus, debeat. Myrtus datur; ut semper virens nunquam deficiat: Rosa; ut ketæ delocet. Talaria pedibus junguntur; ut expedita ac promerazit: nam, ut Ansonius, Epigram. XVIII. canit;

*Gratia qua tarda est, ingrata est: Gratia
namque*

*Cum fieri properat, Gratia Grata
magis*

Ec

Et Epigr. LXXXII.
*Si bene quid facias, facias cito, nam cito
 factum,
 Gratumerit. Ingratum Gratia tarda
 facit.*

Quibus omnibus, hactenus prolatis, consentit etiam Illustræ Italæ suæ Decus, Octavius Ferrarius, Formul. Part. I. p. m. 496. *Charitas*, inquit, *Deas*, quas Latini *Gratias dixerunt*, *ingeniosa Vetus*tas Nudas induxit, Ridentes, Manibus implexas, ac perpetua Juventa florentes. Omni veste abjecta; quod *Gratiarum actio simplex* ac *minime fucata*, *nulliusque pigmentorum* *injariis interpolata esse* debet. Risus, non *beneficium modo*, sed *promptè atque hilari*ter, *serenaque fronte collatum demorat*. Quod manibus junctæ sunt, id *verò* denotat, *beneficia non una*, sed *& munera*, *& alia subinde cumulata*. Tandem, florens Juventa, quid aliud sibi vult, quam *beneficiorum memoriam* nunquam *sene*scere debere, sed *integrā nō vigēsem in* *animis mortaliū permanere*? Sed, ne Majores quidem nostros, Barbaros Germanos, adeò omni honestatis sensu destitutos olim fuisse, ut non eandē *Gratitudinis* *Virtutem & animo & gestu coluerint*, & quidem *forma & honore a reliquis cul*tioribus Gentibus parum aut nihil abhorrente; docet nos Albertus Kranzus, Saxon.

Saxoni. Lib. II. cap. XII. hæc de Gratiarum apud Magdeburgenses quondam cultu annotans: *Carolus M. in Saxoniam iter avit expeditionem, & ad Albitum Fl. in Castello Magdeborg, Phanum subversit, quod illi loco nomen dedit. Has ego reliquias crediderim Romane olim religionis, verius superstitionis, quum Irusus Nero, & deinde Filius ejus, Germanicus, sub angusto Cesare, praefessent provincia. Similiter cum tale fuit: Stabat incurva nuda Femina myrtle a caput cincta corona ardentem faculam in pectore, index erat mundi figuram, in sinistra vero aureamala tria præferebat. Post eam Tres pueræ (Charitas Greci. Latini Gratias dixerunt) nexus manibus, nuda, singula poma gestabant, avertis invicem vultibus dona porrigen- res. Jugales quadriga, erant Gemini Cygni, totidemque columba. Venerem hac imagine figurabat Gentilitas, que in omni mundo dominatur. Gratias illa comites habet, que alternis obsequiis junguntur: hoc vale nexus ille manum. Vultus avertunt, quia beneficia non improperebant. Sed bono mysterio, vano suberat religio. Quam Carolus subvertit, instaurauit in locum, Ecclesiam S. Stephani. Hæc Kranzius. Denique & Gratiarum templa, mediis in plateis exstruebant; ut signifiearent, homines, tum ad faciendam tum*

ad referendam gratiam promtos esse debere.

§. 26. Vitia Virtutibus his contraria, elegantibus etiam fabulis indicabant.

Prodigium. Ac *Prodigalitatem* quidem repræsentabant in *Glauco* quodam, qui omnes suas facultates in alendis equis absumferat, postmodum verò ab ipsis suis equis discerpebatur; indicantes, prodigum, effusione sua se ipsum destruere & quasi discerpere. Stultitiam autem & poenam *Avarorum* indicabant fabula de *Mida*, qui facultate ab Apolline acceptâ, ut, quicquid petierit, ipsi contingere deberet; petiit, ut, quicquid tetigisset, aurum fieret. Cumque impetrasset, munus in ultionem conversum est, coepitque sui voti effectu torqueri: nam quicquid tetigerat, aurum statim efficiebatur. Erat ergò necessitas aurea, locuplesque penuria; nam & cibos & potus rigens auri materia marmorabat. Itaque Apollinem rogavit, ut mala desiderata averteret; à quo responsum obtinuit, ut tertiam vice se Pactolo fluvio immergeret: quo facto, Pactolus deinde aureas arenas trahere dicebatur, &, postquam ex fluvio in auras prodibat,

Auriculas Asini Mida rex habet.

Quo figmento evidenter poëtæ alluserunt ad id, quod avarus omnis, omnia pretio destinans, vel fame moriatur, vel magno cum

cum dedecore asininam suam & cœcam imprudentiam ipse aspicere tandem & agnoscere cogatur. Mida enim Græcè, quasi undev eðaw, i. e. nihil sciens, dicitur *Fulgentio*; qui etiam l. 3. Mytholog. fabulam Phinei eundem in modum explicat. Huic accensendus est *Tantalus*. medias inter aquas sitiens: cuius fabulæ sensum ita explicat Horatius, Lib. 1. Serm. Sat. 1.

*Tantalus à labris sitiens fugientia caprat
Flumina. Quidrides? mutato nomine
de te*

*Fabula narratur. Congestis undiq; sacci
Indormis inhians. Et tanquam parcerē
sacris*

*Cogeris, aut pictis tanquam gaudere ta-
bellis.*

Cæterū, *Avaritia turpitudinēm, ex ejus
pedissequis cognoscendam dat Pruden-
tius, Psychomach, his verbis:*

*Cura, famē, metu, anxietas, perjuria,
paller,*

*Corruptela, dolus, commenta, insomnia,
serdes,*

*Eumenides furia, Monstri comitatus
aguntur.*

S. 27. *Turpissimum ingratisdint Ingrati-
vitum notabant in Theseo, qui Ariadnen, inde
Minois filiā, cuius beneficio Labyrin-
thum evaserat, ingratisimus omnium, in*

P 2 Chlo

Chio insula reliquit. Qui tamen postea
vincitus, in tartarum eō usque protrusus
est, donec ab Hercule liberaretur.

Hospita-
litas &
Inhospi-
titas.

§. 28. Ut autem ad *Hospitalitatem*
homines admonerent, ejusque præmia
ostenderent, fingeabant Jovem & Merku-
rium ad pauperem *Hyreum* divertisse;
cum verò is, bove, quem habebat unicum,
illis maectato, sibi gratiam prolis, salvo ta-
men cœlibatu, fieri rogasset, voto potitus
fertur. De Hospitalitate *Philemonis* &
Baucidas, eaque egregiis à Jove pariter &
Mercurio pensatâ muneribus, legere mul-
ta licet ap. *Oivid. Lib. VIII. Metam. Fab.*
10. 11. A *Lycaone* verò, cum aliquando
Jupiter sub forma hominis hospitio exci-
peretur, immaniusqué ab eodem tracta-
retur, is propter idem hoc scelus

*fit lupus, & vereris servat vestigia
formæ;*
canicæ eadem est, eadem violentia vni-
versus, eadem rufus,
sidem oculi ludent; eadem feritatis ima-
ga est.

De *Polyphemi* erga hospites immanitate,
existat fabula ap. *Homerum* & *Virgilium*,
Poëtarum filiis haud ignota.

Humani-
tatis.

§. 29. *Humanitatem docere volen-*
tes, commendarunt Aristaum, de quo
Masen. Palæst. Eloq. ligat. l. n. c. 25. Se-
23, dicit: quod Bacchi & Theramenes fa-
lius

Nus fuerit, oleique & mellis conficiendi rationem dñdicerit, omnisque Humanitas cultor faerit. Vitium verò Humanitati oppositum, *Adulationem* scilicet, innubant per fabulam de *Harpyis*. Has, aures ursorum, corpora vulturum, faciem virginum habuisse dicunt, fuisseque alatas, & humanis brachiis ac pedibus, sed unguibus monstrosis: quæ omnia propè ita describit *Virgil.* l. 3. *Æneid.*

Adula-
tia.

*Tristius haud illis monstrum, nec savior
ulla*

*Pestis, & ira Deum Stygiis sese extulit
undis,*

*Virginei volucrum vultus; sedissima
veneris*

*Proluvites, uncaque manus, & pallida
semper*

Ora fame.

Has, idem poëta, ad epulas advolantes facit, & volucres nominat. Quæ certè tota pictura in adulatores apprimè quadrat, Corporibus quippe vulturum, voracitatem adulatorum innuere volebant; facie virginum, blanditiæ eorum; monstrosis unguibus, rapacitatem; alis denique, celeritatem. *Superbiam*, alterum huic *Virtuti* oppositum Vitium, graphicè describit *bis* laudatus toties *Prudentius*, *Psychomach.* p. edit. Weitzianæ, 234.

Urbani-
tatis

§. 30. *Urbanitatis Naturam, quæ
Virtus solis Prudentibus & Artibus cultis
data est, eo figmento docuerunt Poëtae,
quod Gratias perpetuas Musarum comi-
tes finxerint, utpote quæ illarum Severi-
tatem temperarent, & Salibus suis, Musa-
rum seriis deliciis delicatiorem insuper-
gustum adspargerent: Quod & ita inter-
pretatur J. C. Scaliger, Poëtic. Lib. I. c. II.
Musas Gratiarum tum perpetuas socias,
cum affines esse, memoria proditum est:
propterea quod elegantioris laudiorisque
vita authores ha esse videantur, non sine
ex voluptate, qua in Latitatem temperatione
sit: Hoc enim x̄dēs sanat, quod ḡ
χαιρε: qua vox ad secundam valetudi-
nem in Epistolis & Salutationibus locum
invenit communī loquendi usu.*

Morosi-
tatis

§. 31. *Morosos, Gratiis sacrificare
jubebant Poëtae; morosique ac rigidi cen-
soris exemplum effingebant *Momum*, So-
mni & Noctis filium; qui Venerem à Diis
omnibus laudatam, reprehendit solus, ob-
stridula, quibus uteretur, sandalia, Car-
psit præterea Neptuni Taurum, Vulcani
Hominem, Minervæ Domum. Taurum,
quod cornua non infra oculos gereret,
quod illi certius ad oculorum ductum uti
posset; Hominem, quod pectus non habe-
ret fenestratum, ut sciri posset, quid in
animo quisque strueret: Domum, quod
non*

nes esset facta trusatilis, ut circumagi posset, si malum vicinum haberet. Cæterum, *Morosum* hominem, vivis coloribus depictum, habes apud *Moliere*, Tom. III. des Oeuvres Comiques, Comœd. II. cui Tit. *Le Misanthrope*.

§. 32. *Taciturnitatem ob oculosponere* volentes, fingebant *Harpocratem*, ^{Taciturnitas.} simulacrum in sacris Isidis & Serapidis, quod digito, labiis impresso, admonere silentium videbatur, & Silentii Deus dicebatur. Unde etiam Harpocratis imagine, ut scribit *Plinius*, in annulis signatoriis usi fuere. *Cælius Calcagni*. Lib de Reb. Ægypt. Harpocratem facie toto corpore oculatum auritumque, sed astomon, sine ore, lupinâ pelle, laneisque indutam crepidis, ut quietum & audiendi avidissimum designet. Quemadmodum etiam apud Romanos, *Dea Taciturnitas*, *Agerona*, velato & obsignato ore pingebatur. Vide *Plin.* Lib. III. c. V. & *Macrobi.* Saturn. Lib. I. c. X. Prudens quoque Silentium imperat *Rosa*, quæ in coenaculis, super mensæ verticem lacunaribus affixa, sæpe conspiciebatur apud Veteres. Unde proverbium de iis, quæ sunt reticenda, *Hec sub Rosa dicta sunt*. Quam consuetudinem hi explicant versus:

Est Rosa flos Veneris, cuius quo furta latenterunt.

Harpocrati matris dona dicavit Amor.

Inde Rosam mensis hospes suspendit amicis.

Conviva ut sub ea dicta latevad se. ant.

Garrulus. Taciturnitati oppositi vitii, *Garrulitas*, exempla erant, *Anaximenes*, de quo dicebat *Theocritus*: *Incipit verborum flumen, mentis gutta.* Apud poëtas, *Sisyphus* & *Tantalus*, Deorum secreta evulgantes. Notum est de posteriore, illud poëta:

Quarit aquas in aquis; & poma fugacia capiat,

Tantalus: hoc illi garrula lingua dedit.

Isemque *Bartus*, in saxum mutatus, apud *Ovid*, lib. II. Metamorph. fab. 14..

Veracitas. §. 33. *Veracitatis symbolum*, idem quoque erat *Harpocrates*, cui, referente *Cartaria*, de Imag. Deorum, Persicam arborem facram esse credebant; quod hæc arbor, cùm fructus habeat, humano cordis similes, & linguæ folia, doceat, linguam debere esse cum corde, i. e. prudentia & veritate conjunctam. *Vitium vero Veracitati oppositum est Mendacium*; cuius vitii Poënas depingebant in *Lycambe*, qui, postquam filiam suam Neobulem, Archilocho desponderat; postea vero poenitentiâ ductus, eam alteri collocavit; Archilochus irâ percitus versibus jambicis

Mendacium.

ita graviter debacchatus est, ut sacerum unā cum filia ad laqueum compulerit. Vid. *Aristot.* lib. 3. *Rhetor.* & *Pausanias in Achaicis.* Prout etiam vaaz *Arrogantie Arrogantie* ac *Temeritatis* vitium exprimebant fabulae, bulis de *Euboë* & *Arachne*; itemque de *Cassiope*, Cephei, Regis *Æthiopum*, uxore, quae, cùm omnes suæ ætatis mulieres se formâ antecellere gloriaretur, ausa est se Nereidibus etiam præferre. Hæ vero, arrogantia fœminæ hujus irritatæ, admirandæ magnitudinis certum in illius regionem immiserunt: ac postea iussa est ab Oraculo, Andromedam filiam, quam unicam habebat, ut à ceto voraretur, faxo alligatam exponere. Neque silendus hic est *Phaethon*, qui vano ac temerario planè ausu Solis patris currum concendebat. Sed temeritatis ejus infelicem exitum legere poteris apud *Ovid.* l. 2. *Metamorph.* fab. 1.

§. 34. *Sedulitasem* vero, quæ cùm Sudore ante Virtutis arcem excubare memoratur ab *Hesiodo*, Lib. 1. Oper. ac Dier. commendatūri poëtæ, fingebar Venerem, cœlitum formosissimam, Dearum & Gratiarum pulcherri-^{Sedulitas}_{mam}, Vulcano in matrimonium obi- gisse, aspero illi quidem ac fuliginoso, sed & Deorum omnium diligentissimo, vigi- lantissimeque. Nempe, per Venerem, Sa- pientiam intelligunt, per Vulcanum, Stu- diosos

diosos diligentes & ad fumigantem lucernam lucubrantes. Eandem quoque Virtutem exprimebant per fabulas de *Herculis laboribus*. Ille enim aptum Erimanthium viribus superavit suis; ut nos stuporem ingenii & tarditatem inscitiamque superare discamus. Ille cervam occidit Cerauniam, ut nos timiditatem atque ignaviam è medio tollere discamus. Ille aves profligavit Stymphalicas; ut nos jactantiam fugare discamus. Hercules bellavit cum Amazonibus; nos cum luxuria & intemperantia bellum gerere debemus. Hercules Diomedeos equos prostravit; nos libidinem & lasciviam prosternere debemus. Hercules Augiae stabulum repurgavit; nos mentem nostram ab immunditia vitiorum puram servare debemus. Hercules dimicavit cum hydra Lernaea; nos cum mendacio & falsitate dimicacionem subeamus &c. Quos quidem Herculis Labores, si quis ad alias quoque, diverso respectu, Virtutes referre velit, per me sanè licuerit.

Concor-
dia.

s. 35. *Concordia* & *symbolum, Mythologi* faciebant *Actoridas*, unum bello curvum junctim moderantes, tantaque animalium conjunctione nexos, ut uno petore, gemino capite, quadrimanus *Gigas* fuisse dicantur. Quos etiam fratres, Hercules robustissimus, eâ quâ horribilia mon-

monstra vicerat vi, vincere non poterat. Quo figmento significatur, Concordiam, aheneum esse, contra omnem vim, murum. Quod etiam exprimebant fabula de *Geryone*, quem idē tricorporem & propè invincibilem statuebant, quia Iberorum Rex, nomine Geryon, filios tres, fortissimos duces, eosque admodum concordes, habuisse fertur. Vitium verò huic *Discor-*
virtuti oppositum, proponebant per *pa-dia.*
mum Eridos, quo mediane, Deæ, Venus imprimis Juno & Minerva, ad mutuas discordias incitatæ sunt. Quam fabulam uberiorū legere poteris, ap. *Natal. Com. lib.* 6. c. 23. & in *Comædia incomparabili, acta Viennæ An. 1668. cui tit. Il Pomo d'Ora.*

S. 36. *Justitiam, Eustathius, de Ismenis & Justitia,* Ilmenes Amoribus, l. 2. pingit Virginem, ex nube, quam paulò ante disruptam suspiciari licet, deciduam. Itaque tota cœlestis comparet, habitu oris ac gestu venerabili, vultuque formoso, rubram vestem induitur; Coma, humeris immissa collectaque, intergo pendet: stat, obtutum in cœlos conversa. Pedes, tibiarum tenus, veste nudati: stateram flamمامque ambabus manibus gestat. Hujus Virtutis rigorem, exprimunt Tres Inferorum Judices, *Misnos, Aæcus, & Rhadamanthus*; quos severissimos statuunt Poëtæ, & ne minimum quidem scelus impune transmittentes, ita,
 ut

ut nullius vel personæ vel divitiarum vel honorum respectu moveantur. De Rhadamanthi severitate in judicando, *Virgilius*, l. VI. Æn. ita canit:

Gnoſſius hæc Rhadamanthous habeo duris-
ſima regna,
Castigatque auditque dolos, ſubigitque
fateri
Quæ quis apud ſuperos furto letatus in-
ani
Distulit in ſeram commiſſa piacula mor-
tem.

De Minoe verò, Homerus. Qdyſſ. λ.

Ἐνθ' ἦτοι Μίνωα Ἰδον διὸς αὐγλαὸν ψίσην,
Χρύσεον σκῆπτρον ἔχοντα· Θυμιέυοντες νε-
κύεσσιν.

Πρόδον δὲ δέμει τάμφι δίκας εἰρουτα
ἀναιτεῖ.

Μάρνοι ἵστοτες τε κατ' ἴνρηπναλές· Αἴδης
δῷ.

Hic vidi Minja Tovis de ſentine natum,
Jura ſedens umbris dabat hic, ſceptrum-
que tenebat.

Quem Regem ſtantes, quem Regem jura
ſedentes
Pofcebant, autem Ditis quæ turba fre-
quentat.

*Equitas. §. 37. Aequitatis verò nos commo-
neſaciebant fabulâ de Orpheo & Euridice.
Cùm*

Cum enim apud inferos jam esset Euridice. Orphei conjux, suavitatem lyrae sue ita demulcebat maritus inferos, ut conjugem sibi ad superas rursus aures remeare concederent, hacten tamen lege, si retrospicceret Euridice, ut statim in pristinum locum relaberetur. Quod etiam factum est; cum enim in via, ex improviso, vultum ad relicta loca converteret infelix Euridice, evanuit. Audiamus hanc fabulam explicantem *Natal. Comitem*, Lib. X. Mythol. Celebratus fuit *Orpheus*, inquit, à Poëtis, non solum ob poëtica facultatis præstantiam, sed multò magis ob justitiam & aequitatem, quā non solum in cateros homines, sed in se ipsum usus fuit. Nam placatis inferis, animi perturbationibus soli, justitiam, sive Euridicem, in lucem extraxit. At si quis fuerit paulò negligenter inseruanda aequitate, rursus eodem retrahitur, unde fuerat profectus.

§. 28. Si tandem ad ipsas etiam *Virtutes Intellectuales* nos convertamus, neque in his nos deserit ingeniosa antiquitas, quippe quae pulcherrimis quoque fabulis naturam illarum expressit. Et primò quidem *Scientiam* ejusque naturam, commonstravit in fabula de *Sphynge*, quæ sec. poëtas, erat monstrum specie multiforme, facile & voce virginis, pennis volucris, unguibus gryphi. *Jugulum* montis, in agro Thebano tene-

tenebat, & vias obsidebat. Mos ei erat, viatores ex insidiis invadere ac comprehendere: quibus in potestatem redactis, ænigmata quædam obscura & perplexa proponebat, quæ à Musis præbita & accepta putabantur. Ea si solvere & interpretari miseri captivi non possent, hæsitationes & confusos in illis, magna sævitia dilaniabat. Fabula (inquit *Verulamius*, lib. de Sap. Vet. c. 28.) elegans, nec minus prudens est: atque videtur conficta, de Scientia, præsertim conjuncta practicæ. Siquidem Scientia non absurdè monstrum dici potest, cum ignorantibus & imperitis prorsus admirationi sit. Figurâ autem & specie multiformis est, ob immensam varietatem subjecti, in qua Scientia versatur: vultus & vox affingitur muliebris. ob gratiam & loquacitatem: adduntur alæ, quia Scientiæ & earum inventa momento discurrent, & volant, cum communicatio Scientiæ sit instar luminis de lumine, quod affatim incenditur. Elegantissimè autem attribuuntur ungues acuti & adunci; quia Scientiæ Axiomata & Argumenta penetrant mentem, eamque prehendunt & tenent, ut movere & elabi non possit. Omnis porrò scientia, collocata videtur in arduis & editis Montium: Nam res sublimis meritò putatur, & excelsa, & ignorantiam, tanquam ex superiore loco despiciens, atque

que etiam latè & undequaque speculator & prospicit, ut in verticibus montium fieri solet. Vias autem obsidere fingitur Scientia, quia ubique in itinere isto, sive peregrinatione vitæ humanæ, materia & occasio contemplationis se ingerit & occurrit. Videri possunt ibidem plura.

§. 39. *Sapientiam delineabant Veteres*, in figura *Palladis*, quam Jovis filiam esse dixerunt, ob præstantiam illius; & quidem è cerebro Jovis prognatam; quia vera Sapientia divini quiddam possidet, & à nullo alio, quàm ipso Deo, originem deducit. Ut autem pateret, quanta vis esset Sapientiæ, illam armatam natam esse finxerunt, cùm Sapiens nullas fortunæ injurias, hominumque iniquitates, magni faciat, sed omnia consilio & patientiâ superret. Togatam pingunt, hastam tenentem, quia & pace & bello, sine Sapientia, nil agitur, sed omnia absque eadem infaustum sortiuntur exitum. *Thesea quoque & Perithoum*, matronam Ditis, *Proserpinam*, deripere aggressos, poëtæ fingunt. *Præclarum inquit Octav. Ferrarius*, Formul. part. i. p. m. 515. edit. Patav. 1668. f. 4. rerum humanarum documentum, fabularum integrumento profanorum oculis subductum. Quid enim aliud *Proserpina* est, quàm *Sapientia*, Cereris legiferæ, superumque Regnatoris filia, sub imateturis,

luris, intraque mundi viscera detrusa, ut ejus investigatione, mitiore cultu Orbis mansueteret; & à ferinis dapibus ad humana alimenta converteretur. Hinc juncti currū Dracones: hinc erumpentibus Aetna flammis, accensæ tædæ: hinc totus Orbis beneficio peragratus, & præcipuo Deorum dono, frugibus, consitus, damnata glans, & discreti pecudum pastus, nusquam reperta Proserpina, matris luctus, & inferiæ viventi factæ. Quæ omnia demonstrant, quam difficile, quamque arduum negotium sit, *Sapientia* investigatio. Eam enim sator hominum atque Deorum, profundo rerum naturæ sinu abdidit, coecisque latebris demefit, solumque laborem ac contentionem, Philosophiæ præcium fecit. Itaque non unus Theseus Pirithousque, sed infiniti propemodum, Proserpinam querunt, eamque tenebris addictam, vocare in lucem summo opere contendunt. Sed & Fabulam de amore Apollinis, quo Daphnen, Nympha, prosecutus est, de *Sapientia* interpretantem, Eundem vide Ferrarium, Libro citato, p. m. 479.

Prudentiam
tit. 10.

§. 40. *Prudentiam*, Eustathius de Iismen. Amoribus, lib. 2. pingit mulierem, coronato capite; quæ corona genitis radiat, quæ igneum coruscantes, humidum tamen fulgorem jaculantur. Cœrenam hahe

hanc porrò unctiones candidissimi, & rotundi, magnitudinis insolitæ cingunt. Crines virginis, leniter emissi & cervice penduli, atque in cinctinos distincti, fabravi, auri colorem referunt. Collum inarmotum, torquis argentea coronat, quam auri maculis distinctam hyacinthina fibula subnedit. Manus candidissimæ ac vere pueriles, expansa dextera, minimumque curvata, caput, pendenteque fronte carbunculum tractat; lœva globum elegantem gestat. Dextrum pedem sine calceo porrigit, alterum vestis occulit. Ille pida tamen, ac turris plena tunica erat. Explicat deinde autor: Coronæ, inquietas, gæmmarumque ac tunicatum, argentei monilis aureis distincti maculis, & hyacinthinæ fibulæ, dexteræ riutus, omnes capite divicias suas gestare indicat: lœvae globus, universi dominam: sine ornatu vestis, omnem ornatum, præter capitl, prudentiam respue- te significat. Prudentem vero hominem sistebat in Argo, cui contum os tribuebant, sec illud Ovidii, l. i. Metamorph. Fab. 16:

*Centum luminibus cinctum caput
gros habebat.*

*Inde suis vicibus capiebant binâ quicq;
tem;*

*Cetera servabant, atque in flatione
manebant.*

Vigilantiam prudentis & solertiam iudeantes. Fiagendo autem, Argum à Mercurio obtruncatum fuisse, innuebant, prudentissimos etiam à prudentia sua interdum deseriri, & imprintis eloquentia in contrarium flecti posse. De Prometheus quoque fingunt, quod de luto homines formaverit: quoniam ille, tanquam optimus Sapientiae doctor, homines in imprudentiae luto harentes extraxerit, & igne cælitus delato (h. e. Præceptis utilissimis) animaverit. Quem quidem ignem, ope Palladis, liberalium artium Deæ, Jovi sustulit. Indicantes, liberalium artium ope, maximam partem divinam hanc humanæ mentis quasi animam adipisci posse. Quod autem Prometheus hunc ignem Jovi sustulerit; indicabant: Prudentiam nobis non connatam esse, sed ad acquisitorum habituum numerum redigendam esse. Hoc amplius, in *Fabula viri prudentis* imaginem adumbrant; bifrontem enim faciebant, tanquam qui & præterita & futura prudenter considerare, & ad omnes circumstantias accurate attendere debeat. Quin & *Protei* fabulam, *Nat. Comes* eleganter in hunc sensum explicat, quando l. X. Mythol. inquit:

inquit: *Cum ad bortaretur (antiqui) ad Prudentiam, qua necessaria est ci-vitatis & amicitia conservandis; Proteum non solum virum bonum, sed etiam in omnes fortas se vertentem, ut Neronum; introduxerunt. Nam sane, viro prudenti non solam motibus animi moderari ratione & consilio necesse est; sed etiam ad omnes fortuna eventus, & ad omnes temporum & personarum op-portunitates animum suum accommodare.* Qui etiam Fábulam de *Medea*, ad doctrinam de *Arte*; lib. 6. Mythol. cap. 7: p. 588. 589. accommodat; quam brevi-tatis causa hic intactam relinquimus.

diss.

S. 41. Denique & Amicitiae, tum ~~admodum~~ veratum fidet, exempla inveneris in Poë-sia. tarum ac Mythologorum monumentis. Veræ, inter Pyladem & Orestem; apud Euripidem & Ovidium; inter Achillem & Patroclum; apud Homerum; inter Nisum & Euryalum; Aeneam item & Achatem, apud Virgilium. Fidei, inter Atreum & Thyestem, Demiphontem & Mastusium, Deiphobum & Achilem. De quibus vid. *Maseri*. Palæstr. Eloqu. Lig. lib. 1. c. 27. 28. 30.

S. 42. Et hæc sunt, quæ de Fabi-larum Poëticarum Sensu Ethico tradere consultum duxi. Qui plura desiderat

E a

insti-

instituto huic inservientia, is adeat Job.
Bapt. Personæ Noctes Solitarias, de iis
 agentes, quæ Physicè, Ethicè, Geome-
 tricè & Astronomicè scrita sunt ab *Home-
 ro* in *Odyssæa*; *Joh. Cunradi Dieteri-
 chii* Ethica & Oeconomica *Heliodi*; *Se-
 bast. de Matienzo S. J.* Commentatio-
 nes selectas Ethicas & Politicas in Vir-
 gili Æneidem; *Jacob. Pontani* Libb. IV.
 Ethicorum Ovidianorum; *Pexenselde-
 ri*, *Soc. Jes.* Ethicam Symbolicam è fa-
 bularum umbris, aliasque
 plures.

DE
POETIS CHRISTIANIS
SACRIS,
GRAECIS ET LATINIS,
Dissertatio II.

Habita Altdorfii. Ao. clc lcc lxxxv.

Respondente.

CHRISTOPH. JACOBO GLÄSER.
Mehrendorffio - Norico.

PROEMIUM.

Oeſin à fonte omnium bono. Pro-
rum originem ſuam deriva- min-
re, tam certum eſt, quam
quod certiſſimum. Unde &
affirmare auſim, poēſim pri-
mo, excoſitata muiſſe ad
decañanidus Numinis & Heroum laudes:
quod etiam abunde ſatis teſtantur anti-
quissimi omnium ferè genitum poēta. Scri-
ptorem Moysē nati quicquidem nemo, ut ſpera-
nobis dabit: is tamen, cum mare rubrum

E 3

exer-

exercitu incolumi transiisset, carmen can-
tum, Josepho Antiqu. lib. 2. teste, in
Ezra et postea Tôva, in encomium liberatoris
Dei, quod habetur Exod. 15. Hymnos Da-
vidicos, Jobi, Jeremie, Esaiæ nonnulla,
Canticum Cantorum, quis negabit certis
suis numeris composta, variusque carmine
num generibus conscripta fuisse? in primis
si D. Hieronymi testimonialis fidem adhibe-
mus, qui in prefat. Chronicæ Euseb. pag. 4.
edit. Joseph. Scaligeri, Lugdun. Batav.
1606. fol. ita dicit: Quid Psalterio cano-
rius? quod in morum nostri Flacci & Gre-
ci Pindari, nunc jambœ currunt, nunc al-
caico personat, nunc sapphico cumper,
nunc semipede ingreditur? quid Devteron-
omii & Esaiæ cantico pulchrius? quid
Salomonem gravius? quid perfectius Jobo?
quæ omnia hexametris & pentametris
versibus apud suos composita decurrunt.
Confer Maresium, Lib. II. Epist. 38. Ad
Gracos si descendamus, videbimus & apud
hos illud Theocriti, Idyll. XVI. observatum
fuisse:

Αἴτια τέτο Δίος χέρρης μέλε, αἴτια ποιδοῖς
οὐνεῖν αἴθανατος, οὐνεῖν αἴρησθαι κλέση
αἴτια ποιεῖν αἴρησθαι.
Orphei, Eimi, Atysai, Homeri, Callimachis
et Cyrenai, Pindari & aliorum hymni,
quid aliud nobis persuadens? qui certe
anti-

antiquissimi fons. Latinorum Sallorum, Maximi sacerdotum, carmina, quæ Tullius, lib. de Cinc. Orat. (edit. Coloni. abbrog. 1617. f. 4. pag. 294.) tanto affectu desiderant. Deos quoque suos celebrasse, quis dubit. quæ Clororum certè virorum laudes coniunxisse, certius est, quam ne demonstrare possunt, indigent. Audiamus ipsum Ciceronem.: Utinam, inquit, existarent illa carmina, quæ multis ante astatem suam secolis, in opulis exaltata à singulis coniunctis frōsse, de clarorum virorum laudibus, in Originibus scriptum reliquit Cato.

Bardorum apud Gallos manuē erat, Heroum suorum gesta carmine praesquam Germani veteres, celerabant carminibus antiquis Tuiscorum, Deum terrā editum. Se filium ejus Mannum, origine gentis conditoresque Fracie, in Germania; et si, esp. 2. Enquisti hōques, Poëtū apud omnes fecer. cultiorer. genies primū excedens. suisse, ad pradicandū Numinis Gloriorum laudes. Id quod etiam ipsi quæso natura dicitur Poëtū expōscit. Trium est illud Horatii, Lib de Art. Roēr.

Aut prodeſſe volunt aut delectare poëtæ,

Aut simul & jucunda, & idōnes dicere vites.

Quid verò magis prodeſſit, aut ex quo magis rem fructum expectare possumus, quād

si Domini nostrum, cum hec illa via, Divinitus
que catpec, hymnis celebramus, ejusdem
que laudes pro virili decantamus? Quid
magis delectat quoniam si eundem Decantare
exquisitissima verberum coloribus ante
oculos nostros quasi sufficiat? Eleganter
perfectissima. Enim in hac via nemo fatus
considerare vates, alius tamen alia perfec-
tius; quid autem magis equum est, quando
huc eleganter? Enim perfectior et ele-
gantior etiam verborum modulis exprimere
merit cum aliis communicare? Quia cer-
te verborum elegancia non quam magis vel
pericula quam nimis carminibus, sed quibus ar-
tificiosus et exquisitus in verborum ordi-
nata etenim traxo fortius animo studien-
tium ut legentium erabit, quanto maius
pondere et nimis nos labores. Marti-
nianus Rasevus si consideramus, conuenient
confusa discensur effundimus res, scire va-
nitas certas, quid vero heroicis accortis
potest inveni magis convenire, quam suspen-
sum est. Deinde sumus, elegantissime oculi
affectione celebrare. Horatius, dulce
sum talis esse cupit, ut dulcissime oculi
ingebatum cui sit, cui mens divinior at-
que os

magna sonorum dulcissime oculi.
Ubi vero patens et campum talis inve-
niens, in qua Divinitam sanctam mentem ma-
gnificumq; os majori super laude majorisq;
cum

cum fratre exercere posse, quam in ins-
tupreprehensibili Deitatis spacio, nullus spe-
ciat circumscripsit.

Sed quid his diutius detineor, qua à
quovis sane mentis applausum exor-
quente: Poëtanempe, (Christiano sumpre-
mis) nullam magis materiam convenire,
quam illam, quam ipse D'Eu. cùusque ver-
bum illi prabet. Id quod magnacum laude
observarunt, hodieque obseruant, divina
quædam prudentiorum poëtarum ingenia;
quorum Catalogum, p.ancis hisce pagellis B.
L. tecum communicare volui. Non tamen
animus est omnes poëtas, qui quasvis sa-
cras materias pertractarunt, recensere;
sed illos tantum, qui Christiani cùm fue-
rint, Christiano Poëta quæsæ proprias, seu;
ut clarius dicam, ex Divini verbi Pande-
ctis desumptas materias, poëses sua objec-
tum elegerunt. Iudaos non affero, ne
charæ nostramodum Disputationis exce-
dant; Gentites non rango, quoniam illo-
rum sacra profana nimis sunt, & indigna,
qua sacris Christianis conjungantur; τίς
γὰρ κακωνία Φωτὶ μεγές εκότθ., τίς ἡ
συμΦιλοτις Χερσῷ μεγές Βελιαλ; Restane
igitur soli Christiani, quos secundum se-
riem seculorum, quibus vixerunt, &
qua poëmatibus suis illustrarunt, dispece-
mus: illorum scripta, (sed poëtica cantum)
E s bren

brevis ex recensebimus, editionesque non-
 nunquam addemus. Sed dicat quis, me
 cramben bis sapiuisse recollectam apponere
 in narrando bifice Poëtis, dum hanc ma-
 teriam alii, me longè doctiores, Crimini
 tempe, Gyraldi, Vossii, Barricis &c. ma-
 gnò studio & accuratè operā pectora-
 ring. Huic regero, illos quidem Poëtas
 summa cum laude enumerasse, sacros iur-
 men profanū miscuisse; ne dicam, multos
 &c. in his nostris pagellis inveneri posse, quos
 illi silencio præterierunt; quin etiam va-
 ria subinde hic addita esse, qua frustra
 apud illos quæsiveris. Quicquid sit, non
 vereor quendam bis dicere, dum bene di-
 cam. Tandem, si nonnulli omitti fuerint
 uti forsitan exunt, qui tamen jure hunc in
 Catalogum referri merebantur, sciat R.
 L. me per etiam nondum omnia legisse,
 & infinita esse, que longè me doctiores
 adhuc ignorant. Interea, qua scio, pre-
 fero; que nescio, vel à quavis
 discere cupio.

Se-

SECTIO I.

De Poëtis Christianis Sacris iis.
que Gracis.

S. I.

Quam exofum primis à Christo Nato seculis Nomen Christianorum omni bus fore gentibus fuerit, vel ex solo Antiqui Libri Primi principio cognoscere est; ubi ille solennes Gentilius contra Christianos querelas affert, & ita loqui solitos testatur: *Rosquam esse in mundo gens Christiana caput, terrarum orbem perisse, multis formibus malis affectum esse genos humannum: ipso, etiam calites, derelictis curis falorumibus, quibus quondam solebant interficere res nostraras, terrarum ab regionibus exterminatos.* Id quod etiam Tertullianus, Apologetici sui (edit. Franekeræ, opera Jacobi Pamechi Brugensis, An. 1597.) cap. 40. fol. 69. singulari cum emphasi confirmat. Verba ejus hæc sunt: *At e contrario illis nomen factiois accommodandum est, qui in odium bonarum Christianorum conspirant, qui adversum sanguinem innocentium concilarent, praetextentes fane ad odii desensionem illam quoque vanitatem, quod existimans, omnis publica clavis, omnis popularis incommodi Christianos esse causam.* *S. Tiberie*

heris ascendit in rægia, si Nibus non ascen-
dit in arva, si cœlum stetit, si terra movit,
si fames, si uer, statim Christianos ad Leo-
nem: tantos ad unum? Proinde, ut spe-
ro, nemo mirabitur, tam sero Christianos
poëtatos fuisse; quippe, quibus ne his-
cero quidem, ne dicam cantare, integrum
erat. Ita, ut haud inconcinnè verba illa Re-
gilis Psalmis sua facere potuerint: *In felici-
bus suspendimus organa nostra, quomodo
enim cantabimus cancionum Domini in ten-
tra aliena?* Quæ etiam causa est, ob quam
ex Tribus Prioribus Seculis, nullos quasi;
aut certè perpaucos, inveniamus Poëtas
Christianos.

Sec. III.

I. Et inter Grecos quidem Poëtas,
qui Sacras materias Christianas pertracta-
runt, primum inventio *Triphylum*, Epi-
scopum Cyprium, Seculo post C. N. Ter-
tio clarum, *Spiridonis Tremishantu*, Cy-
priorum Episcopi, discipulum, qui teste
Suida, *Spiridonis præceptoris sui Vitam*.
Aique *Miracula Iambicis versibus con-
scriptam dedit.*

Sec. IV.

II. Seculo post-natum Christum IV.
Iberiū sese exserebant libera & pia Chris-
tianorum Poëtarum ingenia, protegen-
tibus Christianam fidem potentissimis Im-
peratorum manibus. Inter quos Christiani
nos Poëtas non ultimus est, *Apollinaris*
vel *Hippolinaris*, *Apollinaris Laodiceni*
pres.

presbyteri filius, idemque Laodiceæ in Syria Lector, postea Episcopus, qui sub Constantini liberis claruit, usq; ad Theodosii M. tempora, sub quo etiam mortuus est. Teste Hieronymo, in lib. de Scriptor. Eccles. Innumerabilia fermè scripsit, ex quibus unica hodiè exstat *Psalmorum Metaphrasis*, carmine Heroico descripta, Vossii judicio, sanè luculenta, qui & aliquot elogia de eo quorundam scriptorum, cap. IX. de poëtis Græcis, collegit: quæ transcribere animus non est. Adi etiam, si lubet, Vossii lib. II. de Historicis Græcis cap. 18. Is Apollinare, impiâ heresi infectus dicitur, & Anno 375. in Synodo Romana, sub Damaso, fulmina tulisse. Christus patiens, Tragœdia, Gregorio Nazianzeno alias adscripta, secundum nonnullos, hunc Apollinarem auctorem agnoscit. Interpretatio ista Psalmorum, Græco-Latina, prodiit ap. Commelin. f. 8. 1596. Græce quoque, f. 8. 1552. typis Regiis. Cum interpretatione versibus Heroicis, & cum indice locupletissimo, Paris. 1580.

IV. Iisdem temporibus, vixit Gregorius, Sasimæ priùs, deinde Nazianzi, in patria, Episcopus: Gregorii, Nazianzenis Ecclesiae presbyteri, & Nonni, piz sanctæ que matronæ filius. D. Hieronymi preceptor, & Basilius, per zo. Secundum Ruffi-

num

nūm verò, Lib. II. Histot. Cap. IX. per
 XIII annos, in variis Academiis contuber-
 nalis: *κατ' ξένην Θεολογίην* nomen me-
 ruit, pròptèr eximiam Divinatutum litera-
 fum scientiam. Præter alia divini ingenii
 monumenta, multa quodque Hexametris
 atque aliis Versibus Poëmata reliquit, qui
 Versus, sec. *Lil. Gyraldum*, numerum tri-
 ginta millium attingunt. Poëmata pos-
 tiora sunt: Tragœdia, *Christus patiens*;
 quæ tamen à nonnullis *Apollinari* tribui-
 tur; *De Rebus Suis*, *Libri Duo*; *De Variis*
Argumentis V. & N. 7. Novem; *De Vir-
 ginitate & de Præceptis à Virgine servan-
 dis Carmeh*; *Spiritualia Epigrammata*
Tredecim; *Sententiarum Spiritualium*,
carmine scriptarum; *Libri Tres*. *ωεὶ*
καθ' εἰατὸν ἐπην, quibus ad Piam in Christo
 Vitam hortatur &c. Præter editiones, à
B. Gerardo & Clariſſ. Oleario, in Abaco,
 adductas, invenio quoque alias. *Catinina*
 ejus edita sunt Græc. Lat. Venet. 1504. f.
 4. Ejusdem opuscula, à *Cyro Dadybreñis* il-
 lustrata, anno 1575. pròdierunt f. 8. Ex quib-
 us in megi nali iaurèr ēπη; tum item
Grīma d'isxoi, & *Fambita Carmēna va-*
tia; præterea *Tetraſticha*, cith Nicetæ
Davidis Philosophi, *Paraphrasi*, & deniq;
Amōpītra, seu *Arcana*, cum Paraphrasi,
 habentur MSta in illustri Bibliotheca Au-
 gustana.

gustaria. *Eius Arcana, frue de principiis,*
cum parapbrafi Graeca, aliisque, 1601. ap.
Platini. f. 8. & antè, ab Hæschelio, Lugd:
1591. Christus patiens, Paris. 1545. f. 8.
Odæ ejus Græcè & Latine, Turn. 1605.
Odæ aliquot, cum Synesi, Cyrenæi Epi-
scopi Ptolemaidis, Hymnis, vario Lyrico-
rum verstrum getiere conscriptis, ex ver-
sione Fr. Porti, Creteris, f. 24. ap. Steph.
Exstant quoque Nicetæ Philosophi in Gre-
gorii Nazianzeni Poëmata Enarrationes.
Venet. 1563.

V. Século post N. C. Quinto, floruit *sec. 7.*
Eudocia, vel Eudoxia, Theodosii junio-
ris Imp. uxor. Leontii, Sophistæ Atheni-
ensis, filia. Hæc, secundum Socratem,
plurima scripsit poëmata versu heroico.
Opera ejus enarrat Vossius ex Photio. Con-
didit enim De Victoria, quam Matitus ejus
de rege Persarum reportaverat, poëma
Heroicum; similique artificio Miſia Cœ-
si metricali Zacharia & Daniellis Pro-
phetarum: Eadem, Libros III. carmine
fecit In Laudem B. Martyris Cypriani.
Sixtus Senensis, & cum eo multi alii, huic
Eudociæ Ουνδόρετα, sive Centones He-
mericos tribuit, in quibus agitur de Chri-
sto Domino, de fluvio Paradisi, de Adamo
& Eva, demandati divini violatione, de
Patris aterni consilio, de paren Salvato-
ris, de Bella Magorum, de Fuga Christi in
Egypt.

Ægyptum, de Sacro Baptismatis lavacro,
de SS. Trinitate &c. Vossius tamen & Bor-
richius, hos Centones Pelagio Patricio
Presbytero adscribunt, non sine rationi-
bus. Gyraldus dubius hæret, refert tamen,
nionnullos fuisse, qui Probatam Falconiam,
(de qua inferius) autorem agnoscant. Fuit
hæc Eudocia, antequam Theodosio nu-
beret, à Christi pietate aliena, nomine
proprio Athenais vocitata: sed cum
Theodosio placuisset, eam prius uxorem
ducere noluit, quam & moribus Christianis
esset imbuta, & lustralibus aquis abluta: id quod ei utrumque tum Atticus Ma-
gnus, Constantiopoleos Antistes, præsti-
tit, proque Athenai, Eudociam, nominati-
ri voluit. Pluta de ea vid. Dial. V. de poë-
tarum Historia ap. Gyraldum, & alios
passim. Centones istos ediderunt Aldus
Magnutius, Anno 1504. & H. Stephanus,
1578. sed tanquam incerti scriptoris. Ha-
bentur etiam Tom. VIII. Bibl. Patr. Paris.
edit. 2. f. 615.

VI. Sub eodem Imperatore Theodo-
 sio floruit *Synesius*, patria Cyrenæus,
 Ptolemaidos Episcopus: qui Alexandriae
 Philosophicis studiis operam navans, *Hy-*
patid, Theonis Mathematici filia, magistrum
psus est. Præter multa alia scripta, reli-
quit etiam Hymnos decem, quorum Transla-
tio exstat, Guilemi Ganseri, Fran-
cisco

etis Porti, & Dionysii Petavii. Hymos istos græcè solum evulgavit Aldus Manutius, Venetiis; Græcè verò & Latinè, unum cum Nazianzeni Odis; prodiere Turn: 1605. Oratio ejus ad Paonium, item Con- ciones & Constitutiones, Hymnique, Græcè & Latinè, per Guili. Canterum, Basil: 1567. Hymni verò cum Fr. Porti Creten- sis interpretatione, ap. Stephan. f. 24.

VII. Referendus huc quoque Basilius Seleuciensis; Seleutiae in Isauria Episcopus, qui Anno 448. Synodo Constantini: adversus Eutychen, & Anno 451. Concilio Generali Chalcedoni inter- fuit, Chrysostomi amicus & contubernalis. Reliquit is; prætèr multa alia scripta; vi- ta S. Theocte, ac mine descriptam; quod Carmen habetur inter opera ejus Græcè; cum notis Claudi Dausquri, An. 1596: ap. Commelin. edita; item, cum Georgie Neocæsar. Episcopi & Macarrii opribus; Paris. 1621.

VIII. Nothus Panoptianus; Ægyptius; quem Carolus Paschatus, Lib: I. de Coronis, cap. 16. ante Ovidii tempora collocat, magnò sane errore; seculo hoc V. vixit, & quidem Thiodossi junioris temporibus. Sixius Senensis; hunc Nonnum inter Græcos Christianos Poëtas principem numerat. Reliquit is meta- phrasit metricalm in D. Johannis Evange- lium;

lum. De qua nonnemo ita judicat: *Lan-*
dandus pii auctoris conatus, etiam si non
semper respondeat eventus, nonnunquam
enim obscuritate nimia fatigat lectorem.
Scripsit etiam Dionysiaca, quorum tamen
alium Nonnum, qui item Gigantomachiam
scripserit, auctorem agnoscit Lil. Gregor.
Gyraldus, Dialog. V. de Poëtis. Nonni
hujus μεταβολὴν sive Paraphrasim Joha-
neam, varii interpretes ediderunt. Er-
hardi Hedeneccii versio cum græco textu,
prodiit Basil. 1571. Idem Nonnus prodiit
cum versione & Notis Francisci Nansit
ap. Plantin. 1589. f. 8. Cum notis Sylbury.
1596. f. 8. Lat. & Græc. cum Homericis &
Virgilianis Centonibus, ex officina H. Ste-
phani 1578. f. 12. Luculenta etiam edi-
tione eundem vulgavit Dan. Heinssius,
Anno 1627. f. 8. In hæc quoque tempora
à nonnullis rejicitur Theodotus, Sacer-
Poëta, cuius exstat carmen Heroicum. De
Sickemitus & Emmore caso.

I X. Gregorii Nazianzeni temporibus, claruit etiam *Amphilochius*, Iconii in Lycaonia Episcopus, Basilio & Gregorio Nazianzeno perchorius. De quibus tribus, Hieronymus in Epistola ad Magnum: *Non facile, inquit, judicari posse, quid in illis*
primum admirari debet, eruditionem se-
culi, an scientiam scripturarum. His Am-
philochius, inter alia, Carmen Fausticum
scripsit

scripsit ad Seleucum; quod Carmeh prodiit, Altdorfii; Anno. 1644. f. 8. curante & recensente Nicolao Rittershusio. Titulus libri est: *Ampelochit, Episcopi Ieconi, De recta Studiorum ac vita ratione, Epistola ad Seleucum; Versibus Jambis, CCCXXXIII. quasi Quarto post N. C.* Secundò scripta: Curadi Rittershusi, In C. Notis illustrata: Tertium edita. Curante & recensente Nicolao Rittershusio. Græca Inscrip[ti]o est, Αμφιλοχίας τυχόντες ικόνες, ἐπερλήθεος Σέλευκος. Numerum Versuum, qui Epistolam compleat, insinuit Auctor, in Fine Epistole, his verbis:

Ηγέτης Σελεύκη μαθεῖν τὸν αὐτὸν
μονιμωνός.

Τρεῖς εἰσαγόμεναις, ἀδειάς τόσαις δικαῖας
μονάδας τρεῖς.

Αἱεὶ γάρτε τέκε τελάδε φίλοι ωχροί
μαζί έιναι.

Exstant etiam isti Jambi in Bibl. pp. edit. 2. Paris. Tom. VIII. f. 665. Denique notandum, Jacobum Billium, hanc Epistolam Gregorio Nazianzeno adscribere: que tamen sententia Curado Rittershusio & D. Zehnero displicet.

X. Petrus Eddisen[s]is, Leonis ac Ze[nonis] temporibus, claruit. De eo ita Gyraldus, Dial. 5: Petrus Eddisenus [acer] F a d o s,

dos, psalmos canmine, immorem Ephrem Diaconi, composuisse dicuntur. Declamator insuper divina legis fuit, multaque ejus generis scripta reliquit, ut est à Genesio proditum, & ab his, qui Doctrinam Christianorum vitas literarum monumentis mandaverant. Gennadii vero verba, in *Viris Illustribus*, hæc sunt: Petrus Eddesen Ecclesia presbyter, declamator in figura, scripsisse variarum caussarum tractatus, & immorem S. Ephrem Diaconi, psalmos metre composuit. Prout verba hæc allegat Vossius, de Poët. Græc. cap. 9.

XI. Pelagius Patricius, Presbyter, Zenonis Imperatoris temporibus vixit, ut ex *Zonare Annal.* tom. 3. in vita Basili Im- perat. ac Cedreno constat. Dicitur is Ομηρικες sive Homericos Centones scripsisse, quos vulgo *Eudocia*, Theodosii junioris tixori, adscribunt: cuius sententiae cum multis aliis patronum se sistit Celeberr. Vossius, cap. 9. de Poët. Græc. p. 80. Vide quæ s. s. de *Eudocia* diximus.

XII. Cyrus Theodorus Prodromius, Cotyæus Phrygiæ Episcopus, quem alii *Cyrum Panopolitam* appellant, circa An. 444. Theodosio jniore imperante, flo- ruit: charus Theodosii conjugi *Eudocia*, Sacrorum Bibliorum αγιογραφa, singulis capitibus adaptatis tetraстиchis, explicavit. Epigrammata ista grata MSc., ha- bentur

bentur in Bibliotheca Augustana. Citan-
tur autem à Claris. Reiserio, in Indice Bib-
liothecæ Illius; Cyri, cuiusdam *Theode-
ri, Jambi Prodromi*, in *Libros Bíblicos*,
aliisque Versus. Ut adeò probabile sit, No-
men *Prodromi*, non Auctoris esse, ut vul-
go putatur, sed ad *Jambos* hoc loco perti-
nere & *Jambos* *Prodromos* dici, quod sin-
gulis Capitibus Librorum præmittendi
sunt, Argumentum eorum videlicet brevi-
ter explicantes. Excusi sunt, Basileæ 1536.
ap. *Bebeliam*; ex *Job*. verò *Ribitii* trans-
latione, Geneva, ap. *Crispinum*. Nonnulla
quoque ejusdem poëma, Græcè & Lat-
inè, cum argumentis & notis *Hierem. Er-
bardi*, Lipsiæ. An. 1598. prodierunt. *Theo-
dorus* Antiochenus Presbyter, qui secun-
dum *Olearium*, in Abaco, XV. *Libros de
Incarnatione*, Versum *quindecim milli-
bus* conscripsit, an ad hæc tempora refe-
rendus sit, non constat.

XIII. Georgius Pisides, magnæ (ut *Sec. VII.*
Svidas ait) Ecclesiæ Diaconus, & Xarpo-
φύλαξ, sub Heraclio Imperatore, circa
Annum 640. claruit. Præter *Arabica*, &
Encomium Anastasi, quæ solutâ oratione
scripsit, reliquit etiam *Tria jamborum
Millia, de Mundi Opificio*, sive, *de Operi-
bus VI. Pierum*; ex quibus hodie 1088.
tantum superfunt, exceptis paucis reli-
quorum fragmentis, teste *Vossio*, de P. G. c.

9. ubi etiam ex codice MSto Bibliotheca Augustanae inscriptionem Prologi nobis sistit, qui sic se habet: Γεωργίας Αισανός τῆς αγίας Εκκλησίας τῷ Πιστίδες ωρούμεν τῆς Ἑγαμέρης διὰ ιαυεῶν στήχων. De istis nonnemo judicat: *Non incultos esse, si squalorem temporum illorum respiciamus.* Prodiit hoc opus Græcè & Lat. ap. Morellum, f. 4. Exstant præterea ejusdem *Jambi de Vanitate Vitæ*, edente Frid. Morello. Habentur etiam hi *Jambi*, una cum *Hexahemero*, Tom. VII. Bibl. Magn. Coloni. fol. 256. & Tom. VIII. Bibl. PP. Paris. edit. 2. fol. 354.

XIV. Hunc quoque Lil. Gyraldus refert *Thecanum* quendam, Poëtam Christianum, cuius grande volumen legi dicit Hexametro versu compositum, *De iis, que ad Christianam religionem maxime pertinent*. De quo tamen ap. alios nihil reperio. Certius fortè *Eulalius* hic recensendus est, qui circa annum 670. floruit, Cynopolit. Episcopus, scripsitque *Expositionem proposito carmine, ad Canticum Cantorum*.

XV. Commemorandus hic itidem venit *Johannes Damascenus, Chrysoroas*, propter dona singularia appellatus, de quo Svi das dicit: *Fuisse eum virum præstantissimum, & eorum, qui in disciplinis per-*

per ea tempora illustres fuerunt, nulli secundum. Vixit is Leonis Isauri & Constantini Copronymi temporibus. Præter multa alia monumenta, quorum Catalogum B. Gerhardus in Patrologia p. 498. nobis exhibet, scripsisse fertur ab Eustathio, in commentario ad *Θεοφύντα* Dionysii Afri, Drama *Susanna*, sed quod depeñit. Geraldus quoque refert, scripsisse eum *Regulas Cantorum*, cum jambis, sùm prola etiam oratione: adhuc *Boris*, *ebius*, eum de *Nativitate Christi*, *Epiphania*, *Or Pentecosta*, jambis commentatum fuisse dicit.

XVI. Hujus Johannis, in D. Sabæ monasterio, sodalis fuit, *Cosmas Hierosolymitanus*, qui à Græcia αγιολίτης cognominatus est. Reliquit præter *Canones Musicae*, *Hymnos* quoque, quorum *Tredecim* Latinè exstant, in Bibl. PP. Tom. 8. edit. 2. f. 697. & Bibl. Magn. Colon. Tom. 7. Plura de eo invenies ap. *Geraldum*, Dial. V.

XVII. Inter incertæ ætatis Poëtas re- *Sec. VIII.*
fert *Vossius*, *Mercurium*, Iduntis Episcopum,
qui *Hymnum in magno Sabbato* compo-
suit. Celeberrimus tamen *Olearius*, in
Abaco, eum ex *Coccio*, ad Secul. VIII. &
quidem ad Annum 750. refert. In Græco,
ille *Hymnus* est ἀπόστολος. Latinè vero ha-
betur. Tom. VIII. Bibl. PP. Paris. edit. 2.
f. 717.

F 4 XVII

Sec. IX.

XVII. Seculo IX. inclinante, usque ad Annum 950. vixit Simeon Metaphrætæ, vir nobilis & eruditus, quem Gyraldus & Vossius silentio prætereunt. Scripsit is *De Sanctis nostra Mysterio*, vorfa oratione, & quidem Jambis, quibus animum ad sacram Synaxin præparat. Editus est liber Græcè & Lat. à Morello f. 4.

Sec. X.

XIX. Michael Psellus, qui à nonnullis ad Constantini Monomachi & Michaelis Stratotæ tempora collocatur, vir in omni liberalium artium scientia instru. Etissimus fuit, quod innumerabiles fermè illius libri testantur, quorum Catalogum Leo Allatius, dissertatione *De Psellis*, texuit. Inter illa, compluria scripsit Carmine Jambico *De virtutis & vice virtutibus*, Carmina in *Canticum Canticorum*, & multa alia. Adi, si placet, de eo Vossium, Cap. IX. de Poët. Græc. Et hi sunt, quos ex Poëtis Christianis Græcis potiores ad Seculum usque Duodecimum invenire potui. Siluit jam apud plerosque Græca Musa, & sepulta quasi jacuit, usque dum literæ renasci coeperant; quod factum est, seculo post Christ. Nat. XV. & XVI. Quamobrem neminem invenire potui, qui à Sec. XI. usque ad Sec. XV. Græcis Carminibus nomen sibi pepererit; quæ etiam causa est, ob quam hic calamus figo, &, reliquos in commodius tempus differens, ad Latinos me confero. Sit igitur

Se-

SECTIO II.

*De Poëtis Christianis Sacris
iisque Latinis.*

§. I.

Quamobrem Christiani Poëtae Græci, tam serd carmina sua in lucem dedecint, superius jam monuimus: eadem quoque ratio est, quod apud Latinos Christiana Musa tamdiu siluerit. Sit ergo inter Latinos Christianos Poëtas primus, *Q. Septimus Florens Tertullianus*, Afer, *Sec. III.* & quidem Carthaginensis, patre centurione Proconsulari prognatus, Carthaginensisque Ecclesiæ Presbyter. Hic præter multa alia scripta, quorum Catalogum *B. Gerhardus* pag. 110. nobis exhibet, reliquit etiam Carmine, *Libros V. aduersus Marcionem*; sed quos non absolvit, sibi que exceptos queritur, & mendosissimè descriptos. De his libris ita *Vossius*, cap. IV. de Poët. Latin. Si ex iis, qua nunc habemus, metiendus sit Tertullianus, non mereatur in poëtis locum. Sanè, quoties immeturum peccat, liquet vel ex paucis illis, qua in secundo, de Arte Grammatica, cap. XXIX. monuimus &c. Ceterum ejusdem auctoris Tertulliani Carmen esse dicit de Sodomis, quod Cypriano alias tribuitur. Carmen item De Jona ac Ninive. Alli his

F 5

ad.

addunt Carmina de Mortuis, in fine mundi suscitandis, & de Paradiso. Præter editiones, quas Nobilissimus Borrichius notat, est editio Tertulliani operum poëticorum omnium, & Victorinorum duorum scripta sacra, cum notis Rivini & aliorum. Lips. 1651. f. 8. Euccharisticum Tertulliani Carmen de Iona & Ninive, cum notis Jureti, Barbii & Granavii, ex edit. Chr. Dauvii Lips. 1681.

II. Eodem quoque seculo vixit Caci-
lius Cyprinus, genero illustris, patria
Carthaginiensis, Presbyter, aut secun-
dum alias, Episcopus Ecclesiae Carthagi-
nensis, & A.D. 258. sub Imperatoribus Va-
leriano & Gallieno, (teste Hieronymo)
martyrio coronatus. Tribuuntur ei à
nonnullis Carmen Genesii, Carmen Sodo-
ma, Carmen item ad Apostatam Sevato-
rem, & Hymnus de Paschate. Bellarminus
hæc carmina in Catalogum operum spu-
riorum vel suppositiorum refert, dicit,
que, nihil certi se habera, cum non adjint
de illis veterum testimonia, quod sint Cy-
priani, nec sint argumenta, quibus probe-
tur non esse Cypriani. Addit tamen: opera
sunt gravia & docta, & S. Cypriano digna.
Liber. de Scriptor. Eccles. Secul. III. p. m.
64. edit. Coloni. Agripp. 1657. f. 8. De Edi-
tionibus horum Carminum variis, consu-
le Christ. Damnum, in Syllabo Poëtarum
Chri-

Christianorum, *Paulino* suo præfixum.
Lipl. 1686. quem item Syllabum, in se-
quentibus omnibus consulere & huc con-
ferre poteris, quod hic semel monuisse
sufficiat.

III. C. Aquilinus Vefius Juvencus, Sec. IV.
Presbyter Hispanus, Sec. IV. sub Con-
stantino M. claruit, genere & ingenio no-
bilissimus. Scripsit *Evangelicam His-
toriam*, *Mattheum* secutus, libris IV. versu
Hexametro, De illo *Barthius*, lib. 8. Ad-
versar. c. 1. pag. 361. edit. Francofurt,
1624 fol. judicat, esse cum poëtam omni-
um scriptorum simplicissimum, qui plus in
sinu gerit. quam fronde pollicetur. Cele-
berr. Rorrichius de eo: *Juvencus Evan-
gelium Mathei* IV. libris metro com-
plexus est. Poëta non humillimi spiritus:
qui, si aliquando sibi excidat in moxa syt-
tabarum, ignoscendum erit seculi illius ru-
dicati. Enim vero plures habet bujus cut-
pa socios, imò propemodum omnes poëtas
Christianos antequos. Diccio ejus nativa
& simplex, queque sic satis constanter ex-
primit sensum *Evangelii*, perum tamen
eleganter subinde. Si Hieronymo fides,
composuit etiam alia nonnulla, metro
Hexametro, ad *Sacramentorum ordinem*
pertinentia; sed quæ nunc sunt deperdita.
Evangelicæ Historiæ Poëmata, continen-
tur Tom. VIII, Bibl. PP, Paris, edit. 2. s.

435. & in Georg. Fabricii *Corpore Poëtar.*
 Latinorum, Basileæ 1541. De hac Colle-
 ctione Fabricii, obiter notandum judici-
 um *Christiani Daymij*, Epist. XIV. ad Re-
 nes. Prorsus, inquit, male de Antiquitate
Christiana, si Poëtas illas spectamus, mer-
 quis est, qui mereri omnium præstantissimè
 potuisset, modo voluisse; eoque nomine
 vix excusandus venit. &c. Plurimarum
 quoque ejus editionum meminit idem
Christian. Daymij, in Syllabo Poëtarum
Christianorum veterum, editioni suæ
Paulini præmisso. Præter autem istas, in-
 venio etiam editionem *Juvenci* cum *Sedulio*,
Proba Falconia & aliis, apud *Al-*
dum, An. 1582. f. 4. Prodiit etiam Rari-
 siis 1499. f. 4. idem una cum *Sedulio*, Bas-
 ileæ 1545. f. 8. Idem cum *Sedulio* & *Ara-*
gore. Lugdun. 1588. & 1566. f. 12, solus
 etiam prodiit Paris, 1545. f. 12.

IV. Huc à nonnullis refertur *Luc-*
lius Cœlius, à patria Firmio, *Firmianus*,
 ab eloquentia lactea, *Lactantius* dictus;
 Arnobii discipulus, paullò tamen antiqui-
 or Juvenco; vixit enim, teste *Hieronymo*,
 de illustr. Scriptoribus, jam jam sub Dio-
 cletiano, & usque ad principatum Con-
 stantini pervenit. Præter Carmen deper-
 ditum, *De Itinere ejus ex Africa Nicome-*
diam usque; tribuuntur quoque ipsi Car-
 men *De Passione Domini*, item *De Resur-*
rectione

rectione ac Paschate, quæ tamen, secundum Vossium & alios, Venantio Fortunato adscribuntur. B. Gerhardus, in Patrologia, p. m. 189. Carmen, inquit, de Passione, spuriū est; quia (1.) contradicit genuinie Lactantii scriptis, his verbis: Flecte genū, lignumque crucis venerabile adorā; cùm Lactantius graviter insectetur imagines: (2.) nulla iugementio sit in Catalogo operum Lactantii, ap. Hieronymum; licet aliorum mentionem faciat, quahodse non extant. Carmen verò De Resurrectione, Venantio adscribitur, in Codice Vaticano. Adhac, tribuitur ei carmen De Phœnico: Sed hoc, inquit Vossius, hominiq; uidetur gentilis; cùm de Phœbo loquatur ut vero Numinе, ac Phœnico, tanquam ejus sacerdoce. Quod etiam judicium est Bellarminii, de Scriptor. Ecclesi. sec. 3. p. 19. edition. Colon. Agrippin. Anni. 1657. f. 8. Confer quoque Roberti Coci, Censuram quorundam Scriptorum, qui sub non minib[us] Sanctorum & veterum Auctorum & Pontificiis citari solent, p. m. 179. & seqq. Multas horum carminum Editiones, magno studio collegit. Ch. Daumier, in Syllabo Poëtar. Christian. editioni sua Paulini præfixo, quem consule.

V. Hilarius Pictaviensis, homo gentilis, proiecta tamen ætate Christo addicetus, & Anno 313. patriz Archi. Episcopus

pus praelectus, primus *Hymnorum gloria*
 claruisse dicitur ab *Isidoro*, lib. i. de *Offic.*
Ecclesiast. (edit: Coloni: Agrippin. Anno
 1617. fol. 392.) Tres autem tantum hodie
 ejus supersunt *Hymni*. Ille vero, qui in
 scriptus *Aspervel Apri*, tanto est vito in-
 dignus; quod praeter *Vossium*, *Erasmus*,
 quoque agnoscit. *Gyraldus* cum *Myste-*
riorum Librum, aliaque contra *Arianos*,
tarmina reliquisse statuit. Dial. V. *Historia*
Poet. p. 625. Sunt etiam, qui huic *Hilario*
 tribuant Carmen in *Genesim*; sed cum hoc
 Carmen ad *Leonem Papam* prescriptum
 sit, tectius *Hilario Arelatensi* tribuitur;
 de quo inferius.

V. Caius; aut secundum alios, *Fabius Marius Victorinus*, natione Afur, qui
 sub Constantio Romæ Rhetoricam do-
 cuit; Divique Hieronymi in Rhetoriceis
 præceptor, quadragésimo post Concilium
Nicenum, anno sc. 350. claruit. In extre-
 ma demum secessit, teste Augustino, lib.
 8. *Confess.* cap. 2. ad fidem Christianana
 conversus est. Cultum Ep̄os scripsit, de
VII. fratribus Machabaeis, ab *Antiochoturus*
Matre intercessis. Leguntur & *Hymni*
quidam, ejus nomine editi, de *Sanctissima*
Trinitate. *Ioh. à Bosco*, & *Casp. Barchus*,
poëma de fratribus Machabaeis, *Hilario*
Arelatensi adscribunt; quod tamen ab
Hieronymo, de scriptoribus illustris nostro
Vicente

Victorino adjudicatur. Exstat hoc poëma.
de fratribus Machabaeis, Tom. VIII. Bibl.
 PP. Paris. f. 427, & ap. Georg. Fabricium,
 Poët. Sacr. f. 443. Idem Carmen, cùm aliis
 opusculis Victorini hujus & alterius Pi-
 Etaviensis, Lipsiæ prodiit, Anno 1652. ope-
 ra D. Andr. Rivini.

VII. Dubius hæred, an in hanc quo-
 que classem redigendus sit. *Decimus Ma-*
gnus Ausonius, Burdigalensis; qui sub
 Valentiniano, Gratiano, & Theodosio,
 Imperatoribus, claruit, & Gratiani impe-
 ratoris Præceptor fuit, ab Eodem tandem
 ad Consularem dignitatem electus. Car-
 mina namque Christum celebrantia, ut,
Precatio matutina ad Deum, & carmen
de Resurrectione, quæ à nonnulis ipsi tri-
 duuntur, alium longè auctorem agnosce-
 re videntur; religione enim eum Ethni-
 cum fuisse, faciliter negotio colligetur, ex
 Paulino, amico ejus, sed Christiano, qui
 identidem eum idcirco objurgat. *B. Ger-*
hardus quidem in *Patrologia*, p. m. 403,
 Christianum eum fuisse arbitratur, indu-
 citus auctoritate supradicti nominatorum car-
 minum; *Vossius* verbè & alii, *Carmen* hæc
 supposititia esse rectius arbitrantur. Pro-
 diit *Ausonius*, cùm integris *Scaligeri*, *Mi-*
Accursii, *Freberti*, iterumque *Scaligeri*
 atque aliorum selectis notis, ex recensione
Tollii Amstelod. 1671. f. 8. item cum *Jo-*
sepho.

Seph. Scaligeri, Vineti aliorumque notis;
Burdigalæ, 1604. f. 4. & ap. Gryph. 1595.
f. 12.

VIII. Damasus, natione Hispanus, temporibus Gratiani, Valentiniani juniores, & Theodosii M. Romanæ Urbis Episcopus claruit; qui (testibus *Hieronymo* & *Suida*) elegans habuit ingenium in comprehendendis versibus, multaque volumina *Heroico Carmine* composuit. *Divorum Petri & Pauli Mensam ac Altare*, quod ille *Platoniam* vocabat, versibus ornavit: item de *Paulo Apostolo*; de *Agnete martyre*; de *Andrea Apostolo*; de *Agathâ martyre*; de *Nomine Iesu*; de *Christo*; de *Ascensione Christi*; de *Cognomentis Salvatoris*; elegantissima *Carmen* cōposuit: quæ omnia habentur in *Corpore* vett. *Poëtarum Latinarum, impresso Lugduni, in Officina Hugonis à Porta Anno 1603. p. 871. seqq.* Circumferuntur ejus quoque nomine pleraque *In Psalterium Carmina*; item in *Div. Paulum Apostolum* alia quæpiam, sed quæ multis parum probantur. *Carmen Ejus Sacra, Hymnos, Elogia & Epigrammata; D. Andr. Rivinus*, Lipsiæ Anno 1652. emaculavit, & notis additis edidit. Opera quoque *Damasii*, ejusque vitam, ex MSS. codicibus; Romæ, cum notis *Martii Milesii Sarzanii Jcti*, & ex ejus collectione An. 1639. edidit

edidit, F. Ubaldinus f. 4. tecusa verò Pari-
sis, 1672. ap. Ludovic. Billaine. f. 8. *Elogia*
quoque *Sanctorum* poëticè scripta, sepa-
ratim habentur, Tom. VIII. Bibl. PP. Pa-
ris. edit. 2. f. 986. Hunc *Damasum*, post
Theodosii obitum adhuc vixisse, *Socrates*,
in Historia, lib. 6. cap. 1. edition. Mogunt.
Anno 1677. fol. 299. & 300. scribit. *Svi-*
das verò & *Hieronymus* illum Octogeni-
rium quidem, sed adhuc vivente Theodo-
sio, deceisisse, tradunt.

X. *Ambrosius*, Mediolanensis Epi-
scopus, Gratiani ac Theodosii tempori-
bus vixit. Natus is est Anno 333. ex pa-
rente, viro illustri ac præfecto Galliæ, cui
nomenfuit *Symmachus*. An. 374. Archi-
Episcopus Mediolani creatus est. Memo-
randa in primis in illo venit incomparabi-
lis Auctoritas, in excommunicando Theo-
dosio Imperatore, ob cædem Thessaloni-
censem. Inter opera ejus, in V. Tomos
distincta, aliquot etiam poëtica occur-
runt, ut XXVII. *Hymni*, qui tom. V. ope-
rum ejus inveniuntur; item *Disticha*,
scripta in Basilica Ambrosiana, quæ ipsius
Ambrosii creduntur, habes Tom. VIII.
Bibl. PP. edit. 2. *Sepsem* quoque fecit
Hymnos, de *Operे creationis*, quorum me-
minit B. *Augustinus*, lib. IX. Confess. ubi
& duo cola recitat ex Hymno septimo.
Versus ejus Hymnosque (Borrichio teste)
G exhi-

exhibet adhuc Mediolani, ædes Sacra Ambrosiana. De laudatissimo illo omnibus Ecclesiis Canto, *Te DEum Laudamus*, Chronicon *Dicit*, Episcopi Mediolanensis, refert: Completo Baptismo Augustini, toto obstupescente populo, repente Canticum illud à Sanctis, *Ambroſio & Auguſtino*, ex tempore, alternatim fuisse cantatum. Memoranda etiam, quæ de eoque scribit *Auguſtinus*, libro Confess. quod, cum Ambroſius ab Imperatrici Ariana, perfidiâ damnata, persecutionem patere-
tur, & intra Ecclesiam cum plebe Catho-
lica inſidiis urgetur, instituerit Hymnos
& Psalmos secundum morem Orientalium
decantari, ne populus mœroris tadio con-
tabesceret: id quod ad omnes fuit postmo-
dum derivatum. Præter Opera Ambroſii
Integra, ſæpe edita, *Hymnos ejus*, inter
aliorum Hymnos, habes cum *Galfrii*,
Grammatici Expositione, Basil. 1494. f. 4.
item Colon. 1506. f. 4. Basil. 1517. fol.
Hymnum ejus De Adventu Domini, *Joh. Weitzius*, cum Commentar. edidit Jenæ,
1640. f. 8. Sancto denique fine quievit
noſter d. 4. April. pridiè Paschatos, Ann.
397. ætat. 64. postquam annis 22. præfuit.
Ei in Episcopatu ſuccedidit *Simplicianus*.

X. Aurelius Prudentius Clemens, Vir
consularis, Poëtarum Christianorum fa-
cile princeps, *Theodosio M.*, Imperatore
claruit

claruit in Hispania , circa Annum 390 ;
natus verò Anno Christi , 348 . F. Philippo
& Salea Romæ CSS. quod ipse indicat in
præfatione Kadnus ex vñ :

*Irrepit subito canities seni ,
Oblitum veteris me Salia Consulic ar-
guens ,
Sub quo prima dies mihi .*

Opera ejus metrica , quæ inter manus ha-
bemus , hæc sunt : (1 .) *Psychomachia* , in
qua agitur , de Pugna Fidei & Idololatriæ ,
Pudicitie & Libidinis , Patientie & Ira ,
Superbia & Humilitatis , Luxuria & Sob-
rietatis , Avaritia & Largitatis , Concor-
dia & Discordia . (2 .) *Cathemerinon* ,
quem librum ætatis Anno 57 . incepit ,
quod ipse innuit in præfatione :

*Per quinquennia jam decem
Ni fallor , fruimus , septimus insuper
Annus cardo rotat , dum fruimur sole
volubili .*

Est is *Liber Rerum Divinarum* , in quo
continentur Hymni . (3 .) *Aposteosis* , i.e.
de Divinitate , ubi continentur Hymni in
Infideles , in *Hæreticos Sabellianos* , in *Ju-
daeos &c.* Item de Natura Anima & Re-
surrectione carnis . (4 .) *Haminigenia* ,
i.e. de Origine Peccatorum , contra Mar-
cionem . (5 .) *Liber Peristephanon* , i.e. de
Coronis Martyrum , Laurentii , Vincentii ,

G 2 Eula-

*Eulalia, Petri & Pauli, Agnetis, Cypriani,
 Cassiani, Fructuosi, Augurii & aliorum.*
 (6.) Demique, Duo Libri *adversus Sym-*
machum. Adscribitur huic nostro etiam à
 nonnullis *Enchiridien* V. & N. T. Cujus
 tamen auctor, (secund. *Vossium*) *Amanus*
 dicitur, in MSS. Inter Editiones *Pruden-*
tii celebriores, habentur M. Joh. Weitzii,
 quæ Hanoviæ prodit, An. 1613. f. 4. & 8.
Victoris Giselini, Antverpiæ, An. 1564. f. 8.
Ælii Antonii Nebrisensis & *Joh. Sichardi*
 f. 8. *Libri adversus Symmachum*, prodie-
 runt cum Commentariis *Isp. Grangrat*
 Párls. 1614. f. 8. Integer etiam prodit ex
 recensioñe & cum notis *D. Heinsii*, Lugd.
 Batav. 1600. f. 12. Elegans etiam est edi-
 tio *Prudentii*, quæ Basileæ, ex Officina *Hen-*
rici Petri, A. S. 1562. cum *Joh. Sichardi*
 succinctis Scholiis, & in aliquot Hymnos
D. Erasmi Roterdami & *Jacobi Spicelii*
 commentariis prodit. f. 8. Quid de *Pru-*
dentio ejusque commentatore, *Victore*
Giselino, senferit *Philippus Caroli*, in Bib-
 liotheca sua Romana, nondum edita, me-
 cum tamen à *Viro Excellentissimo Dn.*
Magno Daniele Omeisso, Ethic. & Eloq.
 in illustri hoc Athenæo Norico Prof.
 Publ. celeberrimo, Patrono atque Præ-
 crptore meo æternum colendo, commu-
 nicata, dispalescet ex sequentibus: *Victor*,
Giselinus; inquit *Philippus*, *edidit Prue-*
dens.

dentium: sed hic, si quisquam alius auctor,
bonum beneque dolorem explanasorem de-
fiderat; sunt enim infinita in eo ad Chri-
stianam antiquitatem spectantia, de qui-
bus ne per somnum quidem cogitavit Gi-
felinus, etiam cum commentarium se scri-
bere posse crederet: alius certè subsediis ad
eam rem opus esse, non rurunt eruditii. Planè.
Commentarius in Prudentium, necesse, sit
multorum annorum opus, in quo etiam in-
geniosissimus, eruditissimus & laboriosissi-
mus quisque omnem suam industriam pos-
sit insumere bono mortalitatis. Antiquita-
tis Ecclesiastica nullibi plura vestigia &
diligentior commemoratione.

X.I. Meropius, (aut fec. alios, Eu-
tropius, vel Neropus) Pontius Anitius Pau-
linus, Nolæ quondam Episcopus, vir san-
ctæ & Apostolicæ vitæ, ideoque Sancti-
tatis opinione notus Ambroſio, Hierony-
mo, Martino, Sulpitio, & Augustino, cui
etiam fuit amicissimus, referente Baronio.
Anno 395. m. 35. 36. 37. Consulatum Ro-
mae gefſit, An. 375. tūm baptizatus Burdi-
galæ, dein Presbyter ordinatus Natali
Christi, Anno 393. Hispaniā verò relicta;
Italiam petiit, atque S. Ambroſio salutato,
Nolam venit, ejusque Ecclesiæ Episcopus
factus: Ausonii; (de quo §. 7. Sect. 2.) di-
scipulus fuit; quem, ut præceptorem co-
lebat, sed ut aversum à Christiana reli-

G. 3. gione.

gione, subinde increpabat: quemadmodum constat ex operibus ejus. Poëta insignis fuit, scriptisque sub Theodosio M., & ejus liberis. Habemus ejus carmina ad Ausonium præceptorem, uti & Ausonii ad Paulinum. Condidisse etiam, secundum nonnullos, dicitur Carmine, Sex Libros, *De Vita S. Martini*; quos tamen Libros, *Celeberrimus Daunius, Benedictio Paulino Petrocorio*, ab hoc nostro Nolano planè diverso, vindicat, in Editione sua Paulini, Lipsiae, 1681, f. 8. excusa. Carmen verò *De Nasali Celsi*, pueri, item *S. Felicis*, *Nolani*, atque alia, quæ supersunt, hunc nostrum Nolanum auctorem agnoscunt. Deperiit verò poëma *De Regibus*, quo Suetonium in compendium redegerat. Vossius in eo notat, quod avis potius uitio, quam suā, sapius negligat modulum Syllabarum, id quod etiam cum aliis, Borrichius observat. Præclara verò sunt illa, quæ de Paulino habet Gronevius, in Lib. Observatorum in Scriptoribus Ecclesiasticis, cap. 10. pag. 98: Si, inquit, non meruit Andino cantu celebrari Vicina Vespa Nola jugo, at venit illi volventibus annu olo rensus Paulinus. In hoc hospite pristinum correxit errorem, & male culta Virgili notam inzenticum gloria delevit. Habet igitur seriorem quidem, sed & sanctiorem officii sui testem, quem vivum habuit

buit & sacrorum magistrum & adiis sacra molitorem. Magna sedis adamata monimenta: quid, quas inde ad lectissimos viros faminasque pia facundia & officiis plena dedit epistolae? quid, quibus illum secum & maxales dominadi sui Felicis decavitis, ingentis spiritus carmina? Illud meritum loci est: his ubique terrarum noscitur, legitur, videtur. Obiit Paulinus noster, sec. Baronium & Th. Reinesium, Epistol. g. ad Damum, A. C. 431. Gemmatus ipso quoque tribuit librum *De Parentia*, & alium, de *Laudibus Martyrum*, qui hodiè non exstant. A nonnullis quoque nostro Nolano tribuitur *Vita S. Ambroxi*, quibus tamen & Historia & Stylus reclamant. Inter opera Paulini hujus fertur etiam *Carmen Eucharisticum de Visitâ sua*, sed, judice Baronio, non est ejus. Ille enim auctor scribit res gestas suas usque ad annum vitæ 83. At Paulinus non excepsit annum 78. Opera Paulini prodierunt, cum *Prospere Aquitanici Poëmatibus*, ap. Plantin. 1560. f. 12. item Antwerpiae, cum notis & Observationibus Fr. Ducat, & Herib. Rafuruçidi, An. 1622. ap. Plantin.

XII. Ad Honorii Imperatoris tempora, à Laudatiss. Vofio collacatur. Licensus Hippoñensis, cujus verba, quoniam nihil de eo alibi invenire potui, apponam;

*Honorii, inquit, temporibus viguit Licen-
tius Hippoensis, B. Augustino Hippo-
ensi antistiti, perfamiliaris: qui in Acade-
micis ejus meminit ut Poëta celebris, item
exarati ab eo poëmatis, de Amoribus Py-
rami & Thisbes. Mentionem etiam fa-
ciunt Paulinus, ac Posidonius. Preterea
Hymnos, & alia reliquit. Hec Vossius, de
Poët. Latin. p. m. 58. Carminis ejus ad
Augustinum, meminit Daumius, in lau-
dato Syllabo, & Tom. II. Epistolarum
Augustini, Epist. XL. insertum, tum etiam
à Pitheco inter Poëmata Veterum editum
afferit, Lugd. 1596. f. 8.*

XIII. Proba Falconia, sive Faltonia,
quam Vossius & Borrichius ex Isidoro,
Adelphio, Proconsulari⁹ viri uxorem, ma-
tremque Julianæ, S. Demetriadi⁹ Aviam;
Cl. verò Olearius, in Abaco, *Anicii Pro-
bi*, Præfecti Prætorio, postea Consulis,
Matrem autem *Probini*, *Olibrii* & *Probi* si-
militer COSS. ex Hieronymo faciunt: circa
Imperatoris Gratiani, aut, secundum a-
lios, circa Honorii & Theodosii junioris,
tempora vixit. Varijs hæc scripsit *Com-
mentariolos in Novum & Vetus Testa-
mentum*, illo Versuum genere, cui nomen
Centonum fecere. Alii tamen, hos Cen-
tones *Pomponio*, nobili Poëtæ tum tem-
poris viventi, adscribunt, eò quod *Isido-
rus* eos, vel iis similes, à *Pomponio* factos
dicat.

dicat. Sunt etiam, qui huic nostræ *Fake-nie* adscribant *Centones* istos *Homericos*, quos alii *Eudocia*, alii *Pelagio Pastricio*, tribuunt. Vid. supra §. 5. Sect. 1. ubi egimus de Eudocia, in Poët. Græc. Habes istos *Centones Virgilianos*, in Bibl. PP: Tom. VIII. edit. 2. Editi quoque sunt cum *Sedulio*, *Juvenal* & aliis, ap. Aldum. 1582. f. 4. item cum *Ausonii*, *Lalis Capilupi* & *Julii Capilupi Centonibus Virgilianis*, An. 1579. item Francofurti, 1541. Basileæ 1546. Coloniæ Agrippin. Anno 1601.

XIV. *Draconius*, Presbyter Hispanus, quem ~~λύμαδέστερον~~ Vossius, inter incertæ ætatis Poëtas collocat, sec. *Olearium*, cirea annum 432. sub Theodosio juniori vixit: Quod facile colligi potest ex ejus *Elegia*, quam Theodosio juniori scripsérat. Reliquit is *Hexaëmeron Creatio-nis Mundi*, (ab *Eugenio Secunda Tolosano* emendatum & auctum) Epico carmine, non illo in culto quidem, sed aliquando, propter cognitionum subtilitatem, intricati obscurique sensus. Primi è Bibliotheca S. Victoris hunc auctorem edidere Parisienses: postea emendatiùs *Georg. Fabri* & *Chemnicensis*. Insertus quoque est hic auctor Tom. VIII. Bibl. PP. edit. 2. Par. f. 969. item cum notis & Glossario *Joh. Weizii* Francof. 1610. f. 8. Prodiit etiam ap. *Morell*. 1560, f. 8. Ediderunt eundem G 5 Jace-

Jacobus Sirmondus, cum *Eugenio Telesano*: ante verò *Michaël Ruizius Hispanus*. tum denique *Paris.* 1619. & *Andreas Rivinus*. *Lipsiæ.*

XV. *Calinus* sive *Cecilius Sedulius*, Presbyter Scotus, quem *B. Gerhardus C. Cælium Sedulum* appellat, secundum *Tribennium*, *Vossium* & alios, sub *Theodosio* juniore, circa annum 430. aut 440. claruit, & non, ut vult *Sigebertus*, cum aliis, sub *Liberis Constantini M.* Præter *Explanationem Epistolarum Paulinorum*, quam prosa scripsit, reliquit etiam *Carmine Hexametro*, *Quatuor libros operis Paschalium*; sive *De Miraculis Salvatoris*. Quorum insigni cum laude meminit *Gelasius Papa*, Canon. 3. Distinct. XV. ubi correcta lectio *Pierii Valeriani*, hæc est: *Viri venerabilis, Sedulii opus Paschale*, quod *Heroicus descripsit versibus*, *insigne laude preferimus*. Reliquit etiam *Hymnos Duos*, Ecclesiæ adhuc familiares, alterum, de *Natalibus Christi*, qui *Alphabeticus* est, & incipit: *A solis usque cardine Gre.* alterum de *Eius Epiphania*. Dicitio *Sedulii* (ut nonnemo judicat) est facilis, ingeniosa, numerosa, perspicua, sic satis munera, (si excipias profodica quadam delicta) & imprimis *Christianæ Pietatis commendatrix*. Prodiit primùm hic auctor Anno 1499. *Parisiis* f. 4. deinde 1502. ap. *Aldum,*

Aldus, tūm 1541. Basileæ, cum Notis *Ana.*
Nebriss. postea in Thesauro Poëtarum Sa-
cror. *Georg. Fabricii*, Basileæ, 1562. &
Tom. VIII. Bibl. PP. Paris. Anno 1614.
cum Notis *Francisci Juresi*. Editus quo-
que est cum *Juvenco* & aliis, ap. *Aldus*
1582. f. 4. & Lugduni, 1588. f. 12.

XVII. Prosper Aquitanicus, Rhetor
& Poëta Seculi V. insignis, Papa Leonis I.
Secretarius ac Notarius, B. Augustini
acerrimus defensor; Reginensis, sec. *Ger-
baldum* & alios, Episcopus, quod tamen
negat *Labbeus* p. 247. Diversa, tam solutā
quām ligatā oratione scripsit. Exstat ex
Carminibus ejus adhuc *Carmen adversus
Ingratos*, item aliud, *de Providentia Dei*.
In quibus rarius impingit in nēvos prolo-
dicos, quām vulgo veteres Ecclesiastici
solent. Plura de hoc *Prospéro*, invenies
ap. *Labbeum*, c. l. & *Vossium* lib. i. Histor.
Pelagianæ, Cap. XVIII. Post labores tan-
dēm contra Pelagianos, aliosque Hereti-
cos, exantlatos, Anno 466. vitā defunctus
est. Opera ejus prodire Coloniæ, Anno
1630. & cum *Pontio Paulino*, apud *Plan-
tiss.* Anno 1560. f. 12.

XVIII. Claudianus Ecdicinus Mamertus, aut *Mamercus*, Claudiani Mamerti,
Episcopi Viennensis frater, & ejusdem Ec-
clesiæ Presbyter, claruit Zenone imper-
rante. Id vel inde liquet, quod in opere
suo

suo Trium Librorum *De ſāſu Anima*, Eucherii, Lugdunensis Episcopi, ut æqualis meminerit: item, quod opus suum memoratum, *Sidonio Apollinari* emendandum ac divulgandum miserit. Poëtæ quoque nomen meruit, Carmine suo *Contra Vanos Poëtas*, quod habetur Tom. IV. Bibl. PP. f. 837. item carminibus illis *De Christo*, quæ aliàs *Cl. Claudiano*, Viro confulari, homini gentili, tribuuntur, si non nullis fides est habenda. Quædam etiam alia carmina hujus auctoris recenset *Cyp. Barthius*, in commentar. suis ad hunc auctorem pag. 458. ubi etiam eidem tribuit *Hymnum: Pange Lingua Gloriosi*, aliàs *Fortunato* adscriptum. Sunt qui eidem adjudicant *Carmen de Collatione miraculorum utriusque Testamenti*, quod tamen alii *Sedulio* vindicant. Elegans Elogium huic *Claudiano* tribuit *Sidonius Apollinaris*, Lib. 4. Epist. 1. quando de eo ita loquitur: Sentit, ut Pythagoras, dividit, ut Socrates, explicat, ut Plato, implicat, ut Aristoteles, ut Aeschines blanditur, ut Demosthenes irascitur, vernal, ut Hortensius, æstuat ut Cethegus, incitat ut Curio, moratur ut Fabius, simulat ut Crassus, dissimulat ut Cæsar, svadet ut Cato, diffvadet ut Appius, perfvadet ut Julius. Jam si ad sacro sanctos patres pro comparationa veniatur, instruit ut Hieronymus, deſtruit

struit ut Lactantius, astruit ut Augustinus, attollitur ut Hilarius, submittitur ut Johannes, ut Basilius corrigit, ut Gregorius Consolatur, ut Orosius affluit, ut Rufinus stringitur, ut Eusebius narrat, ut Eucherius sollicitat, ut Paulinus provocat, ut Ambrosius perseverat.

XVIII. *Claudius Marius Victor*, vel *Victorinus*, Rhetor Massiliensis, Seculo V. sub Zenone Imp. claruit. Carmine Hexametro, in *Genesim* scriptis libros IV. ad *Ætherium Filium*; incepit vero à principio libri, & pervenit usque ad *Abraham* obitum. Doctum illud carmen est & limatum, si tempora inspicias, sed in acuminibus captandis nimis operosum. Habetur unâ cum alio illo, *De Perversione Seculari Moribus*, ad *Salmonem Abbatem* prescriptum, Tom. VIII. Bibl. PP. edit. 2. Paris. f. 314. *Genzadius*, de *Victore nostro* judicat, fuisse eum literatura secularis, quam sacrarum literarum, peristorem. Seorsum quoque edita sunt carmina memorata, Lugduni, per Job. Gagnejum; & correctius, Parisis 1560. Reperies eadem quoque in *Georg. Fabricii Poëtis Sacris*. § 307.

XIX. *Alcimus Ecdicius Avitus* Vienensis, *Hesychii Senatoris*, ac postea Vienensis Archiepiscopi filius. Aviti Imperatoris nepos, & Parentis in Episcopatu successor,

cessor, Zenonis & Anastasi temporibus claruit, annoque 523. diem obiit. Poëta (sec. Borrichium) elegantissimus, ut mirimur auctor tam rudi, (intravit enim quoque sextum seculum) venam adeò dottam & expediam. Reinesius, Epistol. 10. ad Damnum, vatem suo seculo magnum appellat. Supersunt hodiè, versu Hexametro, Libri V. de Mundi Origine, de Peccati origine, de Sententia Dei, de Diluvio, de qua Transitus maris rubri. Item ad Fuscinam sororem Liber, de Consolatoria castitatis laude. Editionum hujus Vatis omnium prima, quantum quidem hoc usque reperire potui, est ea, quæ prodidit Argentinae, An. 1507. Prodiit etiam Parisis, ab Ascensio, form. 8. Post, Ann. 1546. Libri illi V. De Mundi Origine, &c. prodiere Basileæ, cum Commentariis Monradi Moltheri. Prodierunt item Lugduni, An. 1536. tum item Lugduni, in Corpore omnium Veterum Poëtarum, ex Officina Hugonis à Porta. Anno 1603. Ediderunt quoque hunc Alcimum, Zehnerus, Argentor An. 1604. form. 8. Gagnejus item ac Fabricius. De his Editionibus, Christianus Damius, Epistol. XI. ad Reinesium, ita judicat: Gagnejus, inquit, omniam interpolatorum audacissimas, melius à tanto Autore facinoras suas manus abstinuisse. Sunt etiam duas Fabrii, tam Zehneri Editiones vel Tex-

Textus, omnino non Alcimi, sed Pseud-Alcimi, frue, mera Gagneii Interpretamenta: & Eruditi tamen pro genuinitate laudant? Ipsius Zehneri quoque indiligentiam, in annotandis Variis Lectionibus, non satis mirari possum, qui sapienter errat; in Argentina Editione ita legi affirmans, quod aliter nunc competeret. &c.
Et, Epist. XIV. *Opus erit, inquit, ut alio quando genuinum Alcimum luci restituamus: quem suppositum, & serè in posterioribus Libris, aliud à verò, Gagnejus Bibliothecis intulit. Fabricius, & post eum, Bibliorbece PP. & Corporis Poëtrum Architecti, cum Zehnero, cuius Notis tamen parum fido, propagarunt. Sed & Reinesius, Epist. XXXV. ad Daunium, his verbis in Gagnejum, mali hujus fontem, ita invehitur: Si examinaverimus singula, qua Gagnejus in Alcimo supposuit; ne verbum quidem, ne dico versum commode producere possumus, qui non à Genio Aviti, seculisque illius longè absit, manifestissimumque indicium, quorum Glossario in Alcimum non exiguum farraginem oīrē, producturus sum, novitatem monstrat, & cum catervorum Gagnejanorum Carminum conspires indole. Hac igitur labè pessimè affecti Alcimi Labores cùm eō usque circumferrentur; denique Jacobus Sirmondus, An. 1643. nisi diffimam*

dissimilam & accuratissimam omnium Editionem nobis dedit; Inscriptionem vero seu Titulum Operis universi, paululum, nec tamen inconcinnè commutavit: de quo, ut & de reliquo suo instituto, ipse Editor, pag. 61. ita loquitur: *De his Libris, Avitus ipse ad Apollinarem, Sidonii filium, Epist. XLV. Magnificentiae Vestrae inquit, litteras vidi, quibus scribebatis, placuisse vobis Libellos, quos de spiritualis Historiae gestis etiam lege Paematis lusi.*
*Titulus hic, Libris omnibus communis. Nam singuli peculiares suos habent. Pro Spirituali autem Historia, quod taliter patet, Mosaicæ nomen à nobis substitutum, nec Avitus, opinor, ipse improbarer. Pergit deinde, de prioribus Editionibus, & suo Instituto; Quæ Operis hujus prima fuerunt editiones, princeps videlicet omnium, Argentoratensis, Anni M. D. VII. Et qua altero ac tertio post anno Colonia & Parisiensis prodiere, cum MSis consentientes, nisi quantum variare diversa solent Exemplaria. At longè dissimilis, qua haec, Anno M. D. XXXVI. secuta est Lugdunensis, Johannis Gagneii. Innumeris quippe locis, ut prefati sumus, depravata, & Quingentis propè Versibus, inaudito, ac nisi Auctor ipse proderet, incredibili faciliore interpolata, Quæ & incaseras de-
 cens. Incep-*

inceps Editiones passim recepta, sicutas infecit, ut fucum pati necesse fuerit viros literatos, & pro Ayiti versibus, Gagnejanos haud raro legere & usurpare. Hoc igitur Contagio, ut liber sit Avitus impoſterum, sue illum Originis, genuinoque nivori reddere conati sumus, ope mixi veterum aliquot Exemplarium, cum quibus Libros religiosè contulimus, Varias Lectiones nullas affernari, prater inutiles, aut quas aliorum codicum consensus refelleret. Hæc Sirmondus, de sua Editio-
ne. Alioquin Poëmata Aviti exhibentur quoque Tom. VIII. Bibl. PP. Edit. 2. Paris. Fol. 359. & 411.

X X. Coæquius Ayito fuit *Turcius Rufus Asterius*, Vir Consularis, qui cum Flavio Præsidio consulatum gessit. Ab Aldo, Cuspiniano, & aliis, Auctor perhibetur *Metrica Collationis Vet. & Nov. Testam.* quam tamen alii Sedatio, alii vero *Claudiano Mamerto* tribuunt. Vide supra S. 17. Sect. hujus.

X X I. *Gelasius* Papa, natione Afer, ab Anno 492. usque ad 496. Romanam sedem occupavit: ideoque Anastasii Imperatoris temporibus vixit. Nomen meretur *poetas Sacras* idèò, quod considerit *Hymnos* quosdam Ecclesiasticos, ad imitationem Ambrosii. Concilium hic LXX. Episcoporum Romæ habuit, ubi multa

H

con-

constituit pro auctoritate & dignitate Ecclesiae Romanae.

XXII. Marcus Felix Ennodius Ticinensis, Sancti Epiphanius Ticinensis seu Papiensis in Longobardia Episcopi, Diaconus: sub Anastasio, Orientis Imperatore, Theodorico Amalo Ostrogotho, Italiae rege, & Anastasio, Symmacho, ac Hormisdas, Papis, claruit. Scripsit preter alia, *Epistolas, Carmina, Hymnos & Epigrammata*, quae *Andreas Schortus*, prius Tornaci, 1610. postea vero, *Jacobus Simeonius*, Parisiis, 1611. cum notis additis edit. *Scriptor, ut durus atque difficilis, ita mirum in modum sententias densas, exactaque mentis, vocatur a Barthio*, lib. 19. Advers. cap. 6. pag. 944.

XXIII. Theodulus vel Theodosius, Presbyter in Cœlesyria, & postea Episcopus. *Sixti Senensis calculo*, anno 480. Zeno-nis & Anastasii temporibus vixit; varia-que reliquit Opera, tam solutâ quam ligata oratione perscripta, quorum maxima pars hodiè interiicit. Circumferuntur ta-men adhuc *Carmina ejus De Miraculis Vet. Test.* quibus comparat miracula V.T. cum antiquorum poëtarum commentis. Evulgatum est hoc opus Colonie, Anno Christi 1495.

XXIV. Theodolo æqualis fuit Godelbertus, qui carmine Heroico, *Historiam à Mondo*

Mundo Condito, usque ad Salvatoris Natum prosecutus est. Reperitur id Carmen, in Bibl. PP. Huic addendus Orentius, Tarragonensis Episcopus, qui Anastasii Imperatoris Anno 27. Tarragonensi Synodo interfuit, h. e. Anno Christi 517. De hoc ita Sigebertus, Viro illustr. Cap. XXIV: Orentius, Commonitorum Fidelibus scripsit metro Heroico, ut mulseas legentem suavibreviloquio.

*XXP. Rusticus Helpidius, vel Helfridus, vir nobili prosapia oriundus, Exquastor & Medicus Theoderici Gothorum Regis, sub finem V. & initium VI. Seculi claruit! Scriptit *Ternarium Poeticum*, sive *Tristicba*, ad nonnullas V. & N. T. *Historias*, Heroico Carmine; item, *Carmen de Beneficiis Iesu Christi Salvatoris nostri*: quæ habentur Tom. VIII. Bibl. PP. Paris. edit. 2. f. 593. & 596. item in *Poëtis Sacris*, Georg. Fabricii f. 754. Periit tamen carmen ejus *De Consolazione Doloris*, cuius operis ipse mentionem facit, his versibus:*

Hinc etiam nostro nugata est Schema dolori,

Garrula mendosis fingens Satyromata Musis,

Falleret ut trepidos cantatrix pagina questus.

*XXXI. Hilarius Arelatensis, Abbas & Monachus Cœnobii Lirinensis, dein Presbyter, & Arelatensis in Gallia Narbon. Archi-Episcopus. S. Galli successor, ab anno 430, usque ad ann. 449. floruit. In Episcopatu suo, ob nimiam superbiam, reprehensus fertur a Leone Papa, in Epistola ad Episcopos per Viennensem proviaciam constitutos. Postea tamen ita resipuit, ut *Gemma Sacerdotum, Plebisque Orbisque Magister*, in Epitaphio suo dicteretur. Scripsit is ad Leonem Papam, Heroico Carmine, *Historiam Genesiqs.* usque ad Cap. VII. teste B. Gerhardo, in Patrolog. p. 441. Vitam hujus Hilarij, referente Olgario, ex membrana quadam perantiqua, *Vinc. Barratis, Chronolog. Litria.* p. 103. exhibet, auctore quidem anonymo scriptam; quam tamen Honorato, Episcopo Massiliensi, tribuendam putat. Multis tandem virtutibus clarus, sancto fissa quieteuit, anno 449. Annexendus huic Secundo, sec. *Coccum*, venit *Amatus*, Poëta Christianus, qui auctor à nonnullis dicitur *Enchiridii V. & N.T. Prudentio* alias adscripti: quam sententiam quoque tuetur *Georg. Fabricius*, ex nonnullis MSS. codd.*

XXVII. Marcus Benedictinus, Casinensis Monachus, (de quo Petrus Diaconus, de illustr. Casin. cap. 3.) Benedicti ipsius

ipius discipulis, temporibus Justini Thracis vixit, *Vitamque p̄ceptoris suū*, non inventus pro illis temporibus, Heroico carmine conscripsit. Idem scripsisse fertur Benedicti Miracula, & Gregorio Papa omissa; quæ III. voluminibus excusa prostant Romæ, 1590.

XXVIII. *Arator*, Patria Ligur, Romanæ Ecclesiæ Subdiaconus, secundum Labbæam, T. I. diff. p. 103, anno 143. Sec. Fossium verò, anno 160. sub Justiniano Imperatore vixit. *Acta Apostolorum*, Libris Duobus, Heroico Carmine, è Luca expressit. Quod ipse indicat his verbis:

Versibus ergo canam, quos Lucas retulit Actus.

Dicavit hoc opus Vigilio Papæ, & publicè eodem Papa annuente, recitavit. Cum autem gemina sit præfatio, videtur prius hoc opus dicasse Floriano Abbatì. In hoc scripto, inquit nonnemo, pietatem merito veneramus & promptum eloquium; sed à facibus temporumquidam invenimus ejus interpsisse, non ambiguum est. Habentur hi Libri, Tom. VIII. Bibl. PP. Paris. Edit. 2. f. 540. Prostant etiam Basileæ, cum commentariis *Elii Antonii Nebrisensis*. Illustratum quoque hoc Poëma est commentario *Arii Barbosa Lusitanæ*. Cum Juvenci & Sedulii item sacra poësi. Impresi sunt hi libri, Lugd. An. 1566. & 1588. f. 12.

XXIX. *Venantius Honorius* (Honoratus) *Clementianus Fortunatus*, natione Italus, Tarvisinus patria, sub Justino juniori, qui anno 565. Justiniano in Imperio successit, claruit. Hic Ravennæ oculis laborans, oleo lampadis, ad *S. Martini Turonensis* imaginem ardentis, sanatus dicitur; quam *Historiam* postea *Veribus* ipse decantavit. Appellabatur vulgo, eð quoq; reliquos sui ævi eruditione superaret, fatis inepto vocabulo, *Scholasticissimus*. Multa reliquit carmina, ut: *De Partu Virginis*, Elegiaco metro; *de Christi JEsu beneficiis*, variis generibus; *de Vita Hominum*, itemque *de Certaminibus & Miraculis Piorum*, Elegiaco. Praeclarum de eo judicium *Barthii* habetur, *Adversariorum* libro 46, cap. 3. pag. 2125. *Vossio* quoque laudatum, ubi eum *maximi ingenii Vatem* appellat, & ad quem, velut ad *Calliopium quempiam*, magistrum & coryphaum *Musorum modulaminum* respexerit omnium sequentium Poëtarum chorus. Et post aliqua adjungit, p. 2128. *Mirandum acumen ingenii in hoc auctore fuit: etiam doctrina omnibus serè contaneis excellenter.* In notis item ad *Claudian.* f. 3. *Magni ingenivates, & si in aliis temporibus incidisset, maximus ipsi dicitur.* Obiit *Fortunatus* hoster, anno 590. Inter Editiones celebriores caput erigit illa, quam *Christoph.*

Steph. Brouverus, Soc. Jesi: Moguntix, anno 1603. 1616. f. 4: adornavit. Plura de eo invenies ap. Vossium, lib. 2. de Historicis Latin. cap. 22.

XXX. Heraclii Imperat. Tempori sec. VII, bus, anno sc. 626. & seqq. sedit *Honorius* Et nominis hujus Papa, natione Campanus. Ejus *De S. Apostolis*, Duodecim Disticha, *Ascensionem Salvatoris* spectantibus & obstupecentibus, vide. Tom. VIII. Bibl. PP. Paris edit. 2. f. 538. Quae tamen Disticha *Celeberr. Vassus*, rectius *Venatoria Honorio Clementiano Fortunato* adscribi dicit, in Histot. Poët. Latin. cap. V. p. m. 67.

XXXI. Sub eodem imperatore, extremis scil: ejus temporibus, claruit *Hildegardus*, aut, sec. alios, *Ildefonsus*, *Islefon-sus* & *Alfonsus*, primò Agaliensis Abbas, postea verò Toletanus Episcopus. Varios, præter alia, scriptit *Hymnes*, item, *Epitaphia* atque *Epigrammata*. Sub Constante Imperatore, anno 667. *Labbei* calculo, fato eruptus est. Vid. de eo *Vossius*, Lib. II. de Historicis Latinis, cap. 26.

XXXII. Sub finem hujus seculi, anno videlicet 673. natus est *Beda*, in pago Britanniæ Girwico seu Jaru, quatuor ab Urrea milliaribus, non longè à Tina fluminis ostiis. Benedictini ordinis Monachus, postea, anno ætatis 30. Presbyter ordinatus.

est. Doctissimus vir ingeniissimusque Poëta existit; quam ob caussam, ut & ob vitæ sanctitatem & morum gravitatem, titulum *Venerabilis* reportavit. Inter opera ejus, Octo Tomis distincta, habentur etiam nonnulla Poëtica. Ut, *Liber de Arte Metrica*; *Carmen de Faustini Martyrio*, *Hymni*, & *Compositio Horologii*. *Vita* quoque *Cutberti Martyris*, Hexametro-Carmine. Obiit vero, anno 734. Festo Ascensionis Domini, cum prius hymnum, *Gloria Patri & Filio, & Spiritui Sancto*, cecinisset. Sepultus in Girwicensi monasterio, deinde Dunellum transportatus est. Confer *Vossium*, lib. II. cap. 28^a de Histor. Latin.

Soc. VIII. XXXIII. Temporibus Justiniani junioris Leontii & Tiberii Absimari, claruit *Aldhelmus*, aut, sec. alios, *Adelminus*. *Adelbelmus*, *Altelmus*, *Anthelmus*, aut *Aldeinus*, natione Anglus, Patre Kenteno, Inæ, Occidentalium Saxonum Regis, fratre, natus, Ord. Benedicti in Balduensi, seu Malmesburiensi Monasterio Abbas, postea vero primus Episcopus in oppido Schireburgensi, occidentalium Saxonum. Latinis, Graecis, Divinis & humanis literis suæ ætatis Theologorum cessit nemini. Carmine item & Prosæ facundissimus, Musicæ quoque instrumentalis & vocalis, aliarumque artium callentissimus; de quo legitur hic versus;

Ald-

*Aldhelmus cecinit millesiu versibus
odas.*

Inter Opera ejus Poëtica, maximam partem ænigmatica, inveniuntur, carmen de *Virginitate* (de quo ita Job. Frid. Gronovius, Lib. Observatorum in Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 4. Daventriæ, an. 1651. f. 12. edito, pag. 41: *Aldhelmi, occidentium Anglosaxonum Episcopi, libellus habetur de laudibus Virginitatis, eo genio, fatique conscripctus, ut nec illa facile quidquam tempestate doctius, nec nostra mendosius legeretur.*) Item *De Laude B, Virginis & Ænigmata*. Obiit Aldhelmus, anno 709. Opera ejus metrica edidit *Mart. Delrio, Moguntiæ, 1601. f. 12.*

XXXI. Caroli M. temporibus, clauruit *Paulus*, cognomine *Winfidus* dictus, *Warenfridi filius, Longobardus. Aquilejensis Diaconus, Regisque ultimi Longobardorum, Desiderii, Notarius; anno 774. cum Rege suo à Carolo M. captus, & tandem cœnobii Casinensis monachus factus est.* Præter ea, quæ Prosa reliquit, etiam condidit *Hymnos Sacros*, ex quorum uno creduntur technica illa Musico, rum vocabula duxisse initium:

UT queant laxis
REsonare fibris
Mira bonorum
Famuli tuorum
SOLve reatum &c.

H 5

Hunc

Hunc Hymnum explicavit *Johann. Weizsäus*, ediditque Jenæ, An. 1639.

XXXV. Sub finem Sec. 8. & initium 9. claruit *Theodulphus Aurelianensis*, è Gallia Cisalpina oriundus, Abbas prius Floriacensis, ac deinde Aurelianensis Episcopus, Carolo M. percharus; non tamen pari favore post Caroli obitum illum prosecutus est filius ejus Ludovicus; delatus enim conjurationis Bernardi Regis adversus Patruūm particeps, Anno 817. Episcopatu spoliatus, atque in monasterium Andegavense relegatus est. Scripsit in carceri. *Ecclesiasticum*, Elegiacis ad Palmarum diem accommodatis versibus, quorum initium est:

*Gloria, Laus & Honor tibi sit Rex
Christe Redemptor.*

Cum aliquando observaret Ludovicum transeuntem, ex carceris fenestra hos elegos cecinit; inde versibus mirificè delectatus Imperator, continuò à carcere ipsum liberari, & ad suos redire jussit. Vita funetus est, Anno 821. Opuscula ejus edidit *Sirmondus*, Paris. 1646. Exstant quoque ejus Elegi, Tom. VIII. Bibl. PP. Paris. edit. 2. f. 994. Aliqua etiam edidit *D. Rivinus* Lipsiæ 1653.

XXXVI. Aequalis Theodulpho fuit *Drepanius Florus*, natione Gallus, Ecclesiae Lugdunensis Diaconus, qui *Psalmos*, *Hymnos*,

Hymnos, aliaque metra, Sacra præsertim, reliquit, quæ Tom. VIII. Bibl. P.P. Paris edit, 2. f. 727. habentur, itemque seorsum edita, à D. Rivoimo Lips. 1653.

XXVII. Magnenius Rhabanus Sc. IX.

Maurus, Fulensis prius monachus, & per annos 24. illius monasterii Abbas, postea verò ann. 847. post Ottarium, Archi-Episcopus Moguntinus electus. Alcuini discipulus fuit. Poëtarum sui temporis nulli secundus erat, cui nec Germania similem, nec Italia peperit parem. Tritheusi elogiò. Præcipuum inter opera ejus est Poëma illud Isogrammaticum, quod inscribitur De laudibus S. Crucis. Opus, ut ibidem laudatur, eruditione, versu prosa- que mirificum. Seorsum editus est hic liber Phorcæ, anno 1503. opera Jacobi Wimpelingi Sestatini; recusus verò An. 1605. Augustæ Vindelic. in Typographeo Praetoriano. Moguntiæ etiam editus est, cum notis Christophori Brouueri, 1607. f. 4. Fato functus hic Rhabanus, anno 856. & in S. Albani fano sepultus est, donec ossa ejus Albertus Cardinalis, Marchio Brandenburgicus, Moguntiæ atque Magdeburgi Archi Episcopus, Halam Saxonum, in S. Mauricii Basilicam, superiore seculo de- vexit, ut ex Sammarthanis refert Olea- riuss.

**XXVIII. Rhabani Mauri discipu-
lus**

Ius fuit *Hartmannus*, (*Hartmundus*) monachus S. Galli, Ordin. Benedict. Graecæ, Latinæ, Hebraicæ & Arabicæ linguae peritissimus, anno 870. clarus. *Carmina & Hymnos* reliquit, quæ *Canisius*, Tom. V. part. 2. repræsentavit. Circum eadem tempora vixit *Wandelbertus*, Prumiensis Diaconus, qui Heroico carmine *Martyrologium* conscripsit, editum Lovanii, à *Molanio*.

Sic. X. XXXIX. Sub Othonè I. & II. Imperatoribus, floruit *Rosvveda*, (*Rosvid*, *Hrosvith*, *Rosvita*, *Rosvida*, *Rosvidis* & *Rosvitt*) erudita monialis, in cœnobio Gandersheimensi. Genere nobilis & pietate, nec Latino solum Carmine pollens, sed etiam Græcè docta. Scripsit Heroico Carmine, *Panegyricum de gestis Ottonis I.* Octo quoque *Historias Sacras* metro pantxit, & Sex *Comœdias Sacras*, item *Elegiacum Carmen de Laudibus B. Virginis*; quæ omnia *Conradus Celtes*, primus Germanorum Poëta Laureatus, Anno 1501. Norbergæ edidit.

XL. Iisdem temporibus *Fulbertus Carnotensis*, Ecclesiæ Carnotensis Cancellerius & Episcopus, Varia Metra scripsisse fertur, *de B. Virgine*; *de Sacra Cruce*; *de Timore*, *Spe & Amore*; *de que Se ipso*. Obiit An. 1029.

XL I. Sub finem hujus, & sub initium

tiū XI. Seculi claruit etiam Petrus Mauricius de Monbodofier, sive de Monte Buxerio, cognomento Venerabilis, Abbas Cluniacensis. Is præter Epistolæ, Sermones & Proses, Hymnos quoque reliquit. Edita sunt ejus Opera Parisi. 1523. Ingolstad. 1446. Iterum Paris. cum notis Andr. Dubefay 1614. Praeclarum est Petri Picardensis oratione, quod Petro nostro Cluniacensi tribuit, huc modo ad illum scribens : *Quis anguat Plato subtilius, quis Aristoteles argumentosius, quis Cicero pulcruis aut copiosius quicquam discernit?* *Quis Grammaticus instructior, quis Rhetorius orator, quis Dialecticus fortior, quis Arithmeticus numerosior, quis Geometricus regularior, quis Musicus cantilentialior?* &c.

XLI. Anno Christ. 1050. sub Henrico III. vixit Marbodus, natione Gallus, Rhedenis præfus, qui *Theborum Vitam*, unâ cum *Canticō Salomonis*, carmine complexus est. Eodem hoo seculo Poëta nomen promeruit *Villeramus*, Abbas Mersburgensis, Paraphrasi Metricâ in *Canzione Cantorum Salomonis*, Rhythmis Latinis expressâ, non piâ tantum, sed & sati felici, ac supra seculi sui mores. Paulus Merula curâ, hæc Paraphrasis lucem videt, Lugdun. Batav. 1598. f. 8. quam etiam observationibus suis ornavit Fr. Junius, Amstelod. 1655. f. 8.

XLII.

XLI. Henrico IV. imperante, An. 1060. *Almaras* poëta, Casinensis Monachus claruit, qui *Quatuor Libris Carmi-
num, Petri & Pauli kes Gestas complexus*
est. Circa eadem tempora vixit quoque
Anshelmus, Cantuariensis Ecclesiae Epis-
copus, natione Italus, Lanfranci succes-
sor, ejusque discipulus. An. 1093. ad Ar-
chiepiscopatum petivit, donec tandem
Londini, multis in Italia, Gallia atque
Britannia perfunctus laboribus, pie ob-
dormivit, An. 1109. Inter Opera ejus, IV.
Tomis distincta, & Coloniae An. 1573. ex-
cusa, habetur etiam *Carmen de Contem-
nere Munde*, item *Hymni & Psalmeterium Be-
Maria Virginis*. Aliarum quoque edicio-
num meminit *Olearius*, in *Abaco*.

XLIV. Ab anno 1057. ad 1086. cir-
ca tempora Henrici III. & IV. claruit *Al-
phanus*, Monachus Casinensis, postea Mo-
nasterii S. Benedicti Salerni, Abbas. & pos-
tremo ejusdem civitatis primus Archidia-
Episcopus; Poëta insignis: quod testam-
tur ejus *Hymni & Poëmatavaria, de S. Pe-
tro, Benedicto, Christina, Mauro, Mat-
thaeo, Fortunato, Nicolao &c.* quæ Opus-
cula vulgavit *Ferdinandus Ughellus*.

XLV. Inclinante hoc seculo, ab An-
sc. 1097. usque ad 1135. claruit *Hildeber-
tus*, è Lavardinensi vico in Cenomanis
ortus, Berengarii Turonensis & Hugonis
discipul.

discipulus, Cenomanensis Antistes, & tandem, An. 1125, Turonensis Archi-Episcopus. Præter alia, Versus de *Missa* reliquit, qui habentur Tom. III. Bibl. PP. Paris. edit. 2. f. 984. Conscriptis etiam Carmen in *Berengarium*: Vitam item *Maria Egypcia*, & *S. Agnetis*, Elegiaco carmine, quam legere poteris ap. *Barthium*, lib. 31, Adversar. cap. 13. pag. 1449. Complures idem versus composuisse dicitur de *S. Trinitate*.

X L X I. Friderici Barbarossæ tempore. *sc. XII.*
ribus, An. 1170. claruit *Petrus de Riga*, Remensis, qui carmine Leonino, *Auroram*, sive *Vetus & Novum Testamentum*, conscripsit. MS. codex in Pergameno antiquissimus, à Monialiquadam Aldenburgenensi scriptus, hujus Auroræ, asservatur in Bibliotheca Publ. Jenensi, cuius versus initiales sunt:

Principio calum terrasque creasse refertur

Qui sine principio, qui sine fine manet.

Ex nihilo non ex aliquo simul omnia fecit,

Non tamen effigit cuncta creata simul. &c.

Inclinante hoc quoque seculo, vixit *Mathaeus Vindocinensis*, qui Elegis versibus The-

Thebaidem, h. e. Paraphrasin Sacrae Historiae Tobiae conscripsit, & Bartholomeo, Archiepiscopo Turonensi, dedicavit.

XLVII. Anno 1140. scripsit Bernardus Mortuensis, sive Morlacensis, natione Anglus, Ordinis Benedictini Monachus Cluniacensis: Ingenio, Pietate & Eruditione celebris, teste Pithœo. Reliquit elegantissimos *De Mundi Contemptu* Rhythmos Dactylicos, ultra ter mille versos continentates, quorum initium est.

*Hora novissima, tempora pessima sunt,
vigilemus.*

*Ecce minaciter, imminet arbiter ille
supremus.*

Dicavit eos Versus *Petro Cluniacensi*, Abbatii. Legi præcipue dignus est hic Auctor, inter omnes Scriptores Rhythmicos, non tantum ob dictionem facilem & argutam, sed quia corruptos seculi mores ingeniose subinde perstringit. Edidit hos Rhythmos, *Nathan Chytrium*, An. 1597. & *Petrus Lascius*, Rintelii 1623; nec non *Eilhardus Lubinus*. MS. asservatur in Academia Hafniensi, referente Borrichio.

Sec. XIII. *XLVIII.* Seculo XII. ab anno scil. 1260. usque ad 1321. vixit *Dantes Aligerius*, Italus Florentinus, eruditioue atque auctoritate vir celeberrimus. Præter alia scripta

scripta, reliquit etiam *Comædias & Poëmata de Purgatorio, Inferno, Paradiso;* &c. Composuit etiam librum quendam tripartitum; cui *Monarchia* & titulum fecerat: in quo *Romanum, Apocalypticum* illam *Babylonem* esse, aperte dixit: propter quem ipsum Librum etiam post fata haereses condemnatus est:

XLIX. Henrico VII. imperante, ^{sec. XVII:}
 Ann: 1310. Guido, patria Ferrariensis; Ordinis Prædicatorum Monachus, postea Ferrare Episcopus, carmine *Utriusque Testamenti Libros*, historicè & allegoricè complexus est: quod opus *Margritiam Biblia insciptis*, & Papæ Clemenci VII. dedicavit. Huic accensendit est *Jacobus*, Cardinalis Diaconus S. Georgii ad Vulum Aureum, & Bonifacio VIII. ad istam purpuram promotus. Composuit is librum prosaicum *de Jubileo*, itemque *Carmen Heroicum*, ejusdem argumendi; quæ opera habentur Tom. VI. Bibl. PP. edit. 2. Parisi. f. 647. & 662.

L. Ad finem vergente hoc quoque seculo, *Nicolaus de Clemange*; origine Gallus, in pago Clemange, sito in Campania, ejusdemque provinicia Catalonia, natus, Bajocensis Archidiaconus, clavuit. Vir uddiquaque doctissimus. Hie inter multa alia scripta, quorum seriem saepè laudatus *Olearius* recenset, *Deploratio*

rationem quoque calamitatis Ecclesiastica, per Schisma nefandissimum, cum exhortatione Pontificum ad ejus extirpationem, carminicè conscriptam reliquit. Quod carmen, unà cum reliquis ejus operibus, elegantissimâ editione evulgavit, Job. Martin. Lydius, Lugdun. Batav. 1613.

Sec. XV. *L.I. Job. Baptista, à patria, Mantuus, alias Spagnolus dictus, Anno 1448. natus est, Carmelitici postea ordinis Princeps & Antistes. Poëtarum sui seculi dux potius, quam Poëta ipse. Pluribus ingenii monumentis, ac imprimis Versibus innumerabilibus ferè publicatis, unus propè Poëta, & alter Maro, vulgo habitus est. Inter Opera ejus eminent: De Beata Vita Dialogus; de Calamitate suorum temporum; Consolatio mortis; de Contemptu mortis & de Patientia. Deces- sit ex hac vita Mantuae, An. 1516.*

LII. Maphaeus Vetus, Laudensis, primariæ sedis in Vrbe Canonicus, & Martini V. Papæ Datarius, Orator & Poëta sui temporis insignis extitit. Opuscula ejus, quæ in Bibliotheca Magna Coloniensi, Tom. XV. reperiuntur, præcipua hæc sunt: De Educatione libero-riam & Claris moribus; de Perseveran- tia in Religione; de IV. Hominis No- viissimis; Philates, sive Veritas invisa &

& exulans; de Prastantia Terre, Solis
& Auri: & quedam poëmata Heroica,
ut Vita S. Antonii, & alia.

LIII. Agmen hoc claudat *Contra-*
dus Celer, primus in Germania poëta
Laureatus. Is in dias luminis auras pro-
diit, Swinfurti in Francia Orientali ad
Mœnum, Anno 1459. Kal. Febr. manè,
circiter horam 3. Infans mirabiliter va-
giisse perhibetur. Super quo responsum
fuit à nutricibus, disertum eum & ad-
modum celebrem vitum futurum esse;
id quod etiam exitus comprobavit: ad-
ultus enim, conciliatus est Serenissimo
Saxoniæ Duci Friderico, de cuius vo-
luntate atque auspicio Lauream Poëti-
cam obtinuit, Anno ætatis sue XXXII.
Coronatus quippe in arce Noribergensi,
ab ipso Imperatore Friderico III. Anno
1487. Kal. Maj. Vnde ipse sibi ita est
gratulatus:

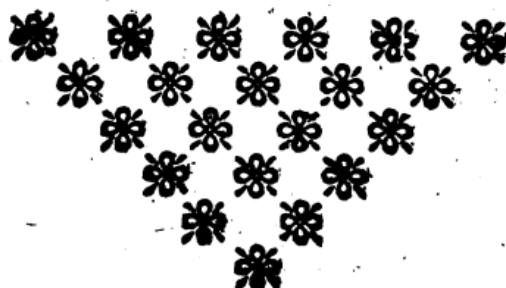
*Primus ego titulum gesſi nomenque
poëtae,*

*Cesareis manus Lanrea nexu
mihi.*

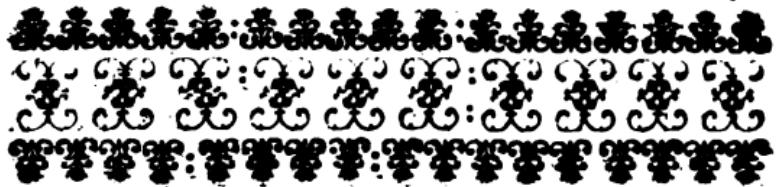
Multa & præclara scripsit in poëtica, ut
Libros Amorum, Carminum, Epigram-
matum &c. Inter Sanctos autem Poëtas
collocari meruit *Parnasso suo Bicipiti*.

in quo *Poëtas* & *Theologos* conciliat.
Decessit Ann. 1508. 2. Non. Febr.

LIV. Restaret nunc, ut superioris XVI. & nostri XVII. Seculi p̄etas recensere deberem ; sed quia illorum numerus in tantum excrevit , ut vix numerari, nedum recenseri accuratiū possint , hic filum abrumpo , & hanc operam aliis relinquo : quam , si quis suscepiturus est, deprehendet, bina hæc secula, ut in omni ferè scientiarum genere, ita imprimis etiam in Sacra Poësi , tantos progressus fecisse , ut antecedentibus omnibus post Christum Natum seculis palmam præripuisse , haud vanè perhiberi possint.

DE

DE
CONSECRATIS GEN.
TILIVM LVCIS.
Dissertatio III.

Habita Jenæ, Ao. cIc lcc lxxxvi.

Respondente.

JOH. CHRISTOPHORO SPIESIO,
Mægeldorfio - Norico.

§. I.

 Irca Etymologiam vocis Lu- Eymolo-
 cus, in contrarias partes eunt gia Socie-
 Grammatici. Quintilianus, Lucus,
 lib. I. cap. VI. Lucum à con-
 trario dictum autumat, èd,
 quod umbrā opacus, parum lucet. Assen-
 titur huic Servius, Cassiodorus, Charisius
 lib. IV. & Diomedes lib. II. cap. de Allego-
 ria. Cassiodorus, Psalm. CXVIII. Calum-
 nias, per antiphrasim, i. e. per contrariam
 locutionem, sicut bellum, quod non est bo-
 num, & lucus, qui non habet lucem. Ser-
 vii verba, ad Aeneid. I, hæc sunt; *Lucus, à*
non

non lucendo, & bellum à nullâ re bellâ.
Alii hanc vocem à lucendo quidem deducunt, sed ita dictam esse arbitrantur, non idèò, quod minimè, sed potius quod maximè luceat lucus, religionis caussa. *Isidorus*, lib. XIV. cap. VIII. *Lucus est locus densus arboribus, septus, solis lucem detrahens.*
Potest & à collucendo crebris luminibus dici, qua ibi propter religionem Gentilium cultumque ferebatur. Hujus sententia Patrinos habes, *Scaliger*. Poët. lib. XIII. c. XC. *Joh. Oldendorp.* in LL. XII. Tabb. *Saubert.* de *Sacrifi.* cap. XIV. & alios. Sunt etiam, qui ex Græcia Etymologiam hujus vocis petunt. & à λόγης dictam volunt, quod vocabulum *Insidias* denotat; loca enim arboribus densa, insidianibus aptissima. Unde etiam Græcis λοχιάδες, οἱ ὑλαι erant, *Hesychio* teste. Et, quod pariter à λόχος descendit, vocabulum λόχυν, quodque pro λόχος i. e. *Insidias*, alias usurpatur, ab Homero Od. π. adhibetur, pro loco arboribus, fruticibus & virgultis denso; & λοχιάτια μύσα, ap. *Ariostoph.* in Avib. *Sylvestris musa*, quæ ex fruetis & virgultis resonat. Sic λοχιάδες, &c., arbustis & virgultis densis, apud. *Thucid.* I. III. *Scoppa*, citante Vossio, hanc vocem neque Latinam, neque Græcam, sed Syriacam putat, à Luca, i. e. *Senior.*

Senior. Sed de Syra hac voce rem non extra controversiam esse, ipse Voſſius agescit.

Nobis præ reliquis illa sententia placet, quæ latinam hanc vocem, ex ipso Lactio petit & à *lucendo* deducit, non tamen ideo, quasi minimè luceant luci, sed potius quod sèpè luceant: & quidem diuis potissimum ob rationes; nam & sacrificali igne lucebant luci, & lucebris in arboribus suspensis collustrabantur: *Quorum prius Ovidius* indicat, posterius *Prudentius*.

Græcis, *Lucus* dicitur. Αλος. *Plutarch*: *arbor*. ēν ἀλοσοις θεῶν καὶ λεπραῖς ιεροῖς & Euſtath. Hōmeri interpres: ἀλος, πᾶς τόπος αὐδενδρός, ὁδῷς ἔχων, καὶ θεοῖς αὐτισμῷ μενθός, i. e. ἀλος omnis locus, arboribus consitus, aquam habens, diusque saccer. Deducit hanc vocem idem Eustathius, ab ἀλλοματι, *salio*, *salto*: quod stirpes & arbores ibi sponte saliant, i. e. crescant. Cæterum, *Lucus*, *Nemus*, *Silva*, & *Saltus*, quomodo inter se differant, observat *Ausonius Popma*, lib. III, de differentiis verbis. *Lucus*, inquit, est ut plurimum incæduis religiosusque: *Nemus*, voluptatis causa comparatum est, & plerumque Diis sacrum. *Silva* nomen generale est, & habet arbores incæduas pariter & cæduas; *Saltus* vero dicitur locus seclusus,

ubi pascuntur armenta, feræque versantur. Conf. Laur. *Vallg.*, lib. IV. Elegant, c. LVI. Germanis, dicitur generali vocabulo, *Wald*, unde *Wallsfahrt* / quasi *Waldfahrt* / ideo, quod Deos colendi, victimæque immolandi capsâ, in *Lucos* pergerent. Proprio vocabulo, *Lucum* vocant *Hagen* & *contractè*, *Horn* & *Ham* / à quo Hodiecum Oppida & Ragi infiniti nomina sua claudunt; nec defunç, qui celeberrimam Germaniæ Iuferioris Emporium, *Hamburg* / a tali quodam *Luco* nomen accepisse, perhibent. Vid. *Chronic. Saxon.* fol. 43. Alb. Cranz, Lib. II. c. 33. M. Petr. Albinus, Tom. II fol. 153. & T. XI. fol. 22.

Hebræis, יְלָא *Lucum* seu *Quercetum* denotat, quasi idem cum אלֹה, quod ab אלה descendit. Namque etiam לֵא *Planicies*, in plurali מַאֲילִים faciens, pro *Luco*, seu *Querceta* sumitur. Esai, c. I. v. 29. Quam sententiam confirmant verba Gen. XVIII. v. 1. Quia Abram sub illis Arboribus stetit, quæ in *Luco* erant. Occurrat etiam Exod. III. v. 2. Judic. VI. v. 25. & aliis locis pluribus. De voce autem לְאֶשְׁר, à Radice שָׁר quam nonnulli *Lucum* interpretantur, vide *Seldenum*, de Diis Syr. Syntagm. II. c. 2. de Astarte.

§. II. Αλσός πᾶς τόπος σύνδεσμός εἰδωρ ἔχων, καὶ θεοῖς αὐτισμένος: Ita (ut

(ut jam vidimus) *Eusebius* Lucum describit, non adeò incongruè. A Frontone verò definitur: *Locus fulmine ictus, & arborum spissate tectus*: minus accuratè. Quanquam enim omnia fulmine tacta, antiquis pro sacris habebantur & *Fulgurita* appellabantur; (quod *Festus* indicat his verbis: *Fulguritum, id quod est fulmine ictum, qui locus statim fieri putabatur religiosus: quod cum Deus sibi dicasse videatur.*) Nihilominus tamen non crediderim ego, omnia loca, ubi luci consecrati erant, fuisse *Fulgurita*. Quum enim, ut ex sequentibus patescet, circa omnia ferè templa, & circa opulentiorum villas ac sepulcra luci plantati & consecrati fuerint; quis credat, omnia ista loca fulmine prius tacta fuisse? Et confirmat nos in nostra sententia, illa Fratrum Arvalium inscripto vetus, quam exhibet *Fulvius Ursinus*, not. XVIII. in lib. III. Cic. de N. D. in qua expressis verbis Luci sacri fit mentio, etiam ante fulminis attactum.

III. ID. DEC. FRATRES. ARVAL. IN. LVCO.
DEÆ. DILÆ. VIA. CAMPANA. APVD. LAP. V.
CONVENER.

PER. C. PORC. PRISCVM. MAG. ET. IBI.

IMMOLAV. QVOD. AB. ICTV. FVLMINIS.
ARBORES. LVCI.

SACRI. D: D: ATTACTÆ. ARDVERINT.

Biden-
tal.

Fronto igitur, credo, in priori hujus descriptionis parte, Bidental in animo habuit. Bidental enim, ut in Glossis exponitur, erat τόπος νεραυνωτής, i. e. locus fulmine iactus. Quin ipse Cornel. Fronto, alio in loco: Bidental, locus fulmine tamquam & expiatu*s ove*. Bidentes enim ovem appellantur. Cui jungatur Persii vetus Scholiastra. ad Sat. II. Bidental, locus facro percussus fulmine, qui bidens ab aruspicibus consecratur, quem calcare nefas est. Faciunt huc etiam illa, quae Ardemidorus, lib. II. cap. VIII. habet: ὁ νεραυνός σὰ δῶμα τῶν χωείων ἐπίσημα ποιεῖ. Δια τὸς ἐνιδρυμένες Βωμὺς, καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς γενομένας Θυσίας, τὰ δὲ πλαντελῆ χωρία ἔργα καὶ αἴβατα ποιεῖ, καὶ εἰς γῆρας ἐν αὐτοῖς ἐνδιατρίβει ἐπι θέλει. i. e. Fulmen ignobilis locos mobiles facit, propter aras quae in iis statuuntur, propterque sacrificia, quae in iis sunt, loca vero sumptuosa, deserta & inaccessa efficit, nemo enim in iis conversari amplius vult. Nos Lucum ita de-
finitio
Luci. scribimus: quod fuerit locus arboribus densus, Aquis ut plurimum, quandoque etiam Collibus, Vallibus aut Antris instritus, certis cærimonias sacrorumque ritibus consecratus, & vel uni alicui Deo aut Semideo, vel etiam pluribus Diis atque Heroibus, aut etiam Manibus defunctorum

rum dedicatus; & vel circa Delubra, vel circa Sepulcra, vel etiam circa alia loca, aut sponte sua natus, aut arte plantatus, in quo varia olim sacra obibant Gentiles. Singulæ nunc hujus descriptionis partes ordine perpendendæ veniunt, eâ tamen brevitate, quæ & talibus dissertationibus convenit, & legentium oculos nimia prolixitate non offendit.

§. III. Haud immerito fortassis repre- *Religio*
hendit R. Maimonidem, in notis ad ejus- *Lucorum*
dem librum de *Cultu Stellarum*, *Dionysius antiqui-*
Vossius, magni parentis haud degener Fi- *finae.*
lius, quod exposita origine Idololatriæ,
cum de modo ejus differere vellet, pri-
mum Deorum cultum fecerit Templa &
Sacrificia, recteque substituit Montes &
Lucos; quando inter alia, lectu non indi-
gna, hæc profert: *Hinc liquet, prima loca*
ad cultum fuisse Montes; quibus merito
Lucos addas, quorum fortassis non minus
antiqua religio. Et sane ap. populos maxi-
mè barbaros; ubi religio vetus diutissimè
viguit, potissimum in iis cultus. Non ine-
ptè me hercle. Ut, tanquam brevitatis
studiosi, nihil nunc dicamus de lucis Eb-
ræorum, passim, tum in sacris literis, tum
in multis aliis Interpretum locis celebra-
tis, certè de Ægyptiis *Lucianus* refert, in
libro, quem inscripsit de *Dcâ Syriâ; Πρῶτος*
μέν αὐτὸν ἀρχόποτε τῶν οὐκεισ ὁδούει, Αι-
γύρηιος

γύμνιοι λέγονται θεῶν τη ἐγγόνιν λαβεῖν, καὶ πενήντα εἴσαι οὐκ οὐδὲν ιρά οὐδὲ παρηγορίας αἰσθέσαν. De Græcis, idem auctor alibi: Primum Lucos Diis attribuerunt, tum montes dicarunt: præterea aves consecrarent: deinde suam cuique arborem assignarunt: Postea per regiones illos distributos colunt, eosque velut in civitatem suam recipiunt: nempe Apollinem Delphij Delisque, Minervam Athenienses, Argivi Junonem, Midonii Rheam, Venerem Paphii Cretenses Jovem. Postremo, fanis in honorem illorum erectis, ne tectis vide- licet aut Penatibus careant, formas illorum exprimunt, exhibito ad id vel Praxitele, vel Polycleto, vel Phidio. De Romanis, testatur Plinius, lib. XII. c. I. Arbores, inquit, fuere Numinum templa, priscoque ritu simplicia rura etiam nunc Deo præcellentem Arborem dicant. Nec magis au- ro fulgentia atque ebore simulacra, quam Lucos. Et in iis silentia adoramus. Majores nostri, Germani, Nec cohibere parietibus Deos, neque in ullam humanioris speciem assimilare, ex magnitudine cœlestium arbitrabantur. Lucos ac nemora consecabant; Deorumque nominibus appaltabant secretum illud, quod sola reverentia videbant, teste Tacito, de M G. Consulan- tur hic ulterius, Elias Schedius, de Dils Ger-

German. Syngr. II. Cap. XXIII. & XXIV.
Berneggerus, in Taciti Germ. Quæstion. XLVIII. Præterea illi, qui commentati sunt in aureum hunc Taciti Libellum, ad Cap. IX. quos inter *Andreas Althamerus*, *Beatus Rhenanus*, *Justus Lipsius*, *Jodocus Willichus*, *Christoph. Colerus*, *Cartius Pichens* & alii. Sic quoque ap. *Naharvalos*, antiquæ religionis lucus ostendebatur, teste eodem *Tacito*. Massiliensium Gallorum antiquum & religiosum lucum, elegantissimis verbis describit *Lucanus*, lib. III. Pharsal. v. CCCXCIX. seqq. qui propter exilmam elegantiam meretur certè ut evolvatur. Ex quibus hactenus adductis, satis, spero, apparet, quam antiquus fuerit ille arborum cultus apud Veteres, & quam vetustus sit mos ille, Diis in consecratis Lucis serviendi. At, instituti nostri memores, ipsos Lucos paulò curatius intrabimus, & quid circa illos observatum olim fuerit, quantum quidem ex veterum & recentiorum scriptorum monumentis observare nobis licuit, videbimus.

§. IV. Densitatem & obscuritatem arborum in Lucis observatam fuisse, non est, ut operose demonstremus. Obscurum quippe & sacro horrore plenum locum gentilium deorsum aquovia poscebat. Quo possis viso dicere: Numen inest. Ita Eu-

arborum in Lucis
Stachini

Statius supra, ἀλσός πάετόποδεν
δρόμος. Isidorus: *Lucus est locus densus
arboribus, septus.* Sic quoque omnes lu-
cos ab auctoribus commemoratos & de-
scriptos, ab umbrâ & opacitate laudatos
invenies. *Lucanus* l. c. descriptionem Lu-
ci Massiliensium his verbis inchoat:

*Lucus erat longo nunquam violatus ab
evo,*

*Obscurum cingens connexis aëraramis,
Et gelidas alte summoris solibus umbras.*
*Papinius, Diana lucum, lib. IV. Theb. vers.
CCCCXIX. seqq.* ita describit:

*Silva capax avi validaque incurva
senectâ*

*Aeternum intonsa frondis, stat pervia
nullis*

*Solibus, haud illam Bruma minuere,
Notusve*

*Ius habet, aut Gerica Boreas impactus
ab Ursâ.*

*Subter opaca quies, vacuusque silentia
servat*

*Horror & exclusa pallit mala lucis
imago.*

*Nec caret umbra Deo, Nemori Latonia
cultrix*

*Additur. Hanc picea cedrique &
bore in omni*

Efficitam, sanctis occultat silva tenebris.

Cor-

Confer etiam antè laudatum *Lucanum*, in descriptione Luci Ditis, lib. VI. v. DCXLIII. & seqq. Ovid. lib. III. Atmor. Eleg. XII. Sed rei notissimæ diutius non immoramur. Duplex potius hic quæstio expedienda, (1.) Utrum Arbores illæ in Lucis ejusdem, an verò diversarum specierum fuerint? (2.) Num omnes arbores alicujus luci, pari venerationis cultu affectæ fuerint, nec ne? Ad primam quæstionem quod attinet, non quidem penitus negaverim, ullos lucos ex ejusdem speciei arboribus constitisse; interim tamen probabilior mihi videtur sententia, quæ in lucis plerisque diversa arborum genera agnoscit: quod iterum ex multis auctorum locis, qui varios lucos descripsérunt, manifestum est. Duo nunc nobis sufficient: Daphnensem celebrem lucum, Apollini & Dianaë sacrum, cuius ambitus stadium LXXX. perhibetur, in Daphne, sub urbio Antiochiæ, non tantum lauros habuisse, sed & magnam aliarum arborum copiam, patet ex *Prisciano Casariensi*, qui eum ex Dionysio ita describit:

*Hic nemore favirent Daphnes loca, celsa cupressus
Erigitur, ramos innectit laurus odora:
Crine Dionao myrtus diffunditur,
alta*

Cor-

*Consurgunt Pinus, & cælum sibila pul-
san*
*Robora, mollicomis tellus insternitur
herbis.*

Ita in Loco Nemæo, varias & diversas arbores fuisse, indicant illa, quæ de ejus excidio canit Statius, lib. VI. Thebaid.

— — — *Cadit ardua fagus:*
*Chæoniumque nemus, brumaque illasæ
cupressus,*
*Procumbunt piceæ; flammis alimenta
supremis;*
*Ornique, Ilicet aqua træbes, metuenda-
que succo*
Taxus, & infandos bellî poturæ cruxores
*Fraxinus, atque situ non expugnabile
robur.*
*Hinc audax abies, & odoro vulnerè
pinus*
*Scinditur, acclinant intonsa cacumina
terra*
*Alnus amicæfretis, nec inhospita viti-
bus Ulmus &c.*

In quibus duobus jam adductis locis (quod paucis observamus) variae quidem arbores memorantur in eodem Loco, sed omnes infrugiferæ; at vero frugiferas quoque arbores in lucis locum invenisse, nullum est dubium. Indicant hoc verba illa Herodotti, in Euterpe, ubi in Loco, ante tem-

*Frugife-
rae quo-
que ar-
bores in
Luce;*

templum Mercurii, dicit fuisse δέρδησα καὶ
χαρπόρρα, καὶ ἀφορα πολλὰ, i. e. Arbo-
res tāmfragiferas, tāmfragiferas mul-
tas. Posteriori Quæstioni ita satisfacere
conamur: Omnes quidem arbores aliqui-
jus Luci, & in universum, totum lucum sa-
crum & inviolabilem fuisse, gravissima-
que pœnis affectos illos fuisse, qui vel ra-
num temerè decerpendo ex arbore aliqui-
jus luci, illum violarint! Nihilominus ta- *Discre-*
men in a-
ter arbore-
res in
Lucis.
men discrīmen obseruatū inter arbores,
& subinde alias aliis sanctiores religiosio-
resque habitas fuisse: Ita vetustate & se-
nectute præcellentes arbores maximē re-
spieebant, illisque longe majorēm ve-
nerationem inesse credebant, quam aliis ju-
nioribus: quamobrem *Statius*, lib. IV.
Thebaid: vetustissimam quandam arbo-
rem, quæ ipsas Nymphas ætate atque ve-
tustate superabat, magno elogio condeco-
rat. De Ætate verò ejus arboris ita canit:

— — — *Stat sacra Senecta*
Numine, nec solos hominum transgres-
sa veterno

Fersur avos, Nymphas etiam mutasse
superstes

Fantorumque greges.

Jam verò Nymphaeum ætatem ad Nymphas
103 6800. annos sese extendere credebat ^{rum}
olim superstitione Gentilitas: quod colligo ^{etas}
ex istis Ausonii verbis: Edyll. XIIIX.

Terbinos, deciesque novem superexic
in annos

Justa senescentum quos implet turba
virorum.

Hos novies superexat vivendo *garrulus*
cornix,

Et quater egreditur cornicis secula
tervus,

Alipedem cervum ter vincit *corvus*, &
illum

Multiplicat decies *Phœnix*, reparabilis
ales.

Quam vos perpetuo decies p̄tvertitis
ævo

Nympha Hamadryades, quarum lon-
gissima vita est.

In quo Edyllio Ausonius *Hesiodum* imita-
tus est, de quo Plutarchus, in De Oraculo-
rum Defectu, hæc habet: οὐ πάσιν θεοῖς εἶται
καὶ περίσσεις τισι χρόνων γίγεσθαι τοῖς δαι-
μοῖς τὰς πλευτὰς. Λέγει γὰρ εἰ τῷ τῆς
Νάιδης περισσώπῳ καὶ τὸν χρόνον ἀνιστό-
μενθ.

Ἐνία τοι ζῶες γενέας λακόρυζα κο-
ρώνη

Ἄγδραιν ἡβάντων ἐλαφῷ δέ τε πετρα-
κόρωνθ.

Τρέις δὲ ἐλαφες οἱ κόραξ γηρασκεταιρ
αὐταρ οἱ φοῖνιξ

Ἐνία

Ἐγένετο τοῖς κόρακας, δίκαια δὲ ὑμεῖς τοῖς
Φοίνικας

Νύμφαι εὐπλόκαροι, καθρεγαὶ Διὸς αἰγιδο-

χθον.

Ubi tamen observandum, Hesiodum, præterquam quoddam justam hominum ætatem certo annorum numero non definiat, in hoc quoque ab Ausonio discrepare; quod Phœnices novies tantum corvorum annos multiplicare dicat, quoddam tamen Ausonius decies illas facere scribit.

Rationem verò, ob quam antiqua & grandia illa robora præ reliquis arboribus coluerint Veteres, conjicio hanc fuisse, quod illæ proceræ arbores, ob densitatem ramorum, magnas etiam & obscuras præ reliquis umbras spargant, quamobrem Quercus, ed, quod omnes ferè arbores *Querces*, multitudine ramorum, proceritate stipitatis, umbræ densitate & ramorum serie suæ perant, in tanta olim apud Veteres *gna venitratione* fuerunt, ut Celtæ, teste *Maximus* *Ceteros*, *Tyrio*, Dissert. XXXVIII. eam arborem loco simulacri Jovis habuerint: Κέλτοι σέβοσι μὲν Δία, ἀγαλμα δὲ Διὸς κελτικὸν ἐψηλὴ δρῦς. De Germanis, res itidem clara, eos præ reliquis omnibus arboribus Quercus respexisse. Quae de re bina saltem Testimonia adduxisse liceat: *Alb. Crato.* Lib. IV. *Vandal.* c. 23. *Vandalis Alden-*

K 2

buc-

burgenses, inquit, inter vetustissimas Quercus, sacras habuere arbores dicas Deo Prone: quas ambebat atrium & sepes accuratior, lignis extructa, continens duas Portas &c Aventinus, Libr. III. Annal. Bojor. Exstabant in Ripâ Danubii & Ora Germania, Duæ vetustissimæ Quercus, prodigiosa magnitudinis: milibus passuum Viginti distabant, Altera Superior, altera Inferior cognominabatur: Has Gentili Cerimonia Bojus consecravit; eò frequens populus coit, victimasque immolavit. Boj verò, ubi Religionem Christianam receperunt, in Templo. & inde, Cœnobia commutarunt. Ultrumque nomen yetus servat, Altaichiumque vocari solet, quod Lingua Boja, Veterem Quercum significat. Cæterum, quod obiter annoto, Germanos, Antiquissimam Gentem, præ reliquis etiam huic Antiquissimo Lucorum cultui addictos fuisse, ingens Lucorum numerus, qui scriptoribus Antiquis, ut ut diversarum Nationum, celebratur, satis superque arguit: ex quibus frequentes saltem notasse sufficiat. Tansane Luci mentionem facit Tacitus, Lib. I. Annal. & Histor. Lib. IV. Confer Cluverium, Germ. Antiqv. p. 271 &, p. 710. Herculis Lucum tangit Tacitus, Lib. II. Annal. Aventinus; Lib. I. Annal. Boji. Cluver. p. 250. §84. 710. Baduhenna Lucum, Tacitus,

citus, Annae Lib. IV. Batavorum, Tacitus, Histor. Lib. IV. Castroris & Pollucis Lucum, Cluverius, p. 711. Tacitus, Libr. de Moribus German. Terra Matris, Cluver. p. 711. De Luco *Herculis*, prope Reginoburgum, cui Monasterium D. Haymerani, sive *Emerani*, hodienum celebre, Originem suam debet, vide *Aventinum*, Lib. III. Annal. Brojor. de *Lithuanorum* Lucis, vid. Cromer. Lib. XV. De Luco *Jovis Hammonis*, sed falso huic numini adscripto, propè *Hamburgum*, unde & nomen Civitas ista fortita fuerit, vide *Chron. Saxon.* Fol. 43. Alb. Cranz. Lib. XI. c. 33. De *Herte* Luco, vide Cluver. p. 354. & 613. &c. Græcos etiam præ reliquis Arboribus *Quercum* religiosè coluisse, præter multa alia exempla, testatur celeberrima illa *Quercus Dodonea*, de qua *Suidas*: Δωδώνη, τόλις ἐν τῇ Θεσσαρίᾳ, πελαγία, ἐν ᾧ ἴστο δρῦσεν ἡ μαντείου γυναικῶν πύθιδων καὶ εἰσιόντων τῷ μαντείῳ μέντοι ἀκινέτο δῆθεν οὐ δρῦς οὐχ οὐ, αἱ δὲ εὐθέγγοντο ὅτι τάδε λέγει. οἱ ζῶντες καὶ ἀνδριαὶ ἴστο ἐν ὑψη ὁρίζοντες καθέχων, καὶ περὶ αὐτὸν (alli αὐτῷ) λέβητε. ίστο. καὶ ἐπαίειν οἱ αὐτριαὶ τὸν λέβητα ἐξ οὐκότες εὐαρμόσσοντες αποτελεῖτο. i. e. Dodonæ urbs Pelasgica in Thesprotide, in qua quercus erat: in qua urbe & oraculum mulie-

mutierum fatidicarum. Ingredientibus autem illis, qui consulebant oraculum, movebatur illa quercus resonans. Illa verè loquebantur, & oraculi confessoribus dicebant: Jupiter bac dicit. Et statua statbat in alto, virginigenens. Ex propè statuam ipsam erat lebes, & percutiebat statuam lebetem, unde sonus quidam harmonicus concinnus & suavis edebatur. Conf. Alex. ab Alex. lib. VI. Apud Romanos quoque, vetustas ilices magno in pretio habitas fuisse, indicat consecrata Ilex in Vaticano, de qua Plinius, lib. XVI. c. XLIV. h. v. *Vetustior urbe fuit Ilex in Vaticano, in quā titulus, ereis literis Hetruscis, religione jam tum dignam significabat.* Et secundum eundem Plinium, Apud Tiburtes, qui originem multo ante urbem Romanam habent, tres exstabant Illices, etiam Tiburte conditores eorum veterustiores, apud quas inaugurate tradi- tur. Præterea etiam in Luco aliquo illæ potissimum arbores præ reliquis observabantur & colebantur, quæ illi Dea vel Deæ, cui Lucus dedicatus erat, propriæ quasi & sanctæ erant. Arborum enim Genera, inquit idem Plinius, lib. XII. c. I. numeribus suis dicata, perpetuò servabantur; ut Jovi Æsculus; Apollini Laurus; Minervæ Olea; Veneri Myrtus; Herculi Populus. Sic Fraxinus Marti; Laurus Apol-

Apollini, Bono Genio & Aesculapio; Tilia Saturno & Veneri; Pinus Deum Matris & Pani; Ficus Baccho; Cupressus Plutoni &c. sacrabantur. *Phaedrus*, Fab. L. VI.
*Olim quae vellent esse in tutela sua,
Divi degerunt arbores. Quercus Jovis,
Et Myrtus Veneri placuit; Pharao Lam-*
rea:

*Pinus Cibele: Populus celsa Herculis.
Minerva admirans, quare steriles sue
merent.*

*Interrogavit? Causam dixit Jupiter:
Honore fructum ne videamus vendere.
At me hercule narrabis quod quis uo-
luerit,*

*Oliva nobis propter fructus est gratio.
Tunc sic Decorum genitor atque homi-
num favor.*

*O Nata, merito sapiens dicere omnibus:
Nisi utile est quod facimus, scula est
gloria.*

Conf: Meursum F. in arboreto sacro.

§. V. Præterea in Eligendis aut Plan- *Montes*
tandis Lucis, libenter obserabant editio- & *Colles*
raloca, Montes nempe & Colles: quod iti- *in Lucis,*
dem multæ Lucorum descriptiones pas-
sim apud Auctores celebratæ, & Orienta-
lium Excelsa, abundè probant. Sed & hoc
ex Simplicissima, & antiquissima quadam
religione fiebat: inter primos enim Deo-
rum cultus, non insimus erat Ararum: non

illarum quidem arte exstructarum, sed naturalium; locorum nimirum editorum, quemadmodum id docet *Vossius*, ad *Maimonid.* Unde de Persis *Herodotus*, lib. I. cap. CXXXI. tradit, eos statuis, templis & aris caruisse, eosque irridere solitos, quicunque talia exstruerent: Ipsi, inquit, Νομίζοι Διὶ μὲν ἐπὶ ταῖς υψηλότατα τῶν ἔρεων ἀνθεύοντες, Συστὰς ἑρδειν. Solent editissimis montium consensis, Jovi hostias immolare. Et apud plerasque gentes Montium cultus maximo semper in pretio fuit; undetot sacri montes passim in scriptis auctorum celebrantur. Quemadmodum *Idaeus* mons, Jovi, Junoni, Matrique Deūm sacer, in Creta, celebratur *Mele*, lib. II. cap. VII. *Jovis Labradensis* mons in Caria, *Straboni*, lib. XIV. *Apollinis* mons ad Actium, *Strab.* lib. VII. His adde *Cinthum*, *Parnassum*, *Pindum*, *Heliconem*, *Apollini & Musis*, *Olympum* Jovi, *Idalium Veneri*, *Aracynthum Minervæ*, *Cylenum Mercurio &c.* consecratos montes. Quare & diversa Templa in diversis postea montibus ædificata, quemadmodum v. g. *Roma* in *Quirinali* sive *Agonio* monte, *Apollinis Clatrati* templum exstebat. *Aventinus* mons, *Diane* templum habuit; *Veneri* item *Muricea* facellum. à Myrteto ita dictum, in eodem *Aventino* erat. *Jovis Mariani*, in monte *Esquilino*; *Stato-*

*Satloris, in Palatino; Latialis, in monte Albano; Fagutalis, in Viminali &c. Unde etiam videmus *Farem*, tot nominum suorum à montibus cepisse: *Viminei*, à Viminali. *Atabyrii*, ab Atabyri, editissime *Chodi* in insulae monte, *Apesantis* vel *Apesantia*, ab Apesunte, item *Athoi*, *Menesii*, *Atuan*, *Anchesmii*, *Casii*, *Maleai*, *Parentibii*, *Scylii*, *Tamarii*, *Sinopita* &c. Et ex hac præterea, quā montes prosequabantur, religione, *Cavos* quoque Montes arboribus rectos, domicilia Heroum credebant: quod *Ovidius* indicat, lib. XIII. *Metamorph.* de Nuptiis Pirithoi loquens:*

*Duxerat Hippodamea audaci Ixione
natus,*
*Nubigenaque feros, postis ex ordine
mensis*
*Arboribus recto discumbere jussérat
antro.*

Quin Daci & Cappadoces, *Strabone* & *Maximo Tyrio* testibus, montes pro ipsis Numinibus habuere. Et de *Carmelo* monte, *Tacitus*, lib. II. *Histor.*: *Est Iudaam inter Syriamque Carmelus, ita vocant montem Deumque, nec simulacrum Deo aut templum: sic tradidere majores: aram tantum & reverentiam.* *Suetonius*, de *co-dem*, cap. V. *Vespas.* & longè his antiquior *Scylax Caryandensis*: *Κάρμηλος ορός ιερὸν Διὸς.* Significat montem & Deum esse,

K 5

&

& Dei sedem ac sanum. Nullum enim in eo templum, ut Tacitus indicat, sed ipse mons Carmelus quasi Templum erat Numinis: immo & corpus ejus. Nam Carmelus Deus, constabat Genio loci & vasto montis corpore: Censente Vossio, lib. II. Idololatr. Gentil. cap. LXII.

Antra & Speluncas. VI. Porro, ut umbra & obscuritas Lucorum tanto horridior redderetur, in Lucia, Antra quoque & Speluncas in iis amabant. Religiosam enim moram tales spelunca frondibus in umbrata, viatoribus objicere poterant, inquit Apuleius. Tale antrum erat celeberrimum illud sub colle Palatino, arbusto denso coniectum, in quo à Priscis Arcadibus Pan, Deus, colebatur, quod postea Lupercal nominabatur, de quod Dionysius, lib. I. Arcades inquit, in Colle Palatino firmati, quum adficia alia more patro exornassent, templo quoque construxere, ac primum quidem Pani Lyceo, admonente eos Carmenus, loco congruo invento, quem Romani Lupercal vocant, Graci Lycaum dicunt. Erat enim antiquitus antrum magnum sub colle, arbusto denso coniectum. Ex fonte sub petris profundis, adherensque rupibus saltus, crenbris arboribus, ex quidem magnis opacis ubi arâ Deo constructâ, sacrificia perficiebant, que Romani postea mense Februario peragebant. Hodie illud Templum est S. Thebae.

*Theodori, in Vælabro, sub Palatino, refe-
rente Fabricio, in Roma: Templum quæcumque
et sphericum, cum rotundâ fenestrâ, quod
in medio recti lumen præbet: Et cum im-
pluvio, quod in solo imbre excipit. Im-
primis autem hic non omitendum duco.
Antrum illud in Corycio nemore, in Par-
nasso, multis scriptoribus laudatissimum.
De hoc ita Strabo, lib. IX. οὐρανοπεπτὴς δὲ
ἔστι πᾶς ὁ παραστὸς καὶ ἔχων αὐτῷ τὰ καλὰ
ἄλλα χωρία, τιμάμενάτε γὰρ αὐγιστιόμεν-
α, ἀλλά τέσσερας γηῖαι καλλισταὶ τὰ
Κωρύκειον Νυμφῶν ἀντρον, ὁ μεταύριον τῷ Κι-
λικίᾳ. Stephanus: Κωρύκειον ἀντρον Νυμ-
φῶν, αὐγιάγαστον Θάνατον ἐν παραστῷ.
His jungatur Pausanias, qui de hoc antra
taalia profert: Τέττῳ δὲ τῷ αὐτρῷ γενέσθε
τὸ ὄγονα απὸ νύμφης κωρυκίας, ἐδίλωσε
ὁ λίγῳ τὰ ἐμπέριοδεν, επείδην δὲ ὥκειδον
Θέας ἀξιον. μάρτια ἡ Φαίνετο ἕτοι μοι-
i. e. Hunc antro monem in diarium à Corycio à
Nympha, paulè superius docui. Omnia
verò, que inquam viderim, auctoribus
quod specielegit dignissimum, hoc mihi ut-
sum est. Paucis postea interiectis, hoc an-
trum ita describit: Καὶ ἔστιν ἔστιν απεῖσα
ὅδεισον διὰ αὐτῆς καὶ αὔτου λαμπτήρα, διὰ τοῦ
ἔροφοῦ οὐδὲς δύταρκες αὐτῷ τῇ ιδιάφυται αἴστη.
καὶ καὶ ὑδωρ τὸ μὲν αὐτοχόμυνος ἐκ πηγῆς
απέσκεψεν.*

πάλεον δὲ ἔτι ἀπὸ τῆς ὄροφς εἰδίζη, ὡς καὶ
ἄλλα ἐν τῷ ἑδαφει σκλαυμῶν τὰ ἵχνη Διὸς
παντός ἔσι τῆς ἀντρού. i. e. *Qui introicerit,*
sine ulla face longissimè progredi possit. Ab
imo solo ad superiorem partem, qua prote-
cto est, satis multum interest spatii: multi
(hinc illinc) εἰ vivis fontibus fluitant rivi:
sed humoris multò plus ex ipsâ quasi antri
testudine destillat. Cernuntur vero pas-
sim in ipso solo gutterum vestigia. Ex
eiusdem Pausania Trophoniani Luci de-
scriptione, quā in Bœoticiis suis habet, ob-
servo & illud; antra talia, si natura illa
non produxit, arte elaborata nonnun-
quam fuisse. Quale antrum arte elabora-
*tum, ipsum illud *Trophonianum* erat, quod*
ita describit: Est vero oraculum supra
Lucum in monte, crepido in orbem candi-
do saxo circumducta. Crepidinis ambitus
est instar areae minime, altitudine minorē
quām cubitum duūm. Erecti sunt super
crepidine obelisci, tām ipsi, quām zona,
quibus continentur, anei. Inter eos me-
dia sunt ossia, τῆς πεισόλεως δὲ ἐντὸς χάσ-
μα γῆς ἐσιν σοκού αὐτομάτην, ἀλλὰ σὺν
τέχνῃ καὶ αριστοίᾳ πρὸς τὸ αὐταβεστον
ῳδοδομημένον. i. e. Intra ambitum specus
est non natura, sed arte & certo propor-
tionis modulo quām solertissimè excisus
&c. pleniūs deinde hoc antrum describit;
sed

fed ne longior sim in allegando Pausaniam,
lectorem ad ipsum auctorem remitto, &
ad alia me converto.

§. VII. Denique etiam ad locum, ex ^{Fontes} quod Lucus fieri debebat, requirebantur ^{& Am-} *Fontes & Amnes*; duas potissimum, ut ar- ^{nes in}
bitror, ob rationes: vel, ut in iis sacra vasa
abluerentur; ve etiam, propter divinita-
tem, quam fontibus inesse sibi persuade-
bant. Prius indicat lacus occultus in Luco
Herta, olim apud *Rugientes*; in quo vēhi-
culum, vestes, & ipsius Hertæ Deæ simu-
lacrum abluebantur. De qua Dea ejusq;
Luco & lacu, legi meretur Tacitus, in libel-
lo suo de Morib. Germ. *Eft*, inquit, in In-
sula oceani, (Rugiâ) castum nemus dic-
tum, in eo, vehiculum veste coniectum,
accingere uni jacerdoti concessum. Is ad-
esse penetrali Deam intelligit, vectaque
bubus fæminis, multa cum veneratione
prosequitur. Latitunc dies, festa loca, qua-
cunque adventu hospitiisque dignantur.
Non bella incunt, non arma sumunt; clan-
sum omne ferrum, pax & quiete tunc can-
tum nata: donec idem sacerdos satiatam
conversatione mortalium Deam templo
reddat. Mox vehiculum & vestes, si cre-
dere velis, numen ipsum secreto lacu ab-
luit, servi ministrant, quos statim idem
lacus haurit. Arcanus hinc terror, san-
ctaque ignorantia, quid sit illud, quod
tan-

saneām perituri vident. Posterius confirmat, quod singulis fluminibus, stagnis, fontibus lacubusque divinitas & veneratio fuit tributa; eis simulacra, statuae, aræ, vota & sacrificia facta & instituta. Quin fluviorum fontes, contubernio Jovis dabant. Ita Valer. Flaccus, lib. I. verò LXIX.

Quæster ad summè solium Jovis, omnia circum.

Prona parata Deo, ventique, imbreque, nivisque,

Fulgoraque & sonitus, & adhuc in fontibus amnes.

Et Amnes Deorum concilio immiscet Stetius, lib. I. Thebaid. his verbis:

— — *Mox turba vagorum
Semideum, & summis cognati nubibus
Amnes,*

*Et compressa metu servantes marmara
venti*

*Aerea tecta replent, mixta convexa
Deorum*

*Majestate tremunt; rident maiore
sereno*

*Culmina, & arcano florentes lumine
poste;*

Nil igitur mirum, si & hanc Divinitatis noctam ad lucos attraxerit superstitiosa antiquitas, utpote in quibus nil profanum, sed omnia

omnia sancta & divina esse debebant. Inde
Virgil. lib. VII. Aen.

— — *Lucosque sub alta*

Consulit Albunea, nemoram que matritum
sacro

Fonte sonat.

Et Strabo, de Daphnensi Luco: οὐ διφυνός
νατομεία μέγιστα, μέγιστα δὲ καὶ σωηρέψεις
ἀλογού, Διαρρέουντο πηγάδιοις θύλαι. I. c.
Daphne mediocris est vicus, cum Luco in-
genti opacaque, fontanis irriguo aqua.
Horatius quoque, lib. III. od. IV.

Auditis? an me ludit amabilis

Insania audire, & videor pios

Errare per lucos, amena

Quos & aquas subeunt, & aera.

Memorabilis verò est fons ille in luco *Jo-*
vis Hammonie, cuius meminit *Diodorus*,
Siculus, Hist. I. XVII. cap. L. qui cum ho-
ris diei miris subinde vicibus se vatiabat,
nam sub lucis ortum, tepidam emittebat,
die deinde progrediente, pro horarum
succedentium ratione, frigescebat. Sub
æstum verò meridianum, frigedo ejus sum-
ma erat, quæ rursus paulatim remittebat,
usque ad vesperam. Tuñc appetente no-
cte, rursus incalescebat ad medium usque
noctem, ubi æstuabat: inde calor sensim
deficiebat, donec unà cum exortâ luce, pri-
stinam reporis vicem recuperaverat.

s. VIII.

§. VIII. Et ita demum locus aptus erat ad consecrandum & Deo aliqui dedit candum. Eleganter *Minutus Felix*, de Idolis, ad Marcum Fratrem: *Quando igitur hic nascitur?* (sc. Deus) *Ecce fundatur, fabricatur, scalpitur; Nondum Deus est: ecce plumbatur, construitur, erigitur;* *Nec adhuc Deus est: Ecce ornatur, consecratur, oratur: tunc postremo Deus est, cum homo voluit & dedicavit.* Pari ratione res sese habet cum Lucis nostris. Quamvis enim locus commodus electus fuerit, in quo vel natura, vel ars produxit arbores aptas & idoneas ad dedicandum alicui Deo; qui etiam antris suis, valibus, collibus, speluncis, fontibus item & lacubus instructus fuerit; nondum tamen nomen sacri Nemoris, aut Luci sacri messebatur. *Consecratio* sive *Dedicatio* prius requirrebat, antequam illi sanctitas & religio accederet. Id quod alias etiam in omnibus rebus sacrarum studiose observabatur, v.g. Aris, Statuis, Simulacris, Tempis, Terminis &c. In ipsis autem consecrationibus, quamquam a diversis gentibus diversi etiam subinde ritus adhibebantur, nihilominus tamen, generaliter quasi, ab omnibus ad Consecrationes adhibebantur: *unctiones, Coronationes, Praeces, Sacrificia,* & denique (imprimis in Statuis & Idolis) *adorationes*, quibus alias sub-

*Conse-
cratio
Luco-
rum.*

subinde Gentes alias quoque cærimonias & ritus addebat. Nos nunc cærimonias, quas in consecrandis Lycis adhibebant, ordine perlustrabimus.

§. IX. Electo, seu Invento, aut etiam parato loco, ad lucum consecrandum apto, antequam reliquæ cærimoniae incipiebat, procul dubio (1.) *Preces & Sacrificia* prius adhibebant, quibus numen illud, cui locus dedicandus esset, invocababant: certas enim precum formulas in omnibus dedicationibus & consecrationibus præmissas fuisse, tam certum est, quam quod certissimum. Et testantur id formulæ illæ, quanquam perpaucæ, quas lapides & Scriptorum monumenta nobis conservarunt, & hodienum, sed parca manu, exhibent. Formula verò, quam in dedicatione lucorum adhibebant, iniquo fato periit: ita ut iisdem querelis uti cogamur, quas celeberrimus *Emundus Figulus*, in aureo suo de Statuis Illustrium Rom. tractatu, cap. XXIX. ingeminat; Cujus verba, quoniam apprimè huc quadrant, quamvis prolixiora, operæ premium duxi heic apponere. Ita autem celeberrimus Vir, *Formulas*, inquit, plerasque in ejusmodi ritibus adhiberi solitas, non sine ingenti posteritatis damno neglexerant suis operibus inserere antiqui Scriptores. Quod nequaquam condonandum

L

dum

dum esset, nisi aut excusare se possent eo quod, cum praecipua suorum temporum acta literis tradere aggressi essent, impeditum, & ab historia dignitate aliquid ipsius usum fuerit, nimis vulgaria & trita proferre. Quia sane scribendi ratio bona parte rituum veterum & variâ reliqua antiquitatis scientiam nos carere cogit, quibus non perinde ut illis, temporum illorum mores, ritus ac instituta usurpare oculis licet. Nisi vel hoc pretendere sua culpa possint, quod sacrorum arcana vulganda non erant, quomodo se Tullius Orator pro domo sua, ad Pontif. excusat, in re planè simili. Aut quod hæc talia non nisi Pontificibus cognita essent, quod Cicero oratione laudata aperte significat, cum dixit: Nihil loquor de pontificio jure, nihil de ipsius verbis dedicationis, nihil de religione, caerimoniis. Non dissimulo menescire ea, quæ etiam si scirem, dissimularem, ne aliis molestus, vobis etiam curiosus videar. Aut denique, quod fuerint istius generis formula plerumque rudes & inconditæ, utpote ab ultima antiquitate profectæ, quæ barbarum aliquid sonabat; nec dectre propterea à equabilem dictioñis elegatiam quam quisque preferre amitebat, inconcinno horridoque carminum aut narrationum interiectu deformare. Quo jato Saltorum item carmina periisse. Hæc ille

ille : quæ ideo apponere voluiſ ut B. L.
cauſas tanti diſpendii vel ex conjecturis
affeſqui poſſit.

Precibus itaque conceptis, eligeabant
(2.) ex omnibus luci arbōribus unam, vel
etiam plures ex maximis & antiquissimis,
& tales quidem, quæ illi Deo, cui lucus de-
dicandus eſſet, propriæ erant, ſub quibus
& ſimulacrum Dei collocabatur, & ad
quas aræ etiam ponebantur. Illas arbores
apud Latinos & Græcos (3.) *Ungebaſt*, <sup>z. per
Ungebaſt
nem.</sup> certa unguenta & olea ad radicēs trunci
effundentes. Indicat hoc *Apolojus*, Flori-
dor. lib. I. quando dicit : *Neque enim ju-
ſtius religiosam moram viatori objeccerit,*
aut ara florib⁹ redimita, aut spelunc⁹
frondib⁹, aut quercus cornib⁹ anerata,
*aut fagus peiliib⁹ coronata, vel etiam col-
liculus ſepimine conſecratus, vel truncus*
libamine humigatus, vel lapis unguine
delibutus. Ex Græcis, prodeat *Theocritus*,
qui Idyll. XIIIX. in *Helenes Epithalamio*
hunc ritum tangit :

Πρῶτη δ' ἀργυρίας ἐξ ὅλπιδος υγρὸς
ἀλειφαρ

Διαζύμενη, ταξιένμεις ὑπὸ σκιερὰν πλει
τάνιστην.

Primum autem tibi ex argentea pyxide
humidum unguentum
Capientes, ſtillabimus ſub umbroſato
platano.

De Luco Massiliensi apud Gallos, Luca.
miss:

— — *Barbara ritu*
Sacra Deum, structae diris altaribus aera,
Omnisque humanis lustratae cruoribus
arbores.

3. per *Corona-*
etionem. Unctionem excipiebat (4.) *Coronatio &*
Ornatio. Coronas enim ex variis herbis,
 floribus ac frondibus nexus, arboribus su-
 spendebant. Ita modò allegatus *Theocri-*
sus, l. c.

Πράται τοι στέφανον λατῶ χαμαγ' αὐ-
 ξομένοιο

Πλεξασκηράν παταθίσομεν ἐς πλα-
 τάνισον.

Prime tibi coronam ex lotu humi cre-
scente

Nectentes, umbrosam suspendemus ad
Platanum.

Et *Apulejus*, *Quercus* cornibus oneratas,
 & *fagus* pellibus coronatas, in loco jam
 adducto, recenset. Quibus adde *Arnobi-*
um, lib. V. advers. Gentes: ubide *Pini Cy-*
 beles violis ac coronis: *Quid comiti vio-*
laceis coronis & redimiti arboris rami?
 Nonne illud indicant, uti mater primo-
 genitis floribus adorna verit pinum, misere-
 rabilis indicem testimoniumque fortuna.

4. per *Ignem*
Sacrum. *Sacrum quoque Ignem & Lucernas*
votivas in arboribus illis suspendebant,
quibus

quibus lucus collustrabatur. Crebro enim sumificas arbor vittata lucernas servabat,

Prudent. II. advers. *Symmach.* v. ML.

(6.) *Vetus*, picturatisque tensis veterno^{s. pop.} fas illas arbores ornare, & lanarum velle^{Vitae} ribus stipitem circumvolvere solebant, ^{suspens.}

Arnob. lib. V. Adv. Gentes. *Quid lana*^{sus.}

rum, inquit, vellera. quibus arbores collig-

gatis & circumvolvit suspitem? & lib. I.

Venerabar nuper simulacula, veternos in-

arboribus tensas. *Ovid.* lib. II X. Metam.

Stabat in his ingens, annoso, robore,

quercus.

Una nemus: Nixa mediam, memores,

que tabella,

Sertaque cingebant voti argumenta

potentia.

(7.) Coronatis ita atque ornatis ve- ^{s. Tabu-}
latisque arboribus, Titulos atque Tabel- ^{li ap.}
los votivae suspendebant: quod tunc ex penf.
loco iam ex Ovidio adducto, tum ex alis
locis jam adducendis, manifestum fit. Ira-
nurus *Theocritus*, h. c.

Γράμματα δ' ἐν Φλωιῷ γεγράφησαν (ώς
παρέμενε τις

Αναγνοῖν) Δωρίσια Σέβε μὲν εἶνας Φύτον
εἰμι.

Liberq; autem in cartice scribensur, (ut
preseriens aliquis

Perlegat) Dorice, Venerare me: Helle-
na planorum.

Huic jungatur *Apulejus*, lib. VI. Metam.
Dona pretiosa, & Lacinia, auro literata,
xamis arborum suffixa, quae cum gratia fa-
cti, nomen Dea, cui fuerant dicata ea do-
na, testabantur. Takum Titulorum in
Consecratâ Illice, quæ in Vaticano erat,
meminit *Plinius*, lib. XVI. cap. XLIV.
Vetustior, inquit, Urbe fuit Ilex in Vatica-
no: in qua titulus arvensis litteris Hetruscis,
religione jam tum dignam significabat.
g. *Dira*
arbori-
bus ap-
pensa.

His votivis tabellis (8.) addebatur non-
nunquam *Dira* & *Imprecationes* contra
eos, qui talia sacra violarent. Qualem im-
precationem, ab Herode factam, exhibet
nobis Inscriptio illa, quam inter alias cum
doctissimis suis notis edidit *Celeberrimus*
Claudius Salmasius. In hâc enim, post-
quam Herodes Sepulcrum suum cum hor-
tulo & Luco Diis dedicaverat, omnibus-
que, né quid violarent, aut peregrinum
cadaver inferrent sevère prohibuerat,
subiectit tandem:

Ἐι δὲ τῷ ἀκλυτα ταῦτα καὶ σὸν ἐπιπέν-
στας αὐτῶν·

Αλλ' αἰπειμόσ, μὴ οἱ νύτια γένηται.

Αλλά μν αἴροφαῖς θέμεσσις καὶ ρόμ-

βο. Αλάς ωρ

Τίσονται, εὐγενήν τε κυλιοδόσις παχότητα.

Οὐδὲ γαρ ιφθιμος Τριόπτω μένθο. Αἰο-

λίδαο.

Σύνεθ ὅτε κείδον Δημήτερο. ἐξαλάπαξεν.

Τῷ οὐτοι πάντα τῷ επανύπνευ αἰλίσσει
Χώρᾳ, μή ται ἐπαταὶ ἐπὶ Τριόπης ἔργῳ
κύς.

Quas versus reddit idem ille *Salmasius*
hunc in modum:

*Hec si audire neget sibi quis, neque scire
labores,*

*Insuper aut habeat, non impunita
abibit.*

*Huncq[ue] sed Nemesis, atque irrequie-
tus Alastor*

*Tristibus urgebunt tali pro criminis
rænu.*

*Nec Triopam quondam, cui fanguinis
Eolus auctor,*

*Irruit Sacratum Cereris tempestrasse not-
uale.*

*Qui quis erit, panique loci, nomen-
que memento,*

*Ut fugias, nec te Triopem sequatur
Erynnis.*

Et hæc obſervabantur circa Arbores
apud Latinos & Græcos. Morem, quo
veteres Germani tales arbores ſacraver-
runt, recenset *Schedius*, de D. G. Syngr. II.,
cap. XXIV. qui talis erat: Eligebant Druy-
dæ ſuo & totius populi conſenſu pulcher-
rimam totius luci arborem, & hujus ex-
fertos ramos ab utroque latere iterum fir-
mo & principali stipiti ſuperiùs jungle-
bant;

bant; ita, ut duo illa brachia ponirentur stirpi. Superius, ubi unio horum erat, inscribebant cortici vocem THAV, uti & inferius, ubi brachia exibant similiter dextro ramo inscribebant vocem HESVS, medio stirpi τὸ ΘΑΡΑΜΙΣ, sinistro ramo τὸ ΒΕΛΕΝVS. (9.) Porro in plerisque lucis *Arae* aut *Altaria* ponebantur: imprimis in lucis Diis superis dicatis, in aliis enim, v. g. in lucis terrestribus Diis consecratis, dubito, an aræ in illis exstructæ fuerint; nam aliæ constat, in sacrificando superis tantum Dñis aras exstructas, terrestribus vero, in terrâ planâ sacra facta fuisse, & inferis, effossâ terrâ, ut plurimum; nam aliquando etiam inferis Diis aras erectas fuisse legimus, apud Senec. in Medea Act. III. Sc. II.

*Vocetur Hecate! sacra laetificand para:
Struantur aræ; flammajam tectis sonat.
Quamq[ue] breui non penitus negaverim, in-
feris Diis, in lucis ulla[s] aras positas fuisse;
hac tamen cum differentiâ: quod Diis su-
peris semper sublimiores aras eroxerint,
quam inferis, quæ idcirco Altaria potius
dicebantur quam Ara, Altare enim, quasi
altam aram sonat. (10.) Exstructis ita at-
que consecratis Aris, aliquando etiam Sta-
tua in terra & Simulacra addebatur: de quibus
(elitante Stuckio) videri poterit Benedict.
Carrus, lib. IV. Hortor. cap. I. Imprimis
verò*

*S. Ara
& Alta-
ria in
Lucis.*

*g. Status
& Simu-
laca in
Lucis.*

verò Deorum simulacra , coram quibus
omnis religio exercebatur ; Supplicatio-
nes, Genuflexiones, Adorationes, Saluta-
tiones, Adlocutiones , Attactus, Lacry-
mæ, Preces , Oscula : illisque munerum
honores offerebantur , Sacrificia , Dona ,
Unguenta, Thura. Odores, Dapes , Cerei,
Coronæ &c. Non tamen etiam inficias eo,
Hominum & Defunctorum , imprimis
verò Imperatorum statuas in lucis positas
fuisse : notum enim, mortuorum quoque
statuas consecratas , & divinis honoribus
cultas fuisse. Unde etiam illæ statuæ, quod
conspicitor Divinitas esset , fiebant ad ef-
figiem habitumque & magnitudinem Nu-
minum, quâ de re vid. *Figret. de Statuis*
illustrium Roman. cap. XXXII. p.m. 270.
seqq. De Germanis, majoribus nostris,
quanquam *Tacitus* neget illos simulacra
Deorum & Statuas habuisse , constat ta-
men, secutis temporibus eos multas tales
statuas in lucis suis coluisse : quale simula-
crum fuisse fertur Idoli illius, quod in Lu-
co ad Albim fluvium, propè Hamburgum
colebant, quod erat solio subnixum , læva
manu sceptrum, dexterâ gladium gerens.
A dextra oris parte exhibat fulmen , læva
tonitru cum flammis : capiti insidebat
aquila ; pedibus calcabatur Draco , cir-
cum circa duodecim Dii considebant : Ne-
ptunus, Pluto, Vulcanus, Mars, Merku-
L s rius,

rius, Apollo, Juno, Ceres, Vesta, Pallas, Diana, Venus. Tale quoque Idolum erat Vandolorum Aldenburgensium; nomine *Prome* insignitum, quod erat columnæ impositum stans, alterâ manu vomerem, rosci coloris, albis discriminatum punctis, altera verò hastam cum vexillo tenebat: tempora coronis redimita erant, aures prominentes, pedes ornati, & sub altero tintinnabulum pendebat. In Luco etiam circa Maffiliam, à Lucano descripto, mentio fit talium simulacrorum:

— — *Simulacra que moesta Deorum
Arte carent, casisque existant informia
truncis.*

Pertinet huc opinio nonnullorum, qui statuunt, Germanos olim in lucis Acinalem coluisse. eò, quod *Pompon. Mela*, lib. 2. c. 1. de iHis scribat: Germanos pro simulacris enses & tentoria dedicare. Quam opinionem ut falsam, meritò rejicit sacerdatus *Schedius*, *Syngr.* 2. c. 24. aliamque hujus titus rationem reddit, ita autem ibi: *Videntur, inquit, hoc symbola usi, obtinentes hunc morem, ut omnibus significarent, se religionem suam, tanquam uerissimam gladio, usque ad extremum vite articulum defensuros: quod ab imperiis harum rerum, & tanta pietatis ignorie, aliter acceptum fuit.* Addit deinde similem quendam ritum de Polonis, ex Cromer.

mer. l. 3. Similis mos sub Mieciclao. Principe Polonorum primo Christiano inolevit ap. Polonos, ut homines equestris ordinie in templis dum Sacerdotes ap. altare prouunciant, unde recitaturi sunt Evangelium, gladios mediocerius stringerent, quaproficienes Evangelii & religionis defensionem. Chorauitem respondente: Gloria tibi Domine, rursum recondenter. Aliam tandem rationem illius ensis, à Germanis dicati, postea subiungit, forte ingeniis & moribus prisorum Germanorum magis convenientem, ita autem pergit: Forfitan etiam hoc Enigmata usi sunt, ad demonstrandum, gentis totius uerae in armis sitas esse, & cibum hoc instrumento parari.

Hæ statuæ, seorsum rursus consecrabantur, ut sc. numen illis inferatur; id enim propriè finis est consecrationis. Nam consecratio, secundum Arnobium est, quæ numen infert simulacris, quippe post consecrations demum credebant in statuis habitate Deos. Cyprianus, in libello de Idolorum vanitate: Hi ergo Spiritus, (Demones intelligit) sub statuis. Et imaginibus Consecratio delitescunt. Sed & hæ quoque Consecrationes absolvebantur, per Unctiones, Coronationes, Kelamenta, Preces, Sacrificia, & tandem Adorationes. Quibus ritibus subinde alii ab aliis accedebant;

bant. Videatur de his statuarum & simula-
crorum consecrationibus, *Frigelius*, in au-
reō opere de Statuis illustrium Rom. &
Van-Dalen, in Dissertat. de Consecratio-
nibus Ethnicis.

*Personæ
conse-
craentes.*

Personæ verò, quæ hæc sacra admini-
strabant, & has consecrationes perficie-
bant, non nisi sacris Præfectæ erant. Hoc
enim, ut *Quintilianus* ait, facere non cui-
cumque permittitur, nisi castæ manus, ni-
si familiaris animus accesserit. Tales ap.
Romanos erant *Pontifices*: per hos omnes
fare Dedications & Consecrationes fie-
bant: quin, si strictè observabantur leges,
nec solus aderat *Pontifex Maximus*, sed
cum ipso collegium quoque Pontificum:
quod patet ex verbis *Ciceronis*, quibus
Clodium accusat, quod domum suam non
ritè consecrasset. *Pontifex*, inquit, ade-
rat. Non te pudet, cum apud *Pontifices* res
agatur, *Pontificem dicere*, non collegium
Pontificum affuisse: præseriam cum tribu-
nus plebis, vel denunciare poteris, vel
etiam cogere? Fiebant tamen nonnun-
quam tales Dedications per ipsos etiam
Imperatores. *DioCassius*, lib. 7. De Tiberio:
Statuas & fana Augusto à populo aut pri-
vatis facta, partim ipse dedicarit, par-
tim sacranda Pontificibus injunxit. Idēq;
autem Imperatores dedicare poterant,
quoniam ipsi sumnum Pontificatum ge-
rebant,

rebant, & omnibus Sacerdotiis inaugura-
bantur. Non tamen semper totum colle-
gium in talibus consecrationibus require-
batur, sed minor etiam numerus quandoq;
sufficiebat. Testem rursus habemus *Tulli-
um*, in *Orat. de Haruspicum responsis*: *De
sacris publicis*, inquit, *de ludis maximis, de
Decorum Penatum, Vesta matris ceremo-
niis, de illo ipso sacrificio, quod fit pro fa-
lute populi Romani, quod post Romanam con-
ditam hujus unius castitutoris religionum
scelere violatum est, quod tres Pontifices
statuissent, id semper Populo Romano, sem-
per Senatui, semper ipsis Diis immortali-
bus satis sanctum, satis augustum, satis re-
ligiosum esse visum est.*

Denique & hoc addendum; quod non
sola Pontificum Auctoritate consecratio-
nes factæ fuerint, sed Plebis Romani con-
fensu & jussu ad eas opus fuerit. Rursus *Ci-
cero*: *Video esse legem Veterem Tribuni-
ziam, qua vetet injussu plebis, adas, ter-
ram, aram Consecrare.*

Ap. Germanos, hoc officium Lucos
consecrandi, penes *Druidas* erat, qui
primum locum tenebant inter Sacerdotes.
Dicti Druide, sec. Isaac. Pontanum à Bri-
tannorum *Try*, arbor, & *Wlis*, sapiens, ut
essent *Druida* *Waldweisen*. Non enim
opus est, ut nōmen illorum cum Plinio ex
Gracia petamus; qui eos à d̄p̄s, quer-
cus

• eus deducit, neque etiam ex Rabbinorum
 Schola origo p̄tenda, quod facit Schē-
 dius, qui hoc nomen à ψιττ i. e. Concio-
 nator, derivat. Hi Druidæ omnia sacra ad-
 ministrabant, *Druida* enim rebus Divinis
 intersunt, sacrificia publica & privata
 procurant, religionesque interpretantur,
 inquit *Casar.* l. 6. B. Gall. Sed & hi suum
 quasi Pontificem Maximum habebant, qui
 reliquis auctoritate & majestate præcel-
 lebat, quod ex eodem Cælare l.c. apparet.
 Ideò, inquit, omnibus Druidibus præ est
 unus, qui summam inter eos habet potesta-
 tem. Si quis excellit ex reliquis dignitate,
 succedit; aut si plures pares, suffragio
 Druidum adlegitur: Nonnunquam &
 armis de principatu contendunt.

Uti vero ap. Romanos plebis etiam con-
 sensus requirebatur, si locus aliquis dedi-
 candus esset; ita & Germani hunc morem
 observabant, & populi quoque consensus
 in consecrationibus requirebatur. Quod
 patet ex ritu consecrandi arborem ap.
 maiores nostros, ex Schedio superius ad-
 ducto: Eligebant enim Druidæ suo & to-
 tius populi consensu pulcherrimam totius
 luci arborem consecrandam. Sed satis
 nunc de personis consecrantibus erit. Lü-
 bert tamen prius egregium Locum de Drui-
 dibus, ex *Lucani Pharsal.* lib. 1. v. 450. seqq.
 adducere.

*Et vos Barbaricos ritus, moremque
sinistrum*

*Sacrorum Druida positis repetitis ab
armis:*

*Solis noſſe Deos, & cæli Numinia vobis,
Aut ſolis neſcire datum: nemora alte
remoris*

*Incolitis lucis: vobis auctoribus, Um-
brae*

*Nontacitas Erebi ſedes, Ditisque pro-
fundi*

*Pallida regnaperunt: regis idem ſpiri-
tus artus*

*Orbe alio: longa, camis ſi cognita, uile
Mors media eſt, certè populi, quos de-
ſpicit Arctos,*

*Felices errore ſuo, quos ille timorum
Maximus band urget lethi metus: inde
tuendi*

*In ferrum mens prona viris, antīmaque
capaces*

*Mortis, & ignavum eſt redditura parcea-
re vita.*

Hic antepenultimum verſum apponimus, prout eum emungit ḥ π' ν', noster Sauber-
tus, cùm alii, nullo ſenu legerent, *Maxi-
mus aut urget lethi metus;* & confirmat
ſummi illius viri lectionem, editio Lucani,
quæ Anno 1589. formâ minori Antwer-
piae ex officina Christophori Plantini pro-
diit.

dit. Plura de Druidibus qui desiderat, adeat aureum s^æp^e laudati Sauberti Tra-
Etatum de Sacrificiis. cap. 7.

§. IX. Ita verò perfectus & sacer erat **Lucus**, aptusque ad religionem in illo ex-
ercendam. **Quemadmodum** autem nihil tam sacrum & venerandum esse potest,
quod improba manus violare non valeat;
ita etiam Luci illi, quamquam ab omni-
bus ferè gentibus sancti & inviolabiles ha-
beantur, facili tamen negotio violari
poterant. De quâ violatione, antequam
ad reliqua pergamus, pauca in medium
adferenda veniunt. **Lucum consecratum**
profanum reddere quis poterat, sec. *R. Maimonid.* cap. IIX. §. XX. de Idololatr.
Decerpendo ex eo folium, aut præscin-
dendo ramum, conficiendoque inde sci-
pionem aut virgam. Ubi notanda sunt ea,
quæ *Dion. Vossius*, in Notis suis ad hæc ver-
ba *Maimonidis* habet: *Quæ hic* (inquit)
dicit auctor, consistere nequeunt, nisi in-
telligas lucum, cuius privatus aliquis do-
minus sit. Nam nullus dixerit, lucum pu-
blicâ auctoritate consecratum, fieri pro-
fanum, quia ab uno aliquo violetur. *Quod*
tantundem esset, ac si dicas, legem alt-
quam, aut statutum magistratus irritum
fieri, quia hic vel ille id transgreditur.
Maximè autem violabantur Luci ferro, fi-
nempè succidebantur: qualem violatio-
nem

*Violatio
Luco-
rum.*

nem magnoperè exaggeratam vide apud **Ovidium**, lib. II X. Metam. fab. XIII. Unde etiam Cæsaris milites, celebrem illum circa Massiliam Lucum succidere prius non addebat, quam ipse Cæsar reliquis exemplo prævisset, quod pulcrè describit **Lucanus**, l. III. Pharsal. his verbis:

*Hanc jubes immisso silvam procumbere
ferro,*

*Sed fortis tremuerem manus, motique ve-
renda*

*Majestate loci: si robora sacra ferirent,
In sua credebant rediuras membra
secureis.*

*Implicata magno Cæsar torpore cobe-
tes*

*Ut vides, primus raptam vibrare b.
pennem*

*Aous, & aeriam ferro proficindere
querum.*

Effatur merso violata in robora ferra.

*Tam ne quis vestrum dubitet subver-
re silvam,*

*Credite que fecisse nefas, sunc paruis
omnis*

Imperio non sublato secura pavore

*Turba: sed exposu superorum & Ca-
esaris ira*

*Procambunt orni, nodosa impellitur,
Iux. Osi.*

M

Nec

Nec mirum, Cæsaris milites detrectasse
 ducis sui mandatum, cùm gravissimæ pœ-
 næ imminerent illis, qui tales lucos vio-
 lassent, divinæ & humanæ: Nam si Ethni-
 corum narrationibus credimus, ultores
 suos & vindices Deos habuerunt tales vio-
 latores, à quibus miraculosè sunt puniti.
 Ita de *Erisichthone* Theffalo, narrant,
 quod, cum sacrum lucum *Cereris* ferro te-
 merasset, irata Ceres perpetuam famem
 illi immiserit, feceritque, ne unquam pos-
 set cibo saturari, quippe cùm vel per diem
 assiduè præsentibus cibis vesceretur, vel
 etiam per noctem in somniis sibi videretur
 præsentibus svavissimis vesci. Vid. *Ovid.*
lib. IIX. Metam. f. XV. Tali modo Clodio,
 à Milone inflictam cædem, Deorum im-
 mortalium curâ perfectam esse, Judicibus
 persuadere conatur *Cicero*, pro Milone:
Vos, inquit, Albani tumuli, atque Luci,
Vos, inquam, imploro atque obrestor; vos
que Albanorum obruta Ara, sacrorum Po-
puli Romani socia & aquales, quas ille præ-
ceps amentia, casis prostratisque sanctissi-
mis Lucis, substructionum insanis molibus
suppresserat: Vestratumara, vestrarelt-
giones viguerunt, vestravis valuit, quam
ille omni scelere polluerat. De Lithuanis,
 refert *Schedius* ex *Cromer*, quod lucos &
 eximias quasdam arbores in silvis sacro-
 sanctas habuerint, quas violare ferro ne-
 fas

faserat, nec impunè erat tale quiddam au-
 sis, nam violentia Damonum vel interi-
 bant subito, vel membro aliquo capieban-
 tur. Sed & humanis legibus coercieban-
 tur, & gravissimis poenis afficiebantur lu-
 corum temerarii violatores; talis quippe
 hominis caput expiandum erat; unde ca-
 pitalis poena illi imminebat. Impune ta- Collucio.
tio Lu-
cana.
 men non a unquara licebat succidere tales
 Iacos, sine violationis & consequentium
 inde poenarum periculo: non tamen, nisi
 piaculo prius facto, & precibus præmissis,
 quam succisionem, *Collucationem* seu *Con-
 luctionem* appellabant. Rem nobis ape-
 rit Cato, de R. R. cap. CXXXIX. *Lucum
 collucare Romano more sic aporet:* Porco
 piaculo facito. Sic verba concipiuntur: Si
 Deus, si Dea es, quoium illud sacrum est,
 uti tibi ius sicut porco piaculo facere, illius ut
 sacri coercendi ergo. Harumque rerum
 ergo, sive ego, sive quis iussu meo fecerit,
 uti id recte factum sit. Ejus rei ergo te
 hoc parco piaculo immolando bonas preces
 precor, uti si res volens propitius mihi, do-
 tuo, familiaque meae, liberisque meis. Ha-
 rumque rerum ergo matte hoc porco piacu-
 lo immolando esto. Errant hic, qui vocem
 hanc, *Collucare*, seu *Conlucare*, à Luco
 derivant; cùm potius à Luce deducenda
 sit hæc vox. Propriè namque usurpabant
 verbum *Collucare*, de Sylvis profanis, qui-

bus nihil commercii cum Lucis ; qui sacra erant nemora. Tēstis est *Festus* : *Conlucare* dicebant, cām profana sylva rami decū derentur officientes lumini : fit igitur col lucando, *sylvalacida*. Ita etiam *Ausonius* *Popma*, *Conluctare arbores*, est decidere ramos officientes lumini, & locum luce im plere. *Sublucare*, est ramos supputare, & velut subtus lucem mittere. Proinde miror etiam, magni alioquin nominis Viros, *Collucationis* vocabulum cum *Consecra tionis* confudisse ; quasi *Cato*, c. I. Formu lam in consecrandis Lucis adhibitam de scripsisset : Cūm tamen & Loca jam ad ducta, & ipsa Catonis verba contrarium potius inferant. Quid enim in Lucorum *Dedicationibus Piaculum* ? cūm Piacu lum sit Sacrificium unum ex ēvntāicis, quibus scilicet mala deprecabantur, & im primis, quando se Deos læsisse arbitrati sunt ? Quid illa verba : *Quo jum illud sa crum est* ? cūm Lucas adhuc sacrandus fuerit ? Quid denique opus fuisset illorum verborum : *Sive ego, sive quis jussu meo fecerit* ? cūm, ut supra vidimus, solis Pontificibus integrum erat locum quendam consecrandi ? Recte igitur nos vocabu lum *Collucare*, cum *Festo*, & aliis, ex ponimus per *Succidere*, ritum *Consecrationis* plane contrarium ; quod insuper indicant illa verba hujus *Formulæ*; *Illi nōce Sacre roceren-*

mercendi ergo. Cœnsere etiam, teste Festo,
est continere, ab Arceo, quod idem est ac
Procrisso.

§. X. His ita huc usque explicatis,
videbimus nunc nonnullos ex Patronis &
Tutelaribus nostrorum lucorum; ubi pa- Dit Tute-
laries.
Luco-
rum.
riter se offeret occasio de Locis, ubi isti
Luci constituti fuerint, differendi. Diony-
sus Halicarnass. lib. I. ὅρη μὲν καὶ νάπας
πάνι, λειμῶνας δὲ καὶ πεδιλότας χωρία
Νύμφαις, ακτὰς δὲ καὶ νήσους πλαγίοις
δάμοις, τῶν δὲ ἄλλων, ὡς ἐκάστῳ τῇ Στρῆ
καὶ δάμοις οἰκεῖον. i. e. Montes quidem &
Saltus Pani (scilicet tribuebant) Prata, &
Loca virentia, Nymphæ, & insulas marinæ
numinibus; & cetera loca unicuique Deo,
sicut illius natura convenit. Ex quibus
verbis apparet, Gentiles olim singulis lo-
cis certos suos Deos Deasve præfecisse.
Nos nunc illos Deos, quos Lucis præesse
credebant, perlustrabimus. Si vel Gene-
rales fuerunt, omnibus omnino lucis præ-
positi; vel Speciales, quibus hic vel ille
Lucus tantum sacer erat. Generales erant
nonnulli Semidei, v. g. Panes, Fauni, Syl-
vani, Satyri, Nymphæ &c. Lares item
viales & Manes Defunctorum. Ex his
agmen ducat (1.) Pan, sv. Faunus, Pasto- Pan.
rum alias & Rusticorum Deus, ex rece-
ptissimâ sententiâ, Mercurii & Penelopes

filius: quod etiam Herodotus, in Euterpe statuit: παῖς δὲ τῷ ἐκ τηνελόπης. ἐκ Τάντης γαρ καὶ ἑρμέω λέγεται γενέσθ υπὸ ἐλλήνων πάντων. Eundem autem Pana & Faunum fuisse, indicat, primo, vetus Papinius Scholastes, ad illa verba lib. IX. Thebaid, occurrentia:

*Faunus. Gaudebat Fauno, nymphaque Ismenide
natus.*

ubi Lutatius: Fauno, i.e. Pane, Deo pannorum & Rusticorum: cui jungatur Sextus Aurelius Victor. de Orig. Gentis Rom. Hunc, inquit, Faunum, plerique eundem Silvanum, à Silvis, Invium Deum, Quidam etiam Pana vel Panesse dixerunt. Deinde, argumentum quoque ex eo deduci potest, quod Dianysius tradit: Panicos terrores, à Romanis ad Faunos ut auatores referri. Pana enim in Fauno Romanis colebant, & Faunus Græcis antiquis ignotus erat, solisque Italii cognitus. Formam hujus Semidei egregie depingit Silius, lib. XIII. v. CCCXXVI. seqq. Lucis praefatus erat ideo, quod, teste Lactantio, de falsa religione, prius Deorum cultum mesumque injecerit in Latio degentibus. Idem quoque dicitur Lucos primus sacrasse, templa constituisse, & sacrificiorum jus ordinasse. Peculiare quoque hujus Dei oraculum, totius Italiae celebratissimum, erat in nemore Laurentiorum, quem Iucum

cum postea everterunt Trojani. Ingens præterea Faunorum numerus credebatur, qui silvas pererrabant, & suis terriculamentis hominibus terrorem incutiebant: Quin, ut reliqua silvestria numina, arboribus cognati & morti obnoxii credebantur, ipsumque Faunorum Patrem non ultra CXX. annos vixisse, evincit *Arnobius*, lib. II. Adv. Gentes, & *Servius*, ad I. Æneid. *Nymphae non omnia moruntur*, nam & moriuntur, secundum *Aristotelem*, ut *Fauvi Panesque*. De Panos morte, videri poterit *Plusarchus*, in Dialogo de Oraculorum defectu, ut & *Anton. Van Dalen*. Dissertat. I. de Oraculis. Panes & Faunos excipiunt (2.) *Satyri*, passim à Poëtis inter silvestria numina relati. Dicebantur ita, secundum Theocriti Enarratorem, à salacitate, Græcis οάτη. Unde etiam perpetui Nympharum sectatores & insidiatores credebantur, talesque celebrantur passim ab *Ovidio*, *Luciano*, *Nonno* & aliis. Elegans imprimis locus est *Ausonii*, in *Mossella*, ex quo insidias illorum perspicere queas; ita autem inibi canit:

*Hic ego agrestes Satyros & Glauca
inuentes*

*Najades extremis credam concurrere
ripis,*

*Capripedes agitas cum lata protervia
Panes,*

M 4

Insul-

Insultantque vadis, trepidasque sub
amne sorores
Terrent, indocili pulsantes verbere fu-
etum.

Sape etiam mediis furata è collibus
e fluminis uras

Inter Oreiadas, Panope fluvialis, ami-
cas;

Fugit lascivus, paganica numina Fan-
nos.

Eleganter etiam ad hanc rem alludit Ne-
mesianus, quando vindemiales Satyrorum
lussus describit his verbis :

Tum Satyri, lasciva cohors, sibi pocula
quicque

Obvia corripiunt, quod fors dedit, hoc
capit usus.

Cantaron hic retinet, cornu bibit, alter
adunco.

Concavat ille manus, palmasque in po-
cula vertit;

Pronus at ille lacu bibit, & crepitanti-
bus baurit

Musica labris, aliis vocalia cymbala
mergit.

Omnia ludus habet, cantusque choros-
que licentes.

Et veneremjam vina mouent, rapta-
tur amantes

Concupisca Satyri fugientes jungere
Nymphas

Iamjamque clapsas hic ueste & crine
retinent. Ho-

Horum Satyrorum seniores & aetate gradiores, Sileni dicti sunt, à οὐλαίνει, quod est conviciari, πάντες μὲν Σάτυροι φιλόχερτομοι. Ita Nicandri enarrator: Ὅτοι δέ, οὓς ήμεῖς Σατύρους λέγομεν, οἵ αρχαῖοι Σιληνοὶ ἐκάλεσσι, απὸ τῆς οὐλαίνειν, οἱ εἰς λορδοῦν. Hi Sileni, Bacchi individui comites erant, ex quibus unus præcipue, cæteris antiquior, memoratur Bacchi educator & præceptor, semper ebrius, quem etiam ebrium dormientem in antra suo, cum egregiâ sua supellecstile depingit *Marcus Eclog. VI.*

*Silenum pueri somnovidere jacentem
Inflatum besterno venas, ut semper,
Facchus.*

*Serta procul tantum capiti delapsa ja-
cebant*

*Et gravis attrita pendebat cantharus
ansā.*

Hunc reliqui Satyri semper comitabantur, quod Ovid. I. II. de Arte innuit:

*Ebrius ecce senex pando delapsus asello
Clamarunt Satyri: Surge age, surge
pater.*

Sequitur (3.) *Sylvanus*, ὑλικὸς Θεὸς sv. ὁ *Sylvanus*, τὸν ὑλικὸν κύριον appellatus, de quo videlicet Rosin. Antiqu. lib. II. cap. XX. Huic Deo sacra siebant antiquissimis temporibus

apud Latinos & Pelasgos, quod Virgil.
lib. IIX. indicat:

*Sylvano fama est veteres sacrasse Pe-
lasgos.*

*Arvorum pecoriisque Deo, Lucemque
Diemque:*

*Qui primi fines aliquando habuerunt Lar-
tinos.*

Imprimis autem colebatur olim apud Ro-
manos *Mars Sylvanus*, cui in silvis sacri-
ficabant: De quo sacrificio Cato, de R. R.
cap. CLXXXIII. *Votum probubus, ut va-*
leant, sic facito: Marti Sylvano, in sylva
interdius, in capita singula boum votum
fasciis farris adores libras III. & lardi P.
IV. & pulpa B. IV. vini sextarios tres &c.
Denique & hoc notandum, quod πάντες
οὐλαιοὶ Grammaticis *Sylvanus* dicatur.
Inter communēs Silvarum præsides, quos
Caius Rhodiginus, lib. XII. c. I. Antiqv.
Le&t. *Lucucos* appellat, non infimum quo-

Nymphae. que locum occupant (4.) *Nympha*, quae
apud Vett. variæ erant; *Calestes*, quae
Musæ vocarunt, quæ novem Sphaeris
præsiderent; *Terrestræ*, quarum quædam
silvas pererrant, ut *Dryades*, aliæ arbo-
rum præsides erant, ut *Hemadryades*,
quædam montibus præerant, ut *Oreades*,
aliæ pascuis ac floribus, ut *Nopeæ*, quæ-
dam flaviis, ut *Najades*: quædam mari-
bus, ut *Nereides*: quædam stagnis, ut *Eim-
nades*:

acodæ: nonnullæ denique fontibus, ut Ephidrædæ. Ex his Nymphis, in nostrum coelum potissimum veniunt Dryades, à Δρυός nomine sic dictæ, quod quercus, imo esse arborum & lignorum genus denotabatur. Atque eadem, particulâ āma, h. c. simili, præfixa, Hamadryades vocatae, quia, secundum Plutarchum, ήσαν δειδρες τέκμαραι ἀνθράξοι. Quod etiam indicat autem Etymologiae Magni: Άμαδρυάδες Νύμφαι Μυνσίμαχοι Φησὶ Διὸς τῷ ἀματοῖς δρυσὶ γεννᾶσθ. Η ἐπεὶ δοκεῖσθαι ἀματοῖς δρυσὶ φθείρεσθ, νύμφαις αμαδρυάδες λέγονται. Credebant enim eum arboribus & nasci & interire. Unde Collimachus: *Mea Deæ, dicite Musæ, si verè genita sunt tunc, ubi quercus, Nympha, Nympha quidem latantur, quia quercus imber irrigat. Nymphae verè plan- gunt, quia quercus cecidere folia.* Confer Hymnum in Venerem, Homero vulgo adscriptum. Quamobrem etiam arborum velut animæ habebantur Nymphæ, ut & succus arborum, *sanguis Nympharum* eredebatur. Sic apud Ovidium, lib. IIX. Metam. fab. XIII, ubi annosissima quercus cæditur:

*Cuius us in trunco fecit manus impia
vulnus,
Handaliter fluxit discesso cortice san-
guis,*

Quam

*Quām solerante aras ingens ubi vici-
ma taurus*

*Concidit, abrupta crux & cervice pro-
fundis.*

*Editus & medio sonus est de robore, ex-
tis:*

*Nympha sub hoc ego sum, Cerci grati-
sima, ligno:*

*Qua Tibi factorum poenas instare tuo-
rum.*

Katincinor moriens, nostri salutia leti.

Nihilominus tamen supervivere quando-
que arbores interire verò Nymphas, leges
apud *Statium*, VI. Thebaid. locò jam su-
periùs adducto. Quoniam igitur tota ha-
rum Nympharum vita in arboribus posita
erat, insigni impietate accusabantur illi,
qui vetustam ejusmodi arborem excinde-
re audebant; quin præsentissimas Numinis
iras atque inevitabiles delictorum poenas
in se derivabant. Sic *Apollonius*, lib. VI.
Argon. scribit: Paræbii Parentem, cùm
insignem quercum esset excisurus, Nym-
pham vidisse, quæ ipsum supplex rogavit
ut sibi parceret, cùm vitæ suæ tempus in
arboris ætate contineretur: cui, cùm illo
non paruisset, iratum numen, in ipsum, &
totam sobalem desavuit.

§. XI. Ab his, ad *Lares Vincti* progre-
dior, qui itidem in lucis habitare crede-
bantur; nam apud *Virgil.* I. VL. *Aeneas* ipsi
de sedicunt:

Nulli

*Nuli aera domus, Luce habemus
opacis.*

Erant autem Lares Viales, à quibus proficiscentes iter secundum poscebant, & in Græcia quidē peculiariter colebatur *Mercurius*, dictus εἰρωτός: de quo *Didymus*, ad Odyss. π. δθεον τὰς ανθρώπους ἄχες τὸν εἰς τιμὴν ἐρυθρὸν κατὰ τὰς οὐδὲς δίαι τὸ τὸν θεὸν εἶναι τέτον καθηγέμονα καὶ τρόπῳ τῶν ἐνδικήντων, σωρεὺς ποιεῖν λίθων, καὶ διάγοντας, προβάλλειν λίθους, καὶ τύττες καλέσιν ἐρμαῖς λόφους. i. e. Inde etiam nomen in usu est, *homines in Mercurii honorem*, eò, quod viarum sit preses, & ad mortem Deorum cum absolventium, lapidum aservos viis publicis congerere: hos autem prætereuntētes crebro jactu angere. & aservos mercuriales nuncupare. *Hecate Hecate.* item *Ewoðia* dicta, inter lares ejusmodi viales apud Græcos habebatur. Apud Romanos vero, præcipuus erat *Hercules*. *Sancus*, cuius sacrificium propter viam vocatum, ipseque alias *Samelus*, *Sangus*, *Secundo pater* & *Dius Fidius* dicebatur. Nota alias varia Larium divisio. Alii erant *Familiares*, qui rei familiaris curam gerabant, Θεοὶ κατοικίδιοι, ἡρωεὶς κατοικίδιοι, & πατρῶοι Θεοὶ Græcis dicti. Alii *Urbanī*, sive *Vrbis custodes*. *Martial. lib. III. Epigr. XXXI.* *Urbanique senecte prædia enlita*

tulta Laros. Hi, secundum Turnebam, lib. XXIX. Advers. c. XXXIII. *Hostilii quoque dicebantur, quod ab urbe, quam protegebant, hostes subanoverent.* Alii *Permarini*, *Sic diuinorum nuncupati, quibus per mare peregrinantes immolabantur.* Alii *Compitalii* sive *Viales*, viarum praesides, in quorum honorem Compitalia festa celebrabantur: in quibus pilas & effigies viriles ac muliebres ex lana in compitis suspendebant latibus, ita, ut tot pilae, quod capita servorum, tot effigies, quod essent liberi, iis ponerentur; cum vestito: ut vivis parcerent, & essent his pilis & simulacris contenti. *Quemadmodum haec Festa describit Max. Reverend. Dr. D. Saubertus*, Patronus meus maximus, Tract. de Sacrific. c. III. Omnes autem *Lares Viales*, erant animæ defunctorum, & *Dii animalia* appellabantur: quod indicat *Servius ex Labeone*, ad. III. Æneid. quando inquit: *Labeo in libris, qui appellabantur de Diis quibus origo animatis est, aut esse quoddam sacra, quibus anima humana vertatur in Deos, qui appellantur animales quod de animis sunt.* Hi autem sunt *Dii Penates & Viales*. Factum inde, ut non tantum Diis, verum etiam ipsis hominibus defunctis Luci ponerentur: *Quoniam animas defunctorum cum reliquis funeris latibus vialibus, in Lucis habitare credebant.*

bant. Quamobrem etiam plerumque ad sepulcra Lucos plantabant: Quam in rem *La Cerda*, ad VI. Virgil. *Aeneid.* v. DCLXXIII. *Mortuorum sepulcra trans sub arboribus, lucis que circumseparia.* Huic adde *Vallam*, qui lib. IV. hunc in modum scribit: *Lucis nequaquam cadens; quin potius manu consitus, religiosusque, atque velatim Deo, vel alicuius hominis, ceteribus consecratus, ideoque aut circa delubra, aut circa sepulcra est positus.* Ita & ad sepulcrum *Antulke* cajusdam Luci mentionem injicit *Martialis*, lib. I. Epigr. CXVII. Quin defunctorum animas in arboribus quoque Lucorum vitam ducere, & violatis istis arboribus, defunctos quoque violari, credidisse antiquos, colligo ex iis, quæ *Virgilius de Polydori Luco*, quem *Aeneas*, inscius tamen, destruere volebat; lib. III. *Aeneid.* assert: quem locum ob prolixitatem non appono, sed *Benev.* Lectori evolvendum relinquo. Hinc *Luci in villa.* etiam, quoniam apud Romanos, opulentiores praesertim, in suis villis ac praediis sepeliebantur, factum esse arbitror, ut extremae impietatis argueretur is, qui Lucum consecratum in villa non haberet: tandem enim, tanquam Deorum contemtorem supra omnes Mezentios contumaciter enectum, publico voto damnabant atque proscribebant. Et sane hoc argumento sub-

subbaixus *Apulejus*, Æmylianum accusa-
 torem impium, & rerum divinarum deri-
 forem, infamie logio judicibus prostituit:
 quando inter alia hæc quoque afferit in
 Apologiâ sua: *Nullum in villa ejus delo-
 brum fitum, nullus locus aut Lucus conse-
 cratus.* Et quid ego de *lucis* & *delubro* lo-
 quar? Negant vidisse se qui fuere, unum
 solum in fratribus ejus aut lapidem un-
 dum, aut ramum coronatum. Igitur agno-
 menta ei duo indicata: *Charon*, ut jam dixi,
 ob oris & animi diritatem, sed alterum,
 quod libentius audit, ob Deorum contem-
 tum, *Mezentius*. Sed & ex hæc veterum
 consuetudinè, lucos circa Tempa & Sep-
 pulcra plantandi, haud inconcinnè con-
 jectari fortè liceat, ritus illius vestigia ho-
 dienum apud varias gentes durare, dum
 circa cœmeteria, aut etiam circa Tempa,
 Tilias, aut alias arbores plantant: quod
 etiam in Germaniâ nostra in multis pagis
 hodienum cernitur. Vid. *Kornmann*. da
 Mirac. Mortuorum, part. IX. c. VII. Et
 hæc de communib[us] omnium Lucorum
 Patronis & Diis, apud Latinos præsertim
 & Græcos, in præsens dixisse sufficient;
 Qui plura de his & aliis desiderat, adeat
 Mythologos; tempus enim, & instituti-
 tatio non patitur, ut pluribus hec de il-
 lis agamus. Id tantum adhuc observamus:
 Lucos hosce nocturno imprimis tem-
 pore

pore in lucis oberrare mortalibusque sese
conspicuos exhibere, credidisse olim su-
perstitiosam antiquitatem. Colligimus id
ex illo *Quintilianii* loco, Declamat. XI.
Quotiescumque domus fuerat grato sopore
prostrata, aderat illa, qualis humanis se
afferunt oculis propitiis dit, quale latissi-
mum numen est cum se patitur videre, si-
eu omnis religio templorum, omnis religio
lucorum, cum tacuere mortalia & profani
procul, errare sedibus totis, solitudine frui,
& de suis dicitur exire simulacris: ita ju-
venis mea noctibus totis agebat filiam, &
paterna domo ac penatibus suis fruebatur
placidas & matas. & matris propitiis, ut
numen & Deus delabi sideribus. & veni-
re de liquido puraque aere videbatur.
Quemadmodum hunc, male alias affe-
citum locum, restituat atque distinguit,
Philologorum nostri temporis facile princeps
splendissimumque Traiectensium ad
*Rhenum Lumen, *Jo. Georg. Gravius*, in*
Lectionibus suis Hesiodensis, cap. XVI p.m.
LXXXII. Et de omnibus Diis id assertit
Satius, lib. I. Sylv. I.

*Huc sub nocte silenti
Cum superis terrena placent, tua turbas
reticito.*

Labetur celo.

Confer *Casp. Barthii* Adversar. lib. XL,
cap. III. lib. LVI. cap. VII. ejusdem com-

N mentar.

mentat, ad Bellum Gildonicum Claudio*n*: item, ad Thebaid. Statii, Lib. V. v. LXIV. Gerh. Joh. Vossit, Theolog. Gentil. lib. II. c. I. & alios.

*Dīm Consentibus
Luci as-
signari.*

§. XII. Jam verò singulis ferè Diis Consentibus & majorum Gentium pecuniares Lucos assignaverunt. Sic Jovi, in diversis locis multi luci sacri erant. Jovi Ammoni, in Africā, circa templum, lucus consecratus etat. Vid. Diodor. Siculus, Histor. I. XVII. c. L. integro. Q Curtius, lib. IV. c. VII. Silius, l. II. Jovis Militaris Luci in Caria, mentionem facit Herodotus, lib. V. Jovis Luci in Græcia, meminit Virgil. I III. Georg. Jovis item in Asia luci, l. III. Æneid. Marti in Ida lucus consecratus erat, de quo Virgil. lib. III. Æneid. de Ditris luco, Frontinus, Strateg. lib. I. c. XI. de Palladis luco Pindarus, Olymp. V. Diana Luci mentionem sèpius facit Dictys Cretensis, l. I. de Bello Trojano. Martis Lucum soli & pluviae inaccessum, describit Nonnus, extremo libri XXI. Dionys. De Daphnensi luco, Apollini & Diana sacro, Sextus Rufus, in Breviar. cap. XXVI. p. m. XX. & Dempsteras, ad Rosin. Antiqu. lib. I. cap. XXIII. Alia loca Auctorum, in quibus diversi diversorum numinum luci describuntur, allegata, industrius lector videre poterit apud Cluverium, Germ. Antiq. l. I. c. XXXIV. imprimis verò (Stuckie

(*Stuckio citante*) apud Benedict. *Cursium Symphoriamum*, lib. IV. Hortorum. Vbi de Lucis Jovi sacris, cap. IX. de Lucis Junoni sacris, cap. X. de lucis Apollini dicatis, cap. XI. de Luco Daphnes, cap. XII. de Lucis Minervæ, Isidi, Latonæ, Cybelæ, Olyridi & Æsculapio dicatis, c. XIII. de Lucis Dianaë sacris, c. XIV. de Luco Aricino omnium maximo, Dianaë devoto, c. XV. de Lucis Vulcano, Veneri. Cupidini, Marti, Bellonæ, Libero patri, Pani & Sylvano dicatis, c. XVI. de Lucis Neptuno dicatis, c. XVII. de Lucis Cereri, Proserpinæ, Plutoni, Veste, Castori & Polluici dicatis, c. XVIII. de Lucis Feroniæ, Alburneæ, Maricæ, Lavernæ, Bellonæ, Furrinæ, Svedelæ sacris, cap. XX. &c.

s. XIII. Sed & omnibus templis additæ erant porticus à ligno, lucis consitæ. *Vid. Georg. Fabric. in Roma, c. XIII. Rosm. pl. I. II. Antiqu. c. II.* Et nullum ferè veteribus templum erat sine luco, ut majorem religionem loci horror incuteret, benè notat *Minellius, ad lib. I. Aeneid. v. 445.* Quin in ipsis templis, circa aras, arbores plantatas fuisse, eleganter observat supra laudatus. *Dm. D. Saubertus, c. XVI. de Sacris. Originem vero hujus ritus, quod luci circa templo plantati fuerint; conjicio inde fluxisse, quod primitus omnia sacra non in templis, sed in lucis facta fuerint: unde porro,*

porrò, postquam templà, vel à Fano, ut Macrobius placet; vel à Phoroneo Ægyptio, aut Merope, ut Arnobius vult; vel à Jove, vel à Melisseo, Cretensium Rege, quod Lactantius scribit; vel ab Ustone, quod Phœnices dicunt; vel à Dionysio, vel à Cœcrops inventa fuerunt, Lucos secum ad illa, propter sanctitatem & horrorem attraxerunt.

§. XIV. Denique, quemadmodum omnibus Diis lucos ponebant veteres, ita vicissim omnes lucos, quamquam nullis certis Diis sacratos, nullisque idolis instructos, sanctâ tamen reverentia colebant, alicujusque Dei domicilia putabant: quod innuit Seneca, Epist. XLI. Si tibi, inquit, occurrit vetustis arboribus, & solitam altitudinem egressis frequens lucus, & conspectum cœli densitate rāmorum aitorum alios protegentium submovens, illa proceritas sylve & secretum loci, & admiratio umbrae in aperto tam densa atque continua, fidem tibi Nominis facit. Idem observat Servius, ad III. Æneid. quando dicit: *Lucus sancè nunquam sine religione ponitur.* Et ad I. Æneid. ad illa verba, *Lucus in urbe fuit media &c.* observat, quod, ubicunque Virgilius Lucum ponit, consecrationem etiam ponat. Sed nunc manum de tabula. Restaret quidem, ut de Sacrificiis, Festis & solemnibus Conventi-

ventibus, itemque de aliis sacris in his lycis consecratis olim administratis nunc ageremus; sed quoniam illa tam prolixa sunt, ut peculiarem sibi tractationem postulent, commodius ea in aliud tempus reservamus, ubi non solùm ea, quæ huic discursui inclusimus, uberioris tractabuntur, sed & multæ aliæ observationes, amœniores literas amantibus exhibebuntur.

ΕΠΙΜΕΤΡΩΝ.

De Origine & Progressu religionis in Lucis.

Antiquitatem hujus ritus, Deos nempe in Lucis ac nemoribus colendi, elegantissimis verbis nobis describit Job. *Wouverius*, in elegantissimo suo *Pægnio*, de *Vmbra*, cap. 9. quando inquit: Priusquam religionum istæ diversæ innotuisserent leges, ut nonnullis numinum nocturnis, aliis diurnis fieret sacris; hi vero occultis, illi manifestis dilectarentur ceremoniis, antequam immortalium honori instituta agmina pomparum, officia sacerdotum, suspensæ exuviae, immolatae vittimæ, aut si quæ aliæ factorum differentiæ; simplex & antiquissimus cultus in *luce consecrato*, tacito quodam horrore adorare *Vmbram*. Hæc priscis temporibus, cum adhuc frugalitas, & incorrupti mores

placerent, numinum fuerunt templā : non eboris nive, nec auri flammē luce prætentia ; sed diffusa dēnsiori Vmbra religiosa. Hæc sacra vett. delubra , in quibus purā & incontaminatā mente, nullo imbutam scelere conscientiam Deo offerebant. Gratiōri haud dubiē sacrificio, quām si opima deauratis cornibus victima cecidisset. Et sanè , si originem primam hujus ritus investigare velimus, ad Deum ipsum verum & O. M. recurrentum nobis erit ; qui Paradīsum , sacrum nemus condidit, & Adamum (uti Cl. Ursinus, in Arboreto Biblico, c. 47. loquitur) æditimum & transverset & poesōrā constituit, duasque arbores in publicum religionis testimonium inibi dedicavit, & ne illas , tanquam sanctivas, violaret, acerrimē prohibuit. Vnde non levis conjectura videtur ; Adamum, postquam transgresso Dei mandato, unam ex istis arboribus violasset , decerpendo ex eā fructum , quæsivisse posteā Deum sub arboribus sibi reconciliare , & sub iisdem sacrificia obtulisse, illamque posteā consuetudinem ad posteros derivasse. Confirmat nos in eā conjectura, antiquissima illa , in Lucis, omium ferè gentium religio, de quā nunc speciatim. Et primo quidem, de *Hebreorum* ritu, Deo in *Lucis*, &, (quod cum lucis ferè coincidit) *Execlsis* serviendi agemus : posteā, ad alias gentes

gentes perrecturi. Universam verò hanc Historiam, sec. temporum seriem; quomodo nempè Israëlitæ incéperint lucos plantare, & quando denique desierint, breviter & concisè exhibet, *Carolus Sigonius*, Lib. 2. Reip. Hbr. c. 4. cujus ductum nos fecuti, paulo uberior rem non inutilem, neque pænitùs spernendam, considerabimus. Præter Deum, primus *Abraham* lucum plantasse legitur in S. Literis. Ita enim de eô, Gen. 21. vers. 33. Plantavit autem Abrahamus Ἀβραμος δένδρων Φυτείαν, ut habeat Aquila, Lucum, S. Nemus, in Bersabee, & invocavit illic nomen Johovah, fortis, aeterni. Thargum Hierosolymitanum refert, nemus hoc arboribus densum fuisse, & optimis fructibus: inque eo exceptos peregrinos hospites, permisumque ut do fructibus sumerent, quantum vellent: hac tamen mercede, ut Deum, cœlum terraque creatorem ac omnium bonorum datorum, colerent ac laudarent. Verba ab Ab. Kircher. in Qedip. Aegypt. T. I. Synt. 4. c. 12. adducta, hæc sunt: Et statua in Bersabee paradisum, posuitque in medio eius cibum & potum. Hospites vero guimanducarant, & biberant, offerebant ei dona, eò, quod comedissent & bibissent, & noluit accipere quicquam ab eis: Sed dixit eius pater noster Abraham: Orate propter me vestrum qui in celis est, de cuius ma-

N. 4.

nibus

nibus manducasti & bibisti, & non moti
junt locis suis, usque dum ad habitandum
secum assuntos in via eternitatis, & co-
gnitione veri Dei instruxisset; & confi-
tebatur ibi orabatque in nomine Domini ater-
ni. Hæc Thargum. Abrahamum secutus
est Jacob filius, qui etiam Quercum summo
Deo sacrasse legitur, Gen. 35. Antiquos
igitur Patres Sylvas & nemora, dum tem-
pla necdum haberent, ad Divini Numinis
cultum & venerationem, intrasse, arasque
exstruxisse, certum est. Pium proposi-
tum, piusque cultus: quamobrem Deo
minime displicere potuit. Postquam vero
Istraëlitæ ex Ægypto varia Idololatriæ
semina secum apportarunt, & posteà illa
semina in lucis & Sylvis exserebant, sacri-
ficantes falsis Dillis; factum inde, ut Deus
Lucos omnes legibus excindi juberet. Ita
enim Exod. 34. v. 13. Devter. 7. v. 5. &
12. v. 3. serio inculcat, ut Canaanæorum
reglones potiti, non tantum aras & sta-
tuas comburant, sed etiam Lucos excin-
dant, ut Devt. 16. v. 21. *Non plantabis*
ti *אשֶׁר־לְשָׁנָה* *Aschera*, *lucum*, velut Junio-
Tremelliana versio habet: *Ne conserito*
tibi lucum ullis arboribus; secundum al-
tare Jehovah Deitui, quod feceris tibi.
Caussas, præter hanc quam nos adduxi-
mus, alias, recenset Philo, l. 2. de Monar-
chia, (1.) *Quia verum templum non*
amœni-

Amantibus populis, sed severam castitatem
moniam (2.) quia non est fas importare latamina. (3.) Quia sylvestrium arborum nullus est usus, mites & fructifera partum caros & cordatos à religione facile abstraherent. (4.) Quia condensa illa arborum latibula, maleficii convenienter, ex latebris securitatem & insidiandi occasionem caprantisibus. Judicum verò tempore, quoniam non falsis, sed vero Deo sacrificabant, in locis & excelsis sacrificia fieri rursus permiserat. Primus verò sub queru sacrificium fecisse legitur Gedeon, Judic. 6. vers. 24. Exstruxit autem ibi, (sc. sub queru, sub qua ipsi apparuerat Angelus Domini) Gideon Altare &c. Ad quae verba D. Augustinus: *Domi consuetudinem populi fuit, quā praeceperat eis tabernaculum, tamen non Deum alienis offerebant, sed Dominum Deo suo, sustinebat portu, quam uocabat, etiam sic exaudiens offerentes. Manavit postea hæc consuetudo, ad Regum tempora, nondum tamen condito templo; quam consuetudinem ne tunc quidem prohibebat: Ita enim i. Samuel. 9. de Samuel legitur, illum in Excelso sacrificasse, & i. Reg. 3. v. 2. expressè: Tantummodo populus sacrificabat in excelsis: quia nondum adficata fuerit domus nominis Iehoqua.* Hæc ergo inveterata consuetudo, tam firmas radices in Israëlitas

rum cordibus egit, ut exstructo jam jam templo, nihilominus tamen Excelsa sua & Lucos repetierint: ubi accedebat nefanda superstitione Idololatrica. Ita enim Achab, Lucos Astarte Deæ consecrasse legitur, & publico portis Samariæ affixo programmate Deo Opt. Max. Israëlis renuntiassse, nec sibi in eo partem esse palam professum fuisse, ex R. D. Kimchi, notat *Seldenus*, Syntagm. 2. de Diis Syris. c. i. Pariratione Jeroboam Rex Israëlis, defectione à Deo factâ, fana in excelsis fecit, atque ejus exemplo, reliqui reges Israëlis Deos alienos in Excelsis coluerunt. Ita enim 2. Reg. 17. v. 10. conqueritur Deus: *Statueruntque fibi מצבות ואשרי בָּם, in omni calle excelso, & sub omni arbore virente, in quo loco בָּם מוצבות ואשרי בָּם* LXX. vertunt στήλας καὶ αὐλῶν, & Procopius Gazaeus, ad hunc locum: πανταχοῦ τὸ ἀλεύθερον λόγον οἱ Αστράφει ερμηνεύσοι. Άπλοι δὲ τῷ τόπῳ Τίμη Ασέρτην, ἡγετην Αφροδίτην. (Ex quibus verbis *Seldenus*, l. c. aptissimè sane concludit, non Lucos ibi, seu nemora arboribus densa intelligi: quomodo enim illa nemora sub arbore virente plantari poterant? Sed Idolum illud nemorense, quod in diversis nemoribus colebant, Astarten indigitari.) Quare Deus postea permisit Osee regem cum omni populo à Salmanassere, Rege Assyriorum, captum in

in Assyriam duci, regnumque ejus, deleri. Eodem modo, neque ~~Abraham~~, Rex Judæ, priscam Dei religionem integrum servavit; siquidem ea permittente, Judæi ædificaverunt sibi aras, & statuas, & lucos super omnem collem excelsum, & subter omnem arborem frondosam. Neque ea posteri ejus reges, Aſa, aut Josaphat, licet pietate præstantes, sustulerunt; siquidem scriptum est. 1. Reg. 22. v. 44. *Et ambauit, (sc. Josaphat) proſum in via Aſa, patris ſui, non receffit ab eis: faciendo quod rectum in oculis Iehova. Veruntamen excelsa non deſſtebant; adhuc populus sacrificabat, & adolebat in excelsis.* Inde Amarias, Iozarias & Achaz, reges, pariter Excelsa servarunt, donec Hiskias Rex ea dissipavit; sed filius ejus Manasses restituit. Vnde etiam 2. Reg. 21. v. 3. infamis est Manasses, quod in opprobrium veri Dei, gentilium idolomanie & mulus, Templo, Excelsa arasque & lucos extruxerit Baali. Nam rursus ædificavit excelsa, quæ perdidérat Hiskias, pater ipsius, erexitque altaria Baali, ac fecit lucum, quemadmodum fecerat Achab, Rex Israëlis &c. Confer 2. Paral. c. 33. Subsequens tandem Rex Josias, omnem ejusmodi Excelſorum confuetudinem abolevit: ita enim 2. Paralip. c. 34. v. 3. & 4. *Duodecimo anno capis mundare Judam & Jerusalēm ab excelsis*

excelsis & lucis sculptilibusque ac fusili-
bus. Destruebant enim coram eo altaria
Baalimorum & subdinales statuas, quae im-
posita erant eis, succidit & lucos, sculptil-
iaque ac fusilia perfringens, & commi-
nuens, sparsit in superficiem sepulcrorum
qui sacraverant in eis. Sed & in hoc loco,
per lucos, non arbores vivas, sed simula-
cra quædam & sculptilia intelligi, docet
locus parallelus 2. Reg. 23. v. 6. & 7. Ibi
enim dicitur quod exportaverit lucum e
domo Jehovæ extra Jerusalēm, ad torren-
tem Kidronem &c. quod sane de Sylva
vera & viva intelligi non potest. Unde
appositè rursus Aquila, ad hunc locum 2.
Reg. 23. τὸ δὲ ἄλσος, ait, οἱ λαϊκοὶ Ἀσ-
τερῶθ ἢ Ἀστερῶθ ἐρμηνεύεσσιν δὲ τὴν Ἀστέρων
δῆλον. τῆς δὲ ἈΦροδίτης τὸ Ξόσον ἐνδον
ἔσχουν ἐν τῷ Θείῳ νέῳ. In quo loco planis-
simè vult, Lucum ipsum, sive Astartæ, sv.
Veneris. (quam neque aliam ab Astarte
fuisse putarunt) simulaçrum denotare.

Et hæc fata expertus est cultus iste ido-
lolatricus Judæorum in Lucis. Quæ vero
instrumenta idololatriæ, his lucis connexa,
fuerint, quisque apparatus, eruditus le-
ctor eruere poterit ex iis S. Scripturæ lo-
cis, in quibus de his lucis agitur, v. g. ex
Judic. 6. v. 25. 2. Reg. 21. v. 3. 1. Reg. 16.
v. 33. 2. Paralip. 33. v. 3. & 19. 2. Paralip.

14. v. 3. & 5. 1. Reg. 15. v. 13. 2. Paralip.
 17. v. 6. & c. 19. v. 3. 2. Reg. 18. v. 4. 2.
 Paralip. 31. v. 1. 2. Reg. 23. v. 6. & 14. &
 2. Paralip. 34. v. 3. 7. &c. Inde posterior-
 ribus Judæis tantæ abominationi fuit hiq
 cultus, ut nec arborem quidem plantare
 licuerit vel ad aram, vel in atrio. Quod in-
 dicat R. Majmonides, cap. 6. §. 12. de Ido-
 latr. quando dicit: *Qui arborem juxta*
aram plantat, vel in atrio, sv. arbor ea
sterilis, sv. frugifera fuerit, quamvis id
fecerit, quo templum ornatus pulcrius-
que redderet, nihilominus plectendus est,
Quia dicitur: Ne plantes lucum qualis-
cunque arboris juxta aram Domini Dei
Tui. In causa est, quod mos ille idolola-
tris esset, plantare arbores secundum
altare suum, ut ibi populus congregare-
tur. Quin etiam usus cineris, ex idolo vel
luco combusto, ipsis interdicebatur. Ita
rursus Maimonides: Usus cineris ex idolo
aut luco combusto, prohibitus est. Cap. 7.
§. 13. Idem Rabbi. §. 16. cap. 7.: Si vel
arbor ipsa culta fuerit, vel positum sub eâ
idolum, in umbra trunci ejus considerè
prohibemur; Item, Si via sit alia, tran-
ssire sub eâ nefas; si alia desit, cursim sub
eâ transendum. Et §. 17. dicit: Pulli in
talibus arboribus nidificantes, matris ad-
huc indigi, vetantur. §. 18. Talibus lignis
panem coquere illicitum. §. 19. Si radto
quis

*quis ex ea arbore sumto texuerit, usus ve-
ni ex celerista, prohibitus est.*

Originem hujus cultus Divini in Lycis, & eam religionem primos Judæos tenuisse, vidimus. Ab his, dubio procul Ægyptii hunc morem didicerunt, omnium superstitionum & Idolomaniarum autores, cumque ad idola sua adhibuerunt, & inde ad omnes alias gentes unâ cum falsis suis diis venerationem quoque lucorum propagarunt. Confirmat nos in hac sententia Lucianus, in libro de Deâ Syria, quando dicit: Πρῶτοι μὲν ἀνθρώπων, τῶν ήμεταις ίδμεν, Αἰγυπτῖοι λέγονται Θεῶντες ἐνοίην λαβεῖν, καὶ ἵρα ἔσπειρχ, καὶ πιμένην, καὶ πανηγύρεις ἀπόδεξαι. i. e. Primi hominum, quos scimus, Ægyptios dicuntur & Deorum percepisse notitiam, & templum statuisse, & lucos, ac solemnes edidisse conventus. Alias etiam Ægyptios, lucos sacrasse Diis, satis testatur memorabile illud nemus Ammonis, in deserto Lybiae, honori ejus consecratum: de quo Luceo ejusque oraculo, prolixè videri poterunt, Diodorus Siculus, Hist. lib. 17. cap. 50. integro. Q. Curtius, lib. 4. c. 7. Strabo, lib. 17. Geogr. Lucanus, lib. 10. v. 514. seqq.

Ven.

Venenum erat ad templum, Libycus quod
Gentibus unum
Inculti Garamantes habent: sive Cor-
niger illic
Jupiter, ut memorare, sed non aut ful-
mina vibrans,
Aut similis nostro, sed sortis cornibus
Ammon.

Testatur idem Juncosus lucus, in quo Beel-
sephon ab Ægyptiis constitutum erat, de
quo vid. Athan. Kircher. in Oedip. Ægypt.
T. I. Synt. IV. c. 7. Cæterique luci, loci-
que frondosi, diversis in locis urbibusque
Ægypti; ut Heliopoli. Canopi, Sai: de-
quibus Herodotus, Archedoxus, & Pausa-
rias.

Ab Ægyptiis, dubio procul hanc reli-
gionem Grati quoque acceperunt. Anti-
quissimus enim Deorum cultus & ap. hos,
in Lucis fuit. Id quod rursus indicat Lu-
cianus, de Sacrificiis, quando inquit: Pri-
mum lucos Diis attribuerunt, tum & mon-
tes dicarunt: præterea aves consecra-
runt: deinde suam enique arborem affi-
gnarunt. Postea per regiones illos diffre-
busos, colunt, eosque velut in civitatem
suam recipiunt, nempè Apollinem Del-
phii Delique, Minervam Atheniensar.,
Argivi Junonem, Mardonii Rheam, Ve-
netem Paphiis, Cresensas Favem. Peſtra-

mō

mō fanis in honorem illorum erectis, nec etiū videlicet aut Penatibus careant, formae illorum exprimunt, adhibita ad id vel Praxitele, vel Polycleto, vel Phidio. Ex quibus verbis patet, diu ante exstructa templo, hunc ritum, Deos in lūtis colendi, apud Græcos quoque fuisse usitatum.

A Græcis, ad Romanos facile transire potuit hæc superstitione, & reverā transisse certum est: tempore enim Numæ, Regis Romanorum, nē idola quidem fabricabant, multò minus Templo & saha illis exstruebant. Id quod clare indicat Tertullianus, Apolog. c. 25. quando dicit: *Etsi ad Numen conscripta est curiositas superstitionis, nondum tamen aut simulacris, aut templis res divina apud Romanos constabat, frugis religio & pauperes ritus. In

Capitola cernantia molo, sed temeraria de cespite altaria, & vasorum abusus famis, & nidor ex ollis, & Deum ipse ruerunt.* Confer Clement. Alexandrinum, Strom. I. & Augustinum de C. D. lib. 4. c. 6. qui afferunt, Romanos centum septuaginta primis annis, templis, simulacris, Deorumque statuis caruisse. Lucas vero interea illos celebrasse, indicat tum Plinius, lib. XII. c. 1. His verbis: *Arbores, fuerat numinum templo, prisaque ritore similitudinaria etiam nunc Deo praecellente arcobore dicuntur. Nec magis auro fulgentia atque*

atque ebore simulacra, quād lucos, & in ius silentia adoramus. Tum antiquissimus ille Lucus, in colle Palatino, Lupercal dictus, in quo gens illa jam ante Arcadum adventum in Italiā, sacra Pani faciebat: de quo Luco alibi.

De Germanis, majoribus nostris, vicensque gentibus, res certissima & notissima est, eos nulla templa habuisse, sed sacra sua jam antiquissimis temporibus in Lucis & Sylvis consecratis peregrisse. Tacitus expressis verbis de Germ. *Nec cobibere parietibus Deos, neque ullam humani oris speciem assimilare, ex magnitudine cœlestium arbitrantur: Lucos ac nemora consecrant; Deorumque nominibus appellant secretum illud, quod solē reverentia vident.* Id quoque indicant quam plurimi Luci, in quibus conventus suos ad facta peragenda instituebant, à diversis postea destructi & everi. Aventinus, lib. 3. Annal. Bojor. mentionem facit luci, quem Theodo, Rex Boorum, proximè Reginoburgum (Regensburg) more majorum, *Alemanno Heruli Victori & Bellorum præsidi dedicavit*, ejusque nomine appellari iussit, ibique factis, ritu patrio, Divis operari precepit. Quæ tamen Sylva postea Monachis D. Haymeram, more majorum dicata est. dicitur istam Scheldens, Syntagma q.

c. 3. mentionem facit alicujus luci, ad Albim fl. quem nonnulli Jovis Hammonis lucum fuisse, & inde civitatem Hamburgensem originem nominis sui duxisse arbitrati sunt, quam tamen sententiam jure rejicit. Lucas autem hic situs erat circa Elystrum & Billam, nomine Hammus qui tandem à senatu Hamburgense emtus fuit. Quia vero Saxones ante Caroli M. ætatem circa lucum hunc arcem exstruxerant, nomen illi à vicino Luco indiderunt, & Hamburg vocarunt. Tò Hammus vero veteribus Germanis Sylvam significat. Idolum quod in illo luco colebatur, erat solio subnixum, laeva manu Sceptrum, dexterâ gladium gerens. A dextra oris parte exhibat fulmen, laevitonitru cum flammis: capiti insidebat aquila; pedibus calcabatur Draco, circum circa duodecim Dii considebant: Neptunus nempè, Pluto, Vulcanus, Mars, Mercurius, Apollo, Juno, Ceres, Vesta, Pallas, Diana, Venus. Confer præter Schadium, Chronic. Sax. fol. 43. Alb. Granz. l. 11. c. 33. M. Petr. Albinus, Tom. 2. fol. 153. & 11. fol. 22. Idem Albinus ex Ernesto Brotfio refert, civitatem Mersburgum, antiquitus ad Caroli M. usque tempora, Martem atque Zutiberum, (quem Dendrodæmona, Germani deit Holtzæuffel appellant) colvis-

fe

se in querceto, sive luco, quernis arboribus consito, ad quem certis temporibus, sacra ei faciendi gratia, maxima hominum multitudo confluxerit. Ita quoque *Vandalus Aldenburgensis*, inter vetustissimas quercus, sacras habueret arbores, dicatas Deo Princeps, quas ambebat atrium & sepes accuratior, lignis exstrueta, continens duas portas. *Albert Cranz.* l. 4. *Vandal.* c. 23. Etat autem H-
Iud idolum columnæ impositum stans, altera manu vomerem, rosi coloris albis discriminatum punctis, altera verð Hastam cum vexillo tenebat: tempora coronis redimita erant, aures prominentes, pedes ornati, & sub altero tinctinabulum pendebat, subversum tandem a *Geroldo*, Episcopo Aldenburgensi. *Lithuanian* etiam Lucos & eximias quasdam arbores in Sylvis sacrosanctas habebant, quas violate ferro nefas erat; nec impune erat tale quiddam ausis. Nam violentia Dæmonum vel interpretant subito, vel membro aliquo capiebantur. *Schedius*, *Syng. 2. c. 24. ex Cromer. l. 15.* De Narvalis *Tacitus*, in lib. de M. Germ. Apud *Nabarvalos*, inquit, antiquæ religionis lucus ostenditur. Præsidet sacerdos militari ornatu, sed Deos interpretatione Romani Castorem Pollutemque memorant.

O 2

Ejus

*Ejus Nuninis nomen Alces. Nulla simula-
lucra, nullum peregrina superstitionis
vestigium, ut fratres tamen ut juve-
nes venerantur. Vicinæ Germanis Gal-
lorum gentis lucum circa Massiliam, de-
scribit Lucanus, lib. 3. v. 399. seqq. cuius
verba, propter eximiam elegantiam &
luculentam expressionem, non possum
non hoc apponere: ita autem ille:*

*Lucus erat longo nunquam violatus
ab auro,*

*Obscurum cingens convexis aëra ras-
tis, mis.*

*Et gelidas alce submoris folibus um-
bras.*

*Hunc non ruricole Panes, nemorum-
que Potentes*

*Silvani, Nymphaque tenent, sed Bar-
bara ritu*

*Sacra Deum fructa dirio altaribus
ara,*

*Omnisque humanis lustrata cruentibus
arbos.*

*Si qua fidem meruit superos mirata
vetustas,*

*Illi & volucres metuunt insistere
ramis,*

Et

*Et lastris recubare fera: nec ventus im
illas.*

*Incubuit Sylvae: excussaque nubibus
atris.*

*Fulgura: non ullis frondem prebentia
bus auris.*

*Arboribus sume horror inest: tum plu-
rima nigris.*

*Fonsibus unda cadit: simulacraque
maefia Deorum*

*Are carent: easisque existant informia
truncis.*

*Ipse situs, putrique facit jam robore
pallor.*

*Attonitos: non vulgatis sacrae fi-
guris.*

*Numina sic metuant: tantum terror-
ibus addit,*

*Quos timeant, non nosse Deos. Jam
fama ferebat*

*Sapè cavae motu terra mugire cauer-
nas.*

*Et procumbentes iterum consurgere
taxos*

*Et non ardoris fulgere incendia
Sylvæ.*

*Roberaque amplexos circumfulsisse
dragones.*

O 3

Non

Non illum cultu populi propiore fre-
quentant,
Sed cesseret Deis: in die cùm phœbus
in axe est,
Ant celum nocte astræ tenet; pavet ipse
Facerdos.
Accessus, dominumque times depre-
hendere luci.

Sed & hæc de Origine ac Progressu Re-
ligionis in Lucis, reliquis adiecisse suffi-
ciat. Nunc, alia pœnæ quoð, Musea Cri-
ticorum nos vocant, ut, quæ ibi obscurè,
in docta illa Umbra adumbrata fuerint,
aliquo modo lucem à nobis
capiant.

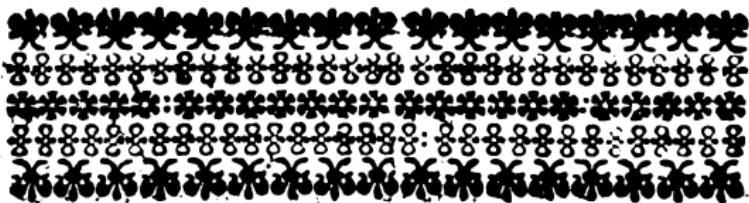

Etiam si in aliis modis
Invenimus, quædam
Egoq[ue] invenio.

XXXI

C. V.

VE-

VETERVM CRITICORVM
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ,
 Dissertatio IV.

Habita Jenæ, Ao. cl^o Iac LXXXVI.

Responsum.

AVGVSTO FELBAVM,
 Vthino Holtso.

CAP. I.

§. I.

Illam Grammaticæ partem, cui post *τεχνικὴν* sive *μεθοδικὴν* & *ἐξηγητικὴν* nobilitatē *Critica*,
 tertium. & ultimum locum assignant *fina Gram-
 matica pars.*
 eruditis, *χριτικὴν*, primas & nobilissimas
 iure suo partes occupare, nemo facile
 erit, qui in dubium vocabit. Cūm enim
 duæ illæ alteræ partes *Lectione* & *Enarra-
 tione* potissimum contentæ sint, quarum
 illa, secundum Varronem, apud *Dione-
 den*, Lib. II. est artificialis interpretatio,
 vel varia cuiusque scripti enunciatio, ser-

O 4 viens

viens dignitati personarum, exprimensque animi habitum cuiusque; *hæc*, Enarratio, est obscurorum sensuum quæstionumve explanatio vel exquisitio, per quam unius cuiusque rei qualitatem poëticis glossis exsolvimus: Hæc nostra, *Critica*, tantum utilitate & dignitate illis præstat, ut hæc sublatè, & Technicus hæreat in legendo, & ἐξηγητὺς nihil sèpè præterquam chimeras explicare tentet. Præter enim duas istas partes, lectionem & enarrationem, Criticus alias duas affimit, propriasque sibi quasi reddit, *Judicium* & *Emendationem*; quarum partium ope, velut censor quidam, de Auctöribus judicat, sua cuique opera vindicat, vera & germana à suppositiis discernit, omniumque scriptorum quasi quandam censem agit: ex variantibus lectionibus, optimas & maximè congruentes feligit, spurias & adulterinas rejicit, textum purgat, &, quantum in eo est, Auctores nobis eorumque verba & sensus genuino nitorì suo restituit. Vnde *Sexius Philosophus* haud incongruè χριτικὴν ἰδίατερον τὸ μέρθε τὸ γραμματικὸν dicit, κατὰ τὸ τὰς ποιητὰς καὶ συγχρεαφεῖς ἐποκοπῆτι, καθὸ τὰ ἀστικῶς λεγόμενα ἐξηγεῖται. τάπε ύγιη καὶ τὰ μὲν ποιητὰ κρίνεσθαι, τάπε γνήσια ἀπὸ τῶν εἰδῶν διορίζεσθαι. i. e. *Præcipuam & propriam Grammaticę partem, quā considerant*

derant Poëtas aliosque scriptores, quatenus explicare obscurè ab iis dicta, & que bona & sana ap. ipsos sint, quia non , iudicant, & vera ac germana ab adulterinis distinguunt.

§. 2. Ex quibus facilè appareat, non *Criticis* quovis ex trivio homines aut vervecum requirantur, in patria natos ad hæc sacra aptos & idoneos esse, sed requiri in iis, qui memorabile nomen inter Criticos obtinere cupiunt, præter ingenii bonitatem, indefessam quoque & assiduam omnis generis scriptorum evolutionem, omnium scientiarum & disciplinarum haud levem cognitionem & πονητὴν ἀκριβὴν accuratē judicandi facultatem ; uno verbo : Omnem eruditionem: velut supra laudatus Sextus dicebat, teste *Vossio*, de Arte Grammatica, lib. I. c. VI. Proinde acutè *Heinsius*, in Aristacho: *Quemadmodum*, inquit, populus una est civitas, ex mulieris milibus unus fit exercitus, ita ex disciplinis omnibus conjunctim una eruditio. Quā, si quisquam aliis, Criticus certè excellere debet: id quod verissimè indicat, ipse accuratissimus Criticus, *Paulus Merula*, in præfat. ad Lectorem Enniī sui, quando dicit: *Vix est*, ut Critici in artis etiam non excellant. Sunt summi sapè *Juris Consulti*, sunt præstantissimi plurimum *Historici*, sunt insignes aliquando *Philosophi*: ab

O s

Theo-

Theologia secretis minimè abhorrent. Medicorum p̄cepta nequaquam ab iis ignorantur. : Pervolunt & pervolutant omnia.

Critici §. 3. Nec, opinor, operosâ probatiq-
celebriq- ne indigebunt verba nostra, si excellen-
tissima illa ingenia, quæ & olim & hodie-
num ad sublime Philologiæ, i. e. solidæ
eruditioñis fastigium, divinitas indolis
evexit, respiciamus; quorum sanè nullum
extitit, quod non & in his sacris egregiè
operam navaverit, & quasi terminum lau-
dum suarum in illis quæsiverit. Et, quam-
vis bellicosi olim *Quirites* servulis ferè
suis hæc & universæ Philologiæ studia ex-
colenda reliquerint, servilibusque capiti-
bus tantum digna existimarent; ad eam ta-
men dignitatem, lapsu temporum, evecta
sunt, ut M. Cicero, referente *Tranquillo*,
M. Antonii Gniphonis, Grammatici,
Scholam, etiam cùm præturâ fungeretur,
frequentaverit. Certè M. Terentii Var-
ronis, at quanti viri! præcipuum fuit stu-
dium Criticum, ut M. Tullius, amicus
ipsius, de eo testatur. Sed ut nunc nihil di-
cam de antiquis illis, tām Græcis quām
Latinis Criticis, qui sibi immortale decus
his studiis peperere; Apollodoro scilicet,
qui, teste *Clemente Alexandrina*, Stra-
mat. I. πρῶτον τε κρίνεις ἐπιγνῶσθεν
μα ταῦτα γραμματικὸς πρωτογένευς, Era-
stosthe-

-posthene, Aristotele, Aristarcho & aliis,
 -quos magno numero collegit Varro sui
 seculi (ut eum appellat Thom. Reinesius,
 lib. III. Var. Lect. c. I.) Johannes à Wo-
 -aver, in incomparabili sua opere de Poly-
 -mathia: neque etiam eos attingam, qui
 .hodienum inter eruditos tanquam inter
 -stellas Luna minores radiant: illos tan-
 .tum aspiciamus, quos avorum nostrorum
 -memoria orbis adoravit, & videbimus,
 nulli eorum solidæ & perfectæ eruditionis
 quicquam defuisse. Ex quibus nominare
 hic licebit: Angelum Politianum, Phi-
 lippum Beroaldum, Erasmus Roteroda-
 -mum, Joach. Camerarium, Beatum Rhe-
 -nanum, Johannem Rivium, Georgium
 Fabricium, J. C. Scaligerum, M. Anto-
 nium Muretum, Petrum Nonium, Joh.
 Brodæum, Hieronym. Magium, Hieron.
 Mercurialem, P. Leopardum, Adrianum
 Turnebum, Petrum Victorium, Antonium
 Augustinum Tarragonensem Episcopum,
 Jacob. Cujacium, Barnabam Brissonium,
 Franciscum Hottomanum, Guilielmum
 Canterum, Hadrian. Junium, Jacobum
 Rævardum, Franc. Nansum, Victorem
 Giselinum, Dionys. Lambinum, Joh. Au-
 ratum, Aldum, Paulum & Aldum Aldi
 Nep. Manutios, Ludovicum Carrionem,
 Petrum & Franciseum Pithœos, Petrum
 & Nicolaum Fabros, Joseph. Scaligerum,
 Huber.

Hubertum Giphanium, Lucam Fratrem, Just. Lipsium, Theodor. Pulmannum, Carol. Sigonium, Steph. Pighium, Marcum Velsérum, Simeonem Bosium, Guilielmum Fornerium, Franciscum Jurenum, Joh. Passeratum, Jacob. Bongarsium, Jacob. Durantum, Petrum Daniel, Jacob. Lectum, Godescalcum Steweckium, Petrum Colvium; Francisc. Modium, Marc. Anton. Del-Rio. Janum Grutenum, Cunradum Rittershusium, Marquard. Freherum, Scipionem Gentilem, Lævinum Torrentium, Jacob. Scheekium, Paulum Merulam, Franciscum Junium, Jacob. Pamelium, Petrum Ciaccinum, Andream Schottum, Janum Drusum, Isaacum Casaubonum, Jacob. Crucium. Jan. Mellerum Palmerium, Jan. Guilielmum. Janum Douzam, P. Jan. Douzam, F. Frideric. Silburgium, Josiam Mercerum. Bonaventuram Vulcanium, Titum à Pompa, Valentem Acidalium, Joh. à Wower, Hieronymum Columnam, Herculem Ciofanum, Fulvium Vrsinum, David. Hœschelium &c.

s. 4. Sed, ut ad antiquos illos redeamus; dolendum sanè est, tot egregia & immortalitate omnino digna antiquorum Criticorum monumenta, lævam barbariei trabiens, fatalemque interitus terminum effugere non potuisse; unde factum est, ut hodie

hodiè nihil, vel certè parum ex illis superfit, adeò ut nunc ad exiguae veterum Criticorum reliquias intelligendas, novo Criticorum recentiorum judicio opus sit. Quin, nisi alii præstantes ingenio viri fuisserint, ipsum etiam modum, quo in judicando atque emandando procedebant antiqui, penitus ignoraremus. Exemplo nobis modò sint (ut de reliquis nihil dicamus) Notæ istæ & Σημειώσεις veterum Criticorum, quibus indicabarit, quid de hoc vel illo loco alicujus auctoris sentirent: quotusque quæso nostrum illorum occultum intellectum & reconditum sensum intelligeret, nisi illum Epiphanius, Hieronymus, Isidorus & pauci alii, & hi obiter tantum, in suis scriptis, quasi è longinquo ostenderent, & nil nisi conjecturas nostras in chimæris istis eruendis exerce-rent? Quamobrem haud pauci ex eruditis hanc materiam non sine successu & magna cum laude tractandam aggressi sunt. Quorum etiam exemplo animatus, haud omnino vanum ratus sum, Præcipuas veterum Criticorum Σημειώσεις, Dissertatio-nis alicujus Academieꝝ materiam elige-re, & quæ ego de iis, in variis eruditorum monumentis observavi, placide & amicæ συμφιλολογɪων disquisitioni submitte-re; nunquam me pertinaciter & ad fastidium usque oppositus meliora monen-tibus.

CAP

CAP. II.

§. I.

*Nota.
Note,
compen-
dia
τῶν τε-
χογέ-
φων*

VOCEM *Nota*, à supinto *notum* derivat. Vossius. Nam, inquit, *ed rem nota-*
mus, at è *nota sua cognoscamus*. Vnde etiam *Notæ*, speciatim olim dictæ com-
pendia τῶν ταχυγράφων; qui indè *Notæ* dicebantur. Cùm enim varia ap. anti-
quos scribendi ratio fuerit; Alia, quæ ver-
bis integris rem exprimebat; Alia, quæ
per literas singulas; Tertia tandem erat, si
quà certis Notis & Characteribus, à com-
muni scribendi modo alienis, animi sui sen-
sa alter alteri exprimebat. Vnde etiam illa
scribendi ratio ἀλλαγὴ οὐμεῖων appellabatur:
de quibus Plutarchus in Catone: οὐμεῖα εἰν μηροῖς, ηδὲ βράχεσι τοπικοῖς λόγων γραμ-
μάτων δύναμιν ἔχοντα. Signa sive nota
parvis & exiguis figuris plurimum literan-
rum vim habentes. Et hæc ἀλλαγὴ οὐμεῖων
scribendi ratio, duplice potissimum fini
usurpata: ad obscuritatem, scilicet in his,
quæ alias celare volumus; & εἰς τάχον
De Illo, Cicero ad Atticum: Quæ ad te de-
legatis scripsi, parum intellexisti, quia
ἀλλαγὴ οὐμεῖων scripsoram. Et Suetonius in
J. Cæsare: Existens Epistola ejus ad Famili-
aires domesticis de rebus, in quibus, si quis
occultius quadam perferenda erant, per-

NOTÆ

notas scripsit, id est, sic structo literarum ordine, ut nullum verbum effici posset. Quasi quis investigare & persequi velleret, quartam elementorum literam D. pro A. & perinde reliquias commutet. Idem, in Augusto: Quoties per notam scribit, B. pro A. C. pro B. ac deinde eadem ratione sequentes literas ponit. Vid. Dio. Lib. XL. & XLI. Isidorus, Orig. Lib. I. c. XXIV. Gellius, lib. XVII. c. IX. ubi Probi Grammatici commentarios laudat, de occulta literarum significatione Epistol. C. Cæsar scriptarum, & Lacedæmoniotum στυλάτην, Asdrubalis & Histioei futtivam rationem scribendi explicat. De Hoc verò, Galenus, περὶ τῶν ἴδιων βιβλίων: Διὰ σπουδῶν εἰς τάχον ποκημένῳ γράφεις Basilius, Epist. ad Diodortum: εἰς τάχον γράφοντες. Et ipsi Notarii, antiquitus erant *Notarii*. Os γράφοντες εἰς τάχον Διὰ σπουδῶν. Unde Hieronymus, ad Julianum: apposito Notario cogebat logia, quæ velociter edita vox consequeretur manus; & lingua celeritatem prenderent signa verborum. Confer Ausonium, Epigram. CXXXVIII. ad Notarium velocissimè excipientem. Augustin. de Doctrina Christ. lib. II. c. XXVI. Ex eo genere sunt etiam Notarii, quos, qui didicimus, propriè jam Notarii appellantur. Sic in Tranquillo, vitâ Augusti,

gusti, c. LXIV, ubi legitur: *Nepotes & literas & natare, aliaque rudimenta per se plerumque docuit: ex ipso Svetonii contextu, ævi sui miraculum, J. Lipsius, Cent. I. Epist. XXVII. ad Belgas, ita emendat;* *Nepotes & literas & notare aliaque rudimenta per se plerumque docuit.* Non tamen illi opinioni assentior, quæ *Notoriam*, cuius mentio fit ap. *Augustinum*, Epist. CXL. & *Apulejum*, Milelior. VI. per brevem aut compendiariam scriptionem interpretatur, sed potius *Notoriam*, cum celeberrimo *Wovvero* interpretor, qua criminis sive rei deferuntur, quæ Græcis *Mirnōis* dicitur. Vid. *Seneca*, Ep. XXXIX, Conf. L. VII. C. de accus. & L. VI. D. ad *Scrum Turpil.* Nostri autem, de quibus Excepto agimus Notarii, dicebantur etiam *Excessores*, ideo quod plerumque verba ex aliorum ore stilo excipiebant. *Vetus lapis:*

L. AVRELIO
MARCIANO. AVG.
LIB. EXCEPTORI.

γράφων- *His ταχυγράφοις, opponebantur οἱ γρά-*
τοις οὐ *Φούτες ἐις κάλλος.* *Eusebius*, *Histor.* Ec-
κλιθη. *cles. lib. VI. c. XXIII. de Origene loquens:*
Ταχυγράφοι γάρ αὐτῷ πλείστη ἦπειται τὸν
ἀριθμὸν παρόντων υπαγόρευοντι. χρόνοις π-
ταχυμένοις ἀλλήλας μείζοντες βιβλιο-
γράφοι

γραφοι η ρχ' ἡτισ αύτε την πόργια επί το
ταλιγράφων νομπέρας. Ita haec verba
habentur in editione Henr. Valeſſi; in aliis
enim nonnullis exemplaribus aliter pau-
lo coheripluntur. I. e. Plures quam septem
notarii facis temporib[us] vices suas alter-
nantes dictanti aderant. Nec pauciores
librarii cum paucis ad eleganter scriben-
dam exercitatis. Ex quo loco illud etiam ~~παιδίοι~~
apparet; τας γραφοτας ἀς κάλης; βις γεφοι.
λιγράφες etiam appellatos suisse, quos ^{Librarii}
Latini Librarios; nondumquam etiam ^{Ante-}
^{quatt.} Antiquarios vocabant. Notarii ergo mu-
nius erat, ut exciperet eis τάχθ; Librarii
vero, ut redigéret eis κάλης: Eius τάχθ;
itaque plerumque scribēbant Δικαιούων
vel Notis, ut verba dictantis, manus scri-
bentis prompte assequeretur, & ταχυγρά-
φος; See. Manilius, lib. IV.

Scriptor erit velox, cui litera verbum
est;

Quique notis lingua superet, carsum
que loquens

Excipiat longas nova per compendia
voces.

Et, secundum Martialem:

Currat verba licet, manus est velocior
illis.

Nondum lingua, suum dextram pere-
git opus.

P

Has

Sigla.

Has præterea Notas , & quæcunque alia scribendi compendia, Imp. Justinianum Sigla appellasse, contra Cujacium, censet Vossius. Justiniani verba, in Epist. de Digestorum confirmatione, hæc sunt: *Eandem pœnam falsitatis constitimus, & aduersus eos, qui imposterum leges nostras per Siglorum obscuritatem, non fuerint conscribere. Omnia enim, id est & nomina Prudentiam, & titulos & librorum numeros, per consequentiam literarum volumus, non per Sigla manifestari, ita ut qui talene librum sibi paraverit, in quo Sigla posita sunt, sciat inutilis esse codicis dominum &c.* Ad hæc verba Vossius: *Puto siglorum voce complexum Justinianum quæcunque scribendi compendia: sive literis singulariis, sive aliis figuris exprimentur. Nec sigla dici censeo quasi singula, sed quasi sigilla, hoc est parva signa. Nam & Grace vocantur oncia, unde onciογράφοι. Σημεῖα autem quidaliud sunt, quam sive signa sive nota? Quare idem erunt nota ac sigla, siglarii & notarii.* Harum autem notarum inventio variis adscribitur. Dio. lib. LV. Macenatens eam inventorem ait; laudat enim eum ὅτι πρῶτος ονυμα τινα γραμματων πρὸς ταχείαν εὗρε. Isidorus, lib. I. cap. XXI. ab Ennio & libertis Macenatis Tullique inven-

Notarum Inventores.

Tulli.

inventas dicit. De Ennio: *Ennius primus mille & centum inventit vulgares notas;* Vbi tamen notandum, Liplum malle: Vulgares notas Persannus primus, mille & centum invénit: de reliquis ita: Romā primus Tullius Tiro, Ciceronus liberus, solumenitus est notas: sed tantum præpositionem. Post eum, Persannus Philaretrus & Aquila, Macenatis libertus, aliis alias addiderunt: deinde Seneca; contra eum omnium digestaque numero & aucto, opus effectit in quinque millia. Eusebius etiam in Chronicis, Tironi, Tullii liberto harum notarum inventionem adscribit. lib. LV. Act. Ann. DCCXLVI. Xenephon ex Græcis, primum notis scripsisse perhibetur à Diogene Laertio; in ejus vita. Verba hæc sunt: ῥητοὶ πρῶτοι ὑπαρχοῦσιν οὐ μετὰ τὸ λεγόμενα εἰς αὐτῷ πάντας ἡγε- γένει.

§. 2. Celebres etiam apud Antiquos Note
erant notæ censoria, de quibus Livius, lib. Censoria
XXXIX. Patrum memoria, inquit, in-
stitutum erat ut Censores motis ē senatu,
adscriberent Notas. Unde Catonis & alio-
rum orationes feruntur edita in eos, quos
nat Senatorio loco moverant, aut quibus
equos ademerant. Itaque notam adscrī- Notam
bere nihil aliud fuit, quam caussam infac- adscrī-
mem & ignominiosam in præteritum ali- ri.
quem, tētū, qui in recensendo senatu &

Censore præteriebatur , ita enim *Festus* Præteritos interpretatur) edere. Istæ autem Notæ Censoriæ, triplices potissimum erant, vel enim eos quos notabant ærarios faciebant , vel tribu movebant , vel in Cæritum tabulas referebant . Ex his gravior erat nota ærarium fieri: talis enim nullum aliud jus civitatis in Centuria, atque adeo in tribu retinebat , quam ut pro capite suo tributi nomine æra penderet, ita, ut qui ærarius factus esset, is non solùm suffragio Urbano, sed etiam stipendiis militaribus spoliatus esset. Vid. *Livius*, in princip. lib. VII. Minor autem nota erat, referri in Tabb. Cæritum; nam nulla alia poena hi afficiebantur , quam quodd suffragandi munere privabantur, ut *Gellius* testatur, lib. XVI. vid. *Horat.* lib. I. Epist. VI. *Crinium*, de Honesta disciplina , lib. VII. c. VI. Tertia adhuc minor nota erat, tribu moveri ; movebantur autem tribu , qui ex honestiore in minus honestam migrare jubebantur ob ignominiam & reatus aliquujus poenam , quod clare docet *Livius*, lib. XXV. Id autem præsertim fiebat, quum ex Rüstica tribu in Urbanam motus pertransire quis cogebatur. Vid. *Plinius*, lib. XVIII. cap. III.

*Nota
Critico-
rum.*

S. 3. Ab his hactenus enumeratis, differunt rursus nostræ *Criticorum* Notæ, de quibus nunc nobis sermo erit. Erant autem

tem ista notæ ad marginem scriptorum codicum applicatae à Criticis, quibus indicabant, quid de hoc vel illo Auctoris loco, verbo, phrasi, sententia &c. judicarent. Ex quæ observationum & judiciorum diversitate, excogitarunt quilibet sua signa, quæ vel laudis vel culpæ indices offensæ: alia locum dubium, alia corruptum, alia falsum, alia emendatum, alia trahendum, alia insultum, alia rejiculum, alia ab alio auctore acceptum significarent. Græc. οὐδὲν, his hæc signa dicebantur ἀμεῖα. & ὀρθοί στοιχ. Sed de priori voce jam superius quadam attulimus. Posterior, varias quoque habet acceptiones; modò enim significat *Adnotationem*: Sic Eusebius, lib. V. c. XX. adnotationem, quam Irenæus suâ manu apposuerat ad finem libri sui. οὐδὲν οὐδὲν χαρισσέτην ἀμείωσιν vocat. Συμβολæ quoque inscribebantur libri Origens, quæ in Leviticum & Numeros scriplerat: ex quibus unicum hodiè fragmentum superest, in cap. XXVI. Philocaliz, ix τῶν ἀγ. τὴν ἔργον ἀμείωσιν. Interdum hæc vox idem significat quod χόλον, & pro varietate illius vociis, varias rursus significaciones induit. Veteres Græci χόλον vocabant breves quasdam annotationes, quæ ab ἐξηγητικοῖς distinguntur; nam ἐξηγητικοὶ ubertiores sunt & fuliores, & univer-

sum scriptoris opus exponunt; Scholia
 vero ad singulorum verborum aut unius
 sententiae expositionem apponuntur: & in
 hunc sensum *μετριατης* dicebatur Tertium
 opus Origenis in S. Scripturam, quam vo-
 cem *Hieronymus*, *Excerpta* latine dici
 posse scribit, *Rufinus* vero, *Subnotaciones*
 vertit. Scholia quoque interdum dice-
 bantur *breves expositiones obscurorum*
verbi ac sententiarum. Ita *Cyrilli* Scho-
 lia de Incarnatione Unigeniti, hodie cir-
 cumferuntur. Hujusmodi etiam fluere
 Scholiorum libri Centum, ab *Ametio Phi-*
losopho compositi, quorum meminit *Por-*
phyrius in *Plotini* vita. Denique Scholion
 nonunquam dicitur *locus ex aliquo scri-*
ptorum excerptus. Siq[ue] ap. *Epiphanius* in *Hæ-*
rossi Marcionitarum, pag. 322, autem me-
 tioν τον θεον μεταποιειν εν μονη θεοεστως προχαλι-
 λασθαι τον θεον ουτον μεταποιειν εξ αν-
 titypæ θεου τη μεταγένεσε σύνταξις. οπός
 ἐπ Οὐ. Sequitur postea χόλιον από την θεογ-
 γείας της οὐδεις μαρκιστής. Et in hoc signi-
 ficatū μητερως vocem accipi apud *Eus-*
ebium Hist. Ecclesi lib. VI. c. XVI: cor-
 tendit *Valesius*; in Annotationibus ad
 hunc Eusebii locum.

E. Q.

Quoniam autem in tanto docto-
 rum virorum numero, hic hos, illas alios,
 sapientiam multi unum sunderaque au-
 tem

storum ad manus sumebant, & quilibet suum judicium in illo exercebat, alliquidis que ad marginem signis & notis, pro arbitrio suo usurpatis, sententiam suam exprimebat; facile apparet, varietatem illarum notarum penè infinitam fuisse. Quæ etiam varietas notarum, magnum laborem perperit ipsis, jam antiquis, dum quid hic vel ille hac vel illa nota indicare vell, perscrutari allaborarunt. Unde memorantur adhuc variorum commentarii de istis ~~notis~~: Philoxenius, ~~et~~ omnes tamen in iis sed: Aristonici, ~~et~~ omnes in sibi Georgotica novis & Nicanderis, ~~et~~ singulis. De notis, quæ in Hippocratis libris occurserunt, Zenon Herophilius & Apollonius Biblas, quem alii Cycladas dicunt, ingenia volumina ediderunt: Quin & alii, propter frequentes notas, mirè se in Hippocratis textu enucleando (inter quos etiam Galenus) torserunt, quod ex Galeni Comment. II. in Hippocratis lib. III. Prodigior, siue De Morbis Vulgaribus, intelligi potest. De notis, quas sacris libris adscripsérat Origenes, Epiphanius, Iudorius & alii. De omnibus autem indifferenter, scripsisse Diogenem Cyriacum, ~~et~~ ratiōne Brabiolis omnes, ^{Scriptores de} ^{omnibus Criticorum.} ¹⁵ Sicut autem auctor est, qui etiam in Catalogo librorum Severiani asserit, illum ~~et~~ ratiōne Brabiolis omnes

commentarios reliquiss. Sed & *Hephæstion* integrum caput *ωειημείων* scriptis suis inseruit. Nos in præsenti Dissertatione, ex illis, quæ de his Notis hinc inde observavimus, præcipua tantum in medium afferemus: omnia enim huic discursui includere, impossibile foret, & præterà etiam pleraque ipsam MSS. codicum (Græcorum imprimis, ut potè in quibus plurima talia *ωειημείων* hodie nūm superfunt) accuratorem inspectionem requirent, quam quidem hactenus fortuna mihi nondum concessit.

Obelos. f. 5. Celebratissima inter has notas, omni fere rævo, & ab utrisque scriptoribus, sacris & profanis crebro adhibita fuit illa, quam *Obelum* vocant. *Ausenium*, ludo VII. Sapientum;

Mæonie qualem cultum quasi viri *Ho-*
mero,
Censor *Aristarchum*, nomineque *Ze-*
nodoti.

Pone *Obelos* igitur, *superiorum* figura-
ta uatum,
Palmarum culpas esse putabo meas.
Obelos autem, oīas i uera notat, & for-
ma ejus ita plerunque exprimebatur
adhibebaturque potissimum πρὸς τὴν
ἀδικίαν. Seu Abrogationem alieujus loci
vel verbi, in auctore quodam occurrentis.
Ita enim *Iſidorus*: *Obelos*, i. e. *virgula ja-*
ccus,

oens, apponitur in verbis aut sensentia
superflue iteratim, sive ubi lectio aliqua
falsificare notata est, ut quasi sagittam jugu-
let super voces & falsa confodiat. Et Ga-
lenus, ὑπομνήμ. β. de Dioscordide, ἐς τὸ
τοῦ ΦέσιΘεον θρόπυτον τάντης ἄλις ῥίζη-
ως ἵδασκος σίχη Διοσκυρίδης πενήραντος
σπινῶν, δὲ καλλίστην ὀβελὸν διώ σπινῶν καὶ
Ἄριστον οὐχ οὐρανὸν τῷδε τῷ πιντῆ πρὸς
τὰς υποπλευομένας ὑπὸ αὐτῆς σίχης. Unde
etiam hæc nota, ab aliis δορὶ appellata,
τεστε *Eriphantia*, περὶ μέτρων ὀβελὸς κατὰ
τὴν Αἴτιαν χρῆσιν, ἀλλοις δὲ καλλίτην
δορὶ, δὲ τοι λόγῳ ράβδον οὐκ εἰδεῖται
θέμενοι τοῖς Θυμῷ σίχοις. à quo latini
Virgula, sv. *Virgulaleensoria*. Hierony-
mus, adverf. Ruhinum: *Vetusque scripta
censoriam lectoris virgulam sentians.* Ita
etiam explicandus est locus ille Horatii
in Arte:

*Vir bonus & prudens versus rependeret
inercit,*

*Culpabit duros, incognitus attinet aerrum
Transverso calamo signum, &c.*

Tali modo hoc signo usus est Aristarchus,
in corrigendis atque digerendis Homerū
carminibus, celebresque illius notæ fuere.
Senec. Epistol. LXXXVIII. *Aristarchi
notæ,*

notas, quibus aliena carmina compunxit,
recognoscam. Et iterum Horatius:
*Arguet ambiguum dictum, mutanda no-
tabit,*

Fiet Aristarchus.

Imprimis autem in Homeri Textu emacu-
lando & disponendo, diligentiam suam
Aristarchum adhibuisse, & alias notum
est, & imprimis indicat illud, quod is pri-
mus Homeri libros, vel dispersos anteā vel
male compositos, in meliorem ordinem
redegerit; quod Plutarchus, de eo in libro
de Homero, indicat: Iliadem & Odysseam
Homeri, ab Aristacho Grammatico in
numerum librorum divisam ad ordinem
& numerum Græcarum literarum. Idem
etiam Eustachius, in Iliad. A. tradit: Ari-
starchum & Zenodatum confusum anteā
e Homeri opus digessisse in certos libros,
eosque literis distinxisse. Unde non solum
primus tam Odysseæ, quam Iliados, liber
vocatur, secundus & sic deinceps: ve-
rum etiam ipsum opus, γράμματα nomi-
natur. Non tamen ignoro, hunc laborem
aliis etiam ab aliis adscriptum fuisse, &
Pisistrato quidem à Cicerone, Hipparcho,
Pisistrati filio, à Platone, Lycurgo vero ab
ipso Plutarcho in vita ejus. In Platonis Si-
bris, ubi occurrerant tales obeli, indica-
bant ad improbationem τέρας την αγέμονον
illos præpositos fuisse, teste Diogene Laët-

gio, in vita Platonis. In scriptis sacris, eundem ferè usum habuit hæc nota: quod indicat *Sixtus Senensis*, lib. III, Biblioth. Sanct. Obelus, inquit, i.e. Veru, Lancea vel Hasta, vel jacens vel transversa virgula pyramidalis: præponitur verbis sive sententiis divinorum codicum superflue saceras, sive in his locis, ubi lectio ascititia videtur incerta, obscura, vel ambigua autoritate; ut talis nota velut sagitta confundatur suspecta ac superflua. Sic Hieronymus dicit, se in libro Danielis, Susanæ & Belis historias, quia in Hebraicis voluminibus non haberentur, anteposito veru jugulante, transfixisse, ceu narratio-nes præter Hebraicam veritatem ex Theodotionis editione desumtas. *Origenes*, præter alium hujus notæ characterem, salium quoque finem illius apponendi habuit. Obelum enim ille non semper per lineam transversam pyramidalem expressit, sed quandoque x literam obeli loco adhibuit; quod ex *Epiphaneo* colligitur, qui etiam de usu ejus talia profert, lib. VIII. Apposita est autem (obelus) dictis Divinae scripture, ap. LXXII. Interpretes positis, qua apud Aquilam & Symmacbum non habentur. Nam sciriaginta duo Interpretes, has dictiones à se seipsis apposuerunt, non frustra, sed porius in utilitatem. Quam enim ad defectuo-

sas

sas dictiones illas apposuerint, lectionem ad claritatem deduxerunt &c. & paucis interjectis: *Vbi* igitur dictio reperitur apud LXXII. posita, qua in Hebraico non habetur, ea ex obeli nota ipsi dictioni apposita indicatur. Et in fine hujus tractationis, idem: *LXXII. interpretes*, quibus non erat opus ad interpretationem, ea omiserunt, qua sane postea in suis locis Origenes Asteriscis insignivit. Similiter autem & apposita non detraxit, gnarus quod ipsi magis esset opus, sed cum obelis, prout singula reperit, reliquit, indicans solum per obelum, cognitionem lectionis ejus loci. Aliter tamen D. Hieronymus, Præfat. in Pentateuchum: *Origenes*, inquit, interpretationi antique versionem Theodosius miscuit, Asterisco & Obelo opus omne distinguens, dum aut clucefcere facit, qua minus antefuerant, aut superflua quaque jugulat.

Metobelum.

S. 6. Huic Notæ, Sixtus statim sub-jungit *Metobelum*, quasi post obelum, seu post Veru. Pingebatur autem linea pyramidalis inversa, cum apposito puncto ., quam notam Critici sacri, statim post verba vel sententias jugulatas ponebant: ut, quæ jugulatae essent, à cæteris, quæ in textu sequuntur, verbis, distinguorentur. Exemplum adducit Sixtus: ut, cùm in Psalmo XXI. juxta LXX. editionem legitur,

gitur, *DEUS DEUS meus, respice in me,*
quare dereliquisti? appareat, quod duo illa
 verba, *Respice in me*, inter Obelum &
 Metobelum posita, superflua sint. Sed &
 eandem cum obelo vim habuisse literam
 Græcam & non male observat acutissi-
 mus Criticus, *Wouwerus*: verba ejus in
 Polymath. c. XVII. hæc sunt: *Ad similem*
notam, nepræ ᾧρὸς τὴν ἀδίπτον, θι-
terὰ μεβαντούσι. Quia, ut interpres Persii
scribit, judices literam Θῆτα apponunt ad
eorum nomina, quos supplicio afficiunt. Ga-
lenus, Comment. II. in Hippocratis III.
Θηθημ. literam θ Γάρατον nosare scribit.
Martialis quoque, hanc literam Mortise-
rum Pratoris signum appellat. Ita Sido-
nius Apollinaris:

*Isti qui vales exaratione
 Districtum, bonus, applicare thesa.*

Persius quoque, Sat. IV.

Et potis ex vitione nigrum præfigere theta.

Meminit etiam hujus signi Prudentius
 Junior, Episcopus Tricassinus, in præfa-
 tione Epitomes Joannis Scoti: *Verba quo-*
que ejusdem Joannis, ut ab eo digesta sunt,
pluribus locis inserui, præposito etiam no-
mine ipsius, cum præcedente illud nota
qua Græce dicitur Θῆτα quam sententius
Capitalibus damnatorum aliqui præscrī-
bere solebant. Hunc locum defunxi ex C.

Bart.

Barthii, Advers. Lib. XXIX. c. XV. in quo loco B. L. plura, tam de hujus literæ, quam etiam de literæ T. mystica significatio, occasione Loci illius Ænigmatici, qui occurrit ap. Prudentium in Præfatione Psychomachia, legere poterit. Præterea scripta illa, quibus hæc πρὸς τὴν ἀθέτον signa inusta erant, dicebantur à Grammaticis *Deculpata*, quemadmodum apud Gellium, libro XIX. c. X. *Verbum Deculpatum*. Nam Culpa dicebantur annotationa vitiorum in alienis scriptis, ἢντι αὐτοῖς. Ita Gellius, libr. XVII. cap. II. *Quum*, inquit, *librum veteris scriptoris legebamus, conabamur postea memorie vegetanda gratiâ indipisci unimo, ac recensere quæ in eo libro scripta essent Laudis aut culpa annotationa*. Huc, Ausoniī quoque verba ad Theodosium Imperatorem, trahit Scaliger: *In que tuis culpis tu tibi da veniam*. Acro quoque, ad illa Horatii:

— — *Allinet atrum*

Transverso calamo signum.

Notam, inquit, *culpa significat. Nam notare versum male formatum dicimus.*

Alia quoque nota est, quam Sixtus vocat *Obelum Agnostigmenon*, (rectius ἄβωσιγμένον) i. e. Obelus superne puncatum habens, tali figura — & ponebatur in his, de quibus dubitabat, utrum follii deberant, vel

*Obelus
ἄβωσιγμένον*.

vel apponi. Exemplum nobis idem Sixtus exhibet; v. g. Luca cap. III. ubi Generatio Cainam, interposita invenitur inter generationem Arphaxad & Sale, adeoque enumerantur quindecim generationes ab Adam usque ad Heber, Obelο superne punctato signanda videtur: quia in decimo & in undecimo Capite Geneseos, & in principio primi Paralipomenon, ab Adam ad Heber, tantum quatuordecim generationes numerentur, nullaque profus fiat mentio de generatione Cainam. Huc fortassis quodammodo referenda erit illa nota, quam apponebant, si locum aliquem periculose & cautè intelligendum esse judicabant: In hoc enim casu, appingebant τὸ φ. quod interpretabantur per Φεντισσον: De hac Nota Isidorus. lib. I. Orig. cap. XX. *Phi & Rho, id est frontis, hac ubi aliquid difficultatis est, ob sollicitudinem ponitur.* Hanc notam apposita in MS. quodam Eusebiano, ex biblioteca Mazarina, ad Hist. Eccles. cap. II. lib. I. invenisse se testatur Henr. Valesius, in Annotationibus ad dictum Eusebii locum. Verba ejus, ad illa Eusebii verba: τὸ πρῶτον τὴν μόνον τῆς θεοῦ γέννησα, hæc sunt: In codice Regio & in vest. schedis desunt duo prætra vocabula, que, quoniam Divinitatem Christi imminuere videbantur, expuncta sunt a quibusdam, qui eam locutæ

locutionem ferre non poterant. Malum quoque in hoc capite partim mutata par-
tim truncata sicut ob eandem caussam. Sed in veterissimo codice Makarino, vera ac
genuina ipsius Eusebii scriptura fideliter
retenta est. Scholion tamen ad marginem
adscriptum est, quo monetur lector, ut sibi
diligenter caveat ab hoc proventio: sic igit
tunc notat ad hac verba: τότε Φῶς τὸ προ-
κύστιον Φ. Sequitur deinde δι ὅλη singu-
lis literis suam seorsim lineam obtinente-
bus.

Ceraun-
tion.

§. 7. Ad jugulandum icidem adhi-
bebatur signum illud; quod Ceraunion vo-
cabant: & appingebatur a nonnullis, quo-
ties multi versus improbabantur & tali-
quam fulmine prosterrebantur: dictum à
Ζεύσι, fulmen; ut enim tedium appin-
gendorum tot obelotum subterfugerent,
unicum tale fulmen apponebant. Figura
illius talis erat: I. Non tamen apud
omnes habet vim Habebat Ceraunion;
Epiphanius quippe loco jami supra citato,
Interpretes sacros hoc signo usos fuisse te-
statur; quoties de novo Testamento locus
alicuius Prophetæ intelligendus veniebat:
At in Platone hoc signum occurrens, indi-
cabit locum istum ad Philosophiae insti-
tutionem adsumendum esse: τρὶς τὴν
ἀγωγὴν τῆς φιλοσοφίας Testibus Diogenes
Laert. Et Sinesio Seneca.

§. 8.

§. 8. Ad Asteriscum progradimur, *Asteris*
qui variis rursus figuris exprimebatur : *scilicet*,
vel enim vulgariter, ut nos hodiè solemus,
stellam effingebarūt h. m. *, vel, secun-
dum Epiphanium, X litera, punctulis
quatuor intercisa, nota erat asterisci. No-
tae hujus usus diversus traditur ab Aucto-
ribus Isidoro & Hephaestione. In Platone,
Asteriscus ad convenientiam dogmatum
usurpabatur. πρὸς τὴν αὐτοφωνίαν τῶν δογ-
μάτων. Vid. Diog. Laërt. In Homero, te-
ste Eustathio, in Odyss. IV. σὺλλα τὸ σημ-
μεῖον ὁ αἰστέρισκός, τις ἄριστος ἐν τῷ τόπῳ
κεῖται τὸ ἔπος, καὶ διὸ εἴλαθετε. h. e. Signi-
ficas nota Asterisci, verbum hunc, hoc in to-
co peroptime ponit, ne velut effalgere.
Idem, ad Iliad. E. Καὶ τιθέασιν εἰταῦτα ὁ
παλαιοὶ αἰστέρισκοι, ὁ ἵειν αἰστέρος σημεῖον
χιλιάδους ἔχων ἐν ταῖς πόλεσι γυνίαις σιγ-
ματάς &c. καὶ τιθέασιν ἐπὶ τῶν ἄριστος ἔχον-
των ἐπῶν, καὶ αἰστέρρειδῶς διονεὶ λαβυρί-
των, τις ἐν παλῷ τόπῳ κατέκεντον. Apud Sa-
etros Criticos, Asterismus ostendit dictio-
nes & sententias Divinæ scripturaræ, quas
priores Interpretes omisere: posteriores
vero ex Hebraica veritate restituerunt,
Origenes, sec. Epiphanium, in eundem fo-
rē finem hāc nota usus est. Ait enim:
ὅ αἰστέρισκος θτος ἐν θαρρύκεσσας σημεῖ-
τες τὸ ἴμφιρόμενον φῆμα ἐν τῷ ἱερωμένῳ
Q κεῖται.

χεῖσθ , καὶ ἐμφέρεσθ παρὰ Αἰγύπτια , καὶ
Συμμαχῶ , στασίως δὲ καὶ παρὰ Θεοδό-
τιουν : οἱ δὲ ἐβλογικοῦται δύο παρῆκαν ,
καὶ εὐχή προκατεβούσην , ὡς δυσαλογιζόμενων τῶν
τοιεστῶν λογίων , καὶ ἐκ περιορᾶς ἀναγνω-
σθομένων . Quæ verba ex Claudii Daus-
quii versione latine sic sonant : *Asteriscus*
hic ubi est, significat vocem, qua in He-
braicum textum illata est, conferri quoque
ab Aquila & Symmacho, rarius autem à
Theodotione. Septuaginta vero duo pre-
termisere non interpretata, quasi ejusmodi
vocata bis ponantur, & ex abundanti le-
gentur. Addit etiam exemplum ex prin-
cipio Genesios, quod brevitatis causa non
appono, contentus breviore illa, quod
Sixtus affert: In translatione, inquit, Hie-
ronymi, apud Oream, Asteriscus præfulgens
*sententia illi: *Ex Ægypto vocavi filium*
*meum, notate eam fuisse à LXX. Interpreti-
bus prætermissem, & demum fuisse ab*
Hieronymo loco suo repositam. Causam
vero ob quam Origenes hanc notam in hunc
factem usus fuerit, quoniam illam Epiphanius
reddidit, heic non prætermittendam
esse duximus. Ita autem Epiphanius:
*Quo vero & discas, qua propter asteris-
cos his sermonibus apposuit, luculenter &*
hoc dicemus: Nosti hoc, o auditor, quod
ta firmamento cœlesti asteres & stela sunt,
etiam si à nubibus aut sole occultentur. Hoc

CORP.

consilio etiam is, qui asteriscos apposuit, usus est, ut tibi videatur, quod dictiones, quibus appositi sunt Asterisci, fixa quidem sunt in Hebratco contextu, velut stella in firmamento, occulta vero fune à LXXII. interpretatione, velut stella à nubibus occultantur. Locum hunc Epiphanii ultimum, ex Cornarii versione desumimus. Semel etiam hæc nota in Sophoclis textu reperitur, & quidem in Antigono, ubi tam, secundum Scholiasten Triclinium, δηλοῖ ὡς τὸ ἀσμα τετέλεσαι. Quem usum Asterisco quoque tribuit Hephaestio, cintante Dausquio, Tract. V. Orthographicae. p. 167. edit. quæ prodijt Parisis, ap. Fredericum Leonard. Anno M. DC LXXVII. fol. Hephaestionis, quæ ibi citantur, verba hæc sunt: οὐτι μέντοι τῷ τέλει ο ἀστρίσκος τίθεται νιώρουσα τῇ τετέλεσαι τὸ ἀσμα. i.e. in fine Asteriscus ponitur, perfecti index cantici. Ad hanc Asterisci notam proprius accedit illa *Dioscoridis*, quam supernè vocabulis affigebat, quoties textum propositum, quem alii interpretes unâ serie legendum esse constituerant, dividet, eoque seorsim à reliquis de ejus intellectu sentiret: in talienim casu, pingebat literam χ quam utrinque punctis notabat. Ex quâ nota, accuratissimus Reinesius interpretatur verba ista Galeni III. Posth. XLVI. male exarata: κατ' αὐτῷ;

τὸ λαῖονθεν ἀποθεῖς, ἐκατέρωθεν ὑποτίθει.
Et ita constituit: κατ' αὐτῷ τὸ χιλιόνημα
ἀποθεῖς ἐκατέρωθεν ὑποτίθει, νυσquam enim
τὸ λ, quod in textum Galeni male irreper-
sit, signi vel notæ loco adhibitum fuisse di-
cit, Epistol. XXV. ad Hofmann. & Ru-
pert.

§. 9. Sacros imprimis Criticos, alia
tria signa usurpare, tradit Senensis: Quo-
Antigrapha. An-
rum primum *Antigrapha*, secundum *An-*
tisigma. An-
Cryphia. tertium *Cryphia* dicitur. Sed pro-
fanos etiam scriptores illis usos fuisse, nul-
lum est dubium; de secundo certè patet,
Illud enim in *Platonis* scriptis conspicuum,
& ad usus duplices scripturæque transla-
tiones adhibitum fuisse, manifestè testa-
tur *Diogenes* in Platone. Nota hæc erat
Q cum puncto in ventre; aut, ut Casau-
bonus vult Q ad utrumque latus puncto
notatum. In sacris vero, ponebatur ad eas
divinæ scripturæ lineas ac versus, quo-
rum ordo permutandus est. *Antigrapha*
pingebatur semicirculi forma dextram
Spectantis C & punctum intra se tenentis,
aut, secundum *Iudorum*, cum Tsade Ju-
daico proximè figura congruens, puncto
tantum superimposito differens y Signifi-
cabat autem, in sacris translationibus esse
sensem, vel inter ipsos translatores diver-
sum, vel ab Hebraica veritate dissentien-
tem. Q cum puncto in medio, *Cryphia* di-
ceba-

cebatur, nomenque ab ipsa significatione & pingentis intentione sortiebatur. Pingebarur enim tantum ad illa loca, ubi quæstio dubia & obscura aperiri vel solvi non potuit. Eadem quoque nota Senonis usque dicit veteres expositores in commentariis suis, ubi difficultatem arduam indecisam reliquerint.

S. 10. Sed & τὸ χ inter præcipuas Criticorum notas locum invenit haud infirmum. Diversissimæ tamen significatio[n]is fuit apud antiquos: modò enim laudis signum erat, modò reprobationis. Apud veteres nouulos Grammaticos, τὸ χ nota culpæ sive χιακῆ erat: cùm enim aliquid reprehenderent, aut verbum iniunctato & novomore, aut impropriè posita[n] notarent, hæc sent appinpebant: dico tὸ χ. quod in Grecis Scholiis passim occurrit. Alii vero τὸ χ explicabant per χειρον sive χειραγον, ideoque in bonam partem accipiebant; iis vero, quæ repudiabant aut improbabant, ἀχειρει adscribabant, sive aliam notam comprehenditariam, culpæ indicem. Huc fortassis digitum intendit Cassiodorus 1. de Divinis Lect. ubi Ticonius Donatista, inquit: In eodem vob[us] lumine quadam non responda subjunxit, quadam vero venenosa dogmaris suis persuaserunt. Cuiusq[ue]ntum in bonis dictis chreber-

mon, immalis achreston, quantum transiens valui reperire ut arbitror, competenter adfixi. Celeberrimus Casaubonus, in Notis ad Diogenem Laërtium, p. m. 121. aliud quoque signum ad χρήσιμα vel χρηστὰ signanda, Græcos adhibuisse testatur, tale nempè, quale olim Constantinus M. ejusque filii in Labaris suis & alibi quoque usurpabant, hæc forma: Ve-

Xp. teres enim Christiani, à tempore Constantini M. & Constantii filii, initialibus duabus in Græco Christi Nominé extantibus literis X. & P. quibus Salvatorem in Cruce significabant, vel Solo X aut Crucis signo, in perpetuam & piam ejus memoriam usi fuere in Nummis non solum., & Vexillorum militarium genere, quæ Labara vocantur, sed etiam Cultu externo, Vestitu & Apparatu quovis alio; in portis templorum puta, Viisque publicis, in Clypeis item, Baculis, & Hastilibus, Thoracilibus, Galeis, Pectorali Episcoporum, horumve Mitris ac Infulis, vel Cæsarum Coronis, pomoque Imperiali &c. de quibus vide Joh. Danielem Major, in Epistolâ de Numis Græcè inscriptis. p. m. 21. In Platonis scriptis, τὸ χ λευβάντα πρὸς τὰς λέξεις, καὶ τὰ χίματα, καὶ ὅλως τὴν στάσιν σωνίθεσσεν. Teste Diogene Laërtio in

in vita Platonis, edit. Frobenianæ, Anno
M. D XXXIII. in quibus verbis Casaubonus
cum Petro Galesio supplendum existimat:
 $\pi\varrho\circ\varsigma\tau\alpha\varsigma\pi\varpi\iota\mu\acute{\nu}\alpha\varsigma\lambda\acute{\epsilon}\zeta\iota\varsigma$. In eodem usu
hanc literam fuisse Gregoriani olim cha-
racteris annotatoribus, in scriptis Grego-
rii Nazianzeni evolvendis, tradunt. Su-
pra etiam vidimus, Origenem hanc lite-
ram pro obelo adhuc fuisse. Eadem quoque
nota sacris interpretibus, demonstrabat
sententias, quæ de donis & promissioni-
bus terrenis & temporalibus Judaico po-
tissimum populo, factis, interpretandæ
sint. Et tunc hanc notam appellabant
 $Xenion$, h. e. *donum advenis & hospitibus Xenion.*
dari solitum. Quanquam τὸ Ξ Græcorum
& χ Latinorum, minime figurâ conveni-
ant. Epiphanius Interpres, hanc notam ex-
primit per ;. *Duplex* verò χ, sive διωλῆ,
(ita χχ.) ad Dogmata opinionesque Pla-
tonis peculiares indicandas adhibebatur.
διπλῆ.
xx.
A Patribus autem, Gregor. Nazianzeno
& Basilio, diplos hic character positus est
in Origenis voluminibus, ad indicanda pe-
culia ejus dogmata, à communi Patrum
definitione disceptantia. χ τεῖσιγμένον, χ πρι-
h. e. χ cum puncto ad utrumque latus ap. ^{πυμένον,}
picto, in Platone λαμβάνεται πρὸς τὰς ἐκ-^{πυμένην}
λογίας καλλιγραφίας. Διωλῆ verò τεῖσιγμένον
apposita erat πρὸς τὰς ἔντας διορ-

Q. 4

Socratis.

Sicut. Hanc ultimam, Cl. Wouverus
 eandem esse putat cum illa, quam Isido-
 rus, antiquos iis apposuisse scribit, quæ Ze-
 nodotus Ephesus non recte adjecerat, aut
 detraxerat aut permutaverat: Sed, si Six-
 tum Senensem inspicimus rem aliter se ha-
 bere deprehendimus. Quemadmodum
 enim *διπλή* duplex est, alia quæ per *χρ*
 pingitur, quasi *χι* *διπλή*, alia vero quæ
 ita exaratur >, ve *CC* quamque scripto-
 res apposuerunt in libris Ecclesiasticorum
 virorum, ad separanda vel demonstranda
 testimonia sanctorum scripturarum, no-
 cum verbis ac lectione commentariorum
 confundantur, quæque *διπλή* dicitur qua-
 si *διπλή γραμμή*, linea duplex: Ita etiam
διπλή σύγκλιση alia est quæ per *χρ* ex-
 aratur, qualem intelligit *Diogenes*, alia
 vero quæ illi posteriori dipli duo puncta
 imprimit; & hanc posteriorem intelligit
Isidorus sine dubio. *Sixtus* enim *Senensis*,
 post hanc modò descriptam figuram, dicit
eam antiquos apposuisse in his, quæ Enodo-
shus, (leg. Zenodotus) Ephesius in car-
minibus Homericis non recte adjecerat aut
detraxerat, Ecclesiasticos vero illâ nota
 in his usos fuisse, quæ interpretes Hebraicæ
 veritatî adjecerant vel ademerant:
 quod Wouverus in Isidoro male intelle-
 xit de altera illa dipli, quam Diogenes in
 Platone occurrere dicit. Platonica enim
 διπλή

Διαλῆ hæc erat χχ, altera verò Isidori
hæc > cum duobus punctis in ventre.
Hanc posteriorem notam, crebro quoqua
invenies in Sophoclis textu, & quidem in
eâ editione, quam H. Stephanus adorna-
vit, ejus tamen planè alium sensum ab
haec tenus enumeratis, indicat Triclinius,
vetus Scholiastes, περὶ μέγκων δις. ἔχοντες
περὶ Σοφοκλῆς, & quidem, ubi agit τοὺς
τῶν ἐν τῷ Αἰανῃ μαστιγοφόρους μέτρων, ap-
positas enim dicit binas Diplas > < Διλέ-
τὸ εἶνας τῶν ἀνταποδιδομένων, & adhuc
elariūs ibidem p. m. 436. ἐν μὲν χάρῃ τοῖς
τροφαῖς, inquit, τῶν ἀλλοιοστροφών τάν
τῶν συσημέτων, τῶν κατὰ περικοπὴν ἔχοντων
φυσικὰ ματαία ανομαιομερῆ, ὅπτι τῷ πλευταίν
χώλᾳ, κατὰ μὲν τὴν ἀρχὴν δισταλῆ τίθεται
ἴξων νενεκυῖα, ὅπτι δὲ τῷ τέλει παράγρα-
φῳ (hoc singnum ejus —) καὶ ἔπειτα γεγεν-
νῆσαι διπλῆ, δημοσία, δτι τῶν ἀνταποδιδο-
μένων ἐστὸν αἱ τελεῖται τροφαῖ. ἐν δὲ τοῖς
αἰτιστροφῶν ὅπτι τῷ τέλει τῷ τελεῖται χώλᾳ
μόνη παράγραφος. ὅπτι μέν τοι τῆς πα-
λευταίταις αἰτιστροφῆς ὅπτι τῷ τελεῖται χώλᾳ,
δύο μόνα τίθενται δισταλῆ, κατὰ τὴν τὴν
ἀρχὴν τῷ χώλᾳ καὶ κατὰ τὸ πλ. φ. αἱ μόνε-
τροι δὲ ἕξω νενεκυῖα, διλέγονται δτι τέλος
ἴξε τὸ αὐταποδιδόμενον. Confer etiam Art.

Q5

Stephan.

Stephanis Scholiaſt. in Plutum. Plura quoque invenies ap. laudatum Dausquium l. c.

Lemniſca
ſimilitudine.

§. 11. De Lemnifca nunc quædam di-
cenda ſunt. Eam notam Origenem divinis
scriptis appoſuisse, dicit Epiphanius, ut,
quando raro alicubi in venies in LXXII.
Interpretibus diſſonantem diſtioneſ, non
tamen expreſſam, neque appoſitam ſimi-
libus ipſi diſtionebus: cognoſcas quod ab
uno pari (interpretum) aut duobus hæc
diſtio conversa eſt, propter appoſita duo
puncta. Et in fine hujuſ tractationis: At
verò per lemnifcos ſimiliter indicavit eo-
rum, qua apud quodam ex LXXII. ſimul
utraque inveniuntur, declaracionem,
cum tārārō contingat, ut paucæ diſtioneſ
non diſſimiles ſint, ſed ſimiles & eandem
vīm habeant. Sed nescio quid hīc Cor-
nario in mentem venerit, (ſi quidem hīc Cor-
nario & non potius typographo culpa ad-
ſcribenda) quod figuram hujuſ notæ ex-
preſſerit per tres lineolas jacentes ita: - - -
cūm tamē ipſa hujuſ notæ deſcriptio,
qua statim apud Epiphaniū ſequitur,
mañifeste repugnet: dicit enim Epiphanius.
Lemnifcum eſſe lineam unam in me-
dio duorum punctorum aut notarum, poſ-
tam ita, ut unus punc̄tus ſuperne ſit, alter
inferne λήγωσκος οπιέioν eſt i γραμμὴ μία
μεσλαβεύεν ὑπὸ κευτημάτων δύο ἔιγεν
ſiγμῶν,

σιγμῶν, μιᾶς μὲν ἐπάνω ςημεῖος, τῆς δὲ ἀλλήλης ὑπόστροφα. Itaque, cum aliis, constituo Lemniscum hāc figura ḥ qui itidem hanc notam describunt, *virgulam inter geminos punctos jacentem*, alterum superne, alterum inferne, & apponi dicunt in his, quæ diversi Sacrae Scripturæ interpretes eodem sensu; sed diversis sermonibus translaterunt. Originem appellationis hujus Notæ & Epiphanius & Sixtus à Medicis chirurgis desumtam esse tradunt, & à linteolis quidem istis detritis, in tenuem ac longam formam confectis, quæ duabus sectionibus incisi vulneris immitti solent. ita autem Epiphanius: *Hunc, scilicet Lemniscum, apud medicos ex natura ratione inventum ac appellatum esse dicunt, ex corporis chirurgia, dum duas simplices sectiones diducuntur frvē secantur, ita ut inter duas sectiones incisi loci corpus disparatum ac hians juxta utrasque simplices sectiones obeli figuram exhibeat, dum linamentum inditur, b. c. linteolum detritum in tenuem ac longam formam dissecatum immittitur ex una sectione, & per transire in alteram. Quare Lemniscus ab ipsis medicis bene appellatus est, eo quod linamenrum, in loci humoribus immersum, velut inundet ac restagnet.* Diogenes, hanc notam in Platonis scriptis occurrentem, vocat ὄβελὸν περιστιγμένον, & appo-

apponi dicit πρὸς τὰς ἐπικατώτερας αἰθετήσεις.
i.e. ad superflua queque jugulanda. Conser
fer Ægidii Menagii observationes in Diogenem. Londini, Anno M DC LXIV. typis
excusas.

Hypo-
lemnis-
cūm.

§. 12. Sed & in *Hypolemniscō* figura
exhibenda decipitur Joh:Corzarius, aut
saltē editor ipsius Versionis Epiphani:
eandem enim nobis quam Letmisci figu-
ram exhibet. Dicit ibi: *Sublimniscus ina-*
que tale est signum --- simplex. Sed rursus
cum consequentia Epiphani: verba redar-
guunt; ita enim in Epiphanio sequitur: *Αὐτὴν διηλόγοτι γραμμὴν οἴτε λέξεων οὐκτά*
έχουν, οὐτοκειμένην δὲ έχουν εγγύην τῆς γε
κέντημα. *Quis ex his verbis non videt, hypolemniscum ita esse exarandum — ?*
Quam eandem notam, & quoad verba &
quoad figuram, exhibet Senensis. Ubi ta-
men observandum, maluisse Senensem
hanc notam Sublimisci nomine expri-
mere (novitatis forte studio) quam rece-
ptum ubivis Hypolemnisci nomen retine-
re. Significationem vero hujus notæ, Epi-
phanius dicit esse, quod, ubi inventus fu-
rit talis hypolemniscus a dictiōnem ali-
quam appositus, indicium sit, ab uno part.
Interpretum prolatum esse istum ferme-
nem, & id unum punctum indicare. So-
cundum Senensem, significat sententiam,
qui apponitur, à duobus vel tribus Inter-
pre-

precibus, eodem sensu, & iisdem verbis
fuisse translatam.

S. 13. Denique ad Elegantiam & Utilem alicujus loci indicandam, apponente solebant notam ΩP. id est ωπαιον. Da quā nota, supra laudatus *Valesius*, l. c. his verbis: *Potest etiam alia afferri explicatio: rīo huius nota, ut scilicet ha: dīa litera significant ωπαιον, i. e. locum elegans et perpolitam.* Certe hac nota in scriptis exemplaribus apponi solet locis elegancioribus. Ostendit mihi nuper R. P. Gabriel Cossartius duos Codices Bibliotheca Clarae montanae, alterum Gregorii Nazianzeni, alterum Joh. Chrysostomi orationes continentem. In utroque hac nota sepius visitar cultioribus locis apposta. Quin etiam in quadam Oratione Gregorii, adscriptum ὡρ. πάντοι, ita ut vox πάντων dijunctis litteris, & singulas lineas obtinensibus perscripta esset. Legi olim Epistolam P. Petri hoc ad Vt. Loisellum; de ejusmodi notis, in quā prima erat ΩP. ωπαιον. Cum hæc nota convenit iNa, quam *Ancyranon* vocabant, quæ talē ferè figuram habet τ. Ap. ^{Αγραν.} non ponit idem consueverat hæc nota, tam sacrae lectioni, quam expositorum commentariis, ubi aliqua res erat maximè præ ceteris observanda & notanda. Hodiè non nunquam Manus talibus locis appingitur, cum protento indice, qui locum notandum

dum ostendat. Apud Latinos quoque, no-
tam talium Xp̄s̄w̄ fuisse duplex L. ita:
LL. id est Laudabiles Loci, vel ita, L. SENT.
Laudabilis Sententia, ex Pauli Diaconi li-
bello de Notis literarum; itemque ex aliis
notis ineditis, suspicatur Job. à Woover.
Et de eādem hāc nota egit quoque *José-
phus Schlegel*, in *Conjectaneis suis in M.
Terentii Varronis de Lingua Latina lib-
bros*, p.m. 210. Sed quid vetat verbis tanti
viri rem exprimere? *Nota illa L.* inquit,
que roties hic inserta est, nihil aliud est,
quam studiosi Lectoris admonitio, qui in
usum suum sentencias quas veller, ex hoc
auctore annotabat. Ut enim Graci, si quid
probabant in auctoribus, Xp̄s̄ aut Xp̄-
rius aut x literam, que idem valeat, ap-
ponebant, ut quoties opus esset haberent
quod in usus Christiarum & Sententiarum
depromere possent: Sic, quod insigne duxit
& dignum notatu lectorborum librorum,
ad id vel nostram compendiariam L. lauda-
bilis, h. e. *Locus Laudabilis*, apposuit: aut
L. quo id Laudabile significari vellet, vel
Laudabiliter. Sane hoc ita esse ut jam ad-
monuimus, patet ex commentariolo nota-
rum Probi. In eo enim legitur, LL. locus
laudabilis, quod nimis effet ea ἡγον-
μείωσις annotata in veterum libris, &c.
Consulat industrios Lector ulterius lau-
datum

datum Scaligerum, & videbit, quantum sapè lucis afferat cognitio harum Notarum ad Auctores antiquos & intelligendos probè & corrigendos: Quām multi enim fœdissimi errores, imperitorum librarium culpā, in auctores ipsos irreperirent, dum optimas alioqui has Criticorum Notas ipsū auctorum textui inseruerunt, lectionemque adeò vitiosam & absurdam reddiderunt, vel ex solis istis locis, quos Scaliger ibi ex Varrone adducit, patere poterit. Quæ certè maculæ, sine harum notarum cognitione, nunquam feliciter tolli poterunt. Porrò & alia erat nota, quam *Ancyra*. *Ancyram* vocabant, hāc figurā: Ι Prægebatur illa sententiaz in eum finem, (*verba sunt Sēnēnsis*) ut ostendatur in eā sententia mentionem fieri de novo Testamento & Evangelio. Cæterū formā quodammodo, non tamen significatione, cum Ancyrano conveniunt duæ aliaz Notæ, sacris imprimis Interpretibus usurpatæ, Y *psilon*, Y *psilon* & Ι Y *psilon* *hypogrammenon*: Quorum illud indicabat locum illum, cui præfixum erat, de depositione prioris populi agere, aut etiam, sententiam proximè sequentem exponendam esse de reiectione & depositione populi Judaici: Hoc verò, secundum Epiphanius, significabat sententiam, cui præponebatur, loqui de

de rejectione veteris legis secundum carnem.

§. 14. Et hæc sunt, quæ de veterum Criticorum Notis in medium afferre hæc vice consultum duxi. Plurimum quidem passim talium notarum mentionem fieri, nemini ignotum erit; sed, quoniā illas in ipsa Dissertatione citati Auctores luculenter satis declararunt, ita ut vel nihil, vel certè parum illis adjicare possis; ea omnia exscribere religioni duxi, maluique TE B. L. ad ipsos
 Auctores ablegare.

DE
SCRIBIS VETERVM
ROMANORVM,
Dissertatio V.

Habita Jenæ, Ao. clc lcc lxxxvii.

Responde

JOH. CHRISTOPH. SPIES,
Mægeldorfio - Norico.

§. I.

Vocabulum *Scriba* à scribendo de-
scendere, nemo, quod sciam, ambi-
git: undenam autem ipsum verbum *Eymolo-*
Scribo, originem suam habeat, diversas
apud Grammaticos invenio sententias.
Celeberr. *Kossius* cum *Nunnesio*, à Græco
γραφειν hoc vocabulum dēducit. γ. in c.
converso, & s. capiti apposito, quomodo,
inquit, à γλύφω, sculpo, à γρύπη, scru-
ta. Vel, dicit, est *Scribo* à στρέψομαι, sti-
lus, scripture: quid? quod & ab Hebraico
שׁרְטָה deduci posse arbitratur, quod ver-
bum

R

bum

bum, recensere, vel scribere, significare dicit. *Goropius Becanus*, lib. II. Hieroglyphicān hanc vocem accersit à Belgis, quibus scribere est *schrijven*: affiae nostro *Schreiben*. Quæ derivatio fortè non adeò ridicula est, ut nonnulli arbitrantur: maximè, si inter hodiernos Philologos, viros undiquaque doctissimos audire velimus, qui non tantum Latinam, sed etiam Græcam Linguam, maximam vocabulorum suorum partem Germanis Celtis & Scythis debere, partim probabilibus satis rationibus, partim etiam propriâ, tam Græcorum quam Latinorum confessione, clare satis ostendunt. Inter quos Celeberrimos viros suo merito commendandus est. *Daniel Georg Morhof Kiloniensis Academiæ illustre decus*, *Im Unterricht von der Deutschen Sprache und Poesie Cap. II.* III. & IV. Neque etiam probare possum ridiculam nonnullorum opinionem, qui in nostra vernacula lingua vocabula inventores cum Latinis convenientia, subito Generosos Germanos furti reos arbitrantur: quasi verò Germani, ante etiam quam Latina Lingua illis innotuit, non habuerint propria, quin, si accuratiùs inspicias, eadem quæ nunc vocabula, quibus animi sui sensa explicare potuerint; & ideo illa à confluxis ex Græcis & Barbaris Latinis mendicare demum debuerint?

Nos,

Nos, quemadmodum ex linguis, quæ hodiè supersunt, nullam agnoscimus reliquarum linguarum matrem, ita etiam nihil certi determinare audemus in tanta difficultate, quænam lingua ex his duabus suas voces alteri debeat, admirantes potius miram omnium ferè linguarum inter se convenientiam.

s. II. Cùm igitur à Scribendo descendet ^{Scriba} generalissima & simplicissima ^{Definitio} notione, cum *Glossatore Juris Graci Basiliatorum*, à Carolo Labbeo publicato, Scribam dicemus γραφεια, qui scribendo se sustinet, & ab eo suo munere potissimoque labore, (secundum *Isidorum, Originis lib. VI. c. XIV.*) hoc nomine indicatur. Et ita hæc voce usus est *Julius Firmicus, Mathe-*
seus lib. III. c. VI. Malitiosos, inquit, fa-
cit, malevolos, pessimosque in omnibus
actibus; sed aut adiutorios, aut Jurisper-
ritos, seu scribas vel exceptores, aut hor-
rorum prepositos, vel aquarum distribu-
tore. Ubi certè scriba nil aliud notat, quam tales hominem, qui quodcumque etiam literis seu notis exscriptum, lectioni traducit, & quomodo cumque rem quampiam chartis mandat, concipit aut excipit. Hi, observante *Barscio*, ex *Gellii Noct. Attic. Lib. VI. c. IX.* Scriptum facere dicebantur. Verba Gellii sunt: *Cn. Flavius, patre Liberto natus, scriptum faciebat,*

tiebat, isque in eo tempore Editi curuli
apparebat, quo tempore adiles subrogan-
tur, cumque pro tribu adilem curatorem re-
nunciaverunt. At adilis, qui Comitia han-
bebat, negabat recipere, neque sibi place-
re, qui scriptum faceret, cum adilem fieri.
Cn. Flavius Annii filius, dicitur tabulas
posuisse, scriptu sese abdicasse; isque adi-
lis curulis factus est. Scriptores item gene-
raliter appellabantur, quod *Donatus* do-
cet, in Adelphorum prologum: *Indiffe-
renter, inquit, omnes qui aliquid scripsi-
sent, Scriptores à veteribus dicebantur.*

Scribae s. III. Hi Scribæ, antiquitatis alii erant
alii *Pu- Publici*, qui Magistratibus potissimum ad-
blici, alii parebant; *Privati* alii, qui cuivis priva-
Privati. tim, qui illorum operâ indigebat, servie-
bant. Et hi, pro diversitate officiorum,
quæ obibant, diversa etiam sortiebantur
Librarii, nomina. *Librarii*, Scribæ à Libris, qui
nempe libellos & libros quosvis patronis
suis describebant. Unde etiam in Glossis,
Βιβλιογράφοι, Librarii interpretantur: &
D. Hieronymus, Epist. ad Niceain, Omnes
Scriptores à libris arborum, librarios vo-
catos suisse, docet. Quamobrem non au-
dimus *Isidori* distinctionem, planè non ne-
cessariam, quam libro VI. *Origin.* habet,
quando dicit: *Librarii, iidem & antiqua-
rit vocantur; sed Librarii, qui nova & ve-
teras scribunt. Antiquarii, qui tantum-
modo*

mōdō vetera. Nam (1) ex nomine libra-
riorū facile patet, eorum usum & no-
men latissimē patere, eorumque totam
artem circa chartas & libros occupatam
fuisse; quippe quos descriebant & vende-
bant. *Quin Horatii Interpres*, in Arte, li-
brarios cum Scriptoribus conjungit; Scri-
ptor, Librarius, Bibliopola. (2) *Antiqua- Antiqua-*
rii autem non solum ii dicebantur, qui *quarit.*
tantummodū vetera scribebant, sed in
universum omnes γράφοντες εἰς καλλιθέα.
Ita enim *Glossa* vett. *quas Wowerus, cap. γράφει.*
V. Polymath. adducit: *Antiquartus,*
ἀρχαιογράφος, καλλιγράφος. Hi Libra-
rii, dicebantur quoque *Librarii. Scriba.*
De quo. *Inscriptiones*: T. CECIENVS.
FELIX. AVGUSTALIS. SCRIBA. LI-
BRARIVS. Alia: Q. LVCRETI.
QVINTIANI. SCRIBAE. LIBRARII.

Alia rufus:

L. VIBIVS. AVG. SER. PAMPHI-
LVS. SCRIBA.

LIB. ET. A. BIBLIOTHECA. LATI-
NA. APOLLINIS.

Hi quoque Librarii scriptores, distingue- *Graci &*
bantur in *Gracos & Latinos*, utroque, aut *Latini.*
altero tantum nomine censiti; observante
Barthio. Graci talis Scribæ mentionem
ipjicit Inscriptio vetus:

AGRIAE. TRIPHOSAE. VESTIFICAЕ.
LIVIUS. THEONА. AB. EPISTOLIS.
GRAECIS. SCRIBA.

Narrat. S. IV. Privati hi Scribae, Notariorum quoque nomen aecipiebant; quando nimis verba dictantis vel etiam loquenteris, celeritate manus, & varia compendiosae scribendi ratione affequebantur, & chartis mandabant: de quibus *Manilius*, Libro IV. Astronomia.

Hic & Scriptor erit velox, nisi littera verbum ost.

Quique notis tinguam superet, cursumque loquentis.

ταχινός. Græcis, tales dicobantur γράφοτες, sic τάχθαιστοι οὐδέποτε, qui Novell. XV. ταχυγράφοι, & Plutarcho, in Catone, πιλογράφοι audiunt. Quales intelligit Hieronymus, ad Julianum, quando scribit: Apposito notario cogebat loqui, quæ velociter edita vox conseqüetur manus, & linguae celeritatem prenderent signa verborum. Eusebius quoque hos indicat, Historia Ecclesiastica lib. VI. c. XXI. Ταχυγράφοι ἐγγράφοι (Origeni) ἀλλίας ἐπίδη τὰς αριθμὸν περῆσσι τῷ ὑπαγραφεῖν. Χρόνοις παλαιμέροις ἀλλίας αἱμεθεοτες, Βιβλιογράφοι τε ὡς ἄπλιται, αἷς καὶ πόραις ἐπικαλλιγραφεῖν ποτεπέντεν. Ex quo etiam loco illud patet βιβλιογράφος, seu Librarios

rios ea, quæ Notarii notis consignabant, in literas redigisse. Quod expressius adhuc indicat *suida* locus, in ΩΡΙΓΕΝΗΣ ὑπηγόρεις τῶις ταχυγρά Φοις, καὶ οἱ βιβλιογράφοις αὐτὴν γνωστήν εγραφούσι τὸ καλλιγραφῶν εξουπισθέντας. i. e. *Dicitur* notariis, & librariis ac mulieres edocēta eleganter scribere descripsérunt. Pulcherrime autem idem hoc innuit *Paulus JCsus*, Cap. XL de Testamento Militis: *L. Tisius miles, Notario suo testamentum scribendum notis dicitur, & antequam littere perscriberetur via & defunctus est.* Ipsas autem has Notas compendiarjæ scriptionis, si curiosus lector penitus cognoscere cupit, adeat *Mich. Meissneri, Syntagma Philologicum de Adnotamentis Criticorum*; sive *De notis Sententiarum*. Eiusdemque *Apostolica Philologicum de Notarum Signis*. Curiæ Varisscor. for. g. Anno. cl^o I^c XXII; *M. Valerii Probi Grammat. de Notis Rom. interpret. libellum*. item *Magnonis, Petri Diaconi, & Papiæ, de Notis literarum libros. Prettenium, de Notis & Siglis Antiquis*, f. 12. Cizæ. 1660. *Trithemium, Libb. VI. Polygraph. Joh. Baptist. Portæ, Libb. VI. de occultis Literarum notis. Joh. Mabillon, de Re Diplomatica, sub fin. Lib. I. & Lib. V. p. 456. 457. Lutet. Paris. fol. Regal. 1681.* Adiecte quoque sunt Inscriptionibus Grutorianis.

rianis, Tironis, Liberti Ciceronis, & L.
Ann. Senecæ Notæ seu characteres, qui-
bus utebantur Romani Vect. in Scriptura
Compendiaria.

*Actores
Servi.*

§. V. In hunc quoque censum veni-
unt quos JCti *Actores Servos* vocant, qui
nempe redditus dōminorum à colonis exil-
gebant, peculio præerant & rationes con-
scribebant. Theophilo, in Institutionum
paraphrasi, talis vocatur *dioκτης πατρικού στοίχου*. h. e. ut Plautus loquitur in Asina-
riæ: *cui omnium rerum herus summam*
credidit. Ita dictus, quod ei omnium re-
rum actus incumbat. Horum mentio l. i.
§. ult. ff *de servo corrupto*: Deteriorem
facit Servum, si actori svasit, ut rationes
dominicas intercideret, vel adulteraret,
veletiam, ut rationē sibi commissam
conturbaret. Idem & *Dispensatores*, ab
antiquo æris pendendi modo dicebantur,
teste *Reinesso*, Epist. ad Hofmann. & Ru-
pert. XXXV. Vbi etiam ex hac sententia
aliquot Inscriptiones veteres illustrat Sed
& eos *Actores Servos* appellatos fuisse di-
cit, qui Servis aliis præponebantur: ac
proinde *Columellam*, l. i. c. i. per *Actorem*
ordinarium servum, qui reliquos modera-
retur indicare ait: per familiam verò, vica-
rios mediastiposque cum omni fæce. Haç
notione quoq; utitur *Petrionius* in descri-
benda *Trimalcionis* familia. Actorum ve-
ro

zò servorum meminit etiam Fabularum Milesiacarum conditor, lib. II. his verbis: *¶ conversa philodessposum requirit actorem, ¶ ei precipit bono custodi redderet fine morâ primum.* Græci, hos servos dicebant πραιτορας. Ita enim Hesychius: πραιτορες, απαιτηται.

§. VI. Officium talium scribarum, non *Officium Scribe- rum pri- gatorum* adeò splendidum erat; uti etiam conditio minus honorata. Et ad officium quidem quod attinet, vel dictantis verba compendiariis notis excipiebant, vel excepta, in literas redigebant, vel libellos tantum patronis suis vel libros etiam in Bibliothecas posteà vel privatas vel publicas, Augustam etiam domum referendos. deseribebant talesque stante adhuc Republica Proceribus fuisse, *Varro*, de Re Rustica libro III. cap. II. testatur. *Ibi vidi*, inquit, *greges magnos anserum, gallinarum, columbarum, gruam, pavonum; nec non glirium, piscium aprorum, ¶ cetera venationis, ex quibus rebus Scriba librarius, libertus ejus, qui apparuit Varroni, ¶ me, absente patrone, boffito accipiebat, in annos singulos plus quinquaginta millia e villa capere dicebat.* Invenies etiam, qui foliis Epistolis scribendis apparuerunt: quod colligi potest ex Inscriptione IV. superius §. III. adducta. Rationes quoque villaticas eos curasse, patet ex his, quæ *in proxi-*

proximè præcedente V. de Servis Actori-
bus diximus. Denique etiam Magnates
comitabantur cum pugillaribus, ut si quid
fortè notandum incideret, literis consig-
nare illicè possent. Testis est Sidonius,
Libr. V. Epist. XVII. Nec plus moratus,
~~mox suo scribâ, qui pugillarem juxta te-~~
~~nebat, ad me vocato, subditum sic Epî-~~
~~gramma composui.~~

*Condicio Scriba-
rum, Si-
tu.* S. VII. Conditio autem eorum ad-
modum Vilis & contemta erat. Unde
etiam non aemō ex Satyricorum numero,
Viles vocat scribas:

— Cum multa rei tulerint incommo-
da, tandem

Grande lucrum referunt! quid hoc?
Lucrensur ut asscm,
Tota resignatis fundunt patrimonia
fiscis.

Quid quod multa ferunt Servis indi-
gna? Siquid

Obliti generis, nunc vallis ad ofitia scribe
Manū sedent, illumque forum comitan-
tur cuncte.

Julius etiam Firmicus, Matheson lib. III.
e. VI. verbis jam superius adductis, vilibus
eos hominibus accenset. Sed & Cora. Ne-
pos. in Eumene, hoc indicat, quando ita
scribit: Isaque cum habuit ad manum,
scriba loco quod multò apud Græcos lemo-
rificans est quam apud Romanos. Nam
apud

apud nos, revera, sicut sunt, mercenarij scriba existimantur. Nec mirum, contemptos fuisse hos homines; multi enim ex illis mancipia & servi erant. Inscriptio vetus superius adducta:

L. VIBVS. AVG. SER. RAMPHILVS.
SCRIBA.

LIB. ET. A. BIBLIOTHECA. LATINA.
APOLLINIS.

Cicero quoque, lib. V. Epist. ad Familiares XX. Ita accepi librum à meo serve scribā, ut eundem acceperim à fratre etea. Sufficiant hæc de privatis Scribis, quis enim omnia hīc exponat? ad publicos nunc accedimus.

S. IIX. Publici Scribæ fuerunt, qui *Scribae* apparuerat singulis magistratibus, eq*Publici* nomine, ut rationes Publicas in tabulas referrent, & leges, actaque omnia describerent. Hi plerumque inter Apparitores Magistratum numerantur. Ita Cicero, lib. 3. de legibus: *Animadverto quosque in Magistratibus ignorantie juris suis tantum sapere, quantum apparitores ve-*line*tur. Hoc autem in loco Ciceronem de* Scribis loqui ostendit *Sigonius*, ex Plutarcho, lib. II. de Antiquo jure Civ. Rom. cap. VIII. Hi Publici Scribæ, non minus etiam *Librarii* vocantur à *Festa Librarii*, inquit, qui rationes publicas scribunt in tabulas. *Tabelliones* etiam ab *Isidoro*, *Tabel-* lib*liones*.

Hb. IX. cap. IV. Originum: Tabellio vocatur è, quod sit portator tabellarum. Idem exceptor, idem & scriba Publicus, qui ea tantum quæ gestis publicantur, scribit. Sed audiamus de his *Excellentissimum Dn. D. Schubartum*. Patronum meum maximum, Tractat. de Comitibus Palatinis, p.

Tabula. 254. hâc de re egregiè differontem: *Tabularios*, inquit, *vocabant Romani*, qui per singulas civitates rationes, atque chartas rei tributariae curabant, nomina debitorum prodebat, breves conficiebant ad *λογαριὰ exactoriis danda*. Tale hominum genus nostris etiam moribus non in usitatum est. Scribarum nomine publicorum veniebant, quibus acta publica & pericula magistratum commissa. Aevò Cassiodori adhuc suo munere fungebantur, qui formulam hujus elegantem in variis habet (locus est, Lib. XII. Epist. XXI. inferius adducendus) ubi tamen inscriptio, describarum seu tabellionum officio, recentioris manus est, veraque & antiqua hâc substituenda, Scribæ Ravennati. Tabelliones erant, qui tabellas, literas, cautions atque obligationes conficiebant, contractum & testamentorum instrumenta conserbabant forensibus negotiis se accommodabant. Suidas & Glossæ Nomitæ describunt: Ταβελλίων ἐπὶ τῆς αγορᾶς καθήμενος, διέσατο τε πολλὸν ἐπὶ τῇ ἀληθείᾳ

xvi

καὶ ἀρτῆ ἔχων, ἄταυτα ἐπιτελεῖ τὰ τῶν γραμματεῖα, ἕκαστον ἀντῶν ὅποι φραγίζων ἀντὸς οἰκείοις γράμμασιν.

S. IX. Nomina porro, Scribæ Publici, varia olim sortiebantur à Magistratibus, à quibus vel lecti erant, vel quibus adparabant: quod testatur *Reinesius*, Epistol.

XXXI. ad Ropertum p. m. CLXVIII.

Conf. Sigonium l. c. Pontifices enim, Du-

ces, Imperatores, Consules, Proconsules,

Ædiles, Quæstores, & plerique cæteri Ma-

gistratus, certos suos sibi Scribas adscisce-

bant, qui negotia eorum curabant scrip-

ptis, & Rationibus præerant consignandis,

quæ, magistratu finito, Reipublicæ offere-

bantur. Unde posteà *Scriba Pontificum*, *Scriba*

Ducales, *Imperatorii*, *Consulum*, *Procon-*

Pontif-
sulm, *Ædilium*, *Quæstorum* &c. quin &

Jurisperitorum & *Advocatorum* appella-

bantur. Quæ nomina accuratè collegit

C. Barthius, Advers. lib. LX. qui liber

Commentarium continet in Civitatem

Dei Augustini. Non tamen inter illos ap-

paret *Scriba Prætorius*, fortè, quia Au-

tores Indicis Inscriptionum, à Grutero col-

lectorum negarunt hujus generis scribam

inveniri? Sed accuratissimus *Reinesius*,

loco paulò antè citato. in Lapis Ladesta-

no Liburniæ reperiisse se testatur inscri-

ptionem, in quâ *Prætoriani* *Scribæ* men-

tio occurrat.

C.

Scriba
Prato-
ratus.

G. MODIVS. SCR. PR. VERONA
ANN. XX.

addit postea: Et cum adilium, quæstorum, scribunorum fuerint Scriba, vel quod lecti ab hisce Magistratibus, vel quod iis adparerent appellati, cur Prætorum nulli fuissent? Fuerunt fortassis hinc magistratus magis necessarii, & plures quam illi.

Scriba-
rum De-
curia.

§. X. Facile, spero, ex hactenus dictis apparet, ingentem Scribarum numerum fuisse in Civitate. Factum inde, ut in multis Decuriis sint translati, Quæstoriū nempè, Ædilitiorum, Prætoriorum, protut à Quæstoribus, Ædilibus aut Prætoribus fuissent lecti: & pro ratione illarum decuriarum, in quam quisque lectus erat, percipiebat emolumenta. Cujus rei testis esse poterit fragmentum tabulae æneæ Rom. cuius verba habentur apud Gruterum, p. D. C. XXVIII. in qua Quæstor Urbanus, qui ætarium provinciam obtinet, jubetur Scribis mercedem solvere. Sed ecce verba:

Q. VRB. QVEI. AERARIVM. PRO-
VINCIAM. OPTINET. EAM.

MERCEDEM.

DEFERTO. QVAESTORQE. QVEI.
AERARIVM. PROVINCIAM.

OPTINEBIT. EAM. PEGVNIAM. EI.
SCRIBAE. SCRIBEISQVE.

HEREDIVE.

EIVS.

EIVS. SOLVITO. IDQVE. EI. SINE.
 FRAUDE. SVA. FACERÉ. LICETO.
 QVOD.
 SINE. MALO. PEQVLATV. FIAT.
 OLLEISQUE. HOMINIBVS. EAM.
 PECVNIA. CAPERE.
 LICETO.

Cum autem hi Scribæ sèpius cum Patro-
 nis suis in provincias ire cogerentur, (nam
 in comitatu Præsidum in provincias cun-
 tium, omnes illi adjutores, ministri, comi-
 tesque erant, quos, cum usus ratioque
 provinciæ, tum dignitas ipsa magistra-
 tuum ac reipublicæ postulavit, v g. Lega-
 ti, Tribuni Militum, Centuriones, Præse-
 ti, Decuriones, allique militarium ope-
 rum rationumque adjutores atque mini-
 stri; præterea verò Scribæ, accensi, præ-
 cones, lictores, interpretes, tabellarii,
 aruspices, cubicularii, medici, & contu-
 bernales &c.) inde sèpius decuria istæ à
 Scribis vendebantur, ab aliis verò eme-
 bantur. Quâ de re rursus *Reinesius*, Epi-
 stola citatâ. Talis emtionis meminit *Ci-*
cero, in *Varum*: *Ad eos, inquit, me Scribæ*
revoca, si placet; noli hos colligere,
qui numulis corrogatis de nepotum bonis,
ac de scenicorum corollaris, cum decuri-
am emerunt, ex primo ordine explosorum
in secundum ordinem civitatis se venisse
dicunt. Eos Scribas secum discepentes
huius

Jus Scri-
bas le-
gendi.

*bujus criminis habebo, qui istos Scribas esse
moleste ferunt. Tametsi cum in eo ordine
videamus esse multos non idoneos, qui ordo
industrie propositus est, & dignitati, mi-
rabimur turpes aliquot in eo esse, quo cui-
vis licet precio pervenire?* Jus autem
Scribas in decurias legendi, præcipue pe-
nes Prætores, Quæstores ac Aediles fuisse,
indicat Sigo[n]ius, & quidem ex Ciceronis
Cluentiana, ubi hæc occurunt: Nuper
hominem tenuem scribam ædilicium, D.
Matrinium, cùm defendissem apud M Ju-
nium, Q. Publicum, Prætores, & M. Plæ-
torium, C. Flaminium, Aediles curules;
persuasi, ut scribam jurati legerent eum,
quem iidem isti Censores ærarium reli-
quissent. Affinia his habet *Livius*, Lib.
XL. Q. Petilius, Prætor Urbanus, eos li-
bros à L. Petilio scriba sumsit. Et erat fa-
miliarius usus, quod scribam eum, quæstor
Q. Petilius in decuriam legerat.

Officia
Scriba-
rum pu-
blicorum

§. XI. Officia Scribarum Publico-
rum, præcipue hæcerant: (i) Apparere
Magistratibus, quod præter illa, quæ jam
adduximus, confirmat etiam locus Plu-
tarchi, in Catone, qui in Latinam linguam
translatus, sic sonat: *Cato, cùm questuram
inisset, ministros & scribas coercuit, qui
publicas tabulas legesque tractantes, cum
adolescentes nocti essent quibus magistra-
ribus apparerent, quod ii prope*ci* inscien-
tiam*

dictis magistris egerent, potestare non cedebant, sed ipsi erant magistratus. Eos uero Cato apparitorum loco, ut erant, tractavit: Cùm alios fraudis, alios inscitis simularet. (2) Omnia ea, quæ magistratus è scripto volebat publicata, publicè populo prælegere & præconi subjicere editenda. De quo *Philippus Beroaldus*, in lib. IX. Apuleji. (3) Quæ publicabantur è gestis & in ea referebantur, consignabant, excipiebant & tabulis inserebant: unde *Isidorus*, l. c. Tabelliones eos dictos scribit, quòd ea, quæ gestis publicabantur, scribebant. (4) Pericula Magistratum illis commissa erant, quod *Cicero*, l. c. testatur: *Est verò honestus ordo, quod eorum hominum fidei tabula publica periculaque magistratum committuntur.* Quid autem pericula Magistratum hīc intellegitur, explicat *Barthius*: *Quod his verbis, inquit, Cicero dicit pericula magistratum scribis commissa, docet, quæ instrumenta, contractus, conventiones, pāta, aut ultimæ voluntates, aliavē talia, publicæ fidei credita forent, apud Scribas fuisse deposita.* (5) Leges quodammodo in manibus habeant & ex iis magistratis jus suggetebant, quod ex *Ciceronis* loco, Lib. III. de Legibus, colligi potest: *Animadverso quosque in magistratis ignoratione juris suit tantum sapere, quantum*

sum apparitores velint. Quod manifestius indicat Plutarchus, in Catone: *Cato, inquit, cum quaesturam inisset, ministros, & scribas coercuit, qui publicas tabulas, legesque tractantes, cum adolescentes nati essent, quibus magistratibus apparerent, quod ii propter inscientiam magistris egrent, potestate non cedebant, sed ipsi erant magistratus.* Eos verò *Caso* apparitorum loco, ut erant, tractavit. Elegantissimus denique est *Cassiodori Locus*, quo Scribas hos Publicos condecorat, lib. XII. Variarum, Scribarum, inquit, officium securitas solet esse cunctorum: quoniam jus omnium ejus sollicitudine custoditur: alios enim depopulantur incendia, alios nudat furtiva surreptio, nonnullis negligentia perit quod diligens auctor acquirit: Sed de fide publica robustissime reparatur, quicquid à privatis amittitur. Armarium ejus, Fortuna cunctorum est, & merito refugium omnium dicitur, ubi univerformis securitas invenitur.

Scriba-
rum or-
do non
magis
estima-
tus.

§. XII. Hæc & alia officia, ardua licet satis, quamvis obierint, nihilominus tamen primis illis temporibus, stante adhuc republica, non in magna auctoritate erat Scribarum ordo: Tribunorum enim ærarii ordini, quibus, ut *Varro* ait, attributa erat pecunia, ut militi redderent, postponebatur, & quemadmodum *Tribuni*

nī ætarii, ita etiam Scribæ è plebe fuerunt. Quin libertos quoque scribarum munus obiisse (quamvis rarius id acciderit) patet ex eō, quod Cicero, M. Tullio, liberto suo, scriba usus est. Unde etiam *Nepos* in Eu-
meniæ, scribarum munus multò apud Græ-
cos honorificentius fuisse quam apud Ro-
manos scribit: verba ejus hæc sunt: *Ite-
aque enim habebit ad manum, scriba loco,*
quod nullo apud Græcos honorificentius est
quam apud Romanos. Nam apud nos, re-
vera sicut sunt, mercenarii scriba existi-
mancur. Omnium autem vilissimus erat scriba
Nasalis Scriba; quod Festus indicat: *Na-* Nasalis,
valis ait, scriba, qui in nave apparebat, ^{Viliſſi-}
inter aliud genus scribarum minima di-
gnitatis habebatur, quod periculis quoque
ejus ministerium est objectum. Quæ verba
Barthini ita interpretatur: Cum omnes
scribæ non sint magnoœ existimationis an-
tiquorum moribus, nimirum distincti ea
ab officiis quique fuis, minimi tamen illi
merito habentur, qui ministerium illud
suum etiam cum mortis periculo faces-
sunt, operam scilicet suam locantes in na-
ves; classibus putè peregrè belli aut ne-
gotiationis gratiâ cunctibus. Qui etiam ex
Jacobi Cujacii Commentariolo ad Pomp-
ponium de Origine Juri, ostendere con-
sunt, neminem ex scribarum ordine in Se-
natum legi potuisse.

Ordo
Scriba-
rum sa-
men bo-
nestus.

S. XIII. Neque tamen inter contemnitos aut abjectos homines reputabantur nisi & ordo illorum honestus erat. quod Cicero, V. in Verrem testatur, Est vero, inquit, honestus ordo, quod eorum hominum fidei tabula publica, periculaque magistratum committruntur; Et honosifice de his loquitur in Oratione pro domo sua, quando dicit: Scriba, qui nobiscum in rationibus, monumentisque publicis versamus, non obstrum de meis in rem publ. beneficiis suum iudicium decresumque esse voluerant. Barthius etiam, Adversar. lib. L. in Inscriptioibus se legisse testatur scribarum titulis additam vocem HON. quae honestam talium hominum opinionem indicaret. Adducit etiam in hanc rem, ex Wolfgangi Eazii Commentar. Reipubl. Romanae. Lib. V. cap. XVII. hoc monumentum: D. M. M. ATINIO. AEL. F. PAL. PATERNO. SCRIBAE. AEDILI. CVRVLI. HON. VSVS. AB. IMP. EQVO. PUBLICO. HONOR. PRAET. CON. II. BRAGHAR. AVGVSTAN. TRIB. MIL. LEG. X. Ex Ingenuis quoque illorum Ordinem maximam partem constitisse, confirmat Carol. Sigonius, lib. II. de Antiquo Jure Civ. Rom. Cap. XV. Scribas, inquit, ex hoc numero eximus; non quod non apparitorum numero fuerint, sed quod eorum ordinem ex Ingenuis possemus,

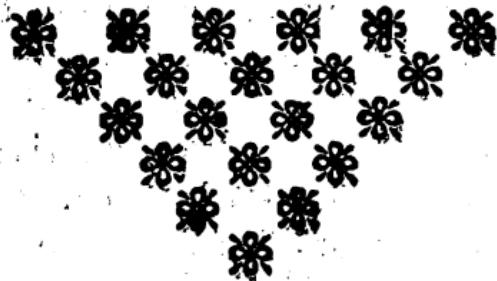
petita, quām ex libertinū confisisse ani-
mad vocem. Si quidem ē antiquus ille
scriba Positifoum, L. n. Flavius, non liberti-
nus fuit, sed libertins filius, & Cicerejus
Scriba Scipionis, prator legāmon patruisset,
nisi ingenitus fuisset. Neque etiam finie-
rep. magistratus ulli libertinorum ordinis
patuerunt. Neque etiam adiutum omnem
adboneret illis interclusum fuisse, ex di-
ctis, apparet. De Hoc enim Cicerejo, Sci-
pionis Africani scriba, Kalerius testatur,
cum, cum in campum Africani filium can-
didatum, prætoris Comitiis deduxisset, se-
que omnibus centuriis Scipioni anteferri
vidasset, & templo descendisse, abjectaque
candida toga competitoris sui suffragato-
rem agere cœpisse, ut scilicet Præturam
melius Africani memoriae concederet,
quām sibi vendicaret. Quin, si magnis Vi-
ris fidem habemus, ab his alijsque talibus
indivulsi summatura magistratum Com-
itibus. Εἰς ἐπερ ή Ρωμαίων Δυναστία
μετέπειταν εἰς μοναρχίαν, prognati tandem
sunt, cum præmiorum loco certis postea
terris donarentur, & ab iis titulos cape-
rent, quos hodiè, Honoris titulo, Comites
appellamus.

§. XIV. Sed ne ultra terminos huius
dissertationi præfixos excurramus, hic ca-
lamum figimus, longè enim diversam &
honoriorem sortem Scribarum sub Im-

S 2

pera-

peratoribus, maxime vero Gracis, fuisse,
homini ignotum esse poterit, qui varia
Imperii Notitias aliaque hujus farina
scripta diligens evolverit. Quos vero ho-
nores obtineant, quibusque in dignitatibus
hodie jure suo versentur Scribæ, im-
primis Publici, ob insignia in omnes res
publicas merita, quamque longè melius
illorum grata in suos officia agnoscant.
hodierbi rerum publicarum moderatores
quam superbi olim Quirites, quibus omnia
scire literarum opus servile erat, notius
est, quam ut hic demonstrari debeat. No-
bis igitur hac vice de Scribis Veterum
Romanorum hæc dixisse
sufficiat.

SYMPOSIA SAPIEN.

TVM. *Actus de Antifonis*

Dissertatio VI. Sollemnis *Actus No.*

Habita Jenz. Pro Loco in Ampliss. Fa.
cultate Philosophica obtinendo.

Ao. cl^o I^c lxxxvii.

Respondens

THEODORO RHEVENT,
Spantovieni Marchico.

PRO OENIM.

*Pro-
missum.*

EPΙ τὰς αφάκι λέπτη καὶ τὰς αφάκι Αἴθ-
ημει χολάκις καὶ διάτριβάκις ἀναπίμπη-
σμη τὰς ἐν λυκείῳ, τὰς ἐν Ακαδημίᾳ,
τὴν Στοάν. Non sine ratione Te, B. L. istuc
ablego cum μαθίσατο Plutarcho, si
veterum Sapientum precepta ediscere,
divinorumque humanae Sapientiae oracu-
lorum mystes evadere, non vano laboras
animi conatu. Si quæ Gens, si quæ Natio,
quas sol unquam aspexit, quæ ingeniorum

S 4

scil-

Felicitate, doctrinæ excellentiâ, eruditio-
 nisque exuberante floruit copiâ, reliquis-
 que omnibus palmam dubiam reddidit ;
Graeca certè est. **Latium**, cum eâque uni-
 versi orbis dominam si objicias? fidem te-
 stor veterarum chartarum, quæ, quic-
 quid habuere Sapientiæ antiqui Romani,
 ex Græcia eos petiisse clamant. Reliquæ
 Europæ vix ut memorentur dignæ gentes.
 Druidæ Germanorum, Bardique Gallo-
 rum, non levi, fateor, pede genuinæ sapi-
 entiæ tristes attigere ; sed attigere.
 Quin ex omnium Gentium sapientiâ, Ju-
 dæorum solam sanctissimam exceptam
 velim; quid enim luci eum tenebris, quid
 auro cum scoriis commercii est? Non im-
 merito hic profani illius hominis verba,
 mea facerem, qui in convivio rogatus ut
 oraret, nihil aliud dignatus est dicere
 quam hoc unum. Quæ ipse hosset, ea
 in præsentia non esse tempestiva, quæ
 verò tempestiva essent, eorum se igna-
 rum esse. Miraris forsitan, L. B. qui
 Græcorum Sapientiam ambitioso ferò
 elogio extollam? non miraberis, cœnido,
 si rationes & caussas, quæ me ad id facien-
 dum impulere, cognoveris. Vna extanto
 mihi sufficiat numero, quam vel ipsâ ex-
 perienciâ satis mecum confirmationem agno-
 sces: Lege Scripta Græcorum, & caussa
 in promptu erit. Nonne ex ipsis, ut solum
 hoc, & quidem minimum afferam, cogno-
 scis,

scis, illas omne se tempus perdidisse arbitratus fuisse, quod sapientiae studiis non impenderint? Quin, vel ipsi Latini id te docebunt. Gellium modò evolve, hominem quidem Latinum, à Græcis tamen Mosis enutritum, & abundo is Tibi afferatum nostrum probabit: Nam sub gratissima Veris initia, apud Balneas Sitias, in area sub calido sole, cum Favorino Philosopho ambulantem, Sallustiique Catilinam legentem, deprehendes, lib. III. c. I. In Lycei atriis vespera ambulantem cum sodalibus, & Catulliana carmina examinantem invenies, Lib. VI. c. XVI. Laxandi levandiique animi gratia, in Agrippæ campo deambulantem, cum duobus Grammaticis de Analogia Linguæ Latinæ differentem, videbis lib. XIV. c. V. Cum duobus Philosophis celeberrimis & Favorino suo, Ostiæ, in littere, cum iam advespera sceret, ætate anni nova, de summa felicitate contentem audies, Lib. XVIII. c. I. Præterea apud Sigillaria, in libraria, cum Julio Pau-lo, viro doctissimo aliisque Grammaticis confidentem, Fabiique annales unum ex iis emendantem, laudabis mecum, Lib. IV. c. IV. Eundem, in libraria, contra vaniloquum quendam Grammatistam, de loco quodam ex ὑδροχόῳ M. Varronis dispu-tantem, percipies Lib. XIII. c. XXX. Sub picius Apollinaris, in Sandaliaria apud li-

brarios, jactatorem quempiam & venditatem Sallustianæ lectionis, postquam cum eō disputasset, falsè quidem, doctè tamē doridet, Lib. XVIII. c. IV. Bibliothecas si adire placebit, deprehendemus Gellium nostrum in bibliotheca Templi Trajanī, unā cum aliis, Edicta veterum Prætorum scrutantem & explicantem, Lib. XI. c. XVII. In bibliotheca Tiberiane domus, eum Sulpicio Apollinari aliisque sedentem reperies, ibidemque de Titulo libri cuiusdam, M. Catonis Nepotis, disputantem, Lib. XIII. c. XIX. In Bibliotheca Pacis, L. Aelii commentarium de proloquiis scrutantem, habebis Lib. XVI. c. VIII. Quid? quod nec cum ad ægrotos inviserent valentes, nec ipsi etiam ægroti, otiosi erant. Gellius enim noster, comitantem Celsino Juliano, ad Cornelium Frontonem, pedes graviter ægrum cum viseret, circum undique sedentibus multis doctrinā aut genere aut fortuna nobilibus Viris, de Latinæ Linguæ elegantia & proprietate discurrentem audivere ipsum ægrotum Frontonem: quod testatur, Lib. XIX. c. X. Et, quid multis opus? in ipso otio negotiosos deprehendere licet antiquos veræ Sapientiæ sectatores. Favorinus enim Philosophus, vel in ipso vestibula ædium Palatinarum, salutationem Cæsaris operiens, de verborum significatione disputat. Lib.

Lib. IV. c. I. In otio & confessu complurium doctrinā excellentium virorum, legabantur Romæ Ennii libri, & de obscurioribus in iis verbis disputatio instituebatur, Lib. XVI. c. X. Idem fecere Gellius sociique ejus, cum Puteolis, æstivarum ludum & jocum in literis amœnioribus & in voluptatibus pudicis honestisque agitarent. Lib. XVIII. c. V. conf. Lib. XIX. c. V. Sæpius quoque laudatus Favorinus Philosophus, quum in hospitis sui Antiatem villam æstu anni concessisset, cum scilicet & discipulis suis, super Pindaro Poëta & Virgilio differuit, teste Gellio, Lib. XVI. c. X. Non spero igitur, Lector, amplius miraberis, qui factum sit, ut antiqui ferè singuli, cum eruditio[n]is thesaurum possederint, quem hodiè in universis vix repetrere licet; si cognoveris, eos & in Ambulationibus, Librariis, Bibliothecis, quin & in ægrotorum cellulis & in omni omnia òcio, Philosophia[re] liberatioribusque disciplinis operam navasse. Propriùs tamen ad sententiam meam accedes, si cognoveris, Antiquos Sapientes inter pocula etiam, inter quæ tamen Philosophiam tanquam matrem familias loqui non debere, rigorosi nonnulli Orbitali censuere, disputasse, adeoque vel inter ipfas Bacchus, Musas quaesivisse. Quod, ut prolixius Tibi demonstrarem, presentem Dissertationem
con-

conscribere volui, in quâ, quicquid de Philosophorum aliquotumque virorum Sapientum Symposiis & Conviviis ex antiquis monumentis eruere potui, eo, quo res patitur, ordine servato, ante oculos pono; laute satis à Te exceptus, si conatus meos ad palatum Tuum esse intellexero.

§. I.

VItæ medici Doctorisque longè clarissimi, Platonis verba, quibus Agrigentinorum insanas substructiones & adipata convivia eleganter notavit, haud forsitan incongruè hic usurpare possum, in adumbranda Græcorum ferè omnium luxuriâ: Τας ελληνας ὀικοδομεῖν μὲν, ὡς αἱ βιωμένες, δειπνεῖν δὲ, ὡς αἱ πεθυμούμενες, i. e. Perinde Gracos adificare, ac si vieturi perpetuo forent; itemque convivari, velut semper morituri. Nemo dubitat, qui, quid sit Græcorum more potare, noviterit, quique πλυθρόντος illud: ή πίθι, ή αἴρι, in illorum conviviis resonuisse adiverit. Tot nomina, quibus conventus suos, eundem in finem institutos, exprimebant, fidem verbis meis facient majorem. Communissimum illis nomen erat, Συμποσιον, quam vocem Cicero, de Senectute, *Compostationem* vertit. Vbi simul questionem illam examinat, an Latina appellatio convivii melior sit quam Græca

Συμπο-

Συμποσίον; quod itidem investigat Henricus Stephanus, in variis suis Schediaismatibus, & quidem Lib. I. Schediaism. VIII. πότερον quoque & μάτον, compotationem sive convivium Græcis notat. Ita πότοι οὐρεχεῖσι Menandro sunt, compotationes assidue. Δοξή, usurpatur à Læsā, cap. V. τιμῆς δέ γὰν μεγάλην, quod interpretes reddunt, fecit Convivium magnum. Εἰσαμα, συστίπον, ουρεσία, σύνοδος, ἐνωχία Δαις, εἰδαπίν, θόιν, θαλία, θίασος, θραγος. Συναγέγειος, Αἴγαστος, Αἴγαλος, ιβητήρειος, καλυκέτος, κώθων, κλητάριος. Omnia hæc, partim generatim, partim verò speciatim, per Synecdochen sicutam, generatim sèpè, pro quovis convivio usurpari, prolixè ostendit Wilhelmus Seuckius, Lib. I. Antiquit. Convival. c. I. Ex his, exemplo sit vox Θοίν, quæ propriè epulum, Peorūm gratia celebratum, denotat, sic dictum Αἰθαναος, Lib. II. ὅτι Δεκα οἰνωδαί δέννυντι λαδινούς, quia propter Deos largiōs vino indulgendum esse putabant. Hæc tamen vox, Hesychio, simpliciter est ινωχία, τροφή, καὶ τένεφή, ή τράπηζα. Θαλία οἱαὶ Atheneo, Lib. II. dicitur, ὅτι Θεῶν γέριν ιλίζοντο, καὶ ουγέσσου. Hesychio verò est Θαλία, οὐθηνία, ένωχία, παρηγύρις, τρέσσα.

ψις Θίασος, Hesychius δὲ μόνον τὸ Βαχ-
χιὸν πλῆθος, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐργατικὸν &
ἰωαχίαν interpretatur. Sic Εὐφρενός, ἢ ἀγνὸς
μέρος δεῖπνος, ἢ ὁ συμβολῆς δεῖπνος,
simpliciter etiam ἰωαχία est laudato He-
sychio. De iēnētējōis locus est apud Aſbē-
nām Lib. X. καὶ τὴν ἡδονὴν δὲ τινες αὐτο-
ιωλασσοι οἰνοχοῦσσιν αὐτοῖς, θεως Διὸς τὸ
ἡεπήρια καλεῖσθαι τὰ συμπόσια. Hesychius,
ἡεπήρια exponit, per εἰσιατήρια, εἰσιατήρια
verò per ἰωαχίαν &c. Dies me deficeret, si
omnia Græcorum vocabula, quibus con-
vivales conventus exprimebant, venari
vellem, multo minus charta tantam no-
minum farraginem caperet. Neque etiam
īsporum conviviorum minor erat nume-
rūs. Ut omittam nunc quotidianam illo-
rum consuetudinēm, quā singulis diebus
quater cibo ac potu corpus reficiebant; di-
luculo nempē, quod vocabant αἴρατισμα
aut αἴρατιμον; quod sequebatur αἴρεσσα
(vel etiam Σείρην aliquando dictum) Inde
ἴατέρισμα, cuius hora erat, cum jam no-
deficeret: Postremò δόρπος, (quod re-
centiores δᾶνος etiam appellarunt) De
quibus videri poterit Aſbēnās, Lib. I. &
Lib. V. itemque Casaubonius, in Animad-
versionibus, Lib. V. cap. IV. Celsus Rho-
diginus, L. A. Lib. XXVII. c. XXIV. nec
nisi

non *Strackius*, l. I. c. II. Sollenniora saltem recenserem illorum convivia, nisi quidem & in hoc insufficientis conviviorum enumerationis crimen timerem, quod facile mihi objici posset. Enumerabit tamen *Strackius*, in laudato jam libro passim, quem proinde exscribere religioni duco. Nolim verò existimes, Græcos nostros meras φλιγμανέσσις τραπέζας, & παυδαρίας celebrasse, in quibus luxuriosus hōspes

κρητῶν δὲ πίνακας παρίθηκεν αἰχάρας
παντοῖων,

Neque semper

πίνακος ἵκαστης ἡμέρας δύν' ἡμέρας,
Διεσπειόμενοι τὰς κρητάριθμος υπὸ τῆς
ἀκράτειας.

Nomina, quibus moderatiora & frugiliora convivia exprimebant, clare indicant, non omnem eos temperantiam atque frugalitatem ejurasse: Nota sunt eorum συμπόσια λιτά, μέτρια, ἀφελέα, ἑυπλία, εὐδαιμονία, ἀθερυπία, αφλέγματα &c. In ore versantur proverbia, cœnorum frugalitatem haud obscurè indicanda: *βιθυνός κρότος*, si *Junio* credimus in Adagiis, haud minus de convivio luxus experte, quam de Saturnini seculi frugali victu usurpatur. Per *Hecatas cœnam*, magno Erasmo teste, vates perparcum & im-

& impendiò frugalem convictum indica-
bant. *Iccī cœna, iñx̄s δεῖπνον, Eustathio*
interpretē, de cœna admodum parcā &
frugali dicebatur, ab Icco, Tarentino Me-
dico, nomen habens, Ος ὁπί βίς ἐντλία
εἰς παρόμιαν κατα. Exemplis hoc asser-
tum probari si velis, dabunt tibi multa,
paucæ hæ chartæ, in quibus de Graeco-
rum Sapientum Symposiis & δεῖπνοι
prolixius agere constitutum nobis est.
Quæ Philosophorū cœnæ ob frugalitatem
ita se olim commeridabant, ut, si *Philoso-*
phicam cœnam dixeris, haut aliam quam
frugalem & parcam dixeris. Erant vero
hæc Symposia, conventus doctorum viro-
rum, in quibus inter fercula atque pocula,
non tam gulæ ventrique serviebant, quam
honestis sermonibus, aliquando etiam de-
rebus gravissimis disputationibus, se invi-
tem oblectabant. Ita, ut qui tali convia-
vio interfuisset, haud vanè Timothei,
Atheniensium Ducis, verba de se usurpare
potuisset, qui, *Aeliano, Var. Histor. lib.*
II. c. XVIII. teste, ἀρχιγέλη Φεις ὑπὸ Πλά-
τωνος, εἰς τὸ ἐν Ακαδημίᾳ συμπόσιον, καὶ
ἰσιαθεῖς αὐτοῦ ἀμας καὶ μεστιῶς, ἐφη-
τεῖς τες εἰσίν τιτανελάθων. Οτι ἀραιοὶ¹
τοῦ Πλάτωνος δειπνούτες καὶ τὴν ὑστεραῖς
καλῶς θάγγονται i. e. *Assūtus à Platone
ad convivium Academicum, ex frugali-
mūscis.*

musicaque canis exceptus, reversus ad suos dedit. *Quicunq[ue] Plasone scimus etiam postero die bene habent.* Quia autem hac convivia alia Ordinaria fuerint & quotidiana, alia Annua, alia ad certum anni Tempus adstricta, alia denique Nulli certo tempori destinata, de his omnibus ordine agemus: si prius Auctores quosdam, qui vel integra volumina de his Sapientum Symposiis sermonibusque in illis habitis conscripsere, vel etiam in aliis scriptis suis horum Symposiorum mentionem fecere, indicaverimus.

§. II. Ex his agmen ducat *Plato*, qui sapientia in divinis suis scriptis, inter alia, *Symposium* tale quoddam reliquit. Sed & condiscipuli ejus, *Xenophon* *Symposion* habemus, in quibus ambobus, *Quæstiones* & *Disputationes* enarrantur, in conviviis illis agitatæ: ex quibus tamen inter se collatis conviviis, quomodo animi scribentium inter se affecti fuerint, si vel maxime *Athenaeus* in *Vndeциmo*, *Laertius* in *Platone* & *Gellius* in *Decimo* quarto tacuisserint, perspicere abunde posset. Verum etiam *Speusippus*, *Platonis* in *Schola Successor*, *Plutarcho* teste, colloquia in convivio habita conscripsit; qui itidem *Epicurum*, *Hieronymum Rhodium*, & *Dionem Academicum* similia scripsisse, Lib. I. *Symposiacum* testatur. De *Epicuro* certè consenserunt.

tientem habet *Athenaeum*, Lib. V. p. m.
 186. *Aristotelem* etiam & *Xenocratem*,
 paria tradidisse, idem *Athenaeus*, l. c. testa-
 tur. Tois Φιλοσόφοις, inquit, Πριελές ή
 συνάγκοι τας νέας μετ' αὐτῶν περί τινα π-
 ταγμένου γόμον ἐνωχεῖσθαι. τῷ γὰν Σενο-
 κράτῃς ἐν ἀκαδημίᾳ καὶ πάλιν Αριστέλης
 συμποίκοι τινὲς ἔστη νόμοι. Ex quibus ver-
 bis, Celeberrimus Casaubonus occasionem
 sumit restituendi locum illum, qui in Dio-
 genis Laërtii Vita Aristotelis occurrit; ubi
 auctor, in catalogo Aristotelis librorum,
 νόμος συστήματε eum reliquise com-
 memorat, pro quo Casaubonus legere mavult
 νόμος συντελείας, quos eosdem esse ac
 συντελεῖς, ex Aristophane ostendit ad
 Lib. V. *Athenaei*, cap. II. Præterea vero
 audatus Diogenes, peculiare opus elabo-
 rasse *Aristotelem*, quod συμπόσιον nomi-
 naverit l. c. asserit. In quo dubio procul
 cæceros initatus est, variasque questio-
 nes per convivales ejusmodi dialogos
 examinavit. An vero *Geloi Archestrati*
Deipnologia, cuius mentionem facit *Athe-
 neus*, lib. I. *Timachidas* item *Rhodius*,
Vndecim libris Cœnarum, tum etiam *Nu-
 merius Heracleotes*, *Metreas Pitaneus* &
Hegemon Thasius, qui omnes inter Con-
 viviorum Scriptores ab *Athenaeo*, l. i. lau-
 dantur, de talibus Philosophorum Sym-
 posiis

posuisse mentionem fecerint; licet id vero
 perquam simile sit; pro certo tamen affir-
 mare non adsum: maximè, cum ex illorum
 operibus nihil ferè ad nos pervenerit. Non
 tamen heic prætermittendum censeo.
 Plutarchum, qui præter peculiare scri-
 ptum, cui titulum fecit, *Sextum Sapienti-*
um convivium, novem integros libros
 compositus Συμποσιών, i. e. *Conviva-*
lium Disputationum. In quibus non tan-
 tum de ipsis his Philosophorum Convi-
 viis, multas easque elegantissimas Quæ-
 stiones proponit & examinat, sed & præ-
 terea de multis, quæ ad Universam Philo-
 sophiam illustrandam faciunt, quasi inter
 pœcula de ipsis ab Eruditis actum esset,
 more suo, id est accurate & erudite dispu-
 tat; ut adeò vivam nobis faciem talium
 conviviorum reliquerit. Quod non impa-
 tri laude facit *Athenaeus*, in aureo suo *Aer-*
tyrosolis οντι στρατηγῷ λόγῳ λα-
 gariσθεντοι Ρωμαιοι αὐτῷ, τῇ τύχῃ πειθαρί-
 οντος κατὰ πάντας πανδειας λαστιφοροτάτας
 ἐν τοῖς εαυτοῖς διατυπώνταις πολεμήσθεντοι, εἰ διε-
 τοκεῖτο δινοι τοις καλλίστοις εἰς εἰρήνη-
 νεοστέν. i. e. (ut quidem *Jacobus Dale-*
champius vertit:) *Laurentium Romanum*
civem nuct orfingit fortunis splendidum,
eruditissimos quoque genere disciplina-
 T a r u m

rum viros, convivias ad se vocasse, & inter cœnandum, eorum, quæ pulcherrima sunt, nibil præteritum sufficere, de quo sermo non sit habitus: quod profectò ipse, quæ in opere illo egregiæ dissertationes continentur, abundè probant. Præter hos, etiam *Macrobius*, in *Saturnalibus*; *Gellius*, in *Noctibus Atticis*, aliquæ passim, talium cœnivororum mentionem injiciunt: quorum omnium nomina neque jam succurrunt, neque, si succurrerent, omnia recensere operæ precium foret. Nobis hâc vice eos, qui datâ operâ de *Sympōsīs* hisce scripserunt adduxisse sufficiat.

§. III. Ut verò propriùs ad proposi-
tum nostrum accedamus, ipsos antiquo-
rum Sapientum Convictus atq; Convivia
considerabimus. Vbi haud extra oleas va-
gaturum me spero, si de iis conviviis Sa-
pientum, quæ Perpetua & Ordinaria erant,
quæque Convictus potius quam convivii,
vulgari notione accepti, nomen meren-
tur, exordiar. Inter quæ meritò priimum
locum sibi vindicat Celeberrimum illud
Atheniensium Prytaneeum. In quo Pryta-
nenses Senatores, penes quos summa Rei-
publ. judiciorumq; erat potestas, singulis
diebus convivari solebant. Ita enim *Athe-
næus*, lib. V. συνδιπνευ ὅσημέραι οἱ ωραὶ πρό-
τανιν, τῷ φροντὶ σωτῆρια, τῷ πόλεων
σύνδεσμῳ. Nonnen hoc accepit, ut qui-
dem

dem Thucydidis Scholiastus vult, ἵπειδη
τοῖς ξάθυπτοις Πρυτάνεις, οἱ τῶν ὅλων
πραγμάτων διοικῆται. I. e. quia ibi Pryta-
nies sedebant, penes quos erat rerum omni-
um administratio. Alii, inter quos Su-
das & Erymologici Auctioꝝ, Πρυτανῖον
dictum volunt, quasi πρὸς ταμεῖον, quod
frumentum istuc publicum seruaretur: et
alii, quasi πρὸς ταμεῖον, de quo rursus
Thucydidis Scholiast. Κλλοι δὲ Φασιν, ὅτι
τὸ Πρυτανεῖον πρὸς ἄν ταμεῖον, ἐνθα καὶ
ἄσθετο πῦρ. I. e. Alii verò dicunt, Pry-
taneum appellatum, tanquam ignis prom-
ptuarium, ubi & ignis inexstinctus esset.
De quo vid. Meurſ. lib. I. Athen. Attic.
Ampla erat & magna domus, non procul
ab Aglauri Templo sita. Ita namque Pas-
fanus siccum illius describit, in Atticis,
Πλησίον δὲ Πρυτανεῖον εἴνι, ἐν ᾧ γόμοι, τῷ οἱ
Σόλωνός εἰσὶ γεγραμμένοι, καὶ θέσην αὐτῆ-
ναι αὐγάλματα κεῖται, καὶ εἰσίας. Exestrut-
tā à Theseo. cùm Athenas ordinaret, si
Thucydidi fidem habemus, qat lib. II.
Ἐπιοὺς δὲ, inquit, Θησεὺς ἔβασιλευσε,
γενόμενος μετὰ τῆς Συντῆς καὶ δυνατῶς, τά
τε ἄλλα διεύσπειτε τὴν χώραν, καὶ πατα-
λύτας τῶν ἀλλων πόλεων τὰ Τί βελευτήρια
καὶ Τίς αἰρχαὶ, εἰς τὴν τοῦ πόλιν μητρὶν βα-

λειτηρίου ἀποδεῖξε, νοι Πρυτανίον. Συμβολής πάντας. i. e. Postquam Theseus regnum tenuit, qui prudens pariter & potens erat, cum in alias regionem exornguit, cum sublatis urbium ceterarum curiis ac magistratibus, unā curiā constitutā, & Prytaneo, in eam civitatem, qua nunc est, omnes coegerit. In hoc igitur Prytaneo, Quinquaginta Senatores, ex numero illorum quingentorum qui Πρυτανεῖ dicebantur, (illorumque confessus Βελὺν πεντακόσιον) singulis diebus conveniebant, & sumul epulabantur in rotunda quadam domo, quae Θόλος fuit appellata; quod testatur Pollax: Θόλος, ίμψις, εὐη σωματική εὐεσθία μηδέπας πεντηκόντα Της Τοῦ πεντακόσιου Βελύν πρυτανίου της Φύκης. i.e. Theseus est locus, seu adspicuum rotundum, in quo singulis diebus Prytanenses illi L. Senatores simul cenabant. Suidas item: Θόλος, ο. τόπος, εὐθα ἐδέιπται οι πρυτανεῖς, Διοτί τὸ οἰκοδομεῖται αὐτὸν. σφρόγγυλον. Confer *Gal. Rhadig.* lib. XIII. c. 32. Neque verò hi quinquaginta tantum Prytanes ibi epulabantur; sed etiam alii viri de Re. publ. bene meriti ad convivia illa admittebantur; Nam Cleomanti, posterisque ejus, publicus in Prytaneo vietus præbatur, quod *Lycurgus*, *Orat. in Locratēm*

com. restatur; Harmodii item Aristogito-
nisque posteris, teste Isae. Hippocrati
etiam posterisque, ut *Soranus* in vita ejus
scribit. Nec vulgaris erat honor, si cui vi-
etus in Prytaneo publicus decerneretur;
quod vel ex Ciceroni loco, lib. I. de Ora-
tor. colligi potest. *Interrogatus*, inquit,
Socrates, quam quasi estimationem com-
muniisse se maximè confiteratur; respon-
dit, *se* memuisse, ut amplissimis honoris
bus & præmiis decerneretur: & ne si vñ
Hermippidiam in Prytaneo preberetur.
Qui contentit Diog. Laërt. in vita Socrati,
lib. II. quem vide. & confirmat id pro-
verbium: *Prytanet digna alimentis*; De
quo Cælius Rhodigenus, Lib. XVII. Antia
qv. Laërt. c. LIX. *Prytanet digna alimentis*
nuncupantur; quæ cum virtute perpe-
trari. Nam Atheniensibus maximum bia-
bonos. Cibus illorum admodum tenuis &
vili erat; *Athenæus* enim, IV. Deipnoso-
phist. p. m. 137. scribit, ordinariè Mazam
illis exhibitam fuisse, extra ordinem verò,
quando dies festus esset, Panem datum.
Verba ejus hæc sunt: Σόλων δὲ τοῖς ἐν πρυ-
τανεῖ σίτιμοις, μάζαι παρέχεται καλύνει-
σθοι δι ταῖς ἱερᾶς πενταστολῆς θέναι, με-
μένηνος τὸν διπλού, ηδὲ γαρ ἵσσεις τὰς
ἀριστεῖς συτάγμα πρόστον Αὐγουστινα, φύ-
ετο δὲ ἀλφιτα Φιλία. Inter hæc canvi-
via

via, Senatores hos deo dignioribus robis
disputasse, haud facile quis dubitabis, & si
quis dubitaret, haberet Plutarctum ma-
nifeste id testantem, Lib. VII. Sympasisc,
Quæst. IX. ubi, Græcia, inquit, que pluri-
mis usq[ue] est bonorum insitiorum generi-
bus, & maximè à prisca gente usurpatis;
in vino eorum collectaverunt primordia. Nam
qui ap. Cretensem Andreia, quasi Vinalia,
ap. Spartanos Phiditia, quasi Frugalia
quondam erant, loco eorum eorum
dierum & confessus apimentum frumentis
sive, puto, etiam quoniam est Prytanum,
& Thesmothesorum. Neque tamen sola
Athenæ suo ornata erant Prytanæ, sed
singulas quoque totius Græciae Urbes sup-
olim Prytanæ habuisse, cum magno Gen-
saubone affirmare quis possit. Tarenti-
nos enim suum habuisse Prytanum, Do-
phosophistæ narrant, ap. Athenæum, lib.
XV. dicunt enim Diogenium juniores. Si-
ciliæ tyrannum, Tagiæ invas. èc. τὸ πρύτανον
νεῖον ἀναδένοντα υπενεισόν δυνάμενον καθεῖται
εγέρτες λύχνους, δοὺς δὲ τῶν οὐρανοῦ εἰς αἱρε-
μὸς εἰς τὸν ἐργατὸν. Corinthiorum τρεψα-
νεών mentionem facit Pausanias, in Co-
rinthiæis. Rhodiorum & Mileforum,
Aristoteles, in Politicis. Tenedio-
rum, Pindarus, in oda in laudem Arista-
goræ. Siphniorum, Herodatus, in Tha-
lia. Thasiorum & Theophrastus, libr.

de

de Odoribus. Mitylenaici, Athenaei,
lib. X. Cyziceni, Livium, lib. XL. Eleo-
gum, describit Pausanias. Ephesini, memi-
nit Achilles Tassis, libr. VIII. de Amor. Leu-
cipp. & Clitoph. Naucratitarum. Egyptio-
rum, Athenaeus, lib. IV. &c. ubi & vicitum
florum prolixè describit. Hadrianum
quaque Imperatorem, in villa sua Tiburti-
ana, locum quendam Prytaneeum appellasse,
testatur Spartianus, in vita ejus. Tibur-
tianum, inquit, villam mire exadfecavit;
dico ut iuvare provinciarum, & locorum
voluberrima nomina inscriberet; velut Ly-
ceum, Academiam, Prytaneeum.

§. IV. Enim vero, Atheneis non tantum Thesmophorae
in Prytanee, talia clarorum virorum con-
silia celebrabantur, sed etiam in The-
smophoria, quod clare satis indicat, paulo
ante allegatus Plutarchi locus. Coenab-
ant inibi Thesmophore, qui erant ex tam
interea αργότων Sex, quibus Legum cura
commissa erat, ut quotannis, quod necesse
farium videbatur, illis adderent vel de-
merent. Confirmat id Harpocration:
Θειμοθέτης, inquiens. Διμοθέτης κατ' Αρ-
δροπίαν οὐ δέχεται τίς εἰσιν Αθηνῆται ή τῶν θεο-
μοθέτων, εἴ τοι αριθμὸν ὄντων. εἰσὶ δὲ εἰ
τῶν καλυκέτων ἑπτάς δέχονται. καλύπτονται
δὲ ἡταῖς, ὅπερ τῶν ιδμοντινῶν θημέλειαν εἶχον.
Ἐπομοι δὲ ἐκαλύπτοντο εἰ γόμοι, καὶ προείπ-

εδρ, ὅτι δὲ τέσσερις ἄποι θάρεθν καὶ ἐπι-
αὐτὸν ἔκαστον εἴρηκεν Αἰγίλιν τε ἐν τῷ κατὰ
Κτησιφῶντό, καὶ θεόδρεας τό, ἐν τετρά-
γόμων, ὁ δὲ Αἰρεστέλης ἐν τῇ Αἴγιλιν
πολιτείᾳ, διέρχεται, οὐαὶ ἐποιησάμενοι
i. c. θεσμοθεταῖ. Demosthenes in Andro-
tionem: Athenis θεσμοθετητης γανταρά
paratu quidam, sex numeru. Ex coram
catalogo, qui linea dēxōntes vocabantur,
tude nomen foris, quād legum surauit ha-
borere. Nam dies nō, ut ante diximus,
appellabantur leges. It quoniam leges
emendabantur ut docuit Aeschines, in ora-
tione adversus Ctesiphonem; & Theophrastus, libro tertio de legibus. Horum
munia perocensit Aristoteles, in commen-
tario de republ. Atheniensium. Con-
sentit huic suidas, in voce θεσμοθέται,
& Hesychius: θεσμοθέται, δέχοντες, νομο-
θεται, νομοθέλαντες, οἱ τῶν γόμων θη-
μελιπται. Hic Thesmoothetarum gradus
proximus erat ab eo, quem Archontes in
Areopagum adlecti tenebant: nam hi sex
Thesmoothetae, singulis annis, ex nonnul-
lorum sententia, in Areopagum adlege-
bantur: quod Demosthenis Scholastes
testatur, in Argumento Orationis adversus
Androctionem. Verba hæc sunt: ή μεν τῶν
περιτηκοσίων (βλλ.) δειθμων υποπτειδ-

ώρια-

ιεράμονται οἱ δ' (ἢ Αρειανοὶ γη) αρέταιοι ὡς
οὐδέ τινες τῶν ἀντόπου λέγονται, κατ' ἄλλον
οἱ ἱερίαι ἀρχοντες πεντήδεκα οἵ δέ
τρες, οἱ δὲ μόνοι θεματίσται. i.e. Quin-
quaginta curia, certo numero subjaceat;
Areopagitica vero, cum certum non habe-
bat, nam, ut quidam ex Oratoribus sunt
auctores, singulis annis novem Archontes
illis accenseri soliti; vel, ut alii, sex dum-
taxat Thesmophetae. Sed non adeò ma-
gnus hic est dissensus, cum ex Harpocra-
tionis loco constet, ipsos Thesmophetas ex
numero horum ἵβεα δέχονται lectos suis-
se; ut, quoque tandem modo rem
consideres, certum tamen sit, Thesmo-
phetas omnes, singulis annis, Areopagitici
Senatoribus accensitos fuisse. Vero-
simillimar tamen est sententia, quæ omnes
novem Archontes annuos, Areopagitis
adjunctos quotannis fuisse, statuit; post-
quam nempe ratioem rerum gestarum
reddidissent. Nam hoc expressè docet
Pollux, lib. VIII. cap. X. quando inquit;
οἱ δὲ ἱερά ἀρχοντες, οἱ καὶ ἔξασοι ἵβαν-
τοι, μετὰ τὸ δένει τὰς εὐθύνας, ἃς τοῖς
Αρεοπαγίταις περιστίθενται. i. e. Novem
Archontes, qui annui erant, cum ra-
tionem reddidissent, semper Areopagitis
adjuncti fuerunt. De reliquis Thesmo-
phatarum officiis, vid. Smidam, in voce
τημονίᾳ.

§. V.

*Syphax
Cretos-
sum.*

S. V. Invitat nos allegatus Plutarchi locus ad *Cretensium Syphaxum*, quae auct' pote-
sum. vocabantur. Nam & ibi don' τὰ δημόπουλα
πρέπτον μὲν εἰώθασι θελεύσας περὶ τῶν
κονῶν, εἴτα κατὰ ταῦτα μέρυνται τὸν κατὰ
πόλεμον πρᾶξιν, καὶ τὰς γενομένας αὐδορας
ἀγαθὰς ἐπανεῖται, περιγράμμενοι τὰς νέας
εἰς αὐδογαθίαν. I. c. Post cenam de pu-
blicis rebus consultare solent; eorum de-
inde, que in bellis gesta sunt, mentionem
facere, ac viros olim fortis laudibus ef-
ferre, juvenes adhortantes, ut strenuos
se ac bonos praestent. Plutarchus quoque,
convivia hæc, loco arcanorum concilio-
rum, & confessus optimatum fuisse apud
Cretenses, asserit I. c. Auctorem hujus
Convictorii, Minoën, leglatorem Cre-
tensium fuisse, dicit *Struckius*, lib. I. Anti-
quit. Convival. & quidem apud Lyctios,
in urbe Cretæ, edito in loco sita, teste
Stephano, de Vrbibus, & *Strabone*, lib. X.
Victus illorum erat; decima pars ex fru-
ctibus, quam quisque contubernialium in
commune deferebat, & insuper redditus
ex publicis civitatis vesticgalibus perce-
ptus, ab urbis præfectis in singulas fami-
lias disperciens. Servi quoque in singula
capita statim Aeginensem pendero co-
gebantur. Præterea vero, in domus ea
parte, ubi epulabantur, aliæ mensæ sta-
tueban-

tabebantur, quas ξεναῖς, i.e. hospitiis vocabant, in quibus reliqui hospites, inter quos etiam externi erant, sodebant. Quibus singulis aequa omnium ferculorum dabatur portio; junioribus vero, carnis tantum dimidia, quibus etiam nihil ex reliquis licebat attingere. Singulis porro mensis poculum apponebatur vini valde diluti, idque omnes in commune bibe- bant, quibus mensa communis erat. Post coenam, vinum minus dilutum affereba- tur, quod pueris tamen, qui convivio in- ternerant, nihilominus temporabatur: Se- nioribus vero permisum erat largius bi- bere; tandem mulier quædam, quæ con- vivio præerat, finitam ferè coenam, laetis- sima fercula iis apponebat, qui vel bello clari convivæ aderant, vel prudentia. vid. *Athen.* lib. IV. p. m. 143. Ad hæc con- vivia, maxima cura suos conducebant Cre- tenses filios, ut ex actis in iis sermonibus in Philosophiz. & Reipubl. gerendie nego- cies eradicarentur. Unde haud ineptè Poëta cecinit:

Ἐ γένη συμποσίοις φίλες ἀπέχεσθαι τιδί-

περόνες αὐτέμ ποιοις δὲ πάλες χαριεῖσθαι.

Αὐτὸν.

§. VI. Plutarchus ducet, ad Spartanorum res arcanaorum conciliorum, confessusq; Sparta- cius, quod in aliis locis, non in optime norma.

optimatum locum pergeamus, qui tracit
Φειδίτιος. Ratio hujus nominis triplex
affertur à Plutarcho, in vita Lycurgi. Sys-
tis, inquit, Cretensis Andria, Lacedae-
monii Φειδίτια nominant, vel quod ame-
ciam & benevolentiam concilient, quasi
Φιλίτια, ἀπὸ τῆς Φιλίας καὶ Φιλοφρόσυνης,
λ. in δ. commutato; vel quod ad fruga-
litatem & ad parsimoniam aspergant,
à dictione Φειδώ deducentes; vel etiam
priori diphthongo aliunde adjecta, ut non
nulli volunt, quasi εὐτία, à dicta &
εὐθαῖ. i.e. esu fuerunt appellata. Ubi
postea rationem horum Phiditorum pro-
lixè explicat, ad quem lectorem cupidum
harum rerum remittimus; præcipua tan-
tum hic capita horum Phiditorum attin-
gentes. Erat autem Lacedæmoniis à Ly-
curgo institutum, ut simul omnes, in pu-
blico, communibus & præscriptis obsoniis,
atque cibis vescerentur: nec cuiquam
concessum erat domi coenare, nisi ei, qui
vel sacrificasset, vel qui venatus esset; qui
tamen ambo portionem quandam ad con-
vivium mittere cogebantur. Coetus con-
vivantium erant quinum, denum, aut ali-
quantò his pauciorum vel plurium: Sin-
gulique convictorum conferebant uno
queque mense farinæ medium, vini
conchios octo, casei quinas libras, ficuum,
maltas, libras, & selibras, præterea etiam
ad

ad esculentia parum admodum pecuniae conferebant. Ipsum autem convivandi modum, ex Dicæarchi Tripolitico, Ashæus, lib. IV. cap. 8. p.m. 141. ita describit: Τὸ δεῖπνον πρῶτον μὲν ἐκάστῳ χωρὶς τοῦ συντίθεμενον καὶ τῷδε ἔτερον κοινωνίᾳς κέδεμιαν ἔχον, εἴτα μᾶζαν μὲν ὅσην αὐτὸν οὐκαστοῦ οὐδὲ λόμινος εἰς τὴν πλεῖστην. ταῦτα δέ τοι οὐδὲ ταῦτα μὲν ποτε πάσιν οὐτε ὑπεριών χρέας εφέδοις ἔνιοις εἴ τι μόνον ταῦτα δύον τοι μετρὸν. ἔχον σταθμὸν ως τέταρτον μελοντα, καὶ παρὰ τοῦτο ἔτερον οὐδὲν. πλὴν δύο δοτὰ τετρων γεμίος, ἀλλαγός ων παρ' αὐταν τὸ δέκατον απαντας αὐτας τοῦτον μητεν καν αρρέναδε τισο οὐ ταρός, οὐ σύκον. αἱλα καν τι λαριβωσιν ἀπιδέσσιμον. οὐδὲν αὐτοι Φατῆσαι, οὐ τοιούτοις. αὐτοι οὐδεν οὐδεποτιθεσται, οὐτε τοιούτοις ταῦτα ταὶ ἐπεικέλας καλεμιντες. i.e. Primum quidem cum singularis ap- ponitur, nullus cum alio communicationes deinde morie, quantum quisque cupit. : vnu- num singulis, quorcas bibere animo libet, antequaque appositem: obsonium idem se- per omnibus: Sulla caro elxxii: interdum aliud nihil, prater obsoniē plus latē, quod quadrante libra ad summum pendat. & aliud praterē nihil, excepto huius car- niūm jucundis, quod sufficit, ut habeat convivias omnes

omnes transmitti possit zoto cene tempore, & si que alius, vel fons, vel caecus, vel pisces in cena noctarium cuiusdam liberalitate ac domino suo erogatus, aut lepus, aut columba, aut ejusmodi quidam raptim ac properanter canatis: postremo hac afferuntur, qua vocant Epula. &c. Portò, Phiditia hæc & à pueris quoque frequentabantur, veluti gymna-
sia temperantiae omnisque civilis discipli-
næ, adfūscere ibi urbanis sermonibus,
jocarique comiter, ac sine scurrilitate ca-
villari, atque aliorum cavilla sine offen-
sione excipere. Elegantia sunt, quæ de
his Phiditiis habentur apud Ciceronem,
lib. VI. Tuscul. quæst. his verbis: *Quid in-
quit, victum Lacedemoniorum in Phiditiis
nonne videmus? Vbi cum tyranus cena-
visset Dionysius, negavit se jare illo nigro,
quod cæna rapida erat, delectatum: tuu-
ri, qui illa coxerat: Minime mirum, in-
quis, condimenta enim defuerant. Quo
candem, inquit ille? Labor, inveniam, su-
dor, cursus ab Enrosa, fama, flos. Hæc
enim rebus Lacedemoniorum condimenta
epula. Abhanc quoque, lib. XII. Nar-
rat, Sibaritam quondam civem, Spartam
profectum, cum in Phiditiis conasset,
dixisse, non sine causa fortissimos esse
omnium viros Lacedemonios: *Quem-
vis enim, si mens constet, nullus potius
opta-**

optaturum mottem , quām tām vīlis &
zrumnosi viētūs communionem. Deni-
quē apud Cyrenenses etiam talia ~~Odeon~~
celebrata fuisse, astruere videtur *Casau-*
bonus , Animadvers. ad libr. XI. Athenar̄i
cap. IX. p. m. 306.

O

§. VII. Rem Lectori haud ingratam *Museūm*
me facturum spero , si h̄ic de *Museo* ^{le.} ~~Alexan-~~
~~drinu-~~
xandrinō quædam in medium attulero:
nam & hoc Museum regia domus atque
mensa fuit , in qua , ut Athenis in Pryta-
neo , sumtu regis , vietus quotidianus præ-
bebatur , viris doctrinā excellentibus , cum
honore amplissimo , quod nos *Serabo* do-
cet , lib. XVII. Τῶν δὲ βασιλειῶν μέρο-
էσι , ἐ τὸ Μυσεῖον , ἔχον περίπατον καὶ ἐξε-
δραν , καὶ οἶκον μέγαν ἐν ᾧ συστῆνον τῶν με-
τιχόντων τῷ Μυσείῳ Φιλολόγων ἀνδρῶν , ἔστι
δὲ τῇ αὐθόδῃ τάυτη καὶ ρείματα κοινὰ , καὶ
ἰερεὺς ὁ ἐπὶ τῷ Μυσείῳ παταγμένος , τότε
μὲν ἔτος τῶν Βασιλέων , τὸν δὲ ὑπὸ κα-
στρῷ . i. e. Pars Basilicarum est Museum ,
quod ambulacrum & exedram habet , ma-
gnamque insuper domum , in qua cœn-
culum est sive convictorium iis communione ,
qui ad Museum pertinent , & literis hu-
manioribus operam navant . Hoc colle-
gium publicas pecunias habet , & Sacer-
dotem , qui Museo praest , olim à Regibus
nunc à Casare constitutum . Confer Philo-

U

stra-

stratum, lib. i. de Sophistis, in Dionysio.
Vnde scomma illud Timonis in eos mis-
sum, qui in hoc Museo alebantur, exstat
ap. *Athenaeum*, lib. i. his verbis : ὅπ τὸ
Μυσεῖον ὁ Φιλάσις Τίμων ὁ σιλλογόρο-
φος, τόλαρόν πν Φησίτ, Πτισκώπιων τύς,
ἐν αὐτῷ τειφόμενος Φιλοσόφος, δῆ μάτερ ἐν
πανάγρῳ τινὶ σιτεῖνα, καθάπερ οἱ πολυτ-
μότατοι ὄρη Θεος.

Πολλοὶ μὲν βόσκονται ἐν Αἴγυπτῳ πλη-
· φύλα-
βιβλιακοὶ χαρακτήται ἀπέιχε τα δηριό-
ωντες

μυσοῖς ἐν ταλάρῳ.

ἴως ἀν τῆς λογοδιαρροίας ἀπαλλαγῶσιν.
i.e. Timon Philasius Syllographus, Museum
cavem esse dixit, irridens Philosophos,
qui ibi alebantur, & tanquam aves ma-
ximi pretii, inclusa reti sagittabantur :

Per multa pascuntur in Αἴγυπτο populo sa-
Pugnantes librī, ac semper digladiant-
tes

Musarum in cava.

ut de verbis rixari nunquam cessent. Val-
dè antiquum hoc est Museum: nam jam
Ptolemaei Philadelphi temporibus floruisse,
constat ex *Athenaei* lib. V. ubi de co-
dem Ptolemaeo ait: Περὶ δὲ βιβλίων πλά-
θυς τὴν βιβλιοθηκὴν κατασκεψε καὶ τῆς εἰς
τὸ

τὸν Μυστῶν συναγωγὴν, τί δὲ γέγονε λόγον,
πᾶσι τέτον δίτον καὶ μνήμην. i. e. delibro-
rum multitudine & Bibliothecarum in-
fusurazione, d. que convocatione sit dis-
sem, quid opus est loqui? tunc et in
omniam memoriam versentur. Notatu non
minus digna sunt, quæ de eodem Rege, in
fine libri IV. narrat: Renovata, inquit,
sunt sub Ptolemeo omnes discipline, quæ
verè & aperte acergetur, i. e. maleficium
Alexandrini vocavere. His enim juga-
batis multis Alexandria civibus, & non
panis eorum, qui cum ipsis fratre pube-
scentes adoleverant, alii in exilium, ur-
bes insulasque replevis grammaticis, phi-
losophis, geometris, musicis, paucoratu
magistris, pictoribus, medicis, & ultro
multis artificibus, qui ob inopiam endocen-
der, qua scirent, omni humanitate præcla-
ros viros expoliverant. Præterea verò
celebris est ejusdem Regis Ptolemæi Bi-
blioteca, quæ, si Senecam audimus, qua-
dringenta millia voluminum habuit: si
Josephum, Quingenta; si Gellium, Lib. 6.
c. 17. Septingenta. Hac tamen Bibliothé-
ca, cum vix annos ducentos viginti qua-
tuor fuisset, finem nacha est funesto incen-
dio, cum bello priore Alexandrino direpta
civitas est; & conflagravit thesaurus ille
regius. De quo eleganter Seneca, lib. de
Træquillit. Animis: Quadragesima, inquit,

millia librorum Alexandria arserunt, pulcherrimum Regie opulentie monumentum. Dolendum vero, periisse Aristonici scriptum *τὰ ἣντας τοῦ Αἰγαίου περιήγησις*, ē quo Sopater, duodecimum Eclogarum statum librum confecit, teste *Rhotio*, in Eclog. CLXI. in quo opere Auctor Alexandrinorum Philosophorum & virorum doctorum historiam texuit, Museique ejus rationem exposuit, quod scriptum si exstaret, uberiora & certiora de hoc Museo habere possemus. Id tamen constat, celebriores eorum, qui in hoc Museo alebantur, cæterisque præerant, & Mæteis αρρεναῖς dictos fuisse. quod ex Epitome Artemidori Ephesii, observat *Jonsius*, lib. III. cap. II. de Scriptoribus Historiæ Philosophicæ. Disputasse vero hos Musarum Alumnos inter convivia, vel ex solo *Spartiano* disci poterit; qui de Adriano refert, quod apud Alexandriam, in Museo, multas quæstiones Professoribus proposuerit, propositasq; ipse dissolverit. Quin etiam de Claudio Augusto, apud *Suetonium*, cap. LXII. legimus, illum veteri huic Museo, alterum, de suo nomine appellatum, addidisse, in quod non minus quam in alterum vetus, viri celebres convocabantur, inibique alebantur; quorum exempla videre poteris apud laudatum *Jonsium*, l. c. Sed & in Gracia, imprimis

verè

verò Athenis, hunc morem servasse Eru-ditos, ut in Museis convenirent, & non tantum spinosis quæstionibus se invicem voxarent, sed & pocula sermonibus mi-scerent, clare patet ex *Plutarchi* libro IX. Sympaticacō: qui totus liber nihil aliud continet, quām sermones Athenis habi-tos in Museis, ex cuius libri Quæstione ultimā intelligere poteris, eos in Museis ne quidem à choreis & saltationibus absti-nuisse; quin, saltando vincentibus præmia quoque constituta fuisse: quale præmium inibi erat placenta, quæ *pyramus* dicitur. Musis etiam in Museis latabant, Apolloniique eorum duci Pœana caneabant, quæ satis arguunt non siccas eos tum tempori-s fuisse.

S. VIII. Ab his hactenus enumeratis *Cœnaria*, Symposis & conviviis, haud longè rece-dunt coavivia Athenis *in Lyceo* & Aca-demia celebrata à Philosophis, quorum *dēmī* meminit Athenæus, lib. IV. iv A. Dīnacis dī, inquit, ἵσορεσιν, καὶ πάντα αἴχαίων δινῶν γενομέναι δεῖππων ἐν Αυλεῖ τὸν ἄγαλμα: quæ convivia cùm Philosophicis Disputationibus destinata, tūm frugali-ter celebrari fuisse solita, ibidem dōceret, atque confirmat, partim Antipatri; Arco-filai; Zenonis atque Socratis exemplo; quorum ille convivas de Sophismatis dis-serere jussit; hic voraces quosdam libere

U; repre-

q. 30 SYMPOSIA SAPIENTVM:

reprehendit, partim etiam, quod illa Lacedæmoniorum Phiditiæ & Cretensium Andreis comparat. Quin, non adeo recentia fuisse hæc convivia, imprimis illa, quæ in Academia celebrabantur, ut quidem Athenæus vult, docet nos Plutarchus, qui tales conventus Platonis temporibus jam jam habitos fuisse innuit, lib. VII. Symposiae. Quæst. IX. Vbi, postquam Creten-sium Andreia, Spartanorum Phiditia, Prytanum & Thesmothetatum convivia re-enfuerint, sequentia subjungit: *Negue procul hinc abest nocturnus apud Platoneanum conventus præcipuorum ac Reipubl. gerenda gravissimorum virorum, in quem ror maxima & deliberationem requireatur arduam, rejiciuntur.* Ex quibus verbis quilibet facile colligere poterit, Platonis temporibus in Academia talia convivia celebrata jam fuisse. Et magis clare id indicant ea, quæ in prefatione libr. VI. Symposia con-de Timotheo refert, ubi ex-prosse Platoniconrum in Academia conviviorum mentio fit; ita enim insit: *Timotheus Comoris filius, cum cum à summiis abductum & militaribus canis, Plato in Academia scire atque simplici, &c. (ut Iōn dicebat) non inflammationeurgensi adhibuisset mensa, qualiter somnus sincerus & vita somnis brevibus occasionem praedita sequitur, corpore tranquillitate*

per-

perfuso: postridie discrimine animaduerto dixit, Eos, qui apud Platonem cœnascens, inseguensi etiam die bene babere. Quin & Aristotelis temporibus in Lyceo quoque talia convivia celebrata fuisse, fortassis haud absurdè colligere quis possit ex iis, quæ superius jam de illis diximus: nempe, reliquise cum συμποτικας νόμις, qui dubio procūk convivantibus in Lyceo præscripti erant, & confirmant nos aliquo modo ipsa Athenæi verba, ex Lib. V. desumpta, qui, postquam explicuisset, Philosophis curæ fuisse, cum juvenibus ad se coactis statu quadam lege conyivari, subjugit: Xenocratem in Academia, item Aristotelem (haud dubiè in Lyceo) tales leges moderandis conviviis tulisse. Ipse tamen Athenæus, ut audiatur, meretur; ita autem legitur. καὶ τοῖς Φίλος ἔφοις δὲ Θάμελες ἦν τυράννος τὰς νέας μὲν εὐτῶν περός τινα πταχμήνον νόμον ἐνωχεῖσθ. τὸ γὰρ ξενοκρέτες ἐν ἀκαδημίᾳ, καὶ πάλιν Αρετέπλικς συμποτικοί τινες ἡσαν νόμοι. Cœnas has non adeò sumtuosas fuisse, vel proverbium docebit, quo Cœna platonica, nullam aliam quam mediocrem & frugalem designat: quoddam colligi potest ex Plutarchi loco, paulo antè adducto, ubi cum Plato Timotheum à sumtuosarum ac militantium cœnarum consuetudine abduxis-

duxisset, ἐδέσποτε μυστικῶς, καὶ αὐθελός ταῖς αὐτούς εγκαίνταις, ὡς Φιστίν οἴων, τερπτίζοις, αἷς ὑπνοι τε καταροῦ, καὶ Βρεσχάνεροι Φαντασίαι, τῷ σώματῷ ἐνδιᾶν, τοι γαλήνην ἔροντες πούται. Et in universum, Cœnæ Philosophicæ frugales & sobriae erant, nam ut inquit Lazius. cœna Philosophica frugalissimè erat instructa, non multum à spartula diversa, quod philosophi frugalissimè, & differendo de rerum natura solerent cœnare.

Pythagoras. S. IX. Ad Pythagoricas mensas accessarum dimus, frugales admodum & parcas, quibus omnes Pythagoræ discipuli utebantur. Nam Societas illorum inseparabilis erat, & verè κοινόν: quod Gellius testatur, lib. I. c. IX. Sed id quoque, inquit, non prætereundum est: quod omnes simul, qui à Pythagora in cohortem illam disciplinorum recepti erant, quod quisque familiæ pecunia que habebat, in medium dabant; & coibatur Societas inseparabilis, tanquam illud fuerit antiquum consortium, quod rē atque verbo appellabatur ιερόβιον. Ex quibus verbis simul apparent, ipsum Pythagoram hujus consortii auctorem fuisse. Victor vero parsimoniam pluribus ostendit Athenaeus, lib. IV. Ex quibus præcipua tantum degustabimus: primò Carnibus Pythagoricos prorsus non cœnasse, pro-

iprobatis *Alexis Tarentinus*, his apud Atheneum verbis:

οἱ πυθαγορίζωτες γὰρ αἱς ἀκέσομδι,
πτ̄ ὅφον ἐδιησιν, πτ̄ ἀλλ' εἰδὲ οὐ
ἔμψυχον, δινόν τ' ψχὶ πίνουσι μόνοι. i.e.

Pythagore discipuli, ut fama est,

*Nec absonio vescuntur, nec alio quod
animatum*

Sit, & vinum sali non bibunt.

Ex Antiphone quidque locum adducit, qui
in Monumentis ejus exsticit: Τῶν πυθα-
γορικῶν δὲ τυχὸν ἀθλιοι τινὲς οὐ τῇ χαρά-
δρᾳ τεώγοντ' ἀλιμια καὶ παχὰ τοιαῦτα
συλλέγοντες. i.e. E Pythagoricis forte for-
puna miselli quidam ad confragosas to-
rentis ripas Allium collectum, & alia
hujusmodi lauta zodebant. Accuratus ta-
mè supra allegatus *Alexis* viētum illo-
rum describens, hanc inquit: ἔκεινοις δὲ καθ-
ίνεται Τάδε. Αρτός καθαρὸς εἰς ἵκατερον
ποτήριον ὑδάτος, Τοσαῦτα Τάῦτα. Δεσμωτή-
ρις λέγεις διατελεῖ πάντες δέ τοι γ' οἱ συφόδι-
διάγονοι, καὶ Τοιαῦτα πανοπαθῆσον. i.e.
Illi pro quotidiano viētu hæc sunt: panis
genus utriq[ue] purus & aqua paculum, &
nihil amplius. Caceris vitam narras. Sic
omnes vitam degunt isti sapientes, arun-
tasque sane has tolerant. Secundò, Fabii
eos abstinuisse, ex Callimacho probat

Cellius, lib. IV. c. XI. verba *Gallimachi*
hæc adducit:

Kαὶ κνάμων ἀπὸ χερας ἔχειν καὶ δυνατον
ἰδεῖσθαι.

Καὶ γὰρ ποθαγόρας αὐτὸν εἶλεν, λέγω.

Vnde & *Cicero*, lib. I. de Divinatione: Ju-
bet igitur *Plato* sic ad sonorum proficiens
corporibus affectis, ut nibil sit, quod erro-
rem animis perturbationemque afferat, ex-
quo etiam Pythagoreis interdictum puta-
tur ne faba vescerentur; quod habet in-
flationem magnam is cibus tranquillita-
tem mentis quarentibus contrariam. Pi-
scibus etiam eos in conviviis suis absti-
nuisse, docet *Plutarchus*, lib VIII. Sym-
pos. Probl. VIII. itemque *Reuchlinus*, lib.
II. Cabalæ. Hæc verò omnia neque à Py-
thagorâ ita instituta, neque semper ab
ipsis Pythagoricis omnibus strictè adeo
observata fuisse, obseruatum *Gellius*, Lib.
IV. cap. XI. tum etiam *Athenaeus*, l.c. De-
nique convictum hunc non tam gulæ re-
creandæ, quam animum honestis & erudi-
tis sermonibus reficiendi causâ institutum
& continuatum fuisse, & ex hac tenus di-
ctis patet, & præterea id Te docebit *Stu-
ckius*, lib. III. cap. XVIII. ex *Jamblichio*.

Cynico- *Cynicorum* quoque Philosophorum cœ-
tum con- næ quas inter se cœlebrabant, ob tenuita-
stitia. tem, ad sordidiem proprius quam frugalita-
tem accedebant: siliquis enim ferè tantum
&

& legum inib[us] crudisque alliis utilissimis-
que cibis se sustentabant. Vnde Lucianus
haud incongrue de tali quodam Capo :
τὸν ἑδύ τῆς ἵκανης τὸ δεῖπνον Φάγοντα, καὶ
τὰ ἔχ. τῶν πανταργίων τὰ αὐτὰ, πρὸς Τύροις
τε οἰκίαις ὡς μηδοθαρεύειν. Et Magnus, apud
Athenazum, Cynicum ita alloquitur ex
Antiphane : ἐξὸν δραχμῆς ἀνίστασθαι τὰς
προσφάγους ἡμῖν τρεφάς, συόραδε, πορφύρα,
χρόματα, χάσταριν, πάντα Ταῦτα ἰστ
δραχμῆς. h. e. *Littere emere drachmā que
vobis conviviant cibaria: alia, ceras, ca-
scum, capparim: Drachmā tamēque con-
ſtant bacē omnia.* Confer *Seruicium*. lib. I.
Antiquit. Convival. cap. V. ubi, quid Cor-
na Cynicas sit, uberius explicat. *Gymnoſo-*
phiforum apud Indos Convivia denique,
haud longè distant ab his Philosophorum
haec tenus enumeratis. Apud eos enim ju-
venes singulis diebus ex variis locis con-
currentes, simul cibum capiebant: ante-
quam vero aceumperent, Magistris suis
rationem reddere accuratam cogebantur
de iis, quae quisque eorum à lucis ortu ad
id usque diei momentū pia & laude di-
gna egisset. Qui rationem reddere poto-
runt, ad mensam admittebantur, qui nihil
professe poterat, is impransus ad opus
foras extrudebatur.

*Convivias
Philoso-
phorum
Annuos.*

s. X. Expositis huc usque Conviviis quotidianis, ad Annua nunc progredimur: ad quae statō quodam & certo anni die conveniebant Eruditi, inque iis, tum cibo potuque, tum maximè eruditis, dissertatiōnibus & mentem & corpus recreabant. Inter hos conventus, meritò primum sibi

Natales.

locum vindicant Philosophorum Natales, in quibus memoriam S̄orum Præceptorum discipuli, Auctorum verò Sectarum, eorum sectatores amicè & hilariter Inter se recolebant. Ex antiquissimo Natales celebrandū more: nam Genes. XE. comm. XX. legimus Pharaonem, Ægypti Rēgem, jam natalem suum celebrasse. Verba sacri extus sunt: זיה ביום השלישי עשרה משותה לכל עבורי quem locum LXX. reddunt: ἐγένετο ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γενέσεως ἡμέρᾳ τῷ φαραὼ καὶ ἐπόμενοι πάσι τοῖς παισὶν αὐτῷ. De Persis quoque Herodotus prodit, lib. I. eos ex omnibus diebus anni, maximè natales suos celebrasse. Veniam hīc, spero, Lector, Tuam impetrabo, si prolixiorem paulo Herodoti locum in medium affegram; neque enim Te tot auctorum locis, obruerem, nisi scirem in talibus materiis, obsignatis quasi tabulis cum Lectore agendum esse, si quidem fidem verbis suis haberi quis velit. Herodoti verò locum yelidē apponendum duxi, quia Persarum

ram ritum, quem inibi describit, maximam affinitatem cum nostris Gracorum Symposis habere deprehendi. Verba igitur Herodoti haec sunt:

Ημέρην δὲ απαστοι μάλιστε εκείνην Τιμᾶς τύμιζοι. τῇ εκεῖ έγένετο εἰ Τάυτη διατάξεων δάστα Τῶν ἀλλων δικαιεῦσι προτίθεσθαι. εἴ τη οἱ ένδιμοι μονες αὐτῶν, Βενιζόλοι καὶ κάιπλοι Εἶδοι προστίθεσται θλάχεις εἰς ταῦτα τῶν προβάτων προτίθεσται. σίτοισι δὲ ἀλίγοισι χρέωνται, Μπιφορίμασι δὲ πολλοῖσι, καὶ τὰ καλώστι. καὶ διὰ τοῦτο Φασὶ Πέρησι, τὰς ἐλληνικὰς σῆπεομένης, πειθῶντας πάντες, ὅτι σφι δοὺς διέπου τῷ θεῷ Φορέται εἰδένει λόγυτάξιον εἰ δέ τι τῷ θεῷ Φέροισθο, εἰδίονται δὲ τὰ πάνεμάν. οἷντας δὲ καρτεῖς προσκέπται. καὶ σφι τοῖς ἔμεσοι εἶναι, οὐκὶ οὐρητικοῖσιν αὐτοῖσιν αλλα τάῦτα μὲν νυν ὄτω. Φυλάσσεται, μεθυσκόν μενοι δὲ εἰσάθαι βαλένεινδε τὰ σκυδαιότατα τῶν προγυμνάτων τὸ δέ δὲ αὖτη σφι βυλευομένοισι, τότο τῇ θυσέραιῃ τήφυσι πρότιθεται οἱ σύγαρχοι, εἰ δέ δὲ εἰόντες βυλεύονται. καὶ τὸν μὲν αὖτη καὶ τήφυσι, χρέωνται αὐτέων. τὸν δὲ μὴ αὖτη, μετίθεται. τὰ δέ αὖτη τήφυσι προβαλένεσσανται, μεθυσκόμενοι Μπιδιαγινούσκησι. Quae verba, partim ex Laurentio Valla, partim vero Henrico Stephani inter-

terpretatione sic sonant: Ex omnibus diebus principiū colendam censent suum quaque natalem: nimirum hoc die plus adīcū agnum censentes oiborum apponere. Edistiores, integros boves, camelos, equos, asinos, eosque in fornacibus costos, isto die in mensam apponunt: pauperes, natalem minoribus pecoribus honorant Cibis atque utuntur per paucis, bellariis multis, neque iis admodum bonis. Hinc est quod Persicū dicunt: Gracos finem edendi facere dum adhuc esuriunt, quod si cena nihil apponatur illis quod sit aliquis pretii: quod si quid tale apponetur, non esse finem facturos quoad satiati effici. Vini valde appetentes sunt: istud nec vomerorām nec urinām reddere licet: que etiam nunc ita observantur. Poti, de rebus maximè seris consultare consueverunt, quod autem ipsis placuerit deliberantibus in se pocala, id postridie proponit dominus illius domus, in qua deliberaverint, & si quidem placuerit sobriis etiam, eo uti sur: sin minus, relinquunt. De quibus evagare possem, nisi & aliud me hic agere cogitandum foret, propositaque brevitas excusus prolixiores inhiberet. Fecerunt iam id Conformatio, de Die Natali; Alexander

dor ab *Alexandro*, in Dierum Genialium libris; item *Martinus de Roa*, Cordubensis; lib VI. Singulatum locorum & rerum. *Guilielmus Stuckius*, lib. I. Antiquitatem Convivalium; & denique *Joachimus Hildebrandus*, celebris quondam apud Nekstadtienenses Doctor Theologus, in elegantissimo suo libello De Natalitiis Veterum Sacris & Profanis; ad quos B. L. remitto, ad Philosophorum nostrorum Symposia, Natalibus diebus celebrata revertentis. *Socratis* atque *Platonis* lectores, natales suorum Preceptorum celebrasse, ex Plutarcho colligi potest, & quidem ex Libro VIII. Symposiacu, in quo libro auctor recenset disputationes, quas in Platonis Nataliciis audire ipsi contigit *Sexta die*, inquit, *mensis Thargelionis*, (qui apud Romanos est VIII. Eidus April.) dum natalem *Socratis* diem celebravissent, postridie dicti *Platonis* natalitia egimus, ea que occasio primam nobis oblatu differerent. Princeps colloquii *Diogenianus* Pergamenus fuit, ita ferè locutus &c. Elegansissimas postea questiones recenset, quæ in hoc conventu & propositæ & solutæ fuerunt, v g. De diebus illustrium quorundam virorum natalibus: simulque de his, quos Dii genuisse dicuntur. Reinde, *Quod ratiōne dixeris Plato*, *Denuo semper Geometriam*

metriam tractare. Cur nox somos facilior,
reddat quam dies? Cur, qui navigant,
ante diem aquam è Nilo hauriant? quam
Questionem etiam tractat Achilles Tatius;
in, de Leucippes amoribus. De Symbolis
nonnullis Pythagoricis. Quare Pythagorici
de animalibus maxime pisces pro cibo fera-
versati? Fierine posse, ut propter cibos
noui existant morbi? &c. Ad talem co-
nam dubio procul Theophrastus, certam
bonorum summam legavit: ut nempè sui
memoria hunc in modum apud eruditos
quotannis renovaretur: de quo Atheneus,
Lib. V. κατέλιπε δὲ τῷ Θεόφραστῷ εἰς Ἰν-
τιάνην σύνδον χείματα, μα δι' ὧν ἵνα
ἀκθλαστήνωσι συνιόντες, ἀλλ' οὐ τούς, κατὰ τὸ
ευμέσον λόγυς σωφρόνως καὶ πεποιθευμέ-
νως διεξάγωσι. i.e. Legavit ad hæc con-
venticula pecuniam Theophrastus, non ut
in eo congressu lascivè & impudenter pro-
terviant, sed ut, quos habent in convivio
sermones, temperanter & doctè persequan-
tur. Verba verò ex ipso Theophrasti Te-
stamento hæc sunt: τὸν δὲ υππον καὶ τὸν
φείπατον, καὶ τὰς ὄχιας τὰς πρὸς τῷ κέπῳ
πάσας δίδωμι τῶν γεγραμμένων φίλων αἵ
τοις βαλομένοις συχολαζειν, καὶ συμφιλο-
μοφεῖν εὐστῶ. Epicuri quoque sectatores,
Magistri sui memoriam ita quotannis re-
colebant, in quorum tamen conviviis de-
siderat

fiderat Athenæus, quod Diis non libaverint, neque primicias obtulerint, quando inquit: *ωδὴ δὲ ἐπιμέρῳ, καὶ αὐτοῦ, τοις απαρχῇ θεοῖς, αὖλλας ὥστε Σιμωνίδης ἔφει τῆς ἀρσούς γυναικός,*

Ἄθυτα δὲ οἱρὰ πλάκας κατεσθίει. i. e.

Apud Epicurum Deus non liberatur, nulla offeruntur primitiae. Verum quod Simoni-des ait de petulantia & immodestâ muliere:

Non immolatas victimas sœpe devorat.

Contra sanè omnium morationum Gentilium morem, qui *απραιγας*, suas, sive primicias & *αυτοδάς*, seu libationes quibus in Deorum suorum honorem, ante & post convivium uti consueverunt, religiosè alias observabant: de quibus Libationibus prolixè videri poterunt, *Plutarchus*, in de Fortuna Romana libello, itemque *Turnebus*, in Adversariis, & *Stuckius*, lib II. Antiquitat. Convival. cap. XXXVII. Neque etiam dubito, *Diogenistarum*, *Antipatris* & *Panætistarum* convivia, de quibus sœpe jam laudatus *Athenaeus*, Lib. V. mentionem facit, talia convivia fuisse, in quibus statio anni die, Diogenis, Antipatri & Panætii, nobilium philosophorum memoriam celebrarent horum Philosophorum sectatores. Quin, longè plura ejusmodi convivia Athenis celebrata fuisse, indicat hic ipse Athenæi locus: *πολλῶς*.

γένεν είσι Φιλοσόφων ἐν ᾧσει σύνεδροι, τῶν
μὲν Διογενέσιν, τῶν δὲ Αὐτίπατροις ἀ-
γομένων, τῶν δὲ Παναθηναῖς. i.e. sunt an-
tem plurimi Philosophorum conventus
Athenis, Diogenistarum, Antipatrista-
rum, & Panathenastarum.

Satur-
nalia.

§. XI. Non nimis longè à via aberra-
bo, si in hunc censem redegero Saturna-
liorum festa, in quibus aliás

*Maxima pars Grajūm Saturno, & ma-
xime Athene*

*Conficiunt sacra, qua Cronia effe ite-
rantur ab illis*

*Cumque dies celebrant per agros, urbes
que ferè omnes*

*Exercant epulis leti, famulosque pro-
curant*

*Quisque suos nostri que istidem, & mos
traditus illis*

*Iste, ut cum dominus famulitum epulen-
tar ibidem.*

Sed Philosophi nostri istis diebus mode-
ratis cœnis eruditisque sermonibus Sa-
turno faciebant: quale sacrum nobis ele-
gantissimis verbis describit *Gellius*, Lib.
XVIII. cap. II. *Saturnalia*, inquit, *Athe-
nis agitabamus, hilare prorsum & mode-
ste, non, ut dicitur, remittentes animum,
sed demulcentes eum panulum atque laxan-
tes jucundis honestisque sermonum illecta-
tions-*

cognitis. Conveniebamus autem ad eamdem canam compluſculi, qui Romani in Graciam veneramus, quique eadem auditiones eosdemque doctores colebamus. Tum qui cænulam ordine suo curabat, præmium solvenda questionis ponebat librum veteris scriptoris vel Gracum vel Lazzinum, & coronam è lauro plexam; totidemque res quarebas, quoē homines isti eramus, quācumque eas omnis exposuerat, rem locumque dicendi sors dabant. Quæſtio igitur soluta, corona & præmio donabatur, non soluta autem, tramitebatur ad eum, qui sortitò successerat. Idque in orbem vice pari servabatur. Si nemo dissoluebat questionis ejus modum; præmium ipsum & corona Deo, cuius id festum erat, dabantur. Quarebantur autem res hujuscemodi: aut sententia poëta veteris lepidè obscura, non anxiè, aut historia antiquioris requisitio, aut decreti cuiuspiam ex philosophia perperam invulgatis purgatio, aut captionis Sophistica solutio, aut inopinata rariorisque verbi indagatio, aut tempus item in verbo perspicuo obscurissimum &c. Quin, dum alii aleis, talis, aliisque lusibus tempus perdebant, Philosophi nostri argutis Syllogismorum jaculis inter se certabant, aut lepidis quidem, doctis tamē nugis ac jocis tempus fallebant: qualis est ille jocus à dialecticis duobus in con-

vivio quodam Saturnalium factus? quum enim alter illorum hanc propositionem in medium attulisset: *Quod ego sum, tu non es*: alter vero annoisset; subsunxit hic: *homo autem ego sum*: quod itidem concessit alter; conclusit denique hic: *homo igitur tu non es*. Tum vero iste: hoc quidem falsum est; sed, si verum id fieri vis, a me incipe. Similem quendam lusum eleganter alibi describit: *Saturnalibus*, inquit, *Athenis alea quadam festiva & honesta lusitabamus hujuscemodi*. *Vbi cœniveramus complustuli ejusdem studii homines, ad lavandi tempus, captiones, quæ sophismata appellantur, mente agitabamus; easque quasi talos aut tesserulas in medium, vice sua quisque jaciebamus; captionis soluta aut parum intellecta premium pœnare erat, nummas sestercius annus, hoc are collecto, quasi manuatio, cœnula curabatur omnibus, qui eum lusum luseramus*. Et hæc de Annuis Sapientum Symposiis dicta sufficient. Ad reliqua nunc progredimur.

*Auditio-
rum cum
Præce-
ptoribus
combi-
ctus.*

§. XII. Et primo quidem, more apud antiquos sapientes receptum erat: ut plerumque discipuli cum Præceptoribus suis simul cibum caperent, non contenti, reliquum diei cum iistrans segisse: & quemadmodum alias indivulsi Præceptorum suorum comites erant, ita etiam ne à mensa qui-

quidem illorum abesse poterant; tantumque ardor discendi valuit, ut vel dum cœnarent, aliquid legerent, aut disputarent. Ita apud mensam Favorini, in convivio familiari, legi solitum erat, aut vetus carmen melici poëtæ, aut Historia, partim Græcæ Lingvæ, partim Latinæ, indice *Gellio*, lib. III. cap. XXII. quem Favorini morem planius paulò describit, lib. III. cap. XIX. *Aphd cœnam*, inquit, *Favorini Philosophi*, quum discubitum fuerat, cœptusque erat apponi cibus; Servus assistens mensa ejus, legere incepabat, aut Gracarum quid literarum aut nostrarium. Factitatum idem observatumque hoc Athenis est ab iis, qui erant Philosopho Taurō junctiores, quos, quum domum suam ad cœnam vocaret, ne omnino immunes & asymboli venirent, conjectabant ad cœnulam non cupedias ciborum, sed argutias questionum, & unusquisque ibat, commentus paratusque, quod quereret, eratque initium loquendi, edundi finis. vide etiam lib. VI. cap. XIII. Neque tamen frugalitas harum cœnarum, delicis allâs deditos juvenes abstergere poterat; ita animi pabulum, saginæ corporis præstare jam didicerant: omne enim fundamentum & fundus cœnarum Tauri erat in olla una lenticis Ægyptiæ, & cucurbitæ inibi minutim cæsæ, teste eodem *Gellio*,

lib. XVII. cap. VIII. Quin, si sponte sua juvenes segniores ad hæc convivia frequentanda essent, ipsi Magistri laborabant eos secum adducere, quod clarè satis colligi potest ex *Athenæo*: καὶ τοῖς Φιλοσόφοις, inquit, θημαλὲς ἢν συάγχοι τὸν νέας μετ' αὐτῶν περίσταται πταγμένον νόμον ενωχθῆσθαι. *Philosophus* cura fuit, cum juvenibus ad se coactis statim quadam lege convivari. Neque tamen ingenia discendi avida dum cogerentur, exspectabant, sed sponte sua ad hæc convivia advolabant, & velut bonæ quædam Harpyiæ, non dapes & opima fercula involabant, sed eruditis sermonibus se satiare nitebantur: Quin, si magistri deerant, quie eos convocarent, ipsi inter se frugalia & erudita convivia agitabant: qualis convivii mentionem facit idem *Gellius*, lib. XV. cap. II. verba sunt: *Ex Insula Creta quispiam, etatem Athenis agens, Platonicum se esse Philosophum dicebat, & viderier gestibat: erat autem nihil homo & nugator, atque in Graecia facundia gloria jactabundus, & præterea vini libidine ad usque subdibia ebriosus. Is in conviviis Juvenum, que agitare Athenis hebdomadibus tunafollémne nobis fuit, simulatque modus epulis factus, & uriles delectabilesque sermones cuperant, tum silentio ad audiendum petito, logi cœperant &c.*

§. XIII.

§. XIII. Ipsi etiam Philosophi & Eru-
diti, ad doctas se tales cœnas, vel domi vel / e inbi-
infundis, si quos possidebant, agendas, in-
vitabant. Qualem Julii Pauli cœnam te-
nuem licet & verè Philosophicam, laudat
tamen *Gellius*, lib. XIX. cap. VII. In agro,
inquit, *Vasianus*, *Iulius Paulus*, poëta, vir
bonus, & rerum literarumque veterum
impensè doctus, herediolum tenuerunt posside-
bat, eo sepè nos ad sc̄ vocabat, & olimscu-
lis poniisque satis comiter copioseque in-
vitebat; atque ita molli quodam tempesta-
tis autem die, ego & *Julius Celsinus*,
qui ad eum cœnassemus, & apud men-
sam ejus audiremus, legi *Lavii Alce-*
stini &c. Ita etiam *Annianus Poëta*, in fun-
do suo, quem in agro Falisco possidebat,
vindemiam hilarè atque amoeniter cum
amicis atque familiaribus suis inter po-
cula & sermones eruditos agitare solitus
erat, teste eodem, lib. XX. cap. VII. Talia
quoque convivia cum amicis suis Philosophi-
cis, inter quos erant *Sopater*, *Syrus*, *Ade-*
sius, *Eustathius*, *Cappadox*, *Theodorus*,
Euphrasius, agitare solebat *Jamblichus*,
Philosophus Pythagoricus, de quo *Eunap-*
pis, in vita ejus: Καὶ γὰρ ἦν τῷρος ἀπα-
τητικὸς ἀφθονός, ὅλιγα μὲν ἐν χωρὶς τῶν
ἴταιρῶν καὶ ὁμιλητῶν ἐπερχῆται. οὐδὲ τὸ
θέλον σεφαζόμενός τοι δὲ ταῦτα ταῖς ἰταῖς
ρροις πενηντὸν τὸν μὲν σταύταν τοῦ ἔντολος καὶ

δέκατον. τῇ δὲ αὐλῇ πότοι οὐκέτια, τὸς παρόντας καθιδύνειν & διαπιπολάς ὥσπερ νίκταρον. οἱ δὲ αὐτῆς ἔχοντες, οὐδὲ τίσως τῆς δυολάντιας, ηὔνων αὐτῷ συντάσσουσι. quæ verba ex Hadriani Junii versione (edit. Colon. Allobrog. ap. Petrum & Jacob. Chouet. Anno 1616.) ita sonant: *Erga cunctos ex aquo comis ac benignus;* quid? *quod vix quidquam in suam gratiam agebat extra discipulos & fodales,* guminis religiane tactus; plerumque vero cum suis conversabatur, convictum facilem sequens & frugalem prisci seculi mensam appones; *in symposio presentes exhibilabat, & ceu nectare delibitos replebat;* qui vero indefessa ejus audiendi fludio ardebant, neque satietatem ejusce voluptatis capere poterant, assidui illi erant conviva. Ita quoque Nicotratum quendam, Amicis suis Philosophis tales coenam praebuisse, in illaque de gravissimis rebus disputatum fuisse, docet nos Plutarchus, Symposiacæ, lib. VI. Quæst. IX. Denique etiam Epicurum. Speusippum, Aristippum. Sophoclem, Polyarchum Tarentinum. Parrhasium, Architam. Gnosippum, Æthum, talia convivia instituisse. tum ex Athenæo, tum etiam ex aliis passim auctoribus constat; quamquam forte dubitare quis possit, an horum Philosopho-

Iatophorum convivia in censu sobriorum nostrorum Sapientum Symposiorum veniant, quippe quæ ob luxuriam male apud plerosque audiunt.

§. XIV. Denique ne ipsos quidem opulentiores, virosque Rerum publicarum clavos gubernantes, quanquam Philosophiam adeò aperte professi non fuerint, nihilominus tamen ita conversatione cum Philosophis aliisque viris dæcis delectatos fuisse legimus, ut subinde eos vel domi vel in prædiis suis ad cœnas invitaverint, doctisque sermonibus illorum se oblectaverint. Ita Laurentius, civis Romanus, fortunis splendidus, eruditissimos quosvis genere disciplinarum viros, convivas ad se vocavit, ubi inter cœnandum, eorum, quæ pulcherrima sunt, nihil præteritum fuit, de quo sermo non sit habitus, apud *Athe næam*, in Argumento operis. Quamobrem etiam illud convivium, ab ipso Atheneo ἀνὰ τὴν πάλιν πολυθέρυλλητον vocatur, lib. I. c. 1. Tali etiam cœna, Plutarchum alicunde Romam reversum, reditus gratulandi gratia, exceptit Sylla; in qua, tum de multis aliis rebus, tum etiam de Symbolis Pythagoricis disputatum fuisse, testatur Lib. VIII. Symposiac. Quæstion. VII. Similes conventus eruditos habuisse apud Herodem Atticum,

Virum Consularem, ex Gellii Lib. I. cap. II. videri potest. Ibi enim Gellius: *He-rodes Atticus, vir & Graeca facundia & consulari honore pruditus, arceſſebas ſep̄ nos: quum apud Magif̄ros Athēnis eſſemus, in villas ei urbi proximas, me & Cl. V. Servātianum, compluresque alios noſtratos, qui Roma in Graciam ad capiendum ingenii cultum confeſſabant. Atque ibi tunc, quum eſſemus apud eum in villa, cui nomen eſt Chēſephia, & aſtu anni & ſidere autumnis flagrantissima; propulsabamus caloris in-commoda, lucorum umbrā ingentium, longis ambulacris & mollibus, adiūm paſticum refrigerantibus, lavacris miti-dis & abundis, & collucentibus, ta-tiusque villa venustate aquis undique canoris atque avibus perfonante &c.* Denique etiam Ammonii cœnæ, Præto-ris, cui ipſe interfuit, cumque reliquias de Hesiodi carminibus disputavit, me-minit Plutarchus, lib. IX. Sympofiac. Multas, quin ferè innumeras tales cœ-nas in medium afferre possem, niſi qui-dem tūm Lectoris tedium, tūm opellæ intempeſtivam prolixitatē, reformi-darem: *Quamobrem, ut utriue ho-tum oceurram, mētas removebo, fi-prius*

prius, belliorum vice, ritus quosdam generaliores, qui in talibus Symposium plenumque observabantur à Sapientibus, ap- posuero; In quo, si Persicō magis, quam Græco more, Tecum, Lector, egero, veniam dabis, præsertim si in animum re- vocaveris, virorum doctorum jam du- dum sententiam fuisse: Persas Germanorum fratres esse.

§. XV. Non verò hīc exspectanda erit prolixā, de cibis potusque generi- bus tractatio: constat enim Philosophos, quemadmodum non alio aere ac reliqui homines, ita etiam non alijs cibis ac potu vivere; & si vel maximè integrum Athenæum excuterem; qui protinus est in recenteñis cibis, quibus in di- versis symposiis usi sunt; nihil tamen inde eruere possem, de quo affirmare liceret, in omnibus, aut saltem plerisque talibus Symposium, illud observatum fuisse circa cibos ac potum. Ideo illa tantum huius discursui includam, quæ ad ritus & mores convivantium spectabunt, & de quibus probabiliter saltem conjectare possuimus, ea plerumque à convivantibus ob- servata fuisse. Loci, in quibus coenabant, varii erant, pro ratione ipsorum conviviorum. Quemadmodum enim alia Publica erant, alia Privata, ita etiam lo- ci, ubi conveniebant, alii erant in ædi- bus

bus Publicis, alii in Privatis. De publicis, suo loco jam egimus: in privatis ædibus quando conveniebant, cœna plerumque parabatur in illa ædium parte, quam Ἀνδρῶν vocabant. Dicebant autem ἀνδρῶν, δικον, ἐνθα οἱ ἀνδρες εἰσι ταῖς ἀρχομέναις, teste Suida, i.e. Domum, ubi viri congregari solent. Vnde Aristophanes: Τὰ δικαστήρια, νοῦ τὰς σοὰς, ἀνδρῶν πάντα τοῖνος. Inde etiam apud Xenophonem, in Symposium, hujus conclavis mentio fit: οἱ δὲ σοὶ, inquit, οὐτὶ τῷ ἀνδρῶν: ἐνθα τὸ δεῖπνον ἦν. Cœnabant vero plerumque taciti. Nam, ut inquit Gellius, in Symposium Tauri, *initium loquendi, erat edundi finis*. Et apud Calliam, οὐαὶ νοὶ μὲν ἐν ἑδείπνῳ σιωπῇ ὠσπερ τῷτο ἐπιτελεῖν μέντοι αὐτοῖς υπὸ χρείστοντος Τινος, i.e. Illi quidem cœnabant silentes, tanquam hoc ipsis à superiori quodam injunctum fuisset. Remotis vero mensis, cum vino ferè incaluisserint, sermones suos incepiebant. Quem morem vel ipse Socrates laudavit non solum, sed etiam haud segniter imitatus est apud Xenophonem, quod ex oratione ejus, quæ ibidem existat, haud obscurè apparet: ita enim dicit: ἀλλα πίνειν μὲν, ω̄ ἀνδρες, οὐδὲ οὐοὶ πόλευ φοκεῖ, τῷ γαρ δύτι οἱ οἰνοὶ ἀρδωντας φένει.

χας

χαῖς, τὰς μὲν λύπας, ὥσπερ ὁ μανδραγό-
ρας τὸς ἀνθρώπων, κοιμίζει, τὰς δὲ Φιλο-
Φροσύνας. ὥσπερ ἔλασον Φλόγα, ἵγειρε,
& paucis interjectis: οὐ δέ πηδοῦσι παιδεῖς
μητρῶν κύλιξι πυκνὰ ἐπιλεχαίωσιν, ἕτας
βιαζόμενοι ὑπὸ τῆς δίνης μεθύειν, ἀλλ' ανα-
πειθόμενοι φεγγὶ τὸ παιγνιοδέσπερον αὐτοῖς
μεθυ. i. e. *Enim verò, o viri, etiam
mihi vel maximè videtur esse biben-
dum. Nam reverà viñum, dum animos
rigat, moerores quidem perinde, ac
mandragoras homines, sopit, & hilari-
tates perinde, ac oleum flammam, ex-
citat.* - - *Si pueri minutis poculis crea-
bro nos quasi rore quodam asperserint,
tum scilicet non coacti à viño temulen-
ti fieri, sed persuasi, ad ludicra de-
scendemus.* Quæ verba Ciceronem ita
delectarunt, ut ea quoque fecerit sua, in
Catone, dicendo: *Delestant me pocula,
sicut in Symposio Xenophontis, minuta &
torantia.* Non autem promiscue & sine
omni ordine alter alteri oggannibat,
dum disputabant; sed eligebatur ex con-
vivis quidam, qui quæstiones propone-
ret, quem *Principem colloquii dicebant.*
Ita apud Plutarchum, in Convivio, quo
Serapionis victoriam celebrabant, Mar-
eus Grammatheus quæstiones proposuit,

de

de quibus dispiceretur: &, cùm natalem Platonis celebrasset, Princeps colloquii Diogenianus Pergamenus fuit. In *Xenophontis Symposium*, hichonot primùm Socrati deferebatur, ut scilicet exponeret, quos reliqui qui aderant sermones attingere deberent: quem tamen ille honorem modestè à se declinans, in Calliam derivavit, qui posteà injunxit reliquis, ut singuli exponerent id: *Quidnam quisque maximè faciendum scire se arbitretur.* Imitabantur verò in hoc Philosophi nostri, communes alias convivantium ritus, ubi is, qui convivio hospites exceptit, *Rex Convivii* dicebatur. Vnde lucem accipit *Ausonius*, quando dicit:

- *Sex enim convivium
Cum Rege justum: si super, convitum
est.*

Et sic plerique verba Horatii accipiunt,
Lib. I. Od. IV.

*Et domus exilis Plutonia, quo simul
mearis,*

*Nec Regnavini sortiere calis,
Nec tenerum Lycidam mirabere.*

Ex hoc etiam ritu *Justus Lipsius*, II. I.
Antiqu. Lect. Ludovico Carrioni sertum imponens: *Cape hoc insigne Regni, inquit,*
cum.

cum Dis benivolentibus: Tu hujus convi-
vii Dictator eris, ut qui optima lege un-
quam dictator fuit. Plura de hoc Rege vi-
dere poterit avidus Lector apud Ciacco-
nium, de Triclinio: ubi, quis fuerit Rex vi-
ni, sv. Magister potandi, itidem discere
poterit. Rege itaque aut Principe Collo-
quii Quæstiones proponente, nec tum
quidem promiscuè & sine omni ordine ex-
cipiebant illas reliqui, sed vel ita per se
antè ordinabant convivas, ut qui proxim-
mus à Rege esset, primus quæstionem pro-
latam exciperet & ad illam responderet,
& sic reliqui; quem ordinem servat Athe-
næus in Deipnosophistis: vel sortis arbi-
trio rem committebant; quod fecere Gel-
lius cum sociis suis, in Conviis Saturnali-
bus, quæ describit Lib. XVIII. c. II. in
quibus, ut ipse dicit, rem locumque di-
cendi sors dabat. Quem morem etiam
in Museis observatum fuisse, docet Plu-
tarchus, Lib. VIII. Symposiac. Quæst. III.
his verbis: Ceterū cum moris esset in
Museis, ut sortes circumferrentur, & qui
eas inter se componerent, alter alteri
eruditas proponeret quæstiones, metuens
Ammonius, ne inter se committerentur
qui eandem profiterentur artem, prace-
pit, ut circa sortitionem; Geometra Gram-
matico, Rhetor Musico proponeret, idque
vicissim. Quæstiones vero non semper
erant

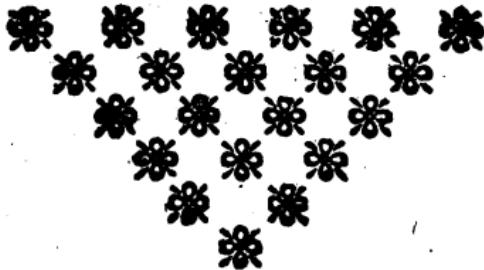
erant ex penetralibus Philosophiae petiae : sed in quarum tamen solutione, auctoracuminis aut eruditioris specimen appareret. Sic in Xenophontis Convivio, certabant inter se convivae, Quisnam illorum pulcherrimus esset ? tum Socrates , qui tamen πάντων Σειληνῶν τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς αἰγαίσος ἦν. (*Omnium Silenorum Satyricorum turpissimus erat*) probavit, se pulcherrimum omnium esse & palmarum reportavit. Nonnunquam vero Sirpis sive Grishi , se invicem vexabant : de quibus loquitur Æmilianus Dipnosophista apud Athenæum , & testis etiam esse poterit Historia Sacra , quæ Samsonem , Mavortium licet hominem , in epulis humptialibus , suis convivis crucem fixisse narrat, proposito ad solvendum ænigmate sanè perobscuro. Nonnunquam Adagiæ captabant, quod fecit Charmus Syracusius apud Athenæum : alii Poëmata enarrabant : alii rursus omnia versibus eloquabantur ; quemadmodum Cleanthes Tarentinus & Pamphilus Siculus apud Athenæum , lib I. Et quis omnes modos, quibus se docte & eruditè exhilarabant, recensere poterit ? Nec minus Præmia vincentibus & Peñæ victis constituebantur. Sic in supra allegato Gelli Convivio, Præmium vincenti constitutum erat, Liber veteris Scriptoris, vel Græcus vel Latini.

Latintus, & corona è lauro plexa; & in
 altero convivio, quod cap. XIII. ejusdem
 libri enarrat, poena erat hummus fester-
 tius unus. Sed & in Xenophontis convi-
 vio, cui Socrates intererat, præmium vi-
 ctori constituebatur osculum à lepidissi-
 ma puella saltatrice; quod præmium
 etiam Socrati adjudicatum fuit. Quid
 nec alias delicias in his conviviis semper
 omnino respuisse severos istos patres, vel
 ex eo quis colligat, quod & Vnguenti
 non refugent; & licet Socrates, apud
 Xenophonem, graviter contra Vnguen-
 torum usum disputationem nihilo minus tamen
 eum cum sociis suis unctum & lotum in
 ἀνδρῶνα introducit Callias. Sed & Can-
 töres, Cantatricesque admittebantur,
 qui animos convivantium dulcedine so-
 ni magis exhilararent: quod testatur Athé-
 nae, Lib. I. Et in Socratis Convivio, Syra-
 cusanus quidam ad commissationem ac-
 cedit, qui secum & tibicinam egregiam, &
 saltatricem ex earum numerō habebat,
 quæ mita quædam efficiunt, itemque for-
 mosum admodum puerum, bellè admo-
 dum canentem citharā & saltantem Quin
 ipse Socrates vix se cohibere poterat,
 quin una saltaret, certè se à Chatmide
 saltantem deprehensum aliquando fuisse,
 ipse profitetur: cum tamen, ut Philippus
 joculator dicebat, crux tam æqualis cum

Y

humus.

humoris ponderis haberet, ut, si apud annonae praefectos inferiorum pondus examinatum fuisset ad superiora, sicut in panibus fieri solebat, non multatus evassisset. Denique neque irrisores, adulatores, joculatores & id genus hominum, omnino arcebantur, hos enim in Socratis, illios in Epicuri, istos verò vel in ipsis Platonis conviviis præsentes fuisse, suaque officia strenuè explevisse, ex Platone, Xenophonte & Athénæo videri poterit. Sed ne justo longius nostra nos Symposia detineant, relinquamus mensas, Pæana non Apollini, non Musis, non Sanitati carentes, sed SOLI atque SVPREMO
DEO.

DE

DE
**VNCTIONIBVS GEN.
 TILIVM.**

Dissertatio VII.

Habita Jenæ, Ao. clo Ioc lxxxvii.

Respondente auctore,

REINERO VERVVEY,
 Woerda-Batavo.

I. N. J. C.

AD LECTOREM.

VSQÜE adeò displicuere mihi, Amice Lector, vanissima illorum ingenia, quæ nullis elegantiorum Musarum sacris initiata; & planè aperta, cruda adhuc & columbia studia, ventosa plerumque & enormi loquacitate in publicum protruduunt. Vnde, levibus quidem atque inanibus sonis ludibria excitare optimè norunt; cum vero in eruditorum confessus venerint, ubi omnia ad severio-

rem legem examinantur, putant se in alium terrarum orbem delatos. Hæc ipsa tolerabilia forent, si tenebriones isti suas sibi res haberent. Nunc, & apud alios plerumque hæc studia contemnunt, & tanquam grammaticas nugas, apertè infestantur; non advertentes, quantoper se judicio eruditorum prostituunt. Non dum à Musatum sacris illustria ingenia arcebantur, cum Alexander Iliadem Homeri, emendatam ad vetera exemplaria & ad doctiorum Criticorum normam direxerat, in conditorio *vagabundis*, repositorio *tawr tmuwtdawr*, circumtulisset. Non dum hæc labes ingenia deleverat, cùm Divus Chrysostomus, factundis sue & vehementiæ, in taxandis vitiis partem optimam, ex quotidiana lectio ne Aristophanis hauisset, & cum dormitum iret, libros hujus auctoris pulvillo subdidisset. Sed nihil ego stolida talia hominum judicia moratus, meliore potius aliorm exemplo animatus,

qui's meliore lato finxit praecordia Tizian,

otii, quicquid à severoribus studiis habui, elegantioribus literis, & imprimis Antiquitatis studiis consecravi, & quantum habeo, adhuc consecro; nihil litans rupturis potius quam laxamentis animorum, Alex, Baccho, Ceteri. Facilius me hoc

hoc pacto sapientum isti præcepte Satisfactorum ratus, quo volunt. Etiam otii rationem reddendam esse. Quem proinde in finem, præsentem Dissertationem, de Vnctionibus Veterum, conscribere, & publicè luci exponere volui. Quâ, si vel nihil aliud, quam tuam, A. L. approbationem otii mei reportavero, tempus & otium me non omnino perdidisse gloria boz. Vale!

CAP. I.

DE

VARIIS VNGVENTO-
RVM GENERIBVS.

Etymologia vocis Ungere. Unquen-
tis arigo. Plautus, Persius, Horatius illustrati.
Discrimen inter alaeque Cruxies. Mūpor.
Incongitum Grecis antiquioribus. Unquen-
serum usum antiquissimum. Uncatum, lucu-
lensum. Uncus, laetus. Unquentaque mol-
lis. Unquenta strictè dicta. Discrimen in-
ter Olea Cr. Unquenta. Oleum pro Unguen-
to. Arabia imprimie Unquentorum pa-
tria. Arbes teneri Cr molles dicti. Ara-
bins odor. Indoxum miranda olea. Myr-
zhodinum oleum. Egypciorum Unquenta
adversus culicæ. Oleum Nardinum. Va-
rium. Achamenia Nardus. Costum Acha-

T 3

me-

menium. Tyria Nardus. Malobathrum
 Syrium. Unguenti Nardini confectio &
 prestantia. Locus D. Marci illustratio.
 Oleorum differentia. Cyprinum. Unguentum
 Baccarinum. Crocimum. Glencinum.
 Myrrinum. Myrrha Oronca, Achaea.
 Σταχτή πλαστή. Foliatum. Amaracinum.
 Sampfucum. Gellius illustratus. Cinnamo-
 minum Unguentum. Cinnamomus, avis
 women. Oleum Balsaminum. Apulejus il-
 lustratus. Opobalsamum. Justinus nosatus.
 Συλοβάλσαμον. Καρποβάλσαμον. Am-
 um. Cardamomum. Αιμωμέ herba. Am-
 brosigia. Narcissinum oleum. Irisum.
 Oenanthinum. Rosaceum. Acanthinum.
 Ωμοίρες. Omphacinum. Megalinum.
 Telinum. Τίλινον ἀλσυρον. Sambucinum.
 Unguentum Veneris. Balaninum. Oleum
 Regium. Jasminum. Cassia odorifera. Ne-
 rati, qui Cassiam & Cinnamomum consum-
 dunt. Laudanum. Susimbrinum oleum.
 Διακόρατα. Italicum hodiernorum olea
 & Unguenta.

Etymolo-
 gia vocis
 Vngere.

VNde derivetur vox *Vngere*, certo non
 constat; in partes enim eunt Gram-
 matici. Sunt, qui autem dicis sic, quasi
 unum agere, quia in unguento miscantur
 atque uniantur diversa. Aliis vero pla-
 cet, hoc verbum originem *ungui* debere,
 ut

ut propriè idem sit ac *ungue illinere*. Ab *ungo* autem venit *ungen*, vel *ungenum*: in quibus duobus vocabulis, quia V. post G. ponitur, ideo multo etiam *ungen* scribebant. Qui autem *ungo* malunt, conituntur, quod, quando V est in praesenti, id etiam maneat in præterito: ut *volve*, *voluti*; & hinc *Vngeo* scribere jubent. Plura de his desideranti, suppeditabit *Urbius*, *Longus*, à quo haec mutuati sumus. Ab *uncio* etiam, apud *Plantum*, diminutivè dicitur *unciusculum* pulmentum, id est, oleo conditum. Nam eo in Pulmentariis urebantur, ut resert *Plinius*, I. XIX. c. IV. Hinc *Persius*, sat. III.

*Unde cadunt laxis tunc pulmentaria
labris.*

Et capare sine *uncio*, apud eundem apotho-
rem, Sat. VI. idem est, ac *obsonio* condi-
mentis perfuso. Et *Horatius*, de Arte:
*Si vero est uncium recte qui pomere
possit.*

Pinguis fere, opinor, Condimenta, uti
oleum & intinctum, quod Græci dicunt
τυραννια, intelligit. Nam *Intinctus*, in
oleo aut acetato, vel usque ad in acceratis.
Quemadmodum indicat *Possius*.

Græcis *Vngeo* dicitur *ἀλείθερος*. Vbi *ἀλείθερος*,
tamen observandum, aliud esse *ἀλείφεντος*,
aliud *χείρ*, si propriè loqui velimus.
χείρ enim, ut in Glossis exponitur, est *la-
tere.*

serē. Vnde, quae illinuntur, vocantur Φάρμακα ὅπλιχεια, quomodo etiam ξε-
tua μίλιον vocat *Dioscorides*, quod
oleum è citoniis *Plinius*. Hæc autem de
spissioribus. At ἀλείφεται, liquidis conve-
nit, quibus aliquid perfundimus; qualem
etiam distinctionem admittit *Athenaeus*,
Lib. i s.p.m 689. ex sententia *Hicesii*, lib. 2.
de Materia. Verba sunt: ιχέσ. Θ. δ' ἐν
δευτέρῳ τετράτῃ ὑλης, τῶν μύρων, Φυσίν, τὰ
μὲν ἐν χείρι ματα, ἄδ' ἀλείμματα. *Vnguen-*
tum verò iisdem μύρον dicitur, quamvis
in veterioribus eorum scriptis hæc vox
non inveniatur. Id ideo factum esse mul-
ti existimant, quod antiquissimis illis tem-
poribus, μύρα Græcis fuere incognita; ita
enim de unguentis scribit *Plinius*, l. XIII,
cap I. *Quis primus invenerit, non tra-*
ditur, Iliacis temporibus non erant, nec
tbure supplicabantur. Nimisrum qualia
posteriori tempore fuerunt in usu. Oleo
simplici duntaxat utebantur, cui misce-
bant e fruticibus odorem, præsertim rosā.
Unde Rosaceum oleum laudat *Homerus*,
Iliad. lib. 23.. Et Venus Hectorēm ποδόερε
χειρὶ ἔλαιο, *Rosaceo oleo inunxit*.

De hac igitur simplici unctione acci-
pienda sunt pleraque Homeri, & vetu-
stiorum Græcorum loca; quippe quorum
unguenta, ut & ea, quæ una tantum plantæ
con-

conficiebantur, propriè neque unguenta
 à Latinis, neque μύρα a Græcis dicta fuere.
 (ut ex seqq. satis clare apparebit) Ex eo
 itaque, quod *Homerus* nusquam μύρα fe-
 cerit mentionem (quod etiam observat
Eustathius, ad *Iliad.* 4.) sed simplicium
 tactum meminerit oleorum, rectè conclu-
 dere videtur *Plinius*, Iliacis temporibus
 ignota Græcis fuisse unguenta, utpote
 quorum notitia & usus post bella demum
 Persica ad eos pervenerit. *Athenaeus* vero
 si consulatur, l. XV. ubi prolixè egit de re
 unguentaria, contendit *Homerum* non visse
 Χερσον τῶν μύρων, licet ἐλαῖς vacem usur-
 paverit. Quicquid sit, *Homerus* non intro-
 duxit τὰς μύρους αἰλειφαιέντας. Anti-
 quissimum tamen apud *Judeos*, *Egyptios*, *Syros*, & *Persas*, unguentorum usum suis
 torum, satis nos docent sacræ literæ. *Josephus*, ^{antiquis-}
 lib. II. Antiquit. longè ante Iliaca tempora ^{fuisse}
 apud *Judeos* unguenta fuisse meminit,
 scribens: *Jacob*, qui, teste *Eusebia*, mul-
 tis tempestatibus ante Trojanum bellum
 fuit, missus in *Egyptum*, ad *Josephum*
 filium suum, id temporis apud *Pharaonem*
annona prefecitum, inter cetera munera
unguentum. Idem auctor, in Tertio ejus-
 dem operis, cum agit depuratione Taber-
 naculi & Sacerdotum, quam Moses insti-
 tut, qui vixit, secundum nonnullos, ante
 CCCL annos, quam Troja excisa est, ita
 Y s . habet:

habet: Purificavit autem & Tabernaculum & Sacerdotes hoc modo: sumpsit scilicet quingentos, & totidem ireos Cinnamomi, & Calami (quae & suavissimi odoris erat species teste Plinio) priorum mensuram & medietatem horum iussit consumare misceri, olei olivarum pondus mensura provincia, qua dicitur Hin, duas chocas Atticas capiens; quibus permisit & contulit facta est arte unguentiariorum unctio suauissima. Ex quibus jam allatis, Hebreos hujus rei authores fuisse, credere haud absurdum fortasse fuerit; quod tamen nos hac vice in medio relinquimus. Verum apud Persas, etiam ante Darium, Vnguentum extitisse, testatur Herodotus, lib. IX. scribens: Cambysem legatos (proditores) cum maximis donis mississe ad Ethiopum, Macrobiorum Regem, inter quae unguenti alabastrum fuerit, Regem vero, cum à legatis rationem conjecturam hujusmodi unguenti didicisset, id penitus aspernatum fuisse.

Fateri tamen omnino heic loci neeessum est, non una eademque ratione hoc nomen usurpari a scriptoribus. Nam non adeò incongruè, per unctum, denotabant sepius luculentum quid sive niddum; nonhunquam etiam hominem laetum seu divitem. Ita Persius. Sat. IV.
 — — — — — uncta vixisse patella
 semper.

Et

Et Horasius, Epist. I. I. describens hominem, qui nitidum & lautum convivium parare posset, de ΞηροΦάγοις, quibus Cy- nica cœna apponitur, ita loquitur:

Accedet siccus ad unctum.

Conf. idem auctor, Epist. XV.

Vbi quid melius consingit & unctus.

id est pinguius, delicatus, sumptuosus. Sic alio in loco, pro apparato condito ci- bo, & lauto convivia, opipare instructo, hæc vox invenitur. Quod superius vidi- mus. Denique hanc inusitatum fuit, adhi- bere nomen *unguentatum*, pro *malli*; ita Senecam, hircolis, unguentatos opponere legimus, cuius apud Agellium, Lib. XII. c. II. verba sunt: *Quidam sunt iam magnè sensus Q. Enni, ut, licet scripti sint inter hircosos, possint tamen inter unguentatos placere.* Eodem etiam verbo P. Africanus, apud eundem Gellium, l. VII. c. XII. mol- lissimum hominem significat: *Nam quis, inquit, quod idcirco unguentatus aduersum speculum ornetur, cuius supercilie radan- sur, qui barba volva, feminibusque subvol- sis ambulet, qui in conviviis adolescentia- lis cum amatore cum chiridota tunica in- gerior accubuerit, qui non modo vinosus, sed virosus quoque sit: eumne quispiam dubitet, quin idem facerit, quod cinadè facere solens?* Nos hic per Vnguenta, in- telligimus ea, quæ è multis odoribus fuerū com-

composita, proprioque & stricte ita olim dicta. Habemus in hoc consentientem *Dioscordiem*, qui tractans de Oleis, inquit, quod illa, quæ sine alterius rei additione *Oleum & Vnguentum difserant.* sunt, appellantur *Olea*, reliqua vero omnia, quæ ex oleo, atque alia materia sint composita, *Vnguenta*. Hinc igitur eorum odor suavissimus, de quo *Catullus*, XIII.

*Quod si quum olfacies, deos rogabis
Totum ut te faciant, Fabulle, nasum.
Interim, ne quaquam negamus, Scriptores
de unguentis agentes, saepius *oleum* pro
unguento nominasse. Cujus rei testis *He-
rac.* l. II. Sat. VII.*

*jafferit ad se
Mecenae serum sub lumina prima ve-
nire*

*Caniviam : nemor, oleum feret ocyus?
Raciunt huc etiam illa, quæ *Propertius*,
Lib. III. El. XV. habet;*

Levis odorato cervix manabit olive.

Cui jungatur *Apulejus*, Metam. Lib. IV.,
*nudati, & flamme largissima vapore re-
creati, calidaque perfusi, & olea perun-
cti, mensas dapibus largiter instruotis ac-
cumbunt.* Porro, ita heic loci de oleis &
unguentis agomus, ut varia eorum Gene-
ra ostendentes, simul multum ipsorum in
sacris & profanis actionibus Usum mon-
stremus; eâ tamen brevitate, quæ & ta-
libus

libus dissertationibus convenit, & legentium oculos nimia prolixitate non offendit.

Contueamur autem, antequam ad *Yugum*.
rem ipsam accedamus, quamnam regio-^{terum} nem vel terram potissimum unguenta sibi ^{Patria,} patriam agnoscant. Vbi ab omnibus ferè auctoribus, præ cæteris, *Arabiam* comme-^{Arabia,} moratam ac laudatam invenies. Ita enim de *Arabicis odoribus* canit *Statius*, Sylv.
Lib. V.

— — — Dites nec sic ubi rara Sabat
Cinnama, odorata nec Arabs decerpfit
aristas.

Cui quoque sententiæ assentientem vides
Tibullum, Lib. IV.

Possideatque metis quidquid bene olen-
tibus arvis

Cultor odoratae dives Arabs segetis.

Idem Auctor, alibi:

— — — urantur odores

Quos tenerè terra divite mittit Arabs.

Eodem modo alii, Arabem mollem dixerunt, quo hec Tibullus tenuerum. Sic enim eorum mollitem & variis odore*s* indicat *Manilius*, in IV.

Nec procul in molles Arabes, terraque
ferentem

Delicias, varisque novos radicis ade-

Plan-

Plautus vero, in Poenulo, Arabium odorem dixit : Arabius myrrhinusque odor omnia complebat. Et Ovid. in Epist. Sap. phus ad Phoenem :

Non Arabo noster rore capillus vlet.

Vbi tamen observandum, Veteres non tantum Arabum unguentis dedisse Roris nomen, sed & aliis: inde opinor, quia capillorum ornatrices unguenta stillabant, & quasi rorabant, quod videte est ex illo Tibulli, l. III.

Stillabat Tyrio myrrhe a rore coma.

Sed transeamus ad Græcos, & perpendamus, num & illi Arabiæ unguenta originem debere dicant. *Herodotum* hoc fecisse, indicant ejus verba, Lib. III, Ερός δ' αὐτοῦ μεταμβρίνει χάρην Αραβίην τῶν ἀκαρπένων χωρίων ἐστί. Εν δὲ Ταύτῃ λέγετος τι εἰσὶ καὶ μετ' χωρίσαι πασέων Φυόμηνθε, καὶ σμύρνη, καὶ κασίν, καὶ κυνάμωμον, καὶ λινόν. Ad meridiem ultima e regionibus, que habitantur, Arabia est, in qua sola omnium nascuntur Thus, Myrrha, Casia, Cinnamomum, & Lednum. Et idem auctor, alibi, de Arabia: Αράβεις Σετῆς χωρίς τῆς Αραβίης θεοπέτιοι ὡς οὐδὲν. I. e. Redactet Arabica regio mortificè incendo quedam odore; quibus assentis Lucianus, in libro, quem inscripsit

de

de Dea Syria: Αὐτής δὲ αὐτῆς ὁδμὴ αἷμα,
βροσίν, ὅποιν λέγεται τῆς χώρης τῆς Αραβίας.
Cujus est sensus: Odorem autem divinum
spirat, quem Arabica regio fertur spirare.
Ex quibus hactenus adductis, satis,
spero, appareret vetustus unguentorum
mos, eorumque Primaria Origo. At, insti-
tuti nostri memores, unguenta ipsa consi-
derabimus, & quid circa illa observatum
olim fuerit, quantum quidem ex veterum
& recentiorum scriptorum monumentis
observare nobis licuit, videbimus.

Primo itaque occurrit unguentorum ^{ηγενε-}
diversum Genus. Ea enim non unius suis-^{τορων}
se generis, nemo facilè inficias ire poterit: ^{ταρι}
itaque non est, ut operosè hanc rem pro- ^{γενε-}
bare conemur. De multis ac variis Indo-
rum Oleis miranda resert *Phoxinus*, in Ctes.
Excerpt. Indicia: Οτι λίμνη ἐστιν εἰς αὐτῆς Indica.
σκελῶν ὀχτακοσίαν ή περίμετρόθ, εἰς οὐλέ-
ρου μὴ πέντε θέτεται τῆς λίμνης ἐλαῖον
(ως τὸ πρέπειον) ἐφίσταται. Καὶ αλοιφίοις
πλάντιες σῇ αὐτῆς, εἰς μέσην αὐτῆς σκαρίοις
τῆς ἐλαίης απαρύνονται οἱ χρυσοί. Χρῶνται
δὲ οἱ σπάμψι. Καὶ τῶν καρπίων οἱ χρυσοί.
Κρέπιδον δὲ τὸ λιμναῖον. i. e. Lacus est apud
eos octingentorum stadiorum ambitum ha-
bens, cas, quoties a mallo vento agitatur,
oleum (nostrum simile) supernaturat. Quod
quidem ex ejusmedio Scaphis hanquinne,
navi-

navigiolis per eum nautantes, atque eduntur; utuntur autem & oleo, & sesamo, & ex nucibus, sed præstantius est, quod ex lacu illo hauritur. Habuerunt & aliud oleum, quo se se inungebant, quodque ex lacte conficiebatur, de quo in iisdem Excerpt. Oι δέ ἄνδρες καὶ λόγοι ταῖς ταῖς δὲ χεῖρας ἀπονίζονται. Εἰλαίω δὲ χρέονται τοῖς τοῖς μηνὸς τῷ αὐτῷ τῷ γάλακτος γινόμενῳ, καὶ ἐστρίβονται σέρμασι. I. e. At viri se non lavant, sed manus duntaxat abluiunt. Sed ter in mense oleo se tangunt, quod ex latte conficitur, & se pellibus abstergunt. De mirabili quodam oleo, ex Verme confessio, idem talia profert: Αὐγρέωντες δὲ τοιάκοντα ἡμέρας πρεμάσιν αὐτὸν καὶ αὐγῆνα ὑποθέσσοι. Καὶ ρέις ἐξ αὐτῶν ὅσον δεῖξε κοῦλας Αἴγιλας τὸ ταλαντόν. Όταν δὲ παρέλθωσιν αἱ τριάκοντα ἡμέρας, αἱ πορρίπισι τοὺς σκώληκας καὶ τὸ ἔλατον αἱ φαλισάδει μήροις ἀγυστοῖς τῷ βασιλέϊ μόνῳ τῶν Ἰνδῶν. Τότε τὸ ἔλατον (ως πῦρ) ἐφέρεται ἀποτίχυοι, εἰς καταφλεγόντες καὶ ζῶα. Καὶ αἱ λαός καὶ σβέννυται εἰ μὴ πηλῷ πολλῷ τοῖς παχεῖς. Vbi cœperunt, per triginta dies suspensum, vasis suppositi relinquunt: iuxta quod tempus ex eo distillant, quae decem Corylus Atticas implete possint. Elapsis triginta diebus ipsam verenam abiecissent;

piciunt, oleum autem adhibitis custodibus
 ad solum Indorum regem mittunt. Oleum
 hoc, id, cui superfluum fuerit, accedit, &
 signa pariter animaliaque comburit, solo-
 que luto, & eo quidem crasso extingui
 potest. Paucis postea interjectis, fragran-
 tissimum quoddam oleum, *Myrorbodi-* *Myro-*
num nomine, cujus odor ad quinque sta-*bodi-*
dia pervenit, ita describit: ὅτι ἐσὶ δένδρα
 εν Ἰνδοῖς οὐκιλὰ ὥσπερ κέδροι ή κυπάρισ-
 τοι, τὰ δὲ Φύλλα ὥσπερ Φοίνιξ, ὀλίγον
 πλατύτερα. Οιομάζεται δὲ Ἰνδοὶ μὲν Κάρ-
 πιον, Εἰληνισὶ δὲ μυρόρόδα. Ρέσοι δὲ εἴς
 αὐτῶν ἐλαῖς συγβινεῖ, καὶ ἐρίω ἀναψιτεῖς
 δοτὸς τῷ δένδρῳ, ἀπτέργοσιν εἰς ἀλαβάστρα
 λιθίγυα. Εἰς δὲ τὸ μὲν χεῖμα, ατρεμῆς
 ὑπέρυθρον Εἰποπαχύ, ὃ δὲ δὲ πάντων οἰδί-
 σον. Οἶνον δὲ φασὶν αὐτὸν γαύπι πέντε σαοῖς.
 Quæ verba ex versione ita legimus: Ha-
 bent Indi arbores, Cedro aut Cupresso pro-
 ceritate pares, quarum folia, Palma foliis
 paulo latiora, alioquis sunt similia; Nomen
 illis est Indicum, Carpion. Gracum verb,
 Myrorboda. Ex illis olei guttae distillant,
 quas lana arbore impressa excipientes, in
 lapideos Alabastros, illam exprimendo,
 infundunt. Est autem id subrubrum, &
 crassiusculum, adeoque fragrans, ut ad
 quinque stadia ejus odor perveniat. Sed
 hæc de Indis sufficiant. De vetetum Aegy-
 ptiorum

*Egyptio-priorum unguento, quo aduersus culicem sunt usi, talia scribit Herodotus, in Egiptum. terpe: Αλεφατι δὲ χρέωνται Αἰγυπτίων ὁ
τοῖς τὰ ἔλεα ὀικέοντες, διότι τῶν σιλλικυ-
πρίων τὸ καρπὸν τὸ καλεῦσι μὲν Αἰγύπτιοι
Κίκι. Ποιεῦσι δὲ ὥδε. Παρὰ τὰ χείλεα τῶν
τε ποταμῶν εἰ τῶν λιμνῶν σπείρυσι τὰ σιλ-
λικύπρια ταῦτα. Τὰ γάρ ἐν Ἑλλησι ἀυτό-
ματα ἄγρια Φύεται, ταῦτα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ
σπειρόμενα, καρπὸν Φέρει πολλὸν μὲν, δυσώ-
δεα δὲ. Τοῦτον ἐπεὶν συλλέξωνται, οἱ μὲν
χόψαντες, ἀπιπήσι. Οἱ δὲ καὶ φρύξαντες
ἀπέψυσι, καὶ τὸ διπόρρεον ἀντὶ συγκομί-
ζονται. Εἰς δὲ πῖον, καὶ ψόδεν ἥσον τὴν ἐλαίην
τῷ λύχνῳ προσπνέει. Οὐδὲν δὲ Βαρέαν
παρέχεται. Πρὸς δὲ τὰς καώνωπας ἀφθόνες
ἔοντας τὰδε σφι ἐσὶ μεμηχανημένα. i. e.
*Egyptii qui Palustria accolant, unguento
utuntur ex fructu Sillicypriorum, quod
appellant Egyptii Kiki, hunc in modum
confidentes. Sillicypria hac, qua apud
Gracos ultrò nascuntur, ad oras fluminum
flagnorumque serunt, multum quidem
fructum ferentia, sed graveolentem.
Hunc ubi collegunt, alii contusum ad
ignem, alii in fartagine coquunt, & quod
ex eo defluit excipiunt, pingue quiddam,
& non minus ad Lucernas idoneum,
quam oleum, sed graveolentiam exhibens.**

Sunt

Sunt autem aduersus culices, quorum magna vis est, hac ab iis excogitata.

Sed ne in remotioribus diutius justo detineamur, redeamus ad propiora, & intueamur, quæ olea ac unguenta inter ipsos *Gracos ac Romanos*, in usu fuerint. Si eorum Scriptores perscrutamur, nullum certè inveniemus *Nardino* vel præstantius vel laudabilius: quod pro varietate ^{Nardini} loci, ubi nascitur, varia quoque nomina induit. *Horatius*, Lib. II. Od. XI. *Nardum Assyriam* dixit; ubi *Affyria*, pro Syria ponitur: non quidem, quod in Syria semper *Nardus* nascatur, sed quod montis, in quo oritur, pars una ad *Syrios*, pars altera ad *Iados* flectatur; unde etiam iterum non sibi mutat, ac *Nardus Indica* dicitur. Vid. *Dioscorid.* Lib. I. Eadem ratione *Nardus*, quæ in Persiâ oritur (vel fortassis eadem in regione, quâ Syria, Persiam tamen propius adjacente) *Achamenia*, ab *Horatio* vocatur, id est, Persica, *Achæmenes* enim Persarum rex fuit, à quo hoc nomen iterum traxit. Ita enim habet in Epop. Od. XIII.

Nunc & Achæmenita

Perfundi Nardo iuvat.

Iterum verò deposito nomine, lib. III. Od. I. ab eodem rege, vocat *Coffum Achame-*
nium. *Fibularia* vero, Lib. III. El. VI. *Ty-*
zium Nardum, pro Syria dicit; vel quod

in Tyriorum regione Nardus nascebatur, vel potius, quod Tyrus, ut quidam volunt, in Syria fuerit sita; odores enim laudissimi, & omnis copia narium (uti *Horatius loquitur*) e Syria. Hinc, ut supra dictum est, Assyriæ Nardi. Idem *Horatius*, etiam alibi *Syra mercis* commeminit, quum unguentum intelligi vellet *Malobathrum*, quod ab eo Lib. II. Od. VII. *Syrium* appellatur, quia (ut vult *Douze*, & *Vossius*) e Syria, mari mediterraneo, in Græciam atque Italiam portabatur. *Scaliger* verò, Exercitat. CXLVI. §. II. autumat, ita dici, non a natalibus, sed officinæ loco ; quemadmodum calamus Aromaticus, à Græcis quidem *αλαυ Συριακός*, à Rimanis vero, *Alexandrinus* dicebatur ; quia ad illos e Syria, ad hos Alexandria apportaretur. Vult autem *Dioscorides*, lib. I. cap. XI. & *Scaliger*, in notis ad *Propertium*. *Malobathrum*, in Indicis plau- dibus nasci. Hinc *Vossius* arbitratur, *Indi- cam* esse appellationem, forte ex *Tamala- basbra*, quomodo *folium Indicum*, ab Indis hodie vocatur. Alii autem volunt, *Malobathron* Indis dici *Bathron*, & cresce- re in loco Indiae, hodie dicto *MALABAR*, indeque vocem formari *Malobathron*. Plura, vide sis apud *Matthiolum*, ad *Dio- scorid.* Verum non hinc omittendam duco Nardi præstantiam, quam vel hinc colli-

gere licet, quod ex variis Oleis inter se
commixtis, *Omphacino, Balsamino, ligno
balsami, flore junci odorati, calamo odori-
fero aromatico, amaraco, costo, amomo,
nardo, cassia odorata fructibus balsami &
myrrha* constiterit: qui vero illud pre-
ciosissimum reddere volebant, adjunge-
bant *Cinnamomum*. Conf. quæ habet G.
Du Choul, in tractatu de Balneis. Hinc
igitur non miremur, quod *Marcus Evan-
gelista*, his verbis eam indicet: Νάρδος πε-
σιντος πολυτελεσ, cuius etiam pretium
ostendit, dum paulo post, discipulos ita
loquentes introducit: Η δύνατο γαρ τέτο
πραθῆναι επίνω τερακοτῶν δινάριον:
quo pretio *Plinius*, etiam Nardum esti-
mat. Caussam verò tanti pretij, indicat
xtatis suæ decus *I. Casaubonus*, Exercitat.
XIV. Quod nempe illis temporibus unica
fuerit urbs Laodicea, qua unguentum hu-
iusmodi cum laude effecerit. Nec multo
ante, Galeni tempora in aliis etiam urbibus
caperit fieri, quod commendaretur.
Imprimis vero admiratione dignum, quod
interpres *Syrus*, qui saepius voces, quæ si-
gnificatione primâ græcae essent, ex usu
ejus temporis servavit, hanc tamen im-
mutarit: & potius sensum quam vocem
expresserit. Nam *unguenti caput* dixit,
quo ipso eleganter certè præstantiam si-
gnificavit hujus unguenti. Quemadmo-
dum

dum etiam H̄br̄eis שְׁמַרְתָּ מִשְׁמָר dicitur, quod caput est unguenti; & Germanis Haupt-Galbe. *Theophylactus* verò, ad orationem interpretatus est: ingeniosè profectò: Nardum enim puram αὐθεντικὴν antiquis dicunt fuisse, alibi jam ostenderat, & sane τοῦτο τὸ δολεῖν τὸν νόρδον, quæ τῇ πατικῇ sive αληθεῖ opponitur, Lib. I. cap. VI. egit *Dioscorides*. Eandem quoque præstantiam respicit *Horatius*, quam cādum integrum vīni optimi, exiguo Nardi vacuulo elici posse ait. Lib. IV. Od. XII.

Nardi parvus onyx elicet cadum.

Sed pergamus ad reliqua, & considere-
mus, quæ præterea Olea usurpaverint de-
licatæ mentes. Quædam olea illorum è
Unquen- sa è *Flo-* *Floribus* composita erant: sicut *Rhodi-*
num, *Lirinum*, aut *Cyprinum*, quod po-
Rbodi- sterius conficiebatur, ex flore cujusdam
num. arbōris, *Cyprus* dictæ, florem album ac val-
Lirinum, dē odoriferum gerentis, ut testatur *Dio-*
Cytri- *scorid*. Hæc arbor in plurimis provenit lo-
num. cīs, potissimum vero in insula Cypro, ut-
de, ut arbitror, ipsi nomen datum.

Baccari- De unguento *Baccarino*, apud *Aristo-*
num. *phanem* fit mentio, cuius herba dicitur
Baccar, florem ferens purpurei coloris.
De quo oleo multa apud *Comicos*, & præ-
cipue olim *Hipponaçtem*, ita alicubi lo-
quentem: Βάκκαρος δὲ τὰς ρίνας ἡλεῖ Φαν.
Aſtibj-

Æschylus autem, differentiam videtur possisse inter Baccarinum & alia unguenta, cum ait: Εγώ γέ τὰς βακχάρεις πεπούρας
Peto baccarinum & unguenta.

Habebant etiam *Crocinum* unguentum, quod ex aromatis fiebat & Croco in oleo macerato, ut ait *Diosc.* Lib I. Dicitur à Croco *Crocinum*, ut ab Amarano *Amaracine*.

Habuerunt quoque *Glaucinum* & *Glaucinum* *Myrrinum*; prius, Græci dixerunt γλεῦ-^{num} & *Myrrinum*; *Myrrinum*; *Columell.* l. XIII. c. L. compo- ni vult è simplicibus odoriferis, & *Plinius*, lib. XXIII. Oleum illud inter artificialium species collocat. *Myrrinum* verò, compositum erat ex Myrrha; illa autem p्रæ ceteris melior, quam *Orontea* dixer, non (ut vult *Scaliger*) quod in Syria nascetur, sed quia Antiochiam, eo tempore totius orientis celeberrimum emporium, Camelis deferretur. De hac *Propert.* Lib. I.

*Aut quid orontea crines perfundere
myrrha.*

Legimus etiam de *Achaica Myrrha*, sive *Graca*, i.e. quæ in Cilicia & Amano monte, juxta Yossi sententiam, proveniebat, apud *Columell.* cuius verba ita sonant:

*Et lacrymas imitata tuas Cinyreia virgā.
Sed melior facte ponatur Achaica
myrrha.*

Hoc myrrhinum unguentum, alio nomi-
Scatētē, ne *saxinū* dicitur. Quare, quando Latini
 myrrhæ, hoc est, myrrhini unguenti me-
 minere, *Scatētē* intelligunt, ut ex loco
 jam è *Propertio* adducto, satis paret. Hoc
 vero unguentum è *sola myrrha* factum est,
 ut ait *Athenaeus*. Quid autem Σταχτὴ sit,
 docet *Theophrastus*, libello περὶ ὄσμῶν (subi tamen etiam *excinnamomo* fieri scri-
 bit) Ex κινναμόνις, inquit, καὶ ἐκ σμύ-
 νης καπλομένης ἔλαιον ἔρι. Σταχτὴ δὲ καλεῖ-
 ται διὰ τὸ υἱρόν τοῦ ζεῦ. Idem quoque,
 præter *Theophrastum*, affirmat *Dioscorid.*
I. I cap. LXXIV. Errat itaque *Plinius*, *I. XII c. XV.* ita de Myrrha arbore inqui-
 ens: *Sudant sponte, priuquam incidan-*
tur, facten dictam. Ex quibus satis appa-
 ret, putasse *Plinium*, *Scatētē* fluere ex
 myrrhæ arbore, non autem ex myrrhâ
 jam cæsa. *Vsus etiam hāc voce Plautus*, in
Circul. Act. I. Sc. II.

Tu scatētē, tu cinnamomum, tu rosa, tu
crocinum, & casia es.

Et Lucret. Lib. II.

Sicut amaracini blandum factaque
liquorem.
 Aliud etiam quiddam ex myrrhâ confici,
 quod tamen oleum proprio dici non
 potest, quippe durius sicciusque, *πάση*
dictum, indicat locus *Theophrasti*, in
Hist.

Hist. Plant. Lib. IX. c. IV. Τῆς συύρης ἡ μὲν στεκτὴ, ἡ δὲ πλαστὴ. Πλαστὴ igitur erit, *Plasto.*
quæ in offulas & pastillos fuit convoluta;
id enim Græci dicunt πλάστειν & αὐτο-
πλάστειν. Vnde etiam ipsi nomen, testan-
te *Vossio*. Ad suffitum ergo magis idoneum
videtur, quam ad unguendum.

Alia prætorea unguenta siebant ex *Vnguentis Herbarum Foliis*, veluti *Foliaatum*, quod ^{ta ē} *Foliis.* nomen suum accepisse creditur, quod con-
stiterit ex foliis Nardi, Costi &c. teste *Pli- Folia-*
nio, lib. XIII. c. I. cuius etiam meminit ^{cum.}
Martialis, in Apophoreticis. *Amaraci-* *Amarac-*
num, quod erat ex *Amaraco*, vulgo, *Ma-* *cinnum*.
joran apud Belgas dicto. Syris verò &
Ægyptiis *Sampsucum* dicebatur, de quo
Plinius, l. XXI. c. XI. *Amaracum*, inquit,
Dioctes medicus & *Sicula gens* appella-
vere, quod *Ægyptus* & *Syria Sampsucum*.
Quod idem *Dioscorides* affirmat, dum
σαμφύχοι à Cizycenis & Siculis *Amaracum* vocari ait. Videmus igitur, *Amaracum* & *Sampsucum* idem fuisse; quod
tamen *Artemidorus*, *Oneirocriticorum* l. I.
c. XXIX. hac sua distinctione debilitat,
inquiens: Σιουμέρια δὲ, καὶ ἀμαράκη,
καὶ λαπάθη, Φρυγία, καὶ ἐλαῖα, καὶ ἄντε
μέντη, καὶ σαμφύχη εφάρνοις ἀναδεῖσθαι
πᾶσι πονηρόν, i.e. ex *Sisymbrio* autem, &
Amaraco, & *Rumice*, & *Pbrygio*, & *He-*
Z s *Ienio*.

lenio, & Fremio, & Sampſuco coronas circumdataſ habere omnibus malum eſt. Erit igitur Sampſucinum oleum, juxta Plinium & Diſc. idem, quod Amaracinum, cuius meminit Lucretius, lib. VI.

Denique Amaracinum fugitac ſus, & timet omne

Unguentum. Nam fetigeris ſubus acre venenum eſt.

Ex quo etiam loco lucem haurit Gellii illud: *Vetus adagium eſt, nihil cum fidibus graculo, nihil cum Amaracino ſui.* Optimum inveniebatur hoc unguentum in insula Coo, & præcipue hyberno tempore etiam utile erat, atque hinc illis, qui frigidas incolebant regiones.

Unguentum e Ra-
Corticiis.
Cinnamo-
num.

Quædam porro unguenta componebant è radicibus ac corticibus arborum, ut dicit uſ ex Cinnamo, vel Cinnamomo, Cinnamominum, cuius ftuticem ita describit Plinius, lib. XXII. c. XIX. *Ipſe frutex duūm Cubitorum altitudine amplissimus palmita minimus, IV. digitorum crassitudinis, statim à terra ſex digitis furcatus, arido ſmilis. Cum viret, non odoratus, folio origani, ſiccitate gaudens, sterilior imbre, tedaue natura. Gignitur in planis quidem, ſed densiſſimiſ in uerribus, rubisque, diſſiſiliſ collectu. Metitur non niſi permiſſerit Deus. Sed & Regionem, ubi crescat Cinnamonum, eopſe capite indicat. Cinnamomon,*

monon, idemque Cinnamom mastitur in
Ethiopiae Troglodytis conubio permixta.
 Pro optimo vero Cinnamo habetur, quod
 appellatur Mosyliticum, aut Mosyli-
 cum, de quo consulas *Diſcoridem & Ori-
 basium.* Dignissima autem notata sunt,
 quae de ejus collectione refert *Herodotus,*
 lib. III. c. CXI. Όκε γίνεται, inquiens, χρή-
 τις μη γῇ ἡ τρέφεται ἐσι, ἀλλ' ἔχεσθαι πέπει;
 πλὴν δὲ λόγῳ εἰκόνῃ χρεώμενοι. Εν τοῖσι
 δὲ χωρίοισι Φασὶ τινες ἀντὸ Φύεαδζ ἐν τοῖσι
 ὁ Διόνυσος ἐγράφη. Ορφεὰς δὲ λέγεται
 μεγάλας Φορέειν ταῦτα τὰ κάρφα τὰ πεμψί-
 δεῖ Φοινίκων μεθόντας, καπνάμωμον κα-
 λέομεν. Φορέαν δὲ τὰς ὅρνιθας ἐς νεοαγιάς
 πεπλασμένας πελῷ περὶ διπορύμυτοισι
 ἔρεσι θνῆται πρόσβασιν ἀνθρώπῳ ἐδεμίνη-
 ται. Πρὸς ᾧ δὴ ταῦτα τὰς Αρεβίας σε-
 φίζεαδζ τάδε. Βοῶν τε οὐκ ὄντων τῶν διπορύ-
 μένων οὐκ ἀλλα ταῦταζ γίνεται, καρμέναι ἐς ταῦτα
 διαταμόνταις ὡς μέγισται, καρμέναι ἐς ταῦτα
 τὰ χωρία. Καὶ σφεαθένταις αὐγχὶ τῶν νεοσ-
 σίων, ἀπαλλάσσεταις ἵκας αὐτέστον. Τὰς
 δὲ ὅρνιθας καταπέπομένας, αὐτῶν τὰ μέλια
 τῶν ταῦταζ γίνεται αὐταφορέειν οὔτε τὰς νεοσ-
 σίας. Τὰς δὲ, οὐδιναμένας ἴχειν, κατα-
 ρήγνυαδζ οὔτε τὴν γῆν. Τὰς δὲ οὔποντας συλ-
 λέγεται μὲν τὸ καπνάμωμον. Quia verba

ba ita redduntur: Quomodo, aut quia in
terra gignatur, illud nequeunt dicere:
visi quod probabilitate utuntur; quod
quidam volunt, id gignit in iis regionibus,
ubi Dionysus educatus est: Et ipsas Cinnamomi
festucas afforri a grandibus quibusdam
alitibus ad nidos e luto constru-
ctos, in praeruptis montium, et homini in-
accessis. Contra quas hoc Arabes excogi-
tarunt: boum asinorumque defectorum et
aliorum jumentorum membra minutatim
concisa in ea loca portant: Et ubi juxta
nidos posuere, procul abscedunt. Ad hac
frusta delapsa volueres, ad nidos suos
carnem comportant. Cum sustinenda im-
paret nidi ad terram discissi labuntur.
Tunc ad eas colligendos accedunt. Hac
ratione Cinnamomum ab illis legitur. Un-
guentum autem ex eo confectum, fuit
pretiosissimum & maximi sumptus. Non
enim antiquitus ita fiebat, ut hodie apud
nos: sed conficiebatur ex oleo Balsamo,
& ligno balsami, & squinanto, (qui fit est
junci odorati aromatici, secundum Dioſo.)
Cinnamomo, & balsami fructu; his ad-
mixtum quatuor vicibus tantum myrrha,
quantum primo cinnamomi, & tantum
dem mellis, quantum sufficit ad omnia illa
simul humectanda. Hodie vero tale un-
guentum conficere foret difficultimum,
imo quasi adūtōr; quia verum Canna-
mo-

momum, & quale hic describitur, plane hodiè est incognitum, prout dicunt, qui aromata ex India petentes adferunt. Unde pro vero Cinnamomo, hodie sumitur Cortex odoratus, nobis dictus *Caneel*. Præterea Avis cujusdam, quam Cinnamomum quoque appellarunt veteres, meminit *Pbilis*, in his Jambis:

*Ορνις δ' ο Κιννάμωμος ὁ γηραιότερη
Τὸ κιννάμωμον ἔπει ταχύτερον.*

Fuit fortasse illarum una, de quibus modo scripsit *Herodotus*, quod Cinnamomum in nidos deferant; id enim quodammodo alter illustrat Jambus. Sed ut ad unguentum nostrum redeamus, hujus Cinnamomi durabilitas observanda venit, quam summopere laudarunt scriptores, eo quod diutissimè conservet à putredine, & odo rem suum longo tempore non amittat.

Lucanus, lib. X.

— — — multumque madenti
*Infudere Come, quod nondum evanuit
aura*
*Cinnamon, externa nec perdidit aëra
terra.*

Admiranda vero de ejus durabilitate historia est: quod nempè tale Cinnamum longissimo tempore post repertum fuerit in sepulcro Mariæ, Stiliconis filiæ, conjugis Honorii Imperatoris, quam tradit *Andreas à Lacuna, à Barthio laudatus; quibus*

bus convenit, quod canit *Papinius*, lib. VI.
Thebaid.

*Tertius assurgens Arabum struc tollitur
ordo*

*Eoas complexus oper, incanag glebis
Thura, & ab antiquo durantia cinnama
Belo.*

Quantum verò ad cætera olea; haud
Balsami-minoris quoque fuisse æstimationis *Balsa-*
num, non est, ut operosè demonstre-
mus: Satis id apparet ex *Apuleji* verbis,
l. IL Miles. *Licet omni gratiarum choro*
skipata, & toto cupidinum populo comi-
tata, & baltheo succincta, cinnama fra-
grans, & balsamarorans, calva processé-
rit, placere non poterit nec Vulcano suo,
Quibus è verbis illud observare non erit
indignum, quod, quomodo *Servius*, ad II.
Georg. & *Isidorus*, lib. XVII. c. VIII. Bal-
samum arborem vocari ajunt, & succum
eius Opopobalsamum; hoc in loco tamen
Apulejus, *Dioscoridem* sit imitatus, cui
Balsamum est, tum liquor aromaticus,
tum planta viti similis, & fragrantissimum
illum odorem fundens. Nequaquam ta-
men negamus, liquorem illum, differen-
tiæ causâ, interdum vocari Opopobal-
samum, id est, succum seu liquorem arbo-
ris; Nam *ostac*, *succus*, seu sponte, seu
scarificatione ex vulnere, vitro, lapide,
officio cultellis inciso, emanans. Testem-
in hac

in hac re se nobis offert *Plinius*, lib. XII. c. XXV. *Succus è plaga manat*, quem ὄποβάλσαμον vocant, *juavitis eximia*, *sed tenui gatta*. *Dioscorides quoque nunc* ὄποβάλσαμον, *nunc divisim*, ὅποι τῇ βαλ-
σάμῳ vocat. *Plinio autem*, est *Oleum Bal-*
faminam, quod *Simeon Serbus*, βαλσα-
μέλαιον appellat. *Justinus* verò, *Opobal-*
samum pro ipsa arbore, *Balsamum verà*
pro succo posuit, ordine plane inverso;
de arbore scribit: *In ea sylva est, & uber-*
tate & amoenitate insignis; siquidem pal-
meto, & opobalsamo distinguitur. Ac
alibi: *Arbores opobalsami formam simi-*
lem piccearboribus habent. De succo au-
tem ait: *He arbores certo anni tempore*
balsamum sudant. Impropiè sane! Nam
vocem ipsam ὄποβάλσαμον indicio esse,
ac esse ὅποι τῇ βαλσάμῳ, quis est, qui
non videat? ita usus est hac voce *Juvénal.*
Sat. II.

— — *hirsuto spirant opobalsama*
collo.

Et Martial. lib. XI. ep. IX.

Lassa quod hesterni spirant opobalsama
drauci.

Similiter lignum arboris ξυλοβάλσαμον
appellant *Servius* & *Isidorus*, locis citatis,
ejusque fructus καρποβάλσαμον dicitur,
apud *Dioscor.* & *Galenum.*

Sed

Amo-
mum.

Sed & de *Amomo* aliquid dicamus, quippe cuius præstantia ex ipsa voce claret; nam ἀμωμός & ἀμωματός irreprehensus, reprobatione major, Græcis dicitur. *Amomum* hoc erat, Vva, ex Indica labrusca, vel potius (secundum *Linnaeus*) *Frutex*, labruscæ similis, in Syria & Armenia proveniens; cuius lignum ita in se convolveret, ut uvam referret. Conferatur de eo *Dioscorid.* l. I. c. XIV. *Theophrast.* Hist. Plant. lib. IX. c. VII. Hinc *Cardamomum* est, quod constat *Cardamo* & *Amomo*. *Cardamum* autem, prope accedit ad *Amomum*. Hinc *Plinius*, l. XIII. c. XIII. cum superius de *amomo* verba fecisset, de *Cardamomo* ita subnectit: *Si-mile his & nomine & frutice Cardamomum, semine oblongo.* Etiam ab *Amomo* dicitur ἀμωμίς herba, adeò similis *amomo*, ut, quemadmodum *Dioscorid.* ait, hoc eo adulteretur.

Ambro-
sia.

Porrò utebantur unguento, *Ambrosia* dicto, quod pteleganter describit *Athenaeus*, Deipnosophist. l. IX. prout verba ejus emendavit *Is. Casaubonus*: Ή δ' ἀμβροσία, ὑδωρ αἰραιφνὲς, ἔλαιον, πανυαρπία. Απερι ἐμβάλλε. Est autem *Ambrosia aqua pura, oleum, & fructuum omnē genus: hec omnia misce ad Ambrosiam:* Sed hæc de unguento *Ambrosia*. Alias enim *Ambrosiam* fuisse deorum eibum

būm, notum est omnibus, de quo tamen nobis hic sermo non est.

Narcissum oleum est, quod sic è flore *Narcissi*, qui flos, gravi suo odore corpora rem adfert: quod claris verbis innuit *Phænchas*, *Sympoli* lib. III. probl. L Καὶ τὸς Νάρκισσος (αὐτόματα οἱ παλαιοί) ὡς αἰθέλεοτε τὸν νῦν Εὐρύτην πατριώτην παραδεῖ.

Irinum vero est ex iridis radice: tēsti *Irinum*, pore Plinii, in Pamphilia componebatur; indeque in Latium devehebatur; melius vero & fragrantius, in Elide, civitate Arcadiæ.

Sic *Oenanthinum*, quod est e flore vi-*Oenan-* tis Sylvestris. Carmani, ut *Poffidonius* *ebrium* scribit, *Rosaceo* utebantur oleo, quia id *Rosa* credebant ebrietati resistere. Apud eos-*cetera*. dem quoque mixtionem fieri olei *Acanthi* *Acantha-* *thini*, quo Rex corpus suum fricari vo-*natur*. luit, auctor est Crescas. *Theophrodus* etiam, libro, quem de Odoribus scripsit, meminit olei eiusdem; Græcis ὀμφακής dicti, quod fieret ex olivis immaturis; Uti etiam oleo *amphacino* miscebatur *ampha-* ὄμφακιον, i.e. succus uvarum immaturæ atque *cetera*. acerbae, de quo videatur *Plin. I. XII.* c. XXVII.

De unguento *Megalino*, mentionem Megallo facit *Dioscorides*, id appellans μεγάλειον. *Vid. lib. I. c. VI.* quod *Plinii*, *Megalium* Aa appell-

appellat, ac vel à magnis viribus, vel ab ea
μηγαλείη significatione, qua notat ejus
magnificentiam, sive virium magnitudi-
nem, nomen acceptissime indicat. Talia enim
scribit, lib. I. *Telinum unguentum erat
celeberrimum Menandri Poëtae Camisi
arato. Postea multo. successis propter glo-
riam appellatum Megalum.* Ashenaeus
vero, in XV. ab inventore Megallo, homi-
ne Siculo, ita dictum esse affirmat. Cui
etiam consentit *Etymologus*: Μηγαλεῖον
est μέρος δότο Μηγάλης Σικελίων τρέπτη
ἴρροντο. Eadem etiam *Suidae* sententia est.

Telinum. *Telinum autem unguentum, quod superius laudavit Plinius, sic à Telo, maris Carpathil insula, appellatum suisse putat Hesiodus, l. IV. c. XII. qui tamen, cum hanc insulam nesciret, Delum pro Telo dixit. Digna sunt ejus verba, ut audiantur: *Unguentum, inquit, quadam dicuntur à locis,
ac Telinum, cuius Iulus Cesar meminit,
dicens: Corpus suavi telino ungimus. Hoc
conficiebatur in insula Delo, qua est una
de Cycladibus.* Verum haec sententia falsa
videtur, si audiamus, quæ Dioscorid, lib. I.
c. LVIII. de Telino docet; ibi enim τήλινος
στεφανίας explicaturus, sumere jubet τή-
λεως λίτρας ε. Ελαίη λίτρας β'. &c. Se-
cundum Dioscoridem igitur, μέρος τήλι-
νον dicitur, quia præcipua pars, ex quibus
confi-*

conficitur, est τῦλις, quod Latinis est farum græcum. Sic similiter τύλων ἀλευρος Græcis est farina ex fano græco confecta. Sed hanc quoque sententiam Plinius amplectitur, lib. XIII. c. I. Telinum fit ex eleo rocceti, cypero, calamo, melitoto, fano græco, melle, melino, mero, amaraco. Porro de Telino unguento, (ut græcos mitcam) è Latinis talia loquitur Tertullianus, lib. de Pallio c. IV. quod apud Omphalens balsamo, aut telino spero factum.

Sambucinum oleum dicitur quod con-
fectum est ex sambuco; Belgis en vlier-
boom, oleum vero apud nos vlierolle ap-
pellatur, de quo vid. Dioscord.

De Unguento Veneris, mentionem fa-
cit Homerus, quod ab ipso ράμη vocatur
οὐδὲ Σ. dictum quoque fuit μῆδης Αἴρο-
δετης: unde vera consticerit, non con-
stat. Aliqui affirmant, esse Anchusam;
plures tamen Brethium, aut Baccarin.
qua sunt genera. τοῦ μαχαιριών. Vid.
Hesychius, qui hunc in modum: B, urbar,
πέρισσα την ὅσ ερυθράντας αἱ γυναικε-
τας τραγεῖσαι, οἱ δὲ αὐγχεῖσαι, οἱ το. Οἱ δὲ
Φύκης τείρεται κύδη Αἴροδετης.

Addamus hisce unguentis Balaninum, Balan-
quod ita nominatur veteres. αὶ πὸ τῶν νων.
Balanas, quas Latini glædes dixerunt:
Eorum scilicet arborum fructum, quas.

Aaa glati-

glandiferas inde appellamus; qualis quer-
 cus, robur &c. hanc Phœnicibus quoque
Balanum dictam fuisse, legitur apud Plinius, l. XIII. c. IV. In aliqua parte Phœ-
 nices, Ciliciaque, populari etiam nomine
 à nobis appellantur **Balani**. Ex glande
 itaque conficiebatur hoc unguentum, sed
 glande unguentaria; **Balans** enim u-
 ges lxx intelligenda est, quam uno verbo
 μυροβάλανον vocat Plinius, l. XII. c. XXI.
 Vbi significat, nomen huic Balano sive
 Glandi, ab unguento esse impositum, quia
 liquor ejus magis proprius & usitator est
 in pretiosorum ac odoriferorum un-
 guentorum compositionibus. Verba ejus
 hic apponam: *Myrobalanum*, inquit,
Troglodytis, & *Thebaidi*, & *Arabia*, que
Judeam ab *Egypto* disternunt, commu-
 ne est, *nascens unguento*, ut ipso nomine
 apparet. Ea potro glans à diversis regio-
 nibus, ubi nascitur, & *Aethiopica*, & Ara-
 bica, & *Syriaca* nominatur. **Quondam**
 è regione Barbarica fuit allata; (quæ se-
 cundum etuditorum judicium, *Aethiopia*
 fuit, aut pars ejus, *Troglodytis*, quod Plini-
 ii sententia paulo superius adducta con-
 firmare videtur) & utebantur liquore de
 carne ejus fructus extracto unguentarii,
 ut scribit *Galenus*. Optima autem ejus
 proprietas est, quod, licet longissimo tem-
 pore conservetur, nunquam tamen ex-
 fice-

siccetur: unde etiam factum, quod humectaverint Myropolæ compositiones suas odorisferas hoc oleo Balanino; erant enim securi, illas conservari posse, nil timentes temporum injurias. De hoc Myrobalo sic *αἴθιφράζει* *Martial.* in *Aphor.* LV.

Quod nec Virgilius, nec carmine dixit.

Homerus,

Bac ex angusto costas, & ex Ba-
lano.

Præter hæc omnia, oleum *Regium*, *Oleum Græcis βασιλεior dictum*, magno quoque *Regium.* in procione erat, quo utebantur Parthorum reges, ejusque compositionem describit *Blinius.* In Persiæ queque montibus inventi nuces Persicas, è quibus oleum conſiebatur Regium, auctor est *Amystas.* Meminit etiam *Herodotus*, olei cuiusdam regii, quod (ut superius monui) è vermis fiebat. Alio tamen loco ita de eo scribit: τὸ δὲ τὸ ἔλαιον βασιλεῖ τῶν Ινδῶν, κομίζεται, ὥμεια ἀπεβάλλοντες. ἔχει γὰρ αὐτῷ ἄλλον χρόνον πανίδια ἐφέσται, i.e. illud quidem oleum Regi Indorum appor-tans, vasis obſignatis. Neque enim alti cniqnam vel guttam illius possidere licet. *Gafminum*, apud Persas, erat oleum ex al- *gafminis.* bis floribus violæ, quod inter epulandum usurpabant odoris cauſa, De quo egit *Dioscorides*, lib. I. c. LXVI.

Aa 2

In

Cofia.

In unguentorum quoque compositionibus veteres *Casfa* utebantur, non illa, quam Virgilius in Bucolicis & Georg. Apibus gratissimam dicit, sed odorifera aromaticā, cuius meminit Plinius, l. XII. cap. XIX. Pristex & Cassia est, quæcunq;
Cinnami campos nascitur, sed in montibus, orassiore sartinetio, tenacitate verius quam cortice, quem, contra atque in cinnamo, leviori, & exinantri, primum est. Ex his constat, Plinii sententiam fuisse, in *Ethiopia* hunc fruticem crescere, quia *Fuxta cinnamomi* campo sum nasci dicit; At ubi Cinnamon nascatur, superius ex ipso jam vidi mus. Qua tamen in sententia dissentientem habet Aristot. hist. animal. l. IX. c. XIII. Nec ignoravit hoc Isidorus, lib. XVII. c. VIII. scribens: *Cassia* nascitur in Arabia; *virga robusti* cortice, & purpureis foliis, ut piperis. Est autem virtus cinnamomi similis, sed potencia inferior, unde pro cinnamomi uico duplex ejus pondus in medicamentis admiscetur. Præterea sunt, qui putant, cinnamum sive cinnamomum eundem, ac Casiam esse fruticem, sed errant; cum Isidorus, ipsi similis duntaxat esse dicat, & Plinius, loco supra citato, aperte distinguat: quod idem fecit Persius, Sat. VI.

Offa inodora dabit, seu piperit cinnamum surdum

Scu

*Seu ceraso peccore casis, nescire para-
tus.*

Et Martialis:

— — — — *Cassaque cinnamomum.*
 odoris quidem suavissimi esse dicunt. Hinc
Etymologum, κασίας dixit quasi κοσμίσσαν
 διὰ τῆς εὐσμίας τὰς αἰδήσεις, i. e. ornan-
 tem ac reficiensem sensus odoris bonitate.
 Imò *Casias* speciem vel deteriorem in
MALABAR dici *Cais manis*, i. e. dulce
 lignum, propter maximam dulcedinem
 ac suavitatem, apud *Garziam* legimus.
 Quomodo verò in Arabia *Casia* compare-
 tur, ostendit nobis inter alios *Herodotus*,
 in *Thalia*, hunc in modum: *Casiam* austri-
 sc. Postquam fibicim caserum corpus, cum
 faciem prae oculos obligaverunt, coriā
 aliquæ pellibus ad *Casiam* pergunt. Ea
 nascitur in Palude non aliena, circa quam,
 & in qua degnè fera alata, vespertilio-
 nibus sumillima, stridore diro & viribus
 prevalensibus: quos ab oculis arcentes,
 sic *Casiam* metunt. At potius audiamus
 ipsum *Herodotum*, Græcâ lingua loquen-
 tem: Τὸν δὲ κασίαν ὅδη. Επιαὶ καταδί-
 γονται βύρονται καὶ δέρμαται ἀλοιται πᾶν
 τὸ σῶμα καὶ καὶ τὸ πέρσωπτον καὶ τὸν αὐτὸν
 τῶν δρθαλμῶν καὶ ἔρχονται οἵτι τὸν καυτῖνον
 Η δὲ ἐπ λίμην φύεται καὶ βαθέην. Περὶ δὲ αὐτοῦ
 τὸν καὶ ἐπ αὐτῷ αἱλίζεται καθητρία πέρωτα;

τῶν γυναικίος απόφθελα μάλιστα. Καρτέριος δενόν, καὶ ἐς αὐλαῖν ἀλκημα. Ταῦτα ἀπαρικομένας ἀπὸ τῶν ὄφθαλμῶν, οἵτοι
ερέπειν τὴν καστίν.

Lada-
mum.

Interim non omittenda duco, quæ & idem auctor paulo inferius scribit, de pin-
gii quodam roscido, quod insidebat her-
bae, cui nomen *ladon* vel *ledon* (Græcis
λαδον, unde etiam nomen roscido illi La-
danum) ad multifaria unguenta confici-
enda utili, his verbis: Τὸ δὲ λαδανον, τὸ
Αραβίος καλέσας λαδανον, ἐκ τέτεθωμα-
σιατηρι γίνεται. Εὐ γὰρ δύσοδον μαλάτῳ γι-
νόμενον ἐκαδέσσοτον ἔστι. Τῶν γὰρ αἰγῶν
τῶν πρόσων ἐπ τοῖς πώγωνις εὐρεσκοστι
ἴγνωμον, οἷον γλυπτὸς ἀπὸ τῆς δλίνης
χειρομον δὲ ἐς παλαιὰ τῶν πρόσων ἔστι. Θυ-
μιῶσι τε μάλιστα τέτο Αράβιοι. i.e. At Le-
danum (quod Arabes Ladanum vocant)
etiam illo (cinnamomo) mirabilius com-
paratur, quippe quod in graveolentissimo
loco nascent, tamen fragrantissime olet.
In barbis Hircorum invenitur innatum,
veluti mucor ligni: cum ad conficienda
multifaria unguenta usile, cum pricipue
ad sufficiem, qua Arabes utuntur. De
hac herba eadem, Plinius, LXIII. c. XXVI.
inquiens: *Lada* appellatur *herba*, ex qua
si *Ladanum*, in *Cypro* *barbis caprarum*
inba-

tabarescens. Et Hesychius: Λάδανον τὸ
πέρ απὸ τῶν περγαμίνων τὰς αἰγῆν, τοῦ
τράγων. Τὸ δὲ απὸ τῆς Βοταίνης λίθος.
His addam oleum *Sisymbrium*, quo bra- *Sisym-*
brinum. chia conficabant, quodque siebat ex
sisymbrio herbā, ita dicta à Græcā voce,
σιγύμβριον. Qua de re Varro: *Quae in*
bortis nascuntur, alia peregrinis vocabu-
lis, ut Grecis ocytum, menta, ruta, quam
nunc τονιγάνον appellant. Item caulis, la-
parbium, radix. Sic enim antiqui Graci,
quam nunc raphanum Jeerum ex Graci vo-
cabulis ἐρπυλλον, ρόδον, addita & commu-
gata una litera, serpyllum, & Rosa. Item
Graca κοριανθρών, μαλάχη & κύμινον. Item
Latina, lilium απὸ λειρίας, & malva & μα-
λάχη & & sisymbrium απὸ σιγυμβρία.
Sed hæc de variis Vnguentorum generi-
bus haec tenus dicta sufficient. Plura si stu-
diosus lector desiderat, inveniet ea apud
Dioscoridem, Athenaeum & alios. Neque
etiam hæc quicquam de hodiernorum Ita-
lorum, Hispanorum, aliarumque Gentium
Vnguentis & oleis adda, memor instituti
mei, quod jubeor Gentilium Vnctiones tan-
tum considerare. Denique etiam pigmen-
ta & siccas antiquorum compositiones
Græcis διαπάσματα dictas, *Plinio* teste;
ad exsiccandos illorum sudores, qui bal-
nea relinquerent inservientes, ut deinde

Aa. 5

aqua

aqua frigidâ se lavarent; si cœo hic pede
prætereo: quum alibi fortassis commo-
diorem locum haec talia iacent.

CAR. II.

DE

VNCTIONIBVS SA-
CRIS GENTILIVM.

Vngendim in consecrationibus. Per-
sona ungentes. Pontifices. Statua unctæ.
Per unctionem, lapides Dii fieri crede-
bantur. Ara ungebantur. Formula in
dedicando adhibita, non semper eadem.
Statua, Dii nuncupata. Termīni, cippi
dicti. Vnde? Termīni uncti. Termīni
stipites & saxa. Termīni Dii. Aὐδιάστες
μηλῶν, statua impolita. Betylīa. Gam-
mati lapides. Moris informes lapides co-
lendi origo. Moris inungendi lapides
origo. Betylus diversis Dīis dedicatus. Vbi
sunt termini? Cur Plato Homerum Fructum
& lana coronatum ē sua Rep. deduci cen-
suerit? Quibus ritibus uncti Terminis
Viatores colebant Terminos. Termini
Agrorum præsides. Fructum primitiæ
Terminis oblata. Terminalia festa. Fe-
bru-

-truariorum, ultimus annus mensis antiquis.
Terminum in terra rectum confidere nefas.
Agna Terminis sacrificabant, pulce item
ac Libo. Terminos loco movere impium.
Termini muris circumsepiebantur. Cer-
tum agri spaciū Terminis donatum.
Car? Dira contra eos, qui res consecras
violarent. Imprecationes. Termini Lares
Viales. Larvales? Lares vallis. Agricola
et Ruricola Dii. Nopios Broi. Arbores
uncta.

POstquam varia hactenus Vnguento- *Vnguen-*
rum genera consideravimus, videbi- *torum*
mus hunc, quis in Sacris Actionibus un- *usus in*
guentorum fuerit usus; nihil tamen di- *sacris.*
Eturi de unctionibus Hebraeorum cum Re-
gum, tum Sacerdotum; passim, & in Sacris
literis, & in multis aliis Interpretum locis,
imò variis dissertationibus jam uberrime
celebratis; sed vel ad ipsos Judæos au-
tores, vel memoratas dissertationes, curio-
sum Lectorem ablegantes: Ea duntaxat,
quæ ex veterum & recentiorum monu-
mentis, de vetustis Latinis ac Græcis ob-
servare nobis licuit, tractaturi. Certè, si
paulò altius rem intueamur, præ ceteris
in rebus, Diis consecrandis dedicandisque,
ungendi morem viguisse apparebit. In
omni enim re, Deo alicui dedicanda, confe-
cra.

cratio, ut constat, prius requirebatur, antequam illi sanctitas & religio accederet. Quod eleganter indicavit *Minutius Felix*, de Idolis, ad Marcum fratrem: *Quando igitur hic nascitur?* (Deus scil.) *Ecce funditur, fabricatur, scalpitur.* Nondum Deus est. Ecce plumbatur, construitur, erigitur. Nec adhuc Deus est. Ecce ornatur, consecratur, oratur. Tum postremo Deus est, cum homo voluit, & dedicavit. Quia certè consecratio in omnibus rebus sacris studiosè observabatur, v. g. statuis, terminis, aris, templis, arboribus &c. In illis vero consecrationibus, quanquam à diversis gentibus, pro diversitate Deorum consecrandorum, diversæ etiam subinde cærimoniae adhibebantur; nihilominus tamen in universum, præter coronationes, perficiebantur quoque per Vnctiones.

Personæ ungentes. In quibus ante omnia, Personæ ungentes sunt observandæ, à quibus nempè in consecratione unctione perficiebatur. Apud *Romanos* quidem, consecratio fiebat, (cujus pars fuit unctione) per Pontificem, qui & ipse, ut reliqui etiam Sacerdotes, unguento perungebatur; de quibus evolvatur *Virgil.* lib. IV. *Æneid.* & *Statius,* f. L. V. Aderat vero aut adesse ritè dedebat in talibus ceremoniis non solus Pontifex, sed cum ipso plures, imò totum collegium pon-

pontificum: Quod indicat Cicero, in Oratione pro Domo sua, contra Clodium, cuius verba sunt: *Pontifex, inquit, affuit. Non te pudet, cum apud Pontifices res agatur, Pontificem dicere, non Collegium Pontificum affuisse: Prasertim cum tribanus plebis, vel denunciare potuerit, vel etiam cogere? &c.* ac paucis postea interjectis, ita pergit: *Hanc tu igitur dedicationem appellas, ad quam non Collegium, non honoribus populi Romani ornatum Pontificem, non denique adolescentem quemquam, cum haberes in collegio familiarissimos, adhibere potuisti?* Non tamen omnes Pontifices, ex quibus constabat id collegium, semper aderant: sufficiebat enim, si plures adesse non possent, minor numerus: Tres tamen, non vero patriciores, debuisse adfistere, colligo ex verbis Ciceronis, in Orat. de Haruspicum responsis. Vbi ita infit Orator: *De sacris publicis, de ludis maximis, de Deorum penitentiis, Vestaque matris Cerimoniis, de illo ipso sacrificio, quod fit pro salute populi Romani, quod post Romanam conditam huius unius castitatoris religionum scelere violentum est quod tres Pontifices statuissent, ita semper populo Romano, semper Senatu, semper ipsis Diis immortalibus satis sanctum, satis angustum, satis religiosum esse vixum est.* At, horum Pontificum si
dispi.

dispiciamus ordinem ac dignitatem, nullus creabatur ex fæce vulgi, sed omnes Amplissimi viri, & in tali civitate celeberrimi, & conspicui, qui non solum adhibiti ad consecrationes rite faciendas, sed & res, quæ malè aut illegitimè ab aliis consecratae erant, resecandas, & omni religione liberandas: quod factum, jussu Senatus, ex autoritate, vel horum Pontificum responsu, per Prætorem Urbanum: Cuncta hæc non obscurè, meo quidem judicio, apparent ex eodem Auctore, cujus verba, Oratione superius citatâ, ita sonant: *At vero, meam domum P. Lentulus, Cons. & Pontifex, P. Servilius, M. Lucullus, Q. Metellus, M. Glabrio, M. Messalla, L. Lentulus, Flamen Martialis: P. Galba, Q. Scipio, C. Fannius, M. Lepidus, L. Claudius, Rex sacrorum: M. Scaurus, M. Crassus, C. Curio, Sex. Casar, Flamen Quirinalis: Q. Cornelius, P. Albinovanus, Q. Terentius, Pontifices minorer, causa cognita, duobus locis dicta, maxima frequentia Amplissimorum ac sapientissimorum civium adstante, omni religione, unam ente omnes liberaverunt.* Vide ibidem plura. Hisce omnibus addendum etiam esse censeo, Plebis quoque Rom. eonsensum ac jussum fuisse requisitum. Quod tamen, an semper obtinuerit, ambi-
go; ex Auctore enim citato, dubium ori-
tur,

tur, talia preferant: *Vides enim esse ha-
gem veterem (antiquis igitur id castum
erat temporibus) Tribunitiam, qua usque
in iussu plebis ad eam terram, aram consecra-
re. Sed de personis Vngentibus hæc han-
denuit; quoniam ad reliqua erit transire
iubet.*

Statuas nunc Deorum oleo perfusas &
nitentes videbimus. Nam, ut supra mo- ^{Statua}
huimus, non statim post sculpturam, nu- ^{Deorum}
minis illius, cujus erant imagines istæ sta- ^{Conse-}
tuæ, præsentia ipsis adesse credebatur; ^{crata &}
sed unctione opus erat, ut per eam conse-
cerarentur, & post consecrationem demum
pro diis haberentur. Quam bene con-
gruant hæc verbis Arnobii, que I. I. de
femetipso, sed nondum ad Christianismum
converso, loquitur, ex seqq. patet: *Lubri-
tatum, inquit, lapidem, & ex olivinque
ne sordidescum, tanquam ineffet vis pre-
fens, adulabar, affabar, & beneficia posce-
bam nihil sensiente de straneo O. Notan-
da & hic sunt Augustini verba, Lib. XVII.
c. XXXVIII de Civit. Dei: quibus indi-
cat, credidisse veteres, per unctionem, La-
pides fieri deos: *Nec more, inquit, Idolol-
atria lapidem perfudit oleo Jacob, velut
faciens illum Deum. Neque enim adora-
vis eundem lapidem, vel illi sacrificari.*
De hac quoque statuarum unctione, ele-
gantia sane verba profert Minus Feller,*

de Idolis, ad Marcum fratrem: *Non bona
virtus est, Marce frater, hominem domi fo-
risque latenter harentem, sic in hac impe-
riis vulgaris cecitate deserere: ut cano
luculentodie in lapides eum patiaris im-
pingere: Effigiatos sanc, & unctos, &
coronatos. Vti & Lucianus, in deorum
Concilio: Αλλὰ ἵδη πᾶς λίθος, καὶ πᾶς
βωμὸς χειρισθεῖ, οὐδὲ εἰλαίῳ τείχυθαι,
καὶ σεφάνες ἔχει, καὶ γόντος ἀνδρὸς ἐυηρί-
ση, διοι πλλοι εἰσιν.* Quæ ita reddidit *J.
Benedictus: Sed jam lapis omnis, omnis-
que ara vaticinatur, que sit oleo perfusa,
& coronas habeat: cuique vir prestigia-*

*AreDeo-
rum un-
quod etiam Aris unctio adhibita fuerit;
et 5 Quod si verò quis dubitaret, an hæc ha-
staura. Etenuis adducta loca de statuis deorum in-
telligi debeant; consideret, id inde firmius
colligi, quod Termini & hujusmodi gene-
ris lapides vaticinari nunquam perhi-
beantur, sed Dii, aut ad minimum Heroës
qui essent. Addamus his, quæ de Jovis
Ctesii unctione apud *Athenaeum* legimus,
Lib. IX. Deipnos. *Jovis Ctesii signa ita
statuenda: Cadiscum novum utrinque
ansatum operculo tegendum: Simulacrum
auribus coronam è lana albâ imponito. Ex
humero ejus dextero lanam suspendito co-
loris crocei: amictu etiam ut erit tibi com-
modum, deinde Ambrofiam illi affundito.*
Sed*

Sed potius audiamus verba Græca, ab. Is.
 Cesaubono emendata: Διὸς Κηποίς ομίσια
 ἴδρυεται χεὶς ὁδός. Κάδισκον κανὸν δίωτον
 Πηγηματέντα σήλαντα ὥτα εἰρίω λευκῷ,
 τοὺς ἐκ τῆς αὖτε τῆς διξιῶντος εἰς τὴν μη-
 Τώπικα δέωτον χρύσινον χρηματηνύμενον, τοὺς ἵμ-
 νῳδὲς ὅ τι ἀντίθετο. Εἴτα οἱ χέιδι Αὐλοδοτίαι.
 Hanc statuam, unguento Ambrosia per-
 unctam fuisse dicit: quibus vero Ambro-
 sia constaret, antea alibi monuimus. Nec
 hic omittenda duco, quæ de Hecates si-
 mulacro, ejusque unctione, ac materia,
 quæ unguentum, quo consecranda erat
 Hecate, componere debebat, scribit Euse-
 bius, lib. V. Præpar. Evang. Hecaten ita
 præcipientem introducens:

Ἄλλα τέλες ξέδων κεραθρημένον ὡς οὐ
 διδάξω
 Πηγήσιν εἶξεν αὔγρεοιο σέμερας ποδίς ήδη οὐτι-
 κόσιμη
 Σώοισιν λεπτοῖς χατοικιδίοις σχαλαβεῖ-
 Ταῖς
 Σμύρνης θεορεῖσθαι λιβανοῖο τε μήγμα-
 Τα τρίψας
 Σὺ κανοῖς ζώοισι, τοὺς αὔγροιούς ὑπὸ
 μήνην
 Κυνέσσων τέλες, αὐτὸς ἐπευχόμενος τίνδε
 εὐχήν.

*Purum absolve mibi simulacrum, quale
docebo:
Sylvestri è ruta sacrum mibi perfice
corpus:
Accedat cenus mediisque penatibus er-
rans
Stellio, quem Styracis, myrrae, thuris-
que fabai
Pulvere, crescentis commisce ad lamina
Phabes:
Dumque instas operi, simul hac mibi
concepit vota.*

Qui versus posterior (quod paucis obser-
vamus) satis, ut arbitror, docet, formu-
lam quandam, quam tamen non apposuit
Eusebius, in consecrationibus fuisse adhi-
bitam. Cum enim statuas exsculptas ha-
berent, & dedicare vellent, dedicationis
formula opus erat, quā illos lapides cer-
tis diis dedicabant. Formulam vero non
semper eandem fuisse usitatam, omnibus
satis notum; varias enim videmus apud
Livium aliosque. Dedicatis vero atque
unctis statuis, nomina titulosque inscribe-
bant veteres, ut illis ostenderetur, nomen
dei deæve, cui fuerant dedicatae: ut pa-
ter è pluribus inscriptionibus apud *Ma-*
nutinm, Gruterum, & alios. Sed de his in-
ferius alio loco agetur. Non verò hic si-
lentio prætereundam esse puto statuarum
originem; admodum enim vetustam eam
esse,

esse, indicat *Epiphanius*, cujus verba lubet apponere: Ναχωρ δέ, inquit, γεννᾷ τὸν Θάρρον. Εἰτέθει γέγονεν αὐδεριανόπολαστιν από πηλογρύιας χώκεραμενῆς θλιστίμης, δια τῆς τε Θάρρου τέτυ τεχνης. i. e. Nachor genuit Tharam. Tunc simulacra ficta sunt figurino opere ex argillā, artifice Thara. Hęc de artifice Epiphanius. At statuas Deo's esse nuncupandas, omnique religione prosequendas, idem Thara primus docuit: ita enim de ipso *Suidas*: ἦν γὰρ αὐγαλματοποιὸς απὸ οἰαφόρτων ὑλῶν εἰκόνας ἐργαζόμενος, καὶ λέγεται τάτας εἶναι θεός, καὶ οφείλειν προσκυνεῖσθαι, ὡς αὐτίς τῶν αὐγαδῶν. i. e. Erat (Thara) Statuaris, qui imagines ex variam materia faciebat, dicebatque illos esse deos, & adorandos esse, ut bonorum antores.

A Statuis nunc ad Terminos, sive Cip. *Terminus*
pos (ita enim dicebantur *Horatio*, *Persio*, ^{nomen} *Vulcanus*,
& aliis, monumenta, quæ in sepulcris &
viis extruebantur. Puto, à Syra voce
 LIABILITY nomen accepisse; Syris enim LIABILITY
dicitur *lapis*, unde etiam Λέρος. Apostolus,
Syriace ηνθας, nancipatus est) pro-
gredior, quos itidem oleo perfundere cę-
carum nationum erat religio. Hi autem
ipsis erant Terminorum dii ac custodes,
unde & ipsi dicebantur termini, at sub fi-
gura termini, id est, rudis ac informis stipi-
tū

q̄is vel lapidis (qui certe non immerito
conjuguntur, sunt enim ambo termini;
quod indicat Ovid. Fast. Lib. II.

*Terminus, sive lapis sive es desossus in
agro*

*Stipes, ab antiquis tu quoque nomen
habes.*

Et Prudentius:

Quos lana terret discolor in stipite.

Deasciato supplicare stipiti.

Verris crubore scripta saxa spargere.)

colebantur, teste Lactantio, Lib. I. cap. XX. de Falsa Religione. Ejus verba, quoniam & in sequentibus habebunt usum, nō pigrabor hic adscribere: *Quid, qui lapidem colunt informem atque rudem, cui nomen est terminus. Hic est, quem pro Jove Saturnus dicitur devorasse: Nec immerito illi bono tribuitur. Nam cum Tarquinius Capitolium facere vellet, eoque in loco multorum deorum sacella essent: Consuluit eos per angurias; utrum Jovis cederent & cedentibus tateris solus Terninus mansit; unde illum Poëta Capitolii immobile saxum vocat. Hoc idem affirmat Ovidius, Fastor. I. II.*

*Quid, nova cum fierent Capitolia?
nempe Deorum*

*Cuncta Jovi cessit turba locumque
dedit.*

Ter-

Terminus (ut veteres memorant) contumelias in aste

*Restitit: & magno cum Jove templi
renet.*

Haud illopidè etiam de iis Cedrenus talia dixit: Ως δηλας αὐτῶν προτάτορες, ἀρδιστι τηλῶν ἵτιμοι, καὶ ως Θεοί σεκύνει αὐτοῖς, καὶ θυσίαζον. i. e. Ut maiores suos, statuū stelarum honorarunt, & ut deos adorarunt, eisque sacrificarunt. Hic verò illud observandum, quod juxta plurimos, per ἀρχιπάτας συλλων h̄sc intelligi debeant statua impolita, vel lapides informes, quos Sanchuniatōn, apud Eusebium, Bætylia appellat: Επενόντε θεοὶ Οὐρανοὶ βασιλεῖαι, λίθοις ενθύμηται μηχανεσάμενοι. i. e. Deis stranis excogitaverunt Bætylia, cum fabricasset lapides animatos. Bochartus autem, vertit lapides undatos, ut habet Phænic. l. II. c. II. Hos igitur lapides informes seu terminos, Bætylia quoque ab Antiquis dictos fuisse, nomen amplius dubitabit. Scaliger verò, eos Gamma scalptum habebant, vel, ut alii interpretantur, propter literę Gamma r similitudinem. Vnde vero sit Bætylorum nomen, vel origo, in eo non conveniunt eruditiss. Quibusdam placet sic dici à Græco βάστη, quod pellēti sive coriū denotat, quia

metope Rhea, lapidem pelle caprina involutum & fasciatum, pro Jove, Saturno comedendum dederit. Ita enim *Etymologus*: Ή Ρέα λίθον Βαύτη μίγδος σπαργανώσασε τῷ Κρόνῳ δέδωκε. Et *Bauta*, Græci, lapidem vocant, quem in fabulis Saturnus pro Jove devorasse dicitur. *Hesychius*: *Bauta* ΛΟ, ὅτις ἐκάλειτο ὁ δοθεῖς λίθος τῷ Κρόνῳ αὐτὶ Διὸς. *Bautylum* igitur intellegit *Lucianus*, cum in *Saturnal*. admodum *Satyricè* ait: Τὸ μὲν πρῶτον ἐκέινο, εἰς ἀληθῆ. Ταῦτ' εἴτιν ἀ τοῖς τοῦ αἰνόμενος, οὓς κατήστεις τὰ γεννώμενα ὑπὸ τῆς Ρέας, ἐκοίτη δὲ ὑφελομένη τὸν Δία, λίθον ὑποβαλλομένη αὐτὶ τῷ Βρέφει, ἔδωκε σοι καταπιεῖν. i. e. *Primum* quidens illud, utrane hac sint, que de te audimus, te soli sum edere liberos ex Rhea tibi nascentes, eam vero, clam subducto Jove, lapidem infantis loco supposuisse, quem tibi dedit devorandum. Hunc vero lapidem, quam ut in pectoro ipsius maneret duriorem, *Saturnus* evomuit: quem deinde Jupiter fertur posuisse in anfractu Parnassi, seu rupe illa & planicie, in qua urbs & templum Delphicum; Vti canit *Hesiodus*, in *Theogonia*, vers. CCCXCVII.

Πρῶτον δὲ ἐξήμησε λίθον, πόματον κατάπιων,

Tὸν

Tὸν μὲν Ζεὺς στέρεξε κατὰ χθονὸς ἐμρυσά-
δεῖς.

Πυθῶν ἐν πύριδέῃ, γυάλοις ὑπὸ Περικλο-
σοῦ,

Σῦμ' ἔμεν εἰζεπίσω, θαῦμα Θυτοῖσι
βροταῖσι.

*Primum vero evomuit lapidem, ultro
modo devoratum.*

*Illum quidem Jupiter firmiter defixit
in terram spatiosem*

Pyrho in divina, in anfractu Parnassi.

*Monumentum ut sit in posterum, mira-
culum mortaliis hominibus.*

Longo etiam tempore post, *βαῖτολον* istum
eo in loco existisse, testatur *Pausanias*, in
Phocicis: *Ἐκαναβάτη δὲ απὸ τῆς μήρα-
ΤΟΥ λίθου εἴσιν καὶ μέχας.* Εἰς δὲ οὐδέξα
ὶς αὐτὸς διδῆκατ. Κρόνῳ τὸν λίθον αὖτις τῷ
παιδὸς καὶ αὐτὸς ἡμεστεν αὐτὸς ὁ Κρόνος.
*Ab eo monumento, cum rursum ascendere
incepere, lapidem uides modice ma-
gnum.* Fama autem tenet, esse illum ipsum
lapidem, qui dasus fuerit *Saturno* pro puer-
o, quemque postea rursum evomxit. Sed
ne longius ab incepto trahamus, volum
alii, inter quos *Josephus Scaliger*, morem
rudes colendi lapides, cepisse originem
ab eo lapide, quem erexit in flaminam Pa-
triaq

triarcha Jacob in Bethel, de quo *Genes.* XXVIII. v. 18. 19. Nam Jacob, lapidem, quem pro Cervicalli supposuerat capiti, ἐσνοσεν αὐτὸν εἰλιν. Ut ajunt LXX. Vel, ut habet textus sacer: **רְשֵׁם אֶתְתָּחַ מִצְבָּה** & vocavit nomen loci *Bethel*, בֵּית אֱלֹהִים, indeque lapides hujusmodi βαῖτυλοι dicuntur autem. Quæ sententia magis aridet, vel ideo, quod (uti habet traditio Judæorum) quamvis consecrationem hanc Deus ratam habuerit, dixit enim ei *Genes.* XXXI. 13. Ego sum Deus ille fortis, Deus Bethelis, ubi uaxisti statuam) atque ille cippus ab ipso temporibus Patriarcharum amatus fuerit: postea tamen oderit eum, propere quod Chananei **D E DVXERUNT ILLVM IN RITVM IDOLOLATRIÆ.** Ex quibus quid clarius constat, quam quod Chananei ipsum facientes Idolon, successu temporis, alios quoque lapides extruxerint hujus similes, quos pro diis habuerunt, atque Jacobum imitantes, in Consecratione etiam unixerunt: Cæterum Batyllos hosce uni ac soli Deo Termino non fuisse dedicatos, sed etiam diis diversis, apud *Phorium* tradit *Damascius*: Τῶν βαῖτυλων ἀλλων ἀλλων αράχειος Θεῶν, Κρόνων, Διῶν, Ήλίων, καὶ Τοῖς ἄλλοις, i.e. Batylorum alium aliis deo consecratum esse, Saturno, Jovi, Soli, & aliis. Plura de his Batylis vid. apud *Zosimum*, in Au-
relia.

réliano; quibus confer ea, quæ eruditè de cultu hujus lapidis notat J. Scaliger, animadvers. Eusebian. ad An. MMCXLVIII. p. 188. 189. & 198.

Præterea, terminos hosce in ipsis terminis seu agrorum finibus, tanquam eorum distinctores, sedem habuisse, vox ipsa satis, ut opinor, ostendit; id quod insuper patet ex Marone, quando canit:

Nec plura effatus, Saxum circumspicit ingens,

Saxum antiquum, ingens, Campo qui forte jacebat

Limes agro positus, litem ut discerneret arvus.

Et Statius, Lib. V. Thebaid. de eo ita:

*— — rapit ingenti conamine Saxum,
Quo discretus ager.*

His jungatur Tibullus, de aureo seculo ita loquens:

*Non domus ulla fore habuit, non fixum
in agris*

*Qui regeret certis finibus, arva, la-
pis.*

Hæc igitur Saxa, ab antiquissimis upcta, ^{Termint} non tantum in consecrationibus, sed & ^{sapiens} alijs. Nam de Bætylo lapide, qui in mon- ^{miti.} te Parnasso inveniebatur, Pausanias in Phocicis ait: Τέττα καὶ ἔλαιον ὄσμέρα γαλαξίσει, καὶ κατὰ τοπὴν ἐκάστην ἔρια φυτιζόσαις αργυροῖς. Hunc quotidiè oleo per-

fundans, singulisque festis lana in eo posuere ruderet. Hinc etiam (quod in transi-
tu observamus) intelligi potest, cur Plato,
Homerum è suâ republicâ in aliam civita-
tem dimittendum, unctum & lana coro-
natum jubeat educi: cum inquit: Αὐτόν
μέμπιμεν τε αὐτὸν εἰς ἄλλην πόλιν, μύρον
καὶ τῆς καθαγίας καταχέοντες νερόν εἴσε-
λαγθεῖσ. Vera enim ratio, cur Homerum
ungl & ἐρίω coronari voluerit Philoso-
phus, hæc à Viro celeberrimo, splendidis-
simoque Trajectensium ad Rhenum Lumi-
ne, J. Georgio Gravio, doctore meo &
Patrono magno, in Lectionibus suis Hesio-
deis adducitur: non quod voluerit illum
ejici tanquam exulem, hominem infamem,
aut civiliter mortuum, quia mortui
ungebantur; nec propter Poëtarum mol-
litiem, quam lanza corona significaverit;
ut hercle Musarum & Platonis ingratilis
docuit Andreas Schottus, sed volebat
eum dimitti tanquam hominem divinum,
dignumque qui ad instar Dei ungeretur, &
lana coronaretur, hoc est, divinis affi-
retur honoribus. Diis enim & rebus sacer-
rimis hic honos habebatur. De modo au-
tem terminos ungendi & consecrandi, ita
loquitur Sicutus Flaccus: Cum Terminos
disponerent, ipsos quidem lapides in foli-
dam terram certos collocaabant, proxime
en loca, quibus fossis factis defixuri eas
erant.

Termini-
nos un-
gendi
modus.

erant. Et nunguero, vel amnibusque & coronis eos coronabant. In fossis autem, in quibus posituri eos erant, sacrificio facto, hostiaque immaculata casa, facibus ardensibus injectis, fossa cooperati sanguinem instillabant, coque thura & fruges jactabant; Favos quoq; & vinum aliaque, quibus consuetudo est terminis sacrum fieri. Consumptisque omnibus dapibus igno, super calentes reliquias lapides conlocabant; atque ita diligentia cura confirmabant; adjectis etiam quibusdam Saxorum fragminibus circumcalcabant, quo firmius starent. Tale ergo sacrificium, domini, inter quas fines diximabantur, faciebant. Ex quibus jam allatis, videri potest, & ab agrorum possessoribus terminos consecrari, & post unctionem corollis sive fertis floreis coronari. Prius quod attinet, id alio etiam loco idem Auctor ostendit his verbis: *Termini in terra collectantur consecrabanturque, casa immaculata hostia à Dominis, qui confines agros possidebant.* Posteriorius vero ex adductis satis apparelt.

Coronati ita, atque ornati, unctique Termini, tandem Dii erant, quos divino honore afficiebant atque venerabantur Gentiles: inter quos præfertim viatores, quippe quibus, in via positi, religiosam moram objiciebant. Id quod indicat Apulejus,

lejus, Florid. lib. I. Ut ferme religiosis vi-
antium moris est, cum aliquis lucus, aut
aliquis locus sanctus in via oblatus est, vo-
rum postulare, donum apponere, paulisper
affidere; ac statim, paulo inferius, plura
hæc habet; neque enim justius religiosam
moram viatori objecerit, aut ara floribus
redimita, aut spelunca frondibus inum-
brata, aut querqus cornibus onerata, aut
fagus pellibus coronata; vel enim collicu-
lus sepimine consecratus, vel truncus dol-
mine effigiatus, vel cæsper libamine humi-
gatus, vel lapis unguine delibutus. Huic
jungatur Xenophon, itidem affirmans, su-
perstitiosis hominibus in consuetudine
fuisse, temere oblatos in via lapides stipi-
tesque venerari, cum ait; Καὶ τέκε μὲν εἴ-
τερων, ἢ τε Βασιῶν, ἢ τε ἄλλων τῶν θείων
τεμάν, τὰς δὲ καὶ λίθους, καὶ ξύλα τὰ τυ-
χόντα. καὶ Ανέρα οὐδεοῦ. Item Propertius.

Et quicunq; facer, qualis ubique lapis.
Verum planissima hujus ritus enarratio
petenda ab *Halicarnasseo*; cuius verba,
libro secundo, hæc sunt: Θεος τε γαρ
τιγάνται τὰς τερμονας, καὶ θύματα αὐτοῖς ἔπι
τῶν μὲν ἐμψύχων καὶ οὐρανοῖς αἱματ-
τειν τὰς λίθους, τελάνας δὲ Δίουντες καὶ
άλας πινας καρπῶν ἀπερχαίς. Hos vero
Terminos, tanquam agrorum presides,
Quod Festus affirmit, cum inquit: Ter-
mine

mino sacrificabant, quod in ejus tutela finis agrorum esse putabant.) venerabantur ideo, quia credebant, agriculturam tunc demum sibi fore fructuosam; contra verò, quibus cultus divinus forè neglet. Qui, iis omnia adversè successura. Idcirco ait Virgilius:

Imprimis venerare deos, usque annua magna

Sacra refer Cereri, latte operatus in herbis.

Et Horatius, lib. III. od. XXIII.

Calo supinas si tuleris manus

Nascente luna, rustica Phidile.

Si thure placarus, & horna

Fruge lares, aridaque porta;

Nec pestilentem sentier Africum

Faecunda vitis, nec sterilem seges

Rubiginem, aut dulces alumi

Pomifero grave tempus anno.

Quamobrem etiam talium factorum contemptorem, graviter increpat Apulejus, in Apolog. quando inquit: Nam ut audio, percensentibus iis, qui istum novere, nulli Deo ad hoc eri supplicavit; nullum tempulum frequentavit. Si fanum aliquod pratereat, nefas habet adorandi gratia manum labris admoveare. Iste vero nec Diu rurationis, qui cum pascunt ac vestiunt, segeti ullas aut vitis aut gregis primicias impartit. Nullam in villa ejus dabo.

*delubrum situm, nullus locus, aut lucis
consecratus. Et quid ego de luce & de-
lubo loquor? negant vidisse se, qui fuere,
annum saltem in finibus ejus aut lapidem
unctum, aut ramum coronatum. Ex quo
simul loco hoc notare licebit (id quod
etiam ex modo allegatis *Halicarnassos*
verbis patet) fructuum primitias illis Diis
offerri fuisse solitas, ac eum pro extremæ
impietatis homine habitum fuisse, qui
nec agrum suum Deum Terminorum fidei
vellet committere, nec ipsos in finibus
suis erectos pro Deo colere; quapropter
etiam talēm, tanquam Deorum con-
temptorem, contumacia evectum supra
omnes Mezentios, voto publico damna-
bant atque proscribebant. Quo argu-
mento subnixus quoque *Apulejus*, *Aemi-
lianum*, accusatorem impium, & rerum
divinatum derisorem, infami elogio judi-
cibus prostituit. Denique etiam in ho-
norem Dei Termidi dies festi agebantur,
quos ab ipso *Terminalia* vocabant; eaque
celebrabantur quotannis XXIII. die Fe-
bruarii, ut ita annum quoque terminare
viderentur Termini; Februarius enim erat
Antiquis ultimus anni mensis, ac cum in-
tercalaretur de XXVIII. Februarii diebus;
demebantur V, ut remanerent XXIII.
Addam *Varronis* testimonium, quo adhuc
magis clarum fiat id, quod afferui: Ter-*

mina-

terminalia, quod is dies anni extremus constitutus, duodecimus enim fuit mensis Februarius, & cum intercalatur, inferiores quinque dies demununtur mense. Sed an semper tamen Terminalia hunc in diem inciderint, non affirmaverim, quippe cum mensis Merkedonius tantum XXII. dies habuerit, tum Terminalia celebrata Kal. Justi Februarii. *Qua de re conf. J. Scaliger, de Emendat. Tempor. lib. II. p. m. 176.* Terminalium verò cum colerent, non intra tectum statuebant, sed, ut inquit *Festus*: *Quo loco colebantur. super eum foramen percibat in Tecto, quod nefas esse putabant. Terminalium intrat cibum consistere. Quod idem disticho sequenti indicat Ovidius, II. Fastor.*

Nunc quoque se supra ne quid nisi sidera cernat,

Exiguum templi recta foramen habens.

Verum, ipso die festo, etiam Terminali sacrificabant, atque hostiam cædebant, quam agnam fuisse, indicat *Horat. epod. od. II.*

Vel agna festis casa Terminalibus.

Juvenalis vero, Sac. XVI. pulce ac tsbo illi factum fuisse ostendit his versibus:

Aus sacrum effudit medio de limite saxum

Quod mea cum Vetus coluit puls annua libo.

Ex

Ex quibus verbis & illud observo, sumum nefas fuisse, si quis illum Terminum violaret vel moveret loco: maximæ enim improbitatis talem hominem hic arguit *Juvenalis*; & id ex fabula, qua credebant, Terminum ne ipsi Jovi quidem voluisse cedere. Ut igitur minus esset periculum profanationis, Termini, ut & alia loca consecrata, muris circumsepiebantur, vel aliter notabantur; saepius etiam Terminis certum agri spatium vel mensura, circum Templa in confiniis construta, donabatur. Verba *Horatii*, quæ habet lib. I. Sat. VIII. apprime huc facere mihi visa sunt, quippe quæ ostendunt loci publici amplitudinem, latitudinem, ac longitudinem:

*Mille pedes in fronte, trecentos Cippus
in agrum*

Heic dabat.

Rationes vero, cur agrorum possessores certum loci spatium reliquerint Terminis, hic data occasione non omittendas existimavi. Illas enim *Aggenus* adducit his verbis: *Si enim loca sacra adificabantur, quam maxime apud antiquos in confiniis constituebantur, ubi trium vel quatuor possessionum terminatio conveniret, & unusquisque possessio donabat certum modum sacro illi ex agro suo; & quantum donasset, scripto notum faciebat:*

bine: *UT PER DIAM SOLEMNITATIS
EORVM PRIVATORVM AGRI NVL-
LAM MOLESTIAM INCVLCA NTIS
POPVLIS SVSTINERENT.* Sed & si quid
*pasiosim cedebatur SACERDOTIBVS
TEMPLI ILLIVS PROFICIEBAT.* Sed
 & ex Monumentorum inscriptionibus ha-
 beremus varia exempla de penitie seu
 mulctis pecuniariis statutis contra eos,
 qui talia sacra violarent; que tamen bre-
 vitatis amore hic omittimus. Quemad-
 modum etiam multa adhuc dicenda fo-
 rent de diris imprecationibus, promulga-
 tis nonnunquam contra talium sacrorum
 violatores; sed uno tantum exemplo rem
 demonstrasse nobis sufficerit; habet id
Philostratus, in Herodis Attici vita l. II.
 de vitis Sophistarum: *Imagines cerse ipso-
rum venantium, & venatione fuisse
rum, & ad venandum paratorum conse-
craverat, partim in queretis, partim in
agris, partim super fontibus, partim sub
ambbris planorum; non obscurè, sed cùm
imprecationibus ejus qui concideret, aut
moveres.* Graeca verba sunt: Ειμόρας
 γάρ διετίθεσθαι θηραύτων τε τοις καὶ τεθηρα-
 ύτον, καὶ θηρευόντων. Ταῖς μὲν ἐν οἴρω-
 ροῖς. Ταῖς δ' ἐπ' αἰγαῖς. Ταῖς δὲ τερρός
 τετηγαῖς. Ταῖς δὲ τεττάροις τοισι τηλατι-
 νον, εἰς αἴφανοις, ἀλλὰ ξὺν τρέαῖς την τετ-
 τοντοῦ ή τεττάρον. Ut denique con-
 clu-

cludam; per hos lapides, interdum *Lares viales* intelligi, mihi firmissima est persuasio, eò, quod *Lar*, *Hetrusca vox*, denotet *principem & magistrum*, ut docuit *Scaliger*, ad *Propertium*; unde etiam *Lares dicti*, varii variarum rerum antistites dìi; jam verò & hi termini agrorum præsidès ac antistites credebantur, & in via ponebantur, unde hos esse *viales*, imò etiam vocari posse *Lares Terminales* non planè ineptum mihi videtur. Præterea etiam *Lares viales* in agris colebantur, ati & hi lapides. *Lares* etiam, ut *Festus* tradit, amplissimis coronis ornabantur, quos ornati bis in anno Augustus instituit, & in Triviis collocabantur non aliter ac *Lapides nostri Terminales*, quos coronatos ac ibidem collocatos fuisse, clare innuit *Tibullus*, ita loquens:

*Nam veneror, seu stipes habet desertus
in agris,*

Seu vetus in trivio floreas ferta lapis.
Quod autem in triviis dixit, inde *Compititia* ipsum intellexisse opinor, quæ festa, ut *Varro* auctor est, Laribus sacra erant. Hinc *compitales*, *Suetonio* dicuntur, in Octavii Augusti vitâ; Scribit enim: *Compitales Lares ornare bis in anno instituit, vernis floribus & astivis*. Deinde *Tibullus*, *Lares agri custodes* appellat hoc disticho:

*Vos quoque felicis quandam, nunc pat-
peris agri*

*Custodes, fertis munera vestra, La-
res.*

Sed vel ex iis, quæ superius adduxi, con-
stat, Terminos æque ac Lates pro agrorum
præsidibus habitos fuisse. *Ovid. Fasti.*
lib. II.

Omnis erit sine te virgines ager.

*Nada illi ambitio est, nullo corrumpe-
ris anno.*

Legitima servas credita rura fide.

Hinc quoque, opinor, in præcedentibus
vocantur *Agricola Dei*; ita enim Tibullus

Agricola ponitur ante Deo.

Quintilis & Laribus in Festis Compitaliis
tiis *Agna* hostia cædebatur; ita enim mo-
do allegatus auctor eos affatetur:

*Agna cadet vobis: quam tunc rufi-
ta pubes*

Claret: si meffet, & bona vinadate.

Nimirum ut *Agricultura* prospere cede-
ret; unde etiam *Agricola Dei* haud inepit
nuncupantur. Nam & *Agricolas* & *Ru-
ricolas* dictos ipsos Deos demonstrat Ovid.
Trist. Lib. I.

Et te Ruricola, Læmpace, tuta Deo.

An vero hi etiam Grecis dicti fuerint
touios θεοι; Achillas Statius, ad Tibullum,
dubitat, ex veteri hoc lapide:

Ge a NOMI-

NOMIOT^E ΕΕΟΙC
ΙΟΤΛΑΤΟC
ΜΑΙΟP
ΑΝΤΩΝΙΝΟC

Nunc vero velut à diverticulo, quod tamen Lectori tædipsum adeò non fuisse confido, in viam redeentes, ad Arborum Vnctionem pervenimus; has enim & diis consecabant, & in ipsis consecrationibus ungebant. Eliebant autem ad id, ex pluribus arboribus unam, vel etiam plures ex maximis & antiquissimis, ac quidem tales, quæ illi Deo, cui dedicandæ essent, maximè propriæ quasi & sanctæ erant: v. g. Jovi sacrabatur pesculus, Plutoni cūpressus, Herculi populus, Marti fraxinus, Veneri myrtus, Minervæ olea, Baccho fitus. Sic Laurus Apollini, bono Genio & Aesculapio; Tilia Saturno, & Veneri; Pinus Deum Matri & Pani &c. Vid. Meursius, in Arboreto Sacro. Ungebant autem has arbores, certis unguentis vel oleis ad Radices trunci effusis. Hinc Spartanæ Puellæ apud Theocratem, Idyllo XVIII, in Helenæ Epithalamio:

Πρατη δ' εργάθεας οὐ ολιμπόν γέρεαν
αλαφαράδαν αλαφαράδαν
Δαζόρωνας τετέμψητο, ακροατήσαν,
τάνσαν.

ANNOVI

Prima

*Prime autem sibi ex argenteo Rynide
bunidum unguatum.
Capiensque, stillabimus sub umbra sua
Platanum.*

Ex Latinis prodeat *Lucanus*, similem si-
tum, non tamen huic in omnibus aequalo-
gor, quem inde barbarum appellat, apud
Gallos sanguine humano peractum fuisse
scribens:

— — — — — *barbara ritu
Sacra deum, fructu diris altaris ure,
Omnisque humanis: lustrata cruxibus
arbos.*

Vinctas postmodum has arbores, coronis,
ex variis herbis, floribus, & frondibus né-
xis, coronabant, ornabantque: ut ex loco
Apuleji, superius adducto, satis patet.
Quod etiam alia, imprimis Poëtarum lo-
ca confirmant. Tituli perro his arbori-
bus inscribebantur, ut illis manifestum
ficeret, cui deo dæque fuerint dedicatæ.
Quod clare nos docet *Apulejus*, Metam.
lib. VI. vider, inquit, dona pretiosa, Ola-
cinae auro literatas, ramicarborum posti-
busque suffixas; que cum gratia facti, no-
men dœ, cui fuerant dicata restabantur.
Tales quoque titulos, in consecrata ilice
in Vaticano scriptos fuisse, indicat *Plinius*.
I. XVI. cap. XLIV. cum de illa haec scribit:
*Vetusior urbe fuit Ilex in Vaticano: in
quæ titulus erat dicitur Hecus sic religione.*

jam tum dignus significabat. Ex Grecis etiam hunc ritum tangit modo allegatus Theocritus, loc. cit.

Γράμματα δὲ ἐν Φλοιῷ γερεψύται (οἵ τα εἰσὶν τὰς
Αναγροῦν) Δωρεῖ, Σέβε μέν. Ελένας Φη-

τὸν εἶμι.

Littera autem in cartice scribentur. (ne
prateriens aliquis

Perlegat) Dorice, uenerare me; Helena
planca sum.

Sed & his plura superaddere minimè ne-
cessarium duco, quia vel ex illis, quæ ha-
cenus apposui. Unguentorum Usum in Sa-
cris B. Lector abundò assequi poterit. Igi-
tur, ut ad reliqua pedem proferamus, or-
dine semel nobis proposito, subemur.

CAP. III.

DE

VNCTIONIBVS GEN- TILIVM NON SACRIS.

Persona ungentes. Aliptæ. Aliptæ in
balneis. Aliptarum varia officia. Jatra-
liptæ. Capsarii. Varii. Cinerarii. Civi-
tates. Unde dicti. Colombariæ. Cini-
tates ab Ornatricibus diversi. Campanæ
alii.

alii, alii Cicerorii. Cicerorii unde
dicti? Ormariæ Ancilla. Kormarzia.
Pseca. Κομάρια. Atrobreckerii. Ple-
cusa. Picatrices. Orvatores Galeris.
Pollinæores. Polkingere. Vespillones. Pfe-
fers. Vespellio. Virginis ungebantur dor-
simplici. Myrrha & Stacte non Vnguentia.
Palæstracur λυπαροί; Athletæ. Palæstri-
sa, Xystici. Xystus. Ceroma. Palæstra-
cur ματτὶ? apb. Camiferium. Αζονὶ^ς
vixit. Athlete an nudi? Δρομεῖσ. Pal-
ladis hæsius, apud Statium. Divites
mucti. Hospites mucti. Ancilla ungen-
officio functa. Balnearia. Moga imunge-
bantur. Χρίσμα μεμαγιμέστον. Verbena-
ca. Τραχ. Botâna. Segmina. Singulis
membris sua accommodata unguenta.
Mycesus color. Color Τπόκιρρος. Crines
façdare, pæna loco apud Romanos. Vasca-
lis unguentaria potabant. Vinum Nax-
dinum. Vnguentia vino admiscebant.
Cibis unguentia admixta. Vnguentia Ve-
neciæ propria. Βιλόν. Discerniculum. Ca-
lamistratorium. Rusikus capillus com-
mendatus à veteribus. Cibæ rutila-
bant capillos. Sapo Gallicus. Batavi Au-
ricomi, Ruffi. Spuma Carrica. Caustica
þyma. Pila Mattiaca. Sapo cur herba.

dicatur apud Ovidium. Thapsus. Xeru-
 obēukos. Oaxim yuri. Fucus. Rubriceta.
 Sandyx. Cerussa. Jus Collyricum. Offa.
 Differentia inter natatādūmata & opū-
 quata. Melisum. Ztīn. Britanni cur
 Cerulei. Idem cur picti. Britanni unde
 dicti? Nasum. Glaustum. Face peruncti.
 Pedes ungebant viatores. In Nuptiis un-
 gebantur. In Letis ungebantur. In ca-
 lamitatibus pulvere crines collinebant.
 Diebus Festis ungebantur. In compota-
 tionibus. Poecillatores servi. Ad Cyathos.
 In conviviis uncti. Ante epulas. Coro-
 na in conviviis. Apium cur admixtum
 Coronis convivalibus? Avicula coronis
 alligata. In Balneis ungebantur. Va-
 etorium. Unctiones secca. Σηραλοιφεῖτ.
 Insolatio. Strigiles. Ζύρα. Distringo.
 Strigmenta. Cadavera iusta. Amo-
 mia. Momia. Mumia. Offa mortuo-
 rum iusta & cineres. Unguentia in ro-
 gos conjecta. Egyptiorum in ungendis
 mortuis mos. Ethiopum mortuos con-
 diendi mos. Moris hujus origo. Posles
 adium inungendi mos. Lucernas emun-
 gendi mos. Sandalia. Maltha. Cedro
 perungebantur libri.

Hls

His igitur hucusque explicatis, jam tempus est, ut examinemus ulterius, quosnam ritus in profanis unctionibus observaverint veteres. Vbi primo consideremus Personas ungentes, que in diversis unctionibus diversæ quoque fuerunt; sic Athletas suos *Aliptas* habuisse, *Alipta* notum est omnibus; Alipta enim, δωτὴ τοῦ ἀλείφεντος, est Unctor, qui in Gymnafis Paedastriæ inungebat, quemadmodum hanc vocem omnes fero Grammatici interpretantur. Verum Aliptas solum Athletarum, & non etiam aliorum unctores fuisse, pro certo non affirmaverim; Legimus enim apud *Juvenal.* Sat. VI. in Balneis quoque inveniri Aliptas, qui staminas ungabant. Quamobrem potius universale id nomen esse opinor, ad omnes unctores sese extendens. Præcipue autem à Scriptoribus, pro Luctatorum unctoribus accipiuntur. Non tamen id solum Aliptarum munus fuit, sed insuper iuventudinis conservatione & virium amplificatione occupati erant, simul & coloris habebant rationem: quæ omnia procurabantur non solum unctione, sed etiam ratione exercendi, quam *Gymnastæ* præscribebant. Ideo scribit Cicero, lib. I. ad Famili. epist. IX. *Sed vellem non solum salutis meæ, quemadmodum medici, sed etiam ut Alipta, virium & coloris habere rati-*

nem volassent. Et Celsus, lib. I. c. I. Sanus homo, qui & bene valet, & sua sponte est, nullis obligare se legibus debet, ac neque medico neque alipta egere. Hinc, quod valetudo ipsis curæ fuit, Faer alipta dici queunt, quia illorum officium ex unctore & medico conflatum & mixtum erat. Vel potius, juxta alios, inter quos etiam Plinius, lib. XXIX. cap. I. ita dicebantur, quia erant unctores medicorum, & mediaстini eorum, serviique; (Nam ungendi officio plerumque servi functi) ita enim scribit: *Erodicus Selymbria natus, discipulus ejus, institutus, quam vocant ja- tralipicen, unctoribus quoque medicorum, & mediaстiniis vestigalia inuenit.* Hoc igitur, (quia præsertim ponitur pro Athletarum unctore) est ratio, ut inquit Vossius, cur. ut Palaestra sive panitur pro Gymnasio, cuius aliqui pars erat, sic quoque Aliptes incedum accipiant pro Gymnasta, quantum si vocem spectas, tandem partem munieris signet. Sic usus Epicurus, Dissert. XXIV. lib. I. ὅταν ἐμπεσῃ τριγένεις, μέμνησον τὸ θεός τοιούτος αλείπειν, τοιαχεῖτ τανίκαν βέβλαντεν, εἰς περικύλλον ingruit, cogita, Deum te la- mista instar aut Gymnasta, cum acri juve- ne commissifice.

In Balneis etiam unctores invenieban-
Capituli, tur, quos appellabant Capsarios, Hienim
fri-

fricant & ungunt, si vera sunt, que scribit
vetus Scholasticus in Sat. III. Juven. *Gressus*
ab eo, quia gustum missit, quos habent
Capsarii. Alioqui Capsarii dicti, qui mer-
cede conduci, vestes in balneis suscipie-
bant. Firmans hujus rei adduco verba
Epiphaniis, Lib. II περίτον γὰρ Φασὶ τὰς
ποιῆτας τὰς αὐτῶν ἐκκλησίας ἥτοι Φωλεὺς
καὶ σπίλινγχας ἐν ὑπκαύσεις ὀπεδομέῖσθαι.
Ἐπί δὲ τῷ ἔξιετην εἰματοφύλακες οἵσι τινες
πρὸς τὰς θύρας δίκην καμψαρίων ὑπ'
αὐτῶν ἐπίτεταγμένων. Similiter ita voca-
bantur, qui pueros in scholam euntes se-
quebantur, portantes Capsam librariam.
Quod comprobant hæc verba Juvenalis.
Sat. X.

*Quiquid adhuc una parsam celit aſſe
Minervam,*
*Quem sequitur cūſos angustā veruula
capſa.*

Hac voce utitur Suetonius, in Norone,
cap. XXXI. Canitas quasdam cum pada-
gogis & capsariis una prandio pariser ne-
cessos.

Quod ad feminas attinet, & illas certis
unctoribus nra fuisse constat. Inter eos
occurruunt Cinerarii, quos non virorum, *Cinera-*
sed mulierum servos fuisse, notissimum est. *rit.*
Idem sunt, ne volume quidam, qui *Ciniflo-* *Cinife-*
ner alias dicebantur; *Ciniflo* autem, ut in *rit.*
Glossis

Glossis exponitur, quædæsticæ, ymauror zet
tiuslñc. Item Ciniflones, ornatrixes. Ve-
rum heic ciniflonem cum ornatrice con-
fundere glossæ videntur: mea autem op-
nio est, longe aliud Ciniflonum fuisse mu-
nus, quam ornaticum. Si enim vim vocis
spectamus, res erit aperta. Ciniflo dictus,
quia in cinceres flaret, ad calefaciendum
ferrum, quo capillos crispant; quod in-
strumentum *Varro*, IV. de L. L. calamis-
trum vocat; unde etiam calamistrati ju-
venes. Exponit hoc *Acron*, ad Horat. I.
Sat. II. (quem locum, licet jam ab aliis ob-
servatum, nobis quoque huc reponere vi-
sum fuit) ubi sic ille: *Ciniflones & Cine-
rarii, eadem significatione apud veteres
dicebantur ab officio calamistrorum, qui
acus & veruta flando in cinere calefacie-
bant, quibus matrona crines crispabant.*
*Ejus & Virgilius meminit iugientis: vi-
bratos calido ferro.* Hæc *Acro*. Ergo Or-
natrixes erunt, quæ componerent capil-
lum; Ciniflones vero, qui acus calefactas
subministrarunt ornaticibus. Sic meo
quidem judicio etiam Cinerarii à Ciniflo-
nibus distinguendi, Cineriorum enim
ministrabant Ciniflones aque ac ornati-
cum. Dictos autem puto Cinerarios, non
(ut habet *Varro*, Lib. IV. de L. L. qui Ca-
lamistros ab factos sine cinere ministrabat,
à cinere cinerarius est appellatus) à cale-
facien-

faciendis in cinere Calamistris, quod potius Cinifloni convenit, sed quodd Capillos cinere rutilarent. De quibus infra agetur. Et sic recte Cinerarium *ἀγάλη* itaque *Glossæ* exponunt. Occurrit vox in veteri monumento, in D. Pauli æde: Ad primum ab urbe lapidem, via Ostiensi

T. CLAVDIVS
ZOSIMVS. FECIT
LICINIAE. PRISCAE. MAMM
CLAVDIAE.... ROSHODO. SOR.
MASSA.... CVM. CINERARIO
ET. TI. CLAVDIO. VERECVN
DO. PATRONO. ET. SIBI
ET. SVIS. POSTERISQ. EORVM
LONG. PED. VI. LAT. PED. VI.

Præterea aliae peculiates *Ornatrixes* *Ornatrix*
Ancillæ inventebantur apud Veteres. *ces.*
Quod indicat *Joh à Wotoueren*, ad illam
Petronii: *Dic Chrysis nunquid incompta
sum? Nam puellas, inquit, habuerunt in
ministerio, sum ornatrixes, sum quæ velut
à consiliis forma. Quod alicubi stringit
Hieron. *Criæ disponebant Ancille.* Et
hæc edictæ erant à certis magistris ad hoc
ministerium, velut ad officium, ut tradit
Pignorius. Id autem officium quale
esset, describit nobis *Manilius*, partim lib.
V. partim alibi:*

Illis

*Illi cura sui vultus, frontisque decora
Semper erit, tortosque in flexum pone-
re crines.*

*Aut nodis revocare, & rursus vertice
denso*

*Fingere, & appositis caput immutare,
capillis.*

Et graphicè illud depingit Tertullianus, libello de Cultu Fæmin. *Quid crinibus ve-
stris quiescere non licet modo substictis,
modo relaxatis, modo fuscatis, modo clis-
sis? alia gestint in Cinctibus coercere,
alia ut vagi & volacres elabantur, non
bona simplicitate. Affigitis preterea nefatio
quas enormitates sutillum arcae textili-
um capillamentorum, nunc in Galeri mo-
dum, quasi vngnam capitis, & operculum
verticis, nunc in cervicem retro suggestum
&c. Haec vero ornatrices ab officio cognos-
men accepere, quia earum officium erat,
ornare capillos; sic & Græcis, ab officiis
κομιμάτριαι dicebantur, Hesychio teste
κομιμάτριαι κοστικοα τὰς τρίχας. Hinc
Juvenalis, Sat. VI.*

pomatus

Cosmete tunicas.

Vbi tamen Vetus Interpres eos intelligi dia-
cit, qui ornatentis presunt, non vero orn-
atrices. Ergo propriæ illæ Ornatrices
erant, quæ crines disponebant; quatuor
meminit Suetonius, in Claudi vitâ, cap.
XL.

XL. *Hac matris mea ornatrix fuit. Et
vetus inscriptio: CINERIBVS. HAMIL-
LAE. ALPIONIAE QVINTAE. OR-
NATRICI. FESTVS. M. SEPTIMI GAL-
LL. DISPEN. CONTVBERNALI. B. M.
F.* Item alia, in Museo Carp. OSSA. JV-
LIAE. JLVIAE. AVGr. AVRICL AE.
ORNATRIX. *Juvenalis, (ut inquit Scho-
liares) tali ornatrix nomea ^{Psecas.} seca ab arte
imposuit. Extat locus, Sat. VI.*

*Componit crinem laceratis ipsa capillis
Nuda humeros Psecas infelix.*

*Quid Psecas admisit? quanam est hic
culpa puella?*

Verae verò dicunt Græci, quando mi-
natum sive rārum pluit, idem igitur est ac
irrorare, stillare, conspergere. Nam orna-
trices pauculum mirrorare aqua solebant ad
compositionem crinum, ac sic veluti
flexae. Ut est apud Interpretēm. Lau-
tiorum tamen capillis, aquæ loco, balsa-
num instillabatur, & ita interpretor de
guttis Arabicis *Apuleji* verba, quibus ca-
pillos obungis scribit, Lib. II. Metam. Ita-
que etiam Psecæ erunt, quos *Plantus Nig-* Myro-
robrecharios, i. e. unguentum pluientes ^{trecento}
vel stillantes appellat, Aulul. act. III. scen. 111.
V. quemadmodum hanc vett. editionum
lectionem retinuit *Meursius. Marcialis.*
autem, Ornaticibus nomen *Plesa* tribuit ^{Psecas}
Lib. II. Ep. LXVI. ^{plecas}

Es

Et cecidit secesserat Plecufus comis.

Eadem ratione, nempe à ~~ad~~ exere*re*; quia sciret posse variare comas, & ponere compositas in statione comas, ut canit Ovidius. Et quæ dominæ caput & capillos, ut arte jacerent, curaret, concinnaretque. Sic etiam observamus apud Apulejum, Lib. XI. Metam. inter turbulas Pompam Isidis prosequentes, mulieres, qua pectines eburneos ferentes, gestu brachiorum, flexuque digitorum ornatum atque opexum crinum regalium fingerent. Tandem fæminarum comtricum ordini, etiam ad censere licet *Picatrices*; quæ pilorum segetem succrescentem resinis & pice demunt. Item, ut habet inscriptio vetus, ORNATORES GLABRARI, nisi hinc est σφαλμα graphicum, pro GALEARII, illi enim domino vel dominæ, in modum Galæ, galeri capitis suggestum curabant; id quod Galli suo idiotismo *perrugnam* dicunt: qua de re haud dubie *Juvenal. Sac. VI.*

Et nigrum flavo crineto abscondebat Galero.

Personæ defunctorum Vnctiones per gentes. Hæc de Psecade, qua muliebre officium denotat. Reliquum est, ut de personis, quæ defunctos ungere solebant, aliquid etiam in medium proferamus. Apud *Egyptios*, certos homites ad id munus constitutos suisse, Hierodolum reserat. *Ennas*

Entia de rauta miniora, ut etiam in taliem
excessum non possunt. Eiòi dicitur autem
ratus excedens non ratus excessus ratus
i.e. His actis ita demum ad condendum
portant. Sunt autem certi ad hoc ipsum
constituti, qui hoc artificium factisane.
Inter Latinos vero, qui funera procura-
bant, ac odoribus unguentisque mortuo-
rum corpora obliniendi ministerio fungie-
bantur, Pollinctores dicebantur: cui ve-
ro & unde, necdum inter doctos conve-
nit. Quidam volunt, pollingere sic dici,
quasi pollutos ungere. Sanè apud Fulgen-
tium legimus; Pollinctor, quasi polluto-
rum, id est, cadaverum unctor. Nam pol-
lutos vocat mortuos, quos Flaminii Diali
non licebat tangere, ne se se attaminaret;
quod videmus ex Massuri Sabini verbis,
quae extant apud Gellium, Lib. X. c. XV:
*Locum in quo bustum est, nunquam ingre-
ditur. Mortuum nunquam attingit. Fu-
nus tamen exsequi non est religio.* Fran-
ciscus Junius autem, format à Polincio seu
Polinco, vel potius à Polingo, quod idem
esset ac poliens ungo; polire autem est cu-
rare ac colere, ut polire arros. Ennius
dixit, apud Nonium: Turnebus, Lib:
XXVIII. c. XXXI. quasi pellis unctorem
dici putat. Ejus verba hic apponam: Poli-
nctor à pelle, ut opinor, ungendo, scilicet vo-
cabulo, quasi pellis unctor. Et paulo post
Dd
Ye-

Veruntamen affirmo, quod in mixtis vetustis monumentis, Pollinctor reperitur, E ausem & O non raro tradunt operas mu- ius, & in alternas sedes subeunt. Denique Servius, ad IX. Æneid. Pollinctores dictos scribit, quod mortuis os polline oblinerent, ne livor extincti appareret. In tanta igitur opinionum diversitate, Vossii est sententia, quod, si hanc vocem de ligatione atque involutione intellexeris; posset esse à Perligo: ut proprie de eo dicatur, qui aliquem ligat & involuit ἐνταφίοις sc. ὀθόνιοις fasciis sepulcralibus; sin vero propriè hoc verbum de unctione dici placeat, à Perlino. Quomodo autem inde formari queat hæc vox, docet in Etymologico. Multa quoque ad hanc rem no- tant J. Kirchman. de Funer. Roman. P, Calvinus, ad 3. Florid. Apuleji, & alii. Ut ut sit: Pollinctores dicebant veteres, qui funera procurabant, corpusque mortui lavabant ungebantque: quod comprobant hæc verba Augustini, Lib. I. Locu- tion. Tom. III. Pollinctor, qui id agit, quod exhibetur corporibus humandis, vel condiendo vel siccando, vel involvendo & alligando: in quo opere maxime Egyp- tiorum cura excellit. Est & invent. Glos- sis: Pollictor, ἐνταφιασίς, & pollingere ἐνταφιάζειν, νεκρὸν σιρουσθοκεῖν, ἐνταφιάζειν. Talis (ut id attingam) igitur fuit Pollin- crix

Etrix Maria, quæ Salvatorem ante passionem unxit unguento pretiosissimo. Christus enim ipse id nomen illi dedit Joh. XXII. 3. Nam, cum mulier præstantissimâ Nardo Jesu pedes unxiisset, obmurmuranti Judæ dixit: Sine eam, eis τὴν οὐμέαν τὴν ἐγκαθίσταντον in diem pollincturæ meæ servaravit illud. Et Marc. XIV. 8. Hac quod potuit fecit: Occupauit enim ungere meum corpus εἰς τὸν ἐγκαθίσταντον, ad Pollincturam. Hâc Pollinctoris voce usus Martialis, Lib. X. Ep. XCVII.

*Jam scrobe, jam lecto, jam Pollincto-
re parato.*

Et Plautus, in Pœnuli Prologo:

*Nam mihi pollinctor dixit, qui cum
pollinxerat.*

Adi & Apulejum, Lib. III. Florid. Erant libiti autem servi Libitinariorum, (à Libitina nati. Dea, in cuius fano instrumenta funebria, &c cuncta funeri necessaria venibant, sic dictorum) quippe quorum conditio honestior erat, quoniam & pollinctoribus præerant, & cum illis de sumptibus quos functi impendi volebant transigebatur. Pollinctorum vero, praefarum, & vespillorum opera deinde administrabant, quæcumque ad exequiarum apparatum pertinenterent. Vespillones autem à Pollinctoriis diversi, quanquam Pollinctorem pro Vespillonis &c hunc pro illa possum Dd 2 inve-

*Vespilo-
lores.*

invenias. Sic de vespillonibus loquitur hic Sidonii locus, Lib. III. Ep. XIII. *Moxque sidente strue torrem devolutum redere Pyram fastidiosus pollinctor exhorres.* Nam proprie vespillonum munus erat, cum Pollinctores cadavera lavassent, unxissent & coronassent, illa efferre, incendere, ac sepelire, unde & *Vstores* vocat *Catullus*, Ep. LX. de Rufa & Rufulo:

Ab semirato tunderetur usque.

Et *Martialis*, Lib. III. Ep. XCHI. in *Vestillam*:

Uxor quetadas praferat nova nupta.

Turnebus, Lib. XIV. c. III. scribit, in Antiquo Lexico se reperiisse: *Vespillonem esse se pulcrorum violatorem*, quem *Gracius μητρόχον* vocant: Quod intelligitur per anaphrasin, quasi non sepetat, sed nudet: Et in Latino Graco-Lexico, *Vispellionem*, & *Vespillonem*: *ybi etiam exponitur ille ρεποθάμης, hic ρεποθόρος.* Ita ut ille funerator sit, *hic cadavera portet*. Sed revertamur ad Pollinctorem, quem *Vipianus* aperte scribit, fuisse Libitinariorum servum, l. V. ff. de inst. Action. Si *Libitinarius*, quos Gracè *ρεποθάμης* vocant, servum Pollinctorem habuerit, isque morzuum spoliaverit, &c. Sed ne longior sim, haec de unctionibus sufficient. Nunc ad personas & res unctas me convertam.

Hic

Hic primò sese offerunt *Virgines*, ex *Virginitate*, quibus tamen honestiores olim abstinuisse videntur ab unguentis, & solo oleo se unxiisse: Sic Dianam, apud *Callimachum*, sic quoque Palladem, Vnguenta & Alabastros respuisse legimus, utpote cujas Divas incorrupta omnia & virginalia erant, adeò ut oleo etiam incommixto statuas ejus inungi opus esset:

Μὴ μύρα λωτοχός τῷ Παλλάδῃ, μηδὲ
εἰλαβάσερως

(Οὐ γέρε Αἴθναια χείματα μικτά.
Φιλέ)

Οἰστε, μηδὲ καταπέρον &c;

Licitum tamen erat, Myrrhā seu Stacte & simplici oleo, siue unius plantæ aliusque rei pinguedine illas ungi: talia enim, ut superius ostendimus, non accensebantur unguentis, quippe quæ mixta erant è multis odoribus; itaque nec Myrrha nec Stacte propriè unguenta sunt: à quibus igitur illa recte distinguit *Varro*, lib. V. de L. L. & *Plinius*, lib. XIII. c. I. quod ipsum quoque facit *Theophrastus*, in scripto de Odotribus: Εκ τῆς σμύρνης ποπλομένης ἔλαιον ἐστι. Σταχτὴ δὲ καλεῖται καὶ Διστὰ τὰ μικρὸν. οὐτέ ζειν. Οὐδὲ μόνον τινὲς Φασιν ἀστοῦν ἔναν καὶ αὐτὸν θέλον τῶν μύρων, τὰ δὲ εἶλα πάντα σταχτὰ, ταῦτα τὰ μέν εἰς ταπείρων.

Dd 3

τὰ

ταὶ δὲ ἐξ ἀλαζόνων. Eundem etiam morem, quod nemp̄ virgines simplici oleo, mulieres vero unguentis ungerentur, apud Persas vnguiffe, satis perspicue video-
re est ex loco *Esthera*, c. II. 12. Quæ, ante-
quam Regi nuberet, ungenda Eunuchis
traditur, per sex quidem mensis Myrrha,
tanquam virgo, per sex vero allos sequen-
tes, Aromatis & Vnguentis muliebribus,
veluti Regis sponsa Regique nuptura.
Verba in sacro codice ita leguntur:
ובהגיע תר נערה ונערת לבודין
אל הטלר אחשודות מכאן היזת לה
כדרת הנשיבות שנים עשר חרש כי
בנימלאו ימי מרוקיהן שערת חרש
בשמוני חמר ושורת חמשות
בבשימים ובתרמווק הנשים:
Quæ rediſſimè ita reddiderunt LXX:
Οὐτοὶ δὲ οὗ καιρὸς πορείᾳ εἰσελθεῖν πρὸς
τὸν βασιλέα, ὅταν αὐτοπληρώσῃ μῆνας δέ-
καδύο. Οὐτοις γάρ αὐτοπληρώσηται αἱ πόμε-
ναι τῆς θεραπείας. Μῆνας ἐξ ἀλειφομέναις
ἢ σμυγρίαι ἔλαφι, καὶ μῆνας ἐξ ἐν τοῖς
ἀρέωνται. Εἰ δὲ τοῖς σμύγραις τῶν γυναι-
κῶν.

Palaestra. Verum missis virginibus, Gymnasia
in urbē. Palaestrae ingressuri, videbimus Juvenes
oleo nictantes violentis brachiis luctâ seco-
exerceantur. Hinc Graci, Palaestras, λιπαρὰς
nomi-

nominant, id est pinguis & oleo nitidus, quia eo ungebantur dimicaturi. Ita *Theorum criti Scholiastes* & *Liparae* δὲ λέγει πολεύσαν, ἐπεὶ οἱ παλαιοίτες ἐλαῖῳ περιβόησαν ἡλείφουτο, εἴτα ἵπαλαιον. Qui mos à Lacedæmoniis originem sumvit, ut legimus in *Thucydide*. Hujus autem mortis ratio, extat apud *Clement. Alexand. Pædag. lib. II. c. VIII.* Καὶ τὸ ἔλαιον αὐτῷ ταῖς μελίσσαις καὶ καὶ τοῖς ἐν τόμαις ἐσὶ πολέμοις γένοις. Αὐθρώπων δὲ, ταὶς μὲν ὄντοσιν. ἐσὶ δὲ, ὃς εἰς μάχην ἐξεκαλέσατο. Καὶ τὰς πρότερον φίλις αἰλιαιμάντας τάτῳ ἐν τοῖς σεδίοις ἐπέτριψεν εἰς τὸ τῆς ἀγωνίας πάμυαχον. Hi vero Luctatores, *Athleta*, *Pælestricae*, vel etiam *xystici*, apud *Suetonium*, in vita Octavii, cap. XLV. & Galbae, cap. XV. nominabantur, à Xysto, qui copertus erat, & in quo hyeme exercebantur: qui tamen Xystus diversus erat ab eo. Xysto, ambulatione sive arenâ aperta, in qua sub dio se se exercebant, & quam, quia undique circumcursari posset, inde σειδρούσα nuncupabant: Ut clare id indicat *Vitruvius*, lib. V. c. XI. Oleo, quo hi Luctatores utebantur, terram immiscebant, aut, juxta alios, fiebat id unguentum subiecta oleo cera, qui rursus alii addunt pulverem *Egyptium* seu *Puteolanum*. Quamobrem etiam talis compositione deinceps

de Ceroma denominata fuit, quia voce usus
Martialis, lib. IV. ep. XIX.

Seu lendum Ceroma teritus

Quod tamen Græci deinde in Luxuriam vertentes, rebus odoriferis miscebant, ut ait *Plinius*, vilioribus tamen & minoris pretii. Erat etiam *Ceroma* locus Palæstræ aut Gymnasii, in quo ceromate perungebantur. Id oleum *Anacharsis* (ut in ejus vita refert *Diogenes Laërtius*) manias φέρμακον ἔλεγε, Διὸς τὸ ἀλεφομένυς τὰς ἀθλητὰς ὑπαινεῖσθαι ἄλληλοις. Idem vero, non tantum oleum, sed & ipsam actionem, desipientium esse dixit, apud *Lucianum*, in scripto de Gymnasiis, his verbis: Ως ἔμοι γέ μανία μᾶλλον ἐοικέναι δόκει τὸ πράγμα, καὶ ωκέει δέ τις ἀν ραδίως μεταπεισείτε, εἰς τὸ σχεπτόμενον οἱ ταῦτα δρῶντες. i. e. Nam bac actio mihi potius videtur esse insania: neque me quisquam ab hac sententia dimoveat, hos qui ista faciunt, despere. In quibus tamen durior paulò contra Græcam juventutem est Anacharsis. Sanè, uti *Aristoteles*, Politicorum lib. VIII. docet, teneri puelli in hæc Palæstras mitti debebant, ut validiores ac robustiores inde egredierentur; hæc enim res αὐτοὺς καὶ μηραὶ ἐπάγει τὰς σώμασιν, vigorem hanc exiguum corporibus adfert, ut inquit *Lucianus*, de Gymnasiis. Hinç etiam neque

neque *Plato* reprobavit, quod vel ipsae virgines currendo atque luctando sese exercitarent: quin, non solum puellis junioribus id permisit, sed & fæminas etiam maturas cum hominibus luctari voluit. Quod ipsum etiam nobis indicat *Xenophon*, in Lacedæmoniorum Politia, scribens; Lycurgi decretum fuisse, ut fæminæ liberæ (dum liberis gignendis vacarent) luctâ violentâ & cursibus, sicut masculi, corpora exercitarent, ut horum laborum tolerantia graviores quoque adire discerent. Quod vero corpus oleo fricaverint, quorundam sententia est, id factum fuisse, quia oleum inservit nervis & membris fortificandis, reddens ea mollia, atque vim & vigorem adferens; quod aperit *Plinius*, his verbis: *Duo sunt liquores, corporibus humanis gratissimi, intus vini, foris olei, arborum è genere ambo præcipui, sed olei necessarius.* Aliis tamen placet, id factum fuisse, ut Palaestritarum corpus huc bricum magis redderetur. utque difficilius per brachia prehenderentur, quod tangit *Lucianus*, in libello de Gymnasiis; cum Anacharsin Scytham, ita loquentem inducit: Εγιδρῶν ἄνα πολλῷ γέλωτα ἐμοὶ γένη ταφέχυσιν, ὥσπερ οἱ ἐγχελυες ἐκ τῶν χειρῶν διολισθάνονται. *Mibi risum parvunt*, quod sudore multo perfusi velut anguilla è manibus elabuntur. Ut verè

Dd 5

etiam

etiam nimiam Lubricitatem impedirent, acprehensiones facerent firmiores, mos fuit corpus aspergi pulvere quodam, aut arenula *Aphè* dicta, quam *vevíspsa*, sive *Conisterium*, illis suppeditabat. (Ita autem locum vocabant, ubi pulvis asservabatur) quod lubricitatis arcendæ ergo antiquos fecisse, clarè nos docet *Lucianus*, loc. cit.
 Καὶ αὐτοὶ ἐκόπτες τάπησι τὸν κόνιν ἀλευτρυόνων δίκην, ὡς αὐτοῖς τοῖς συμπλοκαῖς δύοις, τῆς φάμικ τὸν ὄλισθον αἴφαρχόσις, καὶ βιβαλοτέρου ἐν ξυρῷ ταρεχήσις τὴν αὐτίληψιν, i. e. Ipsiique ultra Gallorum instar pulverem aspergunt, quo minus, ut puta, in complexibus effugiant, arena demente lubricitatem, & firmorem in arido prabente comprehensionem. Attamen id etiam fecisse videntur, ut Corporis Vigorem juvarent, quod nobis suggerit *Lucanus*, de pugna Herculis & Antei verba faciens:

Auxilium nervis calidas insundit arenas.

Hujus verò pulveris tantopere curiosi fuerunt veteres, ut ex Ægypto eum asportari curarent: ita enim *Tranquillus* refert, Neronem Cæsarem, tempore famis publicæ, navem illo onustam, pro suæ aulæ athletis venire iussisse. Ex hac quoque pulveris aspersione, lucem haurit illud.

pro-

proverbiū inter Græcos: ἀκούστηναν,
i. e. victoriam obtinere absque molestia,
pugna, ac sudore; quod apud Pausaniam
legimus, qui Dioreum Athletam, in Olympiis
victoriam ἀκούστηναν abstulisse scribit,
id est, cum illi nemo se ad pugnam obtulisset. Eleganter ad hunc morem alludit
Tertull. de Pallio: Studia Palestra male
senescentia, & lutea uenatio, & pulverea
voluntatio. Et Apuleius, lib. IX. Metam.
hæc habet: In modum pugilum, qui pul-
visculo per sparsi dimicant. Item Ovidius,
lib. IX. in congressu Herculis & Acheloi:

— — — tenuique à pectoro varas
In statione manus; & pugna membra
paravi.

Ille cavis hausto spargit me pulvere
palmis;
In quo vicem subua jactu flauescit are-
ne.

Pulverulentī verd & laffi campestribus
exercitiis, sudorem, pulverem atque odo-
rem olei, vicino Tiberi, inter Romanos
natantes abuebant, & ideo illos ludos in
campo Martio celebrabant, quod is Ti-
beri vicinus esset. Cui rei assentit Vego-
tius, lib. I. c. X. Romani campum Mar-
tium vicinum Tiberi delegerunt, in quo
juvenes post exercitium armorum sudo-
rem pulveremque diluerunt, ac laffitudi-
nem,

*nem, cursusque laborem natando depone-
rent.* Hinc factum, quod Horatius, Cam-
pum Martium cum Tibéri conjungat, ac
de utroque lib. III, od. VII. ita loquatur:

*Quamvis non alius flectere equum scin-
ens*

Aequo conspicitur gramine Martio:

Nec quisquam citus aequo

Tusco denat at alveo.

Sed tamen etiam nonnulli, postquam sese
exercuerint, ad Balnea pergebant, non
semper expertentes flumina. Sic apud
Plautum, in Stich. legimus: *Postea iba
lavatum à pilâ.* Et Martial. in Aphor.

CLXI.

Redde pilam, sonat as thermarum.

De Græcis, id videre est in Luciani Lexiph.
hęc habentis: Εἴτα συντελέντες, καὶ αἱ λ-
αλάτιαι κατακωλούμενοι, καὶ ἐμπολέματες
τῷ Γυμνασίῳ, ἔγει μὲν, καὶ Φιλίνῳ ἐν τῇ
θρυηῇ πούλω κατακονθέντες, ἐξήμεν. Sed
dum de Athletis verba facimus, in transitu
Quæstiunculam leviter attingendam du-
xi; An nēmpē, cum certarent, omnīnō
nudi essent? Sunt, quibus id non placet,
& maxima quidem ex parte nudos fuisse
dicunt, reliqua tamen membra velamento
texisse. Nobis verò in contrariam par-
tem satis argumento est, quod & Augu-
stus Cæsar vetuerit, ne foeminæ istiusmo-
di spectaculis interessent; & Thucydides,

I. I. au.

I. I. auctor sit, olim quidem Athletas fibulatis campestribus certasse, suo tamen eto nudos : & hanc veterem modestiam servari in Asia. Plura de Athletis, vide, sis, apud *Lucianum*, εἰς Γυμνασίον, ac in ejusdem Hermotimo, *Isidor.* Orig. lib. XV. c. II. & *Hierom.* *Mercurialem*, lib. de Arte Gymnastica.

Verum ad aliud Athletarum genus, *Cursores* quos Græci δρομεῖς, i. e. *Cursores* nomina-unt, pergitus, qui etiam inungi solebant. Id quod in Agonisticis, ex scholiaste Ari- stophanis, pridem notavit *Petrus Faber*, lib. II. c. XXII. verba sunt editionis nu- petrimæ: οὐδὲ τὸ πεντά διηρεωτον κεκτη- μένον ἐλαῖας ἀναγκάζεται μέρος. τι παρέ- χειν εἰς τὰ παναθηναϊα. Κέραμον γὰρ ἐλαίας ἐλάμβανον οἱ νικῶντες, ἐπεφύγειο- δὲ ἐν τῷ Γυμνασίῳ δένδρον. εἴθος δὲ ἦν τοῖς ἀσκεμένοις αἰλινθαρένοις ἐν τῷ πλίῳ τεχεῖν. Nonnulli tamen autumant, hunc locum nequaquam hoc sensu capiendum esse, sed potius antiquitus morem fuisse, ut ante Luctam pugiles uncti in sole dis- currerent. Mea quidem sententia omni- no de cursoribus interpretari possimus hunc locum, quod clarius liquet ex *Papi- nii Thebaid.* lib. VI. de cursoribus ita ca- nentis:

— — *tunc Palladios non inscius han-*
fus

Inca-

*Incubuit, pinguique cutem fuscatur
olivo.*

Hoc Idas, hoc more Dymas, nesciunt.

*Quo in loco, per Palladios baustus, oleum
intelligit, ut recte Scholia vetera & Lu-
tarius.*

*Divites
vnti.*

Porro etiam unguentis perfundeban-
tur divites, & homines lauti, ut pompa-
& luxum ostenderent. Odoratis enim
unguentis perfusum caput, plerumque di-
viciarum fuit argumentum. Inde *Lucill.*

*Hi quos divitiae producunt & caput un-
guis.*

Facetè Cicero, in IV. contra Verrem, ita,
inquit, Palastritas defendebat, ut ab illis
unctior discederet.

*Hospites
vnti.*

His adjungantur hospites, aut alii, qui
e longinquo itinere in ædes alicujus di-
vertebant. Sic Telemachus & Pisistratus,
in ædes Menelai adventantes, lavabantur
ab Ancilla ac ungebantur. *Homer odys.*
IV. Et apud Milonem divertens Apulejus,
ab ancilla ad balneas producitur, ibique
ungitur. Ita enīm habet Metam. lib. I,
Fotis, inquit Milo, *Sarcinulas hospitis sus-
cebras, cum fide conde in illud cubiculum:*
ac simul è promptuario oleum unctui, lim-
set atersus, & cerea huc eidem usui pro-
fer ocyter; & hospitem meum produc ad
proximas balneas, satie arduo itinere,
atque

asque prolixo fatigatus est. Ratio, cur id factum sit, haud obscurè in postremis Milonis verbis latet; nempe, non solum ut ibi sordes abluerentur, sed etiam ut voluptatem & refocillationem sibi comparent. Nam utrumque finem spectabant veteres, teste *Eustathio*, cum refert, *Balnearior* esse introductum, ut esset πυτὴ μὲν δασθελέας, αραψυχής δὲ τινὸς αὐτον. Et sancè medentur Balneæ lassitudini. Unde *Plautus Mercatore*:

*Nunquam adepol omnes balnea mihi
hanc lassitudinem eximent &c.*

Atpue hinc *Athenaeus*, lib. I. balnea vocat ἄκη πάνων παντόων. Certè, quia temperatur lotione crassus & melancholicus humor, inde etiam cā exhilaratur animus. Ex hac tenus adductis præterea patet, Ancillas etiam nonnunquam ungendi officio functas; quod alioqui divites & elegantiores à servis suis peragi curabant; sed ubi de Ancillis fit mentio, balneum quoque privatum ac domesticum intelligi, nullus dubitem: quanquam homines modici, hospites ad balnea publica producebant, conductis balnearibus, qui sequi jussi, ungendi officio fungebantur. Sic Milo *Apulejum*, lib. III. Mer. *jussis balnearibus adsequi, perduxit ad lavacrum proximum.* Hi balneares, ut opinor, balneatoris famuli erant, ad id constituti, ut eis, qui bal-

nea

nea introirent, præsto essent. Balneator autem dicebatur, qui illis præerat. Pauperes verò, horum balnearium munere ipsi fungebantur, & se & hospites lavabant, ungebantque. Sic iterum exemplum nobis sit illud *Apuleji*, lib. I. Met. *Ilicet lavacro trado. Quodunctus, quod tersus opus ipse preministro. Sordium enormem cluviem operose exfrico, &c.* At illud nobis adhuc observandum, quod post locationem demum sese unixerint, ut hoc patto obstruerentur corporis pori & spiramenta. Id quod apertè indicat *Eustathius*, Iliad. X. Ελαῖω δ' ἔχει ρύπον οἱ λευκίμενοι ἐμφάγοντες τὰς σωματικὰς πόρους, ὡς ἀν μετὰ λαχτῶν σέγοιεν τὴν υγρότητα.

Magi Ad eos nunc veniamus, qui artem Magie ungeban- gicam callentes, sese in totum oleo illine- bant, cuius beneficio, tunc, quæ vellent, præstabant, v. g. *Magico susurramine amnes agiles facere reverti, mare pigrum colligari, ventos inanimos exspirare, Sollem inhiberi, Lunam desquamari, stellas evelli, diem tolli, noctem teneri.* Imò, seu in bruta & volucres se immutare, seu divinationes & alia plura posse, credebant vanæ mentes; utpote quibus obandiant *Manes*, turbentur sidera, cogantur nimina, serviant elementa. Verba *Luciani* apponam, quibus Magam describit, quæ fascinandi artis haud ignara transformabatur,

batur, atque Corvum nocturnum agebat. In ejus Alino hæc leges: Εἴτα κιβώτιον ἀδρὸν αὐοίξασι, τῷ αὐτῷ πολλὰς ἔχον πευξίδας εἰς αὐτῷ, ἐνθεν αὔρεστην; καὶ πεφορέψιαν. Ηδὲ εἰχει ἐμβεβλημένον, ὃς τι μὲν ἐκ δίδα, τις δὲ ὅψεως αὐτῆς ἔνεκας ἔλαιον αὐτῷ ἐδόκει οὐναί. Εκ τέτοιο λαβεῖσαι, χρίεται ὅλη, διπλῶν ὄνυχων αρξαμένη τῷ στάτῳ. Καὶ ἀφινα πτερά ἐκφύεται αὐτῇ. Καὶ ἡ ῥὺν περατίν, καὶ γένυπτὴ ἐγένετο. Καὶ ἄλλα δέ, δοια ὄρνιθων ἀπίστατα. Καὶ σύμβολα παντα ἔχει. Καὶ οὐ ἄλλο γέδει, οὐ κόραξ πυκτεριών. Quæ ex versione J. Benedicti, ita redduntur: Tum referata manuscula arcæ, quæ pyxides multas continet, quam binic effert, in quâ quid conineretur nefatio, sed quantum oculi conjicere posseant, oculo plena videbatur. Ex hoc sacramenta tota intingitur, ab imis unguibus inservans: statimque ipsæ emascuntur alas, rufus corniculus & aduncus, omnesque avis motas, quæque sunt, habebat, nihilque aliud erat, nisi nocturnus Corvus. Id autem agebant, atque in avem plumabantur, cum scitule formula juvenem quempiam libenter adspexissent, ut sic ad suum Cupitum devolare possent; quemadmodum id refert Apulejus, Met. I. III. Oleum etiam, quo ungabantur, χείσμα μετά-

Ea
γένεται

γενύεσσι appellat *Lucianus*, loc. cit. Multam præterea vim in *Verbenacā* inveniebant Magi; de quā audiamus *Plinium*, lib. XXV. cap. IX. ita loquentem: *Utrāque (specie) sortiuntur Galli, & precent responſa.* Sed Magi utique circa hanc insaniunt. Hac peruncos impetrare quæ velint, febres abigere, amicitias conciliare, nullique non morbo mederi &c. *Verbenaca* vero eadem est herba, quæ & *verbenā* dicebatur; quod patet ex eodem Scriptore, *Plinto*, l. cit. Nulla tamen Romana nobilitatis plus habet, quam hierobotane. Aliqui peristereon, nostri *verbenacam* vocant. Quibus in verbis ostendit *Plinius*, nullum plane inter hierabotanen ac verbenacam esso diserimen, nisi quod vox illa ex Græcia, hæc originem è Latio petat. Ac sanè & *verbenā* est iēgī Bordān, ut *Dioscorides* aliquique volunt; quamvis abusivè *verbenas* jam vocemus omnes frondes sacratos, ut est *Laurus*, *Oliva*, vel *Myrtus*. *Terentius*: *Ex arā sume hinc verbenas.* Nam *myrtum* fuisse *Menander* testatar, de quo *Terentius* transtulit, ut ait *Servius*, ad XII. *Aeneid*. Non tamen *Plinius* dubitat dicere, id esse sacri graminis genus, lib. XXII. c. II. ubi *verbenas* etiam *sagmina* vocat, id est, sanctas vel sancitas; ab illis enim, vocibus nomen accepere, ut tradit *Festus Pompejus*:

jas: Sagmina vocantur verbena, id est, herba pura, quia ex loco sancto arcebantur à Consule Praetoreve legatis proficiensibus ad fædus faciendam, bellumque indicendum: vel à sanctiendo, id est, confirmando. Nevius: Fas sacram Jovis jurandum sagmine. Hucusque Festus. Plinii verba sunt: Non aliunde sagmina in remedio publicis fuere, & in sacris legationibusque verbena. Certe utroque nomine idem significatur, hoc est gramen ex arce, cum sua terra evulsum: ac semper & legati, cum ad hostes clarigatumque mitterentur, id est, res raptae clare repetitum, unus atque verbenarius vocabatur. Quo ex loco etiam politicum verbenarum usum discimus. His adjiciamus, quæ de verbenacâ habet Turnebus, l. VIII. c. XXIII. cuius verba heic adscribere non pigebit: Idem, inquit, de verbenacâ sentio, & verbenatam dici debere predicō, cum praescerim verbenâ gramen ex arce cum suâ terrâ evulsum significes, quod gramen sacram patabant, & recipiebant i.e. verbenata, sapt sumptuosa, & verbenâ fieret, & ut ita dicam verbenatur: Quo factum est, ut verbenata etiam verbena diceretur.

Verum mitto hæc, & ad corporis partes corpora
tes vehid, quarum unicuique, pro varia illi parti
larum diversitate, ac proprietate, diversa ^{unctorum}

E e a etiam

etiam unguenta adhibebant, ut sanitatem conservarent. Multus in his expōnēndis est *Athenaeus* & alii. Sic leges, caput & collum, supercilia ac capitos inungi & confricari solere oleo *Serpentina* apud *Thoricenses*, populum Atticum, *Amaracino*; *Genas* & *mamillas* Φοινικῶ; genas & collum ἐρπυλλίω, unum brachiorum *sifymbrino*, & tibias à genu usque ad imos ungues μύω *Aiyuttiῶ*. Alii esse nervosque linebant *Cressino* & *Amaracino*. De oleo *Baccarino*, ut superius memini, scripsit *Hipponax*, cum ait: Βακκάρης δέ τας γίνας οὐδειφεν. Inter Romanos ac Græcos, caput & capilli perfundebantur *Nardo*. Ita *Tibullus*, lib. III. El. VI.

*Jam dudum tyro-madefactus tempora
Nardo.*

Item *Anomo*, ad quod hortatur *Martialis*, lib. VIII. ep. LXXVI his verbis:

*Si sapis Assyria semper sibi crinis Amemo,
Splendeat.*

Nam alibi dixerat,

*Unguentum heredi nunquam, meorina
relinquas.*

Balsamo: *Juvenalis*, sat. II.

hirsugo spirant opobalsama collo.

Myrobalano: *Horat.* lib. III. od. XXIX.

Pressa suis balanus capillis.

Ec

Et Myrrhā. Horat. l. III. od. XIV.

Myrrheum nodo cohibere crinem.

Quod tamen dēbilitare videtur vetus interpres, *Pomponius Porphyrio*, inquiens: *Colorem myrtēum in crinibus hodie quoq. dicunt, qui medium est inter flavum & nigrum*; ut itaque videatur in *Horatio legisse myrtleum, non myrrheum.* Et sanè, oxtat & apud *Tibullum* locus, ubi hujus coloris in crinibus meminit; cum lib. III. cl. IV. inquit:

Stillabat Tyria myrtea rore coma.

Qui color non de crinibus tantum dicebatur, sed etiam de aliis rebus, v.g. de equis, ut habet *Pallad.* lib. IV. c. XIII. *Petron.* *Myrtea subornatus gausapia.* *Dioscorid.* Σύλον ὑπόκηρον. Et *Isidorus* inquit: *Myrtēus color pressus in purpura.* Sed color ὑπέκηρος purpura fuscior. In crinibus & equis est color, quem nostri *Kastaniebruyn* appellant. Nos heic in *Horatio* retinemus myrrheum: illa enim viguit consuetudo, ut ex *Virgilio* clarius videre est:

— — — — — *crines*
Vibrati calido ferro, myrrhāque ma-
dentes.

Et Ovid. lib. V.

Et madidos myrrha curvum crinale
capillos.

Denique Malobathro Horatius.

Nitentes

Malobathro Syrio capillos.

Imò, adeo expetebant comtos capillos, ut tanquam pro poenâ haberetur, crines amicæ fœdare, quod probat Tibullus, l. el. X.

Jam mihi perfolues pœnas, pulvisque decorem

Detrabes, & ventis horrida facta coma.

Uretur facies, urentur sole capilli, &c.

Et Venus, stomachata biles venereas, a filio, quod amicam haberet, infesta, inquit: *Tunc injuria mea litatum crediderim, cum ejus comas, quas isti manibus meis subinde aureo nitore perstrinxi, aeraferim, apud Apulejum, Metam. V. Præterea, hæc unctio adeò luxuriosa fuit, ut de ea Marsilius scribat, l. XII. ep. XXXVIII.*

Crine nitens, niger unguenta.

Quin imò vel pauperrimæ mœchæ crines ungebant: quod colligo ex eodem scriptore, l. III. ep. LXXXII.

Et Cosmianis ipse fussi ampullis

Non erubescit murice aureo nobis

Dividere mœcha pauperis capillare.

Cur autem hæc fierent, varias, ut puto, causas habuere: quasdam tamen, (quis enim omnes recenset) quas observare potui, non verebor hic apponere. Sæpius odo-

odoramentis utebantur, ut corporis vitia, *Vngentū*
v. g. oris fætorem & spurcitem dissimula- *Finis.*
re possent. Talis erat Posthumus, quem
Satyrice expostulat *Martialis*, sub assiduo
diapasmatum & unguentorum odore nil
boni suspicans, sed laterē ulcus, vomi-
cam, aut tetrius quipplam. Ita enim de
illo : lib. II. ep. XII.

*Esse quid hoc dicam, quod olearū tua bar-
sis myrrham,*

*Quodque tibi est semper non alienus
odor?*

*Hoc mibi suspectum est, quod oles bene,
posthume, semper:
Posthume, non bene olet, qui bene sem-
per olet.*

Hinc idem Poëta, lib. 6. ep. LV. inquit:

*Ride nos, Coracine, nil olentes:
Malo, quam bene olere, nil olere.*

Et Cicera, ad Attic. Ep. I. mulieres laudat,
quæ unguenta odorifera negligunt. *Quan-*
quam, inquit tua illa horridula mihi auge-
incompta visa sunt: sed tamen erant or-
nata, hoc ipso, quod ornamento neglexe-
rant: Quia mulieres ideo bene olere, quia
nihil olebant, videbantur. Senes se un-
gebant, ut calvitiem capitum dissimula-
rent, juvenesque apparerent. Sic modo
allegatus auctor, Senem jocatur, habuisse
capillos unguenti pictos colore, quos
spongia poterat totos delere: Nam qui

olim toto erant capite calvi, sibi solebant unguento perfusi velut fila capillorum unitare. I. VI. ep. LVII.

Mentiris fictos unguento, Phæbe capillos,

*Et regitur pictis sordida calva comis,
Tonsorem capiti non est adhibere necesse:*

*Radere te melius sponsia, Phæbe,
potest.*

De tali quoque sene intelligenda, quæ habet eodem libro; ep. LXXIV.

Calvam Trifilem semitactus unguento.
Sulcis nempe & quasi semitis unguento ductis & pictis in calvo capite tripili seu trifili, tres scil. vel paucos admodum habente capillos. Adi Turnebum, lib. XXV c. XXVII. Alii unguentis usi, ut pomparam & luxum ostenderent; usum enim, lapsu temporis verterant in Luxuriam. *Clau-*
dian. de bello Gildon.

*Umbratus dux ipse rosis, & marcidus
ibit*

Unguentis, crudusque cibi.

Et Lucianus, in libro de Amoribus, talia refert: Οπόσαις δέ αγκέν ή μέλαινα χαίτη γομιζεται, τὸν γεγαμηνότων πλεύτον εἰς πάντην ἀναλίσκαιν, ὅλην Αραβίαν χεδὸν ἐκ τῶν τριχῶν διπλάνεσαι, i.e. Alia vero, quibus nigra coma videtur ad formam sufficere, omnes maritorum opes in hanc im-

*impendunt, totam pene Arabiam ex eis
pillis spirantes. Imò, admodum invaluit
hæc Luxuria, ut odorem prodigum ex Vino
utraque corporis parte captarent, & non unguen-
tantum linerentur, sed etiam ipsis vasculis
unguentariis potarent. Vide sis Ple-
nium, Lib. XXXI. & μέρῳ ὀνον μηρύντες
ἔτως ἐπινοι, ut tradit *Elian.* Var. Hist. lib.
XII. c. XXXI. De his igitur loquitur Ju-
venalis, Sat. VI.*

*Cum perfusa mero spumans unguenta
falerno*

Cum bibitur concha &c.

*Et Martialis, de Ampulla potoria scri-
bens, in Apophor. ep. CVIII.*

*Hac licet in gemma qua servat nomina
Colmi*

Luxuriosè bibas, si foliata sisie.

*Foliatum quid sit, superius indicavimus;
interea, per foliatum hic vīnum, Nardi-
num arbitror posse intelligi; illud erat,
quod vel Nardo vel unguento Nardino
conditum fuit. De quo *Plautus*, in Milit.
Glorios. act. III. sc. II.*

*Demisit Nardini unam Amphoram
Cellarius.*

*Veteres autem (ut *Theophrastus* auctor
est) unguenta vīna miscebant, nonnulli
subito in ipsa Compoſatione; alii ver-
jam ante sic medicatum, & curatum habe-
bant: Evolvatur hac de re Turneb. Ad-*

Eo s

ver-

versiorum Lib. II. c. XXIX. Horum quoque meminit *Lucianus*, in Nigrino, qui luxuriosissimos describens, in illos, quia communia naturæ munera fastidiant, ita invehit: τύτυς γαρ οὐαὶ τὰς μέσας χειλῶν ἐμπαλαμένης ἔόδων. Καὶ τὸ σπάνιον αὐτῶν καὶ παρέκπαιον ἀγαπῶντας. Τύτυς οὖν τὸ καὶ μέση πίνοντας. i. c. *Hos illos esse, qui media etiam byzantinis opulentur. Earumque raritatem intercep- tivam amant: hos illos esse, qui un-*

Cibis un- guenta bibunt. Quin & cibis unguenta fo-
guenta admix- tata.
 lebant admiscere nonnunquam; quemadmodum id observat *Turnebus*, l. XXI. cap. IV. Hanc autem luxuriam longe superavit admiranda illa Cosmi ejusdam, qui in solidum ahenum, ex ære vas, multis ac diversis odoribus & unguentis pretiosissimis plenum, descendebat, seque illis immergebat, de quo *Juvenal. Sat. VI.*

Et Cosmi toto mergatur aheno.

Hinc *uncti*, luxuriosi & voluptatibus dediti, dicuntur apud auctorem allegatum:

— — *unctamque Corinthum.*

Porrò, juvenum erat, ut unguentis delibuti ad amicas irent, ut placerent illis, ac ad Venerem incitarent; eum enim ob finem etiam in congressu unguentis fuisse usos, testatur *Lucianus*, in *Afro*. At nobis senem sicut *Horatius*, qui pretiosissimo unguento perfusus, amicæ placere studet:

Senem

*Senem, quod amnes rideant, adulterum
Latrent suburanecanes
Nardo perunctum, quale nec perfectissime
Mea laborarunt manus.*

Epod. lib. od. V. talem etiam invenios apud *Plautum*, in *Casina*. Alioqui mulieres, eandem ob causam etiam id fecisse legimus, quod clare apparet ex *Apuleji* verbis; lib. VI. Met. *Es Esce*, inquit *Psyche*, *inepta ego divina formositas gerula, qua
pec tantillum quidem in diem mibi deli-
bo, vel sic illi amatori meo formoso placi-
tura. Hinc, sicut Cereri panem, vinum
Baccho, sic Veneri unguenta, tanquam ipsi
propria, dedere veteres. Vnde *Papinius
Statius*, *Sylv.* lib. III.*

— — *maternoque ragos uxistis
amomo.*

Et *Lucianus*, in *Icaromenippo*, Deum describens convivium, καὶ ἀρτον, inquit, οὐ Διηπότε παρεῖχε, καὶ οὐ Διόγυσθος δίνον, καὶ οὐ Ἡρακλῆς πρέα, καὶ μύρτα οὐ Αὐφροδίτη, καὶ οὐ Ποσειδῶν μαυρίδας. Quibus in verbis, pro μύρτα *Marcil.* restituit μύρα, ut ex eodem videare est.

Ne verò fāminarum vestes & velum tenue bombycinum unguentis hisce macularetur, crines compositi & sparsi ornaticum acū sustinebantur, quam Græci Βελόνη appellabant, atque acīm crinatēm

Item dicit Apuleius, l. VIII. Varii erant usus
hæ aciculæ; nam & caput illis scalpe-
bant. Festus: *Acus, quæ mulieres scalpunt
caput.* Capillum distinguebant; unde di-
scerniculum dicebatur. teste Nonio: & cer-
te, id nomen apud *Lucillum* invenitur; &
Tertull. *Cedo acum crinibus distinguendis.* Hieron. adversus Ruffinum: Fece-
runt hoc Fulvia in Ciceronem, & He-
rodias in Iohannem, quia veritatem non
poterant audire, & linguam veritatem
acu discriminari confodiebant. Ergo in-
nuit acum discriminalem *Xiphilinus*, qui
de eadem Fulvia: Καὶ τὰς βελόνας, ἃς
ἐς τὸν κεφαλὴν ἔχειτο, πατερέντως. Acu
(ut jam diximus) capillos comptos fige-
bant, de hac *Xiphilinus*: Βελόνη, ἡ τὰς σπί-
χας ἡ εἰ. Et Isidorus, Orig. Lib. XIX.
*Acus sunt, quibus in faminus ornandorum
crinium compago retinetur ne laxius flu-
ant, & sparsi dissipentur.* Habes apud
Martialem de acu aurea distichon, in
Apophor. XXII.

*Tenuia ne madidi violent bombycina
crines,*

Figat acus sparsas sustineatq[ue] comas.

Alio loco satis indicat, multis orbibus ca-
pillos circa acum volvi solere, ne dissi-
pentur. Ejusdem enim est illud: Lib. II.
Ep. LXVI.

Vnus

*Vnus de toto peccaverat orbe comarum
Anulus, inserta non bene fixus acu.*
 Ipsas autem acus illas gemmis ornabant, ut docet *Vlpianus*. Atque acu crinali, (quamvis à calamistro differat, hujus enim usus erat in capillis torquendis & vibrandis; illius vero, in discriminandis & contioendis) veteres tamen videntur calefacta vibrasse capillos. Vnde in *Isidori Glosa*: *Actus, Calamistratorium*. Et ejusdem Lib. XX. cap. XIII. *Calamistrum est acus, quae calefacta & exhibita calefacit & intorquet capillos. Vnde & calamistrati appellantur, qui comam torquent*. Et *Nonius Marcellus*, *Calamistrum est fistula brevis, qua cirri continentur*. Non enim *Nonius* & *Isidorus* calamistrum & acum confundent, nisi acu quandoque pro calamistro usi fuissent. *Calamistrum, Nonius, fistulam* dicit; rectissime, quia instar arundinis, que κάλαμος Græcis, intus cavum erat.

Maximam verò comarum curam habuere Græci, eamque studiosè aluerunt, ut scribit *Eustathius*, non tantum venustatis gratia, sed etiam formidinis: Εἴθοις αὐτοῖς κόμην τρέφειν, καὶ μόνον ἐς κάλλος αὖλα καὶ Διὸς τὸ Φοβερὸν. Οὐτω γαρ καὶ λέων χαιτίνεις Φοβερώτερος τῶν καυτῶν ἔχοντο. Ita quoque de Leonida Sparta.

Spartanorum rege, refert Philostratus, lib. VIII. Εγένετο κομῶν ὑπὲρ αὐτρείας, καὶ τὰ σεμνὸς μὲν Φίλας, Φοβερὸς δὲ ἐχθροῖς Φάνερος. Alioqui magis pulcritudinis atque ornatus causā, Romanos ac recentiores Græcos hoc factitasse, legimus. Inde præcipue flava inter illos coma celebrata fuit, quia commendatiorem vultum reddere credebant. Ita flavum capillitum commendat Valer. Flaccus, l. V.

*Tum novus implavit uultus honor,
sua flavis.*

Reddit a cura comis.

Et Catullus, laudat auream Benēpices co-
mam, ad eoque in universum, Euripides
ait; Amorem capi flava coma, Φιλέι κα-
Τοῦρα καὶ πόμης Σευθίσματα. Unde etiam
illi, quibus ex naturā flavi crines non
erant, artis acquirebant. Sic Menand.
apud Clem. Alexand. Οὐ δέ, inquit,
τὰς τρίχας Σευθὰς ποιέν. Et Lucianus;
in Attotibus: Αἱ μὲν γαρ φαρμακοῖς ἐρυ-
θραινεῖν δύναμένοις πρὸς πλίνη μεσημβρίαν
τὰς ωλοκάμινας, τοσο ταῖς τῶν ἔριων χεριάς ε-
Σευθῷ μεταβάπτισιν ἀγθει τῶν ιδίαν κα-
Ταχρίνηται Φύσιν. i. e. Nam alia quidem
medicamentis rubefactendi ad solis meri-
diem vim habentibus, capillos perinde ut
lanarum coloribus, flavo inficiunt flore,
pro-

*propriam damnantes naturam. Romanæ præcipue fæminæ veteres, amavere hunc colorem; unde quædam sibi illum cinere conciliabant, quo capillos rutilarent. Vater. Max. lib. II. c. I. de priscis Matronis; Quo formam suum concinniorem efficerent, summa cum diligentia capillos suos cinere rutilabant. & Cato, in Originibus, p. 139. & 140. Mulieres nostra capillum cinere inangitabant ut rutilior esset crinis. Rechè dicit cinere inunxisse capillo; cinis utique ille non erat pulvis dissolutus, sed *Lixivium*, aut *Sapo Gallicus*; Galliarum enim hoc inventum afferit *Plinius*, Lib. XXVIII. cap. XII. Prodest & *sapo*, *sapo Gallorum* hoc inventum rutilandis capillis. Fit ex sevo & cinere. Optimus fagino & caprino, duobus modis spissus ac liquidus. Ut ergo apud Germanos majorc in usu viris quam faminis. Idecirco *Trallianus* scribit: Καὶ γαλλικὴ σύπωθε ἀναλίσας εἰ τῷ χύλῳ. Apud Germanos, maximo in usu erat, cum eo etiam viri, teste *Plinio*, crines rutilarent. Rutilus verò color videtur esse igneus & flavus, sive auratus. Hinc Batavi, *Silio*, *Auricomis* dicti: At puer *Auricomus* jam formidans
Batavo.*

Quomodo & *Vandalos* χρυσοιδεῖς, id est, auricolores capillos, *Procopius* habere ait. *Martialis* verò, *Ruffum* dixit Batavum:

SMT

Sum figuli lusus Ruffi persona Batavi.

Græci plerumque Σανδων nominarunt, quamvis Galenus velit, Germanos magis propriè πόππες dici quam Σανδες. De his Germanorum nativis crinibus, *Calpurnius Flaccus*: *Miramur hanc legem esse natura, ut in sibolem transeant forma, quae quasi descriptas species custodiunt? sua cuique genti etiam factes manet.* *Rutili* sunt Germania vultus, & flava proceritas &c. Verum & inter ipsos Germanos, ab arte rutilus efficiebatur ctinis: Crebro enim medicamentis illum lavabant; ita *Anmianus*: *Videbat (sc. Germanos) lavantes alios, quosdam comas rutilantes ex more.* *Plintus*, cum colore in crinibus gelidi cœli beneficium existimat: quod tamen non putem, sed potius ex usu simili spumatis & spuma Catticæ, seu Saponis liquidi, hunc colorem sibi ascivisse Germanos arbitrarer; spuma autem Cattica, est Batava spuma, (fortassis inde accepto nomine, quod olim Batavorum regionem incolebant Catti) quod indicat *Martinus*, Lib. VIII. ep. XXXIII.

Et mutat Latias spuma Batava comas: Sive, ut alibi docet, *Cauistica*; vel, ut reputatur in quibusdam exemplaribus, *Cattica*:

Cauistica Teutonicos accendit spuma capillos.

Ita

Ita ab ignea vi cineris, quæ lixivio inco-
guitur, ex quo Sapo coafficitur tam liqui-
dus, quam spissus, qui à Mattiacis in pilos
densabatur, & inde *Pila Mattica* diceba-
tur. Ipse *Martialis*, in Apoph. Mattia-

Sicut mutare paras longe vocata capillos ca.

Accipe Matticam (quos tibi catus?)
pilos.

Mattiace autem à Mattiacorum gente,
quos *Selandos*, juxta nonnullorum judi-
cium, nunc dicimus: sive, ut volunt alii, à
Mattiaco, oppido Germaniae, quod hodie
Baden vocant. Ut ut sit, vile saponis ge-
nus fuisse, tradit *Turrib.* cap. XXIII. lib.
IX. Sed & Germani, Rheni accolæ, rufos
crines obliquarunt, inque nodum coëge-
runt; ac præterea Scobem & Ramenta au-
rea videntur habuisse, quæ capiti inspera-
gerent, quo magis coma illuminata flave-
sceret. De quibus haud obscurè *Marsia-*
lis, lib. V.

Rbenique nodos, aureamque mitellam.
Ab his autem, ad alios etiam iste mos per-
venit: ita enim refert *Herodianus*, quod
nō puduerit Antoninum imperatorem fla-
vam capiti cæsariem aptare, quæ menti-
retur Germanicæ consuræ modum;
Κόμας τον, ινquit, την κεφαλην επιτίθεται
Εαντάς, γρατις κεραύνος Γερμανῶν πονημένας.
Sed præsertim apud Romanas mulieres
veteres, in magna fuit estimatione hic co-

Ff

lor,

lor, ut anteà ex *Valer. Max.* lib. II. c. I. ostendimus. Hinc & *Ovidius*, *Artis Amat.* lib. III.

*Femina canitem germanis inficit
herbis;*

*Es mellor vero queritur arte color.
Sed, ut observat *J. Scaliger*, unde sapo-
nem putavit esse herbam? An ex *Isatide*
etiam siebat iste color? ita enim *Proper-
tius*, lib. II.*

*An si caraleo quadam sua tempora faco
Tinxeris, sic circa cerula forma bona
est.*

Posteriores verò Romanæ magis avidè
huic colori inhiabant, quippe quæ ipsum
flavum capillitum emebant à Germanis
& pro suis comis supponebant. Id constat
ex *Ovidio*, ad puellam:

*Jam tibi captiuos mitte Germania
crines,
Culta triumphata munere gentie
eris.*

Item, *Artis Amat.* III.

*Femina procedit densissima crinibus
empiss;*

Proque suis aliis efficit ure suos.

Matronarum tamen honestiorum capilli-
tum nigrum videtur fuisse, quod *Servium*
notare video, in IV. *Æneid.* qui Matronis
Nigram comam, Meretricibus vero Fla-
vam probatam fuisse ait. Huc igitur re-
spexit

spexit *Jovennalis*, Sat. VI. admodum satyricè:

*Ettigrum flavo trinem abscondente
galero.*

In illud, *vetus Interpres*, crine, inquit, supposito, rotundo muliebri capiti regimendo; in modum galae facto, quo uebantur meretrices flavo. Nigro enim crine matrona uebantur. Alias Croco eam in rem usas, testatur doctissimus *Tertull. libello de Cultu Fæmin.* c. VI. *Video quasdam capillum croco vertere, pudet ea etiam nationis sua: quod non Germanas ut Gallæ sint procreatae, ita Patriam capillo transferunt.* Item *Thapsio*, quæ est herba ferulacea, cuius lignum, *Hesychio*, aurei coloris, qui inde κυνόξυλον. *Theocriti Scholiastes*: Θάψω γὰρ ἐπὶ ξύλον πεδιαλεῖται σκυθάριον. Ήγεν σκυθικὸν ξύλον; ὡς Φησὶ καὶ σάπφω. Τότε δὲ τὰ ἔρια βάπτεσι, καὶ πιέσι μήλινας καὶ τὰς τρίχας ξαθίζεσθιν. Εἰς δὲ τὸ παρ' ήμιν λεγόμενον κυνόξυλον. αὐκληπάδης δέ, Φυτὸν τε χλωρὸν, οὐδὲν καὶ τὸ θερίαν πρὸς τὰ ιππάπται. Βάπτεσθε δὲ εἰς ταύτης τὰς ιδροκορδῆς. Quia mulieres eā cōmam tingebant, inde, θαψιμ γυναικί, ait *Comicus*: quod expōnit *Scholiares*, ὡχρᾶ. Ego *Thapsum* sive *Thapsiam* (ita enim aliter dicebatur, quamvis interdum ea distinguant) id fuisse

F f a mīnī

minimè ambigo, quod nostrates *Soothous* vocant, cuius liquore, lutei seu aurei coloris, capillos laverint. Quin etiam L. Vetus, Commodus, & Gallienus, Imp. crinibus suis illuminandis, Auri Scobem asperserunt; cuius rei caussam reddit *Clemens*, Lib. III. Pædag. cap. III. terroremque esse ait: Τῶν ἐθνῶν οἱ Κελτοὶ καλοί Σκύθαι καμᾶσιν, ἀλλ' εἰ καστιγνταρ. Εἶχε πὲ Φοβερὸν τὸ ἔυτριχον τῷ Βαρβάρῳ, καὶ τὸ ξανθὸν αὐτῷ πόλεμον ἀπειλεῖ, συγγενές τε χρῶντα τῷ αἴματι. Ex hac veterum consuetudine, capillos variis medicamentis mutantandi, haud inconcinnè conjectari forte liceat, ritus illius vestigia, hodienum apud varias gentes durare, dum Polline orizæ vel farinæ vel etiam quocunque alio pulvere aut cinere sicco & dissoluto canitiem sibi conciliant.

At, quamvis in viris æque ac fæminis inter antiquos floruerit comæ studium, non tamen id apud omnes semper laudatum invenies: ut vel ex eo liquet, quod Paridi, tanquam effæminato, objiciatur ab Hectore nimia comarum cura & Diomedæ. *Iliad.* III. Et pereleganter in hanc rem *Phocylides*:

Μὴ μήτ ἐπ' ἀρσενὶ παιδὶ τρέφεις χαίτη
πλοκαμίδ' Ω

Mn

Μὴ κορυφὴν ταῖς ξηραῖς, μήδ' ἄρματα λοξὰ
κορύνεσθαι

Ἄρσεσιν ἢ πόικιλά κόμη. χλιδαὶ δὲ
γυναιξί.

Sic de *Aenea*, tanquam semiviro, Jarbas,
apud *Virgilium*, lib. IV. ait:

*E*nīc ille *Paris*. cum semiviro comi-
tatu.

*M*aoniam mentem missa erinomeque ma-
denter.

*S*ubnixus, rapto potitur.

Præsertim, quod immensos in unguento-
rum usu sumptus impenderint, ac (ut an-
tea alibi ex *Luciano* vidimus) τὸν γεγα-
μένοτον ταῦτον εἰς τὴν χαῖτην ἀναλίσκουσιν.
Hinc apud *Atthenaeum* legimus, quod La-
cedemonii omnium harum pretiosarum
compositionum venditores expulerint,
quia oleum perderent, ac inutiliter con-
sumerent. Et *Plinius*, lib. XIII. cap. III.
inquit: *C*erum est, *A*ntiocho Rege, *A*ssé-
que devictâ anno urbis CDLXV. Publius.
*L*icinium *G*rassum: *L*. *J*ulium *C*esarēm *Cen-*
forēs, edixisse, ne quis venderet unguen-
ta exotica. Ita autem appellabant com-
positiones externe & aliunde asportatas,
ac proinde pretiosiores, v. g. Græcas, quas
præ reliquis omnibus laudabant, quod
constat ex illo *Plant.* in Stich. act. I. sc. III.
ubi Parasitus auctionem facere decernens,
ita loquitur:

Velunctiones græcas, Sudatoriaſ &c.
 Sed h̄c operæ preciū videtur enarrare, qua estimatione fuerint, qui unguenta redolerent. Indicabunt id nobis verba Vespasiani, quæ apud Suetonium, in ejus Vitâ, cap. VIII. leguntur: Hic enim, ne quam occasionem corrigendi disciplinam pretermitteret, adolescentulum fragrando unguento, cum ſibi pro impetrata praefectura gratias ageret, nutu affernatus, voce etiam gravissimâ increpuit: Maluifsem allum oboluifſes: literasque revocarit. In eo, Ciceronis judicio affentiens, qui ait, odores, qui terram redolent, gratiores efſe, quam qui Croce conveniunt.

*Facies
fucata.*

Nemini igitur nimiam hanc luxuriam consideranti, mirum videbitur, si eodem tempore, variis medicaminibus faciem fucandi morem viguisse audiverit. Quippe legimus apud Artemid. lib. I. ἔδοξε να-
Ταχεῖσθ τὸ πρόσωπον, ὥσπερ αἱ γυναικες.
Fucus autem, generatim, pro quavis tintura à Latinis accipitur; quamvis propriè dicatur de fuco Marino, qui est inter maris effectamenta; Nam Plinius, lib. XXV. cap. X. ait: *Phycos thalassium*, id est, *fucus marinus*. Sic fuco usæ mulieres ad conciliandum ori ruborem, ut tradit Lusitanus, in libello de Amoribus, aliquique plurimi. Fuci itaque color fuit rutilans, & quodammodo puniceus; Nec enim quis

Fucus.

vis color propriè fucus dicebatur, sed rubi tantum coloris genus. Quod cognoscitur ex Plini verbis, Capite modò citato: *Fuco circa Cretam nato in petrū, purpuræ quoque inficiunt. Vnde & Nicandro, Φύκος φοινίας ον dicitur:*

Ηέτι δὲ καὶ Φοινίας καραβάλλεο.

Φύκος.

In veteribus vero *Glossis*, *Fucus*, χεῖων exponitur: sed fortassis nimis laxè. Hic fucus erit *Purpurissum*, quæ spuma est collecta effervescente purpura, cum ex ea tinctura efficitur, *Dalechampio* teste. Eo utuntur pictores, & fæminæ genas tingentes, illis ruborem conciliant. *Plautus*, in *Mostell.* act. I. sc. III.

P. tum tu igitur cedo purpurissum. S. non do: scitae tu quidem:

Nova pictura interpolare viu opus lepidissimum:

Non istanc atatem operet pigmentum ullum attingere,

Neque cerussam, neque melinum, neque ullam aliam officiam.

Idem *Trucul.* act. II. sc. II.

Quia adeò fôres nostras unguentis una es ausa accedere,

Quiaque istas buccas ram belle purpurissatas habes.

Id notant etiam Scriptores Christiani. Sic

commemorat Tertull. Libello de Cultu Fœmin. Qua cutem medicaminibus sequunt, genas rubore maculant. Item alibi: *Ancum cerussâ, purpurisso Ceroco, & in illo ambion capitis resurgatis.* Plinius, Indicum purpurissum refert inter floridos colores, lib. XXXV. c. VI. Eandem ob caussam utebantur Rubriceta. Iterum Plautus, in Trucul. act. II. sc. II.

Buccas Rubrica, cera omne corpus intinxit tibi.

Rubrica. Rubrica autem erat terræ species, quia usi mechanici, ad ligna dirigenda filo. Deea. confer Vitruvium, l. VII. cap. VII. & Plin. l. XXXV. aliosque. Belgis Rootkryt seu Rootaerd dicitur. Ex qua tamen, an pigmentum sive officiam, qua malas illinebant, fecerint, ambigerem: quamvis Turnebi opinio sit, quod Purpurissum, Rubricam Plautus latinè dixerit. Lib. XXIV.

Sandyx. cap. XVII. Sandyx quoque erat, ex qua purpureus color efficiebatur, quam plantam fuisse tradit Hesychius: Σάνδυξ δένδρον θαμνώδες, τὸ δὲ οὐδέ τι χρωτὸν, πόκηρις μέφεται, οὐδὲ Σωσίβιον. Plinius verò, lib. XXXV. cap. VI. censet fuisse cerussam usitam: *Hac, inquit, (cerussa) si torreatur aqua parte, rubricâ admistâ, Sandycem facit.* Sanè Sandycem fuisse ρεῶμα πόκηρον, ex Suida & Photio constat. Sic apud Vopiscum, in Aureliano, leges:

ges: Dicitur Sandyx Indicata lempurpurans facere si curetur.

Sed ad alios lenocinii hujus colores progredior. *Albor erat, quem formabat Cerussa:* quæ ex eo nomen hausisse vide-^{Cerussa.} tur, quod ceræ similis foret. Ad Candom rem conciliandum hac faciem infecisse mulieres, docet locus hic *Martialis*, lib. VII. ep. XXV.

Et cerussata candidiora eute.

Unde & apud *Plautum*, in *Mostell.* act. I. sc. III.

P. cedo cerussam. S. quid cerussa opus nam? P. qui malas obliniam.
Sed præter hanc, habebant etiam *crassius sputum* ex madido pane, quale fuit *Jus Col. Jus Col-lyricum*, cuius illitu genas splendidas fa-^{lyricum.} ciebant. Meminit ejus *Tertull.* de Cultu: *Ad mensuram neminem sibi adjicere posse, pronunciatum est. Vos plane adjicitis ad pondus, Collyridas quasdam sputorum um- bilicos cervicibus adstruendo. Collyridas dicit, à succo crassiore; unde & Offa dicun-tur Juvenali: Sat. VI.*

Sed quam mutatus, inducitur atque forve-tur

Tot medicaminibus, coctaque siliginis offas

Accipit, & madida facies dicetur an ulcus?

Ff s

Ex

Ex pane enim siligineo id fiebat medicamen. *Idem*, sat. II.

Et pressum in facie dgitis extendere panem.

Panis autem ille (ut tradit *Vetus Interpres*) erat medicamen ad tendendam faciem, aut cutem magis. Et rugas è facie eximebat, ipsamque teneram reddebat. Fiebat etiam ex oriza aut fabis. Hodie in illum usum ex amygdalis contusis, vel ex farinâ siligineâ. Illum verò panem, de quo supra egimus, lacte Asinino mafaciebant, & ita tandem madido, faciem incrustabant, dein vero tectorium illud, seu κατάπλασμα abstergebant smegmate ex lacte Asinino. Dico smegmate, quia alia erant καταπλάσματα, alia συγγιατα, quibus utebantur ad cutem poliendam; sublati enim cataplasmatis, τὰ συγγιατα adhibebant: ut id notavit doctissimus *Salmasius*, in *Æt. Spart.* Hæc omnia clarissimè quoque patent ex *Satyrico*, qui huc respergit, cum inquit: Sat. VI.

Tandem aperit vulnus, & tectoria prima reponit.

Incipit agnoscî, atque illo lacte foretur.

Ubi Scholiastes, Asinino, inquit, lacte faciem linit, ut cutem tendat, & candorem eliciat. Sic de Poppæa, Neronis uxore, legimus,

gimus, quod adeò diligēns in forma fuerit curanda, ut eam missam in exilium, quinquaginta Aſinæ ſequerentur, quarum lacte candorem corporis provocavit. Qua de re apponere viſum, locum Interpretis: Poppæa, uxor Neronis, adeo diligēns in excolenda forma fuit, ut eam L. Aſina ſequeretur missam in exilium, quarum lacte candorem corporis ſibi provocat̄ Cr̄e, imò & iſipius Juvenalis:

Propter quod ſecum comites educit
Aſellas

Exul hyperboreum ſi dimittatur ad
exem.

Quin & de Othone, qui munditarum pæne muliebrium fuiffe perhibetur, Suetonius, in ejus Viſa refert, faciem quasidicē rasitare, ac pane madido linere consuetum: idque iſtituiſſe à prima lanugine, ne barbatus unquam eſſet. Tandem quoque Melino videntur uſae fuiffe delicatulæ Melinae, de quo Plautus, in Epid. Act. II. sc. II. ^{num.} & Mofell. Act. I. sc. III. Meminit quoque ejus Plinius, lib. XXXV. cap. VII. ubi do Apelle, & aliis celeberrimis antiquis Piatoribus ait: Quatuor coloribus foliis immortalia illa opera fecere, ex albis, Melino, ex Staceis, Attico, ex rubris, Sinopide Pomponia, ex nigris, Atramento. Quibus è verbis clare conſtat, Melinum terram fuiffe albam, & hoc pigmento in facie albedi-
nem

nem procuratam fuisse. Sic idem *Plinius*, Cap. præced. *Melinum, candidum & ipsum est optimum in Melo insula.* Unde etiam cognoscimus, sic dici à terra *Melia*, quæ effodiebatur in *Melo*, Cretici maris insula. De qua tamem *Dioscorides* affirmat, fuisse ὁδοειδή, sive *cinericiam*. Interim fieri potuit, ut uno loco magis ad cinerem accesserit color, quam alio; indeque est colligere, in *Melo*, duo terræ genera fuisse, unum *Candidum*, quo vetusti usi *Pictores*, alterum *Cinericium*, quod tamen non procul ab albore decesserit.

Nigror, ad palpebras & supercilia uti.
Stibium. Iis, *Stibio* acquirebatur. Nam τίπη, χεῶμα μεταλλικὸν μέλαν, ut testatur *Hesychius*. Confer, *G. Agricola*, de Naturâ Fossilium, lib. X. c. XI. Hoc mulieres ad ornatum oculos denigrasse, liquet ex *Luciani Amor.* ἐπ ὅς ὁδόντων συμπλίκαται δυνάμεις, ἢ βλέφαρα μελαίνυσσε πέχη Θησαυρίζεται, i.e. in quibus dentium vis absterruit, aut palpebris denigrantis ars comparata reconditur. Oculos ejusmodi, *Hieronymus* vocat orbes *stibio fuliginatos*. Atque de hoc etiam *Cypriani* illud, Serm. V. de Lapsis, capiendum: *nigrò putvero lineamenta oculorum pingis*, cum te Deus aliter fecerit. Nec non *Artemidori*, lib. I. ὁφρύες δασεῖαι γὰρ ιαρδεῖς, πάσιν αγαθαῖς, μάλιστα γνω-

ξίν.

Εἰν. ἀνταγ γάρ ὑπὲρ ἴμμορφίας, καὶ μέλανι
χείονται τὰς ὄφεις. Eleganter Juvenalis:
Sat. II.

*Ille supercilium madidâ fuligine tin-
etum*

*Obligus producit acu, pingitque tre-
mentes*

Attollens oculos.

Hinc videmus, olim fuisse verissimum,
quod inquit Propertius, l. I. II.

*Naturaque accus mercato perdere vul-
tu,*

*Nec sinere in propriis membranitare
bonis.*

Et ipse, l. II. XIII.

*Ut natura dedit sic omnis recta figura
est.*

Verūm nostrō more progressuri, apud Bri-
tannos aliquandiu diversabimur Hi *Glasto Glestum*,
sive *Iaride* corpus inficiebant colora-
bantque, quod cæruleum officiebat colo-
rem, unde & *Cerulei* dicti, apud *Martin-
ianum*: lib. XI. ep. LIV.

*Claudia caruleis cùm sit Rufina Britan-
nis*

Edita.

Etiam Seneca, in *Δοκολοχιθώσει* idem te-
statur, in *Choricis Anapæstis*, cùm inquit:
Ex caruleos Scotobrigantes. Pro quo, ut
quidem *Scaliger* judicat, hodie ineptissi-
mè editur: *Senta Brigantes.* Nam, in-
quit,

quit, quis fanni dicerit caruleos scuta, qui
euse carulei essent. Et paulo post: Quaro,
unde Picti dicti sunt? an quia scuta picti
non eusem? certe Scotti ab iisdem partibus
Hibernia. Et ambo picti non scuta, sed eusem.
Sanè & picti dicebantur: ipse Martialis, in Apophor.

*Barbara de pictis ueni Basanada Brit-
taunis.*

Et Clandian. de Laud. Stil.

— — — ne tela timerem

Stoica, ne Pictum tremerem.

Atque etiam à coloribus, Britannos dicitos, autumat doctissimus Camdenus. Britenim, vetusta illorum lingua apatrias, depictum & coloratum significat. Cæruleus autem iste color, non nihil ad Nigritatem accessit, quod colligi licet ex Pliniis verbis, quæ habet lib. XXII. cap. I. Simile plantagini Glasbum in Gallia vocatur, quo Britannorum conjuges nraueque rotò corpore oblitæ, quibusdam in sacris & nude incedunt, Aethiopum colorem initantes. Quod idem voluit Casar, cum Commentariorum lib. V. ait: Omnes vero se Britanni ultrò inficiunt, quod cæruleum efficiat opulorum. De fine vero, ob quem se ita piazerint, loquitur Pomponius Mela, de iisdem Britannis, lib. 3. cap. VI. incertum ob decorem, an ob quid aliud ultrò corpora infecti. Sed idcirco fecisse, ut horribilio-

tes

res essent in pugna aspectu, ex Cæsare probat Petrus Victorius, V. L. XIX, 3. Verba Cæsaris sunt: *Atque hoc horribiliorē sunt in pugna aspectū.* Verūm hīc non negligendum censeo (cum præcipue in sequentibus usum habeat) quod in priore Cæsaris allegato loco, pro *ultrō*, *luteo* reposuerit Victorius; cuius cur non hodiè sententiā sequantur nonnulli, id illos movet: quod Maro, Auroram vocet *lutēam*, non ut cæruleam, sed ut *croceam*, & Eclog. IV. dicat non cæruleo, sed

Croceo mutabit vellera luceo.

Sed illi, ut inquit Turnebus, lib. VI c. XVII. *Hoc peccare alios videntur. quod cum huius herba succo inficiatur cœruleus & viridis color, tamen flores melini sint & crocei.* Et posteā: *Cum autem scribit: Herba, qua lutum appellatur, Herbam aliam intelligit, qua luteo croceoque colore inficit, mihi non notam.* Et sanè, lutum, Philander censet esse Isatin, (de qua Dioscrides, lib. II. cap. CLXXX. sive, juxta alios, cap. CCXVI.) Causas, apud ipsum videtas, ad Vitruvii lib. VII cap. XIV. Itaque hac de re dubium hactenus manet, nec non etudiorum altercatiō, sitne apud Cæsarem *Luceo* an *Glaſto* legendum. De his tamen si conſideramus Turnebum, I XXII. cap. XXII. ita ille suggeret: *Utrumvis sine ullo*

Isatin.

ullo sensus & Latinitatis dispendio legeris.
 Apulejus enim Isatin ab Italis Luteam aut
 Glastum vocari dicit. Ita cum utrumque
 vocabulum Latinum sit: fraudi non debet
 esse hoc vel illud Casari intexere, disce-
 ptatore & arbitrio velut a Pratore dato
 Apulejo. Quanquam satis omnino sit ve-
 tera sequi exemplaria, in quibus Vitrum
 scribitur. Et certe ita est apud Melam,
 qui idem narrat. Item apud Fulvium Ur-
 finum, qui in codice quodam apud Cœsa-
 rem sic scriptum se reperisse dicit. Idque
 magis etiam affirmant Vitruvii scripta;
 Nam in antiquis ejus editionibus ita inve-
 nimus: lib. VII. cap. XIV. Item propter
 inopiam coloris indicti, cream Selinusiam,
 aut Anulariam, Vitro, quod Graci Isatin ap-
 pellant, inficientes, imitationem faciunt
 coloris Indict. Isatin autem in Vitruvio
 scribendum esse, quis non videt? Quid,
 quod his accedat auctoritas Oribasii: Isan-
 sis, quam infectores herbam Vitrum vo-
 cant. Sed etiam Isatin, Plinius, lib. XX.
 cap. VII. Glastum dici scribit, quod in La-
 tio, ut est apud citatum Oribasium, lib. de
 Virtute Simpl. vitrum sonat: nempe, quia
 infectores lanam tingebant colore vitree
 sive hyalino. Ideoque a Gallis & Germa-
 nis eadem de caussâ dicebatur Glastum.
 Sanè iisdem glas hodie vitrum. Quod ta-
 men ex superioribus, herba colligitur, &
 Plinio

Pliniò teste, lib. XX cap. VII. est tertium
lactuca sponte nascentis genus, quo, ut &
 suprà memini, *infectores lanarum uteban-*
tur; & non tantum, quæ alioqui confla-
 tione efficitur, materia nitoris pellucidi.
 Nec simpliciter hoc glasto inficiebant Bri-
 tannæ corpora, sed & animalium in iis-
 dem pingebant figuræ. Cujus rei testis
Herodianus, lib. III. τὰ σώματα σίγουρα
 χαφαῖς, ποικίλων ζώων πεπλόδαπτῶν εἰκό-
 ην. Sed plenius *Solinus*: cap. XXV. Re-
 gionem partim tenent Barbari, quibus per
 artifices plagarum figuræ jam inde à pue-
 nis varia animalium effigies incorporam-
 tur, inscriptisque visceribus, hominis in-
 cremento pigmenti nota crescunt. Nec
 quicquam magis patientia loca nationes
 ferenducunt, quam ut per memores cicatris-
 ces plurimum fuci artus bibant. Hæc *Sol-*
linus, & nos hactenus de Britannis.

Quod ad Poëtas attinet, abundè te- *Poëta;*
 statut *Horatius*, de Arte Poëtica, quosdam *fæcētū*
 antiquitùs *fæce* suis peruncos, ne agno-*ti.*
 scerentur, sua è plaustris poëmata canere
 solitos, his verbis:

Ignotum tragice genus invenisse Ca-
māna

Dicitur & plaustris vexisse poëmata
Tespīs:

Quæ canerent, agerentque peruncit
factibus ora.

Gg

Et

Et exinde eos appellavit τευγοδαιμονας,
Aristophanes, in νεφελ. ubi conf. *Scholia-*
stes.

Pedes
antri.

Sed ad inferiores corporis partes , pe-
 des nempe, descendos: quos Atheniensium
 delicatores inungi curabant, uti narrat
Cephisodorus. Præcipue vero id fecere
 peregrè proficiscentes, qui ampullam se-
 cum tulere, eum in usum , quem docet ali-
 cubi *Meursius*. *Mos*, inquit, erat pedes
 oleo ungere, antequam calceos induerent.
 Itaque peregrè abeuntes ampullam secum
 portabant, quæ oleum cum in usum sup-
 ditaret. *Quod* posterius clarè ex *Plautus*
Mercatore, Act. V. Sc. II. patet:

tollo ampullam, atque hinc eo.

Prius vero appareret ex *Hesychio*, cuius hæc
 verba: ἡλειφωντο τας ωδας οι δέχαιοι,
 τεριν τὸ ιωδηναδυ. Atque hinc λιπαρες
 ωδας videntur Poëtæ appellasse. Quin
 imò, ad hunc ritum, inungendi pedes , ac-
 cedit illud *Evangelista*, qui Mulierem Sal-
 vatoris quoque pedes unxiisse scribit.

ubi &
Quando
Unguen-
tū nsi?

Haud immerito fortassè hīc adjun-
 genda; quæ pertinent ad loca seu tempo-
 ra , quibus præsertim unguentis usi vete-
 res. Sic in *Nuptiis* spargebantur unguen-
 ta , eorumque odore cuncta quasi perfun-
 debantur, quod ostendit hic *Apologeti* locus,
 lib. IV. Miles. *Nam visa sum mihi de do-*

mo,

mo, de thalamo, de cubiculo, de thoro de-
nique ipso violenter extracta, per solitu-
dines avias infortunatissimi mariti no-
men invocare? eumque ut primum meis
amplexibus viduatus est, adhuc unguen-
tis madidum, coronis floridum consequit
me vestigio. Atque Idem Auctor, Amo-
ris & Psyches nuptiale convivium, lib. VI.
pereleganter ita describit: *Vulcanus cæ-
nam coquebat: Hora rosis & ceteris flo-
ribus purpurabant omnia: Gratia sparge-
bant balsama: Musæ voce canorâ perso-
nabant &c.* Hic Gratiis balsama tribuit,
quia gratiam ac ornatum sibi conciliabant
olim unguentati.

Præterea sese ungebant; quibuscun-
que remota tristitia hilari esse animo vo-
lebant, ac jacunditati sese cupiebant daret.
Ex Græcis id testatur *Homerus*, *Odyss.*
XVIII de Nutrice Eurinome canens, quod
Penolepen, missis lactymis, sese lavare, ac
faciem inungere jussisset. Atque inter Ro-
manos quoque id moris obtinuisse, ut sci-
licet non nisi probè loti ac uncti gehio in-
dulgerent, infinitis fermè constat testi-
moniis: è quibus pauca nobis adduxisse
sufficiat. Sic B. *Augustinus*, lib *IX*. Con-
fessionum, Balnea pellere tristitiam credi-
dit, cum ait: *Visum etiam mihi est, us-
irem laurum, quod andieramus inde Bal-
neis nomen inditum, quod anxietatem pel-*

*lant ex animo. Ita quoque Horatius, Epod.
od. XIII.*

Nunc & Achamenia

*Perfundit nardo juvat: & fide Cyllē.
neā*

*Levare diris pectora
Sollitudinibus.*

*Idem, aliò locò: i, pete unguentum, puer,
& coronas. Sed contra, in calamitatibus
vulgaribus, pulvere crines collinebant.*

*Lucian. Scripto de Luctu: καὶ κύνις ἔπειτα
χεφαλῆι ποδαρεῖα. Apud Ægyptios au-
tem, si in domo mortuus reperiebatur,
vultum luto oblinebant fœminæ: quod
luctus maximi signum erat. De quo ritu
Herodotus, hæc habet: τοῖσι ἀνδρογένεται
ἐφ τῶν οἰκητῶν ἀνθρωπῶν, τὰς τις, καὶ λό-
γοθή, τὸ Θῆλυ γένος ποδαρεῖα τὸ εἰς τῶν
οἰκητῶν τάπτων κατ’ ὃν ἐπλάσατο τὴν χεφα-
λὴν πολῶ καὶ τὸν πρόσωπον. In luctu
majori, crines evellebant, aut etiam pe-
nitus radebant capita: Sic Seneca, in Oedi-
po: *Luctus evelens cornam.* Et Apulejus,
lib. IV. Miles: *quid, inquit, canissem scim-
ditis?* & hos crines, quoties propter mor-
tuum quendam evulserint, supra busta,
aut cineres, vel etiam defunctorum spar-
gere cadavera solebant, quod ex Homero
satis notum: Iliad. 4.*

ΘΕΑΣ

*Εγένετο δέ μάρτια νέαντα καταείνουσα, ἀριθμός
πέτραντος*

Καρόπενοι.

Porrò autem & in alicujus rei *concelebratione*, v.g. Ludi, vel cuiusdam Festi, Dieiq; Natalis, unguentis erant delibuti. Ita *Martialis*, lib. XI. ep. VII. de festo Saturni fal-
cem gerentis:

Uncis falciferi senis diebus &c.

De priori, extat & apud *Tibullum* locus:
lib. I. Et. VIII.

*Huc ades, & centum ludos, Geniumque
choreis*

*Concelebra, & multo tempora funde-
mero.*

*Illam & nitida stillent unguenta ca-
pillo.*

De eodem Genio, lib. II. verba facit:

*Ipse suos Genius adsit visurus honores;
Illi puro distillent tempora Nardo.*

Item in *Compositionibus* odoramenta ad-
hibere celebre fuit. *Juvenal. Sat. IX.* in-
quit:

*Dum bibimus, dum ferta, unguenta,
Puellas.*

Pascimus.

Illas, ut forent amoeniores, plerumque in
pratis ad rivulorum ripas, vel etiam sub
arbustis instituebant, cuius rei testem se
nobis offert *Horatius*: lib. II. Od. III.

*Qua pinus ingens, albaque populus
Umbram hospitalem consociare amant
Ramis, qua obliquo laborat
Lympha fugax trepidare rivo.
Huc vina, & unuenta & nimium bre-
ves
Flores amara ferre jube Rosa.*

Idem Auctor alibi:

*Cur non sub alta vel platano, vel hac
Pinu jacentes sic temere - - -*

*Dum licet, assyriaque Nardo
Pocamus undi?*

*Pueri verd nobiles, ad pocula divitibus
ministranda adhibebantur, quorum me-
minit Plautus, in Menæchm. Act. II. Sc II.*

*Non scis quis ego sum? qui tibi sapissime
Cyathisso apud nos.*

*Isti pueri Pincernæ, dicebantur antiqui-
tates Pocillatores servi, & ad Cyathos. At-
tores un- que & illi plerumque undi suo fungeban-
ti officio. Propere. Lygdamus ad Cyathos.
& Horat. lib. I. od. XXIX.*

Puer quis ex aula capitellis

Ad cyathum statuetur undi.

*Illi subinde convivæ dicebant illud & iuvæ
xipha, misce ut bibam. Sed & illud obser-
vo, quod impendio curarint Veteres, ut
calamistratos haberent in ministerio. Ita
Seneca, epist. 120. crinitus puer poculum
tibi porrigit. De his quoque Julian. Mi-
sap.*

Sop. & κρέπησον ἦν ὁδωδύναι μύρων τὸν αἴγαρ
εἰς Βασιλοῦτός εἴς καὶ πάσις πήγαντος κα-
λεῖς, εἰς τὸν ἀποθλέπτυσιν οὐ πολλίται. Hinc
Satyricus, Sat. IX. *Puerum sc. & pulcrum.*
& dignum cyatho. Prolixius etiam de
his egit *Athenaeus*, quem videas lib. X.
cap. VII.

Sed potius ad ipsa pergamus convivia, *vulgo*
& unguentis quemque perfusum adspicia- *in convi-*
- *nus: nullum enim apud veteres solenne* *bius.*
Sine unguentis & coronis floribusque con-
vivium. Hingebantur vero veteres *ante*
opulas: quod potissimum fiebat, quum
et longinquo redirent itinere. Exemplo
Diomedis & Ulyssis id ostendit *Homerus*,
qui ab exploratione redeuntes *ἀλειφαί*
καὶ λιπ' ἐλαῖον δεῖπνο φιλανέτην. Under-
Athenaei, lib. IV. ex Homero sententia est:
Δεῦ Θεαπέντα τὸ σωμάτιον καὶ λεπά-
μενον ἔναρ περὶ δεῖπνον. Etiam *Apuleius*,
Miles, lib. IV. latrones inducit, qui oleo
peruncti mensas dapibus largiter instru-
bus accumbebant. Ita etiam uncti ante-
convivia hospites, quod videre superius
est, ubi de hospitibus. Interim nec un-
guentorum minor *in ipsis conviviis* usus
fuit. ubi, quando se liberalius invitare de-
creverant floribus redimiti, unguentisq;
delibuti coenitabant. Dabantur Roma-
nis, in triclinio discubentibus, à mini-
Gg 4 srie.

stris hæ coronæ , vel , ut extat in martno-
re Farnesiano , tanie sive fascia quædam ,
quibus frontem convivæ vincire solebant .
Sumptuosiores autem & operosiores erant
Persarum deliciæ , sed Regum præcipue ac
Satraparum , de quorum luxu ac splendo-
re , cum alii , tum *Athenæus* , lib. IV . Quo-
rum etiam luxuriosum apparatus paucis
verbis declarat *Herodotus* , καλλιόπη . Et
Perfices Odores commemorat *Spartianus* ,
in vita L. Ælii Cæsaris . Alioqui de mo-
desto veterum Persarum victu , nihil ad
panem , præter *Nasturtium* adhibentium ,
multa præclara *Xenophon* : cuius verba
I. I. de Cyri Institut. hic apposui : Φέρονται
δὲ ὄκοθεν σῖτα , μετὰ δέρτες , ὅψοι δὲ κάρ-
δαμον , τοιεῖν δὲ ἕντες διψῆς κάρδανα , ως δοτή-
ται ποταμὸς αρύσασθε , i. e. nam domo affe-
runt in cibum quidem panes : in obsonium
autem , *Nasturtium* , si quis sitiat , poculum
fictile , ut aquam de quovis flumine hauri-
ant . Sed luxum convivalem è Persarum re-
centiorum deliciis Romam perfluxisse , ar-
bitratur *Guthierius* , lib. I. de jure Manium
c. XV . Quin imò , nec *Iudei* plane hujsus
fuere moris expertes . Ad hunc enim respi-
cit *Evangelista Lucas* , cap. VII . 46. ubi Chri-
stus Pharisæum , sc̄e , ut convivam , haut be-
nigne excipientem , increpat , quod un-
guicatum non dederit , inquiens : Ελάγῳ

την

τὴν κεφαλήν μὲν ωκεάνιας. Αὐτη δὲ μύρων ἡλεκτέη μη τὰς ποδός ας. Flores vero, quibus usi, plerumque Rosae erant: Sic *Anacreon*: Εμοὶ μέλει μύροισι καταθέρεχεν ὑπῆνην; εμοὶ μέτ' ἀρόδαιοις κατατέφεν κάρονα, i. e. *Mibi cura est unguentis praefacere cesariem;* *mibi cura est rosas coronare verticem.* Et *Lucianus*, libello de Asino, circa finem, hæc habet: Καὶ δέπτῳ σὺν αὐτῷ, καὶ τῷ μίγετῳ λείφουμεν. καὶ σφανδύματα τῷ Φιλάτῳ τῷ ἐς αἴθρωπυς με ἀρασώσαντα ρόδῳ. Hinc passim occurrit apud *Horatium* illud: *Nec defint epulis Rosa.* Et alibi: *Sparge Rofas &c.* Interim, nequaquam imus inficias, etiam ex aliis frondibus constitisse coronas. Nam præter Rosas, nectabantur hedera, verbenæ, myrto, apio & aliis. Sed meritò hic dubitari posset, cur ad coronas usi olim sint Apio, cum id Lugubre semper habitum fuerit. Unde τὸ σελίνῳ δεῖσθαι, i. e. *apio indigere ægrotantem dicebant,* cum exigua superesset spes de recuperanda valetudine: An fortassis ideo funebria admiscuerint, ut lethi memores tanto hilarius agerent, juxta illud *Horatii*:

Dum res Ceras, C. sororum

Fila trium passuntur atra.

An potius aliam ob rationem; quod nempe apium resistere ebrietati credatur, & myrtus, tanquam Veneri sacra, huic acce-

Gg 5 dens,

dens, simul cum apio convivali etiam lætitiae conveniat. De quo confer *Victor. Var.* Lect. lib. XVI. cap. II. Quam quidem posteriorem sententiam meam facerem: cum certissimum sit, non tantum voluptatis caufa odoramenta adhibuisse veteres, sed etiam quod crederent illis ebrietati resistit; atque hinc utebantur coronis unguento delibutis. Adi, si placet, *Fluvium Ursinum*, Append. ad Ciaccon. Nonnunquam etiam, ut indicat *Festus*, Aviculas corollis suis alligabant, quarum & cantu assiduo, & crebris unguium rostrique puncturis efficeretur, ne inter epulas & potandum obdormiscerent. Cæterum, priusquam mensas relinquimus, *Martialis jocum*, quo convivatorem quendam, amicis suis nil nisi unguenta exhibentem, falsè irridet, apponere duxi. Est is lib. III. ep. XII.

Unguentum (farcor) bonum dedisti.

Convivus here, sed nibil scidisti.

Res salta est bene olere, & esurire.

*Qui non cœnas, & ungitur, Fabulle,
Hic vere mihi mortuus videtur.*

An autem post cœnam vel convivia Gentiles sese unixerint, equidem ambigo; maximè eum ejus ritus, nihil hactenus observaverim. Quod vero ad *Hebreos* attinet, de iis res certa est, & magistri eorum eam unctionem, quam post prandium aut cœnam adhibebant, aquas secundas aut le-

tia-

sionem secundam nominant, quam vis unguento uterentur. hæc enim unctio post cibum lotionis loço illis est. Ipsum illud unguentum **הַטָּבֵב מִמְשָׁלָש**, ungendi vero officium **אֲמָתָת הַמִּשְׁמָרָת** vocabant, ita enim alias dicunt irrigationem. Videatur *Daniel Heinsius*, in *Exerc. Sac. ad Nonnum.* p. m. 451.

Adderemus hic porro unctiones in *Balneis* usitatas, nisi illæ jam alibi à nobis fuisserent indicatae. Id hæc tantum adjungimus, quod, quemadmodum multa & præclara in balneis reperiebantur diverticula (sumptus enim immensos faciebant Romani ad balnea sibi bene ædificanda, in quibus nec modum, nec rationem servabant, quod vel exinde queat colligi, quia quisque fermè, cui modo res erat modica, in villa sua balnea habebat augusta, privataque) sic inter ea, minime inter obscuriora habitum fuerit *Vnctorium*, amœnum & elegans habitaculum, in quo magna servabatur copia pretiosorum unguentorum, quod conclave duos habebat aditus vel introitus, ad recipiendos, qui è *Palæstra* redibant, quemadmodum illud fuit observatum à *Guilielmo Uscobul.* in tract. de *Balneis*, ad quem B. L. remittimus.

Ad alia nunc pergentes, considerabimus breviter *unctiones*, quas *secas* dicebant veteres. Et qui illis unctionibus uterentur.

bantur, Græcè (ut ajunt Lexicographi) id
 Ἐπραλοιφεῖν dicebant. Quæ vox etiam
 occurrit apud *Lycianum*, in Lexiph. Εγὼ
 δὲ Ἐπραλοιφόσω ἀπίλθων, quæ reddidit
J. Benedictus: *Ego autem abiens in secco*
ungar. Interim hic observandum. differre
 Ἐπραλοιφεῖν ab eo, quod ab unctoribus
 Ἐπροτρίβεσθ, i. e. *secca frictione fricare*
 dicitur; id enim monet *Harpocration*, in
 Ἐπραλοιφεῖν: Αἰχίνης, inquit, κατὰ Τιμάρ-
 χε. Ἐπραλοιφεῖν ἐλέγετο χωρὶς λεπτῶν
 ἀλείφεσθ, ὡς Δίδυμος ἐν εἰκοσῃ ὄγδοῃ
 πραγμάτῃ λέξεως, καὶ Νικανδρὸς ἐν ὄγδοῃ
 τοι μὲν δέκατῃ Αἴγικῆς διαλέκτῳ, περιτθεὶς,
 οὗτοι μή τοτε καὶ τὸ ὅπος τῶν ἀλειπτῶν λε-
 γόμενον Ἐπροτρίβεσθ, οὗτος ἐλέγετο. Σοφοὶ
 κλῆς Πύλει:

Καὶ Ἐπραλοιφῶν εἴματοι διὰ πίνχῶν.

Hæc Harpocration: ac eadem ferme *Quæ-*
das; cui jungatur *Hesychius*. Nec non de
 his unctionibus videatur *Theod. Marci.*
ad Pers. Alioquin & lotionibus, lavacris
 vel fluviis sese abluentes antiqui, corpus
 vngabant; *Quod solenne fuisse Spartanis,*
in fluvio Eurota, jam inde ab Heroicis
temporibus, indicat Theocritus, in Helenes
Epithal. Idyll. XVIII. ubi virgines Lace-
dæmo-

dæmoniæ canunt, se ungi virorum more
ad Eurotæ flumina:

Χριστομέναις αὐδρισὶ παρὰ Εὐρώπαο
λοεῖσθαι.

Verum alia nunc consideremus loca. *Vnde*
In *Luciani Asino*, reperimus quosdam ad ^{ad} ignem id factitasse, oī dñs, inquit, τὸν *Ignem*.
γραῦν ἐπαγνέσσωμεν, απὸ δυού μενού, ἥλεί Φοντό
ποὺς τὸ πῦρ, i. e. *Collaudata vetula*. ve-
stibusque depositis ad ignem sese ungebant.
Magis vero erat usitata veterum *Insolatio*, *Insolatio*
cum toto die uncti in sole nudum corpus
apricari & cuticulam probe curare sole-
bant; id quod ideo faciebant, ut oleum
corpus imbiberet, & cutis muliercularum
more redderetur nitida. Quibus probè
convenit illud *Persii*, Sat. IV.

At si unctus cesses & figas in cure solem.
Ipsam verò hanc *insolationem*, cum cor-
pora sole torrentur, ἥλιοσιν vocabant
Græci, & ἥλικαιαις gaudebant. *Quo*
etiam optimè faciunt, quæ habet *Lucia-*
nus, in *Lexiph.* *Nῦν δὲ ἡδὴ χαιρός ἐσ-*
χείνει τὸ ἥλιονας, καὶ πρὸς τὸν εἰλιννό-
ρεθαῖ, καὶ λεπτομένας αρτοσιτεῖν. i. e. *Fam-*
nus autem tempus est insolatum ungen-
di, & ad solis splendorem apricandi, &
postquam taverimus panem esitandi. Hinc
quoque illud modo citati *Persii*:

— — & affiduo curata cuticula sole.

Quæ

Quæ verba ita est interpretatus vetus Scholiastes: Curata, sc. à Chromatiariis, nam Chromatiarii dicuntur colorarii, vel qui soto die in arena sunt vel in sole, antiqui enim ungebant se, & in sole erant, ut oleum corpus imbiberet. Ut Juvenalis:

*Nostrabibat vernum contracta cuticula
solem,*

Effugiatque togam.

Eleganter item *Martialis*, de hoc corpus torrendi modo, in *Charinum*, l.l.

Sole uritur Charinus, & tamen pallit.

Huc puto etiam alludere *Terentium*, *Adelph.* act. IV. sc. II. cum ibi *Syrus* ait: *Lectulos in sole ilignis pedibus faciundos dedit.* Sed inter remedia hæc numerabant medici: Et *Arnobius*, lib. I. refert: *Nunguid ideo dicenda sunt nubila intima- ca obdictione pendere;* quia libidini non permititur otioser utilare se flammis? *He- liocaminus*, i. e. quasi fornax solaria, huc faciat.

His ita hactenus consideratis, videbjimus nunc instrumenta, quibus usi veteres, ut de corporibus oleum, sudores atque sordes distingerent. Hæc à Stringendo *Strigiles*. *Strigiles* dicebantur, iis enim equi, atque in balneis, etiam homines fricabantur purgabanturque. Græcè strigil non modo σλεγγις, verum etiam ξύσπα dicitur à ξύω, rado, stringo, quod indicat vetus Juve-

Juvenalic Interpres, in Sat. III. cum inquit: *Strigla autem est quod Xystram dicunt, unde oleum deteritur.* Et in *Glossis Cyrilli*, est: *ξύσπα, strigil, strigilis.* Ab hoc instrumento ortum est verbum *distingere*, quod s̄epissimè apud varios occurrit Scriptores: ut apud *Marcell.* de Medicam. *cum locum per unxeris, cito distingas.* Item *Plinium*, lib III. ep. V. quæ est ad *Marcum*: *Solum balnei tempus studiis eximebatur, cum dico balnei tempus, de interioribus loquor.* Nam dum *distringitur*, *tergiturque*, *audiebat aliquid aut dictabat.* Et *Plinius Veronensis*, lib. *XXXIV.* cap. *VIII.* hæc habet: *Plurima ex omnibus signa fecit, ut diximus, fæcundissima artus: inter qua distingentem se, quem M. Agrippa ante thermas suas diceavit.* Sed & *Velatia*, quibus athletæ post laborem stringebantur, nonnulli etiam strigiles fuisse dicta, autumant. A stringendo item *strigamenta* dicebantur sordes, quæ abstringebantur de corporibus athletarum, qui in *Xysto* raderentur strigilibus. Sed ut ad strigiles balneares revertamur, fieri curabant illas antiqui ex auro, argento, ære &c. communissimè tamen è ferro, quod colligitur ex *Plaut.* Stich. act. I sc. III. ubi *strigilem* vocat *rhabiginosam.* Et clarius *Martialis*, in *Apoph.* de *Strigile*, ep. *XLIX.* hæc ait:

Per-

*Pergamus has misit. Curvo destringere
ferro,*

*Non tam sapienteret linteum fullo tibi.
Quibus in verbis & strigilum observari
poterit origo. Nam in Pergamo inventas,
vel inde allatas esse ait. Item Horatius:*

— — — curvo distingere ferro.

Scribit tamen Platarchus, Lacedæmonios, καλαμίαις arundineis, & Æliacos Agrigentinos, argenteis fuisse usos; item Strabo memorat, lib. V. Geograph. Indos levibus strigilibus ebeneus corpus expolire solitos. Hæ strigiles porrò inter Romanos, oleo quandoque perfundebantur, quo minus ferri asperitate ac duritie, cutis læderetur, quod, opinor, clare satis patet ex Satyrici verbis: Sat. III.

— — — jam sonat uncis

*Strigilibus, pleno & componit linteum
gutto.*

Scribit enim Tranquillus: Octavium lessisse cutem nimio strigiliusu. Quin veterum Romanorum ditiores & hinc delicatiiores, Strigilum loco, saepius utebantur spongeis purpureis. Ut ex Plinio discimus, Lib. XXXI. c. XL. vel palliis laneis, quemadmodum ea inter lautitias & maximum Trimalcionis apparatus posuit Petronius, eum ait: *Jam Trimalcio unguento perfusus tergebatur non linteis sed palliis ex molissima lana factis. Sed & alias à lavatione,*

tione, oleo aut unguento perfusos, linteis
tergere mos fuit, quod vel mediocres fe-
cere & pauperes; utpote quibus non stri-
giles semper, sed illarum loco, mollia lin-
tea usui fuere, quibus sordium eluviem ex-
fricabant, ita Apulej. lib. I. Met. oleum un-
ctui linteate rursum profer. A Parasitis vero
tergebantur divites, de quo vid. Scalig.
Coniect. Hinc Plautus, inter eorum sup-
pellestilem strigiles refert. Pers. act. I.
sc. III.

*Cynica esse è gente oportet Parasitum
probe:*

*ampullam, strigilem, scaphium, fuscos,
pallium,*

Marsupium babcas.

Sed fortassis Lectori rem haud ingratam
fecero, si strigilum figuram, tum ab Hiero-
nymo Mercuriali, artis Gymnastice, lib. I.
cap. VIII. tum à Guilielmo Du Choul obser-
vatam & depictam, conspectui ejus subje-
cero, eam vero verba pagina exhibet, N° I.

Quam figuram veris strigilibus conve-
nire, velex Apulej verbis dijudicare quis
poterit, qui Florid. lib. I. inquit: *Juxta-*
que honestam Strigileculam recta fastigia-
tione clausula, flexa tabulatione ligula;
ut & ipsa in manu capulo motaretur. &
sudor ex eâ rivo loaberetur. Has strigi-
les deferebant ad balnea (ut & reliqua

HA

uten-

utensilia) divitum pueri vel servi; uti claret ex Horatio:

*I, puer, & strigiles Crispini ad balnea
deser.*

Et Lucianus, in Lexiph. Σὺ δὲ οὐ ποῦ, inquit, σλεγγίδα μοι, ηγὶ βύρσαν, καὶ Φωτίας ηγὶ ὄνυματα ναυπλέην ἐς τὸ Βαλανεῖον, ηγὶ τάπιλυτρους κοιτεῖν. Conferantur in hæc verba Interpretes & Commentatores, qui novissimæ editioni juncti sunt. Huic quoque rei favet Spartianus, in Hadriano: *Publice & cum omnibus lavit: cum vero veteranum quendam dorsum & ceteram corporis partem vidisset sibi attenerere, percontans cur se marmori- bus distingendum daret? ubi hoc iecirco audivit fieri quod servum non haberet, & servis eum donavit & sumptibus.*

*Unctio-
nes mor-
tuorum.*

Ne autem Mortuos planè oblivioni tradamus, de illorum quoque unctionibus quædam in medium afferemus. Quod vero uncta fuerint *cadavera* apud antiquos, nullus quidem hodie erit, qui id in dubium vocabit. Igitur circa unctionem ipsam quædam observanda veniunt. Ac primò quidem corpora sepulturæ danda *lava- bant* Antiqui. Ita Euripid. in Hecub. Ως ποιδα λαζηοῖς τοῖς πανισάτοις λάσω. Id factum priusquam ungebantur; *Lotio* enim non minus ad honorem sepulturæ pertinebat, quam *Unctio* & pleraque alia, quæ

quæ in exequiis solebant adhiberi. Quæc
est hoc exemplum ex Virgilio, lib. VII.
Aeneid. de Miseri antiquissimo funere:

— — *Corpusque lavant frigentis &*
unguentis.

Et *Lucianus*, libro, quem inscripsit de Lu-
etu, morem hunc confirmat, cum admo-
dum ridiculè hæc posuit: *Μετὰ ταῦτα δὲ*
*λάθαντες αὐτοὺς, ὡς οὐχ ικανῆς τῆς κάτω λί-
μνης λαθρὸν ἔντα ταῖς ἐκεῖ, καὶ μύρων τῷ παλ-
λίσῃ χριστοῦς τὸ σῶμα, πρὸς δυσωλέαν
ἡδὴ βιαζόμενον, καὶ εὐφανώσατες τοῖς ὥραι-
οις ἀνθεσθε, προτίθεταις λαμπρῶς αἰμφί-
σσούτες, ἵνα μὴ ῥιγῶν διλογότες, τῷδε τῷ
ὅδῳ, μαθε γυναιοί βλέποντο τῷ Κερκόφῳ.
Quibus è verbis, etiam constat, optima
quæque unguenta adhibita mortuis: ita
ut verum sit, quod habet *Herodian.* Lib.
IV. c. II. *Τὸ μὲν γὰρ σῶμα τῷ τελευτ-
ουσθαι τολμεῖται κηδεία καταθάψεσθαι.* Illa
vero unguenta, varia erant, v. g. *Cassia &*
Myrrha: ut est apud *Marsialem*, Lib. X.
XCVII.*

*Dum myrrham & cassiam flebilis uxor
emit.*

Et apud *Judeos*, Aloë, uti patet ex Salva-
toris passionis historia. Sed aliis quoque
speciebus, ut cedromelle, sale, cera, bitu-
mine, & resina, mortuorum corpora per-
uncta fuisse docet *Schindlerus*. Sed impri-
mis

mis ad hæc unguenta, *Amomum adtribuerunt*, reliquisque addiderunt, quibus cadavera condirent. Vnde *Statius, Sylvae, Libr. II.*

*Affyrio cineres adolentur Amomo
Et Persius, sat. III.*

— — tandemque beatulus also

*Compositus lecto, crassisque intatus
Amomis.*

Quamobrem ab Amomo, tanquam principali mixturæ parte, unguenta omnia, quibus defunctorum corpora medicabantur & condiebantur, vocarunt *Amomiam*.

Vnde postea, truncata voce, haud dubiè fecerunt id nominis, quod *Momiam* & *Mumiam* hodiè dicimus. Sed nec tantum

Offa defunctorum unda. integris mortuorum corporibus id honori tribui solebat, verum etiam *offa* unguentis spargebantur. Testem produco *Tibullum, lib. III. el. II.* ita loquentem:

*Pars qua sola mei superabit corporis, offa
Incincta nigra candida veste legant.*

Et paujo post:

*Illic quas mittit dives Panchaia merces
Ecique Arabes, Dives & Affyria.*

*Et nostri memores lacryma fundantur
codem &c.*

Sed & *Cineres*, de quibus testatur *Anthonius, in Heroum epitaphiis, XXXVI.*

Sparge mero cineres, bene olenti & un-

guine Nardi,

Hospes, & adderosis balsama puniceis.

Quos

*Cineres
defun-
ctorum
undi.*

Quos tamen cum oslibus deinde in domo reponiebant: quod indicat modo allegatus *Tibullus*, l. c.

Atque in marmorea ponere sicca domo.
Id est Monumento, nam *domum* Monumentum vocabant, quod videre est ex veteri Lapide, Romæ, in D. Stephanij regione templi D. Luciæ reperto:

MALA EST GRATIA
 M. JVNIQ. M. F. PAL. RVFQ.
 SOTERICVS. PAEDAGOG. FECIT.
 HAE SVNT. PARVAE. TVAE.
 MEAEQ. SEDES.
 HAEC CERTA EST. DOMVS HAEC.
 COLENDA. NOBIS
 HAEC EST. QVAM MIHI
 SVSCITAVI VIVVS.

Sic etiam odores & unguenta acervatim in Rogos conjiciebant, quod testantur *Rogis unguentis conspersi*.
 innumerifere auctorum loci. *Herodianus*, Lib. IV. c. II. de Cæsarum consecratione scribens, hæc refert: Εἰς δὲ τὰ ὄικημα τὸ δέντερον αὐλακούμισθε τῶν κλίνην τιθέσαι εἰρωμένο τε καὶ θυμιάματα πάντα. οὐ γὰρ Φέρει. Εἴτε φίνες καρποί ή. πάγι χυμοί πε συμβαλλόμενοι πρὸς έυωδίαν, αὐλακούμισθε ται, καὶ σωρηδὸν χεονται. Et *Propertius*. lib. IV.
Cur Nardo flammen non oluerem te?
 Hinc Cicero, II. Leg. sumptuosam resper-
 sionem.

ponem vocat. De illis vero odoramentis,
in rogo positis, in honestissimum fuit quic-
quam surripere, nam de tali fure *Martia-*
lis, Lib. XI. ep. LV.

Unguentas & casias, & olensem funera
myrrham,

Thuraque de medio semicremata
rogo,

Et que de stygiarapuisti cinnama lecta
Improbe, deturpi, Zoile, reddet sion.

Hæc in flamas unguentorum conjectio,
uti ego quidem suspicor, fiebat etiam, ut
citius cadavera cremarentur; quod ex
Herodiano colligo: I. c. πάντα δὲ ἐγένετο
ἀνάπτεται εὐμαρῶς ὑπὸ τῆς πυρὸς Θεού τραύ-
τε τοῦ θεοῦ, καὶ θυματῶν ἐπέβαυτο.
Sed progressuri Veterum unctionis sera-
lis dispiciamus Finem; qui fuit, apud Ju-
daeos, *Egyptios*, *Persas*, *aliosque*, quibus
in consuetudine non erat ut corpora igni
consumenda traderent, corporis quam
diutissima à putredine conservatio. At-
que hinc ea condiebant, vel cerā circum-
linebant, vel aliis corruptioni resistanti-
bus remediiis ungebant. Sic *Melle*, Baby-
lonios cadavera condiisse, scripsit *Herodot.*
lib. I. mellis enim est natura talis, ut pu-
trescere corpora non sinat; teste *Plinio*,
lib. XXII. cap. XXIV. & *M. Tullius*, lib I.
Tuscul. Condiunt, inquit, *Egyptii mor-*
tuos,

chos, & eos domi servant: Persætiam ce-
ræ circum hælos condunt, ut quam maxime
permaneant diurna. Apud Chrysosto-
mum quoque est: *Lacryma myrrha, &*
berba aloë, ut sunt amarissimi succi, ita
*vim habent resistendi vermbus & putre-
dini. Atque de aliis suprà memoratis spe-
ciebus, docet Schindlerus, in lex. Pentagl.*
*in voce ΛΟΠ. Condivit aromatibus, myr-
rbâ, aloë, cedromelle, sale, cera, bitumine,*
*& resina corpora mortuorum, ut incorru-
pta maneat, & asserventur in loculis,*
*nec fœtente: Sicut Iudei & Ægyptii fa-
ciebant. Sed hæc cauſa non habet locum*
*apud eos, qui corpora mortuorum in ro-
gum imponere & comburere, non verò*
integra servare consuevere. Illi igitur, ut
opinor, cum vel mundicie & nitoris, vel
luxûs cauſâ unctiōnem adhibebant, tum,
(quam rationem Donatus adsignat, in VI.
Æn. quam etiā paulò superius adduxi)
ut celerius cadaver flammam conciperet.
Ne quaquam tamen ambigo, ungi etiam
apud Romanos solitos fuisse mortuos, ad
abigendum fœtorem illum lethalem, &
molestem halitum, quem caro exanimata
redit. Quia autem condiūræ fecimus
mentionem, æquum erit scire, modum,
quem in defunctis condiendis observârint
*antiqui, qui corpora incorrupta conser-
ware vollent. Modus enim ille pro gentis*

Hh s

varie-

Judeo- varletatē, etiam diversus fuit. *Judei ex-*
rum Vn- trinsecus corpori unguenta applicabant,
Egio fera fasciisque deinde involvabant, ut ex hi-
lis. storia Christi cuilibet notum. *Egyptiis ve-*
Egyptio- rō intrinsecus conditū siebat, exentera-
rum Vn- to ventre, sive exemptis intestinis, quo-
Egio fe- rum locum aromatis & medicamentis ex-
ralu. plebant, quod accurate docet *Herodotus*,
 lib. II. Cujus verba, quamvis prolixiora,
 quia tamen totum iis ritum exposuit, me
 non pigebit hīc apponere: *At hi (Tari-*
cheutæ) relictæ in adibus, bunc in mo-
dum diligentissimè condiunt corpus: An-
se omnia incurvo ferro cerebrum perna-
res educunt, ut quamque partem edu-
centes ita locum ejus medicamentis ex-
*plentes. Dehinc acutissimò lapide *Aethio-**
pico circa iba consindunt, atque illae
omnem alvum protrahunt: quam ubi re-
purgarunt, ac vino palmeo eluerunt,
rursus odoribus consuisi proluunt:
tum alvum compleentes consuſa myr-
rha pura, & casia, & aliis, ex-
cepto thure, odoribus iterum consuunt.
Ebi hac fecere faliunt nitro abditum se-
ptuaginta dies. Nam diutius faliare non
licet. Exactis septuaginta diebus, cada-
ver, ubi abluerunt, Sindone byſſinā totum
incisis loris involvunt, gummi illinentes:
*quo *Egyptii glutinis loco pterwinqe utun-**
tur. Eo deinde receptio, propinguus ligneam
komi-

hominis effigiem faciunt, in qua mox infar-
 runt mortuum, inclusumque ita reponunt
 loculo, & rectum statuunt ad parietem.
 Siquidem mortuos sumptuosissime appa-
 rant. Eos autem, qui mediocria volunt,
 nimium fugientes sumptum; ita apparant:
 Clysterem unguine, quod è cedro gignitur,
 compleant: Vnde ex hoc alvum mortui
 ipsam neque scindentes, neque extrahen-
 tes, sed per secessum prebent via posterio-
 ris hiatus, inferciunt: Et tot, quos dixi,
 diebus, sale condidunt: quorum dierum
 ultimo, cedrinum unguen, quod prius in-
 gesserant, ex alvo egerunt, quod tantam
 habet vim, ut una secum alvum atque in-
 testina tabefacta educat. Nitrum autem
 carnes tabefacit, mortuique tantum cures
 & ossa relinquuntur. Ubi ista fecere, ex
 quo sic tradidere mortuum, nihil amplius
 negotii suscipiunt. Sed potius audiamus
 ipsum Herodotum, Græce loquentem, ne
 quis versionis auctoritati stare cogatur:
 οἱ δὲ Ἰωλαι πόμεκοι ἐν ὁἰκίαισσι, ὡδὲ τὰ
 αὐτούσια ταρχέυσσι. τῷώτα μὲν σκο-
 λιῷ σιδήρῳ διὰ τῶν μυξωτήρων ἐξάγεσ-
 τὸν ἐγκέφαλον, τὰ μὲν αὐτῷ ἐξάγοντες, τὰ
 δὲ Θάρμακα ἐγχέοντες. μετὰ δὲ λίθῳ Ἀζυρ-
 πικῷ ὅξει ὠδηχίσαντες ὠδῇ τὴν λαπάρην
 εῖς ἀν εἶλον τὴν κοιλίην τάσσαν ἐκκαθίραν-
 τες δὲ αὐτὴν, τοὺς διηθίσαντες διωκόντες φοινι-
 κήσαντες

ποιός, ἀυτοῖς διηθέμασι θεραπεύματοισι. ἐπεῖτα τὸν υπὸν σμύρνην ἀποράτῳ τετραμένης, καὶ καστίς, καὶ τῶν ἄλλων Θυμωμάτων ταλπὴ λεσανωτῆς, ταλπάσαντες σύρραπτοις ὀπίστω, ταῦτα δὲ ποιήσαντες, ταριχέυμασι νίτρῳ, κρύναντες ἡμέρας ἑβδομήκοντα. παλέννας δὲ τυτσῶν ἐκ ἔξει ταριχένναν. ἐπεὶ δὲ παρέλθωσι αἱ ἑβδομήκοντα, λόσαγῆτες τὸν νεκρὸν κατειλίσσοις τῶν ἀυτῶν τὸ σῶμα σιδόνῳ βιοσίνης πλαριώσι κατατετμημένοισι, ὑποχρέοντες τῷ κόμμι, τῷ δὲ αὐτὶ κόλπῃ τὰ πολλὰ χρέωντα τοιγύπτιοι. ἐνθέντεν δὲ τοῦδε ξέναιμοί μεν δι ποστήκοντες, ποιεῦνται ξύλινον τύπον ἀνθρωπειδέα. ποιησάμενος δὲ ἐσεργυνῦσε τὸν νεκρὸν. καὶ κατακλίσαντες ὥτῳ Θηραυρίζουσι ἐν ὄικήματι Θηραίῳ ἵσεύτες ὄρθὸν περὸς τοῖχον. ὥτῳ μὲν τὰς τὰ πολιτελέστατα σκευαζόντος νεκρὸς. τὰς δὲ τὰ μέσα Βιλευμένας τὴν δὲ πολιτελήτην ἐκφέυγοντας σκευάζοντες ὁδὲ. ἐπεὶ δὲ κλινήρας ταλπάντα τῇ δόπῃ τῷ κέδρῳ ἀλείφατῷ γυνομένῳ· ἐν ὧν ἀπλισσει τῷ νεκρῷ τὴν κοιλίν· ὥτε ἀναταμόντες αὐτὸν· ὥτε ἔξελόντες τὸν υπὸν. κατεῖθεν τὴν ἔδρην ἐπιθήταντες· καὶ ἐπιλαβόντες τὸ κλύσμα τῆς ὄπίστω ὁδῆς· ταριχέυμασι τὰς ποσκειμένας ἡμέρας. τῇ δὲ τελευταῖῃ ἔξτασι

έποι έχ τῆς καιλίτης τὸν κεδρίνν, τὸν ἐσπάσα
καρύκον. ή διέχει τοσαυτην δύναμιν, ὡς
ἄμα πεύτη τὸν γητὸν γειτὰ ασλάγχνα κα-
τατεῖηστα ἔξαγο. τές εἰς σόκκας τὸ νό-
τρον κατατίκει. τοι δὲ λείπεται τῷ γενοῦ
τὸ μέρμα μῆγον τὰ βεβέα. επεὰν δὲ
πάντα ποιήσεται, αὐτὸν εἰσώκει γάτω τὸν
περὶ, γένεται ἔτι πολὺ μαχτεῖστες. **Quibus**
et verbis etiam tempus constat, quia indi-
scilicet Cadaver nitro imbuerint. **Quod**
tamen apud Ægyptios vetustiores qua-
draginta tantum dies durasse (per quos
tamen non nitro, sed aromatis corpus con-
diveriat) satis luculentè probant sacræ
literæ. *Genes.* L. 2. 3. ubi *Moses*, qui Scri-
ptorum omnium habetur antiquissimus,
suā lingua ita loquitur: **וַיֹּצֹא יוֹסֵף אֶת־**
עֲבָרִיו אֶת־הַרְפָּאִים לְחַנְתָּן אֶת־
אַבְנֵי וַיַּחֲנֹטוּ הַרְפָּאִים אֶת יִשְׂרָאֵל;
וְמִלְאָוָלָו אֶת־אַבְבָּעִים יוֹם כִּי כִּי וְמִלְאָוָלָו
יְמִי הַחֲנִיטִים רַיְבָּכְו אֶת־מִצְרַיִם
שְׁבֻעִים יוֹם : Quem locum LXX.red-
dunt: καὶ ἀροσέταξεν Ἰωσὴφ τοῖς ἀστοῖς
αὐτῷ τοῖς Ἀταφιασμῖς Ἀταφισμῷ τὸν ἀσ-
τέον αὐτὸν. καὶ ἐνταφίασεν ὁ ἀταφιασμός
τὸν Ἰσραὴλ. καὶ ἐπέγραψεν αὐτῷ πολεμό-
κοτα περίφρασ. γάτω γάρ καταρθρωτον αἱ
πύρροι τῆς περιφῆς. καὶ ἐπένθησεν αὐτὸν
Αἴγας

Ἄγιοντες ἐβδομάκοντα μέσοις. Insuper etiam hīc, *Moses*, dies LXX. posuit; non verò tot dies condiebant cadavera, ut tradidit *Herodotus*, sed lugebant. Ad Scripturam ergo Sacram proprius accedunt verba *Diodori Siculi*, (qui inter Scriptores Græcos haud immerito illud meretur encomium, quod omnium primitus nugari desierit.) I.I. Biblioth. in quibus refert, ad dies plures XXX. condiri corpora solere. Eacum, quia cum *Herodoto* eleganter Ægyptiorum condituras modum ostendit, totum hīc apposui: Quamprimum, inquit, ad secti cadaveris curationem conuenere (ἐπίσημα) unius per hiatum manu ad praecordia immersa, quidquid ingestorum est, præter cor & renes, extrahit. Alius alvum cum visceribus singulis repurgatam, vino palmeo, aromaticisque odoribus perluit. Lotum denique cadaver, ad dies plures XX. unguento primum cedarino, aliisque detibutum reddunt. Myrra deinde ac Cinnamomo aliisque, non longiori tantum conservationi, sed etiam fragrantia aptis conditum propinquis reddunt. Non etiam omittenda censeo hac occasione notatu dignissima ea, quæ in Itinerarii sui Parte prima, lib. II. c. V. *Dominus de Thevenot*, homo minimè fabulosus, sed fide dignissimus, & curiosissimus rerum indagator (dum in Ægypto Mo-

Momias perlustrabat) de unguento illo,
& vi salis præservatrice, terræ ibi pro-
priâ ac innatâ quasi, inter alia nobis nar-
rat. Verba ipsius, ex nostra versione, sunt
haec sequentia: *Ick vrendde alle myn aendachte*
tot het beschouren van dese balsens, vvaer van
mien het gelryck verlooren heeft. Sy is ssvart,
bart, en glinsterende, gelyk peck; en selfs heeft
sy daer oock de reuck af, doch aengenaemter. Deen
ze balsem bevraert de ligchaamen in bun geheel;
en ick gelooft, dat het zand daer oock niet vrey-
nig toe deed: Want zelfs in de groote Woestynen
vau Arabie, vind men somtyds doode Hom-
den, en somtyds oock vvel Menschen, die nocht' n
eenemael gebeel en gaaf syn, vvelke in slaap ges-
rakte, of vau de Karavaanen aubter gebleven
zynde, door de hevige winden, die een gantsche
zee van zand met zuh voeren, overvallen, en
so diep onder het gedachte zand geskolpt vorden,
dat het hen't eenemael onmogelyk is zich daer
uit te redden. Dit zand, 't geen soutachtig is,
bervaard deze ligchaamen voor verrotten, door
alle de Vogtigheyt daer uyt te trekken. Wanneer
nu een andere Wind 't gêmelde zand vveer te
rug dryft, vind men deze ligchaamen 't eenemael
verdroogd, doch niet verrot. Veele hebben ge-
loofd, dat deeze gedroogde ligchaamen de rechte
Momien vwaren; doch sy hebben daer en ver-
keerd gevoelen af gehad. Dum autem heic in
Momiis explicandis occupor, fateor, mi-
hi temperare non possum, quin addam ea,
quæ

quæ Idem modò allegatus Auctor de veterum condiendi corpora Ægyptiorum more, l.c. refert, quemque in loculo quodam Ægyptiaco, cui Momia inerat, depictum se vidisse testatur. Vbi simul agit de laculis non modò ligneis, sed & ex Sindone pura factis ac Gummi illitis; qui ligneis fermè sunt durabiliores; de tenuibus item fasciis, quibus corpus involvebant, quæque M. ulnarum longitudinem superarent, compluribus nexibus mirum in modum in semet ipsos implicatis, & celantibus capita; ac de pluribus aliis notatus dignissimis rebus: imprimis, cum quodam modò quædam, Herodoti, suprà citatis verbis, convenient: *Dit lichaem was saer groot en breed, en lag in een kist van geveldig dik hout, die neu alle zyden saer vvel geslooren was. Dit hout, tgeen vvy bevonden van den sprechten Wilde-Vygeboom te vvezen, vwelcke men in Egypten Pharaos-vyge-boom noeme, vran gantsch niet verrot; vwant het heeft daer op ver na zoo licht geen nood af, als eenig ander hout. Boven op het selue, sag men 't aengezicht van den geen, die daer in lag, verheven wtgetheuen wren.* Men vind oack van deesse Kisten of Koffers van steen, met het aengezicht der geener, vwelke sy beschutten, daer verheven op afgebeeld, en langs heen Hieroglyfische figuren. Noch syn 'er van deesse Kisten, vwelke van verfcheidene docken, op malekander geklmd, gewaeckt, en also sterk

sterk zyn als die van bout. 'k Hab' er een van deze soort in myn kabinet, die van meer als vervaagd doeken, den een op den ander gehmd, gemaakte is, aen de vrelken men noch gansch geen vertrassing bespeuren kan. Deze kist is 'eenenmael bedekt met Afgoden en Hieroglyfische figuren, staende op een seer dun pleister, daer de bogenste dock mee bestreken is; doch 't vrrek is een vreugdige beschadigd, vermis de pleister hier en daar vat af is gevallen. Onder deze figuren is een parkje, na beneden toe, daar over de gedachte kist, van three daimen breed en een voet lang; vnaerim men uitgebeeld ziet de manier, op de vrelke de oude Egyptenaeren de ligbaamen balsenden. Int midden van dit parkje staet een lange tafel van gedaante als een leurr, op vrelkers rug het ligbaam, dat gebalsemd sel gevorden, uitgestrekt leyd, en daerby een man met een mes in de hand, met het vrelke by het zetje opond. Dezen man heeft een masker voor's aangezicht van sarsen als een Sparrersbek, buiken ryysel volgens de gevreesne bunnere Balsamiers, die zich van dodezige maskers dienden, om de hynade lucht, vrelke door de vertrassing in de dode ligbaamen veroorsaecht vord, niet in te trekken; gelijk de geneesmeesters noch tegenwoordig in Italien doen, die in Pest-tyden nimmermeer sonder sondanig een masker, in vrelkers lange nem eenig renck-wark gestopt vord, de zieken gaen bezigtigen. Men sou echter kunnen ryyselen, of dit masker nies het hoofd van

Osiris was, wrekkē d' Egyptonars met een spēd
verso boose verbeelden, gelyk Anubis met dat
van een Hond, de Nyl met dat van een leuven,
etc. Maer tot een gevrisser reecken dat het een
Balseming is, ziet men onder de gedagte tafels
vier kruiken of vaten sander ooren, die niet
andens kunnen vreezen, als de waren, daer die
woordzakelijkheden tot de balseming, zoo van bin-
nen als van buiten, in bewaard vriarden. Aen
deydē de syden van deeze tafel stet meer ook et-
telijckē personen, vrelkē in verscheydene postu-
ren staen, en zitten. Van binnen in deeze kist
is de gedaante van een gantsch naekie Dochter
met uugesprekke armen verbeeld. Maer ons
vleer tot myn eerste redenen te kommen. Na dat
wij niet groote byslagen deeze houten kist, daer
ik hier voor afgesproken heb, den stukken hout-
den gebroken, vonden wij een gebeit lichaam in,
't geen aldus gesleit was. 't Aenzichte was, ge-
tyk gemeenlyk alle de anderen syn, bedekt met
iess, als een helmet van doek, met plaeftē
overstrekken; op het vrelk in gout het erony van
dezen. Gebalfande uitgabedē stont. Doch als
wij deeze deecken daer wanafzaamen, vonden
wij daar niets af overig: want het aenficht ver-
gaat gemeenlyk tot stof; 't vrelk, gelaof ik,
zoekomt door dat het so vrel niet gebalfend kan
vorden, als d' andere deelen des lichaams. Niet
te min heb ik's hoofd van een Monie gantsch en
gaaf te Parys gebracht; maer dit hoofd is 'reue
mael niet vryndelen sou niet bevronden, dat men,

niet regenfacende dezelve[n], de gedaante der oogen, nem en mond kan sien. 't overige des ligchaams was in k eine seer net-gemaakte lindene vwindselen gebakert; waer deze vwindselen liepen met soo veel keeren en bekeeren, dat ik geloof dat ze meer als duyzend ellen konden uytmaaken: en in vvaarbeid sy syn so vroonderlyk door malkander gevlochten, dat men's tegenvoordig, gelyk my verscheydene vrouw-beelders verzekerd hebben, zoo niet na zonde kunnen maaken. Over de borst in de lengte liep een reep van rym drie wingeren breed, en vvel anderhalf voet lang, vvelike op son seer konstige wyze aan de andere vwindzelten vast was. Op de gedachte reep stonden verscheydene Hieroglyfische letters met gout geschreeven. Hec de Thevenot.

Aethiopum quod attinet condituram, & Etiologiae

illi cum Aegyptiis hoc habebant communem, quod exsiccantia adhibuerint remedia mortuis, sed dein eos jam arefactos Gypso inducebant, sicuti ritum illum videre est apud aliquoties citatum Herodos. in Thalia, hisce verbis: Επει τὸν νεκρὸν ιγνίασι, εἰπὲ δὴ πατέρες Αἴγυπτοι, ἀτελλωτικας, γυψάσθετες ἀπαντα αὐτὸν χραφῇ κοσμέοισι. ξερμιεῦτες τὸ εῖδόθε τοῦ στύρατον. Επειτὰ δὲ οἱ πεῖσταις στίλπησι οὐέλεις πεποιημένην κοίλην. Η δὲ σφι πολλὴ καὶ τειρυδες ὄρνασσαν. Εν μέσῃ δὲ τῆς στίλης ἐνωπὶρα φαίνεται ὁ νέκυς, ὡς τι ὁδ-

Li 2 μῆν

μὴν πόθεντον ἀχρέον παρεχόμενον, οὐτε
ἄλλο αἰκὲς πόθεν. Καὶ ἔχει τάῦτα Φανερὸν
όμοιῶς αὐτῷ τῷ νεκτρί. Ενιαυτὸν μὲν δὲ ἔχοισι
τὴν σύλληγον ἐν τοῖσι ὄχιοισι οἱ μάλιστε προ-
πτικοῦτες, παντῶν ἀπαρχόμενοι, καὶ θυσίας
οἱ προσάγοντες. Μετὰ δὲ τάῦτα ἐκκομίσ-
σαντες ἴσωσι τοὺς πόλευς. Hunc cada-
vera condiendi morem esse antiquissi-
mum constat, cui autem genti originem
debeat, ambigitur; meo quidem iudicio
forent Aegyptii, qui illum invenerunt:
eum primi sint, apud quos hunc ritum ex-
titisse legimus. Sic vel antiquissimo Pa-
triarcharum tempore, ita Israëlem condi-
tum fuisse, supra habuimus. Ab Aegyptiis
vero Hebræos hunc morem fuisse mutua-
tos, verisimile est, quod ex Gen. cap. L.
haud obscurè intelligitur; quamvis con-
diendi modus ipse, apud illos fuerit di-
versus, ut superius indicavi. Huc spectat,
quod testantur Sacra Literæ de funere Re-
gis Aſſæ, II. Paral. XVI. 14. quod nempe
ἴκοιμασαν αὐτὸν ἡγέτη τῆς χλίνης, καὶ ἀλησαν
ἀρωμάτων, καὶ γένη μύρων μυροπλήν. Verba
Sacri textus sunt: וַיְשִׁכְבֵּה בְּמֶלֶךְ בְּשְׂמִיכָה וּזְנִיכָה
אֲשֶׁר מִלְכָה בְּשְׂמִיכָה מִעֲשָׂה. מִרְקָחִים בְּמִרְקָחָת מִעֲשָׂה.
Ab Hebræis postea ad Christians videtur
transfuisse, quos etiam Arabicas olim mer-
ces

ces funeribus adhibuisse, auctor est *Tertullianus*, lib. de Resurrect. Carnis, cum inquit: *Proinde enim & corpora medicata condimentis sepulcrea mansoleis & monumentis sequestrantur.* Quod & hodie saepius in Imperatorum, Regum, ac Principum cadaveribus obtinet. Inter alios Gentiles etiam vel inde ab Iliaco tempore mos hic fuit frequentatus: De *Trojanis*, refert *Horatius*, lib. Epod. Od. XVII.

*Unxere matres Ilia addictum ferie
Alisibus aque canibus, Homicidam He-
torem.*

Sed de mortuis satis. Tempus jam est, ut pergamus ulterius ad res reliquas. Veterum Domos & Habitacula lustraturi. *Edium* postea unctas videbimus à Sponsa, *Edium* mariti domum ingressurā, à qua etiam re *Poste* dicta *Juno Vixia* videtur. *Donatus*, ad. ^{an. 80} a. Terent. Hec. Act. I. sc. II. *Cum puella* ^{Sponsa.} nubarent, maritorum postes ungebant, ibique lanam figebant. Et *Servius*, ad illud IV. *Eneid.*

*Velleribus niveis & festa fronde re-
vinculum:*

Moris, inquit, fuerat, ut nubentes puerile simus cum venissent ad limen maritū postes, antequam ingredierentur, propecc auspiciū castitatis ornarent lanceis vis-

sis : unde ait velleribus nivis : & oleo
ungerens. Quod oleum ex adipe suillo
vel lupino factum fuisse tradit *Isidorus*,
lib. IX. cap. ult. Et de suillo quoque con-
firmant hæc *Plinius* verba , lib. XXVIII.
c. IX. Proxima in communibus adipis-
tans est , sed maxime suilli , apud anti-
quos etiam religiosi . Certe nova nuptæ
intrantes etiamnum solemne habent pos-
tes coarctare. Videntur autem suillo
usæ , boni ominis caussa , ut eo denota-
rent , quam sibi optarent foecunditatem ,
ut tam foecundæ essent , quam sues , qui
denos pariunt. Lupino vero postes inun-
gebant , nequid veneficum aut pestilens
domum ingrederetur , vel ipsi obeset.
Quod clare innuit idem auctor , eopse cap.
Massurius , inquit , palmam lupino adipi-
dedisse antiquos , tradit. Ideo novas nu-
ptias illo perungere postes solitas , ne quid
mali medicamenti inferretur. Porro , oc-
currit in *Horat.* Epod. lib. od. V. locus ,
quo undorum meminat Cubilium , hisco-
verbis :

Indormit uncis omnium cubilibus
Oblivione pellicum.

Quæ verba ita explicavit *Porphyrio* : In-
dormit cubilibus uncis oblivione omnium
pellicum , & est sensus ! Cubilia uicta sunt
medicamentis quæ oblivionem inducerent
omnium pellicum , circumlita.

Sed

Sed addamus reliqua; conjecturam *Lucernae*
nonnulli faciunt, morem antiquitus ob-^{inde}
tinuisse, unde linteo emungendi, vel po-^{linneo}
tius extinguendi lucernas, in cujus vicin^{emung}
nos hodie ferreis utimur emundatoriis. Ex
Plaut. originem cepit opinio, cum in
Bacchid. act. III. sc. III. ait,

*It Magister quæst Lucerna unde expre-
sus linneo.*

Præterea sunt, quibus ex ejusdem *Plauti*
verbis, quæ habet in Auluk. act. III. sc. V,

An Mamlearit, aut Myrobasharit;

Calceamenta Muliebria, unguentis, odo-
ribus, & suffimentis imputa fuisse, placeat. *Calcea-*
Sed dum loquimur de mulierum calcea-^{menta}
mentis, haud adeo erit incongruum ob-^{mulie-}
servare, *αρδαλα* proprié ea fuisse, *Hes.* ^{αρ.}
ebio teste. Et inde *Lucianus* inquit, Om-
phalen Sandalo Herculē percussisse.
Elianu quoque, Var. Hist. I. I. c. XVII.
loquens de priscarum foeminarum luxu,
inter alia, sandalis illas pedes induisse scri-
bit: Επὶ μὲν χρό τῆς κεφαλῆς σεθούν
τίθεντο ὑψηλὴν. τὰς δὲ πόδας συντὸλοις
χαρεῖσθω. Unde Venus etiam *Bion*, in
Adonide Mortuo, dicitur per sylvas ivisse
αστεγαλῷ, καὶ αἰμασχοι πόδας.

Inter Mulieres, apud *Apulejum*, lib. *Plaut.*
XII. Metam. Pomparam Iidis prosequentes, ^{ungue-}
erant, qua ceteris unguentis, & genialiis con-
spersa.

balsamo gustatum exsuffo, conforgebant plateas.

Judicum tabellæ, maltha perlineban-
tur, id quad clare indicat Pollux, lib. VIII.

Malba. cap. IV, cum ait: *Malbam esse ceram,*
qua illinerensur judicum sabelle. Qui-
bus verbis etiam docet, quid Maltha tu-
tit. *Sane Hesychius, Ceramollis dicitur;*
μάλθα enim sive μάλθη, fuisse dicitur
ὑπὸ μειναντούσαν. Flebat autem è pi-
ce liquida & unguine, quod vocamus se-
rum vel axungiam, item è calore minutam
superadjecta: Sicuti id plenius descri-
bit Plinius, lib. XXXVI. cap. XXIV. adi-
etiam Palladium, lib. I. cap. XVII. Festus,
maltham ita describit: *Malba dicitur*
in Graecia pix cum cera mixta. Unde Glossa
verit. exponunt *τοιούχηρον.* Ceræ tamen
non meminit Platinus, sed alii, quos ad-
duxerunt.

*Libri eo- Libros etiam suos Cedrio perungebant
dito pert Veteres. Hinc ait Martialis, de suo libel-
lulo, lib. III. ep. II.*

Cedro nunc licet ambules perunctus.

Et Ovid. Trist. lib. I. el. I.

*Nec rutilus minio, nec cedro charta no-
tetur.*

Id fecere, ne à tineis & carie lacerentur;
quam rationem adsignat Plinius, lib. XVI.
cap. II. Ac, lib. XIII. c. XIII. ex sententiâ
Cassii

Cassii Heminae scribit, Libros Nume*z* ideo sineas non terigisse, quod cedras fuissent, Eandem Cedrio vim tribuit *Vitrinius*, lib. II. cap. IX., cum hæc scribit: *Idem Cedrus & Juniperus admodum habent virtutes & utilitates: sed quemadmodum ex expresso & pinu resina, sic ex cedro oleum, quod cedrium dicunt, nascitur, quo reliquæ res cum suis uictis, (ut etiam libri) à zince & carie non leduntur. Hæc Vitrinus.* Ne lo alia huic subjicere loca, cum ad alia trans tempus jubeat.

CAP. IV.

DE

VASIC VNGVENTARIIS.

Vnguilla. Onyx. Onyx marmor, Onyx Gemme. Alabastrum. Onyx cibylii genu. Choncha. Pyxides. Guttæ, vas unguentarium. Guttæ, vas vinarium. Εμ'χυτις. Αμπούλα. Ampulla. Αυτολίκυθοι. Ampulla verborum. Sesquipedalia verba.

PRæmissis hisce de varia Gentilium Vocatione, tempus suaderet, ut receptui cancerous; nigrifaret, ut de vel veromer

Ii 5

ad

Vasa Unguentorum nostrorum. De quibus pro exiguis temporis rationes, quedam seria. adhuc erunt dicenda, ut constet, quibus *Unguilla.* nam in vasculis unguenta haberent? *Unguilla.* *Solino,* vase est, ex quo inungebantur Omnia tamen præstantissimum fuit *Onyx;* eensus passim apud Scriptores fit mentio. Ita *Martialis,* lib. XI. ep. LI.

Proferunt Cofini nunc mithiscous onyx.
Et Proprius. l. II. X.

Cum abeatur Syriomunere plenus onyx. Item *Catullus,* de *Coma Berenices,* & alii &c. Videlur autem Latinis hoc nomen onyx commune Gemmæ & Marmori, quamquam primò de Marmore dicebatur, unde dein Gemmæ id nomen tributum. Clare id nobis, *Plinius,* *Trandamus,* suggeret, Lib. XXXVII. cap. VI. quo de variis gemmis tractat: *Exponenda est & onychis ipsius natura, propter nominis societatem: hoc in gemmam translit ex Lapi de Carmania.* Prossii tamen est sententia, Lapidem Carmaniae, potius à gentiā nomen cepisse. Duxit Onyx, juxta plurimos, appellationem à similitudine unguis humabili vel quod, ut unguis, sit corniei candoris; vel quia nihil sit in ipso rugosum vel asperum, sed omnia, ut in ungue, laetitia ac polita. Nam ὄνυξ, unguis. Et *Plinius,* capite: *Sudines dicit in genere effundorū unguis humani similitudinē.*

Readine. Plura de Onycha gemina; habet
ibidem Plinius; hodie vero & plurimis
cum Onycha marmore confunditur. Cum
veronabis ita Onycha vase sit sermo, mar-
mor intelligimus; ubicunque enim
Onyx pro ingenti vase ponitur, non da
gemma accipi potest, sed de lapide vel
marmore, de quo tractat Plinius. Lib. a
XXXVI. cap. VII. *Onychum*, inquit,
etiamnum in Arabia montibus, nec nu-
quam alibi nasci putavere nostri veteres.
Sudines in Germania, potoris primum
vasis inde factis, deinde pedibus lectorum,
fellisque. Vbi pro Germania, Carmaria
quidam restituunt. Initio quidem rarer,
fuit hic lapis, post vero in valescente luxu,
etiam in columnas & pavimenta transit.
De columnis, Plinius, paulo inferius sub-
jungit: *Cornelius Nepos tradit, fuisse ma-*
gnorum miraculo, cum P. Lentulus Spinther ex
eq. Ciborum magnitudinem cadorum often-
disset: post quinque annos deinde XXXII.
pedum laetudine columnas vidisse. De
pavimentis, testatur illud *Martialis*, lib.
XII. ep. L.

Calceusque tua sub pede lucet Onyx.
Atque & hinc satis constat, aliud fuisse
Onychem gemmam, qui tantum lapillus
est; aliud Onychem marmor, ex quo
columnas, totaque pavimenta, atque in-
gentia fierent pocula. Praterea Onyx
gem-

Alaba-
frates,
et Ala-
bastrum.

gemma, vocabatur *orbyxen*. At lapis contra
oruxitic, ~~id est~~ sive Alabastris, ut
idem sit, quod *Alabastrum*. Id confirmat
Plinius, lib. XXXVI. cap. VIII. de mar-
moroonychite ita loquens: *Hunc aliquam*
lapidem Alabastricem vocant, quem ca-
bant ad usum anguentaria, quoniam operi-
mè servare incorrumpe dicitur. Et Dio-
scoridis testimonium est: Αλαβαστίκη
ο καλγερό δινέ. Vid. etiam Hermolaum
Barbarum. Atque de his verbis Heratii
lib. IV. od. XII.

Nardi parvus Onyx elicet cadum,
phonet Acro, vocabulum Onyx, hic ponit
pro ampulla marmorea, proprièque sic
dici, marmoris genus, ex quo ad unguen-
ta odorata parva fierent vasa. Quæ erant
longitudine fastigiata in pleniorem orbem
desinentia; ut indicant, quæ de Elencho-
rūm figura (quos alabastris confert) re-
*fert *Plinius*, lib. IX. cap. XXXV. Sed mi-*
nime heic omittendam esse admonitio-
*nem censeo, quam dedit *Celeberrimus**

Vossius: *cavendum nimirum, putet, anti-*
quis id fuisse alabastrum, quod nos hodie
sic vocamus. Vulgo enim sic dicitur lapi-
dis genus, è quo tornò vasa fiunt, venis
subnigris per ea diffurrentibus, pellucido
livore, materique plant fragoli: quaeggis
species est, non species veteris alabastri:
qui, cùjusmodi fuerit, imprimis sciunt, que

Rome

*Romae veterum adiutoriorum rudera vide-
runt. Hæc Poffus. Meminit Alabastri va-
sis Martial. lib. XI. ep. IX.*

— — *Quod Cosmo redolens Alabastra.*
*Et Lucianus, in tractatu de Asino: Καὶ μέ-
ρον ἐκ τη̄ τιν̄ ἀλαβάστρης προχειρίτην τῷ μη-
ἀλεῖ φέταγ. Quin etiam inter Iudeos id
vasis genus fuit addiuturnam unguenti-
custodiam probatissimum; Hinc Lucas
Evangelista, cap. VII. 37. de muliere pec-
catrice scribit, ἐπτυγχάνει, δὲ τι ἀνάχαστα τὸ
τῆν ὀικίᾳ τῆς Φαρισαίου, κομίσσα αὐλάβα-
στρον μέρ. Sed præterea Conchylia quod-
dam etiam videtur genus fuisse, quod onyx
dicebatur: de quo Diſcorid. lib. II. ὅντες.
inquit, πῶμα ἵστι κογχυλία ὅμοιον τῷ τῆς
περφύρας, ἐνρισκόμενον ἐν τῇ Ινδᾷ, ἐν ταῖς
ναρδοφόροις λίμναις, διὸ καὶ ἀρωματίζει
τερομένων τῶν κογχυλίων τὰς νάρδους.
Sensus est: Onyx conchylia est operculum,
purpureo operculo simile, quod reperiuntur in
India in paludibus sis, que Nardum fe-
runt. Itaque & odores suauissimos afflat,
quoniam conchylia Nardo vescuntur. Ex
his igitur testis seu conchis fieri etiam po- *Concha.*
terant vas a ad unguentum servandum
aptissima, quæ servato nomine, *Concha*
appellabantur. Atque huc, credo, faci-
unt, quæ habet de conchis Horatius: lib.
II. od. VII.*

fundē

— — *fuside capacibus.
unguensa de conchis.*

Et Juvenalis, Sat. VI.

Cum bibitur concha.

*Vasa
plumbes
unguentaria* Præterea, apud *Martialem* legimus de *vasis* quibusdam *plumbeis*. lib. VI. ep. LV.

Fragras plumbea Nicerotiana.

Quæ alii referunt ad sagittas plumbeas, quibus cinnamomum ex Phoenicis alitis nido decussum tradit *Aristoteles*, lib. VI. de Nat. Animalium. c. XIII. Mihi vero & illud minimè ineptum videtur, hæc intelligi posse de unguentis à Nicerote unguentario confectis & in *vasis* plumbeis coctis; ut scribit *Plinius*, lib. XIII. cap. II.

Pyxides. Plurimum etiam passim apud autores *Pyxidum* fit mentio: quæ propriè dicuntur de vasculis è *buxo* factis. Dein vero per abusum, quia plerumque illis utebantur, factum, ut & alia etiam alterius materiae vascula, pyxides dicerentur. Quomodo *pyxidem auream* dixit *Petrontus*. Et apud alios, *argenteam* vel *corneam* *pyxidem* legere est. Atque hinc *Fabius*, lib. VIII. *Pyxides*, inquit, *cuiuscunque materia sunt*.

Verum age, festinemus ad *Balnea*. *Viginti*, debatur ibi *Guttus*, quod erat vasculum, è quo oleum guttatim distillabat. De ea

voce

vee sic vetus *Juvenalis Interpres*, Sat. III. *Gutus ab eo dicitur*, quia guerram missis, quos habent *Capsarii*. Lautiores autem & nobiliores, utebantur in balneis gutto, facto è cornu Rhinocerotis. Quod ostendit illud *Juvenalis*, Sat. VII.

— — — *Exitus hic est.*

*Tongili, magno cum Rhinocero-
se lavari*

Qui solet.

Pauperibus contrà, in usuerat guttus ex cornu taurino vel bubalino; quod colligere queas ex *Martiali*, qui in *Apoph. ep. L.* sub lemmate *Gutti cornes* id expressit;

*Gestavis modò fronte me juvencus
Verum Rhinocerota me purabis.*

Figuram talis cujusdam vasculi exhibebis puer cum hero suo balneum aditus, in Figura, pag. 483. No. II. quam mutuati sumus ex *Gvilletii de Chond tractatu de Balneis*, eamque oculis ibi subjiciendam duximus.

Alioquin etiam *Guttus* erat vas vintium, à quo (verba sunt A. Turnebi, lib. XXII. cap. XXX.) vinum fundebatur in *Simpulum*, quod pro *Cyatho* erat: è *Simpulo in Calicem*. Nam portionem *Cyathis*, ex iure *Simpulic metiebantur*. De hoc vintario *gutto*, sic *Varro*, lib. IV. de L. L. *Quo vinum dabans, ac nimis assim funderent, à Guttis*

Epichy-
sis.

Guttis, Guttum appellarunt: Et quod sume-
bant minutissim, a sumendo Simpulum no-
minavere. Vossius, in eâ versatur sententia
quod οὐχισι & guttus idem sint. Guttis
enim, inquit, dicitur quasi Chata. κύτη, &
χύω, hoc est, fundo, funditur enim. Quam-
vis longè aliter videatur sentire Turne-
bus, loco supra citato, cum inquit: Cate-
rūm epichyseos, quæ gutto postea successit,
meminist his verbis Athénæus: (quibus
anemam οὐχισι fuisse videmus) ἀπὸ στε-
τῷ τρίποδι φυσικῷ χαλκοῖς εἰσκείται κατάκαιν
ΧΘΟΣ καὶ σταφῖοις αργυροῦ δένεται τύλας
χεροῦν, ταχίναθε, οὐδὲ οὐχισις χαλκῆ
i. e. In Tripode frigidarium aneum pos-
sum erat, Cadus, Scaphium argenteum
ducentum capax heminarum, Cyathus. Epi-
chyssis autem aner. Sie in eo quoque dif-
ferre videntur, quod Cyathum & Simpu-
lum idem fuisse Vossius affirmet; Nam, in-
quit, ex Epichyss seu Gutto fundebant gut-
tisim in Cyathum seu Simpulum; Turne-
bus vero haec distinguat, verbis supra alle-
gatis, ubi dixit: Vinum fundebatur in
Simpulum, quod pro Cyatho erat. Et po-
stea: potionem cyathis & ante simpulis
metiebantur. In hoc tamen convenienter,
quod Guttus & Gutturium idem esse
uterque dixerit.

Guttur-
rium.

Postremo, inter vasla haec unguentaria
occur-

occurrit etiam Λίκνοθ^Q seu *Ampulla*.
 Nam in *Isidori glossis*, exponitur, Lecy-<sup>Lecythus
sv. Am-</sup>
 thus, *Ampulla olearia*. Erat hoc vas olea-^{pulla}
 trium, quod in balneis ad unctiones habue-
 runt, atque etiam Palæstritæ eo uteban-
 tur, quod indicat *Theocris scholastes*:
Λίκνοθον τὸ ἔχον τὸ ἔλαιον ω̄ ἔργωντο ἡ
ταῦς παλαίστραις. Operæ pretium duxi Le-
 cythi figuram hic (pag. 483. N. III.) exhibe-
 bere, quam ita conspici in veteribus lapi-
 dibus seu monumentis, indicavit Scaliger.
 In notis ad Petronium:

Quod si quis rationis alicujus pondere
 vellēt firmati, agē, audiat quam graphia-
 cè Ampullam descripsérat Apulejus, Flo-
 rid. lib. I. vel, juxta alios, initio libri II.
 cujus hæc verba adduco. *Qui magno in*
cæsi predicavit, fabricatam fibimeti am-
pullam quoque oleariam quam gestabat,
lenticulari forma, tereti ambitu, pressulæ
rotunditate. Divites, suos servos habe-
 bant, qui Lecythos in balnea portarenti.
 Vnde à Græcis, pauperes dicebantur αὐτο-
Λίκνοι, quod fibimeti pīs ampullam in
 balnea ferebant, tum servi Ampulligeros
 non haberent. Vide sis Turnebum, lib. IV.
 c. I. Ab hoc Ampullarum rumore & am-
 plitudine, translationis quoddam genus
 profectum est, ut verba *ampullista* ac *in-*
mentia ab Horatio, in libello de Arte Poë-
tica Ampulla dicantur, eum inquit:

Kk

Pro-

*Projicit ampullas & sesquipedalia
verba.*

Vbi per *sesquipedalia*, intellexisse creditur, verba magnitudine ampullas æquantia: per *ampullas* vero, orationis turgiditatem & grandiloquentiam. Et huc faciunt etiam illa, lib. I. ep. III.

*An Tragica deservit, & ampullatur
in arte.*

Quod autem *ampullatur* dixit, id fecit Græcorum æmulatione, qui ληκυθίζει dicebant, cum tumidam vellent describere orationem. Vnde & Lais, quia buccis erat tumentibus, πρὸς τὰς γυάλοις λήκυθον habere dicebatur. Et simili quoque ratione, Plinius, hæc Tulli verba, l. I. ep. IX. ad Atticum: Totum hunc locum, quem ego in Aristocratia varie in meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere, de flammâ, deferro (notti illas ληκύθους) valde graviter pertexuis accepit de oratione amœna: cum lib. I. Ep. II. quæ est ad Marcum, scribit: Non tamen omnino Marci nostri ληκύθους saginus, quoties paulum itinere decedere non intempestivis amœnitatisibus admonebamur. Nam orationis gravitati & magnificentiæ probe convenit ejusdem quoque amœnitatis ac elegantiæ.

Hæc sunt, A. Lector, quæ de Gentilium

lium Vnctionibus Vnguentisque hac vice
in medium afferre & volui, & potui. Judai-
cæ, quia peculiarem sibi tractationem po-
stulant, atque minus hujus loci sunt, for-
san alio tempore commodius locum inve-
nient. Itaque receptuī canens, nullus du-
bito, quin Tu, A. L. opellam hanc benevo-
lē sis accepturus. Interea certus es, hæc
mea conamita, si placuerint, prima fore;
si displicuerint, ultima. Quod si tamen
quis meliora edocet, me quoque ista do-
cere velit, inveniet nunquam me pertina-
citer & ad fastidium usque oppositum.
Interim quædam studio credas me præte-
riisse, memorem scilicet scopi, quem mihi
præfixeram: Fuit autem iste, non opus
scribere, sed dissertationem. Contentus
igitur hoc Catone, verba hæc Horatii
commendata habet:

*Vive, vale: si quid novisti rectius
istis*

*Candidus imperti: si non, his utere
mecum.*

Clarissimo Juveni

**REGNERO VERWEY
ANDREAS CHRISTIANVS
ESCHENBACH**

S. P. D.

Bennium fere est, Reinere Doctissime! cùm relata terra Batavâ, dulcissima Tua Patria, nostras huc oras adiisti, & imprimis Illustram hanc Academiam Jenensem, Musarum Thauram sedem elegisti: ex quo tempore, quanta si de quantaque religione Amicitia inter nos culta fuerit; nec ut Te doceam, nec ut multis verbis hic prædicem, opus est. Tute enim nosti, quanto ardore Te complexus fuerim, quam primum Te ita mecum Elegantiorum Musarum amorebus capi intellexisse; &, tantum abest, ut merivalem aut timueris aut affectum meum respueris, ut potius non solum vicissim amaveris amorem meum, sed quô arctius flammen nostra copularentur, idem etiam mecum contubernium quasieris; in quo, quanta animorum conjunctione, quanta mentis tranquillitate, quansoque ingenii ardore delicias nostras sectari sumus, vix verbis exprimere possum. Certe, quoties recordor optatissimi illius temporis, quo sepositis nonnunquam gravioribus studiis,

studiis, vel optimos auctores legendo, vel
 aliquid commentando, vel questiones pro-
 positas solvendo, vel Graecas litteras seru-
 tando, vel antiquos ritus priscasque hispo-
 rias investigando tempore non nunquam de-
 otium conjunctissimi se felicem; non pos-
 sum, quin eidem fortuna, qua Tibi me felici-
 cibus astris conjunxit, verè & ex animo
 successam; quod ex operatissimam Tuam
 conuersationem offendere mibi potius
 quam prestare voluerit. Vix enim arcti-
 sima hac animorum nostrorum conjunctio
 corroborari incipiebat; cum subito, casus,
 nefcio quis, dulcissimum nostrum conuber-
 sum disruptit. Timui profectò sum tem-
 poris, ne interrupta illa arctior nostra
 conuersatio, animorum quoque junctura
 aliquante laxaret, & ne affectum termi-
 nos, ex corporum distantia metireret. Sed
 facile illam mibi meum excusus Tua in
 amore constantia. Non solum enim magna
 animo divorzium illud tulisti, sed etiam
 quotidie mecum ad veteres nostros amores
 perreexisti, illorumque castissima fama me-
 cum adorasti. Quia, quo omnibus nunc
 Tuus ergo me affectus innovebas, cum jam
 isdem deliciis nostris, h. e. omnis elegan-
 tie studiis, avādīna suspendere labores;
 Eruditam, ac verē Tuam, de Gentium Vi-
 gionibus Dissertationem; meum quoque
 nomen eidem tabula inserere, illamque

Kk 3

mcc

meo sub Praesidio proponere desidero.
 Quamobrem utrique nostrum gratulor:
 Tibi, quod non solum Deus Q. M. tantum
 Te animi dona, pietatem, modestiam,
 doctrinam, omniumque virtutum genui-
 tum amorem contulerit; sed etiam, quod
 facultatem Tibi concesserit, veneranda
 Religionis nostra mysteriis, quaduce Sum-
 mo Viro. Magnifico Dom. D. Bajero, com-
 munivostro Patrono ac Preceptore, egre-
 gie hactenus familiaria Tibi reddidisti,
 et maniores quoque Musas, felicissimo nexus,
 conjugandi: Mihi, quod talen amicum
 natus sum, cuius portantum probitas, do-
 ctrina ac eruditio omnibus probatur, ve-
 sum etiam, qui sinceros amicos sincerè di-
 ligere novit. Age igitur, charissime Rei-
 vere: insiste porro hic, qua hactenus cal-
 casti, graviter vestigis, nunquamque à
 regia illavia, quam & Deus. & ad optimam
 queque facta Indoles Tua Tibi offendunt,
 defesse. Sic, quin Scopum tuum, ad quem
 unius curas & cogitationes Tuae haete-
 rius dinexisti, brevi affecturus sis, uti
 nullus dubito, ita; ut cundem Feliciter
 quoque attingas, ex animo voveo. Deni-
 que fia, ut cundem amicum, quem commu-
 nias studia, commune contubernium, com-
 munis fortuna Tuum reddidere, quemque
 brevi, idem, qui Te, Viales comitabuntur;
 imposterum quoque diligas. Vale! Scribe-
 bas Jenae, Prid. Eid. Nov. cl. Icc LXXXVII.

DE

DE
**IGNE AVGVSTIS,
 PRÆLATO,**
Dissertatio VIII.

Habita Altdorffii, Ao. clc Icc xci,

Respondente

**GEORGIO. CHRISTOPH. SCHVLT.
 HEIS, Noribergensi.**

Consilium mihi est, in præfenti Disser-
 tatione inquirere in rem, paucis
 recentioribus Scriptoribus memo-
 ratam, paucissimis Antiquis tactam, ne-
 minai, quod sciam, adhuc accuratius tra-
 statam aut penitus erutam; & ob id, in-
 dustriâ nostrâ haud indigoam à nobis ju-
 dicatam; **IGNEM AVGVSTIS PRÆ-
 LATVM;** Cujus splendor aliquot Viro-
 rum Doctorum oculos ad se attraxit qui-
 dem; nemo tamen Illorum penitus eum
 intueri, & qualisnam demum fuerit, lu-
 culenter edocere dignatus est.

Hk 4

S. 2. Ep.

*Ignis in-
ter Insi-
gnia Au-
gustalis
Princi-
pium.*

§. 2. Inter Insignia Augustalis Princi-
patūs, qualia olim erant *Excubia, Arma,*
Lictores: pōst accesserunt, *Fasces laurca-*
ti, Diadema, Purpura &c. IGNEM quo-
que emicuisse, hodiē fortassis penitus igno-
raremus, nisi istius moris pauca quādām
vestigia nobis reliquisset terissimus Scri-
ptor, *Herodianus*. Is Sex minimum locis
hujus Ritiūs mentionem facit. Primus oc-
currit, Lib. I. cap. 8. ubi de *Eucilla*, Com-
modi Imperatoris sorore, L. Veri viduā,
scribit Auctor: Οὐδὲν ἦπερ μέν τοι καὶ οὐ
κόμιδος ἐφύλαττε τὰς πυμάς την αἰδελφῆν
καὶ γαρ ἔπει τῷ βασιλεῖς Θρόνῳ καθῆσον
τοῖς θεάτροις, καὶ τὸ πῦρ προειπεν
ἀντίς. Quae verba *Amelius Politianus*
hunc in modum vertit: *Nihilo tamen se-*
cias pristinum illi honorem Commodus re-
liquit usurpandum: nam et sellā impe-
ratioriā sessitare in theatro; et IGNEM
de more praeferti pasciebatur. Secundus
locus, exstat eodem libro, cap. 16. de *Mart-*
iciā, Commodi concubinā, οὐ εἶχε τῶν
ταλλακίδων τιμωτήτην, οὐ κόδεν ή αἴπερχε
γαμετῆς γυναικεῖς, αἷλα πάστα ὑπέρχεν,
ὅτα σεβασθή, τῶν τέ πυρός. i. e. Cui pluri-
mū deferebat, ac propè uxoris eam loco
habebat, sic, ut prater IGNEM, omnes
honores, velut Augusta, tribuerentur,
Tertius habetur, Lib. II. c. 3. ubi *Perti-*
naax.

mox, à populo & milite in Imperatorem
 invitus penè electus, ἡμίσας καταλαβε-
 της, κατέλθει ὅπῃ τὸ σωέδρον τῆς βασιλίσσης
 ἢτε τὸ αὐτὸν ἱάσας ἐαυτῷ φροπομπεύσῃ,
 ἢτε τι ἄλλο τῶν βασιλικῶν αὐτούλων εἰς
 Ἑλλασθῆναι, περὶ οὐ μαθεῖν τὴν γνώμην
 σῆς συγχλήτων βασιλῆς. i. e. postquam dilu-
 xit, in Curiam se contulit, neque IGNEM
 sibi preferri, neque illa Principatus in-
 signia passus attolli, donec Senatus sen-
 tientiam sciret. In Quarto loco, quā
 occurrit eod. Lib. c. 8. dicitur Nager, post-
 quam exercitus eum & plebs Imperato-
 rem salutassent. & Imperatoria Purpurę,
 reliquoque auctico apparatu ornassent,
 καὶ φροπομπεύονται τῷ πυρὸς πραecedēntē
 etiam IGNI, primum in Antiochia tem-
 pla, mox ad aedes suas deductus fuisse.
 Quintus locus, Lib. VII. cap. 1. de Quar-
 tino, tumultuario Imperatore, narrat
 Ὄτι αὐτὸν φρόντιζε παῖς πομπέυοντα,
 (Sylburgius, recte, meo quidem iudicio,
 φροπομπέυοντα) ὀλεθρίοις τιμᾶς ἐκσυν-
 εγεν. Ὅπῃ τε τὴν δέκανην ἥγον, οὐτὶ βαλόμεγον.
 Quod cum purpurā praetatoque IGNI, fra-
 nzelis scilicet honoribus condicorācum, ni-
 bilqueminius operantem, ad imperium pre-
 tulerunt. Sextus & ultimus locus, con-
 tinetur Eod. Libr. c. 6. ubi Herodianus
 scribit de Gordiano, quodd illi, cum jam

Kk 5 Imper.

Imperator esset salutatus, & Carthaginem solemnis pompa ingredieretur, subsecuta fuerit principalis pompa omnis, militesque quicunque aderant, juvenesque urbani procerâ staturâ, ad eorum similitudinem, qui Romæ Imperatorem continebantur: Αἱ τε ράβδοι ἐδαφησθέντες ὅπερ
ἐστὶ σύμβολον εἰς τὸ Διαγνῶνα τὰς βασιλίκας δόπο τῶν ἴδιωτικῶν, τὸ δὲ αὐτῷ προστίθυμπνευστήρ, τὸς ὄψιν καὶ τύχην περιέχεις ὀλίγονα
ώστε ἐν εἰκόνι, τῆς Ρώμης τιμὴς Καρχηδόνιων πόλιν. i. c. *Virga item laureata præferebantur, quo insignis principes à prævaricatis dignoscuntur.* Prætereaque *IGNIS* de more præferebatur: ut speciem fortunamque exiguum sanè ad tempus, Roma Civitatis Carthago reprezentaret.

§. 3. Nullam jam litem movebo D. *F. Balzac*, (quod facit *Colombeius*, cap. 8. *Capit. Literar.*) quodd in Epistola quadam ad *Capellanum*. Duobus tantum in locis Herodianum hujus ritus mentionem facere scripsit, his verbis: *Le feu, qu'on portoit devant les Empereurs Romains pour marque de Souveraineté, ne se trouve qu'en deux lieux dans l' Histoire de Herodian;* nec etiam ipsi *Colombeius*, (quod facit C. Anton. *Borremansius*, *Variar. Lection. cap. V.*) eò, quodd c. l. *Quinque tantum locis Herodianum de hac*

hæc ignis prælatione agere dicat: modò
 omnes mecum videant & confiteantur,
 peculiarem ab Herodiano Ritum tangi, &
 inter primaria & præcipua Majestatis ac
 Principatus insignia IGNIS prælationem
 olim haud infimum locum occupasse. Vi-
 dit & agnovit hoc Joh. Pierius Valeria-
 nus, in suis Hieroglyphicis, sive de Sacris
 Egyptiorum aliarumque Gentium Lite-
 ris, commentariis. Lib. XLVI. p. m. 491.
 Vbi, sub titulo, INSIGNE AVGVSTA LE:
*Obtinebat sanè primas IGNIS inter insi-
 gnia augustalia: & laudatus Balzaci-
 us, qui, dum eum pour marque de Souverai-
 neté, adhibitum fuisse dicit, haud sanè
 infimum locum illi assignare videtur,*
 Quibus jungatur Elias Schedius, de Dii
 Germanis, cap XXVIII. Romani Cesares,
 inquiens, eò superbia processerant, ut sa-
 crum ignem, qui similiter Regibus Persa-
 cum mos erat, velut in imaginem imperi
 fabi præferri sinerent, eoque præcipuo
 insigni uterentur. Cujuſ postremi loci
 indicinam debeo, Incomparabili, dum vi-
 veret, Viro, R. Dn. Johanni Sauberto,
 amico meo, quamdiu vita mihi suppetet,
 etiam post fata venerando & amando,
 qui in Epistola quadam, (quas aliquot
 apud me habeo, easque cùm propter ce-
 leberrimam summi Viri famam, singula-
 rem planè styli curvotylæ, cùm vel maxi-
 me

mē benevolentiae & amoris , quod me semper prosequutus est , memoriam , intercessiūlā mea religiosè asservo) amicissimè , ut solebat , ad me , de iisdem Herodiani locis perscripta , cùm mihi indicavit . Confirmant verò id , Locus Secundus Herodiani , Lib. I. c. 16. ubi *Commodus* , cùm omnes honores *Marcia* , Concubinæ , velut Augustæ , tribuisset ; à solo IGNE abstinuit , tanquam primaria & maxima omnium Majestatis nota . Itemque Tertius , Lib. II. c. 3. in quo IGNIS inter præcipua principatū insignia , primo loco & nominatim , cæteris non nominatis , refertur . Adde , quod statim post collatam Imperatoriam dignitatem , inter alium aulicum apparatus , IGNIS etiam emicuerit , novisq; Imperatoribus prælatus fuerit , tanquam maxime conspicua Majestatis nota & luculentō *Nigrī* exemplo apud Herodian. Lib. II. c. 8. qui , quamprimum à plebe & exercitu Imperator effet salutatus , purpurâque & reliquo appuratu aulico ornatus , prælucente IGNE , primum in Antiochiae templo , mox ad ædes suas ductus fuit . *Quartinus* verò , Lib. VII. c. 1. etiam invitus & retractans , vi ad Imperium pertractus , IGNEM & purporam simul admittere coactus fuit .

S. 4. His ita stabilitis , quibusnam Personas prælatus Ignis , & quando , quibusve

occas.

occasionebus, fuerit, in quæstionem ve-
nit. Et primò quidem, ipsis *Imperatoribus* Ignis Im-
Augustus prælatum fuisse, nullum est du- *peratoribus*
bium; nec dubitare sinunt loca Herodia- *bus Au-*
ni haec tenus adducta. Nec tamen solis *gustis* *prælatum*
Imperatoribus Augustis tributus hic ho-
nor, verùm etiam *Vxoribus* eorum ac *Vxori-tem,*
dus: exemplo *Lucilla*, M. Antonini Phi- *Vxoribus*
losophi filiæ, Commodique maximæ na- *bus ro-*
tu sororis, quam Pater L. Vero Impera- *ratus &*
tori in matrimonium dederat: cui post *Vidua.*
Lucii etiam fata, cùm reliqua principatus
insignia, tūm etiam IGNIS manūsit, teste
Herodian. Lib. I. c. 8. Ex quo simul loco
apparet, *Sororibus* etiam Augustorum *item, So-*
non omnino denegatam fuisse hanc maje- *roribus*
statis notam; Eidem enim *Lucilla*, Pomi- *Augusto-*
pejano postmodum desponsatæ, *etiam*
τῆλον μέν ται καὶ ὁ Κόμμωδος ἐρύλαπε τὰς
τιμὰς τῇ ἀδελφῇ, καὶ γαρ ἐπὶ τῷ βασι-
λεῖς Θρόνῳ καθῆσον ἐν τοῖς Θεάτροις, καὶ τὸ
καῦρον αρρεπόμπινον ἀντῆς. h. c. Nibilo
tamen secundus pristinum illi honorem Com-
modus reliquit usurpandum: nam & scilicet
Imperatoriæ sessare in theatro, & ignem
de more preferri patiebatur. Vbi tamen
simil observo, non diutiùs hunc hono-
rem *Viduis* ac *Sororibus* Augustorum con-
tinuatum fuisse, quām nova Augusti Con-
junx illas eo privaret: Postquam enim
Commodus Crispinam *Vxorem* duxit, *La-*
cilla

cilla principis uxori loco cedere coacta
fuit: quod iniquo animo illa ferens, no-
væque Augustæ honorem in suam contu-
mediam vertens, in fratribus Commōdi ca-
put, cum perdītis hominibus aliis, nefariè
Item Fi-
Lit Augu-
storum.
*conjuravit. Sed & *Filiis* Augustorum*
hanc dignitatis prærogativam concessam
fuisse, probat M. Antonini Philosophi ex-
emplum, qui ab Hadriano in familiam re-
ceptus, à M. verò Antonino Pio adopta-
tus fuit. De cuius singulari planè modera-
*tione, *Dio Coccejanus*, fol. 722. edition.*
Henr. Valesii refert; quod, quoties sine
patre in publicum prodiret, pænulas fusci
coloris induerit, neque ignem, principibus
præferri solitum, usurpaverit. οὐ τῷ φωνῇ
τῷ προνύμεῳ ἐκ τοῦ ὀτε καθ' εἰσιτοῦ ἔχει-
σαν. Verba sunt Auctoris. Nec desunt
ex Doctissimis etiam Viris, qui eundem
honorem, jam antiquis temporibus, Ma-
*gistratibus Romanis variis v.g. *Consul-**
**bus, Praetoribus. &c.* aut tributum aut usur-*
patum fuisse contendant: quorum tamen
sententiam inferius accuratius inspicie-
mus.

Postquam, quibus Personis prælatus
IGNIS fuerit, perspeximus; Nunc,
Quando
& Qua
occasione
præla-
quando, & quā occasione id factum fu-
rit, inquiremus. Sunt, qui hunc ritum
ad Extortantūm restringunt, & memora-
tis Personis, non nisi ad thisatum proce-
den-

dentibus, IGNEM præluxisse contendunt, seducti fortassis *Cresconis Corippi* loco, paulo post examinando, ubi de Justino Imper. in Theatrum veniente, canit Poëta:

— — — *Pranuncius ante
Signa dedit Cursor posita de more la-
cerna.*

Neglectis interim, aut obiter tantum adspectis Herodiani locis. Ego verò ostendam, ubivis & quotiescumque in publicum exierint Personæ Augustales, IGNEM prælatum fuisse. Et primò quidem, luculententer id demonstrat paullo ante adductus *Dionis* locus, ubi in *Antonino*, tanquam singulare moderationis exemplum laudatur, qnōd in publicum (non tantūm ad Ludum, vel Theatrum) prodiens, non, ut cæteri Principes, ignem sibi præferri passus fuerit. sed ab hac pompa sollicitè abstinuerit: Præterea, clarè id colligitur ex *Herodiani* Lib. II. c. 8. ubi *Niger*, ab exercitu Imperator consalutatus, continuè amictus purpurâ, reliquoque exornatus aulico apparatu, καὶ ἀργοπουπιύοντα τὸ πυρὸς, præcedente etiam IGNE, in *Antiochie* primū templa, mox ad suas adas deductus fuit. Cui jungatur locus, Lib. VII. c. 1. ubi *Gordiano*, novo Imperatori, *Carthaginem magnâ Pompa ingrediente*, præter alia principatus novæque dignitatis

tis insignia, rō nō p̄p̄t̄b̄ut̄w̄. Sed & *Pertinaci*, recens in Imperatorem electo, & ad *Cariam Romanam*, Senatus sententiam scitatum eunti, ignis prælatus fuisset, nisi id sedulò prohibuisset. Lib. II. *Herodian.* c. 3. *Quod non facere tentassent milites*, nisi id moris fuisset. Ex quibus simul Locis omnibus haud obscure colligi potest: præcipuum IGNIS Usus fuisse *in magnis pompis & solemnibus Augustorum egressionibus*, non tantum ad *Theatrum & Spectacula processibus*. Sed, ut illigraviter mihi errare videntur, qui tantum ad *Theatrum hanc pompam referunt*; ita non magis excusandos tenet illos, qui locum *Suetonii*, de *Triumpho Iulii Cæsar*is, cap. 37. itemque *Trebellii Pollio*ni, de *Gallieno Majore*, cap. 8. ad hunc Ritum trahunt. *Suetonii*, de *Iulii triumpho Gallico*, verba hæc sunt: *Velabrum prætervehens, panè turra excessus est, axe diffracto: adscenditque Capitolium ad lumina, quadraginta elephantis dextrâ atque sinistrâ lymphuchos gestantibus:* Hæc verba ad nostrum Ritum pertinere, & ex eo explicari debere, Vir quidam singularis eruditio[n]is & doctrinæ asserit: Verum ignoscat mihi tanti Viri Autoritas, si hæc in loco alia quævis cogitasse Suetonium ostendero, quam de **IGNE** hoc nostro, Principatus insigni: Nam, ut tacem

taceam nunc, quod postea ostendendum erit, primorum Augustorum, ne dum J. Cæsaris temporibus, nondum hunc Ritum in usu fuisse; certè nullibi alijs invenietur, Imperatori elephantem Ignem præculisse, multò minus tot luminaria, etiam in maximis pompis prælata fuisse: neque etiam Tranquillus hoc, tanquam singulare triumphalis splendoris exemplum tecen-suisset, si in aliis quoque triumphis saltem, ne dum in omni solemni Imperatorum egressu, (quod tamē usitatum fuisse, antea demonstravimus) ignis præluxisset. Commodissimè igitur hunc Suetonii locum cum magno *Casanbono* explicabimus per illum Ritum, quo antiqui, quoties sive privatim, sive publicè lœti aliquid contigisset, luminibus accensis appensisque, gaudium testati fuerunt: unde etiam λυχνοκαίας tam frequens apud Antiquos mentio. Ex quo etiam Ritū (nequaquam verò ex nostro Igne, Augustis prælato) explicatē æneum Nummum Hætaclii Cæsarī, quem se vidisse testatur *Levius Torrens*, Lib. I. ad Satyr. V. Horatii, cujusque alibi, ab aliis, sepe mentio fit; qui tamen, quantum recordor, plerique eum pro genuino non agnoscunt; in quo quartuor Lampades à bigarum, quibus vobebatut Imperator, fastigiō propenderent. Quod verò J. Cæsar in hoc Gallis Ttriumpho

umpho luminaribus & elephantis usus fuerit; neque hoc novum erat: cum etiam ante eum alii hac pompa usi fuerint. Sic *Duilius*, post navalem victoriam primum reportatam, non contentus unius diei triumpho, per vitam omnem, ubi a cena rediret, prælucere funalia & præcineresibi tibias jussit. vid. *Florus*, Lib.II. c. II. & *Cornificius*, ob rem benè gestam bello Siculo, quoties domi non coenaret, elephantō vehens, domum redire solitus fuit. *Quin*, si *Dionem* audire velimus, minus mirum id in J. Cæsare videbitur; nam ibi Cæsar, non ad Capitolium pergens, sed a triumphali cena de Capitolio domum proficiscens, hac pompa usus fuit. Verba *Dionis* haec sunt: τῇ τε λευτάᾳ, ἐπειδὴ ἐκ τῆς δεῖπνης ἐγένοντο, ἐς τὸν ἑαυτῷ ἀγορὰν ἐσῆλθε, βλαύταις ταῦτα δεμένος, καὶ ἀνθεστησαντοῖς ἐσφαγμένος, καὶ ἐκεῖθεν δικαστες παντὸς μὲν ὡς εἰπεῖν τῇ σύμβολῳ πρόστεμπτον τὸν αὐτὸν φολλῶν δὲ ἐλεύθερων λαμπάδας. Φερότας, ἐξιλασθη. *Quid* igitur mirum, si lampades & elephantes Cæsar, a Triumphali cena domum revertens, adhibuerit; cum ante eum *Duilius* & *Cornificius*, a privatis evenis redeuntes, iisdem usi fuerint? De *Tribellis* verò loco, in quo de Gallieno Majore refert, *Servius* cum præceptu*m*

¶ multieribus cum cereis facibus & Lani-
padibus precedensibus Capitolium petuisse;
non est, ut multa verba perdimus; quilibet enim videt, hanc singularem gaudii &
sacritarum significationem, nihil commune
habere cum Igne alias Augustis præferri
solito, ut qui non per Servos, multo minus
per Mulieres præferri consueverat.

§. 6. Quālisnam demum IGNIS hic ^{Quæstus}
fuerit, nunc inquirendum restat. Sed & ^{Ignis}
circa hanc Quæstionem tot ferè diversas
Doctorum sententias invenias, quot eo-
rum hujus titūs mentionem in scriptis suis
haec tenus fecerunt. Nōs singulas ordine
examinabimus. Dōctissimus Turnebus,
Advers. Lib. I. c. 29. Dōctum Horatii,
Lib. I. Satyrā V. v. 3. in quo Aufidum
Prætorem Fundantum, falso tideret, expli-
teans; dum Præmbatillam ad nostrum R. i. Non Præ-
tum traxit, haud obscurè IGNEM hanc, ^{na batilla}
Vasculam ferream condicibus premis re-
plodum; (id enim est Præmbatillus, sive
varillus, vid. Plinius lib. 33. cap. 8.) siue
arbitratur. Sed non pigrabor Verba Au-
gotorum adseribere, ut ed clarior res fiat.
Horatius itaque, l. c. de Aufidio:
Fundos Aufidio Ense Prætore libenter
Linguisque, insani tidentes premis
scriba.

Prætextam, & latum clivum, Præ-
negat illum.

Ad hæc verba Turnebus: *Hic venustè, inquit, Aufidium ridet: qui, cum Fundis, in oppido exiguo praturam gereret, insana arrogantiâ, & animis elatis fastigj insolenti & inaudito erat, & insignibus Magistratâs Consules Romanos superabat: Cùm tamen Roma tantum Scriba esset: qui ordo vilis & vulgaris erat, patebatq; hominibus Libertinus, ut in eodem sermonne:*

— — — *Scriba quod esset.* •

Deterius nihil domina ius esse.

*Itaque praetextam & latum clavam, ut
Prator aut Consul Romanus gerebat, aqua-
re studens amplitudinem & dignitatem
fastigii Romani. Ignis autem ei prefe-
rebatur, (id enim est, quod scribit, Pyru-
næq; batillum) quod supra humanam pro-
pè conditionem erat, & divinum reli-
giósimumque babebatur; sic Imperatoribus
Romanis & eorum Vicoribus, ignis pre-
ferrì solebat. &c. Huic sententiae acce-
dunt quoque duo doctissimi Horatii In-
terpretes, Dibnyssus Lambinus & Laurinus
Torrentius; quorum Ille, in Commenta-
riis ad l.c. postquam hæc verba de iure
pratorum municipalium explicitisset; quod
licitum illis erat, prunas è balneis publi-
cis sumere; addit deinde: *Vel refer hoc
ad morem ignis Magistratibus & Impera-
toribus preferendis, quod magis probo. Hic
verò,**

verò, ad eundem locum Horati: *Nescio
tamen, an aliquid occultius significet Ho-
ratus, ut, quemadmodum olim Regibus
apud Barbaros, Persas præsertim, ut tra-
dit Xenophon, & tandem etiam Impera-
toribus apud Romanos, auctore Herodias-
te, si hunc illi Aufidio, Fundis, tanguam
Imperi signum ignis prælatus sit. Quibus
addo terribilissima ante laudati B. Sauberti
verba, ex supra memorata Epistola, V.
Eidum Quintil. anni 1687. Altdorffio
Jonam ad me perscripta: De Herodiani
utroque abs se adducto loco, res expedi-
tissima est. Imperatoribus Romanis, co-
rumque Vxoribus, imo & iuxerum soror-
ibus, Ignis præferre solebat, ut vulgo cre-
derentur sacri, humanaque conditione
superiores: quo honorie genus incestuo-
sus ac incommodissimus iste Commodus
magistravit Eucillam, sororem, nec non
Marciam, Concubinam, cuius, ut & Leti-
uctoritate, postea, XIX. Imperii anno
strangulatus fuit. Tandem dignitatem no-
ram adscivisse sibi Prætores & Consules
in ipsa Urbe, ad eum persuasus, ut vix
implius dubitem. Ponderensur illa, qui-
bus falso insecatetur Aufidium, vesana ar-
rogantia hominem, Fundisque in oppido
exiguo Prætorculum, Horatius, Lib. I. Serm.
sat. V. Fundos, Aufidio Lusco Prætore. &c,
Nimirum incepit homuncio, nuper scriba.*

Roma, insignia Pratorum Urbis gestare
non erubuit; inter quae haec minima, p̄r-
texta, latus clavus. (de quibus Steph.
Vinandius Plobius aliisque) ac Ignis. qui
preferebatur, basilius. Verum & h̄c ve-
niā peto ab æquo Lectore, si hac in par-
te diffētire me à tantis Viris ingenuis
faceat. Tamdiu enim Horatium de na-
tūro Ritu loqui, credere non possum,
quamdiu mihi nullus, præter hunc, lo-
cus Antiqui Scriptoris ostenditur, ex
quo clare constet, Romæ, aut in Italia,
ante aut circa Augusti tempora, vel ipso
Augusto, vel Dictatoribus aut Impera-
toribus, neditum Prætoribus Ignem, tan-
quam Majestatis aut Magistratus signum,
prætarum suffit. Ipse sanè Phœbus Eru-
ditorum F. Lippus, ceteroquin in Literis
ο πάντα φόρων και πάντα επανίσσων, ad
Lib I. Annal. Taciti, fatetur & miratur,
ne unicum quidem hujus Ritus vestigium
se invenire potuisse, ex quo constaret,
ante Antoninorum tempora, IGNEM,
tanquam Principiatus & Majestatis signum
usurpatum sume. Accedit, quod & Lam-
blini & Torrechii admodum hæsitantes,
& alter quidem manifesto dubitans, &,
quod ego credo, permoti ambo potius
Doctissimi Turkebi auctoritate, in hanc
sententiam concedant. Et Lambini qui-
dem prior Interpretatio, uti simplicior est,
ita

ita fortassis verior esse possit. *Torren-*
sins vero manifestò sibi contradicit; præ-
supponit enim, ignem illum Imperatori-
bus prælatum, fuisse *Lampadem*, his ver-
bis: *Imperatoribus prælatus ignis, Lam-*
pades erant. Atqui. Lampades oleo,
aut alio quodam liquido nutriuntur; quis
vero usus prunarum in lampadibus & li-
quidis? Accedit, quod ipse *batillum*, sive
vaseillum, ex antiquo Interpretè, vas esse
parvum doceat, in quo pro felici amico-
rum adventu, super prunas incenderentur
odores, & sacra fierent Jovi Hospitali.
Quid autem *Pruna* huic *batillo*, in quo
Aufidius sacrum facere solebat pro Hospi-
tibus, cum hoc nostro Igne, Imperatori-
bus Augustis prælato? B. vero *Sauberti*
assensum quod attinet; non mihi hanc
sententiam pro oraculo obtrusit, sed ipse
ulterius hac de re cogitatrum se promi-
sit, his verbis: *Hanc vero questionem, ex-*
tempore inter tot occupationes expendere
non licet, fortè propediem per has ferias
caniculares insinuebit otium. amplius de
ea cogitandi. Et fecisset sancte, vel in mei-
gratiam, nisi concatenati gravissimi habbo-
res, à talibus eum avocassent, adversaque
valetudo, & subsecuta denique fatalis
hora, eum mihi, & omnibus, quibus tam
esse beatis contigit, ut in amicitiam ejus
reciperentur, (recipiebat autem facile

L 1 4 omnes

omnes bonos & doctrinam amantes) eri-
puissent ; tanto sanè acerbiore luctu do-
loreque nobis relicto , quanto rariorem
spem sinceræ fidei solidæque doctrinæ ho-
dierna nobis tempora promittere possunt.

§. 7. *Jab. Pierius Valerianus* , Lib.
XLVI. Hieroglyph. *Jul. Cesar Bulemgerus*,
Lib. II. de Imperatore , cap. 30. *Thomas
Dempsterus* , Lib. V. Antiquitat. Roman.
cap. 31. Paralip. hunc IGNEM Augustis

Non Lu- prælatum , *Lucernam* fuisse afferunt ;
curia. hancque suam sententiam probant ex su-
pra jam adducto *Carippi* loco, qui occur-
rit in ejus Poëmate , de Laudibus Justini
Augusti Minoris , & quidem lib. II. vers.
294.295. seqq. ex Edit. Nicol. Rittershusii.
Vbi Justinum , in Circum aut Theatrum
post Coronationem venientem , introdu-
cit Poëta , comitante & deducente eum
Senatu & Proceribus. Verba Poëta hæc
funt :

*Proximus in magni surgit fastigia circi,
Cerneret ut latos populos , plenemque
moneret*

*Eloquii piecato fui. Tunc ordine longo
Incedunt summi Proceres , fulgensque
Senatus.*

*Ipsæ inter primos vultu præclarus bo-
norum,*

*Teatris im obsequium gaudens, Marce-
lus obibat:*

Diffe-

*Dispositorque novus sacra Baduariu[m]
aula.*

*Successor saceri, factus mox cura pa-
tri est.*

Paucis deinde interjectis, quæ huc non
faciunt:

*Iamq[ue] operis novus atra dies, pra-
nuncius ante*

*Signa dedit cursor, positâ de more
Lucernâ.*

Hæc postrema verba, adducti Scriptores
ad hunc IGNEM Augustis prælatum tra-
hunt, quod etiam facit C. Barthius, Ad-
vers. Lib. XI. cap. XVIII. fol. 544. simulq[ue]
vetat novum & aliud, ab hoc, morem in
his verbis quæri oportere. Ego vero mihi
temperare non possum, quo minus alium
Ritum hæc quæram, neque ab hoc mo
absterrere potuerunt hactenus doctissimi
viri. Consideret quæso quis & perpendat
singula Corippi verba, vel magnâ spon-
sione excidam, nisi aliud quid velle aucto-
rem intelliget. Quorsum enim quæso hæc
verba & quid ad hunc Ritum: *Iamq[ue] ope-
ris novus atra dies?* quæ proximè præce-
dunt, & cum quibus immediate cohærent
illa: *Prenunciatus ante &c?* Deinde illa
verba: *Prenunciatus Cursor ante signa de-
dit,* nonne notabile & satis longum tem-
poris spacium innuunt, qua Cursor iste
Imperatorem in Theatrum venientem

prævortexet? atque, Igatis Imperatoribus
præferri solitus, immediate illos cum re-
liquis Majestatis insignibus præcedebat.
Cursor autem hic, quid in solemnī haç
pompa & gravi, ut ita dicam, processione?
Num fortè pro *Lampadario* positus? absit
sanè hoc à doctissimo Poëta, ut tam splen-
didum *Lampadarii* munus, cum vili *Cur-
soris* officio permutaret. Si igitur in tan-
tis tenebris conjecturæ relictus est locus
nullus, arbitrarer potius, (quod tamen sine
auctore affirmo) in aulâ Constantinopo-
litana moris fuisse, ut, si quando Impera-
tor in Theatrum vel Circum venire de-
crevisset, *Cursor* quidam, notabili ante
adventum Principis spacio, Lucernam
juxta Imperatoris sedile (quod, an *Sug-
gestus* fuerit, uti Romæ in Amphithea-
tris, definire non audeo) deposuerit, eoq;
ipso populum monuerit, Imperatorem
ipsum ibi certâ comparitum. Quod
& hodienum plerumque fieri solet in The-
atris & Spectaculis, ut, si quando vel Ma-
gistratus, vel personas dignitate præcel-
lentes, illis interfuturas certum sit, sedi-
lia illorum certis signis vel ornamentis no-
tentur, quibus incauta plebs vel deterrean-
tur, ne ista sedilia occupet, vel moneatur,
ut ad modestiam & silentium se, ob digni-
tatis reverentiam componat. Cui con-
jecturæ si locus relinquatur, facilis jam
erit

erit Cōriippi loci Interpretatio: Sed , ut dixi, conjectura hæc est, quam nemini obtrudo. Modò ne locus hic ad IGNEM illum alterum, de quo nos hactenus egimus, trahatur, aut ex illō explicetur, quod mihi profectò persuadere nondum possum.

S. 8. Ut autem denique meam quo- Sed Lom.
par.
que sententiam edisseram, & quis qualisve
hic LSNIS fuerit exponam, cum Magnō
Justō Liplid, Lampadem fuisse, liberè pro-
nuncio. Eodem cum illō, rem confirmans
testimonio M. Antonini Imperatoris, qui
Lib. I. Vitæ Suæ c. 14. Diis gratias agit, par.
quod Principi & Patri subditus fuerit, qui
omnēm illi superbiam excusserit, ostende-
ritque ὅτι δύνατόν ἔσι ἐν αὐλῇ Βιέννη, par.
μήτε δορυφορίστων χεῦταιν, μήτε ἑδύτων
απμειωτῶν, μήτε λαμπάδων καὶ ἀνθελάγ-
των τοιῶνδε τινῶν καὶ τοῦ ὄμοίκ πόλεων,
h.e. Posse principem in aula virum & fi-
yacitatis carere & vestibus plētiis & Lam-
padibus statuisque certi generis, reliquoq;
luxu. Quō sane in loco Lampades manife-
stō In signis Principatū annumerantur,
nullæq; aliae intelliguntur, quam illæ, quæ
Principibus præferri consueverunt. Ve-
rū & circa hunc locum in adversum ten-
dunt nonnulli, & nominatim quidem, Mo-
ricus Casaubonus, (testante id Thoma Ga-
zakero, in Commentariis ad M. Antoni-
num Imperat.) qui in Notis suis ad M. An-
toni-

tonium, Lampades has & Statuas sive
Imagines, eodem refert, ad simulacra scil.
Lampades manibus gestantes, de quibus
Lucretius, Lib. II.

*Si non aurea sunt juvenum simulacra
per adeis,*

*Lampades igniferas manibus retinen-
tia dextris,*

*Lumina nocturnis epulis ut suppediten-
sux.*

Et Lucretio prior, Poëtarum Princeps,
Odyss. H. v. 100. Alcinoi aulam descri-
bendo:

Χρύσελοι δ' ἀρα, καὶ ρόι, εὐδιάτων οἴκοι
βωμῶν

Ἐσσον, αἰθούσας δαιδας μετὰ χεροῖς
ἔχοντες,

Φέγοντες γύκτας, κατὰ δώματα δαι-
τυμόντοι. h. G.

Aurei vero juvenes fabrefactas ad aras
Stabant, ardentes faces manibus ge-
stantes,

Illucientes nocte per domum convivan-
tibus.

Vbi Eustathius, ξυρείσεις καρπούς, αἰρεπιδυτας
exponit. Quā in re ὄμοδψης quoque
habet Casaubonus Antonium Borremans-
sum, Variar. Lection. cap. V. At enim ve-
rō, respondebit Casaubone, pro me, Samuel
Teanus.

Tennuli, Dissertatione Historicâ de
Igne, cap. XI. Vbi, postquam eandem Ca-
sauboni sententiam de hōc locō exposuit,
subjungit: In alia verò me discedere
cogit *Dio Coccejanus* de hōc ipsō Antoni-
nō dicens, quod, quoties sine Patre prodi-
get in publicum, pænulas fuscā coloris in-
duerit, καὶ τῷ Φωτὶ τῷ ἀρρόγνυμένῳ σύν-
ειν ὅτε καθ' εαυτὸν ἐχειστάτο, οὐκ εἰγνεί
principibus preferri solitum usurpaverit.
Φῶς præferebatur, non statua Imperato-
ribus, & Antoninus non potuit in convi-
viō, quod ille volebat, esse sine facibus:
Gloriatur autem Imperator, se posse vive-
re sine funeralibus illis ambitionis & de die
ardentibus: præterea, habere Lampadas
in conviviō, est commune omnibus, &
imagines lampadibus illustratas habere
poterat quisvis divitum vel Senatorum
Romanorum. Hic autem aliquid insoliti-
tum refertur, ptoprium quod sibi Princi-
pes sumferint, sed Marci abstinentia spre-
verit. Adde, quod Hetodianus, quoties
hujus moris mentionem habet, ut habeat
ſepiſſimē, nunquam meminerit Imag-
num, ut de *Pertinace*, Lib. II. c. 3. Hic in-
ter insignia Imperatoriae majestatis Ignis
præfertur, qualia sunt, Laurus, Fasces,
apud Capitol. in Maximo c. 4.. Huc us-
que *Tennulus*. *Borremansii* verò objec-
tionem quod attinet, fateor me intellige-

te non posse, quid cum illâ sibi velit, dicit:
*Sed mihi non facile quis persuaserit, Hero-
dianum eosque Ignem in usitato loquendi
modo fuisse dicturum, si lampadem signifi-
care voluisse.* Quælo, num in usitatum
est, lampadem ardentem, ignem dici? aut
fortè melius & usitatus, candens pruna,
accensave lucerna, ignis dicatur quam
lampas ardens? nulla profectò hæc ratio;
ob quam dicas, Antoninum c. l. non de
Lampadibus Imperatoribus prælatis lo-
qui, sed de simulacris, quæ manibus lam-
padas gestabant.

9. Porrò, sententiam meam ulte-
rius confirmabunt illi Auctores, qui post
divisum Imperium, Res ad Constantino-
politanam aulam pertinentes, posteritati
tradiderunt; adducendi jamjam, ubi de
progressu hujus ritûs & usu apud Impera-
tores Orientales, verba facienda erunt:
qui omnes ac singuli *Lampadem* Impera-
toribus prælatam affirmant, non Lucer-
ham, non Prunas. Et quidem, quod ad
ipsum ritum attinget, certum est, Impera-
toribus Orientalibus Ignem, & quidem
Lampadem, prælatam fuisse, à ministrò
primariò aukæ, qui ab officio, *Lampada-*

Prælatu-
d Lamp-
padario. *rissus* vocabatur, ejusque rei testem addu-
co *Georgium Codinum*, sive, ut vulgo, *Cn.*
Lopateno, πηρ τῶν ὀφθικαλλον τὰ πα-
λατία Κονσταντινουπόλεως, καὶ τῶν ὀφθι-
καλλον τὰ παλατία Κονσταντινουπόλεως, καὶ τῶν ὀφθι-
καλλον τὰ παλατία Κονσταντινουπόλεως, καὶ τῶν ὀφθι-

πίστες τῆς μεγάλης ἐκκλησίας (quem Libri
 titulum agnoscit, qui eundem edidit, Fr.
 Junius 1596. ap. Commelin.) h. c. De offi-
 cialibus Palatii Constantiopolitanis & of-
 ficiis magne Ecclesie. Vbi inter alia, qui-
 bus splendidissimis Latitudinibus munus in au-
 ia Imperatoria commendat, de ipso officio:
 προέρχεται, inquit, ὁ λαυταδά-
 εις ἐις τὸν περίπατον λαυτάδα φορῶν.
 Et pag. 101. postquam varium Imperato-
 ris ornatum recensuisset, pergit: Καὶ τὸν
 λαυτάδα φέροντι ἡμιπροστάτῳ αὐτῷ, (scil.
 αὐτοχράτοι Θ.) Άλλο τὸ Φάσκον λάγην, ὃτι
 ἔτοι λαυτάτῳ τὸ Φᾶσις πάσῃ ἡμιπροστάτῳ
 τῶν αὐτοφύων, δύος ίδωσι τὰ παλαιά
 ἥμερον ἔργα, καὶ δοξαζόσι τὸν πατέρα ἡμῶν
 τὸν ἐν τοῖς Βρανοῖς. Quem quidem ritum
 apud Imperatores Orientales frequenta-
 tum, ab illis prioribus Augustorum tem-
 poribus deducitum ac derivatum suisse,
 nullus dubito: licet *Cyropaedates* aliam in-
 tentionem & interpretationem ejus ex
 Matth. V. 16. in medium afferat. Quod
 non mirum erit consideranti, quot ritus
 & ceremonias Christiani cum Gentilibus,
 vel in ipsis nonnequam sacris officiis &
 administrationibus communiques habeant.
Quam verò plerumque rituum & ceremo-
 niarum convenientiam, Christiani, ex
 aliis, & quidem Christianis magis dignā in-
 ten-

tentione interpretantur. Sed & , quemadmodum primi illi Augusti, quos hanc dignitatis & majestatis hotam usurpasse constat, non sibi eam solis servarunt; verum etiam cum aliis, *Imperatrice*, *Filiis*, *Sororibus*, communicarunt; ita in Orientali quoque Imperio. Lampas non tantum *Imperatoris*, verum etiam *Imperatrici* & *Patriarchi* (haut dubie ob sacram muneris reverentiam) præferrebatur. Hac tamen cum discrepantiâ, ut Lampas *Imperatori* præferri solita, *duabus* inauratis coronis exornata cerneretur, *Imperatrix* vero & *Patriarche*, una dunitaxat: Testis Iuculentus horum, quæ hactenus dixi, *Theod. Balsamo*, de Privilegiis Patriarchum, οἱ λαμπάδες μὲν, inquit, τῶν βασιλέων δῆθοις περιχρύσοις περιζώνυται σφραγίδασι, τῶν δὲ πατέρων χρὴ τῆς βασιλίσσης ἵνα κατακυλήνται θρηγώματι. Quā simili occasione, notatus mihi venit supra laudati *Joh. Pierii Valeriani* Iapsus, qui citatō locō, hanc dignitatis hotam, Lampadēm nimirūm prælatam, etiam *Præfectos Constantinopolitanæ* aulæ participasse affimat: idque probat ex monumentis, nescio quibus, in quibus *Prælectorum Abaci*, candelabris insigniti cernerentur. Verba ipsa *Pierii* adducantur: *Exstant*, inquit, postquam Ignehim Imperatoribus prælatum decuisset, quadam *Theo-*

Theodosiane milicie, & eorum qui Theodosium aliquot ante annis præcesserunt, monumena, Provinciarumque, & Praefectorum, & Ordinam, & Magistrorum omnium, qui tunc Romano Imperatori pertabant, quodam velut rationario, nomina & insignia descripta. in his videtis Praefectorum abacos passim cum candelabris superimpositu figuratos. In plerisque etiam ara est, in magni procerique tripodiis Speciem ex aere facta: quod nimis ad hujusmodi dignitatis participationem (nempe Ignis prælati) referri debet. Sed quicunque demum istorum monumentorum, à Pierio observatorum, sensus sit; certus sum, nihil illis cum nostrō ritu commune esse, neque unquam Præfectis concessum fuisse, hoc majestatis & dignitatis signo uti. Idque abunde mihi persuadet laudatus modò Balsamo, Responsus de Privilegiis Patriarch. ubi de Lampadis prælatione disertim dicit: Μόνοις Βασιλεύει τοις πατριαρχαῖς υπὲ τῆς τοῦ πατρὸς πτυχῆς οὐκέτε καὶ τῷ αὐτῷ αρχαῖς παρεδόθη οὐντείας. Sed & hæc sufficiat tractonus de illâ quæstione, Quæstus nam ignis fuerit, Imperatoribus olim præferti solitus? Vnum hoc addo, opponi mihi item posse supra adductum Corippè Locum ab iis, qui eum, Ritum nostrum respicere arbitrantur; ut post in quod Luciferis, non

Mm

Lam-

Lampadis mentio fiat, in prælatione Ignis Imperatorum Orientalium. Verum & istis respondeo, siquidem non contenti fuerint illa, quam supra adduxi, interpretatione, Corippum h̄ic *Lucernam ponere, metri causa pro Lampade*, id quod etiam arbitratur *Casp. Barib.* Advers. Lib. XL, cap. 18. Sed viderint isti postea, quā ratione reliqua Corippi verba, quæ manifestò huic nostro ritui adversari ostendi, concilient & interpretentur. Sed & hoc addo; videri *Samuelem Tannulum* in ci-tatā Dissertatione de I G N E, varia ignis genera comminisci in prælatione olim usurpata, ita ut *Lucerna* in *Laudum* procedenti, *Faces triumphantes*, *Lampas*, aut *Funalia* in publicum excenti Imperatore præseri consueverint. Verum, cūm pri-mum assertum Corippi testimonio nitatur, secundum *Suetonii & Trebellii Polionis*; à me verò hactenus ostensum sit, nullum horum locorum ad nostrum ritum perti-nere, faeilè, quid de ejus opinione sentien-dum sit, quivis, vel metacente, intellige-re poterit.

¶ 10. *Tempus* nunc definiendum fo-ret, quā præcisè hic ritus originem ce-pe-rat; itemque, quando rursus desierit & in desuetudinem abierit: Verum, utrum-que tantis difficultatum tenebris obvolu-tum est, ut vix aliquid pro certu affirmari possit.

Quando
cuperit
hic Ri-
tus?

possit. Hoc tamen constat, *Antoninorum*
 jam temporibus illum in usu fuisse, & *An-
 soninum ipsum atq; Herodianum*, primos
 ejus in scriptis suis mentionem fecisse.
 Quando verò *desierit*, ne minimum qui-
 dem vestigium alicujus Scriptoris haęte-
 nus invenire potui. Fortassis tamen cum
 ipsò Imperio Orientali occidit & sublatus
 est. Sed & circa Primam Originem, Vnde
 nimirum desumptus sit hic ritus, res non
 expeditissima est. *J. Lipsius, Henr Baecle-
 rus, Anton. Borremansius*, & plerique alii,
 à Persis derivatum fuisse autumant, apud
 quos moris fuit, Ignem Regi præferri: qua
 de re *Xenophon*. Cyrop. Lib. 8. in elegan-
 tissimā illā descriptione Regalis Pompæ.
 quā Cyrus è Regiā suā egredi consueve-
 rat: cuius partem aliquam, ob singularem
 elegantiam, non possum, quin adscribam.
 Ita autem laudatus Auctor: Επεὶ δὲ αὐτοῦ
 πετάνυσθο αἱ τὰς βασιλεῖαν πύλας, πρῶτον
 μὲν ἥγοντο τῷ Διὶ ταῦροι, πάγκαιλοι τίς τέσ-
 σαρας, καὶ δις τῶν ἀλλωτ Θεῶν. οἱ μάγοι
 ἔξηγεντο πολὺ γάρ οἴονται Πέρσαι χεῖνας
 τοῖς εἰδὶ τὰς Θεὺς μᾶλλον τεχνήτας χρῆ-
 θαι ή τεῖ τάλα· μετὰ δὲ τὰς Θεὺς ἴκ-
 ποι ἥγοντο θῦμα τῷ ἡλίῳ· μετὰ δὲ τάττες
 ἔξηγετο ἄρμα λευκόν, χρυσοβρύζυον, ἵστιμέ-
 γον ἢ Διὸς πρὸς μετὰ δὲ τόδε· Ήλίῳ ἄρμα
 λευκὸν, καὶ τέτο ἵστιμένον ἄπειρ τὸ φεύ-

ατει μετὰ δὲ τέτο, ἄλλο τρίτον ἄρμα ἔχει-
γετο, φοινικίσιον πεποιημένον οἱ ἵπποι·
καὶ πῦρ ὅπιαδεις αὐτῷ ἐπ' ἑχάρας μεγάλης
ἄυδρες εἴποντο Φέροντες· Τοῖ δὲ τέτοις, ἥδη
αὐτὸς ἐκ τῶν πολῶν προθανεῖτο ὁ Κύρος
&c. i. e. Parefactis autem Regia portis,
primum agebantur tauri quaterni, per-
pulcris ante & Tovicaterisque Diis, quibus
*Magi censuerint, victima futuri: sic nem-
pe Persæ statuunt, erga Deos magis, quām
aliis in rebus hominibus peritis utendum
esse. Post boves agebantur equi, sacri-
cium Soli. Hos sequebatur currus albus
jugō aureo & coronis ornatus, qui Tovis fa-
cer erat. Tum Solis currus veniebat, &
ipse albus, ac coronis, ut prior, ornatus.
Denique tertius currus agebatur cuius
equi strati erant puniceis amictibus, &
quem sequebantur, qui Ignem ferebant in
magno foco. Post hos omnes ipse Cyrus
prodibat in conspectum &c. Hunc vero
Persarum Ignem sacrum fuisse, & cœlo
delapsum, tum etiam à Magis custoditum,
tradit Ammianus Marcellinus, Lib. xxiiii.
his verbis: Feruntque, si justum est credi,
etiam Ignem cœlitus lapsum apud se sem-
piternis foculis custodiri, cuius portionem
exiguam, ut faustum, praisse quondam
Asiaticis regibus dicunt. Quibus haud ab-
similia sunt, quæ de eo tradit Curtius, Lib.
III.*

III. c. 3. ubi motionem Castrorum Darli describit, cumque ignem *sacrum* & *acerum* vocat: *Dic jam illustri*, inquiens, *signum è tabernaculo Regis buccinâ datur.* Super tabernaculum, unde ab omnibus conspici posset, *imago Solis crystallo inclusa fulgebat.* Ordo autem agminis talis erat: *Ignis*, quem *ipsi facrum* & *aerum* vocabant, argenteis altaribus præferebatur, *Magi proximi* &c. Sunt etiam, qui originem ad Græcos & imprimis Spartanos referunt, apud quos itidem moris erat, ut Regi vel Imperatori in expeditionem proficisci, ignis præferretur; & de Sparta nis quidem, præter *Xenophontis* locum, & *Ct. Freinsheimio*, in Commentariis ad Curtiis, Lib. IV. c. 14. n. 24, adductum. Nicol. Dam. refert: "Οταν δὲ σφραγεύονται ἔξω χώρας πῦρ Δηπό Βωμῷ τῷ αὐγύτορθῳ. Διὸς ἵκανομενοῖς οἱ πυρφόροι λευόμενοι, σύνεστι τῷ Βασιλέϊ ἀσθετικοὶ αὐτὸ τηροῦν. Συνεκπλημπούται δὲ τῷ Βασιλεῖ πάντεις, καὶ ιατροὶ, καὶ αὐλῆται. De Aheniensibus verò & reliquis Graciæ Populis, rēgō confirmat Proverbium ab Herodoto, Libr. VIII. c. 7. adductum, ubi de prælio ad Artemisium, inter Græcos & Persas commissō: Εἴδει δὲ υπὲπι πυρφόρου (nimirum Græcorum) τῷ ἐκείνων (nimirum Perfarum) λόγῳ, ἐκφυγόντα πειγεύεται. Quod da

Proverbio prolixè videri poterit *Samuel Tenuillus*, in laudatâ de Igne Dissertatione, integrô capite XII. Vbi simul ostendit, huic Græcorum ignem, neque Lampada fuisse, neque Facem, neque Lucernam, sed ignem qui fertur in ollis, & rei divinæ faciendæ convenit. *C. Baclerus*, etiam ad *Vestalem Igнем* referri posse arbitratur his verbis: *De casero, non absurdè cogitaret, qui crediderit, Romanos de occulto precipuoque Imperii pignore, id est, Vestam cogitasse, cum Ignem Imperatoribus suis, auspiciis singularis & fatalis ergo, ut opinabantur de Vestali Igne, preferrente. Vide ejus notam ad primum Herodiani locum, qui occurrit Lib. I. c. 8.* Sed & h̄c nihil certi definire audeo. Vnde enim certi aliquid constaret in tanto omnium antiquorum silentio? quorum paucissimi hujus ritus mentionem fecerunt, nullus, quod sciam, Originem docuit.

DE

DE
AVGVRIIS VETE
RVM.
Dissertatio IX.

Habita Altendorffis, Ao. cl^o loc^o xcii.
Reppondente Auctore
JACOBO JVSTO HAFFNER,
Noribergensc.

§. I.

Rerum explanationi perquam con-
ducit, si vocum, quæ ipsarum sunt
interpretes, dilucidatio præcesser-
rit. Hinc morem hunc, qui multis est fre-
quens, pariter nosmet heic loci sequimur.
Præcipue tamen sententiarum, quam ha-
beat alii, circa vocis Augurii Originem ^{Etymo-} ^{leg. Socie-}
diversitas id nobis negotii injugat. Sunt, ^{Augu-}
qui Augurii notionem ab avium sive *Gesta* ^{rum.}
sive *Garitu*; sunt, qui ab earum *Gusto*, vel
etiam ab *Augendo* deducam volunt. Cur
Gustum atque etiam *Garitum* vocis Au-
gurii fontem nonnulli contendant, fit,

Mm 4 quod

quod Augures partim avium volatum, ipsamque, quā se in volitando gerent, rationem; partim verò vocem earum atque canticum animadverterint. *Festus*, de Signif Verb. utramque derivationem admittit: *Augur*, ab *avibus* gerendoque datus, quia per eum *avium* gestus edicitur (si *mavis* editur) sive ab *avium* garitu, unde & *augurium*. Sic item *Isidorus*, l. VIII. c. IX & alii. *Servius* verò, in *Virgilium*, l. V. *Aen.* *Augurium*, inquit, quasi *avi-gerium*, quod *aves* gerunt. Secus *Becmannus*, qui *Augurem* & *Augurium*, solum ab *avium* *garitu* derivat, de *Orig. Ling. Lat.* p. 325. Accedit hoiic *Fungerus*, in *Lexico Etymol. Festus* vult, inquiens. *au-
gurem* dictum ab *avibus* & gerendo, quia per eum *avium* *gestus* edicitur. Magis placet, quod sequitur, dictum cum ab *avium* *garitu*. *Fit enim augurium pro-
prie avium garitu & voce*. Sicut *auspi-
cium* *avium volatu*. &c. Rursum ab hoc diversum censem *G. J. Vossius*, in *Etymolo-
gico*. Potius autem *Augurium* quasi *avi-
gerium*, quam *avigarrium* dici censeo,
quia alias produceretur antepenultima. Sunt &, secundum eundem *Vossum*, qui-
bus placeat, *Augurem*, non ab *avium ge-
stus* *garitu* *vedici*. sed *avium gustu*; quod
communis hic sit utriusque syllabæ voca-
lis, & *felix augurium* crederetur, si *aves*
pasce-

palcerentur. Vid. *Festus*, in voce *Augustus*; *Suetonius*, in *Augusto*, c. VII. Tandem *Ovidius*, & *Augurii* & *Augusti* vocem ab *Augendo* deducit. Sic enim ille, I. *Fast.*

Sancta vocant *Augusta* patres: *Augusta*
vocantur

Templo, *Sacerdotum* ritè *dicata* mæ-
nu.

Hujus & *Augurium* dependet origine
verbi:

Es quodcunque sua *Jupiter* iugat
ope.

Addit *Vossius*, de utraque voce suam quo-
que sententiam: *Quodigitur*, ait, ad *Aug-
uris* vocem attinet, non magis *Augur*,
quam *Auspex* ab *Augendo* fieri posso. De
cæteris, ipsum lecturus audiat. Vtra
vero demum pugnantium princeps erit
sententiarum? *Quilibet* equidem suo vi-
detur fulcro firmari; at non æquè omnes
satis firmo. Commendat se præ cæteris
nobis, quæ *Gesum* avium, matrem vocis
Augurii & *Auguris* ostentat. Augurum
enim præcipuum erat studium, ut volatūs
avium diversitatem, an *huc* an *illuc*, an
dextram, an *levam*, an *altius*, an *inferius*
contenderent, spectarent; quanquam in
relevi, nemini dissentienti controversiam,
facile movebimus.

M m s II. Plu-

*Auspiciū &
Auguriū ut
differe-
rent?*

II. Plures sunt notiones, quæ speciem Augurii jactitant. Hinc æquum est, ut eās invicem internoscamus. Primum ergo, *Auspiciū* inter & *Augurium* quidam hanc differentiam faciunt, quod *Auspiciū* sit avium conspectio, & quod ex volatu avium & vocibus significatur. *Augurium* vero, quod rerum omnium conjecturas prudenter ac diligenter complectitur. Ita *Nicolaus Perostus*, in *Cornu Copiae*, p. 190. n. 20. nec non *Nonius Marcellus*. Pars vero, illud vocat *Augurium*, in quo avium cantus & garitus; *Auspiciū* autem, in quo volatus & gestus fuit observatus; uti *Augustinus Niphus*, de Auguriis l. I. c. i. atque *Popma*, de Differ. Verb. annotant. *Servius*, apud eund. *Popmann*, *Augurium* est certarum rerum; *Auspiciū*, omnium ex avibus inspectio. Tum hæc, secundum loca, in quibus siebant, *J. Gassnerius*, Lib. III. de Vet. Jure Pontificio, c. 3. ita distinguit, ut quæ in Urbe, *Auguria*, quæ vero extra urbem & in agris fiebant, *Auspicia* quondam fuerint dicta. Afinia sunt: *Anaspicium*, si mavis cum aliis, *Harpaspicium*, quod erat victimarum in arce inspectio; *Bomoskopria* Græcis appellatum. *Extispicium*, inspectio extortum in cæsis victimis, Gr. Ηπατοσκοπία. Quanquam nonnulli utrumque hoc divinandi genus pro eodem vident.

Anaspiciū.

Extispiciū.

Pre-

Præsagium, quod itidem in horum censum *Præsa-*
refertur, quid sit, *Cicero*, I. I. de Nat. Deor. *gloss.*
 aperit. *Is* igitur, qui ante sagis, quam
oblata res est, dicitur *præsagire*, id est,
futura antecedere. *Vaticinium*, tanquam *Vatici-*
generalior divinatio, Gr. *Marykñ*, apud *narr.*
Pencerum, de *Divinationum Generibus*,
 p. 1. quamlibet *præsensionem & scientiam*
rerum futurarum inculet. *Omen* verò, *Omen*,
 quali *osmen* vel *oremen* quibusdam dici-
 tur, quod fit ore; *Augurium*, quod avibus
 aliove modo fit, quod testatur *Vossius*, in
Etym. Dempffero, in *Rof. I. III.* *Omina*,
 sunt *signa rerum futurarum sive bona-*
rum sive malarum. *Ostentum*, ab *osten-* *oper-*
dendo dictum, illuderat, quod statim fu- *tum.*
 turi quicquam ostendat; uti *cometæ*, ob-
 via sereno die tonitrua, mulæ partus &c.
Prodigium, quod & *naturæ & sæpe fiat*, *prodig.*
 semper tamen aliquid mali *prælagiens*. *gloss.*
Monstrum, à *monstrando*, quod quiddam *Mon-*
 contra *naturam factum*, futurum aliquid *strum.*
 indicare credebatur. *Portentum*, à *por-* *Portem-*
sendendo, quod licet *naturale sit*, raro ta- *tum.*
 men se ostendat, quin futuri aliquid cum
 temporis intervallo denunciet. De quibus
Perottus, cit. p. 296. *Aug. Niph.* I. I. c. I. &
 alii. Hisce præmissis, quid nos demum no-
 mine *Augurii* velimus intellectum, fas
 erit subjungere, si tamen ante *Græca ejus*
idiomata strictim dederimus recensita.

III. Ig-

*Augu-
rium,
Graec.*

III. Igitur Scriptores Græci, communiter Augurium exprimunt per ὄιωνὶσ, ὄιωνὶσμα, ὄιωνὶσμὸν, ὄρνεα, κληδόνα. Quæ tamen potius signa illa & omina, dicitur ὄιώμεθα τὰ μέλλοντα, dentant. Genuinum verò Augurium, sive Scientia & Ars augurandi, rectius audit ὄιωνὶσκὴ, ὄιωνὶσκη, ὄιωνὶσμαντα, ὄιωνὶσμαρτεία, ὄρνιθοσκοπικὴ, ὄρνιθομαρτεία. Hisce enim Græci indicabant observationes rerum futura portendentium, interpretationes & divinationes. Augures verò dicti sunt, ὄιωνισκέποι, ὄιωνιθέται, ὄιωνισαι, ὄιωνισόλαι, ὄρνιθοσκέποι, ὄρνιθομαντεῖς, ὄρνιθευόμενοι, & μαντευόμενοι dicitur ὄρνιθων, uti apud Poëtam, ὁ ἐπ' ἀιγαίοις, οὐ dicitur ὄρνιθων μαντευόμενοι.

*Auguris
Defensio
suo.*

IV. Plato, in Phædro, describit ὄιωνὶσκην, τῶν τῶν ἐμφρόνων ζῆταις τὰ μέλλοντα, διάτε ὄρνιθων παιχνίδεων καὶ τῶν ἄλλων σπουδῶν, αἵτινες παριζηλένειν ἀνθρωπίνην νούσον, νῦντε καὶ ισοείαν ὄιωνὶσκην ἐπωνύμασσι, οὐν τὸν ὄιωνὶσκην τὸ σεμινύνοντες οἱ νέοι καλέσσι. Quæ Marsilius Ficinus sic vertit: *Investigationes futuri sanorum hominum per aves & alia ostenta, utpote à conjectura humana intelligentie procedentes, mentem historiamque auguralem cognominarunt.* Quam deinde

*inde posteriores o parvum in magnum
vertentes, honestiori vocabulo exornantur.
Servius habet, citante Vossio : Auguriū
est exquisita Deorum voluntas per conso-
lationem (juxta Vossi lectionem *Consul-
tationem*) avium aut signorum ; quod
tunc peti debet, cum id, quod animo agi-
tamus, per Augurium à Diis volumus im-
petratum. Nos, secundum alios, *Augu-
riū* describimus, quod illud *generalius*
quidem consideratum, sit quodvis omnia,
quod subito & ex improviso, sive in cor-
poribus nostris, sive domi sive foris in iti-
nere, contingebat, cujuscunque esset ge-
neris ; specialius verò, quod Ritu aliquo
sollemni ab Auguribus prænotatum, cœlī
regionibus circumspectis, ex cantu vola-
tuve avium, aut pullorum tripudiis peti-
tum, monebat de ignotis & futuris : quæ
ars & disciplina Augurum signis pensitatis
explanabat, & vel fausta vel adversa for-
tunam indicabat.*

V. Augurium unde natales suos duxerunt, heic cum primis ante alia querendum. *Augu-
riū*. Scilicet animus hominis impendio promi-
tus est, ut motus sui multiplicis, quo variè
in futurorum notitiam trahitur, extum
extinguat. Si quæ spes, si qui metus, si
quod desiderium &c. nihil non acriter tentat
studio, ut famam istiusmodi satiet. Avet
itaque animus, quicquid potest, excogi-
tare,

tare, invenire etiam, quæ optima sibi, grata & cum primis emolumento sint futura. Hinc divinationes & ariolationes Gentibus olim inventas atque receptas fuisse, Peucerus haud ineptè conjectat: claro inde documento, simul cum illis Auguris quoque, tanquam divinationis quandam speciem, suum nacta fuisse ortum; ut, quidnam fati ipsis Gentilibus nonnunquam sit futurum, adhibita in auxilium Auguratoriæ, notum fieret. De cætero, laudatus modo Peucerus, alibi etiam insinuat hanc in rem inquirit: Augurandi rationem peperit initio procul dubio superstitione hominum, nata ex Dei ignorantia, diffidentia, perturbatis motibus animorum, harentium in anticipiti spe, quod eroribus & fluxis atque incertus cogitationibus suis mederentur, atque ex his extatos ac solutos animos in tranquilla aliqua, certa ac firma spe constituerent. Hinc finem Augurii præcipuum fuisse, motuum animi levamen, futurorum cognitionem, variorum eventuum, sive faustorum, sive infaustorum prænotionem, incongruè nemo colligeret.

VI. Novitus itaque insitam esse homini futura prænoscendi aviditatem, momentum quippe ejus, quod apud Gentiles

Augurio obtinuit, Augurii. Quis autem hujus rei auctor ad Gentes primus excurrerit, incertum

tum ferè fit ob aliorum dissensum. Et primo quidem *Prometheo*, præter alia inventa, Augurii itidem inventionem Poëtarum quidam tribuunt. *Aeschylus*, *Prometh.* *Vincto*, vers. 483. ipsum *Prometheum* de se ita prædicantem inducit:

Τρόπες δὲ τοιχίς μαντεῖς ἐσοίχισα, &c.

Γεμφωνύχων τε πήποιν διωρῶν σκιθρῶς

Διώριστ', ὄιλνές τε δεξιοὶ Φύσιν.

Εὐώνυμοί τε &c.

i.e. ex versione *Thome Stanlei*:

Modos etiam multis variis ordinavit &c.

Aliam aduncis unguibus volatum percurate

Distrinxii, &c. qui natura dextri,
Et qui Sinistri. &c.

Nec non *Orpheus Argonauta*, Auguratores artis præcepta, jam antiquissimis temporibus & calluisse & docuisse, tradicunt in Poëmatibus, quæ sub *Orphoi nomis* ne circumferuntur. Vers. enim 33. & seqq. *Argonautikæ*, (editionis Ultrajectinae, An. 1689, à Clarissimo Dn. Preside adorata) ita de se loquitur:

*Αὐτῷ δὲ μαντείς ἐδάπ. πολυπέρονας
δύνεις*

*Θηρῶν διωρῶν τε, τογὴν απλάγχυνε δέ
σις ἐτὸν &c.*

Ec

Ex hanc, cum reliquis, artem se didicisse
perhibet, cum ad repetendam Eurydices
suam Infernalia regna peteret; ita enim
pergit:

Αλλα δις εοι κατέλεξεν απότερος εῖσιν οὐ ποτε
εύονται, εἰδούσαι τὸν εὔοντα.

Ταῦταροι μήτε θέντι σκοτίνην ὁδὸν, αἴδεν
εῖσων.

Ημετέρην τοίουντος κιθάρην, δι' ἣντος ἀλλά
χοιο.

quæ laud. DN. PRÆSES ita vertit:

- Aliaque tibi enarravi, qua ipse inspe-
xi, & animo impressi,
- Venariorum cum consecundissimam senectri-
cosam viam, infernum intro,
Nostra confusa cithara, propter amo-
rem conjugis.

Telagonus etiam, inter inventores Augu-
riorum, teste Suida, in voce Τηλέγονος,
refertur. Τηλέγονος, ait, ἄνομα κύριον, ὃς
φρεστός ἐφῆρε τὸν ὀιωνικὸν, διον ἐν τῇ
στέγῃ ἔρδυν γαλῆνὴ ὁδόν, τόδε τί σημαῖνε
Togen, in Hetruria. Auguriis auspiciem
venditat Ovidius; I. XV. Metam.

- Indigenadixere Togen, qui primus He-
truscum

- Edocuit gentem casus aperiens futuros.

Raphael verò Volaterranus, l. XXX. pag. 1140. ita de Inventore: Præterea Augurium ex avibus. Cujus inventor Accius: & Aruspicina ex excis, cuius reperior Tages Etruscus. C. Plinius, H. N. l. VII. c. 56. Auguria ex avibus, Car: (scilic. invenit) à quo Cartia appellata. Adjecte ex cæteris animalibus, Orpheus. Aruspicium, Delphus; Ignispicia, Amphiaraus; Auspicio avium, Tiresias Iobeanus. Interpretationem ostensorum & somniorum, Amphicyon.

VII. Dicta hactenus indicant, jam tum antiquitus, & ævo ferè veterrimo usum cœpisse Auguriorum. Fidem porrò facit Pomp. Laetus, de Sacerdotiis R. R. c. V. Augurandi ars antiquissima, inquit, à Chaldeis ad Gracos, apud quos Amphiaraus, Mopsus & Calchas summi Augures habiti sunt; à Græciis ad Hetruscos venit; ab Hetruscis ad Latinos, & ipse Romani rum pater Romulus, Augur fuit, & id est instituit, Magistratus Auguris confirmari, & poseri, non nisi Augurio jubente, res inchoabane. Simili prorsus ratione, Petrus Josephus Caneleius, Diss. IIII. de Rom. Sac. c. 2. Simul exhibet, qualis subinde Augurii fuerit progressus, notamus. Auctor, qui sub L. Fenestelle nomine hodie circumfertur, cæteris omissis, ex Hetruscis ad Romanos augurandi disciplinam

nam commigrasse, refert; de *Magistratibus Sacerdotiisque Romanorum.* c. IV. Magnam verò Paganorum partem superstitioni huic litasse, quis ignorat? Fuerunt tales, ut nonnullos heic explicemus òivō. *Q. Aoi, Cares, Arabes, Phryzes, Cilices, Pisida, Pamphylii, Persa, Lyci, Græci, Umbri, Thuscii, sive Hetrusci, Romani &c.*

*Auguria
Bel Pro-
spera bel
Piacula-
ria.*

LIX. Tantam apud Paganos Auguriorum fuisse religionem, nemo mirabitur, nisi quidem, sive ignoret sive dubitet, Auguria ipsis certissima fati, vel futurorum credita fuisse prænuntia, & eorum quodlibet vel fausti quid vel infortunii præmonstrasse. Discrimen hinc obtinuit, quo Auguria vel *Prospéra* vocabant, quæ ausum eorum, quæ consiliis invicem agitabant, suadebant, successumq; & eventum optatum, vel etiam fortunam, quæ ἐφ' ἡμῖν non est, promittebant. Græcis, οὐκονοματεῖσιν vocata; vel *Piacularia* & *Adversa*, quæ eventum propositi infelicem, & τὸ ἀπέχειν ostendebant. Græce εὐαγγελεῖς καὶ κωλύοντες οἰκανοί. Ut verò haud difficulter constaret, quænam Auguria felicia, quænam infausta essent; Σημᾶν idcirco decernebant *Dextram* & *Levam*. Ab hac enim, quæ fiebant Auguria, ea salutaria Romani habebant, quia, inquit *Alexand. Neapol.* c. XIII. Lib. V.

que nobis leva sunt; à Diis dexteræ ex parte dimitti putant. Graci vero dexteræ ex parte veniens Augurium auspiciatum putant, teste eod. l.c. *J. Lipsius* autem contendit, Sinistrâ Dextram longe auspicatiorem, in Electis, l.H. ubi integro c. 2, principatum Dextræ p̄ae Sinistra scite defert. Conf. *Barthius*, in Advers. I. LII. c. XII. *Niphus*, l.I. c. XII. *Briffonius* de Formulis, l. I.p. 123.

IX. Quemadmodum autem omnis foret antiquioris superstitionis certis erat conclusa limitibus, & servato ordine expeditibus exerceri quilibet credebatur: Sic Auguria quoque suis quasi cancellis circumscripta, æquè fore opeatiora spes erat. Inde Auguriorum *Quinque* potissimum constituta sunt genera. Vel enim ex *Cælo*, vel *Avibus*, vel *Pullis & Bipedibus* vel *Quadrupedibus*, vel *Diris* denique petit omnia putabantur. Ex *Cælo* Augures Tonitrua & Fulmina advertebant, & pro diversitate circumstantiarum, ea nunc prospéra, nunc adversa judicabant. At non vacat notare hisq; quæ de Tonitru & Fulmine spectanda forent. Docent eas prolixius, partim *Rosini*, l.H. partim etiam *Peucerus*, de Aug. item *Briffonius*, l.I. *Alexander*; l.ca. Avium etiam, quæ multiplie erant Augurio, plures quam enumerare licet, sunt species. Bohis ite-

rum adeas, præter laudatos modo, simul
 Rliniure, H.N. I.X. Memorandum tamen,
Aves Augurales non sequè uno modo de-
 disse Augurium; alias *græ*, *cantis* & *gar-*
risu dedisse, oscimes inde dictas, ut *corvus*,
cornix, *noctua*, *bubo* &c. alias verò *vo-*
lans & *gesu*, quæ *Præpates* dicebantur,
 quod ante eum, qui sit Augurium captu-
 rius, volabant. *Quæ* harum rufus fue-
 rint differentiæ, passim inyenies. Sed &
Pullorum Auguria enixè venerata est an-
 tiquitas, ut, quoties obeunda fuere nego-
 tia, Deorum nutum ex *Pullis Pullarit* (sic
 dicti ob muneris rationem) irent explora-
 tum. *Tripudio* enim signa dabant pulli
 de rebus consecuturis, monente *Penecero*,
 qui plura de iis. Jam hinc perinde, ut alibi
 proprii pluresque Ritus familiares admo-
 dum erant. *Quin* eos recenseam, prohi-
 bet diffusior seges. Videsis igitur *Rosinum*,
 l. III. & *Penecerum*, de Aug. Enim verò quæ
 ad strictius tradit *Cantelum*, hinc exposuisse
 juvabit. *Hoc* fere, ait, *Ritu caprum de-*
regerendâ per pullos Augurium est: sum-
mo mane imperatoque de more silentio,
aut pulsi aut offa, reclusâ cavedâ objicie-
barur pullis; quis, si ad oblatam escam
continuò non profilirent; se illam diffi- pa-
rent alii; si illâ relicâ vel occidere vel
avolarent, tum omen infastum & timo-
ris plenius. Si verò cum impetu invala-
lorent

VETERVM.

rent in escam, & aridè depascerentur, ista
ut vestimentibus aliquid delaborentur in ser-
ram, inde magna spes rei bene gerenda.
Sic ille, de Roman. Sac. c. 8. Diff. III. Su-
spiciebant amplius complures Quadru-
pedes: v. g. *Equos*, *Lupos*, *Vulpes*, *Leones*,
Capras, *Faucentes*, *Aenos*, *Lepores*, *Mu-
res* &c. Quæ ab his veniebant Auguria,
Pedestria vocabantur. Nomine tandem
Dirarum, queis similiter plurimam tri- Dba.
buebant, ea intellige, quæ prætermorem
in domibus, agris, itineribus, corpori-
bus &c. eveniunt, v. g. si lepus iter trans-
verso saltu dirimeret; si mustela conspe-
cta aut serpens; si salinum, si poculum
eversum; si mel à muribus corrosum; si
cibus inter epulas protapsus; si vinum
effusum; si voces ex occulto missæ vel re-
sponsi instar redditæ; & ejusdem gene-
ris alia.

X. Auguriorum, de quibus hactenus, *Auguria*
Oblativa quedam vocabant, quedam ve- *bel Oblat-*
rò *Impetrativa* sive *Impetrata*, vel ipso *et i-*
nomine per quam facilia intellectu. *Illa* *mpet-*
erant, quæ sponte sua, non petita, sive ex *tricta*
insperato eveniebant. *Hoc*, quæ Ritu ante-
sive etiam precibus *Augurum* exorata &
optata accidebant. *Illa* tamen non sem-
per auspicium faciebant; siquidem in pa-
restato videlicet sunt, an illa ad se perti-
nere velit. In *Augurum* enim defensione
N n ; boe

hoc traditum primum, nulla auspicia sine
 boni sive mali pranuntia ad eum, qui illa
 obseruare negavit, persistere; nam ter-
 mere jacta & sine ratione vaga, divina-
 tionem non recipiunt, quod asserit Ale-
 xander Lib. V. c. XIII. Hec vero maxime
 certa erant, quod divinitus suscitari cre-
 debant. Auget Briffonius censem Augu-
Statua. stii duplicitis, adjecto tertio, Statiuo dicto,
 l. I. de Formul. Auguriorum, ait, non
 unum genus fuisse sciendum est. Quadam
 enim Oblativa quedam Impetrata, que-
 dum Statiua dicebantur. Servius manu-
 scriptus, in VI. En. Auguria aut Oblati-
 va sunt, quae non poscuntur, aut Impetri-
 ta, quae optata eveniunt. Paucis inter-
 jectis: Hoc juxta Augurii genus, quod
 Statiuum dicitur, reculit, in quo confide-
 rantur, quo in loco Auguria peragi de-
 beant. Supersunt plura Augurii genera,
Peren- ut Perennia, vel Perennia, Piacularia, Pe-
 nia, Pia-
 stifera, Pedestria, Caduca, Clivia &c. de-
 cularia,
Pefte- quibus Festus. Perenne dicitur auspicari,
 ra, Bede- qui annem aut aquam, qua ex sacro ori-
 stria, Ca- tur, auspicato transit. Piacularia auspi-
 duca,
Clivia. cia appellabant, qua sacrificantibus tristis
 portendebarunt; cum aut hostia ab a pro-
 fugisset, nec percussa mugitum dedisset,
 aut in aliam partem corporis quam oporten-
 tis decidisset. Piestifera esse dicebant, cum
 dor sit ex ea, nec caput in jecinore non fuise-
 set.

ses. Pedestria nominabantur, quæ dabantur à vulpe, lupo, serpente, equo, ceterisq; animalibus quadrupedibus. Caduca dicunt, cum aliquid in templo excidit, veluti virga ē manu. Clivia, quæ aliquid fieri prohibebant, omnia enim difficulta, clivia vocabant; unde & clivita loca ardua.

XI. Inter ea, quæ oblativi sunt generis Auguria, jure suo, quæ in corporibus nostris fiunt, referuntur. Tantopere nimirum excrevit hæc religio, ut præter numero solum fœcundioris naturæ fœtum, corporis quoque humani multam portionem credulitati suæ objectaverit. Id verò clare docebit *Augustinus Niphus*, ac nullam ferè non partem hominis σωματικῆς augurali quondam, superstitioni fuisse subjectam, cognoscet integrō c. IX. I. I. de Aug. Vocabant hanc Auguratiā μελουματειαν, sive divinationem ex μελουματοῦ membrorum corporis humani, vel τηλοματειαν, ταλμικήν, Divinationem Palpīcām, quia ταλμὸς palpitationē, commotionē &c. salificationē designat. Hinc παλμοσκέποι appellantur, qui ex palpitatione alicujus membris vaticinantur. Latinè iidem Salifatores, teste A. Salifano Hisp. Orig. I. VIII. c. IX. Salifatores vocari sunt, quia dum eis membrorum quaque partes salient, aliquid sibi exinde

prosperum sive triste significari predicunt.

Explicatiū ista recenset Peucerus, cuius

*Auguri- verba, nostra hic, pace tua, facimus: Tō
mū mād- Παλμικὸν seu Vibratorium, ex insuetis, &
μηνῶν præter voluntatem, præterque naturæ
ductum, obortis in corpore motibus, con-
jecturas futurorum texebat: Si vibrata
salitione insuetum alter oculorum dexter
vel sinister palpitaret: si concuterentur,
ac velut exilirent, aut trepidarent muscu-
li, humeri aut femora: si prurire pedes
inciperent: si inæquali vibratu cohor-
resceret cutis; si tinniret alterutra auris:
aut insolitum striderent dentes: si sternu-
tationes pari impariē numero, crebræ
vel raræ fierent; si vagis incertisve moti-
bus huc illuc membra jactarentur; si
membra obrigescerent subito, vel stupore
affecta; aut titubaret vel insisteret lingua.*

*Salutis. Sic ille, de Aug. Speciatim vero *Salissatio-*
tio. Sternutatio & Tinnitus auris gravi erant
nutatio. religioni. *Ausonius* ista exprimit suo illo;
Tinnitus (in *Gripho Ternarii Numeri:*)
*aurum.**

— + — *Omnia trina.*

De Tinnitus auris, Jas. Scaliger, Lection.

Auson. c. 16. l. I Poëtarum vetustissimum

Epigrammate quodam cecinisse testatur:

*Garrula quid totis resonas mihi noctibus
auris:*

*Nescio quem dicas nunc meminisse
mei.*

Hic

*Hic qui sit quavis? resonant ibi nocti-
bus aures;*

*Et resonant totie. Deha te loqui-
tur.*

*Non dubiè loquitur me Delia, molior
aura*

*Venit, & exili murmure dulce
fremit.*

*Delia non aliter secreta silentia noctis
Summissa ac tenui rumpere voce
solet.*

Sternutationem verò sive πταρμὸν, Græci pariter atque Romani Augurii loco habebant, dispari tamen ratione: eò quod Latinieam inter minima reponebant: (auctore Plinio, l. II. c. VII. Ecce fulgurum monitus, Oraculorum præstita, Aruspicum predicta atque etiam (parva dictu) in Auguriis Sternutamenta & Offensiones pendum; itemque Tullio, l. II. de Divin.) at Græci summo cultu eam prosequebantur, adeò ut sternutantes genu flexo salutarent, Athen. l. II Diplosophi, c. 27. & benè illis precarentur. Quin sacrum penitus hoc Augurii genus Helladi fuisse, ostendit Aristoteles, in Problematisbus, Sectione XXXIII. Quæstione VII. οὐδὲ τὶ τὸν (μὲν) πταρμὸν θεὸν ἡγέμενον εἶναι Quæstione IX. οὐδὲ τὶ τῶν μὲν ἀλλοι πινυμάτων αἱ ἔξαστοι, οἷον φύσης καὶ ἐρυγμῆς, ἄλλοι οὐδὲ οὐδὲ τὴν πταρμῆς ἔρει; &c. Fre-

Nn 5

quens

quens verò maximè fuit, ut ad sternutamentum ζεῦ σῶσον inclamitarent; uti ex Epigrammate Greco appareat:

Οὐδὲ λέγειν, Ζεὺς σῶσον, ὅταν πλαρῆ.

Et hodiecum apud nos obtinet, ut salutem sternutantibus apprecepemur. Amplius de sternutamentis agentes, vid. Nipk. I. I. de Aug. c. II X. Cœl. Rhodiq. lib. XXIV. c. XXVII. Zimmermanni Florileg. Philol. Invoce *Sternutationes*; *Dilbernum*, in Diss. Acadd. Tom. I. & alios. Taceo Παλιοὶ sive *Salificationem*, quæ oculi partim dextri, partim ipsius supercilii erat; De illo, apud *Theocritum*, in Idyllo III. legitur:

Ἄλλεται ὄφθαλμός μεν οὐ δεξιός ἀερός
γενεῖσθαι
αὐτῶν.

De hoc, Plautus, Pseudol. Act. I. Sc. I.

*Spero alicunde hodiè me bona operâ aut
hac meā*

*Tibi inventurum esse auxilium argen-
tarium,*

*Asque id futurum unde, unde dicam,
nescio?*

*Nisi quia futurum, ita supercilium
salit.*

XII. Intrabat & Domum, quam Gens Pagana habitabat, hæc latissima religio? Plurima enim, imò ferè omnia, quæ Lares

domestici possident, si quid in his insoliti ac
præter opinionem se ostendebat, augu-
rio fuere. Rursum de hoc *Pausinus*, qui,
genus id Augurii ὄικοσκοποί vocat, eam p[ro]moto-
procul dubio ob rationem, quodquid πάντα
in domibus præter morem contigit, solli-
citate ob servarint antiqui. Quemadmodum
ipse rem clarè exprimit: οἱ ὄικοσκοποί εἰ-
inquiens, conjectabunt ex iis, quae in edi-
bus animadversa effent insolito more acci-
disse, de eventurus patrifamilias & illius
rebus. Quantumvis autem laudatus Au-
gutor duntaxat principis in familiâ per-
sonâ meminerit, æquè tamen ad reliqua fa-
miliæ membra, quanquam non semper,
Auguria ejusmodi haud dubiè spectavere.
Observabant igitur, quod ipsi non tantum
domus contigit, uti vel incendium, vel rui-
na, vel lapsus, vel simile quid aliud; sed
quod item intra Domum, ut si sonitus stre-
pitus, audirentur; si Phantasmata appare-
rent; si & in Cibariis, Potulentis, Vasis,
Instrumentis cujuscunque ferè comma-
tis, si in Vestimentis, inter cœnam vel
convivium, si in bestiis &c. insuetum &
novum objectaretur. Recenset, quæ huic
spectant. nonnulla idem ille, velut, si in-
travit in ædes ater alienus canis, anguis
per impluvium decidit de tegulis, infau-
stum erat utrumque. Si mustela conspe-
cta, aut serpens, poculum salinum ye ever-
sum,

sum, dispersi cineres, oleum effusum, aut
 mel; si quid à muribus esset corrosum. Si
 cibus prolaberetur; si incendia nomina-
 rentur; si inter epulas aut sub mensas
 aquæ profunderentur; recedente aliquo
 ab epulis, simul verri solum, aut bibente
 conviva, mensam vel repositorym tolli,
 aut repente conticesere convivium, in-
 auspicatissima erant. Revocari sternuta-
 mento mensas & fercula, inter diras erat.
 Ita si tigna gemuissent; aut crepassent
 mensæ trabesve, dira portendebant. Ast
 vinum effudisse, aut vino vestes inquinas-
 se, bonæ fortunæ signum erat, idque atte-
 stante *Homero*, qui *Vlysse* discedente, &
 benè precante, *Alcinoi* uxorem facit humili-
 vinum fundere, velut preces ratas Diis
 habituris. Conf. *Rof.* I. III. c. IX. *Niphus*,
 I.I. c.XVI. *Plinius*, I. XXVIII. c. II. *Alexan-
 der*, I. V. c. XXII. Dignum h̄c memora-
 tu, quod *Dalechambus*, in suis in *Plinium*
 I. c. Notis, super: *Cibus è manu elapsus*,
 commentatur: *Quidam*, ait, *contrarium*
existimarunt qua inter epulas è mensa de-
cidunt, *Heroibus* *sacra* esse; unde *Symbo-
 lum* *Pythagoricum*, rā προστά μὴ ἀνα-
 διδα; ideoque nec collenda nec gustan-
 da. Addit: *Fuit* & *inauspicatum*, *convi-
 vim* *aera* *veste* *indutum* *accumbere*; *quod*
Vatinio *Cicero* *exprobravit*. Idem: *Lu-
 men* *in lucernis* *accensum* *sponè* *emori* *fi-
 nebant*:

nebant: extinxisse religiosum fuit, ut & mensam sic vacuam tollere, quin aliquid superesset reliqui.

XIII. Paganos itaque comitabatur hæc religio indivulgè, vestigia illorum cito undique gressu sectans. Non enim in Domo tantum, sed foras etiam cum ipsis evagabatur. Quicquid in omni, quam treabant, via illis objiciebatur, subito in augurium vertebarunt. *Peucerus* hoc quoque Augurii genus nomine suo donat & vocat quod Evodius sive *Itinerarium*, quodd, que in viis occurserent, explicabat. Clara ergo extratio appellationis, quodd ea, quæ in via adphi, in via, sive itinere obveniuntur, eorumque simul de futuris monita adverterat. Quenam proin fata, qualem progressum in itinere vel sperare vel metuere debarent, potissimum colligebant ex occurrencestiarum haud unius ordinis: ex offensione pedum: ex conspectu spectrorum: ex sonica: voce: adventu item hominum quorundam. De bestiis nonnullis Alexander, l. V. c III. *Lepus* occurrens in via, in fortunatum iter presagit & ominosum; item *vulpes* fata & canis prægnans. *Mysteta* quoque, sicut *Picus*, à sinistra veniens, infausti ominis est. Idem alibi: Cùm in Lybiam colonia duceretur, lupos metas, quibus ager designabatur, mordicūs dissipasse, uetus diri evensus, effecit, qua minime deduce-

duceretur. Non sic Samnitibus deditcentibus rotomiam, quo duce auspiciatam deduxere, quare Hirpini dicti. Fuitque animadversum lupum subnigrum obviam factum, grande discrimen afferre. Leonis itidem conspectus, tradit amplius, famosus fuit & inglorius, itineraque infesta facere creditus. Evolv. Peucerius, qui eorum, quae hoc spectant, plura collegit. Ut taceam reliqua, firmare tamen fas erit, quod hominum patiter occursum omnihi fuisse, paulo supra affirmavimus. Reformidabant vero potissimum eos, quos natura fecit monstra, ut aliquod defectus signavit. Suetosius, in August. c. XXIII. Pumilos atque distortos, & omnis generis ejusdem, ueludibria nature malique ominis abhorrebat. Sed & Eunuchi, Mauri, itemque *Aethiopes* in via documentum infortunis exhibebant. Meminit hujus quoque rei Alexander, c. XIII. l. V. Bruto. & Cassio proditur in aciem, obrutus aethiops calamitates prae signavit. Quare sed simile etiobello atque intestina clado ita confitati sunt, ut ambo uno praelio considerentur. Fertur quoque Hadrianus Caesar ex Maura occursum futuram mortem imaginatus. Meminit etiam Malietum per itinera ambulantium Peucerius, de Aug. De cætero notandum simul, non solum in itineribus, sed vel extra domum locorum undique v.

g. in

g. in plateâ, agro, horto &c. ejusmodi constitisse augurium: rursusque eorum, qua explicatum fortunæ vultum indicarent, ingens fuisse agmen. Documenta deinde sunt bestiarum prædicta. *Lupam*, si ad dextram commearit, pleno ore, magna & prosperæ rei augurium facere, & nullum præstantius esse opinantur. Contra, lupos in Capitolio villos, prodigii loco est habitum, cuius causa lustratum Capitolum quandoque legimus. Quin, Vrbem ipsam, post lupi in ea aspedum, lustranda se expiasse deprehendimus. Belli tandem eventum ex beltiis, ut lupo & apibus, æstiu masse Romanos, nonnullis perhibetur.

XIV. Telæ, quam teximus, poterant necendum gravius, quod olim celebre valde, Auguriorum genus, quodque fidem haud mediocrem obtinebat. Quæ enim forte fortuna, queis hactenus immoratus sum, obvenere, non quovis temporata & certa fuere agnita, contraria ea, queritur sollemni acersita, majori semper erant in precio, & firmiora habebantur. His vero iam mentem advertamus. Alioquin cuilibet, quicquid obtigit, pro augurio, si vellet, interpretari erat integrum: Hic non item. Gravitas, imò sanctitas hujus muneris non quemvis æstimabat Mercurium. Illum hæc provincia requirebat, qui maximè idoneus, & disciplinam, quæ ejus

Nups artis norma extitit, altè edoctus erat.
Talis tandem hōc honore ornatus, nomi-
ne Auguris insigniebatur. Propositum
proinde aurem vellit, ut quæ de Auguri-
bus digna sunt memoratu, præcipua, co-
rum ante alia rationem ineamus.

Augures. XV. Actum ferè agere videbor, si Au-
gurum in Vrbe celebrium tum *Auctorem*
principem, tum *numerum* atque *electio-*
nem vel creationem enumerare tentave-
ro. Tentarunt enim, scio, jam alii id labo-
ris; quia tamen variè, pauloque diffusius;
immetitò me notabis, si arctius rem con-
stringam. Nimirum Augures apud Roma-
nos à Romulo primùm, Vrbem suam me-
liùs adornaturo, sunt constituti, ita ut in
tribus Centuriis, Ramnensi, Titensi &
Lucerum singuli essent Augures, qui sacris
ceremoniis, prædicationibus & explana-
tionibus eorum, quæ Dii monuissent, præ-
essent. Itaque tres primūm fuere pro nu-
mero Centuriarum Augures, quibus par-
tim uno, partim duobus adiectis, quina-
trium nonnulli volunt numerum; donec
tandem ad novenarium excrevit; hunque
verò rursum à Sylla F. Dictatore, ad quin-
tum & decimum ampliatum. Quod vero
Alexander afferat, Syllam Dictatorem
hocce Collegium (totus enim Augurum
coetus *Collegium* dicebatur) ita auxisse, ut
altra novem, quindecim creatis, quatuor
&

& viginti essent; id Rosino, l. III. displiceret. Conf Livius, l. LXXXIX. Cantorius, Diss. III. c. II. Pancerus, de Augur. &c. Quomodo autem creati fuerint Augures, docentem audire juvat laudatum modo Pancerum: *In mortuorum loca, inquit, legebantur alii, Comitis Curiatis, que Pontificis M. dicebantur, non à populo uniuerso, sed more parre & iis, quibus sacerdotia conferre & demandare cura erat: non nunquam ad duobus unus nominari, & a toto deinde collegio acciri & cooptari poterat.* Vid. Ros. lib. III. Cantor. l. c. & Alexand. l. V. c. 19.

XVI. Augurum hoc collegium ordinem suum atnavit; haud enim incommodum sibi fore eredebant, si ipsorum quispiam Praefectus, cuius nutum & rationem inspicerent ceteri, existeteret, perinde ut in quoquo ferè statu, causa commodi melioris, superior agnoscitur. Æcatis tamen rationem habebant, ita ut, qui annis senior fuit reliquis, honorem hunc suo omnino jure possideret. Titulus hinc illi *Magister Colligii*, eò quod ipsi præterat. Magister Observandum huc obiter, quod Alexander ab Alexandre non omnibus asseveret Auguribus, sed soli Magistro Augurum, de cœlo auspicari licuisse. l. V. c. 19.

XVII. De cætero, summa certe Augu-
riorum erat reverentia, summa & sancta rum Dñ
penitentia.

penitus religio. Omni enim tempestate, sive pace, sive bello, domi vel militiae, nihil planè negotii tentarunt, nisi auspicio prius sumto. Quid ergo mirum, si tantum dignitatis, tantum etiam venerationis Auguribus ipsis, propter muneris gravitatem, fuerit tributum? Si Deorum ipsi interpretes & internunci; vel ex hoc dignitatis amplitudinem facile conjectabis. Dignum erat præterea id genus sacerdotii, ut vel regium fastigium concenderit. Romulum enim Augurem optimum, & plures post ipsum Reges tales fuisse ferunt. Factum quoque propter tantam Augurum dignitatem, ut Vrbis Optimates, filiorum, ut quidam volunt, sex, at secundum alios, duodecim, Etruscis populis, ut augurandi artem edocerentur, ex decreto Senatus in disciplinam tradiderint. Huc etiam facit, quod Augures, quoad vitam vivebant, perpetim honore isthoc fruebantur, teste, præter alios, *Alexandro*, l. V. c. 19. Cum sacerdotia semel collata ob plurimas caussas adimi solerent, solus Auguratus perpetuus fuit; ideo semel collatus, quoad vita suppetit, etiam magnis intercedentibus caussis viventi non admittitur. Magnum quoque existimabis, quod inter Augutes, maiores natu, etiam his, qui cum Imperio erant, præferri solebant, quod testatur *Alex.* l. V.

XVIII.

XVII. Facile ex dictis hactenus intelligitur, Auguris unde fuisse munus: ut ^{rum Ma-}
domini primum cujusque commatis, deis; ^{rum}
de etiam eorum omnium, queritu & ra-
tione sollempni impetrabat, interpres fue-
rit. Quicquid enim vel in cœlo, vel avi-
bus, vel bipedibus, vel quadrupedibus vel
diris observabar, ipsius erat explanare.
Depingit id Peucerus: Munus erat Augu-
rum pricipuum, auspicia capere & con-
temptari, id est, signa rerum futurarum,
Deorumque monita; & letane esse illa,
an placutaria, quidve apparetur, pro-
spera ne an vero miseria & calamitas
expandaque sacrificio & luctu publico,
scrutari ac prononcere. Conf. Cantel. Dis-
sert. III. §. 2.

XIX. Augur tandem in scenam pro-
ducendus, & quali habitu in augurando rum Ha-
fese ostentaverit, intuendum. Romanum
verò hujas rei morem dilucide aperie
Cantelius, quamvis tunc Antiqui tunc Re-
centiores eum passim describant, nullus
tamen Cantello adstrictius: cuius proinde
verba nostra facere tantisper placet. Ita
autem ille: Augur in Saco Tarpejo sede-
bat, & foreno puroque aëre, lituo (infec-
tus in summo baculus erat) conversa in
ortum facie, quatuor in cœlo designabat
spatia; quæ Templa dicta sunt; ita ut an-
tica Ortum, Occasum postica, dextra Mer-
idi-

ridiem, Boream sinistra respiceret: Deinde ea concipiebat animo, quæ signa mitti vellet, vultures aut aquilas aut columbas: post, cæsæ victimæ, fuisseque ad Deos processæ; tūm Augur, velato capite & duplice amictus toga, defixis in colum oculis circumspicere, numquid alicunde prodiret; si aves objicerentur, annotare, huc an illuc tenderent? prono an supino motu corporis fermentur? qua in parte se occularent? à dextra an à sinistra canerent oscines? Conf. *Livius*, l. I. c. XVII. *Pomponius Laetus*, l. cit. *Raph. Volaterranus*, LXXX. p. 106. *Niphus*, l. I. c. XII.

Locus Augurio. Arx. XX. Conspicimus ex his primò, designatum fuisse locum, in quo Augur suorum munere defungi consuevit. Nam non ubique & paucim Auguri auspicia captare licuit. Igitur Arcem illum fuisse locum, videtur *Livio*, libro proximè citato, tūm ex alijs constat. *Andreas Dominicus Flocens*, arcem hanc, celsum fuisse locum indicat, de Por. Rom. I. I. c. IV. Augur in arcem sive editum quendam locum inauguandum dicebat. In Curia Romana locum istum posicium, *Niphus* inculcat, l. I. c. XII. Cum sa in supremam Curiae veterrim parem recipissent &c. Alio deinde nomine locus ille, sive arx, propter iniusta gesta insigniebatur, & vel Auguratorium, vel Auguraculum vel Augurale vocabatur.

tur. Augurate fuit, ubi sacrificare & auspiciari Imperator solebat. De Augurato Festus: Augurasulum, Paulus testimoniis, antiquos appellasse, quod nos arcem dicimus, quod ibi Augures publicè auspicarentur. De Auguratorio, præter Bartholom., l. II. Adver. L. C. Rhodiginus, l. VII. c. 29. Auguratorium in Palatina regione, fuisse videtur Augurum vel inaugurandum locus. Cui jungatur Bartholom. Martinus. in Topographia Vrbis Rom. l. III. c. VI. qui ita de Auguratorio: Fuit in Palatio Auguratorium, i. e. locus, ubi Auguria capabantur.

XXI. Constituto loco, in quem se Augur causâ inaugurandi receperat, nunc Augur propius ille suo se operi accingit, & locum quoque alterum, in quo signa illa futuri prænuncia cupit apparere, querit. Proinde Augur exarce prospiciens, insigni suo, quod mox in seqq. contubimur, augurali, certas in opere designabat regiones sive spatia, intra quæ quicquid comparuerit, illud sibi futuri esse nuncium, atque etiam quid dexterum quidve sinistrum foret, perspicceret. Regionum vero istarum, quatuor erant: *Antica, Postica, Dextra & Sinistra*: Antica ortum, occasum Postica, Dextra meridiem, boream Sinistra respiciebat. Quamvis, indice *Alexandro*, l. V. Herodoti Vates coelum in quodecim partes

Oo 3

divi-

dividentes, *Asticem ad Occiduum*, quoniam omnis illuc inclinat motus, & *Pofsum ad Orientem*, *Dextrar ad Septentri-
nem*, *Sinistras* verò ad Meridiem proeli-
nare voluerint. Jam verò intepius instan-
terque Augur observabat, à quanam cœli
parte sive regione signum primum prove-
niret, quorum mox tenderet, tūm ubi,
nam loci consisteret; & quæ sunt circum-
stantiarum, quæ Auguri curæ erant, plu-
res. Legibus enim probè erat instructus,
unde quamque cœli regionem & omnia
circumstantiarum genus vel faustum, vel
fatale dñeſcebat. Non prætermittam,

Templo. dictas regiones & spatia, *Templo* à con-
templando, apud Æſchylum. T. uen. A. viii.
q. & propter quadratam descriptionem,
πλατիα vocata, eaque certis verbis defi-
nire, moris fuisse: Quod testatur *Varro*,
l. 2. de L. L. *Temptum*, id est, locus Augu-
rī causâ captus, certis conceptisque qui-
busdam verbis finitas. De verbis verò istis
Brissonius variè docet, l. I. Formul. quem-
si lubet, adi.

*Littera
Augura-
lia.*

XXII. Quodam, ut supra monuimus,
instrumento, quod insigne Augurale au-
diebat, Augur utebatur, quo dictas vœlū
regiones signabat. Nam manu cœli spatia
notare, salvis auspiciis, nondicuit. Instru-
mentum illud modò *Virga*, apud *Gellium*,
modò *Scipio*, apud *Plinium H.N.l.XXIX.*

c. II.

c. H. modò apud alios, *Baculus*, peculiariter tam & usitatiore nomine, *Litus* salutatur. Eum verò communiter sic depingunt verbis: quod à superiori parte fuerit sine nodo aduncus, sive incurvus & inflexus baculus. Juvabit verò vivo hīc ipsum schemate expressum, unā ipso cum *Augura*, manu illum tenente, intueri.

Hic juxta notandum, ex *Bartholino de Tihiis Veterum*, l. III, quod Litui hujus Augurae.

guralis primum usum à Romulo fluxisse, qui eo regiones direxit, tūm, cūm Urbem condidit, persuasum esse nonnullis, assertat. At præter Lituum Auguralem, erat duplex adhuc *Litus*: *Regius* nimirum & *Bellicus* sive *Musicus*. *Illi*um, Alexander lib. V. cap. XIX. exponit: *Qui quidem Litus etiam Regium fuit insigne, in quo potestas dirimendarum litium esse noscatur. Proditumque memoria est, Romuli Lituus ambas cuspides ab imo ē à summa inflexas habuisse, prater formam Litui Auguralis. De Bellico vero Lituo, Semeca, in Oedipo:*

*Sonuit reflexo classicum cornu,
Litusque aduncos stridulos cantus
Esisit are.*

Horatius, l. II. Od. I.

*Jam nunc minaci murmure cornuum
Praestrangis aures: jam Litus strepunt.
Conf. B. Saubertus, Decus quondam Alt-
dorffianæ nostræ Splendidissimum, in Tract.
de Sacrificiis, c. XVII. Bartholinus, l. c.
Justus Lipsius, de Militia Romana, l. IV.
Dialog. X.*

XXIII. *Quod autem Gentilibus valde commune erat, ut si gratiam Deorum sibi benignam votisque & petit. suis facilem exoptarent oblatis id sacrificiis & preci- bus obtinere laborarint; idem æquè studiū apud Augures vigebat. Initio ergo*
victi-

victimas mactabant; processus deinde ardenter fundebant, eo tamen more, ut precibus disertè decenterque peragendis, alter quidam prærecitaret. Morem hunc exponit *Alexand.* l. V. c. 19. *Ipseque et saepe*
tamen observatis notatisque signis longum
carmen prefatus, processus effundebat; quas
si forse non rite didicisset, ne quid pro-
posterè dicereetur, aliquo praeeunte emittet-
bat. Nimirum nihil in precando vel negli-
genter omittere, vel vitiosè pronunciare
fas erat; ne igitur inter precandum forte
titubarent, aut hallucinarentur, vel alio-
quid omitterent, aliquo praeeunte processus
fundebant. Quæ tamen certis conceptæ
erant formulis; qualis est apud *Liviam*,
l. I. c. XXX. Augure pro inaugurando
Numa ita recitante: *Jupiter Pater, si est*
fas, bunc Numam Pomplum, cuius ego
capre senec, Regem Roma esse, uti tamen
signa nobis certa adclarassis (*Brissoni*, l. I.
secùs hæc ultima profert, ut tua signa no-
bis certa ac clara sint) *inter eos fines, quos*
fecisti. Aliam apud *Rof.* c. IX. l. III. legere
est: *Iovis Pater, si mihi es auctor, Urbi po-*
puloque Rom. Quiritum bac sana fartaq-
esse, ut istum mihi bene sponsis beneq; volueris;
Plures ejusmodi formulas augurales *Brissoni*, l. i. collegit, quem vidisse expediet.

XXIV. Posteaquam Augur debitum *ritus*
Diis officium persolvit, & indulgentiam Augura-
Oo s hinc les.

hinc gratioris Augurii sibi pollicetur; superest, ut amplius rem prosequatur. Incipit tum *Sedere*. Etenim, ut silentium ad observanda Auguria impensè requirebant; ita, ut Augur immotus planè sedeat, necessum simul atque perquam commodum eensembar. Testatur hoc *Plautoribus*, in *Marcello*, apud *Brissonum*: Οταν ἀρχῶν ἐπ' ὄρνιον καθεῖσθαι τοῦτον τὸν πόλεως φίλον ἢ σκηνὴν μεμινθαμένην, ὑπ' αἰτίας τιγῆς ἀναγκασθῆ μήπω γεγονότων συμείων βεβαιών, ἐπανελθεῖν εἰς τὸν πόλην. Et *Servius*, ad illa *Maronis*. l. IX. En. v. 4.

— Luco tunc forte parentis *Pilumni Turrus* sacra vallis sedebat. Secundum *Plautum*, inquit, sedere est, consilium capere; qui inducit servum dicentem; Sine juxta aram sedeam, & dabo me illora consilia; sed sedere secundum Augures est, Augurium captare; namque post designatas cali partes à sedentibus capiantur Auguria. Quod & supra ostendit laetenter inducens *Picum* solum sedentem: ut: — Parvaq, sedebat succinctus trabea, quod est Augurum, cum alios stantes inducerit. Ergo sedebat, aut consilia capiebat, aut augurabatur. p. 1363.

Copus XXV. Consuevit etiam Augur capite velato rem suam moliri. Cujus moris ratio haud fere alia fuit, quam ut oculus au- spican-

spiegantis, unicè suis, quæ mitti vellet, signis intentus & affixus esse queat, contrà verò quæ in negotio impedimento esse possint, prorsus negligat; unde tali succurrebant adjumento. *Virgilius*, L. III. *Æn.*

Purpurea velaxe comas adopertus amicu-

et tu,

No qua inter sanctos ignes in honore

Dearum

Hostilis facies occurrat & omnia turbet.

Id quidem moris forsitan eo, quem alioquin in sacris suis olim usurpatunt, modo subiectum, parum ineptè quis credat. Ut enim totus quispiam, nec non & animo & sensu integer rei divinæ litare valeret, velari caput coepit. Hinc rursus *Marcus*, eod. lib. III.

Hic Helenus casis primum de more ju-

vencis

Exorat pacem Divum, vittaque re-

solvit

Sacrati capitio.

Et lib. II.

Perfusus sanguine vietas.

Quanquam & ritus hicce velandi caput congruum valde visum fuit documentum ad cultum reverentiae Deo debitæ offrendum. Cùm enim & olim Numini non nisi demissè, pudicè & devote servendum duxissent, capite id velato, egregio vide, haec demissionis ac devotionis argumen-
to, præstari potuisse credebant. Imò pro-
dunt

dunt nonnulli, velationem capitis, reverentiae & pudoris notam esse præcipuatim. *Vnde* (inquit *Ansel. Solerius*, de Pileo, *Sect. II. p. 32.*) *apud Plautum non uno loco frons perficta & invercunda signatur his vocibus*: Adeò nudo & aperto capite. *Esi convivia Alcinoi. Odyssce 8. Ulysses canente Demodocum audens, prævercundia caput operit.* Veniam tamen adhuc facilem speramus, si oblatâ heic loci occasione, paucis amplius de usu velati capitum antiquo loqui pergemus. Ejus igitur rei Sacrae quoque Literæ passim mentionem injiciunt, primumque velandi caput usum Hebreis tribuendum, haud difficulter persuadent. Hinc ad Paganos quoque eiusmodi velationis morem transmigrasse quis non intelligit? Frequens itaque in sacris Paganorum functionibus erat capitis velatio. Sive Deos salutare, sive adorare, sive sacrificare iisdem contenderent, velati ubique comparebant. Sic *opere capite salutatos Deos indicat Plautus*, in *Circul. Act. III.*

Quis hic est, qui oporto capite Aesculapium?

Deos itidem capite operto invocatos, Plautus archui testatur: *ταῦς οὐδὲ περινούμενος θηταλύποται τῷ κεφαλῇ.* *De Sacrificiis canibim cirea capite videntur, præter prot* ximè

zimè Virgilij citt. loca, Naso, Tristium
lib. IV. l. leg. IV.

*Et jam constiterat stricto mucrone Ser-
cerdos,*

*Cinxerat & Grajas barbara vista
comas.*

Conf. Briffonijs, de Form. lib. I. p. 36. Au-
sel. Solerius, de Pileo. Job. Philip. Pfeiffe-
russ, in Antiqq Græcis, l. I. c XXXIV, p. 68.
69. Taceo & in aliis sacris (ut in Funeris-
bus apud Romanos, ubi Filii Parentes de-
functos velati ad sepulcrum comitaban-
tur; evolv. Job. Kirchmannus, de Fun Rom.
l. II. c. XVI(.) opertionem capitis usu fuisse
receptam: Sed hæc sufficiant hactenus.

XXVI Porro haud, spero, alienum *Lana* *Indum*
erit, si simul, loco hoc, Augurem suo iudu-*Augur.*
tum amictu con pectui exposuero. *Lana* *Augur.*
yerò, secundum Festum, vestimenti genus
est habitus duplicitis, quidam appellatae
existimant Thuse, quidam Grace, quam
χλαινι dicunt. Karro, l. IV. de L. L. Læna,
quod de lana multa. Duarum enim togä-
rum instar, ut antiquissimum mulierum
ricinium, sic hoc duplex virorum. Idem
vestimenti genus in sacrificiis quoque
usurpari solitum, prodit Ros, l. V. c. XXXI,
Marcellus item, eodem militem usum
fuisse confitetur. Læna vestimentum mi-
litare, quod supra omnia vestimenta su-
mitur. Virgilius, l. IV. Æn.

— Tyrioque ardebat murice lana. —
Præter

*Ex Tra-
bed.* **P**raeter latam, Auguris vestem unā Trabeam fuisse ajunt. Cujus itidem meminit Virgil. l. VII. Aēn.

*Ipse Quirinali tenuo parvag, sedebat
succinobas tribus*

Conf. laud. *Saubertus* c. IX. de Sacrif. *Se-
ssiger*, in Festum, Triagenera trabeorum
fuisse, tradit, Regiam Quirinalem Tro-
ficiam. *Regia*, tota de sola purpura, quam
Græci ὄλοπόρφυρον dicunt. Ex uti solis
Regibus licebat, vel adolescentibus de stir-
pe *Regia*. *Quirinalis*, concinnior, præliis
apta. Hac cum bellum susciperetur, Ducec
amiciti Jani foras aperiebant. *Trossula*, coel-
co purpuraque pretexta erat, quam etiam
auguralem vocabant, Gracis *Despida*.
Servius, Trabeam, habet, togam Augurum
de cocco & purpura. Evolv, *Rof.* l. V. c.
XXXIV. Alter verò Græcum quondam
Augurem vestitum cernis apud *Alexand:*
l. V. c. **XIX.** *Gracis*, inquit, Augur non
traber amictus, sed togacandida & velatus,
poscit Auguria. Macedonibus quoque Vna-
tes in amictu candido auream gerens coro-
gam captat auguria & trahicuntur.

*Silen-
stum in
Auguris.* **XXVII.** Augur amplius, ut gnaviter
& expeditè Augurium perageret, plurim
ulterius sollicitè advertit. Jam quippe
propter avium expectationem, cantum &
volatum, silentium ex omni loco, tem-
pestatem item maximè commedam exige-
bat.

bat. Silentium, inquam, ut potissimum garritus avium facilior evaderet auditu. *gū*
Silentium verò auspiciorum proprium verbum erat, eoque nomine, ut *Cicero* testatur, appellabant quod omni vitio carebat. Festo, *Silentium est omnis uitia in auspicio vacuitas*: *Tempestatis* ita augurio necessitatem aperit *Alexander*, l. c. *Quodque* *rum auspicia captant*, cœlo non turbido, nec procelloso aut pluvio, sed aura silentio placida, ubi omnia para & tranquilla sunt, auspiciantur, ne venti flatus aut tempestas, avium gressus à suo cursu divertatur. Ex quo loco apparet, primum in augurando *Serenitatem cœli* attendi moris fuisse. Hinc in augurio *Æneæ*, ap. *Virgil.* *En.* l. II.

Ætherea quos lapsa plaga jovis ales
aperto

Turbabat cœlo.

i. e. sereno explicant. Deinde *Ventorum* Augur habebat rationem: Quandoquidem Plutarcho indicante, aves augurales non consistunt flantibus ventis. Hinc ex eodem asserit *Niphus*, obtinuisse ut Sacerdotes non captarent auguria, nisi luminaaria accensa adessent. Ventos verò flare, cognoscitur lucernis & luminaribus accensis. I. I. c. 15.

XXIX. Neque verò quovis promiscue *Tempus* tempore auguria licuit querere. Etenim, *Auguria-* cùm tempestatis inconstantiam probe *rum*
agno-

agnoscerent, hinc non omne tempus capandis auguriis aptum, judicabant. Si verò favebat tempesta, tūm demūm certum non tantum diem, sed & statas horas, atque temporis etiam terminum, quantisper augurium perdurare deberet, destinarentur; claro rursus *Alexandri* testimonio: *Concēta dies auspiciis dicata esset, post medianam noctem ad medium futuram diem auspicari licere, septima autem & sexta dies hora non decebat; namque incipiente aut crescente die, non autem descente, justa auspicia fuere.* I.V. c. 19. Observatu hīc dignum, quod, licet status exigendis auguriis dies constitutus nullus fuerit, diem tamen illum, qui nutu libero auguraturis electus erat, certis limitibus fuisse definitum, & *Gellio*, I. III. c. 2. memorante, à media nocte duxisse initium, ad proximum verò usque meridiem perduisse, & sic per totum & eundem diem Augurem augurari, fuisse creditum. Ita enim ibi ille: *Magistratus, quando undie eis auspicandum est, & id, super quo auspicaverunt, agendum, post medianam noctem auspicantur, & post meridiem sole magno; auspicatio, esse & egisse, ex eodem die dicuntur.* Sed & anni certum tempus huic negotio feligebant. Per integrum enim annum, ob diversum avium statum, augurari nefas erat. Placuit idcir-

idcirco tūm, cūm aves sine labē & integræ existerent, moliri auspicium. Itaque apud Plutarchum, Mætellus, Pontifex Maximus, prudens & civilis, post Sextilem mensem Augustūm vētuit auspicari, quod adultis & perfectis avibus auspicari, antequām æstas advenērit, sit prudentiæ. Autumno autem, aves partim inutiles sunt; partim morbidæ, partim pulli imperfecti; aliquæ etiam propter anni tempus aliud devolant.

XXIX. Jam ergo, dūm Augur talia studiōsē circumspēxit; nihil illi est reliquum, quām ut defixis in cœlum oculis, sollicitoque animo attendat, nūmquid à Diis missum alicuñdē fēsē ostenderet, unde nasceretur & prodiret; & si objiceretur avis aliqua, huc ne an illuc volaret, prono en supino motu corporis ferretur? quā in parte se occultaret? à dextrâ an à sinistrâ canerent oscides? Id quod suprā jam intuiimus. Hic ex iis, quæ præcipua Augur motienta ulterius obseruat, totatē quēdam coagēnit. Nimirum, si quid nuncii à Diis missi Augur conspexit, prīmū quale sit illud, apud ipsum se queritabat? Vtrum sint fulmina vel tonitra? de quib[us] suprā. Spectant huc Formulæ illæ, quæ Brissone, l. i. ex Ciccone adducit, ut in Orat. in Vaf. Jovis fulgente agi cūm populo nē. Augur. f. eff. Iact, lib. II. Jovis tonante, fulgi- rante, sertante;

rante, comitia populi habere nefas esse &c.
 Tum: Vtrum venti, quos pariter Deorum
 internuncios venditabant? Vtrum aves;
 & cuiusnam eae generis; boni an mali o-
 minis? &c. Post, ex quanam regionum,
 quas in cœlo designavit, signum aliquod
 proveniret? Quandoquidem & illis di-
 versam fati rationem adjudicabat. Mox,
 quod loci progrederetur; quod consisteret?
 & quæ forte plura. Cum primis verò avi-
 um rationem habebat. Si canerent, an à
 dextrâ vel sinistrâ? Vnde apud laud. Bris-
 sonium, l. c. *Aves sinistra* (sic dictæ, quæ à
 sinistrâ vel volarent, vel canerent,) & *sinis-
 tra auspicia* dicebantur, quæ sinebant ali-
 quid fieri, v. *Festue. Alexand.* lib. V. Sem-
 per cantus oscinis, cum sinister est, secun-
 dissimus fuit. Non æquè felix, à dextera
 cantus perceptus, habitus fuit. Volatus
 tamen præcipue spectabatur; si à sinistra
 fiebat, diximus jam, faustum indicasse o-
 men. Non item à dextrâ. Quanquam
 Aquila, si dextrâ ex parte venit, felix o-
 men fecit, & magnarum rerum auspicia.
 Si volatus avium fiebat cum strepitu sive
 stridentibus alis, pariter grati id erat omni-
 nis. Respiciebant tandem, ecquas cœli re-
 giones, & an altius in aurâ, an propè ter-
 ram humilius, an recto vel obliquo corpo-
 ris motu avis circumvolet; unde augurii
 ratio ipsi fieret expedita. Aequum foret,

ut

ut hanc occasione de avibus auguralibus differerem, at obstante laboris angustia, ad *Nypham*, L. B. remitto, quin cap. X. lib. I. aperte de iis; tunc ad *Pintum*, l. X. c. 8. & 13. ubi de avibus auspicii prospere; nec non ejusdem libri c. 12. 13. ubi de inauspicatis. Merito tamen notamus. Aves *Abiem* ampliss. ita suisse distinguebantur ut quae aliquid *augura-* fuerit consulentem jubebant, monebantque *linum dif-* constitutum exequendum; *Admissio*; *Serentia*; que vero illud vetabant, *Arcula*, *infra* & *Incuba*; que denique acturum aliquid *remorari* compellebant, *Remores*. Auguribus dicerentur. Huc simul species avis *Clivis*, i. e. prohibitoria; *Clivia* hinc autem spicia, de quibus supra. Tandem finito augurio tribis illud verbis Augur significabat. Si faustum cognovit, *Addixit*, & inquit, *Avis*; si aduersum; *Avis non addi-* *xit*: Quod testatur *Brisson*, lib. I. Similis re ferè eodem auctore est Formula: *Rasus* fecit, cuius itidem usus est, ad significandum augurium prosperum.

XXX. Denique non contentus uno augurio Augur, altero insuper fidem prioris experiri nonnunquam contendebat. Nam interdum non satis fuit, augurium unum vidiisse, nisi altero ratum id habetur. Si vero dissimilia duo visa, prius posteriori solutum est, uti loquitur *Conse-* *lium*, Dissert. III. Vnum addo: consuevit se

tandem Augurem, dum finitis hisce sacris ad aquam forte veniebat, ejus portionaria manibus haurire, pariterque fusis precibus vota promittere, ut visum, si fuit bonum, perseveraret auspiciu[m], cum aqua interventu intertumpi illud certum sit.

XXXI. Nunc, antequam tenuis Musa receptui canat, LECTORI venerando munus adhuc observantiae jure exfolvit, & enixa simul rogitat, ut partim a summa gravitatis negotii cordatus interpreetur; partim vero factum, quem parum habitu[m] est enixa, candidè benignèque recipiat, tum pari quoque judicij ipsum malabit dexteritate, atque demum cogitet, operæ nostræ falcam, in secundâ hac, cui immissa est, messio, haud curta demessisse, verum exiguum donitaxat Φιλολογικῶν collegisse acervum. Suffecit quippe Musæ, ut, cum tali exercitio tentare vires & averet, & laboris ejusmodi studium proficuum cerneret, vel angusta hac, quia ultra ferè non licuit, metu, operam suam tereret. Solus tamen ipse Contentus, si nihil præterea aliud, LECTOREM, spes est denud, non minus facilem & benignum, quam æquum inventiet judicem.

ANDREÆ CHRISTIANI
ESCHENBACH

ORATIO

DE

IMMINENTE BARBA-
RIE LITTERARVM
DECLINANDA

DICTA PVBLICE
X. CALEND. FEBRVAR.

12 196 XCV.

NORIBERGAE

CVM ELOQVENTIAE, POE-
SEOS, HISTORIAR. ET GRAECAE
LINGV. PROFESSIONEM IBIDEM
AVSPICARETVR.

Maxime Generosi, Magnifici, atque Prudentissimi Domini, Illustris Reip.

Noribergensis Septem Viri & Senatores Splendidissimi!

PATRIÆ PATRES

Sapientissimi Benignissimi!

vt &

VIRI

Magnifici, Nobilissimi, Excellentissimi, Maxime Reverendi, Confessissimi, Experiensissimi, Multum Plorimumque Reverendi, Maxime Strenui, Auctorissimi, Clariſſimi!

Domini, Patroni, Fautores, Amici colendissimi!

Demirabuntur fortassis, si qui me adserint, quod ego, qui nuper admodum de facro Suggestu verba facere jussus, Divinisque vix muneribus admotus, ad Humana subita reversus studia; quasi novæ functionis pigeat; Suggestum Ecclesiasticum cum hac Academica Cathedra commutem. Nimirum, videri id potest nomen dedisse militiæ sacræ, & trans-

transfugere ad profanam; manum mississe
ad aratum, & retrorsum adspicere; af-
fertum esse in libertatem, & cogitare ad-
huc Ægyptum. Sane vero, ad me quod
spectat, non sine pudore rem aggrederer,
si ipsam quidem ex spontaneo, proprio-
que delectu obirem: si non jussus obsequi,
obtemperarem voci, quam licuit inter-
pretari esse diuinam.

Ipsa porro vox Tua est, Eminentissime
Protoscholarcha, qui Illustri hujus Rei-
publicæ Senatui, a quo instituerer, obla-
turus me, ita commendasti, ut dignum me
judicaret, qui consummatissima Eruditio-
ne Celeberrimo Viro, ANDREAE AR-
NOLDO, in Professorio etiam hoc officio
succederem, cuius sacrum antea Ecclesia-
sticum munus benignissima manu mihi
concediderat Ordo Vester Sanctissimus.

Nempe effecisti, ut intelligerem non
vocari me ad Profanum munus, quod San-
ctissimus olim Ter Sancti Numinis inter-
nuncius Moyses, Credentiumque Pater
Abrahamus alienum a se non duxisset
cum illicum Ægyptios Judeosque, hunc
Chaldeos, literas ac artes docuisse, non
vanis hodiernum credatur argumentis. Et
licet Aristoteles, ipsos Sacerdotes Ægy-
ptios Literas & Artes invenisse scribat,
dum post exhibitum Djis cultum, abunde
esset temporis, quo feriari permettereh-

tur; hinc saltem constare, eas creditas
fuisse a Viris Divinis originem ducere: ne-
que ipsorum Professionem fuisse habitam
Sacerdotibus indecoram.

Efecisti quin etiam, ut intelligerem,
duplēcē ēsse Codicēm, quo Deus Poten-
tiā suā ac Mājestatē īnotescere ha-
minibus voluerit: Alterum Sacrum il-
lum, & qui Sanctorum Bibliorūm vnit
nomine; Alterum, sive Apertam hanc
Faciem, ac Naturam rerū ip̄sam, sive
illūstrissima omnium etatūm, eternarūm
Mentium monumenta, quā vel ex Augu-
sto illa Naturæ lumine profecta sunt, vel
ipsam illam accuratius nobis ob oculos
ponunt & depingunt. Et, cum priori in-
terpretando destinati sint Viri Theologī,
supernaturali scientia eruditī; ad poste-
riorem interpretandum comparatos esse
Philosophos, aut Artium ac Linguarūm
Professores; qui Naturali scientia instru-
cti, non leve conferunt alteri codici dex-
tre interpretando momentum.

Denique effecisti, ut intelligerem du-
plex ēsse Templūm, in quo Deus Myſtas,
Sacerdotesve exigat: Alterum, ipsam Ec-
clesiam, in qua, secundum Divini Verbi
revelationem adoretur; alterum Audito-
ria hæc & Academias, in quibus secundum
characterēs ineffabilis Sapientia agnitus,
colatur. Quamobrem & me duncaxat vo-
luisti

lussi e Templo in Templum transferri ; quod, cum Gratiarum sint divisiones, & in Domo Dei mansiones sint multæ ; credideris fore , ut mea qualisppaque Industria posset in hac quoque parte Divinae familiæ non inutiliter collocari.

Itaque Tua & Generosissimorum Tuarum Collegarum hæc est Vox, qua ego, ut alter Samuel (si dicere lieeat) vocatus, mentem obediendo composui : ratus Vos locum in Ecclesia tenere adeo eminenter ; ea providentia dispensare munera, quibꝫ, ut Maximi Ætæniæ, ab Amplissimo Senatu estis præfæcti ; ut religioni meritq fuerit resistere, neque eam adire statuionem, in qua me colloquatum velletis, ac pro viribus eam Spartam , quam præscriperitis, exornare. Quin etiam probe memor cum fuerim Heroicæ illius virtutis, consummatæque Pietatis, qua jam dudum Vos omnibus bonis ac piis præfulgentes, pernasse licuit ; induxi facile in mentem, quicquid Consilii caperetis , non posse a summa Virtute Pietateque non proficiat.

Sisto proinde me jam Vobis , totique Illustrissimo, Generosissimo, Nobilissimo que huic Confessui, ut opus aggrediar sub tantis Auspicijis, quod iussistis me exequi: Et Praelectiones imposterum habituro Litterarias ; cum nunc plane aliqui dicendum sit ; prorsus ita videtur , nullo in Ar-

Pp s gumen-

gumento meam commodius Orationem posse versari, quam si ab ipsis Litteris materiali dicendi mutuatus; quid de hodierno Litterarum statu mihi vidatur, & quid porro expectandum sit; heic apud Vos edissertem.

Vtiam autem ea ubique se se ostentarent, quæ & Vos ad gratulandum nostro anno bonis litteris invitare, & me ad laudandum potius verum, quam tantum non explorandum & preposterum nostrorum plerorumque hominum studium in Litteris, incitare possent. Ast, quod Vos plenijs fortassis & accuratius me jam dudum perspexistis, (de quo dubitare me non sinit mira cum Sapientia Vestra conjunctus rerum usus exactissimus) quoniam in ea incidimus tempora, de quibus dubitandum sit. utrum major Lux Litterarum præcesserit, an profundiores ipsis Tenebrae & longior Nox immineat; niſi mature ingruenti malo obviam eatur. Permittite quæſo, Auditores splendidissimi, ut dolorem meum, quem ex litterarum, ac præci- pue earum, quæ humanitatis dicuntur nomine, interitu ac quasi internectione qualam quotidie concipio, ex hoc loco paucissimis exponam: &, ne infasto nimis omnino rem aggrediar; **DE IMMINENTE BARBARIE DECLINANDA**, brevi. Oratione heic præludam continuis nostris

multis post hac laboribus, quibus id unice
regnos; ut, quantum in nobis erit, irru-
centem hanc Pestem fortiter depellamus,
et juvenum pectora, contra exitiale Barber-
riet Virus, feliciter premuniamus.

Quod dum ago, volenti quo se animo
continuato mihi Favorem, Auditores,
quem membris vestris jam ante mihi de-
stinaisse, abunde probat Benevolentissi-
mus Vester numerosas hic Confluxus:
pro quo, quemadmodum immortaliter
Vobis obstrictum me agnoscere ita operam
dabo, ut, quemam Eloquio fortassis non
possim, saltem grata veritate Vobis pla-
care valeam.

* * * * *

Quod maximis olim ac potentissimis
Rebus publicis, Auditores, hodieque
summis Imperiis ac Regnis accidit, ut, si
quando ad summum Majestatis ac Poten-
tiae fastigium enixa fuerint, nec ulterius
quo adscendant inveniant; occasui jam
& interitui oppido quam vicina sint:
Quod item de corporibus nostris, ad sum-
mum εὐεξίας gradum proiectis, Divinus
Hippocrates testatum fecit; ea, quoniam
in eodem statu manere, & tamen in melius
proficere nequeunt, necessario in deterius
vergere; adeoque acutissimis morbis, præ
reliquis, maxime esse exposta: Idem si
quis de Disciplinarum ac Sapientiae stu-
diis

Hilis dixerit; non magis falsum dixerit, et quod de Romana Republica, sed summo genere Potentie: tulisse evicta, primus olim ac gravissimus Romanus Historie Author Sallustius asseruit: Omne sumorum in principio stare.

Eidem huic nostræ asserto ex longissima hominum memoria, omniumque contemporaniorum ac populorum, qui saltum aliquam Litterarum rationem habuerunt, commemoratione, accessere velle; nihil esset aliud, quam ea docere, que nemo ignorat: ea stabilire, de quibus aetate dubitavit unquam. Vel solum istud tempus, quo omnis Sapientia, cum universo artium ac Scientiarum comitatu, ex toto terrarum Orbe, multorum seculorum itinere, Romanum demigravit; ibidemque in tantum splendorem ac majestatem sese erexit, ut nulla ætas, nullum tempus sit, quod non ad illam Normam bona sua impositum unicæstimanda habeat; quam brevi substituit? quam subito evanuit? Sane, vel altero proximo ævo, si quis Sapientiam Romanæ quaesivisset; facilius Regem in Scena, quam Divam illam in Urbe deprehendisset. Sequentibus autem seculis, ita penitus ex universo orbe exulavit, ut novæ stigium sui ullibi locorum reliquisse, videri potuerit. Vnde ego in nostra majorumque nostrorum tempora mentem cogita-

gitationemque deflectens, quibus Diva ista; ex longo veterno, in quo ultra duodecim integræ secula sepulta quasi jacuit, resuscitata, & immenso fere labore ac studio præstantissimorum, superioris potissimum seculi, Heroum, in pristinum splendorum ac solium restituta fuit; metu fane, Auditores, metuo inquit, ne, quam diu sibi firmissime non solum collocatam, sed tantum non in oculoibus vicos & angustos portibus præstantem Sapientiam arbitramur; omni cogitatione citius, ubique locorum frustra queramus.

Causam hujus tam infaustæ expozitis, si forte ex me queritis? non aliam Vobis indicare certiorem possum, quam eam, quæ omnibus prudentioribus Medicis semper suspectam reddidit speciosorum Hominum formam: Nempe, si quis se ipso coloratior factus est & plerior. Fidelis Vestram appello, Auditores! numquid hodie aliud crepat magis exauditur verbum, numquid aliud crepat magis Docet indoctique passim, quoniam **TANTAM LITERATUM DIFFERARVM?** Quis hodie tam bardus, tamque à Sapientia studiis alienus est, qui, si modo unam alteramque chartulam verbis implete valeat, non re in Augusta Sapientiae Aula magnum prodigium aut Lampadatum subito reputet? Unde nullum unquam seculum ferox magis

magis libropuram, ac nostrum hoc est, deprehendes. Quae profecto res non exiguum partem felicitatis nostrarum constitueret, si quidem ostentarent nobis hodiernas scripta pleraque, illos thesauros, quos Antiquorum, atque etiam adeo Majorum nostrorum Lucubrations piso quasi simu effuderunt. At vero, si bene multis hodie scriptoribus verba demferis, quid aliud quæso relinquetur, quam phlegmat quoddam vapidum, aut insipida quedam inanum somniorum pulpa? Id quod non leve suppeditat indicium, jam diu ex animis nostris effluxisse illa principia, quibus ad plenam scientiam pervenitur, quibusque monumenta sua Veteres, tanquam aeternitatis sale ad immortalitatem condiebant.

Sane profecto, tulerunt bina retro sequula magnos Viros, qui divinas ac humanas Artes omnes atque adeo universam Sapientiam, Herculeo plane ausu, ab inferis reduxere, & in illam clarissimam lucem collacarunt, quæ ex illorum aeternis monumentis hodiernum cum ultissime reluet: Neque nostra setas Diis adeo exosa fuit, ut nemo in illa faciem praetulerit elevatoriis mentibus, & supra vulgus aliquid audentibus; adeo, ut si quis omnem litterarum lucem his tribus seculis degare vellet, solem ipsum non lucore contende-

tenderet. Aut, si quis affectu ab illis, & aliquousque proiectum Opus pro absolu-
luto habuerit, nihilque sibi, quod ulterius
conferat, relictum putabit; haut, pro-
fecto, senior erit ac is, qui prima aut se-
cunda diei hora nudum corpus insolatio-
ni exponeret: Aut, si quis proletaria hat
opera, qua pleraque hodie scripta inpu-
blicum propelluntur, Sapientiae studiis
aliquid accedere credat, idem quoque
auro ex carbonibus adjectis, precium aut
pondus augeri credat, necesse sit.

Accedit altera, non levior, gravioris
morbi, quin imminentis plane Pestis Indi-
catio: quam Graci ~~ad~~ vocant.
Hæc est, quando quis agrotans, non sen-
tit se agrotare. Quæ Indicatio, quale
post se axioma trahat, Medicorum impril-
mis filios ex Hippocrate & Celsῳ fugere
non potest. Adeo, ut, quotiescumque feret
aliquem temere ita & sine præcautione
hodiernam sortem nostram extollentem;
& nil nisi Lucem Litterarum depredan-
tem legam vel audiam; non immerito sui
spectum eum habeam illius Phrenesem,
qua solliciti pauperes, nescio amigahtur
magis interdum, an subleventur? Nam,
quemadmodum videmus illis, qui omnia
vitam in summa paupertate egefuncti, per-
petuisque pro vita sufficienda sollicitu-
dibus emacerati sunt, ita non nunquam
men-

mentem corrupti, ut si vel dormientibus, vel etiam vigilantibus aliqua spes a fulserit sumi; savibus istis imaginatiq. nibus ita ad insaniam adigantur, ut non solum sat divites ac locupletes se admirantur; sed etiam maximas Gazas, quin Regna & Provincias aliis quoque distribuant: Ita nostri hi, ab omni alias meliore apparatu destituti, quum audiverint, superioribus seculis illustria nonnulla ingenia viam quodammodo monstrasse, ad antiquam illam & veram & masculam Eruditionem; si ex pauperes suo penu, forte fortuna, spicata aliquam veterum illorum acervo adjicere valcent; protinus non sibi tantum sufficere, sed universæ etiam Sapientiæ ac Eruditioni non obscuram faculam accendere, temque adeo litterariam ingenti accessione locupletasse sibi videantur: cum interim, nisi obiter ita & ex improviso incidissent in repusatatum istum thesaurum, quam eum quæsivissent; quantum per istos faret, misera Sapientia æternis tenebris sepulta jacuisset.

Exemplo sit, (ut intactas heic omnino telinquisimus Superiores, quas vocant, conditi Facultates), magna ista Nubes hodiernorum, uti quidem salutari se gestiuit, Philologorum seu Criticorum. Hi, postquam accepérunt, magnos istos rei
Litte-

Litterariorum Statores ac Consultores, Srali-
geros, Lipsios, Heinrios, Cesareos, Ca-
merarios, aliosque, inter innumeris, ad
prisam illam & solidam Sapientiam can-
tum pertinendi precepit, loca quoque
nominalia Varrois, Festi, Athenaei, Poly-
bi, Homeri, Virgilii, Heratii, Persii de-
pravata, tanquam ~~deinde~~ aruula quædam
immensissime eruditio[n]is, restituta & cor-
recta reliquise; His, inquit, belli nostri
homines, vel orbem sibi stabiliuisse viden-
tur, si observationibus istis tantorum Vi-
torum unam itemque alteram notulamus
etiamque h[ab]ent in qua[m] satis frigidam &
plumbem adjecterint: aut ex carioso ali-
quo manuscripto, aut monuario Glossa-
tore variantem Lectionem eruerint, ne-
gique tantorum Vitorum purpuræ, de-
tritus istum pannum adfuerint. De pris-
matio interim scopia illorum nobilissimes
rum hostium unice securi, quippe qui
has notas abseruant, ut posterorum in-
dustriam excitarent, majora audendi, &
patlatum illos maru ducerent ad priscam
illam & masculam, veterisque ac genuf-
fiam sapientiam prosequendam & redire
eodem. *III. 2. 13. II. 10. 1. 1. 1. 1.*

Nunc queso Vos, Auditores, quid tan-
dem de Litteris fiet, si ipsi illi, qui hodie
nec invitis, aliquatenus non in qua[m] suffici-
tis, distatur ad genus gestiunt, Litteras
et cetera.

Qq.

tra-

tractare nesciant? nec, quid in illis, non
per illas querendum sit, intelligent? Htos
enim trostes bonae mentis, qui perpetuum
Litteris ac Sapientiae bellum indixerunt,
et, aut plane nihil in illis attingunt, aut
tantum, fucorum instar, sibi ex illis deri-
plunt, quantum ignoravissimo illeutum ab
domini impinguando sufficit; ne nomi-
nando quidam censeo. Quemadmodum
e contrario Magus Nominis, qui & olim
Schodie immortaliter sibi famam ex littera-
ris quæsierunt, & iaduic quærunt, ubi vis
excepio.

Et hæc quidem indicatio est fatalis no-
tis, universo litterato Orbis invenientis;
nisi matura, & non exiguis viribus, ingre-
enti Pesti strenuo obviam eatur.

Porro, de Causis præsentissimi hujus
Mali si queratur? verbo dicam: *Ignavia,*
~~&~~ *depravata insensatio*; seu, ut plane
quod sentio, hæc efferaur: *Contentus*
Operosa, & Amor Compendiaria Erudi-
tiois, Sapientiae jugulum petit.

Nunquam, Auditores, nunquam feli-
ctorem, omnibusq; bonis affluentem magis
terrarum Orbem hic Sol adspexit, quam
eo tempore, quo illustres illi Sapientiae
Consulti, a primis, quod ajunt, incuna-
bolis, ad seram usque senectam, Litteris
iaviligardarunt; omnes tertarui angulos
pervestigarunt; omnes liberos, omnia avo-
rum

Jurata , orantes chartas per volutarunt,
Quicquid Divini , Poëtarum divinæ Men-
tes ; quicquid Veri , Philosophorum im-
mensa opera ; quicquid Prudentis , Legum
Tabulae ; quicquid Artis , Naturæ Mys-
terium miranda monumenta in situ quasi suo
accordis gerobant ; quicquid ubique esset
Sapientie ; istud omne , maximo labore ,
longis vigiliis , indefesso studio , stupenda
opera , in actus vos collegerunt.

At , postquam irrepte paulatim
 agnavia , Sophistatum audacia Compens-
 dia fabricare cepit ; postquam neglecto
 vivaci retum fucca , inania verba capti-
 te docuerunt ; postquam spreta & ejecteda
 robusta illa , & exuberante Eloquentia
 Patrium , Sententiolas vibrare consueve-
 sunt ; Sapientia sarcinas colligebat , &
 domitionem parabat . Donec tandem
 Scholasticorum agnavorum turba omnia
 obsecutavit : Si imperante Deuidia , loco
 Sapientie ; Ignorantiam : loco Eloquen-
 tiae ; horrendæ verborum monstra : loco
 Litterarum ; metos Syllogismos : loco
 Prudentie ; Stuporem orbi induxit .

Jam Majores nostri , summi Viti , quan-
 tis labotibus quantis vigiliis , quantis
 sumtibus id egerunt ut longo tempore ,
 totque seculorum vetustate , collapsum
 Sapientia ac Litterarum Tempium , ali-
 quo modo restaurarent ? Quos non angu-

los, quæ non claustra; quas non effata
perreptarunt; ut aliquas vetustas mem-
branas, in quibus genuina Sapientia effi-
gies, tanquam in tabulis quibusdam, vi-
vissime depicta esset, eruerent; & possi-
quam magnam vim illarum domum, ster-
penda plane industria, coacterant;
quanta diligentia, quanta sedalitate, for-
tes, & contractam ex longa vetustate re-
biginem inde deterserunt? Non illo tem-
pore; quasi disperitis officiis, Theologus
meros Patres, non Jure Consultus solum
Tribonianum, non Medicus Hippocra-
tem tantum cum Galeno sufficere sibi ar-
bitrabantur, ad immortale decus, & man-
quam intermorituram illam gloriam, qua
hodiendum apud eos homines resurgent,
comparandam: Omnes promiscæ ele-
vatiores mentes, tanquam ad mercatum
quendam, turmarint ad volabent, & que
prima sese obtulit ex beatis istis merci-
bus illam, nullo habito, fastidioso ita, de-
rectu, sibi capiebant: Quibus se plurimum
auctam & illustratam, ad augustam illam
Sapientiae Structuram certatim confere-
bant. Nempe, non ex Compendiis didi-
cerant sapere: sed plenam jam & onustum
Divinatum Humanarumque Rerum sci-
entia pectus (qualem Oportet nonquam
compendia, quotquot sunt, facere pos-
sunt) secum attulerunt.

Cum

Cum autem Litteræ, perinde ac Imperia, non aliis artibus retineantur, quam quibus initio partæ sunt? quid Vobis videtur, Auditores, de hodierno Litterarum ac Sapientiæ statu? Profecto, ausim affirmare, nullum unquam, quam diu Orbis stetit, Seculum, in Compendiis magis insanivisse, quam hoc nostrum. Quicquid discitur, ex Compendiis fere discitur. Si quid scribitur, nisi *Compendium Breviarium Synecdoche*, titulum præ se ferat liber, tanquam mala merx & sublesta, nullum facile emptorem inveniet. Si quis Docens, quam amplum etiam campum Sapientiæ sibi decurrentum proposuerit, eum non in trimestris temporis gyrum coarctaverit; friget Auditorium. Absit, me Hercules, absit, ut Augusta Dea Sapientia, intra tam angustas Compendiorum haras a Circeis istis ingentis includi se patiatur! Augusta est, Regina est, Diva est, majorem apparetum, majus famalitium poscit.

Istud probe intelligentes Antiqui; pueris crepundia, compendia, nuces relinquebant: Viris majora, ampliora, operosiora poscebant. Et, ut tandem ad veram & unicam Studendi viam ac rationem, qua se sedum Antiquissimi illi, tum Majores nostri supra terrenam hanc sortem, ad costum usque & astra sublevarent & dixerant, perveniam; & Medelam imminescimale.

Qq. 3. - 2. cogit.

cogitem : Quatuor sibi potissimum Stadia . antequam ad Præcelsari illam Divi- parum Humanarumque rerum Scientiarum Metam pertingere . Divaque Sapientiae foros pulsare rite possent , emetienda du- gerunt : Poësos , nimirum , Eloquentie , Linguarum & Historie .

Et ut de Poësi primum agam : Constat sane inter omnes , Antiquos hoc unicum studium eanti estimasse , ut ab illo omnia reliqua studia inchoarent , & quicquid per omnem vitam didicissent , carminibus sere includerent , omniaque vicissim studia sua hoc potissimum terminarent . Adeo , ut priscis illis temporibus non aliam Philo- sophiam agnoverint , quam quæ ex limpi- dissimis Poëtarum fontibus emanasset , unde Pythagoricos , antiquissimos Philoso- phorum , (cuius unius secca , Etum pluri- mæ extabant . maximam in dispergendo ra- tionem Aristoteles habuit) cum propemo- dum e cœlo Sapientiam in terram dedu- xisset :) quam Poëta primi , idem qui Et primi Philosophi , anima Divine , Et qua aliquod ad compescantum , cœlo sic volen- te , concessa hominibus videntur , soli ante exceluerant) causa Musica , præferim vera Poëtica , invata reverentia , ut cœ- lestes Orbes , Et amicos illos ignes , (quo- cum naturam , motu neque intervalla , quemadmodum ab illis acciperant , primi in ter-

in terris descripturum). Poëtas esse erade-
rent : concentum autem ita delicatum
edere ac jucundum, ut beatae anima, post-
quam Natura corpus reddidisse, sola ista
voluptate frueretur. Quos fecutus fuit
Generis Humanæ Sirens, & inusitatum na-
tura Predigium, Asbeniensis Socrates, qui
in Poëtarum quasi educatus gremio, ea-
dem omnia, cum Poëtico præsertim inci-
lescit furore, de Poëtice commemorat.
Rare autem libbi temperare potest, quin
quacunque de re desserit, ex Pindaro, Sa-
phoche, Euripide, Pythagorico Aeschyllo,
sed præcipue Homero, verbum aliquem,
aut aliquod venustius discendi genus, sepe
et expresso auctori nomine, admiscet.
Ut reliquias raceam, Platonem, Xeno-
phantem, Aristotelem, alios ; qui vel so-
lis nonnumquam Poëtarum dictis decre-
ta sua ita roborarunt, ut nullis aliunde
perditis rationibus opus esse, firmissime
persuasi fuerint.

Jam vero his nostris temporibus, quo-
minusquisque facile Poëticum studium, sine
quo necno antiquorum aliquid se scire re-
putabat, ad se pertinere arbitratur? nisi
qui, si non pro homine vili, vano ac vago,
aliter pro otiosa, ab allis haberi velit?
Profecto, si quis hodie Philosophie studio-
so, primum Philosophornm fuisse Home-
num, cum Plutarchus ostenderet, non ac-

cederet magis ; quam si Sophistam à Ma-
quem esurientem , aut frigidum Atticisten ,
in ἀρχῃ versari audiret : puta , Febre-
commendantem , vel Theristen .

Et si vel maxime eo usque nonnulli
hodie sese erigere videantur , ut Poëtarū
nonnumquam aliquid audeant ; quoniam
veram Poëticen , ejusque Cauffas & Na-
turam plerique ignorant ; nec eo appara-
tu , quo deberent , instructi , ad sacerdātē
accēdunt ; inde fit , ut plerique nobis pro
harmonico isto syavissimo Sapientiae ae
Eloquentiae concentu , vana vocum tint-
innabula , & vacua verborum crepitacu-
la , nihil in se sacræ , abstrusæ , vīrae acto-
conditæ Eruditōnis continentia , obtru-
dant . Acrostichidiz , Chronosticha , Cru-
ces , Figuras , aliaque nugamenta , atfa-
mento & calamo effigiare posse ; hoc de-
tum ex Parnasso profectum nō pauca
hodie videtur : idque cum ex hūllis ido-
neis & melioris monetæ auctoriibus difor-
te possint ; ad Compendia Metria , Pro-
Todias , Poëseos , si Dīs placet , Artificios
confarcinatores , aut alios hujus surfuris
fibellos , configunt ; ex quib[us] deinde
citius quam vulpes pitum comest . Poëtae
nimisimum tales , prodeunt . Ita ut prō Poë-
tis fere legamus clumbes & febricitantes
versificatores : quin vix tales , cuius ad
versus quidem streperi isti & confragosi
tin-

etiam in illud effosminatissimi. Neronis.
Perecynabim' agam. De Pindaro Euripi,
daque, ac quensis Poëtis. Petronius re-
fert: oos magno studio, multaque opera
spese in uno basisse vocabulo, & verba
quæsiuisse, quibus debebant loqui. Unde
eniam magna sponstone certare ausim
ne unum verbum otiosum aut male loca-
sum, in ullo antiquo Poëta facile inves-
tiri. At vero, quotusquisque fere nostro-
rum Poëtarum verba sibi desse queritur,
quin miriadas streperorum verborum de-
prehendens in uno famelico poëmate Nu-
ptiali aut Funeris citius, quam unicum
sonum sensum in universo nonnunquam
& integro opere. Adeo, ut is demum pro
excellentissimo Poëta habeatur, qui stans
pede in una, mille aut amplius versus de-
batterare posset.

Alterum Scädum, quo Antiqui isti
Heros ad æternaam nominis sui famam ac
Gloriam grossabantur, veræ ac genuina
Eloquentia est studium. Cum enim de-
prehendissent Deum melioremque Natu-
ram soli Homini duas maximas & inæsti-
mabiles doctes concessisse: Rationem &
Orationem: & hac quidem ab incorpo-
reis istis & spiritualibus creaturis, quas
alii Angelos, alii Genios nuncupant; illâ
vero ab irrationalibus, brutis, merisque
corporibus cum distinxisse; jam inde ab
...ut

Igitur, Sapientissimi mortalibus; inquit incubuere, ut preclissima illa doctrina Iesu non solum sanctissime custodirent; sed etiam, quantum fieri posse, excoherent, inque perfectorem statum magis magisque evenerent. Cum autem advertissent, si alterutrum tantum horum, siue altero excoluisserent; nondum se id consuetos edisse, quod intenderant; neque totius hominis plenam perfectionem: Sed, si Rationis cultus tantum incubuissent, ea soli huius parte se meliores evassisse, qua mortales sumus, In vetero quasi relicta altera fa, qua a spiritibus distinguimur: Si et contrario alteram partem, qua corporis nos esse scimus, derelicta ratione, excolere tentarent; tantum abesse, ut is cultus dici mereatur, ut potius brutis, picis, phantasias, avibusque reliquis haud meli- ftes evaderent: In id unice incubuerunt, ut, quia perfecti homines esse, & Sapientes, desiderarunt; utramque partem, Rationem nimirum & Orationem ita excolerent, ut, quemadmodum Mens & Ora- tio hominem constituunt; Ita & perfectam Rationem & perfectam Orationem sibi conciliarent; h. e. perfecti homines & Sapientes fierent. Et illum quidem, Rationis cultum; Philosophiam: hunc veram Orationis; Eloquentiam appellarunt. Ita tamen, ut neutram ab altera separari possit fuerit.

stherint; quia neque separari ab invicem, salva perfectione humana, seu Sapientia possunt. Quod, ut clarius patet, ex ipsa Natura loquela nostra commodissime deduci poterit: Nonne ad omnem sermonem objectum aliquod requiritur, de quo loquaris? Nonne objectum illud cognoscere te, & Ideam quendam de eo tibi in animo formare oportet? Erit ergo Idea illa, de hoc objecto, Principium quasi & Fundamentum sermonis cui: qui eo perfectior & absolutior erit; quo perfectior rem Ideam tibi de tuo Objecto in anima formaveris. Id autem docet Philosophia, seu exulta ratio.

Nonne, si cogitas, per partes atque successives cogitas? &, si tibi perfectam Ideam de re aliqua comparare vis; illam rem in singulis suis partibus, accurate & ordine quedam servato consideras? Nonne finis loquela tua est, ut illam Ideam, quam animo concopisti, alteri eidem imprimas & communiques? Qui id autem fieri potest, nisi eadem Ordines, illi rem proponas verbis, quo tu eam concopisti animo? Ordo ergo requiritur; qui quo perfectior & naturae convenientior erit in sermone tuo, eo perfectior & Sapientior erit ipse Sermonus. Et hanc Ordinis perfectionem, docet partim Philosophia, partim Ars ipsa Oratoria, quam nec ipsam tamen a Philosophia separamus.

Nonne

Nostrae denique ideo loqui cupis, ut
alii te intelligant? & Ideam tuam ex or-
dine, quo tu eam anime concepisti, ex-
sermone tuo hauriant? Ergo lingua pri-
mum loqui debes ea, quæ alii quoque
intelligunt: neque barbara, & ex corce-
bro tuo exagitata verborum monstra-
immisere sermoni tuo. Tum secundo,
ea vocabula, ex illa, qua loqueris, lin-
gua, deponenda sunt, quæ significan-
tissime Ideam tuam exprimere possunt,
& aptissima sunt, ad Ideam tuam alte-
ri quasi infundendam. Tum etiam ter-
tio; ita inter se aptanda & collocanda
verba sunt, ut ne tedium capiant audi-
tores tui ex iadigoste verborum strue.
Quo igitur Purior, Significantior, & Or-
natarior erit sermo tuus, eo etiam perfe-
ctior inde exsurget Oratio tua. Hoc au-
tem rursus ex Arte discitur, ita tamen,
ut nemo, nisi qui a Philosophia probe-
subacturo animum afferat, illa uti felici-
ter possit.

Erit ergo vir Eloquens, qui de qua-
etque re perfectas & absolutas Ideas &
Concepens formare didicit; hoc est qui
Philosophus est, & Sapiens. Erit vir
Eloquens, qui ex Philosophia & Arte
cogitata sua rite & ordine Disponere, &
Pare, Significanter, atque Ornare pro-
ferre.

Ferre & eloquii valeat; hoc est, qui Philosophus est & Sapientis. Et hoc istud est, quod in Antiquis illis Petris, Philosophis, Oratoribus, Historiis, tantopere omnia secula admiratis, hodie vero paucissimi agnoscunt, nonne fere imitatur: nempe Arctissima illa & Artificiofissima Philosophie seu Sapientiae cum Eloquentia Coniunctio & Connexio. Ad hoc Eratdionis fastigium, ut Antiqui illi asserentes, non solum alterius verdiei horam, non unius alterumve argumentum Philosophie & Eloquentie studiis fecerunt; sed integrum fero vitam impaviditerunt. Probeginari, se, dum Eloquentie studia tractant, nihil aliud agere, quam Sapientiae studiis invigilare. Disque semifimilios reddore. Non ex uno altero ve
Compendio, steriles evastiros, quales fuerant, sperabant. Non unum tactum aut alterum Audioscam ab librum sibi fascinarem reddebat; sed quicquid ubique erat librorum, quicquid ubique scriptorum, optimorum web detectiorum etiam existid quidem plenis tabulis, non aucti, hau-erierant, & tantum non se ingurgitabant. Vnde pleni posthac, & saturi optimatum rerum cognitione, milenii bene conceperunt, maturum, et habuum, abs se dimis-
 At

At enim vero, cur tam pauci hodie sed plenam illam ac torosum Antiquorum Eloquaciam admirantur? creditis mihi, Auditores, nulla alia causa est, quam ignorantia; ad veram eloquentiam. Vix. Quotusquisque fere hodie est, qui non periplicet credat. Eloquentiae operari dare, idem esse, ac accuratissime philosophari? Jam, nonne communiter sit, ut prius loqui quam cogitare Puer discat? Nescio nō mirum, si pro Orationibus, etiam in gravissimis Causis, nihil sequi legamus, prater pannosos laetiososque censures; ex Phrasibus, ut vocant, Excerptis, Formulis, Polyantibus, Florilegiis, Apparatus, misere consarcinatos. Et si vel modice aliquis proprio studio excogitatus aut elaboratum quid in medium afferat; non tamen illum gustum, non illum colorum exhibent hodie oratione, scripta plena que, quo antiquorum laetationes superbiunt. Et istud non alia ex causa sit, quam quod se non satis iis rebus, quae aliqui abundantissime secundum attulissent, instructi, ad diendum conseruent.

Quis non eloquentem hodie illum Oratorem confit, qui verbis & locutionibus mere Ciceronianis, per diuidit horae spaciun ab ultra aliquid recitare valet? qui singula terba mutuantur ab Antiquis; singulas periodos ad ultimum mutantur

Ciceronis, Livii, Quinctilianii autem
aliorum singularis figuris efformat ad pra-
cepta Compendiorum Rhetoricorum.
De Inventione interim apta, ampla, & vi-
zili: Dispositione, ex ipsius Naturae sacra-
rio pacita, & sponte sedante Sapientibus;
unice securus. Sola illis placet Umbra,
puleræ formæ; sola Praxitelis, aurata Vergi-
naris Statua; præ ipsa Dea. Verba solæ
prædivino Spiritu, antident. Ne furiosus
quidem Amantibus comparandi: qui ama-
tarum abs se formarum vestes, lemniscos
fibulas, calceos nonnunquam exosculan-
tur: rati aliquid saltem exhalati spiritus
ab amata persona in vestibus contineri
quo, ex defectu amatæ ipsius, amoris ar-
dorem aliquo modo restinguere possint.
Adeoque quisquilia istas non aliam ob-
caussamq[ue]nt & sectantur, quam propter
Personam ipsam, quæ illis ordinariè tegi-
tur. Hi vero Verba amant: non, me Her-
cules, propter nucleus, sub his putamini-
bus latentem; sed solum propter Verba.
Vestem adeo Sapientiæ seu Eloquentiæ,
propter vestem, non propter veram Elo-
quentiam seu Sapientiam laudantes ac se-
ctantes.

Hoc, Auditores, vere affirmare au-
sim: Si quis per omnem vitam, nullum ni-
misi Ciceronianum, aut, ut Scholæ nostraræ,
insulse quidem satiæ, loquituncur, Aureo
Lat-

Latinitatis vocabulūti autē p̄fari prōferat: Aut , ut clarius dicam : si quis Ciceronem , omnēmque fāmīlātām optimātūm Scriptorūm mēmōriā tēnēat ; adeo ut quicquid prōferat , illōrum v̄erbis prōferat : Intērim nihil Cicērōne dīḡtūt̄ eloquatur aut tractet ; illum vīcē dignum esse , cui vel Etūdīt̄ ; ne dūta Eloquentis nōmen tribui possit. Longe s̄tūdī ; longe alſud spectātur in Eloquentē prāter verba. Diāvīa ; quam Græci vocant , & quā ex intīmia rei perceptio-ne & intelligentia oritur ; atq̄e omnia rēspiciēda est : cum necessario terum Ordīne. Quā nēmo sibi cōp̄atāre possest , nīsi ex Humanarūm Divinarūmque rerum Scientiāz , h. e. Sapientiāe Legib⁹bus.

Cum autēm Antiqui isti , homines sapientissimi , facile viderefit : ad sumīnum istud Humanī Genefis Bonūm , Sapientiam , inquām , seu Eloquentiam sibi cōpatāndām , nōn sufficere unius tantum Populi Rēs & Sērmonēm nōsse ; neque Communitēm istam Dēam int̄e unius tantum Regni aut Imperii fines concludi posse ; aut unius Linguae eācēllis detineti : Ideo Romāt̄ , cōdatisimūi mottalūti ; Græcæ potissimum Lingua cognitioni , eam nāvarunt operant̄ ; ut tempore illo , quo Sapientissima pariter

riter ac Eloquentissima Roma fuit, dubitare potueris; utrum Ornatus Græci, an Sapienter magis Romani, Græce locuti fuerint? Tanto, profecto, Consilio, tanta Prudentia, ut, an majori unquam, in ulla re, ulla Gens usq; fuerit; non invenias. Cum enim ex continua cum Doctissimis quibusvis Græcorum consuetudine facile animadverterint: Antiquissimam illam Gentem (quæ jam dudum Sapientiæ studiis, præ omnibus aliis Gentibus ita dedita erat, ut nullis sumptibus, nullis laboribus, nullis viarum tædiis parceret, quin ex universo terrarum Orbe, Ægypto imprimis, Arabia, Persia, Syria, quicquid optimi, quicquid eruditæ, quicquid Sapientissimi, Prudentissimi esset, inde peteret, & in suas regiones & civitates secum deportaret) omnem peregrinam Sapientiam in tantum cum verticula sua & domi nata, miscuisse; in quantum à Barbariæ sibi affictis & tantum non adhatis fôrdibus purgari, & decora Elegantiæ & Humanitatis veste (quæ patroa & propria Græcorum virtus erat) amicii posuit: Inde Romani, sapientissimo consilio, omnes universi orbis thesauros, ex vicinia sibi Græcia unice petendos arbitrati sunt. Tali sane Compendio, ut si vel universum terrarum orbem, omnes-

Rr que

Secundum

que ejus angulos explorassent; nec Ampliorem aut Perfectiorem Sapientiam; nec Cultam magis, aut pulchriore omnis Elegantiæ veste decoratam, invenire potuissent, quam in Græcia.

Vnde novam hodie fatalem Litteris necessitatem, minatur triste Augurium: Linguae Græcae contentus. Antiquissimi Philosophi Latini, Auditores, cum in Opero scientiarum versari solent: Rhetores, cum acutissime de omni dicendi artificio agunt; Græcos sibi sufficere existimant. Cum virtutes omnes in Oratione persequuntur, tam quæ ad τὸ λεξικὸν, quam quæ ad τὸ πρακτικὸν spectant; ex Græcis omnia proficiunt: nec de reliquis anxiæ satagendum existimant. Hoc tempore, si quis Philosophiæ studioso, præter Recantiores istos, non dicam Homerum (ad hunc enim tanquam ad pressum angem omnes refugiunt, & ad solum Nomina tantum non inherescunt) Platonem, Aristotelem, Plutarchum aliosque commendaret evolvendos; quantum non sibilum pro applausu reportaret? Si quis Theologiæ operam navanti auctor esse velit, ut cum Chrysostomo Gravitatem illam & σωμότητα, quibus sacras suas Conciones suffulcire queat; ex Aristophane, aut, si forte hic ἐν τῶν βεβύλων neq; arrideret; ex ipso Chrysostomo aliisque

que antiquis Ecclesiæ columninibus pete-
retur; surdo fabulam narraret. Si quis Elo-
quentie studijs, plectram orationem scie-
dicitam, quæ Harmoniam & Rhythnum
replicet; quam Plato tanti fecit, ut etiam
τάνσειας nomine dignatus sit; ex Græcis
petendam Poëtis & Oratoribus probaret;
protinus omnes Muti quam Eloquentes
esse malint. Ut taceam, quantum Legibus
dediti, ex Demosthene; Politici, uti vo-
cantur, ex Xenophontे; qui in Militari
lectantes, ex Homero aliisque proficeret
possent. Vel solum Historici Græcorum;
quantum non Sapientiæ; quantum non
Eloquentiæ, quantum non admittantur
proficiens Prudentiæ ubivis spargunt? Ita
ut in His demum; si Latinos conjunxeris;
Divam Sapientiam inestimabili Prudencia
the Diademate insignitam, & in plena sua
Majestate, mortalitati oculis se se manife-
stantem; inspicere & coram quasi intueri
liceat.

De quo, Historiarum Studio, in quo;
tanquam augustinis solido & tribunali
Regina Sapientia jura quasi dat, & morta-
lium dicta ac facta ad Divæ Prudentiæ lan-
tem expendit; heic in fine quædam etiam
monenda essent: nisi quidem himum me
Patientia vestra, Sapientissimi ac Pruden-
tissimi Auditores, heic abuti vererer. Ma-
xime, cum nec vos latere possit, quam
R. t. 2 plerum-

plerumque hodie vel negligatur vel per-
peram tractetur nobilissimum hoc Stu-
dium. **Quo**, tanquam ultimo Stadio ex-
acto, Antiquis illis, tota, quanta quanta
sunt, Veræ Eruditiois ac Sapientiae Pe-
tralia pandebantur: & Vos nihil omnino
fugiat eorum, quæ vel haec tenus dixi; vel
quæ adhuc dicenda restarent. Sunt autem
uti nostis, Amplissima.

Tales enim, tantosque heic conficio,
Viros, qui, licet calamitosissimis hisce
temporibus maximis pro Rep. sustentan-
da curis ac sollicitudinibus oppressi, &
tantum non obruti sint; tamen, quoniam
incredibili prorsus, Amore dicam an Ar-
dore? prosequuntur eos, quos ad Literar-
um ac Sapientiae decus reducendum ac
stabiendum idoneos attumant; nullis,
que molestiis aut sumtibus parcunt, ut ta-
les, tum in hac Nobilissima Vrbe, tum in
Academia sua alant Viros, qui ingruenti
Barbariei, validum satis ac firmum obicem
ponere possint; ita, ut hoc solum agere,
cogitare, huic uni curæ invigilare video-
tur; facile omnibus probant: Nihil se
ignorare: Omnia seire. Et ob hanc impri-
mis caussam a Deo immortali, Terris con-
cessos esse, ut haberet Sapientia, cum
universo meliorum litterarum comitatu,
quo se reciperet; si forte contigerit, ut
novum exilium meditari cogereetur.

- in uitoq

s. 1.1

Præte-

Breterea isto shēc intucor Viros, qui
restant viam, iam a tēheris ingressi, cuius
omnem aratem optimis studiis impendel-
tine, & in eodem cum Diva Sapientia cont-
tobernio vixerint; in adeo sublime Laudis
et Glorie fastigium per illam ascenderant
maximis & gravissimis muneribus adi-
moti, Rēpubl. hanc ita illustrant, ut, si
usquam augustam, decoram, suæque pura-
sc propria luce radiantem Sapientiam
quæsta; heic apud illos excellentissimam
invenias. Quorum pars etiam tam publi-
cis quam privatis suis rectissimis Doctri-
nis iduice agunt, ut juvenum studioso-
rum concitima pectora, contra ingruen-
tis Barbarie impetu quæ firmissime
muniant. Adeo, ut nullum sit dubium,
qui posteritatem sibi simillimam, hoc est,
Sapientissimam relikturi sint.

Quorum postremorum Venerando Ordini, cum meam quoque tenuitatem ad-
moverit benignissimus Patriæ Patrum con-
fessus; ita ut ipsum opus exsequi imposse-
rum oporteat, in hoc celeberrimo Nobis
hymne hujus Vrbis Theatro. Quid putat-
is mihi esse animi, Auditores? cogitanti;
non posse me eam sustinere personam, qua
summorum meorum Patronorum de me
opinioni, ac fortassis aliorum quoque ex-
spectationi respondeat? Cogitanti, me
inparem, qui Claritatem promoveam,

Rr 3

huic

hunc Auditorio jam fidem quæscam, tum
ab illis lumenibus: Diltherro, Wittero,
Beero, Arnoldis, aliisque claris antecessoribus:
vnum a Clarissimis Celeberrimis
que Collegis, qui hodiernum tanto exceptissimum
doctrinæ et sapientiaz que illis
lisp copia est; Splendore, hoc Auditorium
illuminant; ut, quotiescumque ex hoc loco
verbæ faciunt; toties ipsam Sapientiam
qzis Cancillis inclusam, merissimum
Nectar ex augusto suo Oro diffundere
haur profecto falso credere possis.

Cogitanti, inquam, hac mihi; Quid
esse putatis animi? Auditores! Nisi quod
Divino nutui duci obsequor, & Superiori
ribus, quam mihi censuerunt, mandave-
runtque, Operam praesto; spes est, ut
Deo Ter Optimus obedientiam magis
quam sacrificium probet: ac ideo mirari
quod in me erit faciens, non deneget
Gratiam.

Quod superest, cum Divinum sit, quo
deinceps defungor, Munus: quodque Di-
vinæ Majestas per manus Incliti nostri
Summi Magistratus mihi credidit; Finem
dieendi non ante facio, quam iuxæ*exi*
persoluto supremo Deo (quod tacito nunc
pectoré praesto) Magistratui quoque no-
stro Optimo Maximo, & præcipue Maxime
Generoso ac Illustri Dominorum Scho-
lariorum Ordini, apprecepit omnimodam
(quod

(quod totis sane viribus, plenisque votis facio) a Summo Rerum Moderatori Deo, felicitatem.

Imprimis autem, patere quæso, Eminentissime Protoscholarcha, Patrone summe, ut Te rursus heic in fine, tanquam Tūtelarem Deum, alloquar; & quas unquam mens concipere potest, Grates, infacundo licet ore; pleno tamen peccore, Homerici Telemachi instar, cum pudore ac subdictione offeram. Non eramus nos tanti, ut quis essemus, cum abunde & Vrbi huic Patriæ & Academizæ Vestraz probasses; etiam in nobis testari velles. De quibus ita es meritus; ut quicquid hic sumus, Tibi, cum Splendidissimis Collegis Tuis, quod ignorat nemo, acceptum feramus. Verum Magnitudo Tua, quod ad Deum immortalem proxime accedit, ita se existimabat fore illustriorem, si in eum beneficia sua conferret; in quo nihil alienum agnoscerebat; & quem opus suum mérito vocare posset. Ab eadem pente, etiam diuina Tua illa proficitur Humanitas. Quæ profecto Mens Tua, nisi semper eadem, h. e. supra omnia externa esset; mutari cùm Fortuna posset & converti: quam nunc intra se complebitur, ipsamque quanta potest esse maxima, involvit. Hæc est illa Virtus, quam Heroicam vocavit primus Aristoteles: quam in Nato suo Plamamus commendat:

Rr 4.

Nos.

Nos in ipso Vultu tuo & in Oculis vide-
mus. Nemo enim hic est, quem non foto
prope Intuitu, tanquam Phœbus aliquis,
Musarum verus Dux & Præses, lubentio-
rem reddas: quem non de Amore Tuo
erga Studia Humanitatis penitus securum
esse jubeas. Quas virtutes, ac præsertim
istum erga litteras Affectum, cum ipso la-
ete imbibisse, aut a majoribus Tuis, maxi-
mis Heroibus, (inter quos caput erigit
Marcus ille Velsorus, qui eo felicior ho-
dienum ab omnibus censeri debet; quod
a Te patissimum in lucem reproductus,
Tibi quoque alteram Vitam ac Gloriam
debet) accepisse & cum hæreditate quasi
adiisse videris. Deus Te servet, O mea rum
grande Decus columenque rerum, Deus
Te servet: Neque ingemiscat Religio ac
Sapientia, ad novum Dignitatis Tuae fu-
cessorem; nisi exacto seculo: quando ex-
actas omnes ætates, immortalibus meri-
tis transcedis. Nec ocausus Tuus, nisi in
longum ævi, & ingravescerentem Senectam
protractus, exeat unquam in certam
Litterarum calamitatem.

DIXI.

CA-

CAROLI
VELSERI
AB URBE NORICA
SENATORIS
DVVMVIRI
QVONDAM
CELEBRATISSIMI
OSSA VIREN-
TIA
SANCTISSIMO ORDINI
AC CIVIBVS.
AD PERPETVAM MEMORIAM
IN DECVS. VETVSTISSIMÆ
FAMILIÆ
ORBI *AD EXEMPLVM*
LAVDATIONE FVNEBRI
EXPOSITA
AB
ANDREA CHRISTIANO ESCHE-
BACH, HISTORIAR. AC
LINGVAR. PROF. PVBL.

do loc ille.

AUDITORES! &c.

Si vel proprii mel, vel cuiusvis alterius
privati doloris, quem luctuosum nobis,
totique adeo Reip. nostre acerbus, &
licet in accrescente jam sensu, tamen
præmaturus, magni nostri CAROLI
VELSERI gibitus, cuius atrocitate ho-
dienum astossiti stupemus omnes, omni-
bus infixit. Interpres publicus heic prodi-
xeta, bene; jam de me actum esse arbitra-
rer: cum in proprio affectu, non nisi pro-
pria conscientia excutienda; in alieno &
singulari, exemplum de meo mihi sumea-
dum & de promendum restaret. Nunc
vero, cum publico omnium luctui, eique
non solum nostrorum Civium, sed cuncto-
rum adeo, qui unquam ubi quam VELSERI
nostrri Virtutes scire aut admirari ulla
modo potuerunt, litandum, &c., quod
omnia superat, VELSERO ipsi, hoc est, ipsi
Virtuti, in ipsissima sua prole parentan-
dum mihi est: vereor, Auditores, ne idem
mihi eveniat, quod omnibus iis solet, qui
majora viribus suis suscipiunt, ut vel ni-
mia rerum mole depresso, ipsi penitus suc-
cumbant; vel saltem rem ipsam ita expe-
diant, ut interim multa ex gravissimis, sis-
dem -

tempore precipuis; ob molis magnitudinem vel plane omittant; vel ob ingens angustiam nequaquam pro dignitate singula diducant; proque maiestate rerum maximarum exequantur. Nam ut ipsa mea Virtutum Velserianarum maiestas, neaque imbecillitatis conscientia moneret, ne unquam me eum esse, qui illas vel cogitando omnes comprehendere ne dum eloquio exquirere possim; ita, nisi me, & dicendi inopia; & rel. suscepimus pondere hanc dubie alias succubitorum; sola sustineret Pictas; & de tantis Virtutibus diffundarem; cum ipse earum cumulus & gravitas, cum Vestrā excusaret Benivolentia, si quidem ratiōnis pro dignitate earum apte satis ubique prouincia vero & nihil cauisse esset, cur non sacro potius silentio Velserram nostram venerari, quam dicendo quicquam de Virgib⁹ ejus tentare, equius multo & religiosius arbitrari. At vero, quæ in ipso hoc tristissimo officio mea est felicitas; ipsa rerum dicendarum moles; quæ sola, alacrem alias & confidentem satis, persecutere & reprimere posset animum; eundem, nescio quo pacto, fortius stimulat, & ad audendum aliquid officiarius succedit. Nam, cum Virtutum Velserianarum numerum insire, easq; singulas oratione exequi, non sit hominis, etiam si eloquentissimi; Virtutis autem ipsius

Ipsius ea sit natura, ut hæc sola, proprio
suo splendore, quoniam vndeum ejus no-
men diffundit, omnium animos perstrin-
gens, omne verborum lenocinium re-
spicit; nisi quidem tantum nativo ejus
splendori detractione velis, quantum ver-
bis illam adjuvare laboraveris.: Ecce
Iam Vobis satis me superquo exquisatum,
Auditores, si neque omnia, quibus Vels-
sus noster omnes supererit, et auferat
et; neque, quæ dicturus sum, ita dixeris, ut
eloquentis nomen inde triceri queam:
cum ille à nemino, hoc autem, sine in-
signi tei ipsius detimento, non à me quidem
ipso fieri possit.

Quamobrem, quod illi facere solent,
qui ad rerum pulchritudinem, & vel sua
natura, vel insigniorum Artificium cura &
diligentia admirandarum contemplatio-
nem admittuntur; quæ ob hoc ipsum in
Principum utilis sanctius recordi, & reli-
giiosius asservari solent; ut admirando-
rum & splendore & numero occœci &
velut obruti, cum singula non possint,
saltem existantiora curiosius lustrant, &
memoriae suæ impriment: Idem plane &
ego hec faciam, ut ex sanctiore hac, be-
nigneissimi Numinis factario, in quod Vie-
sus & Natura, quicquid parvum, quicquid
excellens, quicquid preiosissimum in suis
facultatibus possum habuere, certatim
et. con-

contulere, &c, non nisi ab Ipso, in continuo & Reip. bonum promendum, olim condidere, hoc est, ex VELERO ipso, eas virtutes potissimum memorie & recordationi Vestre reproducam, quibus non solum dum vivaret, Remp. nostram sustentavit, auxilis, evexit; sed etiam ad immortalem ejus gloriam. & nunquam peritum deus, post fata quoque sua duraturum, illuminavit. Quæ dum exequor, nolite arbitrari, Auditores, si quæ Vobis alii succurrerent animo Virtutes, quibus Beatissimum nostrum exornatum fuisse animadvertis, easdem vel minores esse his, quas enumeraturus sum, vel à me ob aliæ causam præteritas, quam quod harum, de quibus mihi sermo erit, splendore præstribus, aciem ingenii. & jam privato intensissimo dolore ex se hebetatam, ad illarum fulgorem erigere non potuerim.

Et, ut inde exordiam, unde clementissimum Numen tantum nobis, nostra quoque Reip. bonum præparare, & post longissimas denique temporum successiones producere voluit; quamquam Beatus noster nunquam aliter in laudes suas ad misericordia, quam quatenus illas omnes, quæ inde in se resalutare poterant, propria virtute suas fecisset; tamen de antiquissima VELSERORUM GENTE dicenda quedam erunt. Ita tamen nimis, quæ si pse nobis, alieni

alieni moris benignissimus, sui acerrimus censor, præsens coram assideret; moneretque, ne sibi ex gloria majorum suorum quicquam tribuerem; aut eum usurpare; prædicarem, quod non vel ipse affectus, vel etiam absque his foret, sibi suisq[ue] posteris proptia virtute promeriturus fuisset. Et profecto, injurii quoddammodo essemus in VELSERUM nostrum, si, quæ in verissima quidem laudis materies est, & qua alii sola non huncquam superbiunt; dum Ipsum imprimis laudandum suscepimus, prolixæ majorum enumerationi diutius immorari vellentus. Quod in iis fere fieri solet, qui, cum ipsi vel nullam, vel per exiguum veræ ac propriae laudis materiem ex fæse nobis suppeditare possunt; omnem splendorem; omne decus ex majorum suorum fama ac gloria mutuari necessum habent. Tamen, ne, dum hanc injuriam in VELSERO nostro evitare, nimis forte religiosi, studemus; ex adversa parte, in maius & atrocius crimine incidamus; si patrum grati erga Majorum Velsertiorum cineres, & quibus hoc tantum nobis, hec quondam, bonum derivatum est, gloria corundonaria, hec impunitis, retinemus, atque adeo illas quantum in nobis offet; tanto nepote defrateremus: Sermo noster ita nobis temperandus erit, ut de justo prolixior sicut in illis entitatis

fas-

randis. atq; ita, quod huic potissimum temporis debetur, Ei præripiamius; neque vero etiam ita Hujus laudibus intenti simus, ut illorum decora, que, nisi hic identidem intuitus fuisset, nunquam talis, qualem hodie deflemus, evasisset, plane reticeamus. Qui, si hunc vel videre, vel Virtutes jam olim animo præ sagire ullo modo potuissent, non modo sibi summi opere gratulati, scio, fuissent, ex suis cineribus talem quondam Nepotem surrectum, in quo, quicquid unquam in gente sua claram, conspectum & excellens fuisset, omne, quasi collectum & coagmentatum cumulatissime reluteret; sed & nostis temporibus, nostræque imprimis Civitati, quod his potissimum & huic Deus O. M. illum Virum reservare voluerit.

Hunc in finem, cum in proclivi sit, Inclitæ & antiquissimæ Velserorum Gentis Originem vel à Justiniani Imp. temporibus, & magno illo Belisario, qui facto oceano, famam astris terminaverat, repetere; & inde, longa serie, Herorum Belisiorum catalogum, ad Carolum usque Belisarium, Philippumq; Valserum (quorum ille A. C. 620. ex Italia in Valesiæ Gehætem hanc trahstalit, hic autem inibitabilivit, & A. C. 839. fato functus est) & tandem ad OCTAVIANVM VELSERVM usque, Galli (Antonii F.) fortissimi

mi D^rucis (qui ab Ottone M. ob ingentia,
in variis iisdemque clarissimis expeditio-
nibus bellicis adversus invictam antea
Hunorum gentem, merita, A. C. nongen-
tesimo septuagesimo primo, Equestri di-
gnitate ornatus fuerat) Filium deducere;
qui primus sedem sibi stabilem ac perpe-
tuam, Augustam Vindelicorum elegerat,
primusque adeo ex Velsariana Gente Pa-
tricius Augustanus factus, Capitanei, Rei-
que Militaris Curatoris fortissimi pariter
ac fidissimi munus ad supremum vitæ ter-
minum, qui incidit in Annum Chr. supra
millesimum septuagesimum quartum, in
illa Civitate summa cum laude gessit: Ta-
men ob jam memoratas rationes, & quia
id, præter marmora & monumenta, Hi-
storiarum quoque aeterna volumina pas-
sim loquuntur; idque haud ita pridem in
nova M. VELSERI Operum reproductione
satis abunde factum sit; huic deductioni
scientes ac secure supercedere possumus.

Quin potius ex ipsa illa OCTAVIA-
NI, Augustanorumque Procerum prola-
pia, à qua tandem & ad nos inclutum Vel-
serorum Nomen cum Virtute defluxit, qui-
dam commemorandi veniunt. Sed & hic,
& quo incipiendum, in quo designendum
denique sit, dubia mens hæret; ita singuli,
sive Militaris Fortitudinis gloriam; sive
Pietatis ac Religionis venerabile decus;

sive

lve Prudentiae Civilis & Reip. gubernandæ scientiam ac dexteritatem; sive denique Sapientiæ & Litterarum divinitatem species; peculiares sibi, nec ex trivio laudatores poscunt. *Quis enim filii, Crux radi F. Velserti insignia & fortissima facta, quibus æternam sibi posterisque suis gloriam, in Expeditione Sacra, ab Friderico II., Imperatore adversus Infideles A. C. 1225, suscepta, promeritus est, digne satis de prædicare poterit?* cum ipse Imperator, sollicitus, quo tandem digno satis præmio tantam virtutem remuneraretur; inter Teutonicos Equites illustrem locum obtinere jussit: *Quem honorē, quam propriis meritis suum sibi & perpetuum fecerit, testatur ejus heroicus plane ex hac vita excessus:* *Quippe in illo clarissimo prælio, quod in ipsis S. Bartholomæi vigiliis, Anni 1278, Rudolphus I. Imp. cum Ottocaro, Bohemiæ Rego, commisit, inter confertissimas hostium turmas, acerrime pugnaris, pulcherrima morte occubuit,* *Quis Philippi Velserti, quem itidem Henricus VI. Imp. An. 1196, Equestri ordine condecoravit, ejusque virtuti ac prudenter Chiliadom militum Teutonicorum commisit;* *Quis Felacius Velserti, ob eadēmerita, eodem honore, a Ludovico IV. A. 1327. & quingentorum insuper militum turma donati, insignie deus, bellicæ*

virtute pectum; oratione exequate poterit? Qui fortissimi Heroes, tantos spiritus, tantam Militaris gloriae aemulationem postetis suis inspirarunt, ut jam Veterorum Genit, quat filios, tot duces ac milites edidisse videri potuerit: cuius exemplum esse possunt: Joh. Bartholomaeus & Johannes Jacobus, Germani Fratres; Johannes Velserti, Imperat. Rudolphi II. Constitutus & Dux Viri Augustani filii; Iulius, Matth. Filius; Johannes Carolus, Johannes, Luca F. Otto Henricus, Emanelius F. Otto, Joh. Jacobi P. ejusque nepos Johannes Sebastianus: Philippus: Hieronymus: Joh. David: Joh. Albertus: Otto: Ferdinandus: Christophorus; Iulius III Velserti, omnes Patricii Augustani.

Sed, dum hi fortissimi Duces, strenuissimi Milites, pro Religione, contra Dei Christianique nominis hostes, pro Patria ac Libertate, contra Germani nominis hostes ac tyranos, totis viribus, acerrima virtute pugnarunt; non defuerunt ex eadem Gente, qui unice se Divino Cultui devoventes, sanctitate, piisque precibus Remp. juvare nunquam desisterunt: Vnde ex eadem Illustri Velsorum prosperitia, non minorem Prepositorum, Canonicorum, Religiosorumque Virorum invenias numerum; quara belli ducum, ordinum ductorum, virorumque militarium.

rium. Ex quibus Præpositi Canonicorum, recensentur; *Antonius*, Freisingæ; *Hieronymus*, Christophorus & Antonius, Ratisbonæ; *Cahenici* vero ipse, *Emanuel*, Basileensis; *Hieronymus*, Würzburgensis; *Pau-*
lus, Argentoratensis; *Joh. Antonius*, Eichstadiensis; *Joh. Bartholomaeus*, Argentora-
tensis; *Ludovico IV. Imper.* à sacris con-
fessionibus, intimisque consiliis; *Frideri-*
sus, Ratisbonensis; *Saxinus*, Constan-
tienis; & *Paulus*, Augustanus; *Albertus*,
Ratisbonensis Canonicus Primarius; *Philippus*, Baumburgi in Bavaria, & *Fri-*
dericus, Cameracensis, Canonicus claruere.
 Ut omittantur, qui magno numero, va-
 riis sacerorum ordinum sodalitiis nominis
 dederunt: *Antonium*, fraternitatem So-
 cietas Jesu amplexum, & res sacræ Con-
 fessionis, primo; apud Regem in Hispania
 sum; deinde, apud Setebisium Ducam
 Wolfgangum Wilhelmm curarent;
 Rectorem illius Societatis Neoburgi ad
 Danubium; *Alexandrum* item, qui anno
 1466 Capuccinorum Ordini infra, non
 minori sanctitate quam severitate, in isto
 sodalito ad vitæ usque finem constanter
 permanecit, aliosque complutes, qui vel
 olim, vel hodiernis factis mundanis & to-
 gionem magistratibus, claustris vilis pro-
 tulere. Triumque superius nominis, non in-

Nobis notis in nunc potissimum con-
 sideran-

derandi sunt ii viri, quos, cum Beatissimus noster, omnium quidem fux Gentis primiorum virorum, cujuscunque deum dignitatis aut ordinis fuerint, virtutes sibi comparandas quasique decerpendas duxerit, tamen imprimis imitandos, & eorum Instar in vita sua deinceps exprimentum nobisque representandum sibi proposuit; Viri quippe, mira Naturæ bonitate, Ingenii perspicacitate, longoque rerum usu, ad illud divinæ prudentiæ culmen evecti, ut non solum civitatibus, vel pacis vel belli temporibus regendis passim & certatim præficerentur; sed ab ipsis etiam Principibus Viris sponte vel invitarentur, vel ultro petentes admitterentur, qui vel sanctissimis suis & perfectissimis consiliis Aulas & Respublicas apud summos earum rectores juvarent; vel sibi commissis officiis, fidem, constantiam, prudentiam, dexteritatemque suam cunctis probarent.

Ex quibus potissimum hic nobis producat *Bartholomaeus Velsenus*, *Andonii F.* intimus *Caroli V.* glorioissimæ memorie Imperatoris Consiliarius, & Reipubl. Augstante Septem Vir. Qui eo accuratius nobis nominandus & producendus est, quod in uno hoc, preter singularis prudentiæ, summorumque tum in Rempubl. suam, tum in maximum potestissimum que,

que, quem sol uaquam adspexit, Imperatorem, meritorum splendorem, Fortune quoque erga Velsorianam gentem benignitas & potentia quam maxime & expressissime eluxit. Nam, fidem erga Cæfarem, præter saluberrima, quibus ei affidue adfuit, consilia, quis efficacius testari potuit, quam is, qui opes quoque suas ei impedit? Alii sectantur magnates, aulas frequentant, gratiam ambiunt, ut res suas augeant, ut opes inde, tum sibi, tum posteris suis in longum succedentis temporis usum cumulent: Hie non firmiori argomento constare voluit, se plus Cæfarem suum quam fortunam Cæsaris amasse, quam quod ingentem pecuniarum vim, domi sue partam, ultro Casari concederet. Nam, cum Carolus V. (verbis loquor *Melobioris. Adami*, ne quis forte in re tam rara fidem aut testem requirat) pace cum Gallo facta, transegisset, ut duodecim anni Tommas Rex Imperatori dependeret; *Euggari ac Volscri.* (inter quos hic familiam duxit) tantam pecuniam bipartito se representaturos promiserunt. Fortune vero in hanc gentem summam benignitatem quis non vel ex hoc ipso agnoscet, quod unus homo, (nam de *Barshe. Lomao* hoc nostro alia monumenta id testantur) tam ingentem summam, sine rerum suarum sensibili adeo incommodo,

expendere & elargiri potuerit? Quamquam non substituit in hoc Fortunæ favor, ut domi quam dictissimos *Velferos* consiperet: Potentiam quoque, ultimum beneficiorum suorum complementum, divitiis addidit; hoc est, campum & aream, in quo obscurum otium ab illis prohibetur. Cum enim ex omnibus iis, quæ à vera virtute Sapientes abesse posse docent, & inde nonnunquam severè quoque arcant, nihil proprias tamén ad illam accedit, eamque studiosius imitetur quam Fortuna; cum in hoc vel maxime cum ea conveniat, quod, ut Virtus, nisi spaciū & occasionem habeat sese explicandi, otiosa fere esse, aut potius inglorio otio senescente, & tantum non se ipsam consumere cogitur: ita divitiae, nisi exerceantur, & spaciū, in quo vires suas emittere & exerciri possint, inveniant, turpius latēnt, & plus ex otio vitii trahere solent, quam splendorem suum, quem, nisi ex usu, non habent, tueantur. Nullus autem aptior, viribusque suis convenientior campus magnis opibus ne excogitari quidem potest, quam Regna & Provinciæ: Quas, si divitias addit Fortunā & subministrat, ultra jam ex se tribuere aut accumulare nihil potest; sed, seipsam quasi superans & transcendens, omnia Virtuti permittit, ipsaque adeo in Virtutem degenerat;

quæ,

quit, hoc ipso spaciū aacta, lētissima ex-
currit, & ad illud perfectionis suā cu[m]q[ue],
nihil jam cursū ejus remorante, nititur,
quod in Heroībus tantum admirari sole-
mus. Itaque, cum Fortuna gentis Velle-
rianæ in *Bartholomeo* ingens periculum
fecisset, quid erga summum Europæ Mo-
narcham se exercendo posset, & audaci-
nisu, Europæ claustra rapit, & summum
seum complementum quæsivit & inventit
in iis terris, ex quibus deinde præter opu-
lentiam immanem, varia plantarum, ani-
malium, aromatum ac stirpium portenta,
hactenus & nobis & veteribus ignota,
promta, eruta, & per universam Europam,
quanta quanta est, transvecta sunt; in
India, dico, Occidentali. Nam idem hic
Bartholomeus Vellerus (rursus Vobiscum,
in majorem rei fidem, obsignatis, veluti
tabulis agos, & *Martini Crusi* verbis lo-
quor) Anno 1528, suis impensis paves al-
iquot in Hispania armavit, & in novas in-
silas occiduas emisit. Vbi in continuo
Peru, magnam ac divitem regionem inye-
nit, VENEZVELAM nominatam, aut
VENETIOLAM; quam, consentiente
Carolo Cesare, occupavit; & magnis la-
boribus ac sumptibus, ad Octo Viginti ap-
nos teñuit. Quæ autem in illa regione
fortior, utiliter, constanter à Velleris
aacta sunt, longum fore temporare, & ca-
pere

fortassis multis voluminibus, descripta
legeremus, si quidem longiori temporis
tractu regimen hujus terræ *Velferis* per-
missum fuisset, & non, vel administran-
tium scelere, dicam, an ignavia? vel in-
hiantum tam felicis regionis proventi-
bus, invidia, ad alios devolutum esset.
Certe, Fortuna, post hanc, ut ita dicam,
excursionem factam, arctius seipsam con-
stringondam, viresque suas contrahen-
das rata, ut propiori, & ob id fortiori vi
Velferis suis adeisse possit; Europam, & in
ea Germaniam, patriam suam, repetiit.
Vbi interim Virtus *Velferorum* longe la-
teque se explicuit, multasque Principum
aulas, & Rerump. Curias penetravit.

Et Curia quidem Augustana, jam inde
ab Anno Christi 1140. postquam *Locam*,
Pauli F. Octaviani N. inter patres legit,
nunquam *Velferis* earunt: qui eam, du-
bium, virtute ornaverint magis, an pra-
udentia & consilii juverint. Certe, tot
Consules, tot Duumviri, tot Praesides
Reip. ex hae Gente, fatis abunde testan-
tur, quantum praefidii in *Velferis* Augusta
illa Resp. semper quæsiverit & invenorit:
quos omnes, vel enumorare velle; esset
prolixam materiem ingenti otiam volu-
mini invenisse, nodum ut brevi hujus Or-
ationis gyro conclaudi aut possint, aut de-
beant. Vnus tamen pte reliquis nobis, &
quem

quem non sine magno & ingenti placulo
præteriremus, nominandus est, *Marcus*
alle Velsorus, S. Cæsareæ Majestatis Confi-
lliarius, & Reip. Augustanæ Duumvir: cu-
jus vel Nomen pronuntiasse, est laudasse.
Cum enim, etiam de coelestibus rebus ita
agendum esse sapientes præcipiane, ut noa
laudem illis, quod aut supervacuum est,
aut ineptum, addere conemur; sed ut li-
beram earum admirationem omnibus re-
linquamus; Nobis sola nominis *Marci*
Velsori commemoratione sufficiet: com-
mendationem vero ipsius & laudes illis, qui
aut prodigi sunt suæ existimationis, aut
suarum imbecillitatem virium cum ma-
gnitudine illius nondum, ut oportet, con-
tenderunt, relinquendam putamus. Et re-
liquas quidem ejus virtutes, annales & ta-
bulæ loquantur; nos hodie id potissimum
in eo admiramur, quod jam olim omnes
admirari satis & exosculari nunquam po-
tuerunt, nec omnis posteritas poterit:
Eruditionem dico singularem & stupen-
dam, Sapientiæ conjunctam. *Quis enim*
tam barbarus, quis adeo totus à bona
mento litterisque alienus, ad quem non
Marcus Velsorius, non ut hominis, sed ipsius
sapientiæ & eruditionis nomen perven-
tit? *Quæ tam ingratæ tum litteræ, quæ*
de ejus laudibus conticuerint? *Quæ tam*
furda posteritas aut est aut erit, quæ plau-
S 5 sus

fus & encomia, dñiam, sum temporis,
 quotquot in toto terrarum orbis fuerunt,
 maximorum & doctissimum virorum,
 admiratione virtutis & doctrinae illius ex-
 citatos, non exaudiat hodiernum, & exau-
 ditura est, quādiu Sapientiae & Doctri-
 nae novae in terris perennaturum est?
 Certè, si unum hunc Augusta Velsorum,
 his virtutibus exornatum, modò habuis-
 set; satis habuisse videri posset, quod in
 eternam Curia sua gloriati orbi ostenta-
 ret: fieri enim non potest, ut is, qui ita
 litteris & doctrina subactus est, ut Mar-
 tini ille fuit, (quod aeterna & plane divina
 ejus monumenta; ob quorum collectio-
 nem & coproductionem Beatissimo nostro
 Carolo, litteratus orbis dignas satis grates
 & praeconia nūquām prestare poterit;
 scis abunde indicant & testantur) non
 simul omnibus virtutibus omnes alios tam
 longe antecedat, quam sapientia & doctri-
 na reliquos superat. Jam vero & ante
 hanc, & post, toties novas & inusitatissimas
 virtutes admirata & experta est illa Resp.
 quaties *Kelserum* aliquem, in Consulari
 aut Duumvrali purpura vidit. Quod ei
 evenit in *Banskalance* I. Consule, anno
 1196. Cenrado, primo Reipubl. Augusta-
 ne Duumviro, Henrico, Duumviro, Anno
 1146. Sifrido, Praeside, Anno 1224. Ban-
 skalanscop III. Consule 1326. rursus Ban-
 skalanscop III. Consule 1326. rursus Ban-

tholomas VI. Cos. qui decepsit A. C. 1445;
Luca, Barthol. F. Cos. qui vivere desit
A. 1498. Bartholomao VI. Cos. Venezuela
Domino. Johanne, Duumviro. Matthao,
Septemviro. Johanne, Domino à Spils-
berg & Ober-Schwainbach, Cæsaris Ru-
dolphi II. Consiliario. Duumviro; de cu-
jus laudibus nos tacere, ne Marmora qui-
dem sinunt, qui cum prædentalia, moder-
tione & integratæ, civium benevolen-
tiam vivum, defiderium post mortem me-
ritum, hodienum clamant: addito invi-
dendo elogio, his conceptis verbis: Nu-
llius unquam invidiam passum esse, felicem
prædicans posteritatem, qua exemplum
sequeretur. Taceo Christophorum Velfer-
rum, Ambergæ Dominum & Septemvi-
rum Augustanum, Matthæum, Matthæi F.
Senatorem, Rudolphi itidem II. Impera-
toris Consiliarium, & S. R. Imperii Qua-
storem. Paulum, Matthæi F. Consulem,
Vtrumque Davidem, patrem Duumvi-
rum & filium Edilem, Coss. Johannem
Fridericum, Consulem. Danielam, Inti-
mioris Curiae Senatorem, Ærarii Publi-
ci Præfectum, Rerum Ecclesiasticarum
Ephorum, Collegique Evangelici Admi-
nistratorem: ejusque Filium, Marcellum
Christophorum, hodienum Majorum suo-
rum virtutes, curiae & Reipubl. Augustanae
continuantem, novisque indies, ac excep-
len-

Ientissimis augentem : & fere inumeros,
Curie & Reip. Augustanae decora & pre-
sidia.

Sentio, Auditores, tantas res multe
breuius, multoque exilius à me tractari,
quam dignitati atque amplitudini ipsa-
rum conveniret. Sed quis modus futurus
erat, si, quæ sic quoque vix à me percursora
sunt, iis in singulis immorari atque insiste-
re voluisse? Nunc quoque, si de iis, qui
in alias civitates delati, virtutem simul &
fortunam Velferianam secum iis intulero
(ex quibus nominasse sufficiat, *Marcos*
Christophorus, Patrem, Filium, ac Nepo-
tem, Ulmeensis curiae præcipua ornamen-
ta) Si de iis, qui aliis, extra Germaniam,
territis ac regionibus nomen Velferorum
cum virtute donarunt, differere vellem :
Si illos commemorarem, quos virtus &
fortuna ad sublimiores etiam Nobilitatis
gradus evexit; quales fuerunt *Franciscus*
Velferus, L. Baro à Zinnenberg, ejusque
filii bini, quorum alter, *Carolus*, Archidu-
cis Caroli Consiliarius intimus, & Burga-
viensis Marchionatus Gubernator supre-
mus; alter vero *Johannes Georgius*, Fer-
dinando, Archiduci, à sanctioribus Con-
siliis & Camerarius fuit; Quantus se mihi
campus aperiret? Quod si etiam ulterius
progredi, &, ut sese Illustris Velferorum
prosapia maximis & illustrissimis extera-
rum

rum Gentium Familiis, per sanctissima Connubiorum foedera hinc inde impli-
cuerit, exponere vellem, (Vbi se in Ita-
lia offerrent Gentes Illustrissimæ: Pom-
peja, Colonia, Ursina, Colatina: in Gallia,
Baillincourtiorum, Vignacourtiorum,
Bernencourtiorum, Fontainorum, Ghistel-
lorum, Habarcarum: in Helvetia, Fami-
liae à Rapolsstein, ab Hasselw., à Rommels-
born, à Wartensee, à Wiltenberg: in Bo-
hemia, Magnatum à Kotuvart: in Bava-
ria, Wildecia, Schembachia, Selmannia,
Abendorferia, Tauffkirchis, Erlabecchia
à Mosau, à Scharfenberg, aliasque: in
Suevia, Truchselfia, à Blindheim, à
Richtenberg, ab Eberhardtweiler, &
alio: in Franconia, Scherenbergia: in
Stiria, Eggenbergia (hodie principali di-
gnitate gaudens) in Silesia, Adelpachia,
Schyrofizkia. Ut omittam Illustrissimas
familias L. Baronum de Schaumburg & de
Ravensburg, cum quibus Carolus & Ioh.
Georgius Velleri, L. Barones de Zinner-
berg per matrimonia conjuncti fuerunt)
multorum dierum, multorumque volochi-
num, non unius horæ & unius Orationis
negocium esset.

Vt ut autem hæc & temporis angustia,
& operis suscepiti ratio prolixius exequi
prohibeat; in quo simus honestissima occa-
sio nobis perit, ornamenta & virtutes, quis
in

in sequiori quoque Sexu Gentis Velsorianæ
 enituere, de predictandi, amplissimoque
 huic confessui ostendandi; tamen, ne in
 utrumque nimis peccemus, unicum ex
 amplum, id autem excellentissimum, huc
 ius quoque felicitatis. Velsoriana Gentis
 producendum esse arbitror. Auspicatissi-
 mum, dico, & glorioissimum Conjugium
Philippine Velsorie, Francisci Velsori, Li-
Baronis à Zinnenberg Filie, cum Serenissi-
simo Principe, Ferdinando, Archiduca
Austrie, Cesaris Reginam I. Filio, &
Maximiliani II. Imp. Fratre, Oeniponti,
die 24. Aprilis, Anni 1556 contractum.
 Tanto gloriosius Illustri Gentis reputan-
 dum, quanto majoribus & insignioribus,
 tum corporis, tum animi virtutibus illana
 praeditam fuisse oportet, quae tantum
 Principem, cui ob virtutes, *Hilaris, He-*
roici, Splendidi, Magnificique cognominis
 adhaeseret, in sui amorem ita rapere potuit,
 ut ejus coniugio carere nullo modo por-
 traerit. Quas Virtutes prolixa oratione
 singulas expondere, & ne fides defessaet;
 Marmorum, Arnalium, Tabularum, Ora-
 tionum, quin Carminum etiam testimoniis commendatores reddere facile pos-
 sem, nisi, jam antem, prolixe hoc factum
 sit in toties jam laudata Opere M. Vel-
 feri collectione. Istud tamen præterite
 non possum: ex hoc augustiniano conju-
 gio

gloptodiisse Filios, ANDREAM & CAROLVM, quorum Ille, à Gregorio XIII. Pontifice, ad dignitatem Cardinalitatem elevatus, Andreas Cardinalis ab Austria, titulo S. Matre Novae appellatus Episcopus Constantiensis & Brixensis, ac Administrator Murbacensis, Gubernator quoque Belgii audit: Et priorem quidem Episcopatum adeptus est, A. C. 1590. posteriori nem, A. C. 1591. Provincias Belgicas adi ministravit An. 1598. & denique A. 1599. ex vita decepsit: Hic autem, *Caro*llus, Mar chionis Burgoviæ, Landgravii Nellenburgi, Comitis in Hohenberg, Domini Veld kirchii, Brischitii & Hohenecken titulorum & dignitatēm gestis, ductaque in matrimonium *Sibylla*, *Wilhelmi*, *Filia* *Civitatis* & *Montium* *Ducis*, *Filia*, *Joh. Wilhelmi* *Sbrore*, multis Rebus in Belgio & per Hun gariam fortiter gestis, improlis decepsit: Ipsa autem Heroïna Mater, die XXIV. triensis Aprilis, An. 1580. placide obdormivit, & Oeniponti, in Capella, Sanctæ Crucis templo & Monasterio amplissimo contigua, sepulta, magnifico Mausoleo, ab Serenissimo Conjugé ei sumptuosissime constructo, quod hodiecum ibidem visitur, requiescit.

Iamdudum vero me ad se vocant illi qui ex illustri hac Gente; splendore Nobilitatis, virtutum meritorumque gloria totum

totum pene jam Orbem in sui cultum ve-
 nerationemque rapiente. & ob id jam olim
 à summis, potentissimisque Imperatori-
 bus, Carolo M. Ottone I. Carolo V. Fer-
 dinando II. maximis virtutum præmiis &
 privilegiis ditata & exornata ; *Nostram*
 quoque Remp. suis Virtutibus & Beneficiis
 carere, eique gloriam, que ex *Velferorum*
 splendore ac Nominis ei accidere potuit,
 invidere noluerunt. Et primus quidem,
 cuius virtutes Remp. nostra admirata est,
 beneficia vero experta, fuit JACOBVS.
 VELSÆR VS, *Luca F.* qui Anno Ch. 1493.
 Divino certe benignissimo in Remp. no-
 stram facto, Noribergam venit, ibidemque
 stabilem sibi suisque posteris & perpe-
 tuam sedem fixit. Illatis secum, præter
 famam Nominis & singulares quidem, cæ-
 terum vero Gentilium communes & pro-
 prias animi dotes, in gentibus Opibus. Qua-
 rum usum tamen nemo melius novit illo.
 Nam magnam earum partem, firmamen-
 to & stabilimento sua Familia ; majorem,
 Cæsaris & Reip. adjumento ; maximam,
 Divine gloriae & cultui impendit. Et de
 primo quidem satis superque testatur flo-
 rentissima hodienum apud nos omni bo-
 norum genere *Velferorum* Familia, qua
 jam ab illo tempore, inter maximas opu-
 lentissimasque Reip. nostræ habita, Con-
 sularibusque annumerata, sententiam in
 san-

sanctissimo Consilio dicere nunquam ferè
 dubitabim. De altero nos dubitare non sinit
 ipsius Invictissimi Imperatoris Caroli V.
 illustre testimonium: qua, cum alia Vel-
 siborum in se, totamque adeo Remp. Por-
 tunano Germanicam insignia merita re-
 censet, tum vero summa predicatione ex-
 collit, raram illam & singularem sibi, tum
 ab aliis Bartholomeo nimis, Antonio,
 Francisco & Johanne, Velsoris, tum vero
 præcipue etiam a Jacobo hoc nostro na-
 variam operam, in occupanda India Occi-
 dentali. Vbi memotati hi Velsori, decies
 centenis milibus, quam summam Millio-
 nebnum vocare solemus, Imperatori ad-
 fuerunt. Qb quod etiam illusterrimum
 meritum, (tale enim & tantum Imperator
 ipse agnoscit) Regimea cum Visu Fructu
 que occupatarum hoc adjumento aliquæ
 in India Vrbium, nominatis Velsoris ele-
 gantissime concessit. Pietatis vero & ero-
 gatarum in cultum Divinum, ad supremi
 Numinis gloria, opum, tot & tam illus-
 tria apud nos ejus hodiecum existant mo-
 numta; ut ob hœ solum huic migrasse
 videri possit, ut, cum hinc inde Velsor-
 ium Pietas insignia & maxima, in Tem-
 plis, Atis, Sacellis, sui reliquerit vestigia;
 Nos quoque, & nostra Resp: ejus primæ
 Virtutis gentis Velsoriz expertes ne si-
 tuosa: Cumque eiusmodi Pietatis, crebro-

T t

tum

rem quidem operum, natura quasi, & ab ipso Deo prescriptae leges, facio quedam & pio silentio ea regere nos jubeant: solaque, praet reliquis, hujus virtutis officia in oceulo & silentio omnem sui splendorrem, omnem sui gloriam querant; quam nisi ab eo, qui occultam intuetur, non expectant; cum reliqua: Virtutes omnes conspicit, ostentari & in omnium oculis & ore exstare circumferrique ament: mihi tamen temperare nequeo, quin illud saltum insigne Pietatis JACOBI nostri monumentum producam, quod ego quotidie, non sine grata veneratione intacor, & omnes ii, qui in Aede, Sanctissimae Dei Genetricis homini dicata, sacerdos interfusus, mecum admirantur: ~~nam~~, dico, *Maximam*, in laudato Templo; miru artificio, nec minoribus sumptibus ab Jacobo nostro exstructam & dotatam. Nimilum, ut se, non alio, quam Divino quodam occulto tractu & instinktu, Noribergam rapi senserat, ut huic Rcp. & ipse salubriter praesesset, & posteros quoque tales relinqueret, qui imprimis Religionem, Ecclesiam & Scholas in oculis gererent, studiaturaque sua & patrocinio soverent; ita amoris sui pietatisque orga Kemp. Insigne, non alibi, quam in celeberrimo hujus Vt-bis templo collocari & exstare voluit; ut omnibus seculis in illo nobili munere, non tam

tam iste clarissimi & absolutissimi operis,
splendor, quam *Jacobi Velseni* Pietas Re-
ligioque fulgeret. Ergo, si cætera pietatis
opera pie occultavit; Istud omnium in-
oculis exstat, & qualis fuerit, qui exstru-
xit, cunctis innotescit. Ergo, quod ædes
Nostra opere nitet, auro radiat, Beneficii,
Vestri est, *Velseni*. Exempli vero, quod
in ea Pietas viget, folget Sanctitas, Fides
triumphat. Neque vero tam auspiciatis
initiis *Velsarianæ* Gentis, in nostra Civita-
te, deesse potuit benignissimum Numen;
Sed, ut latè omne propriam sibi & perpe-
tuam deinceps fote, q[ua]ntam ex *Velsenis* per-
cepturi essent, felicitatem, cives tum no-
sti, præcipite, & præfigite sibi quasi pos-
sent; Conjugium hujus Jacobi, quod
intactum Ebrentiæ, Nobilissima, & o-
mnium virtutum genere ornatissima Ma-
trona, ex gente *Tennensis*, quæ multos
Clarissimos virtute & Nobilitate viros, &
ex his *Paulum*, Archiepiscopum Strigo-
niensem, inter Majores suis numerat; nu-
merosa prole attixit: Filiis quidem Sex, Fi-
liabus vero Undecim. Ex quibus decessis-
san I. illustris hujus Recip. Senatori vivore,
trivibusque suis, nisi exemplo, prædeesse de-
sit, An. i 566. Ipse autem *Jacobus*, Pater,
beato hinc ad superos discessu prægressus
est Filium, An. i 544.

Ab his postea laudati *Jacobi* filii, &
T e s t a t u m

tam pii ac lœtis initis; Inclita apud nos
Velferorum Familia magis magisque ac-
crevit, majoraque indies, cum famæ, rum
virtutum ac meritorum incrementa sum-
sit, & documenta dedit: imprimis ex illo
loco, ex quo salus, pax, securitas, omne-
que, emolummentum in Cives derivari &
destriere solet, Curia. Quæ ex illo tempo-
re semper nobis optimos, & de comitiodis
civium præstantissime meritos ex illa Fa-
milla Senatores ostendit & exhibuit; quo-
rum nunc, exceptis duobus, *Johnone Mi-
chæle*, & *Carolo Wilhelmo*, Beatissimi no-
stri Filio, quos æternum Numen nobis,
Reique adeò publicæ diu salvos, faustos,
felices, superstites servare velit: in albo
æternitatis nomina leguntur.

Ex quibus, (ut tandem recto ordine ad
Nostrum CAROLVM descendamus) Se-
baldus I. Sebastiani II. & Marie Halleræ,
ab Hallerstein, F. Proavus Nostri, tum ob
infinita in Remp. mèrita, tum vel maximo
ob singularē & rarissimæ exempli erga:
Litteras earumque cultores Amorem,
æterna præconia meretur. Testantur
hunc amorem, præter binæ stipendia, Mu-
sarum probis ac sedulis cultoribus abs co-
dicata, binæ quoque Bibliothecæ, quarum
alteram venerando Presbyterorum Egi-
dianæ Ecclesiæ collegio, alteram Gymna-
sio, huic templo ante fatigæ nuperam in-

cen.

rendium, contiguo, consecraverat; ma-
xime autem magnificentissime abs se pro-
priis sumptibus exstructum Auditorium, in
Collegio Academico Aldorffino, Anag. 3.
cum Jurisprudentia studiis, cum vero ma-
xime solemnioribus actibus destinatum;
quod hodiernum, in gratiam erga Fundato-
rem memoriam, *Veterianum* audit. Sed
isthac quidem & similia monumenta, con-
fiscare & consumere longinqua tempo-
ris pateat; *Sebaldi* certe gloriam, nulla
unquam delebit vetustas, nulla inobscu-
rebit oblivio. Porro, Filius hujus *Sebaldi*,
nomini paternarumque virtutum ex affe-
tibus, Filium ex *Sophana Tucheria*, To-
bie Filia, cognominem sibi, *Sebaldum*
Illi Virum & Marte & Arte insignem reli-
quit, qui prater alia maxima, benignissimi
Numinis in se extantia beneficia, hac quo-
que singulari felicitate gavisus est, quod is
potissimum CAROLVM Nostrum, in ge-
nacis sui aeternam splendorem, Reip. an-
tem immortale decus & ornamentum ge-
mavit. Eius summi Viri, si nulla alia ex-
starent in Remp. merita; extant autem
innocenter, quae, dum per varios Magi-
stratum gradus ad Sanctioris tandem &
Intimioris Consilii partes, Scholarchatus-
que munia peastrauit, Caritate, Ecclesia,
Civibus praestitit; nihil maius, nihil fal-
brius, nihil denique ex omni parte con-
T. 3. sum.

summiatus ei exhibere paruisse, quam
quod hunc ei Filium & talam reliquit.

Quia quidem in re omnes Attalos, q.
mnes Ptolemeos, omnes Alexandros, ma-
ximos licet, & magnificissimos Reges
longe, mihi quidem, superasse videtur;
qui, cum Populum Rom. Regnorum qui-
dem & facultatum suarum, immensarum-
que adeo opum heredem scripsissent; ni-
hil tamen hoc aliud effecere, quam ut Re-
gnis suis interitum procuraverint, Roma-
nos autem peregrinæ luxuriae & lascivie
simil. ex insuetarum sibi amica canarum
opum abusu heredes factos, perdidissent;
Hic vero, dum unicum hunc Reip. con-
cessit Filium, non solum Genti sue certis-
simum sempiternæ gloriae, cum natura re-
rum duraturæ, firmamonum & stabili-
mentum peperit, sed insuper hoc praefi-
xit, ut Resp. dum vixit Filius, in ea pauci-
dium, salutem, beatitatem; post fata,
eternum Virtutis, quod intuoretur, ha-
beret exemplum.

Perlustrastis haec tonus mecum, Audi-
tores, amplissima Gentis Velferiane Atria,
non tam ob temporum verustatem sume-
ns, quam ob virtutum splendorem radiati-
bus illustrissimis imaginibus resorta;
CAROLI nostri Incunabula, Vidistis for-
tissimos Heros, Duces, Milites: venerati
estis piissimos Sacerdotes; admirati estis
pru-

prudentissimos Senatores, justissimos Consules, sapientissimos Praesides: Viros, magnificentia, magnanimitate, armis, litteris, bello, pace, aulis, curiis, templis, praestantissimos, excellentissimos. Nunc omnes hos, in Vna Beatissimo nostro CA-
ROLO VEL SERO, altera quasi vicem, cum recognoscite, &c. ut summus Vir, omnes & singulas horum omnium Virtutes ex se nobis retulerit, expresserit, in Virtutis ipsis honorem, CAROLI Gloriam, Vestri exemplum, porro considerate.

Et Bellicam quidem Virtutem quod attinet, quam primam & principem reliquarum omnium esse ajunt ii, qui se illas docere, & de eorum Natura & Causis disputare posse profiteantur, & quæ si in illa alia, certe in illustri hac *Velsorum Gente*, clarissime semper enituit; ejus quidem singulare aliquod documentum, fateor, Noster non reliquit. Quodsi vero ideo vel minorarem illum quolibet ex Majoribus suis, etiam qui vel maxime in illa olim excelluerent, vel plane ea caruisse, censere quis aut dicere velit; idem mihi facere videbitur, ac si quis Solem, quod non aliud terras exurat, eo tempore, cum nubes cogit, mites in terrarum salutem pluvias colligit, easque æstui suo clementer praetendit, vel non eundem esse, vel coelo turbarum, credere velle. Et profeato, ut ut

T E 4

magnæ

magnæ virtutis sit, patriam, religionem, cives, conjuges, liberos, & charissimā quæque pignora contra vim ac contumelias iniquorum defendere, hostem propulsare, periculis, tellis, vulneribus corpus expunere, & in quo tandem summa hujus virtutis vis & complementum consistere perhibetur, ipsam per vulnera mortem intrepide subire: Pleraque tamen, & exstantissima quæque hujus virtutis specimina, mortaliū generi faneſta ſunt & exitioſa; ut quæ non niſi perničie, ſanguine & caede humitorum, à quibus ipſa alioqui natura, quæ non niſi in ſuī ſalutem tendit, abhorget, nomen ſum & dignitatem queri posſunt. Cumque insignis injuriæ ſit, & non ferendi exempli, quietos & innocuos ultrò facere; miſerium certe eſt, non affter, quam per vulnera aliorum ſuam incohūtatem, perque aliorum frages & mortem, vitam ſuam & ſalutem obtinere poſſe. Vnde merito antiqui, ſapienſiſimi mortaliū, hiſtiderum hominum ætati, ob felicitatem ſummam, aureę titulum tribueret, in qua haec iſtrute ne opus quidem mortalibus fuit. Quæ, cum ei Injuria plerumque occaſionem objiciat ſeſe exferendi, Ipsi autem ſine extrema aliorum calamitate agere, & ut ita dicam, vivere nequeat; quid tandem præ reliquis Virtutibus vel anxie expetendum, vel etiam laudan-

fauidandum relinquunt? maxime, cum tum
temum sumnum præstantia sua gradum
attingere, & verum suum nomen obtinere
& tuori creditur, cum esse definit, hoc est,
cum Is, qui Fortis dicitur, occumbit. Ta-
rebo, quod hujus Virtutis Laus non iis tam
tum tribuatur, qui in sui suorumque defen-
sionem manus armant, qui, ne injuriam
ferre cogantur, naturæ ipsi quasi vim ha-
runt; sed iis præcipue, qui nulla lacessit
afforum culpa, omni injuriarum & conu-
tiarum genere in miserum genus morta-
lium saeviunt: qui res alienas, in quas nu-
lum, nisi in iasatiabili sua habendi, rapien-
ti & occupandi libidine, ius inveniunt,
majoris fami sceleris affectant; quam fibi
vindicant: qui, dummodo inexplebilem
suam, in quam non nisi per sumnum fec-
tus exarserunt, Regnorum & Imperiorum
sitim, aliquo modo sedare & restinguere
possint, non sanctis Deorum, non sanctissi-
mis humanæ societatis iuribus, non inno-
centium calamitatibus, non supplican-
tium preeibus, non denique miserrime &
indignissime intereuntium gemitibus au-
kamentis moventur, quo minus, ejurata
quasi & expulsa omni humilitate atque
honestate, hoc unum querant, ut Potent-
issimi & Fortissimi ab adulatoribus suis
salutentur. Quanto vero melius, cer-
mitius, & magis ex vero, humano Generi

T E S T O M

consuluerat, qui illas Virtutes potissimum
homini exponendas censent: per quas Sa-
cri & Dixit sua veneratio, Legibus sua
dignitas, civibus salus, singulis honestas,
probitas, otium & securitas constare pos-
sunt: hanc autem ita sectandam & addi-
scendam, ut cum per aliorum injuriam ea
jam amplius carere nullo modo possumus,
in promptu habeamus, & non, nisi in ex-
trema Necesse sit, Justitia insuper, Aqui-
tatis, exercitumque omnium virtutum
choro cinctam & sustentatam, in campum
producamus.

Quam Necessitatem, quoniam cla-
mentibus nos Numen à VEL SERO na-
stro semper ita prohibuit, ut nunquam
singulare aliquod Virtutis hujus Specimen
aut documentum ex sedare ceactus fu-
git, non profecto ideo hujus virtutis lau-
ci donecanda, aut in dubium vocanda erit,
quod non in acie assidus versatus sic nulla
.vulnera exceperit, nullas cicatrices ostend-
.tavet; quod in Rep. in Curia, inter Fa-
sces & Togam, inter immortalia in Remp.
Beneficia, non in campo, in armis, sub pel-
libus, inter strepitum armorum, clangor-
em turbarum, cades & vulnera conse-
dererit; quod denique non in prælio aliquo
aut obfidiione, inter circumcidentium la-
mentabiles gemitus, sanguinem cum vita
effuderit; sed domi sive, in patria, lectu-
lum

dum circumcidere mostissima necessaria
 cum turba placide obdormivit? Quod si
 enim omnium virtutum ea natura est, ut
 nulla nomen suum & dignitatem sola
 sine reliquo, obtinere possit, sed omnes
 inter se amicabili quodam & occulto nexu
 copulatae cohaerent, ut, qui unius usum
 teneat, omnes simul, & eadem opera pos-
 sident? (quod ii ipsi facentur, qui eam no-
 bis tantopere laudant, cuius exempla ipsi
 reformidant) Noster autem in omnibus
 reliquis ita excelluerit, ut in singulis ex-
 empla esse possit; qua fronte quis ei hanc
 defuisse, vel, si usus & necessitas ita exe-
 gisset, minora eum hujus, quam reliqua
 cum documenta editurum fuisse perhi-
 bere poterit? Maxime, cum ejusdem Vir-
 tutis sit, laboribus, vigilis, curis efficere
 ut salus Reip. conservetur, & armis, vi ac
 viribus obsistere, ne salus ista turbetur:
 Prudentia & Sagacitate perspicere, quid
 in commodum ejus & augmentum suscipi
 debeat; & ferro ac igne in eos animad-
 vertere, qui damnum aut detrimentum
 inferre audent: consilio denique & armis
 videre, ne quid Resp. detrimenti capiat.
 Fortissimus igitur suo jure ac merita
 VELSERVS noster, non quidem, quod
 contra hostes patriæ dimicans in castris
 contabuit, sub dio jacuit, pluvias, aestus,
 frigora, ceterasque coeli injurias, & tem-
 pestas.

pestatum incommoda passus est, famem
ac sicut percutit; sed quod pro salute Rei
publ. infinitas curas impendit, longas vi-
gillas percutit. inumeros labores exau-
tavit: non, quod viarum & itinerum bel-
licorum periculis exhaustus, hostium fo-
tori corpus & vitam obsecrit, telorumq;
fusil ac tormentorum ruentiam impetum
fregere aut sustinuerit; sed quod Pru-
dentiae ac Virtutis inexpugnabili munici-
pientio vitorum pestes, & cum istis undiq;
ingruens & imminentis exitium a civium
tuorum capitebus avertit: non, quod aut
recenti cæde cruentata, sanguineque ac
tabemadontia ex hoste spolia domum re-
portaverit, aut ipse hostili dextera fusas,
spolium aliis & sui ludibriū reliquerit;
sed quod tanto ardore Remp. suam com-
plexus est, ut non citius commodis ejus in-
vigilare, eamque Sapientia sua, Auctorit
ate, Consilii juvare & sustentare, quam
vivere desiderit, & quod omnes triumi-
phos, omnia tropaea, omnes arcus fapo-
rat, illud monumentum in civium suo-
rum animis sibi erexit; Aeternum sei-
desiderium.

C. Pacis igitur Artibus potius innutritus,
hisquo Virtutibus a Divina Providentia
destinatus CAROLVS poster, quæ homi-
nem ad Remp. gerendam natum formant
& absolvunt, ut hunc arcanum Provi-
dear

dentia & Naturæ ductum securus, & illud tandem in omni bus fastigium assecutus fuerit, quo non solum nulli, neque ex Majoribus suis, neque cuivis alii quicquam concesserit; sed etiam infinita comoda, infinitas utilitates in Remp. nostram derivaverit, deinceps nobis expendendum erit. Ut autem nihil absolvitur, quod non inchoatur, & excepto Deo, quicquid est, oritur, & paulatim incrementum sumit: ita Virtus quoque, ut ut summum inter mortales bonum, & à solo Deo secundum, sua tamen agnoscit semina, & non nisi paulatim, & temporis quodam tractu maturescit. Sic non nisi tractum illa mitis aura, & veris formosissimus annus tepe scit: non unum momen tum hymnes serenitate mutat: etiam cum maxime mortalium vota properent, moræ tamen non indignantur, per quam optata procedunt. Quamobrem, quod ii facere solent, qui non contenti Solis cæterorumque siderum vires & influentias sensibus percopisse, ortus quoque eorum, causas, motus, flexus, omnem denique per immensos coeli fornices decursum accuratissime observant; idem & nos heic facere juvabit: & ut VELSERVS noster terris affulserit, ut per varios virtutum orbes iam ab ortu suo cursum direxerit, ut Reip. vertici admodus, omnes collectarum sua-

tum

rum Virtutum vires in Nam effuderit, &
ut denique non tam fessus benefaciendo,
quam ex lege coeli, occasum respexerit,
fatisque tingi, & æternitati immersi pro-
peraverit, nostra postefitatisque intererit
cognoscere.

Et dies quidem, quo ingens hoc cœli
depositum, CAROLVS noster VELSE-
RVS, Vrbi Norbergæ concessus est, fuit
XXVII. Aprilis An. C. 1635. Parentibus,
supta jam themorato Viro Generoso ac
Prudentissimo, Domino *Sebastio Velstro*
& Neuenhof, Reipubl. Patriæ & Secretori-
bus Consilii & Scholarcha: & Anna Ca-
tharina, ex illustri & generosa *Holtzschne*
gorum & Neuenburg Familia. Qui, quam
primum in eo cum loquela indeoles sece ex-
ferere cepit, Pietati & Virtuti in discipli-
nam datus est ab optimis Parentibus; in-
struente tum, & futurum cursum designan-
te Clarissimo Viro, *Adamo Zannero*, Re-
ctore Scholæ ad Spiritum Sanctum. Mox,
auctis viribus, ampliori spacio commissus,
Gymnasio hujus Vrbis nomen dedit: in
quo fidem dexteritatemq[ue] in formanda
juventute expertus est Clarissimorum
sum temporis Virorum, *Dridani*, *Man-*
nieri, & *Riedneri*, Gymnasi dicti Rectoris.
Cum autem ex saluberrima præceptorum
fuerum doctrina didicisset; Virtum impi-
tatis esse, ad quod omnia in sublimiorum
meo-

mentium studium, omnis labor, omnis
denique conatus tenderet & collimaretur
mirum, ut eam sui partem, quae immor-
alis est, ita forment & expoliant, ut ad
perfectissimum illud exemplar, ex qua de-
fluxit, quam proxime accedat: Ad idau-
tem, non nisi duplice via perveniri posse
Intelligencia primum & Cognitione earum
terum, quae dignae sunt, ut in iis studiis
aliquid collocetur: deinde iis actionibus
suscipiendis, per quas communis homini-
num salus promoteatur, quarumque fru-
ctus ad quamplurimos redundaret: Jam
inde à prima adolescentia sua, ita ad hunc
scopum omnes ingenii animique vires di-
texit, ut spretis ac neglectis iis, in quibus
& communi fere hominum consuetudine,
& naturæ ipsius velut tacita quadam leges
hicetas consumitur, animi remissio-
bus, utice iis rebus vacasse videri posue-
rit, quæ animum eo deducere, & paulatim
ad illam, quam dixi, similitudinem prepa-
rare possunt. Quem in fine, omne illud
tempus, quod alii ejus etatis, etiam sine
reprehensione plerunque, vel naturali
judicii infirmitate, vel ex usu ita recepto,
iudicis fero. In iis rebus transmis-
sore, hic affidit, cum omniam honesta-
tum atque, quam earum præcipue, qua
populorum olim rectoribus & usui & or-
namento esse possum, per vestigationi ita
impen-

impedit; ut illum nec studii asperitas, nec
vel cuiusvis difficultas à proposito abstrahere aut detergere ullo modo potuerit.
Nimirum jam tum illam Virtutis Pulchritudinem, quam Plato admirabiles sui
amores in animis hominum excitare posse
docuit, non corporeis, sub quos illa non
cadit, sed mentis oculis, penitus inspexit &
tusque desiderio captus & incensus, nisi
conciliata sibi ea, vitam ipsam sibi acer-
bam & invavem fore statuit.

Igitur depositis in Gymnasio rudimen-
tis, Circo Academico mox immittendus,
sublimiora ista citius attingere noluit,
quam unius alteriusve anni spacium in
Auditorio nostro Publico decurrisset, le-
ctionibusque Maximorum tum & Celebre-
rum Virotum, Dilberri, Beerii &c
Arnaldi sedulam operam dedisset: quibus
confectis, habita ante Oratione valedic-
toria *De usigno & bedierno Germania*
statu, Anno 1654. Academiam Altdorff-
ianam petiit. Cumque hic, tam in Gymnasi
hatena, quam Auditorii Publici subselliis,
Pietatis, Modestiae, Humanitatis, cetera-
turnq; eam ætatem exornasset & con-
trendantium virtutum fundamepta ita jes-
cisset, ut eas iam ad summum culmen usq;
perduxisse videri potuerit. tum praterea
eas Eruditionis & Sapientiae partes, quas
fundamenti loco, superstrucenda deinceps
aca-

Academicorum studiorum molis requi-
funtur, utriusque dico Linguae, Eloquen-
tiae, Historiarum accuratam notitiam,
omniorumque Disciplinarum & Scientia-
rum istud ita penitus animo imbibisset,
ut in singulis, si ita usus tulisset, admiranda
specimina edere potuisset: in Academ-
ia sis potissimum Studiis operam infun-
dendam duxit, quæ, dum vel Populorum
Iura, Imperantium magistratem, Provin-
ciarum & Subditorum privilegia. mores
Consuetudines, explicant: vel communis
itas regulas docent, ad quas velut ad con-
stantem & infallibilem Justitiam normant
omnes mortalium: in civitate viventiund
actiones appendi & examinati solent, &
Prudentem Gubernatorem, & Justum
Judicem Reipubl. exhibent. Ad quem
firme qui eum ducerent, meliores Duces
& Magistros nisquati inventire potuisset;
quam illos, qui tam temporis in laudata
Academia publice Jura docēbant, Excel-
lentissimos Viros, Ludvillum, Rittersha-
sum, Grégellum. Ex quorum summorum
virorum affiduo convictu, prælectioni-
busque tam Publicis quam Privatis eam
Iurium scientiam sibi comparavit, quam
solum il, qui eo tempore idem cum
nostro saxum volverunt, & multis & fre-
quentissimis publicis exercitationibus in-
eo admirati sunt; sed quam etiam ex in-

Uefigi

signi ejus Specimine, abs se elaborato, & sub memorati Excellentissimi Gregorii Präsidio ad dispueandum proposito, & cum summo omnium applausu defensa, de Majoratu, hodienum quivis agnoscere & mirari potest.

Neque tamen, dum severioribus hisce Jurium Studiis tam rigide attendit VELSERSVS noster, interea amores & delicias suas priores, quibus à parvulo innutritus fuerat, cùmque quibus adolevetat, ita aut sprevit, aut neglexit, ut non subiade aut ad Eloquentiæ blanditiias, aut Historiarum amoenitates animi & ingenii aciem reflexorit, vel doctum aliquod Melos Musis suis consecrando, vel temporum se-
tiem mundique ævum, ex æternitatis dispensatoribus, Historicis, revolvendo. Quas adres, cum in eadem Academia ab ipsa Natura in exemplum factum, & ob id per totum orbem Celeberrimum invenis-
set Virum, Johannem Conradum Dür-
rarium, cum eo ita vixit, ut an ab istis priori-
bus illustriores Prudentiæ Juris, an ab hoc
vivaciores veræ Sapientiæ & Eruditionis
colores traxerit, dubium omnibus relique-
rit: certe omnes per totam vitam constan-
ter itare tinuit, ut in omnibus actionibus
suis eas Justitiæ, Prudentiæ, Sapientiæ &
Eruditionis speciem exhibuerit, qua nec
veriore nec expressiore quis concipe-
re animo possit.

His

His ita Virtutibus, ultra jam sibi coherēt
genitatem, & in adolescētia comparatas,
auctus, & se ipso adeo melior factus VEL:
SERVS noster, utiam sibi adhuc deesse ar-
bitrabatur: quām, nisi eodem ardore, quād
reliquas excoluisse, eaquā illas veluti
exornasset, nondum satis idoneum se ad
Reipubl. habendas tractandas putabat: il-
lam nēmpē, quā ex variarum Regionum,
Vrbium ac Civitatum perlustrationē, au-
lārum, curiarum, iudiciorum conditiones
& arcana gentium populorumque diver-
sa jura, sacra, mores, instituta, ritus,
Rerum publicarum formas, commoda-
noxas, totius denique humanae societati-
cis usūm investigat & docet: quāq̄ adeo
Prudentiae Civili toro, quasi & nervos
aptat, ut, quam ex studiis & libris in animo
prudentis formam concēpit, tandem ex
observatione multijuga, quid in singulis
locis in singulatum Reipubl. partem com-
modum salubriter suscipiat, quidve
evitetur, magis magisque nutrire quās
eique sobur conciliare, & tandem, dum
singula hæc sua Republicæ accommoda-
te, in ejusque usum convertere studet, se
ipsam in pēdes erigere, & per civium suo-
rum plausis & felicitatem ad Gloriam
gloriari queat. Quānobrēm, quemad-
modum hactenus cum Lycurgo, leges
suis prius discere, quam fere, ita nōne

Soloam imitatus, cum omnibus vivere prius, quam civium suorum vitam formare voluit.

Quoniam autem iam tum Galliarum Regnum, prater summam potentiae gloriam, armis belli sibi partam, etiam artium ac scientiarum cultura, ingeniorum vivacitate, morum elegantia, maxime autem consiliorum in rebus gerendis subtilitate & perspicacia omnibus aliis Regnis palmati dubiam reddere videbatur; exacto in Academia quadriennio Noster, hoc potissimum regnum, in quo animo suo satisfacere, votisque potiri posset, elendum & petendum sibi duxit. Itaque Anno 1658. patria relicta, propitiis Vialibus, (Comitibus Itineris, Viro Illustri & Generoso, Domino Carolo Theophilo Fuzero ab Heimendorff & Wolckersdorff, Reipublicæ Patriæ nunc Triumviro, & Provinciali Primario &c. ut & Generoso Domino Georgio Carolo Maffelio ab Eschenau) cursum per conterminas Provincias, Sveiam & agrum Argentoratensem in Allobrogas; & inde Lugdunum direxit. In qua Vrbe, cum circa idem tempus, ipse Rex, negotiorum caufa commoraretur, ingensque undique Magnatum & Procerum, cum Gallorum, tum aliorum concursus fieret; multa, quæ animi ejus & discendi & observandi rarissima & excel-

lentissima quæque insitabilèm cupiditatem explere potuere, oblatæ fuisse, nemo in dubium vocabit. Cumque perfectis negotiis Rex inde discessum pararet, Noster quoque iter suum persequens, Civitatem Aurelianorum petiit, in qua, & loci ipsius splendore, & dialecti, qua incoleuntur, elegantia captus, aliquandiu persistit, ut & Linguae Gallicæ majorem perfectionem sibi pararet, Exercitiorumq; corporis, quibus nobilis Juventus Marti & Gratiis præstidice folet, majorem facultarem & dexteritatem sibi conciliaret. Postquam & hæc in parte voto suo satisfecit, inde porro, Ligeris fluente secutus, Vrbes celebriores, Prædiorumque magnifice & sumtuosissime ad hunc annem exstritorum amicitias admiratus, tandem sub initium anni 1660. Lucretiam delatuere. Quæ in Civitate, que ob adiutorum publicorum privatorumq; splendorem & magnificentiam, ciuitatis frequentiam, peregrinorum & advenarum, ex toto orbe hue conuentuum iubilans turbam, mandi totius compedium appellari solet; ut singula extantiora & celebriora perseruatos fuerit; Musæ, Cimeliarchia, Bibliothecas, ad stuporem orbis instructas, perfervaverit; maxinorum deßinorumque Virorum, ecclæs frequentaveric, longem fore cenu-

sotane: Gerte, ut singulis acteaderit; ut
omnia: & obseruat: digna, incep-
tive positus impresserit; ut vienba: & ser-
vantes, quos à magis viris acribus tam
percepit, mente retinuerit; restari pos-
sunt iū, qui cum iam senem, sepius hanc
animis recolentem, & de his ad amicos dis-
serentes, audierunt. Vbi singula, post
tot annorum intervallum, tam accuratis
verborum coloribus ad vivum expressit;
quae videbat, adeo distincte & locis & an-
gulis suis designavit; quae audierat, adeo
impissimis, quibus accepterat verbis, retra-
hit; ut, qui audiverat, non audire se, sed
spectare singula, illum vero hoc non ex
intervalle, sed recentem adhuc ex con-
temptione, & modo quae viderit audi-
veritque, narrantem & refenerentem, cre-
dere potuerit. Et jam præcipua Gallia:
rum parte perlustrata, Angliam cogi-
bat. Itaque, postquam Lutetia discessit,
iter per Normanniam, Diepam versus di-
scexit, & iade, trahendo mari, Londinum,
Anglorum Metropolis ptervenit: ubi ali-
quandoiū commoratus, omnia spectacu: &
obseruat: digna, cedens qua reliqua, so-
bertia amotavita; Quod etiam fecit in
aliis, quas animis suffici adiit, celerioribus
ejas Regni Urribus. Cum quo & hujus
deorum Regnū admittenda perditicisset, re-
mefactari, ad portum Galeti appulsus,
iade

inde Belgii utriusque deliciis inhians, Hispanorum ditioni subiectum primum, mox Foederatarum Provinciarum Vrbes, Arces, Oppida & Prædia oculis & animo perlustravit: nec quicquam intactum aut inobservatum reliquit, quod ipsi ad eum, quem sibi præfixerat, scopum, qui erat, animum præstantissimarum quarumvis rerum cognitione replere, eaque Prudentie & Sapientie præcepta colligere, que non nisi cum maxima omnium fructu, aliquando in civitate sua expromere & explicare posset, attingendum, ullo modo profuturum credidit. Interea autem, dum hoc agit, de gravissimo Optimi Parentis morbo, certior fit: quam ob rem redditum sibi in Patriam maturandum ratus, adverso Rheno, Coloniam Agrippinam, & inde Francosurtum delatus; ibi vero tristissimum de Parentis Obitu, nuncium accipie. Quem, cum ita accepisset, ut ex eo & filii pietatem, & viri prudentis moderationem simul agnoscere posset; tandem mensisse Novembri, ejusdem 1660. à Christo nato anni, mœstus quidem ob iacturam Patris, Matris viduitatem, Familiæque lucrum, cæterum vero salvus & incolumis Noribergæ redditus, Patrios Penates salutavit.

Et jam omni ex parte perfecta, omnibusq; numeris absolute Virtus CAROLI
Uu 4 nostri

nostri sibi ipsi satisfecisse, videri poterat; jamque non vivere modo & vigere, sed & nervis uti, robusteque agere didicerat; nihilque ei, nisi campus & spaciū, tanta Virtute dignum deesse, in quo se exercearet; viresque suas cum omnium fructu ostenderet, videbatur. Ipse tamen cohendam eam tantisper judicavit, donec singula, quæ ubivis vel ad Vitam, vel ad Sapientiam, vel denique ad Rēspublikam didicisset, recolendo, & in ordinem quasi quodque suum reponendo, totam deinceps ornatam, totam conspicuam, totam divinam producere. Reique publicas amplexibus committere posset. Interea vero, dum hoc agit, penitusque se adeo excutit & totum contemplatur; nihilque in se, quod Majoribus suis dignum non esset, reperit; dignum se quoque judicavit, qui posteros daret, splendoremque Generis à majoribus acceptum, in suis quoque posteris propagaret. Quem in finem, ut & hos dignos se, dignos majoribus, Generi & Rēpubl. aliquando relinqueret; talēm sibi querendam & eligendam Conjugem statuit, quæ & Genere & Virtutibus sibi responderet: hoc est, ex Illustri quadam Familia prognatam, rarisque & singularibus Virtutibus exornatam. Cujus vox ne hac etiam in parte defuit clementissimum Numen; conciliant-

liando ei *Magdalensam Barbaram*, Viri Generosi ac Prudentissimi, Domini Hieronymi Wilhelmi Schlüffelfelderis à Kirchen-sittenbach, tum quidem Intimioris, mox etiam Sanctioris & Secretioris Consilii, Scholarchatusque nobilis membra, Filiam Virginem. Dignum profecto par, quod adamantinis Conjugii vinculis copulare, erat; cum in Viro quicquid Virtutis à Virtute Nobili requiri, in Virgine, praeter exquisitissimam formæ pulchritudinem, quicquid in sequiori foxu Virtutis desiderari posset, ubertime reluceret. Dignum par, quod, nisi votis pietas refragaretur, æternitatis vinculum contineret. Dignum fane ipsi Deo videbatur, cuius nuptialibus solemnibus, Ara sibi princeps in templo Sebaldino, pridie ejus diei consecrata, posse Sacerdotalis Benedictionis Actum, inaugurate. Cumque alias Deorum aræ nil nisi castum, nil nisi purum, sanctum atque inculpatum admoveri fas sit, quid non de Castitate, Sanctitate, Fidelitate hujus Conjugii augurari sibi civitas nostra potuerit. cum verus ille Triunus & Teg Sanctus Deus, hos novos conjuges, tanquam gratissimas sibi & acceptissimas prioritias, ipse, recens sibi dicatae & consecratae aræ admoverit, & non ex alto, quam hoc potissimum actu, incipere voluerit, benedictionis sine gratiam ex sua aræ in

Uu;

sider-

fidelem sibi & electum populum diffundere & elargiri? Cujus etiam benedictionis fructum mox sensimus, dum ex auspiciis filiorum hoc conjugio, die 16. Martii, Anna 1663, tam prospere inito, Duodena processus, in Patrie solatum, prodierit: septem hoideam Filiorum, Filiarum autem quinque. Ex quibus tamen Filios Sex, Filias duas, Divina Providentia, meliori vita dignos judicans, iam parvulos, in coelestis Regiae aulam, beatorumque consortem recepit: Hieronymum Sebaldum dicet, Fabianum Sebaldum, Fridericum, Franciscum Carolum, Godocum Beatus, Philippum Jacobum: tum etiam, Mariam Magdalenam & Susannam Catharinam. Quam tamen jacturam nos & quiorum animo ferre pareat, quo maius & praesentius Bonum Respublica ex superstitione hodie Filio, Viro Generoso ac Prudenterissimo, DN. CAROLO GUILIELMO, Reipublicæ Patrie Senatore ac Consule, Genitorem & vultu & anima referente, serare, siique certo promittere potest. In cuius Viri meritas laudes, non me, uti quidem pareat, diffundam; prohibeo tamen singularem, presentis, nobisque affidemus modestia, tum etiam ea, quod Virtus ipsius excelsa, jam atque illustri apud nos se sit loco; fatis ipsa per se, multo adhibita aliore predicationis lumine, in oculos omnium

omnium incurrit. Sed & binarum superstitionum Filiarum felicissima conjugia, haud exiguum spem, ex Generosa, qua partim jam gaudent, partim exspectant, Prole, Patriæ nostræ faciunt.

Quarum natu major, *Helena Maria*, iuxta est Viro Generoso ac Prudentissimo, Domino *Georgio Burckardo Hallere* ab Hallerstein, Republicæ Patriæ Senatori splendidissimo; Ex qua, ut & ex Filio, Beatissimus noster, vivus adhuc, longissimæ posteritatis spes, Nepotes, dico, aliquot conspexit & amplexatus est; ex Filio quidem, *Christophorum Carolum, Carenum Ferdinandum, Carolum Guilielmum* Claramque Susannam. Ex Filia autem, præter defunctos jam quatuor, *Burckardum Albertum, Nepotem, & Mariam Helenam* Neptem superstites. Altera Filia, *Anna Maria*, felicissimis auspiciis, in manus venit Viri itidem Generosi ac Serenuissimi, Domini *Leonhardi Grundherri*, ab Altenhan, judicij Inferioris Affessoris, Gentisq; sua haud minoris præsidij, quam Republicæ ornementi. Tertia vero Filia superstes, iuxta adhuc, *Anna Catharina*, Virga, & corporis & animi dotibus, quæcumque hunc sexum commendare possunt, excellentissima, quaatum ex Generis sui splendore luminis accepit, tam cœi vicissim largissime refundit.

Nunc

Nunc vero, Auditores, & si unquam
 alias, nunc profecto, magis mihi aliquod,
 & uberioris solitb, eloquentiae flumen opta-
 rem, ut, quæ porro sequuntur, rite exequi
 & pro dignitate singula tractare & didi-
 cere possim. Ea enim sequuntur, ad quæ
 exponenda vix Nestorea aliqua, aut Vix-
 Xia ubertas sufficere queat. Jam enim
VELSERI nostri Virtus, undique perfe-
 cta, undique composita & ornata, Reipu-
 blicæ insuper Diadematè redimita, con-
 spiciendam se & producendam exhibet:
 & quæ hactenus per varios artium, stu-
 diorum, itinerum gradus, ad summum per-
 fectionis culmen graflata est, nunc Reipu-
 blicæ admota; ut per varios Magistra-
 tuum gradus ad summum denique ejus-
 dem dignitatis fastigium, meritorum suo-
 rum remigio adjuta, evocata fuerit, oratio-
 ne mihi exponendum restat. Quid igitur
 aliud, aut magis nunc mihi optare possem,
 quam ut, quemadmodum cum honoris
 amplificatione, ejus semper Virtus acre-
 vit, ita mea quoque, in explicatione lau-
 dum suarum, quasi per gradus accollero-
 tur, & se ipse grandior & sublimior fieret.
 Oratio? maxime, cum vix fas videatur,
 de ratiis insustansque robis diecentem, usi-
 tato & quotidiano genere sermonis uti.
 Sed cum vota ejusmodi, nec rite hoc à me
 adhiberi possint, nec quicquam ego inde
 melius

melius sperare queam, Poëtis ista relin-
quam: quibus, ut, quæ ex animo suo ma-
jora veris, nobis depromunt, facilius apud
mortales fidem inveniant, de Cœlo ea de-
duxisse. Deique alicujus munera accepisse
fingendi licentia permissa est. Nullus in-
terior dubitans, quin, dum circa ea oœci-
pata est Oratio mea, quorum Splendor
non nostrarunt tantum Civitatem undique
collustravit; sed longe lateque, famæ ad-
jumento, diffusus, maximos glorie plau-
sus, & sibi & patriæ, domum reportavit, ei
quoque aliquæ luminis & Splendoris, ut
grandior & illustrior appareat, inde ad be-
futrum sit.

Annus à Nato Christo agebatur 1664: cum lætissimis auspiciis, fausto ac felici or-
mine, Virtus CAROLI nostri primum Ga-
riae salutarem gradum inebuit, eaque in illa
Curiae parte, quæ Provinciale Judicium
appellatur, sui documenta dedit, ut, dum
animum ejus jam ita Prudentia affixa-
sum reprehenderunt iij; quorum religio-
sissimo judicio res ea permissa est, ut, qua-
les alii patlatim sunt, statim à natura se-
ctus videretur, dignissimus judicatus sit,
qui Sanctissimo Ordini associaretur. Ita-
que Ans. 1666, in Senatorum illustre col-
legium adlecto, quadriennio post, anno
nimirum 1670, Consulares quoque fasces
delati, & cum his latissimus, in quo virtus
ejus

Ejus in Républicæ bonum excurrere posse
sit, campus apertus, occasioque simul ex-
optatissima, ad summos tandem dignita-
tis & honoris; iit Républica, gradus per-
tingendi, oblata est: Quibus quidem finis
gulis ita usus est, ut Fide, Justitia, Clementia,
Iudicio, Modestia, Benignitate, ac
nonnulla, ubi res requireret, Severitate;
(que, si in eodem paritet concirrunt, Via
rum principem absolvunt) nemini con-
cesserit: Quamobrem etiam maxima &
gravissima quoque munia, quibus aliisque
amplissimus Senatorum ordo occupari so-
let, certatim ei collata sunt. Quae omnia
fecenscere, & quæ in singulis pie, juste, &
laudabilitate gesserit, etumetare velle, &
longum, & fortassis non necessarium so-
ret: cum sublimiores istæ, & quæ non nisi
longo rerum usu peritissimis & exercita-
tissimis Virtutis demandari solent Républi-
cae partes; ad quas ille favente & plauden-
te Senatu, patulatim ascendit; satis indic-
tent, quantum ejus Vittuti Duxteritatil
que omnes tribuerint, qui eum non in ali-
is, quam maximis & gravissimis munici-
bus VELSERVM totum referro posse; ju-
dicant. Quamobrem, cum ei Art. 1579.
illa Républicæ pars in curam & fidem
committeretur, quæ quo latius sece extra
Vrbis moenia extendit, eo maiorem quo-
que administrantis prudentiam sibi po-
scit;

scit ; Provinciae dico , Oppidorumque Reipublicae nostre annexorum procuratio : tanta fide , tanta virtute , cum summa omnium voluptate in hoc munere versatus est , ut , cum An. 1682. in Illustre Scholarcharum Collegium adoptaretur , non nisi cum gemitu & lacrymis acceperet sint hujus electionis nuncium ii , ad quos hactenus cura ejus fructus aliquo modo pertinuisset . Sed videlicet illa tanta virtus alium aliquem campum , sanctius quoddam theatrum , in quo spectaretur , requirebat .

Cum enim hactenus in iis Civitatis inuicibus , quæ Civium famam , vitam , fortunas , totamque aetate temporalem salutem procurant & tuerintur , Justitiam , Equitatem , Prudentiam , certasque omnes virtutes , ad stuporem usque , exercuerisset simul , & ostentasset ; ea autem Pie-
tatis in singulis specimina & lumina ex se-
diffudisset , ut ad eam potissimum omnia
reliqua retrulisse apparuerit ; ideo DEVS
illi , & profecto DEVS , (nam humanis
consiliis , quæ se se ad exteriora hominum
fere compontunt , cum in abstrusos anima-
libus ac recessus penetrare nequeat , tan-
tis , profecto , ac tantus , tam pius , tam san-
ctus , & in universum , tam aptus , & qui ad
hoc solum factus videri possit , inveniti ,
quia sic exagitari quidem , ullo modo
potuit)

potuit) Sanctissimum Scholarcharum Collegium ac Ordinem assignavit. Ut inde, proprius quasi DEO associatus, illi potissimum parti Republicæ prodeisset, quæ præ reliquis sanctissimæ ejus Providentie curæ ac cordi esse solet; Ecclesiæ nimis ruris & Scholis. Nec per aliam eum viam ad summum dñnum Duumviralis dignitatis fastigium perducere & evahere voluit, quam per eam, ex qua illos, qui divino munere ad id vocati sunt, ut mortalibus ad coeli templo serena, & vitæ æternæ gaudia viam monstrarent, regeret & tuaretur. Quidquid quidem sanctissimum mutus, in quo tandem etiam An. 1694. supremum Ephoratus gradum attigit, quam pie, quam sancte, quam plenæ ex mente & voluntate ipsius Dei gesserit; Fidem vestram appello, qui, dum omnis vester labor, omnis vestra cura intra Ecclesiæ cardines unice volvit, bona etiam & felicitates, quæ ex ejus amore, ex ejus cura in vos, & vobis commissam DEI Ecclesiam, tanquam ex uberrimo quodam & pérenti fonte manarunt; præ reliquis potissimum sensitis, & experti estis, Collegæ Venetiandi, Antifites Reverendi. Cum enim in eo, qui Ecclesiæ saluti efficaciter invigilare, tique cum fructu præesse cupit, duo imprimis requirantur; primo, ut ipse sincera pietate DEV' M' colat; deinde, prævidere,

videre, ut sancte veraeque Religionis cultus in ea conservetur: qua tandem in parte non ita enituit Beatissimi nostri cura, ut utri magis intenderit, dijudicare & decernere neto haec tenus potuerit? Nam privatam ejus pietatem quod attinet, illam quidem nihil magis indicare, & de ea testari poterit, quam summa vita Innocentia, quae ex vultu, ex gestu, ex omnibus dealque, quas unquam suscepit, actionibus ejus ita se ostendit, ut qui vis inde animum unice DEO intentum, ab omni iniqitate, aut enormioris cuiusvis criminis & cupiditatis, ambitionis, avaritiae, & si que alio nonnunquam magis etiam ceteroquin animos comitantur, perturbationis contagio alienum legere & obsecrare potuerit: tum vel maxime autem ex eo, quod nemo frequentius aut ardentius Sacra publica frequenteraverit: nemo sanctius iis usus fuerit: nemo maiore cum reverentia de iis, eorumque ministris senserit & locutus fuerit illo: Cura autem ejus, ne qua in parte Publica Religio, vetusque DEI cultus detrimenti aliquid patiatur, vel inde apparere potuit, quod, curie rei non melius prospici possit, quam si idonei, qui Ecclesiae praesint, ejusque res tractent, ministri praeificantur (ita, qui sohtine turpide fluxat, prospicere instituit, primi fluxus temporis manit; quod malo ingruehti obstat)

conatur, ortu matque sedem perseguitur; ita, ut expendatio in totum populum proficiat, imprimis apicibus succurrendum est, quorum mox disciplina instituat, eruditio doceat, vita proficit) Nihil illo iam inde à primis Scholarchos sui initis prius habuit, quam ut videremus, non ex ingentibus, sed, per dixerim, subtrahentibus sese, lectos Ecclesie Praefulos & Ministros, illosque ex alteris omnibus prelatos, quos non ambientium gratia, sive praestantium favor produxerat, sed efficacissimum petitionis genus commendaverat, meuisse. Qua quidem cura illud effecrat, ne ulla haec tenus in parte, quicquid Doctrinæ puritatis, quicquid cultus sanctitatis, quicquid sacrorum veneracionis Ecclesiam Christi decere & commendare ullo modo potest, internos & in nostra clementate deesse aut desiderari haec tenus potuerit. Taceo amorem, quo omnes eos, qui, qua decet puritate & sanctitate demandatas sibi Ecclesiae auf Scholatum etiam partes curarunt, singulari proficuitus fuerit; quibus quantisque beneficiis eos, qui opem ejus ulla in re implorarunt, (quibus merito addo pauperes, quos singulari plane favore complexus est) affererit; qua cura, qua intentione etiam privatis cujusque nostrum commodis invigilaverit; ut, quacunque demandari par-

te

te nobis, nostrisque utilitatibus aliquid
deesset, ejus ope medela afferretur. Qui-
bus omnibus accedebat mira Humanitas,
qua omnes sine fastu, sine insolentia ac su-
percilio non in ædes tantum, sed & in ani-
mum facillime admittebat: nihil celare
solitus aut suspicari, qui summus Innocen-
tiae fructus est: Nulli hic obices, aut de-
spiciens morta quemquam vexavit, nec
cuiquam pro felicitate cessit, janitoribus
innocuisse. Accedebat omnis, audiebantur;
nec magis opem miseris, adflictis sola-
tum, depresso juvamen negare potuit;
quam fontes, turgetibus fœcundu venis;
vindas hauriebibus.

Quam summam facilitatem, quæ pro-
pemodum hori hominis, sed Sapientia
ipius virtus est; non nos solum experci su-
mus, sed omnes adeo, quicunque vel ne-
cessitate coacti, ad opem ejus petendam
& implorandam in ædes ejus, velut tutis
sumum Innocentiae & Justitiae asylum con-
fugerant; vel amore & admiratione No-
minis ejus Virtutumque tracti, cùm pehi-
tus inspicere, eique innotescere cupie-
bant. Cum enim eodem tempore gravior-
ibus intimioribusque Reipublicae nego-
tiis, ob Triumviratus Dignitatem, quam
eodem 1694. anno, una cum Ephoratu su-
sciperat, districtus esset; & ex hoc, Ec-
clesiarum, Academiz & Scholarum curiam

simul gereret; necesse fuit, dormum ejus patere omnibus. Quotidie igitur obsidebatur limen, impellebantur fores, implebantur atria, non coetibus tantum eorum, qui vel sibi, vel Republicæ, vel etiam Ecclesiæ aut Scholis salutaria consilia peterent; vel officii gratia, aut, ut ex doctissimis ejus & sapientissimis sermonibus, temporis & viæ, quam illi impenderant, ubertimum fructum peterent, ad eum confundissent; sed molesto etiam nonunquam caussidicorum agmine, aut importuno litigantium grege, obscenave damnatorum turba. Quos omnes, eadem facilitate, ita admisit, ut & hi de Justitia sua & clementia, & illi de summa ejus Prudentia & Doctrina efficacissime convicti discenderent. Maxime autem delectabatur colloquiis eorum, cum quibus de Litterarum & Sapientiae studiis; de abstrusis Historiarum & Antiquitatis arcanis; de Numerorum, Gemmarum, Tabularum, Marmorum, jam inde à remotissima antiquitate ad nos delatorum profunda & recondita doctrina; aut denique de Picturarum cuiusvis generis admirandis amoenitatibus sermones miscere posset. Cum enim à prima jam inde adolescentia mirus cum omnium honestarum artium & scientiarum amor coepisset, tum vel imprimis erga Historiarum, omnisque Antiquitatis studia
sequu-

singulari & admirando ardore flagravit. In quibus etiam tam indefessa, quam iis impendit, diligentia, quam Naturæ & Ingenii bonitate adjutus, tantos & tam stupendos profectus facit, ut nihil in omni historia tam obscurum, difficile, reconditum esset, quod ille non facilissimo negocio expediverit, singulaque suis annis & temporibus accuratissime assignaverit: nihil ex profundissimis etiam antiquitatis te-nebris noviter orutum, ei ostensum aut indicatum saltu ficerit, de quo non ita sententiam suam, tam vere, tam accurate, absque omni labore pronunciaverit; ut non tantum omnia jam dudum perspecta & explorata habuisse, sed etiam tantum non cum ipsa antiquitate vixisse, vident potuerit. Quibus quidem Studiis per totam vitam ita penitus deditus & immensas fuit, ut, cum una cum ætate semper ejus gravissimi pro Republica & nonnunquam etiam molestissimi labores simul acreverint, non ullum tamen propterea ab iis divertium unquam fecerit, aut à Chastis, Numis, Monumentis denique quibusvis suis suavissimis recesserit: sed, quæ juvenem semper oblectarunt, illa senem quoque ad extremum usque spiritum continuerunt studia. Igitur semper, quam primum ex Curia pedem domui sue intulit; modo ne quid pro Republica, cuius cu-

ram omnibus reliquis, etiam ipsis amoenatibus suis, religiosissime prætulit, expediendum restaret; in Templum bonæ mentis, Museum suum se recepit, & . ceu olim Hesiodus à Musis, Lycurgus ab Apolline, Minos à Jove, Melesagoras à Nymphis, Pindarus à Pane, Numæ ab Ægeria in Sylvis; ita Noster Sapientiam in isto Museo suo, non, ut illi, hausit, sed exercuit: non à vanis confictisque Numisibus, sed ipsisimis omnis Sapientiae & Eruditionis doctoribus: Libris, Numis, Marmoribus, Chartis, Gemmis. Ibi, quicquid præstantissimorum ingenia hominum ad Nominis sui immortalitatem superesse voluerunt, sibi redditus, tractavit. Ibi, quicquid invidi temporis edacibus dentibus eruptum, Antiquitas sui ad nos transmisit, incredibili cum sagacitate perlustravit. Ibi, quicquid præstantissima, in tota terrarum orbe, Pictorum Artificiumque quorumvis ingenia, novum, mirandum, quisitatum, vel penicillo, vel scalpro, vel quocunque demum artis instrumento effinxerunt, incredibili cum animi voluntate recognovit. Ibi denique, quicquid, quocunque modo, animum Divinum, supraquam communem hominum sortem elevatum & exaltum docere, oblectare, detinere potest, & invenit, & penitus hausit. Nam cum ea, qua dixi, animi conceptione,

ne, iam inde à puerō in has amoenitates ita, ut dixi, exarsisset; nullam interim occasiōnem, vel domi, vel in Academiis, vel in Itinere clabi sīvit, qua non vel metiorē aliquem librum, rariorem numum, elegantiorē gemmā, excellentius signum, nobilius marmor sibi, magnis saepē & ingenib⁹ etiā sumtibus, comparabat. Vnde ex singulis his, imprimis autem Numarī Rei, tantum apparatus, tantas opes sibi concessit, ut Musci Velsoriani fama, non nostram tantum Civitatem, sed totum pene litteratum orbem in sui admirationē rapuerit. Cujus præstantia non modo Doctissimos Celeberrimosque Europæ Viros adegit, ut in variis, & quos orbis admiratur, eruditissimis scriptis suis, illud hanc aliter, ac religiosum quoddam & sanctius, omnis Antiquitatis, omnis Doctrinæ & Sapientiæ Sacrarium, largissimis præconiis celebraverint; sed ipsos etiam nonnunquam impulit, ut ex-alio propemodum orbe huc delati, nihil se egisse judicaverint, nisi Museum hoc, & imprimis ejus Possessorem, VELSERVVM ipsum, cuius præter nomen, nihil hactenus viderant, coram intuiti fuissent. Quos omnes ita demum abs se dimisit; ut, quid magis admirari debeant; visorumque præstantiam & raritatem, an Possessoris de singulis judicium & eruditio[n]em? Musci

opos & splendorem, ac VELSERI Doctri-
nam & Sapientiam? dubii discesserint;
Ite interim, & ponè exultantes, nihil fa-
cilius sibi in vita contigisse, quam quod
post tot vota consecuti erant.

Sed, dum hæc ita commemo-ro, sentio,
Auditores, me contemplatione tanta-
rum, tam variarum, tam excellentium,
quaë VELSERI nostri vitam immortalem
faciunt, Virtutum, fere extra me rap-tum,
ad alia profsus delapsum esse; &, cum do
Pietate ejus, qua in administranda, pro
Ecclesiæ salute provincia, usus est, verba
facere incoperim; in Eruditione ejus,
privatisque Studiis desinere! At enim ve-
ro, cum olim nemini in Capitolii arcem,
Deorum terrestre domicilium, admisso-
vitio datum sit, Joye modo salutato, ad
quocunque deinceps Numen vota sum-
animumque dirigere voluerit; ita nec mi-
hi imputabitis, spero, si veneratus & ex-
osculatus, ante omnes, Virtutem Princi-
pem, ad alias deinceps sine ordine, sine le-
ge, singulas tamon adorabundus, me con-
vertam. Maxime, cum tanto numero,
zanto splendore radiantes animo se se obji-
ciant in hujus Viri vita virtutes, ut & men-
tis curiosam a ciom lumino retundant, &
utra alteri prestat, judicium plane prohi-
beant. Itaque, quaë restant, ut incepimus,
nullo ordine, nulla, fere dixerim, cura,

(hang)

(hanc eam vehementissime abs se repellet, ut quae ex se jam satis ornatæ, satis curatae sint,) ita proferam.

Et, ut ab hac potissimum incipiam; quæ non aliam, quam de qua modo locutus sumus, profundissimam & exquisitissimam VELSERI nostri Eruditionem ac Sapientiam, matrem agnoscit, Eloquentia: in illa quidem ita se omnibus probavit, ut, cum omnium rerum cognitione, prudentias item ac justitiae robore suffultam agnosceret; non ullius ore saepius aut lubentius, quam VELSERI, loqui voluerit Patrias. Itaque, si quando Legatio aliqua, Reip. nomine obeunda, vel peregre adventantes Principes & Magnates Senatus nomine excipiendi & detinendi essent; fere semper ad VELSERVM nostrum res deferebatur, ut qui jam domi suæ non nisi cum Diis loqui consuevisset. Quod ei obtigit, cum alias saepissime, tum tertia etiam vice, qua legatus Reipubl. Noribergensis, Onoldum, ad Imperiale Judicium Burgraviatus Norici Provinciale missus est; inibique de maximis & gravissimis rebus sententiam suam, semper cum omnium applausu & admiratione dixit. Cumque Anno 1679. Serenissimus Princeps Michael Radzivili, Dux Olyka, cum Serenissima Princepe, Conjuge sua, Johanne, Poloniae Regis Sorore, Vrbem hanc invi-

ficeret; VELSERVS noster, Senatus ad
 hinc, eos prudentissimis simul & doctissi-
 mis, Latino idiomate conceptis sermoni-
 bus ita decinuit & oblectavit, ut volupta-
 tem, quam ex eo percepserunt, publice te-
 statim fuerint dicti Principes. Neque vero,
 quem cum peregrinis differerent, comi-
 sata semper fuit, exquisitissima Eloquen-
 tia, cum in curia deseruit; omni insuper
 iustitia, omni libertate, rectique amore
 stipata. Unde alniam vox erat, nem-
 nis esse, qui majori libertate sententiam
 diceret; qui minus ad gratiam loqueretur;
 qui, quae vera rectaque erant, constantius
 & animosus tuoretur. Itaque etiam non
 in sermone tantum, sed in vultu ipso ac
 nycu eius magna inesse putabatur aucto-
 ritas. Vultus serius, compositus, ac gra-
 vis; gestus vere Senatorius; nihil super-
 buerit usquam aut fastuosum; nihil etiam
 fuerit aut subdotum, & a quo aliud tie-
 mores. Ex ore, superciliis, incessu, cor-
 poris totius motu habituque Senatorem
 & Consulem descripsisses. Quam tamen
 Gravitasem Clementia & Humanitate ita
 conperavit, ut in universum omnium,
 etiam eorum, in quos, ex Officii ratione
 non nunquam rigorem vultus convertere
 cogebatur, animos & amorem insé traxe-
 at. Cumque alias pessime cum humano
 genere agatur, cum privatæ crudelitatis
 intem-

intemperantia solium ascendit. Magistra-
tu caput, atque sic publice quisquam se-
vit, quemadmodum domi iracundi solent:
Noster, fere dixerim, ne irasci quidem sci-
vit, ut etiam aduersus æquissimas indigna-
tiones, naturalem bonitatem semper reti-
nuerit: neque perirent homines, aut sal-
tem vehementius affligerentur; malus
nescire, quam irasci, misereri, quam ca-
stigare, ignoroscere, quam vindicare. Quæ
divina Virtus, non ab alio, quam eo ani-
mo provenire potuit, qui jam à primis vi-
tae initiosis doctus fuit, nil sibi præ reliquis
tribuere, neminem despicere, cum omni-
bus ita vivere, ut nulla in parte alijs te-
prestatore credas, quam quantum illos
animi virtutes superas. Quos mores per-
ennam vitam constantissime retinuit;
cumque indies fere ejus Auctoritas cre-
sceret, Dignitates augerentur, in illis tan-
men nihil quicquam mutavit. Infelices
sunt, quos plebeja tollit aura; qui tum
domum æstimare se incipiunt, cum salu-
tantur cerebro & visuntur; qui ultra atrium
neminem admittunt; & quos olim unice
amabant, illis vel conspectum imputant.
In nostro, nihil tale: ut qui Dignitatem
virtutes non ideo comitari judicarit, quo
illas è conspectu hominum subtrahat, quo
illas mutet; sed ut commendet, sed ut au-
gustiori specie homines iis conciliet. Quæ
qui.

quidem Divina virtute, Noster novas sibi posset & peculiares plane laudes poscere; nisi quidem imparem me ad hoc ipse profiterer. Possum equidem integritatem in Républica, possum Vigilantiam, possum laudare Æquitatem. Nihil facilius est, quam incorruptum Judicem, fortem Consulem, prudentem laudare Senatorem: sed qui his simul omnibus uti, & tamen quasi privatus, inter privatos, & cum privatis, versari sciat; ille non modo Sapientiae humanae, sed laudis nostræ terminum excedit. Dicam vere, quia Virtutis hujus inter mortales exempla deesse incipiunt, etiam nomen fere ignoratur. Possem non magno ambitu dicere, ibi definere humanae Virtutes, ubi cœlestes incipiunt. Verum tanta in admiratione conquiscere malo, taciteque suspicere humanis ab oculis ingenitisque remotam Providentiam.

Nunc vero Auditores, quæ sequuntur, quibus verbis exprimam, aut commode describam? nam & vox, & sermo, & oratio dicenti pene elabitur ac fugit.

Anus agebatur millesimus sexcentesimus nonagesimus sextus, cum Virtus CAROLI nostri supremum Dignitatis in Republ. nostra gradum concederat, Duumviralem purpuram induerat. Qui non plausum, quie non faustæ Civium acclamaciones Sanctissimum Virum comita-

mitate fuerant ; cum ille Illustri ~~Poen-~~
garnero, Viro supra omnes laudes posito,
 associatus, ad summum Reipùbl. nostræ for-
 lium prima vice pergeret ; ut intra sublib-
 mes horum Collegarum, ut sic dicam, Poen-
 los, publicæ deinceps stamina tranquilli-
 tatis nerent fata ? Olim non magna arte
 navaigantes, Castoras geminos, præcipua
 veneratione, sacros tutelaresque habue-
 runt ; neque amicum magis in cœlo fidus
 certissimis maris periculis præesse posse
 judicabant, quam illorum, qui iniustate
 concordia regni sui navem gubernassent.
 Nos, quicquid Poëticæ fabulationis ne-
 bula involvit, circa Republicæ nostræ
 Polos legere nos posse, tum credebamus.
 Inde illa civium vota, illæ gratulationes,
 illa exspectatio, cum eos in civitate sua
 cernerent præcipes viros, qui præesse sa-
 suis ideo noverant, ut profint : quorum
 sub potestate

Sicut cœlestia tempeſtis

Inconuſſa ſuo voltuntur fidera lapſu
 ſe populus floreret, fas vigeret, virtus
 tumque omnia ordines, ut in cœlo fe-
 teno astra & ſidera, inoffendo curſu ve-
 tarentur & fluenter ? Sed, o vanum homi-
 num vota, o Spes fallaces ! Solem pótius
 intueri oportuerat, qui, cum maxime ru-
 bes, occafui proximus eſt : Mortalia ca-
 gitare

gitanda fuerant, in quibus excelsissimum quodque in præcipiti stat. Vix enim fastigio isti admotus noster, Fatorum præcipitio, aeternitatisque oceano se immittere deprehendit; & haud longe se ab eo momento abesse sentit, quo non amplius circa Republicæ terrenum axem sibi vanquandum; sed illæ sedes petetidæ essent y ea quibus aeternarum mentium agminibus insertis. Deoque ipsi associatus, coelestes quoque polos pedibus suis subsidere videbatur. Idque haud vanie præsenserat, exinde magis magisque deficiente corporis virium vigore, & accrescentibus subinde, quibus per totam fere vitam vexatus & emaciatissimis fuerat, calcoli morbi doloribus: Quibus tunc etiam accesserant ex intestinorum flatulentia, peritoneique aliquaque lesionis haud exigua. Hic aeternis passionis miseranda iudicauit. Quamobrem, ut ut Republicæ gubernaculis eadem semper constantia, mentisque vigore intentus erat, nec sibi ea citius dimittenda esse, operatissima ratione secum statuerat, quam fata extorsissent: tamen domini sunt menteritam mutumque non alio magis quam ad Deum & coelestia converterat. Cumque antea in vita, omnes præteriti temporis ævum incredibili studio & sagacitate perlustrasset; nunc futuram aeternitatem, novus candidatus, perscrutabatur. Vbi in secreta anni-

asinice adhucius, ex assidua Dei costitu-
 tioneque verum contemplatione, intimis
 talitatis gaudia jam amissi baverat. Cor
 neres eum in Museo suo desidentem, non
 ut antea Humanæ Sapientiae promptus,
 rium quoddam, aut vetustatis monumen-
 tum tractantem; sed vel ex Divini Verbi
 æterna veritate, vel Sancti ait Iudas Ecclesie:
 sis: Patis beatis lucubrationibus, ea sibi
 discepserant, quæ mentem ad animos suos
 ex corpore discassum præparare & coetio-
 borare possint. Audires, non ut antea
 de humanorum Studiorum & Sapientiarum
 arcanis, aut Antiquitatis latrebitis Oracula
 fundentem; sed de vita humanae misericordia
 mortis contentu, æternæ vita gaudiis
 beatorum cum Deo & angelis confortio-
 ea ex intimis mentis sua penetralibus de-
 promentem; quæ eam jam nunc æternitatem
 penitus insettam & in corpore adhuc
 jam cum Deo viventem satis indicant.
 O felicem animam, quæ tetro non dum
 relicto corpore, jam in oculis vagabat, &
 nondum ex hominibus recesserat; & jam
 cum Deo eras; nondum mortalitatis vitiis
 eula tuperas; & jam æternitatem inchoas!
 Luctentur alii & contendant cum
 morte, miserrimi ob id mortales: Tu
 VELSE RE beatissime, ante congressum &
 spe & uso victoriam ac triumphum de illis
 precepisti. Torquentur alii, & impo-
 bita-

bitatis suæ sensu constricti, pavent & re-
 formident decretoriam illam excessus sui
 horam ; tu virtutum Tuatum æterna præ-
 missante delibans, eam non tam optabas,
 quam præveneras ; nec felicitatem cum
 morte adibas, sed prægressus eras. Bea-
 tissimus igitur spiritus translatus hinc est,
 antequam discederet : locum mutavit,
 nec tamen reliquit : quodque humanæ fe-
 licitatis maximum est ac supremum, nec
 dolore expressus, nec morbo labefactus.
 Hic enim omnes suas vites in illum effun-
 dere demum cepit, die 20. Januarii A. 1697.
 cum beatissimus Noster, circa horam po-
 meridianam primam, ex Curia domum re-
 latus, intensissimos repente intestinorum
 dolores passus est ; qui omnium, exqui-
 sissimorum etiam medicamentorum vir-
 adeo repulerant, ut eum non citius reli-
 querint, quam cum circa diluculum diei
 22. Januarii, ex totali virium prostratio-
 ne, omnisque doloris sensus defectu, vita
 supremum terminum instare & ipse & assi-
 dentes colligerent. Quamobrem in limi-
 ne æternitatis jam constitutus Noster,
 omnibus terrenis valere jussis, Deum co-
 to pectori, tota anima admisit, assumtoq;
 Sanctissimo Corporis & Sanguinis Christi
 Sacramento, prævia humillimiis arden-
 tissimisque verbis concepta peccatorum
 suorum confessione, circa horam ante me-
 tidia-

Ridianam sextam ejus diei, animam Deo
refighavit.

Ahni revertentis hic ipse dies est, Au-
ditores, eademque mox instabit hora, cum
CAROLO VELSERO funus duximus.
Luctum publicum, mœtentis Patriæ ima-
ginem, orbitatis, solitudinis ac vastita-
tis notas & indicia, in curia, templis, ædi-
bus, in ipsis prope Vrbis parietibus ac te-
ctis, in vultu denique omnium ætatum,
omnis sexus, omnis ordinis, eodem die
conspexitis. Testot lacrymas vestras,
quas ubertim genas vestras irrigare tum
vidimus! quid aliud loxiftis, quam quod
Civitas Parentem, Curia Senatorem, Pa-
tria Civem, Ecclesia Tutotem, Litteræ
Patronum, talem, tantum, quo nec majo-
rem, integriorem, meliorem optare, ne-
dum sperare fas sit, amiserint? Impius sim,
si ad cõtimiserationem aut inanem plan-
etum excitandum cōpositis verbis, acer-
bitatem vulneris, quod funus istud men-
tibus vestris inflixit, reficere; aut, præ-
flicarum mote, luctum ejulationibus de
integro accendere studeam. Non vacat
cogitare, quantum amiserimus, cum co-
gitamus, quantum ille consecutus est.
Neque etiam testari aut describere tan-
tum luctum singuli possimus, quantum
debemus universi. Singula tempus requi-
funt, singula spaciū merentur, singula

Yy

era.

oratorem flagitant. Nos, si æternæ Veritatis oracula mortales non fallunt, quæ olim in cœlestis Paradisi plantaria transferenda, sicut gramen germinabunt OSSA TANTI VIRI, jam nunc inter nos, in animis nostris, in mentibus, recordatione, ad æternum imitationis & admirationis Exemplum VIRENTIA, modesta Oratione, pie, decenter & ex merito, Vobis exponere voluimus. Vos interim, Patres Amplissimi, Cives optimi, operam deinceps dabitis, ut, quemadmodum Vobis, Patres, è Republica ejusque moderatio-
ne, Vobis autem, Cives, ex memoria ac recordatione tanti Patris, solatia doloris ac calamitatis unice petenda esse, cognoscitis; ita memoriam hujus Viri nunquam in animis Vestris marcescere aut interire permittatis.

At enim vero omnium oculos in Te directos, omnium mentes in Te defixas cer-
no. Generose Domine CAROLE GVI-
LIELME, Fili, tanti, heu quondam! Pa-
tris. Tibi, inquam, bona Modestiae Tuæ
venia, proferam, non vanam inconsulto-
rum vocem, sed cordatissimorum seriam
sentiam: Tu omnium animos erexit, cu-
m, nuper in Amplissimum Ordinem ad-
lectus, primis Consulatus Tui auspiciis, ea
Gravitas, ea etiam Moderationis & Ju-
stitiae, Prudentiae Amorisque erga Cives
(qua-

(quæ Vobis patroa & quasi hæreditaria virtus est) signa & indicia dedisti, ut singuli jam, qui Te confexere, ex ore, vultuque adeo Tuo, Paternas Virtutes ita clucere admirati sint, ut non alium, sed illum ipsum Parentem Tuum, sibi producunt & ostentatum credere potuerint. Quin & ii, qui Parentis Tui Auspicia olim viderunt, eandem quam in illo modestiam, eundem vultum, incessum, sermonem ex te ita deprehenderunt & annotarunt, ut inde, tanquam ex certissimis indiciis collegerint, nihil olim Paternarum Virtutum fore, quod Tu non vivacissime, nec sine ingenti aliqua accessione, omnibus sis relaturus. Injecisti spem Civibus, ut brevi Parentem Tuum non amplius desideratuti, in Te omne id iaveniant, quod in illo amiserunt. Agedum igitur, Vir Generose; ita te Deus ille, qui te hoc fastigio dignum judicavit, quam diutissime & quam felicissime Rebus nostris præesse velit; urge constanter, ut facis istud propositum. Exprime nobis, & redde Patrem Tuum, redde nobis Pietatem, redde Justitiam, redde Humanitatem: imprimis autem illum Athorèm ergo Litteras, quæ, nisi à Te Tuique similibus animatæ, spiritum vitamque recipiant, pene jam apud nos exanimatæ collabentur, & interibunt. Memento Te ex illa Familia ortum, quæ

C.

Yy a

Rei-

Reipublicæ nostræ, semper, quam diu ad gubernacula ejus fedit, maximopere profuit. Memento Te jam eum Gradum obtinere, qui omnia maxima & optima abs Te exigit, & ut præstare possis, facultatem præbet. Verbo. Omnia speramus & Te excitatum iri, quæ cum Parente Tuo nobis intercidere. Ego vero, Deus immortalis, naufragium hoc omnium studiorum meorum & curarum pertinaciter fecram. Ut is, quem Tu incomparabili studiorum suorum Auctore, Patrono, Teste, Fautore multasti, non solum se ipsum post hac, verum etiam alios omnes, omni ex iis petito animi solatio, omni doloris lenimento multatare incipiat: Neque aliter Sanctissimi Viri Manes, quam æterno mactabo silentio.

D I X I.

AD

AD
ORATIONEM
NUMISMA HEBRÆVM

ILLVSTRANTEM

*PROGRAMMA IN-
VITATORIVM.*

M. ANDR. CHRIST. ESCHENBACH,
Eloq. Poët. Histor. ac Græcæ L.
Profess. Publ.

V. D. M.

Inter alias Caussas, quæ Antiquis expe-
 diiorem, nobis difficiliorem, ad subli-
 mia Sapientiæ Sacraria emicentibus adi-
 sum reddunt, non ultima est, inevitabilis
 hodiè, & cum ipsis Disciplinis rām arcte
 connexa Variarum Linguarum addiscen-
 darum Necessitas, ut si quis hodiè Vnius
 Linguæ fretus auxilio, omnes, vel saltem
 plerasque Disciplinarum difficultates su-
 peraturum se speraverit, idem etiam unā
 eademque Semitā ad diversas mundi pla-
 gas iter se conjecturum, sperare possit.
 Cūm enim modico ab initio contenta Re-
 gno, Diva Sapientia, Græciæ fines vix ex-
 cesserit, ipsa non aliter ferè, quam Græcè
 loqui didicet. Vnde Galenus, Lib. II.
 de Differentiis Pulsuum, Miracula instar
 fuisse rit, nūm hominem duarum Lin-
 guarum peritus: Αἰχλωτίος τις. ἐλέγετο
 πάλαι: καὶ θαῦμα τέτ' ἦν ἀνθρώπος εἴς
 αἷκη βῶν Δια έκτης δύο. Quæ caussa fuit,
 cur Anacharsin Philosophum, Scythā Pa-
 tre, Matre autem Græcā natum, inter Mi-
 racula ista retulerint. Ex Αἰχλωτοῖς appel-
 lārint, quod utriusque Linguæ peritus,
 utrāque etiam Sapientiam loquentem fe-
 cisset.

cisset. Postquam autem Regni fines proferre Regina Sapientia, Latiumque Imperio suo adjicere aggressa est, vix ægrot tandem evicit, ut Romani, annis ferè DX: post V. C. *Levio Andronico & Ennio Poëta* (qui, quod Græcè, Latinè & Oscè intelligeret, Miraculi famam affectavit, & Trium habere Corda gloriatus est) Magistris, Græcis Literis erudiri coeperint; tantâ tamen pertinaciâ propriæ Linguae dignitatem tuentes, ut Magistratus Romani, licet omnia jam occupasset Sapientia, Græcis, nunquam nisi Latinè responsa darent, eosque per Interpretem loqui cogerent, non in Urbe solum, sed in ipsâ etiam Græciâ & Asia; & Tiberius Imp. ad ostendendam Imperii Majestatem, sollicitè Græco Seruone abstinuerit. Donec tandem utraque harum Linguarum, Græca nimirum & Romana, tantam Necessitatis Auctoritatem consecuta est, ut si quis Sapientiæ Studiosus unam ignoraret, altero oculo carere ab omnibus judicaretur; adeò, ut jam non διγλωσσος amplius inter Miracula relatius, sed is potius Monstro similis reputatus fuerit, qui ignoratâ Græcâ, per fidam Romanam Linguam vel mediocres profectus in Sapientiæ Studiis fecisset. Hæ duæ Linguae, diu postmodum in Sapientiæ Regno obtinuere, ut per istas solas Diva illa Augusta Responsa civibus suis & subditis

daret: Usque dum Majorum nostrorum
memoria, post longum demum Exilium,
Terris redditâ, universum, qua patet, Or-
bem occupavit, & omnia Augusto suo
Splendore illustravit, ita, ut jam non am-
plius Romanus tantum aut Græcus, sed
Italus quoque, Germanus, Hispanus, Bri-
tannus, Gallus, sceptra tam potentis Re-
ginae venerati, in aulam ejus & famulitium
admitti, enixissimè laboraverint. Vnde
evenit, ut hodiè non jam δίγλωσσος am-
plius Sapientia, sed planè πλύγλωσσος in-
ter homines versetur: & licet in propriâ
Aulâ, haud facilè aliter quam Græcè &
Latinè loquatur, tamen alibi, omnium
Gentium ac Nationum Ore ac Dialecto,
Oracula edat. Quod quidem ingens Bene-
ficium Clementissimi Numinis, nemo est,
qui non agnoscat; Nemo tamen erit, qui
non simul agnosevit, eo ipso auctam fuisse
Difficultatem illis, qui sedulò operam dant
Veræ Sapientiæ Studiis, pertingendi tan-
dem ad conspectum & affatum tam Ingen-
tiæ Divæ. Cùm enim Prisci illi Græci ac
Romani, domi satis abundè habentes,
quod nobis magno apparatu, ingenti sol-
lertiæ foris querendum est, vix aliam atti-
gerint Linguam, quam Maternam, quam-
que cum ipso lacte imbiberunt (nam &
Romani, Græcam Linguam, licet maximè
in Publico dissimulantes, Domi tamen &
int̄ra

inter privatos Lares non minus Vernacula-
jam habebant; quam etiam in primâ in-
fantiâ ab appositiis sibi Nutrîcibus & Pa-
dagogis balbutire didicerant & que, ac
propriam & Latinam) inde factum est, ut
Pueri jam & Ephebi illas Disciplinas, illas
Scientias ferè absolverint, quas nos Ro-
busti jam & Barbati vix attingimus: quin
Infantes penè per Ludum ac infantilia Lu-
dicra ea didicerant, quibus nos majorem
partem Juvenilis ætatis occupare & con-
sumere cogimur. Cujus rel Testis nobis
satis idoneus esse possit *Plato*, qui in Pro-
tagorâ, ita de Infantium apud Veteres In-
stitutione: *Vbi cù etatis proiectus Insans,*
ait, *ut capere sermones possit, Nutrix, Ma-
ter, & Pedagogus sedulù curante, ut opti-
mum & emendatum, qua verba, qua mores
evadat. Deinde Ludim magistris traduno,*
ut scribere & Cithara canere distat. Qui-
*bis perceptus, accedit ad Lectionem Poëtar-
um, in quibus Virtutum praecepta, & Illu-
strium Virorum exempla. Quid nos? non*
*ne Infantilem ætatem, vel Cœli tempera-
mento, vel Educantium vitio, Ludicris
meris & Nucibus dimittimus?* In Pueri-
tiâ, vix Vernaculæ Linguæ rudimenta ad-
discimus; in Adolescentiâ demum Ele-
mentis Græcis & Latinis operam dare in-
cipimus: in ipsis vero Linguis addiscen-
dis, tam lente procedimus, ut cù ætate.

Y y s qua

qua Romani olim, jam post absolutum se-
rè universum Studiorum Cursum, aliquot
Stipendia meruerunt, in Foro versantes,
Rebusque admoeti, aliquot Caussas ege-
runt, nos vix tandem (quod illis Puerile
Studium) Poëtam Græcum aut Latinum
tractare sciamus: In Philosophia autem,
& sublimioribus, ipsisque adeò Genuinis
Sapientiae Studiis, ante Virilem ætatem
haut facile memorabile aliquid proficien-
tes. Ita nobis melior Vitæ pars in solo Lin-
guarum, etrumque maximè necessaria-
tum, Græcæ nimirum & Latinæ studio pe-
rit: ut adeò tūm demum Vivendi studia
attingamus, cùm jam optima Vitæ pars
elapsa est; & vivere demum discamus,
cùm jam de Excessu cogitandum sit. Ad
quod malum: præter Desidiam nostram &
depravatam Institutionem, non leve pon-
dus confert, inevitabilis illa tot Lingua-
rum Necessitas, quæ hodiè non tantum
Græcæ & Romanæ usum exigit, sed admo-
dum frequenter illarum quoque peritiam
requirit, quas Romani aut Græci, Barba-
ras vocarent. Nemo enim inficias ibit,
magno cum Bonarum Rerum carere stu-
diu, qui Modernas, uti vocant, Linguas
ignorat. Accedit major Difficultas illis,
qui præter Humanam Sapientiam, Di-
visorum quoque Oraculorum altissima pe-
nitentia salutare, & Cœlestis Sapientiae ar-
cana

cana perscrutari gestiunt. Iis universa;
 quanta quanta est , Europa non suffi-
 cit : Oriens quoque adeundus & per-
 descendus est ; imprimisque ea Lingva,
 quam Sanctissimus ipse Benedictus digna-
 tus est , ut in illa & per illam potissimum
 Voluntatem suam nobis revelare , eaque
 tanquam Cœlesti quodam Mercurio ut
 voluerit , ad perferenda nobis , Terræ in-
 colis , sua sanctissima Mandata . Cujus;
 ut & reliquarum , supra memoratarum ,
 Lingvarum Dignitatem ac Necessitatem
 hec pluribus adstruere , animus nodi
 est ; cum id aliunde ubertim satis sciri &
 intelligi possit , Ususque ipse , iis impri-
 mis , qui proprius in Sacraria utriusque Sa-
 pientiae admitti , ejus felicissimo contu-
 bernio fruuntur , satis abunde id adstruat
 & confirmet . Hoc volumus ; ut discant
 aliquando ii , quorum interest , quam male
 sibi consulant , si mustream & optimam
 etatis suæ partem , verumque vitæ flo-
 rem , frivolis & inanibus Nugis , aut Otio
 potius execrabilis disperdere malunt ,
 quam quicquam illarum rerum interea
 attingere , sine quibus ad plenam Vitæ
 Felicitatem ne adspirare quidem unquam ,
 ne dum pervenire poterunt : cumque ni-
 hilominus *Sapientia Studioſi* superbū
 Titulum , omnibus modis affectent , nihil
 Studioſo homine dignum agunt , meditan-
 tur .

cur, cogitant; Sed vanis vagisque Oble-
tamentis, cœu utilibus Verisque Studiis,
juventutem suam misere dilapidant: in-
terim vel planè contemnentes Lingua-
rum Studium, vel satis superque tempo-
ris sibi ad comprehendendas eas super-
fere arbitrantes, cùm in Academias, &
quas vocant, Studiorum Vniversitates ali-
quando delati fuerint: ignari prorsus, quod
& quanta sit homini discenda, antequam
vel mediocriter Docti, ne dum Sapientis
nomen mereri queat; nec intelligentes,
Lingvarum Studium, vix prima Sapientia
Rudimenta & Elementa complecti, inter-
que Pueriles Labores referri ab iis, qui
memorabile quondam inter Doctos No-
men sibi vindicare cupiunt. Vnde tales
deinde, vel planè rudes, vel perfunctoriæ
ita imbuti Liugvarum cognitione, post-
quam in Acedemias migrarunt, ubi subli-
mioribus, & Realibus, ut vulgo vocant,
Disciplinis, assuēfaciendus esset animus,
vel ad singula cœcutiunt, vel magno suo
malo demum ac dedecore ea discere co-
guntur, quæ jam olim ignorasse, vel Pue-
ris probro fuit. Intereaquit Ætas, pere-
unt Sumptus, cruciatur Animus consciencie
tam misere actæ ac profligatae Juven-
tutis: &, cùm jam omnia deficiant, præ
Desperatione obiter ex singulis Discipli-
nis tantum Spumæ festinant deripitur,
quan-

quantum ventri alendo ; sicutunque imperitis faciendo satis esse possit. Vnde tot nobis hodiè Cadmei milites , eodem Die nati, cristati , & armati : quorum tantam integras Legiones vel Hastatus aliquis veræ Sapientiæ delere & prosternere facile posse. Hæc secum reputans *Oratissimus ac Politissimus Juvenis WILHELMVS SEYFRIED*, Noribergensis, postquam semel Sacrae Musarum Militis nomen dare constituit , saluberrimo consilio id imprimis egit , ut hæc apud nos Fundamenta Sapientiæ , Lingvatum studio , ritè poneret , seque ita ad graviora deinceps & ampliora suscipienda & fortiter gerenda præpararet. Cumque jam propediem ad sublimiora Academica Studia admitti desideret , non voluit antea ex Palæstra nostra discedere , quām *Oratione Valedictoria publicè Patronis & Fautoribus Industriam suam probasset*. Quem in finem , cùm , quid in Romana Græcaque Lingua hactenus profecerit , testium satis dorpi habeat , elegit sibi Argumentum Orationis , *Numisma Hebraicum* , cuius altera facies *Effigiem Salvatoris* , altera *Inscriptionem Hebream* ambiguam & explicatu difficultem præ se fert ; cuius verum sepsum , quoniam Noster ipsa Oratione eruere pro virili allaborabit , nos idcirco ipsius Numi Ecotypum in Fronte
hujus

hujus Programmatis repræsentavimus; ut
vel hoc ipso ostenderet Publicè, quid pri-
vato studio. Ductu imprimis *P.L. Reverendi*
DOMINI PARENTIS sui, in Lingua
Hebreæ hactenus præstiterit. Cui Ora-
tioni habendæ, cùm Crastinus dictus sit
Dies, Dieque Hera antemeridiana Vnde-
cima, Locus, Auditorium Ægidianum,
ut illam.

**PATRIÆ
PATRES MAXIME
GENEROSI AC ILLVSTRES
OMNIVM ORDINVM
DOCTORES ET
MAGISTRI
CVNCTIQVE ADEO QVI
LITTERAS ET INGENIA
AMANT**

per honorificā suā præsentia cōprobare
ac provehere dignentur, Vterq; nostrū;
Submissè, Observatér, ac Officiosè roga-
mus, Mémoriā tantæ Benevolentiae ac
Humanitatis nūquā deposituri. P. P.
q. xix. Febr. A. C. clo 10 ē xcvi.

INDEX

INDEX RÉRVM ET VERBO- RVM.

A.

A cademia : convivia ibi celebrata.	
	pag. 309.
A canthinum oleum.	369.
A chilles iratus à Pallade retractus.	34.
A cinaces à Germanis cultus.	170
A cinacis evaginatio à Polonis, in recita- tione Evangelii.	171
A χοντὶ νικᾶν.	427.
A χράτισμα.	286.
A χράτισμός.	ibid.
A θεonis Fabulæ moralis sensus.	23.
A ctores Servi.	264.
A ctoridæ, Concordiæ Symbolum.	58.
A cus crinales.	444.
A ddicere, in Auguriis.	595.
A dorationes in consecrationibus,	160.

Adula-

Index

<i>Adulationis Imagō, Harpyiæ.</i>	53
<i>Ægyptii Lucos consecrariunt.</i>	139. 140.
	208
<i>Ægyptiorum Vnguentum contra culices.</i>	354
<i>Æmulatio, Fabulis expressa.</i>	36
<i>Æquitatis exempla è Fabulis.</i>	60
<i>Ærarium fieri, Nota Censoria.</i>	228
<i>Æsopi Fabulae.</i>	8
<i>Affectuum doctrina, per Fabulas adumbrata.</i>	22
<i>— — Pugna cum Ratione, Fabulis indicata.</i>	ibid.
<i>Agerona, Silentii Dea.</i>	55
<i>Aglauros, Invidiæ effectus docet.</i>	34
<i>Alabastrites.</i>	508
<i>Alabastrum.</i>	ibid.
<i>Alcimus Avitus. Poëta Christianus.</i>	109
<i>Aldehelmus. Poëta Christ.</i>	120
<i>Ἀλείφεν & χέιν, quomodo differant?</i>	343
<i>Alexandrina Bibliotheca.</i>	307
<i>Alexandrinum Museum.</i>	305
<i>Alipta.</i>	409
<i>Alphamus. Poëta Christ.</i>	126
<i>ἈλσΩ.</i>	135
<i>Altaichium Bojorum.</i>	148
<i>Altare, quasi Alta Ara.</i>	168
<i>Altaria in Lucis.</i>	ibid.
<i>Amaltheæ Capræ coftu, explicatum.</i>	37
<i>Amaracitum Vnguentum.</i>	361

Amara-

Rerum & Verborum.

Amaracus.	361
— — Sampſucum Syris & Egyptiis.	361
Amatus. Poëta Christ.	126
Amazones, Fortitudinis muliebris exempla.	37
Ambrosia, Vnguentum.	368
Ambroſius. Poëta Christ.	97
Amelii Philosophi Scholiorum Libri C.	230
Amicitiae è fabulis exempla.	67
Amhes in Lucis.	157
— — Conciliis Deorum immixti.	158
Aminibus divinitas attributa.	ibid.
Amanus. Poëta Christ.	116
Amomia.	486
Auwpic, herba.	368
Amomum, Uva ex Indicâ Labrusca.	368
— — Vnguentum.	368
— — — præcipue in Vnctionibus Mortuorum adhibitum.	486
Amor, Desidiae Filius perpetram fictus.	40
Amoris Affectus, per Cupidinem signatus.	23. 24. Vide Cupido.
— — Pictura.	29
— — perversi duæ species.	ib.
Amphilochius. Poëta Christ.	82
Ampulla, Vas ungyentarium.	513. 483
Anaximenes, Garrulitatis exemplum.	56
Ancyra, Nota Critica.	255
Zz	Ancy-

Index.

Ancyranon, Nota Critica.	256
Andrena Cretenium.	300
Ariadnæ, Symposiorum Locus.	332
Animæ defunctorum in arboribus habita- re creditæ.	193
Anselmus. Poëta Christ.	126
Antigraphus, Nota Critica.	244
Antipatri Natalis, à discipulis celebratus.	321
Antiquarii, Βιβλιοθεάτοι.	225
— — καλλιγράφοι.	261
Antisigma, Nota Critica.	244
Antra in Lucis.	154
Απαρχαι.	321
Aphè.	426
Apio, cur in coronis convivalibus usi?	473
Apollinaris, s. Apollinaris, Poëta Christ.	76
Apollinis amor erga Daphnen, Sapientiæ studii Symbolum.	64
Apollodorus, Critici nomen primus in- vexit.	218
Apollonius Biblas, de Notis in Hippocra- te occurrentibus.	231
Apologi.	8
Arabia, Vnguentorum patria.	249
Arabs, mollis, tener.	ib.
Arachne, ineptæ simulationis exemplum.	36
— — Arrogantias exemplum.	57
Aræ.	Aræ

Rerum & Verborum.

Arae in Lucis.	168
— Superstantum Diis eretæ.	ib.
— naturales.	152
— Deorum unctæ.	384
Arator, Poëta Christianus.	117
Arbitrii libertas, fabulis explicata.	19
Arbores frugiferæ in Lucis.	144
— — inviolabiles in Lucis.	145
— — aliæ aliis sanctiores in Lucis.	ib.
— — vetustas imprimis respiciebatur.	ibid.
— — Diis dicatæ,	150
— — unctæ in Consecrationibus Lu-	
— — coronaæ in Consecrationibis	
— — Lucorum.	163. 404
— — coronatæ in Consecrationibis	
— — Lucorum.	164
— — Nymphas interdum ætate supe-	
— — rant.	190
— — annosas excindere cur impium?	
— — ibid.	
— — circa temploa cur plantentur?	184
— — circa aras in templis plantatae.	
— —	197
Arborum densitas in Lucis observata.	141
— — diversa genera in Lucis.	143
— — Succus, Sanguis Nymphaeum:	
— —	189
Argus, Prudentis imago.	65
Aristæus, Humanitatis exemplum.	52
Aristogitonis posteris, vietus in Prytanee	
decretus.	295
Z z 2	Aga

<i>Apis.</i>	286
<i>Arissonici</i> τοιχοὶ οὐ μετωνόμασται τῷ Θεογονίᾳ ποιεῖσθαι.	231
— — — τοιχοὶ τῷ ἐν Αἰλεῖανδρείᾳ Μαστίῳ.	308
<i>Aristoteles</i> νόμοι συντάκτοις.	290
— — — ου μητέναντος.	ib.
— — — <i>Symposia in Lyceo.</i>	311
<i>Aruspiciūm.</i>	354
<i>Atrix. Locus Auguriorum.</i>	580
<i>Astarte, à Judæis culta.</i>	204
— — — <i>Nemorensis Dea.</i>	ib.
— — — <i>Venus.</i>	206
<i>Asteriscus. Nota Critica.</i>	241
<i>Ate Homerica, Infelicitatem civilem no-</i> <i>tat.</i>	16
<i>Avaritiae è fabulis exempla.</i>	50. 51
— — — <i>pedissequæ.</i>	52
<i>Audacia per fabulas expressa.</i>	30. 38
<i>Auditores antiquitus cum Præceptoribus</i> <i>simul combatabant.</i>	324
<i>Aves augurales, variè auguria dedere.</i>	564
<i>Augur. Græcè.</i>	556
<i>Auguris caput velatum.</i>	586
— — — <i>amicus.</i>	589
<i>Augures, Rōmæ quando cœperint?</i>	576
<i>Augurum Dignitas.</i>	575. 577
— — — <i>Numerus.</i>	576
— — — <i>Collegium.</i>	ib.
— — — <i>Collegii Magister.</i>	577
<i>Augu-</i>	

Rerum & Verborum.

Augurum, Manus.	539
— Habitus,	ibid.
— Locus, ubi Auguria capiuntur.	580
Régiones.	581
— Amictus.	589
— Observata.	593
Auguraculum.	580
Augurale.	ibid.
Augurales Ritus.	585
Auguratorium.	580
Augurium, unde dictum?	581
— & Auspicium differunt.	584
— Græcè.	596
— per pullos.	564
— per quadrupedia, Pedestre di-	
ctum.	565
— παλμικόν.	568
— οίκοσκοπικόν.	571
— ἐνόδιον.	573
Augurii Definitio.	586
— Origo.	587
— Inventor.	588
— Vetus & Progressus.	581
Auguria vel prosperea vel piacularia.	562
— Læva, prospera.	562
— alia Oblativa, alia Impetrata.	565
— Stativa.	566
— Pérennia, Piacularia, Pestifera,	
Caduca, Clivia.	ibid.
— è Corporis partibus petita.	567

Z z. 3 Augu-

<i>Auguriorum Quinque Genera.</i>	§ 63
— Tempus.	§ 94
<i>Avtum Auguralium differentiae.</i>	§ 95
<i>Atreia ætas Saturni.</i>	13
<i>Augustinus inter Poëtas Christ.</i>	95
<i>Αὐτολίκιοι.</i>	§ 13

B.

<i>Babrias, Tetrasticha composite in Fabulas Aesopi.</i>	8
<i>Baccar. Herba.</i>	358
<i>Baccarinum Unguentum.</i>	358
<i>Bacchus, Ebrietatis & Vini Deus.</i>	42
— ejus Pictura.	42. 43. 44
<i>Bætylia.</i>	389. seqq.
<i>Balaninum Unguentum.</i>	371
<i>Balneorum usus.</i>	431
<i>Βαλσαμέλακον.</i>	367
<i>Balsaminum Unguentum.</i>	366
<i>Balsamum, arbor & succus.</i>	ib.
<i>Baptista Mantuanus, Poëta Christ.</i>	130
<i>Bardorum Carmina.</i>	71
<i>Basilius Seleucus opifex, Poëta Christ.</i>	81
<i>Battus, Garrulitatis exemplum.</i>	56
<i>Baucis, Hospitalitatis exemplum.</i>	52
<i>Beda, Poëta Christianus.</i>	119
<i>Βελόνη.</i>	443
<i>Bernhardus Mortuensis, Poëta Christianus.</i>	128
<i>Βερνάρδος.</i>	1610

Rerum & Verborum.

Bιβλιογράφαι, οἱ γράφοντες εἰς καλλιθεό.	225
	262. 263
Bibliotheca Alexandrina.	307
in Bibliothecis Symposia frequentia.	309
— — — Choroæ interdum.	ibid.
Bidental.	138
Βίοι χρόνοι.	287
Britanni cur casulei?	463
— — — cur picti?	463
— — — unde dicti?	ibid.
C	
In Cæritum Tabulas referri. Notæ Con-	
sorta,	228
Cais manis.	374
Calamistrum.	414
Calamus Syriacus.	316
— — — Alexandrinus.	356
Calceamenta muliebria unda.	503
Καλλιθεό. Vnguentum Veneris.	371
Capitis velatio in Sacris.	588
Cappadoces, montes pro Dñs habebant.	153
Capsarii;	410, 411
Cardamomum,	368
Carmelus, Mons & Deus.	153
Carpion, Arboris Indicæ nomen.	353
Καρποβάλσαμον.	367
Casia.	374

Cassiope, Arrogantiae exemplum.	57
Castratis pictura.	41
Xanthus Aethiopius.	37 E
Cedria; libri peruncti.	504
Celtæ, Quercum pro Jave venerati sunt.	147
Ceratunion. Nota Critica.	240
Cerberus, Vitiorum complexus.	117
Ceroma.	424
Cerussa.	447
x Nota Critica.	243. 245. seqq.
- ab Origene pro Obedo adhibitum.	235.
	247
- Diocles uetus pro Nota Critica.	349
x θεριστή μένον, Nota Critica.	247
Xp, Signum, ubi adhibitum?	248
XX. Nota Critica.	247
Aἰατὸ X.	249
Charites, vide Gratiæ.	
Charitas Christianæ, mortis comparata.	27
Charybdis fabula, virtutis mediocritatem docet.	19
Excessus, non.	ibi
Chimæra, Iræ imago.	34
Xpion & Aλείφειν differunt.	343
Christianorum nomen Gentilibus exofsum.	75
Cibis Vnguentâ miscabant.	442
Ciceronis Studium Criticum.	218
Cinerarii.	411. seqq.
	Cine-

Rerum & Verborum.

Cineres defunctorum uncti.	483
Ciniflones.	341. 412. seqq;
Cinnamominum Vnguentum.	362
— ejas Confectio.	364
— diutissimè durab.	ib. 369
Cinnamum, vell. Cinnamomum.	362
— ejas frutex.	ib.
— ejas Patria.	363
Coptum Mosyliticum vel Mo-	
— sylicum.	ib.
— ejas Collectio.	ib.
— avis quoque nomen.	365
Cippus, i. e. Terminus.	387
Orce, Voluptates corporis adumbrat.	13
Claudianus Marterius, Poëta Christ.	107
Cleomanti posterisque ejus, victimis in Pry-	
— taneo decretus.	p. 294
Coma Hecatoe.	287
— Icci.	ib. 288
— Philosophica.	ib. 288. 312
— Platonica.	ib. 311
— Cynica.	ib. 317
Cœnare sine uncto, apud Persium.	343
Colles in Lucis.	ib. 352
Collucare.	ib. 381
Coma flava.	446
Comarum cura ap. veteres.	445
Comites à Scribis orti.	277
Κομμώτερα.	ib. 414
Compitalia, Festa, in honorem Larium.	ib. 492
Comitudo.	ib.
Zz s	Com-

Compitalitii Lares.	192.	402
Concha, Vas unguentarium.	509	
Concordiae Symbolum, Auctoride.	58	
— — — — — Geryon.	59	
Confucius.	181	
Conradus Celtes, Poëta Christ.	131	
Conscientia tormina fabulis adumbrata.	29	
Consecratio Statuis numen inferbat.	171.	379
Consecrationes Gentiles.	160.	380
— — per Pontificem fiebant.	380	
— — carum requisita.	160	
— — preces in iis.	162	
— — Lucorum, vide Luci.	379	
— — Statuarum.	379	
— — per quos factae?	172	
— — ad eas Plebis Rom. Auctoritas requirebatur.	161	173
— — idem requirebatur ap. Germanos.	174	
Convivia in Lyceo & Academia.	309.	vide Sympolia.
Convivii Rex.	331	
Coronationes in Consecrationibus.	160	
— — Arborum in consecrat. Luco-	rum.	164
Corporis partes undae.	436	
Corycium antrum.	151	
Cosmas Hierosolymitanus, Poëta Christ.	87	
Costum		

Rerum &c. Kerborum.

Cosmum Achæmenium,	353
Crinibus, auri scobem inspergebant.	453
Critica, nobilissima pars Grammaticæ,	
<i>Partes.</i>	215, 216
<i>Critici requisita.</i>	217
<i>Critici celebriores.</i>	218
Criticorum Συμειώσεις, Dissertat.	219
<i>Partes.</i>	221, 228
Crocinum Vnguentum.	319
Kρόνος Βίος.	287
Cryphia, Nota Critica.	244
Cubilia uncta,	502
contra Culices, Egyptiorum unguentum.	354
Cultus Deorum antiquissimus in Lycia.	139
<i>— ut apud Græcos creverit?</i>	140
Cupido, Amoris affectum signat.	24
<i>— cur Puer?</i>	24
<i>— cur Alatus?</i>	25
<i>— ad infernum & in inferno amantes comitatur.</i>	26
<i>— cur Sagittarius?</i>	27
<i>— cur Face armatus?</i>	28
<i>— cur coecus?</i>	28
<i>— cur Minervæ, Musis & Diana manus non admoverit?</i>	49
<i>— cur plures Cupidines?</i>	27
Curta-	

Cultores uncti.	429
Cyclopica vita.	16
Cynica cena.	319
Cynicorum convictus.	314
— — vilissimus.	§ 14. seqq.
Cyprianus (Cecil.) Poëta Christ.	90
Cyprinum Vnguentum.	358
Cýprus, Arbor.	358
Cyteneanum Phiditia.	305
Cyrus Theodorus, Poëta Christ.	84

VII.

XXX.

XXXI.

D.

Daci, Montes pro numinibus habebant.	153
Damasus, Poëta Christ.	96
Danaidum dolium, Conscientiae tormenta.	20
Dantes Aligerius, Poëta Christ.	128
David. Poëta Lyricus.	70
Deculpata Scripta.	238
Dedicatio, vide Consecratio.	
Deltaiov.	286
Diana, cur à Cupidine immutat?	40
— — Vnguentum respuit.	421
Dido, Stuporitatis exemplum.	46
Diogenes Cyzicus, ὁ οὐ τῷ ἐν τοῖς βί- γλίοις οὐδεπο.	231
Djogenistarum Convivia, Natali Dioge- nis celebrata.	321
Dio-	

Rerum & Verborum.

<i>Dionis Academicī, Dialogi Convivales.</i>	
	289
<i>Διωλῆ, Nota Critica.</i>	247
— — Duplex.	248
<i>Διωλῆ τεῖεσιγμένη, Nota Critica.</i>	247
<i>Diræ.</i>	565
— — Arboribus Lucorum appensæ.	166
<i>Discipuli olim cum Præceptoribus coenabant.</i>	324
<i>Discordia per pomum Eridos indicata.</i>	59
<i>Dispensatores.</i>	264
<i>Divites, uncti.</i>	430
<i>Divitiarum vanitas per Plutum adumbrata.</i>	16
<i>Dius Fidius.</i>	191
<i>Domus, i. e. Monumentum.</i>	487
<i>Δόρπῳ.</i>	286
<i>Δορῆ, Nota Critica.</i>	233
<i>Δοχὺ.</i>	285
<i>Dracontius, Poëta Christianus.</i>	105
<i>Drances, Timiditatis exemplum.</i>	39
<i>Drepanius Florus.</i>	122
<i>Druidæ, apud Germanos Lúcos consecrabant.</i>	173
— — unde dicti?	173
— — Sacrorum præfeti.	174
— — suum habebant Pontificem.	ib.
<i>Dryades, Nymphæ.</i> 189. <i>vide Hama.</i>	
<i>dryades.</i>	

F. H. B.

E.

<i>ΗΒητία.</i>	286
<i>Ebriositatis deformitas Fabulis adumbrata.</i>	42
<i>Eccō, Arrogantiae exemplum.</i>	57
<i>Edda Islandorum.</i>	5
<i>Emendatio, Critices pars.</i>	216
<i>Ennōdius, Poëta Christ.</i>	114
<i>Εὐτεροφωνία. Pallinatura.</i>	419
<i>Epicurei in Symposiis non libabant,</i>	321
<i>Epicuri Dialogi Convivales.</i>	289
— — <i>Natalis, Symposio celebratus.</i>	320
<i>Eρανος.</i>	286
<i>Erynnies, Conscientiae tormenta.</i>	21
<i>Επιτέρισμα.</i>	286
<i>Eteoclis & Polinicis Odium.</i>	29
<i>Ethica Mythologica, Dissertatio.</i>	1
<i>Eudotia, vel Eudoxia, Poëtria Christ.</i>	79
<i>Eulalius, Poëta Christ.</i>	86
<i>Eumenides, Conscientiae tormenta.</i>	41
<i>Eupuchorum occuritus, malum omen.</i>	574
<i>Excelsa Istraëlitarum.</i>	200
<i>Exceptores.</i>	224
<i>Ἐγγύηση, pars Grammatices.</i>	215
<i>Extispicium.</i>	554

F.

<i>Fabula, Poëseos anima.</i>	1
<i>Fabulæ Poëtarum occultum sensum in se habent.</i>	2.9
<i>Fabu-</i>	

Rerum & Verborum.

Fabularum utilitas.	6
— — Poëticarum Interpret̄es.	9
— — Sensus varii.	7. 10
Fauhus, idem qui Pan.	184
— — Lucorum pr̄ses.	ib.
Fauni, morti obnoxii.	185
Faunorum magnus numerus.	185
Felicitas civilis, Fabulis adumbrata.	11
Fictio, Poëseos anima.	2
Fluminibus Divinitas attributa.	158
Foliatum Vnguentum.	361
Fōns Joviſ Hammonis.	159
Fontes in Lucis.	152
— — Iis Divinitas attributa.	158
— — Concilio Deorum immixti.	ib.
Formulae precum in Conſecrationibus, cur paucæ hodiè supersint?	161
Fortitudinis è Fabulis exempla.	15
— — Pictura.	37
— — è Sequiori Sexu exempla.	ib.
Fortunæ Pictura.	17
Fortunatus, Poëta Christ.	118
Fronto notatus.	137
Fucus faciei.	454
Fulbertus, Poëta Christ.	124
Fulguritum.	137
Furiæ, Iræ Affectionem designant.	33
— — cur tres?	ib.
— — earum Pictura.	33

C.Ga-

G.

- Galearii Ornatores.** 416
Gammati lapides. 389
Garrulitatis è fabulis exempla. 56
Gelasius, Poëta Christ. 113
Gellii Studia. 281
Gelbi Archestrati Deipnologia, 290
Georgius Pisides, Poëta Crist. 85
Germani veteres, Gratias coluerunt. 48
 — — in Lucis Sacra obibant. 140, 148.
 — — — — — 209
 — — Quercus venerabantur. 147
 — — quibus ritibus Arbores sacreventur? 167
 — — Statuas in Lucis habebant. 169
 — — — — — in Lucis Acinacem colebant. 170
Germanorum Statua in Loco ad Hamburgum. 169
 — — — — — Luci. 148, 209
Geroldus, Episcopus Aldenbürgensium. 211
Geryon, Concordiae Symbolum. 59
Gigantes, cur centimani? 17
 — — — — — Audacie exempla. 38
Glastum. 461
Glaucus, Prodigalitatis exemplum. 50
Gleucinum Vnguentum. 359
Glænūq. 359
Godebertus, Poëta Christ. 114
Græci,

Rerum & Verborum.

Græci, Lycos Diis attribuebant.	140.	269
— — Quercus colebant.	149	
— — Antiquorum Sapientissimi.	280	
— — Quater singulis diebus cibum capiebant.	286	
Græcorum Luxuria.		284
Grammaticæ Partes.		215
Гράφοις εἰς κάλλος.		234
Fedatōis εἰς τάγος, Notarii.	225.	262
Gratiæ, Liberalitatem docent.		149
— — Fabula de iis & Pictura explicatur.		ib.
— — apud Magdeburgenses cultæ.	49	
— — earum Templa in mediis plateis exstructa.		ib.
— — cur Musarum comites?		54
— — iis sacrificare Morosi jubebantur.		ib.
Grægorius Nazianzenus, Poëta Christ.	77	
Grudo Ferrarensis, Poëta Christ.		139
Gutturnium.		513
Guttus, Vas unguentarium.		510. 483
— — Vas vinarium.		511
Gymnasta.		409. 410
Gymnosophistarum convictus.		318

H.

Hannadnyades, Nymphæ.		189
— — cum arboribus fasci. & inter- ies credebantur.		ib.
— — Arborum animæ.		ib.
Aaa		ad

Index

<i>ad Hamburgum Lucus</i> , & in eo Statua.	169. 210
<i>Harmodii posteris vicitus in Prytaneo de-</i> <i>cretus.</i>	295
<i>Harpocrates, Taciturnitatis Symbolum.</i>	
— — <i>Veracitatis Symbolum,</i>	55
<i>Harpyiae, Adulationis imago.</i>	53
<i>Hartmannus, sive Hartmundus, Poëta</i> <i>Christianus.</i>	124
<i>Haruspiciun.</i>	554
<i>Hecate eisodæ, inter Latres Viales.</i>	191
<i>Hecates Vnctio.</i>	385
<i>Hegepon Thasius, Conviviorum Scriptor.</i>	290
<i>Helpidius, seu Helfridus, Poëta Christ.</i>	115
<i>Hephastion, æst impior.</i>	232
<i>Hercules Saicus, inter Latres Viales.</i>	191
<i>Herculis Bivium, Libertatem Arbitrii do-</i> <i>cet.</i>	19
— — <i>Labores.</i>	58
<i>Herculi Alemanno, sacratus Lucus ad Rhei-</i> <i>gutoburgum.</i>	209
<i>Herodes Atticus, doctos conviviis exci-</i> <i>pere solitus.</i>	329
<i>Hieronymi Rhodii Dialogi convivales.</i>	
	289
<i>Hilarius Piclaviensis, Poëta Christ.</i>	93
— — <i>Arclatenensis, Poëta Christ.</i>	116
<i>Hildebertus, Poëta Christ.</i>	126
<i>Hildegphonius, Poëta Christ.</i>	119
	Hyp.

Rerum & Verborum.

Hippocrati & posteris ejus Vietus in Praetaneo decretus.	299
Homerus nisquam introducit homines.	345
= = = cur à Platone unctus & lana coronatus, è Rep. educendus dicitur?	394
= = = Iesus versus quis in ordinem redigerit?	234
Honorius, Papa, Poëta Christ.	119
Horti Helperidum explicati.	12
Hospitalitatis è Fabulis exempla.	52
Hospites uncti.	430
Hostilii Lares.	192
Humanitatis è Fabulis exempla.	52
Hypolemniscus, Nota Critica.	292
Hyreus, Hospitalitatis exemplum.	52
J.	
Jacobus Cardinatis, Poëta Christ.	119
Famblichus, Amicos convivis excipiebat.	327
Jafinimum oleum.	373
Jasonis Navigatio, Studium Felicitatis civilis adumbrat.	11
= = = Fabula, Spei & Audaciae documentum.	32
Patrasiptae.	419
Icati Fabulas, Virtutis mediocritatem docet.	18
Add. *	
icet	

Index

Ieci cœna.	288
Ignis Augustis prælatus. Dissertat.	519
— inter insignia Augustalis principatus.	
— quibus Personis prælatus?	520
— quando prælatus?	525
— qualis?	531, 539, 543
— Sacer Arboribus appensus, in Consecr. Luorum.	164
Imperatores nonnunquam consecrabant apud Romanos.	172
Imperatorum Vxoribus, Viduis & Sororibus Ignis prælatus.	525
— — Filiis Ignis prælatus.	526
Imperatotibus Augustis Ignis prælatus.	ibid.
Indica Olea & Vnguenta.	352
Infelicitas civilis, Fabulis adumbrata.	16
Ingratitudinis è Fabulis exempla.	51
Iahospitalitatis è Fabulis exempla.	52
Insignia Augustalis principatus.	520
Insolatio.	477
Intellexus.	343
Inyidiæ Affectus, Fabulis adumbratus.	34
— — Domus.	35
— — Pictura.	ib.
Job. Elegiaco Carmine scripsit.	70
Johannes Damascenus, Poëta Christ.	26
Jovis cognomina à montibus.	152
— — Hammonis fons.	159
— — Ctesii consecratio.	384
Ira,	

Rerum &c. Verborum.

<i>Ira, Affectus, Fabulis descriptus.</i>	33
<i>Iribum Oleum.</i>	369
<i>Hatis.</i>	463. 464
<i>Judæi antiquissimi. ungentis nsi.</i>	345
<i>Judices infernales, Conscientia tormenta.</i>	24
 — — — Rigorem justitiae denotant.	
<i>Jodicum, pars Critices.</i>	19
<i>Juno Vixia.</i>	216
<i>Jupiter, cur varias brutorum formas induerit?</i>	501
<i>Jes Collyricum.</i>	29
<i>Justitiae pictura,</i>	457
<i>— — — fabulis exempla.</i>	39
<i>Juvencus, Poëta Christ.</i>	ib.
<i>Juvenes omni inter se docta convivia celebrabant.</i>	93
<i>Juxtonis Rota, Conscientia tormenta.</i>	326
<i>Lacrymae alligatae ad faciem ipsius.</i>	320
<i>Lacedæmoniis simul omnes in publico comedebant.</i>	303
<i>Lacedæmoniorum Prædictio.</i>	391
<i>Ladantius, Poëta Christ.</i>	92
<i>Ladanum.</i>	376
<i>Ladon, hinc Ledon Mercurii.</i>	376
<i>Læna, Amictus Auguris.</i>	189
<i>Lampadarus.</i>	542

Index

Lampas, Imperatoribus prælata.	539. 542
— Patriarchis & Imperatrici prælata.	544
Lares varii,	191
Lares viales, in Lucis habitare credeban-	190
— qui?	191
— dicti Compitalij.	192
— animæ defunctorum.	ib.
Terrapini,	492
Terminales,	ib.
Compitales,	ib.
Præsides agrorum,	193
— iis Compitalibus agna caſa.	ibid.
Leccythus, vas unguentarium.	513
Apothecæ.	14
Lemniscas, Notæ Catilicæ.	21b
Libationes Gentiles in Convivijs religiosè obſervabant.	321
— Epicurei in convivijs negligebant.	ibid.
Liberalitas fabulis edicta.	46
Libertas Arbitrii fabulis explicata.	19
Iſtidinis exemplum e fabulis, Paris.	44
Ibitinarii.	419
Librarii, Bībliopœdiæ.	235. 260
— Græci & Latini.	261
— Scribæ publici.	267
Libni cedro upcti.	504
Licenſium, Poeta Christ.	103
LL.	

Rerum & Verborum.

LL. Nota Crítica.	254
Litinum Vnguentum.	358
Lithuanii, arbores sacras colebant.	2+1
Lituus Auguralis.	582
Noxuaia usus.	153
Aox.	48.
Lucerne in Consecrat. Lucorum Arboribus suspensæ.	164
uncto linteō emungi solite.	503
Lucus Abrahami.	201
Luci Consecrati. Dissertatio.	133
— à Lucendo dicti.	133
— ut à Nemore, Saltu, Sylva, differant?	135
— quibüs locis positi?	137. 139
Definitio.	138
eorum antiquissima Religio.	139. 197
— in iis densitatem arborum respicie- bant.	141
— in iis diversa arborum genera.	143. 145
— inviolabiles.	145
Quercus in iis cultæ.	147
Germanorum.	148. 149. 201
— in iis Montes & Colles.	151
— in iis Antra & Spelunca.	154
— in iis Fôntes & Amnes.	157
— in iis Arae & Altaria.	168
Defunctis positi.	192
— circa Sepulcra positi.	16.
— in Villis positi.	193
circa Templæ positi.	194. 197
Aaa 4	Luci

Luci Diis majorum Gentium consecrati.	
— Religionis in iis Origo & Progressus.	196
— cur Israëlitis prohibiti?	199
Lucorum Consecratio. 160. per preces & sacrificia. 161. per uactiones. 163. per coronationes. 164. per Ignem sacrum. ibid. per vitas & tænias. 165. per ta- bulas votivas. 165. nonnunquam per diras. 166. per statuas erectas. 168. per Aras. ib. per quos facta? 172. apud Ger- manos. 167. violatio. 178. violationis pena. 180. collucatio. 181. Dil Tute- lares. 183. Præsides noctu in iis versari credebantur. 195	
Lucos consecrandi jus, apud Germanos penes Druidas.	173
— excindere Deus iustit.	202
— Deus toleravit.	203
Israëlite maxime aversabantur. 207	
Lupercal.	154. 209
Luxurie cum Sobrietate pugna.	45
Lycambe, Mendacii Exemplum.	56
Lycaon. Inhospitalitatis Exemplum.	52
in Lyceo celebrata convivja.	309
M.	
Magdeburgensium Idolum, à Carolo M. eversum.	42
Magi upci.	432
magi.	

Rerum & Verborum.

Magister potandi.	335
Malobathrum Syrium.	356
Maltha.	504
Asaphus Vegius Poëta Christ.	116
Marcodæus Poëta Christ.	148
Marcus, Benedictinus Poëta Christ.	146
Marcus, Idunus Episcop. Poëta Christ.	87
Marius Pictor Poëta Christ.	109
Mars. cur à Venero vixtus?	28
— Sylvanus,	188
Marsyas, incipit amulatioñis exemplum.	36
Massiliensium Gallorum Lucas.	212
Massibam Vindacimensis Poëta Christ.	127
Mauorum occursus, malum omer.	574
Mediocritas Virtutis, fabulis adumbrata.	
Megalinum Vnguentum.	18
Melinum.	369
Melomachia.	459
Mendacij præna in Lycambe.	56
Mercurius vivida.	191
Mersburgenses, Martem, & Zutiberum in Luco colebant.	310
Methodus, Grammaticæ para.	219
Metobelus, Nota Critica.	236
Moresca Pisana, Conviviorum Scriptor.	
Michaël Pfellus, Poëta Christ.	299
Midas, Avari imago.	82
— — quasi under cldw.	59
	55
Aaa §	M.

Index

Minerva, cur rara inter eam & Venerem concordia?	28
— — cur à Cupidine immuniſ?	40
Momus, Morositatis exemplum.	33
Monſteum.	33
Montes in Lycis.	33
— — Cävi, arboribus tecu, Domicilia Heterum.	153
— — olim, Templa Deorum.	152
— — pro ipsis numinibus hadici.	153
— — Sacri variſ.	152
— — in iis Templa aedificata.	ib.
Morositatis ē fabulis exempla.	54
Moses, antiquissimus Poëta.	69
— — Hexametrum carmen componuit in Echomium Deliberatoris.	70
Mumia unde dicta?	486
Musæ, cur à Cupidite intuclat?	49
Museum Alexandrinum.	305
— — ibi viri docti alebantur.	ib.
— — Musæ davor ταχαρο diclum.	306
— — sub Ptolemyo Philadelpho inveniuntur.	ib.
Mupa, Græcis veteribus incognita.	344
Myrobalanum.	372
Myrobœcharii.	411
Myrrhoda, arbor.	353
Myrrhodinum Ynguentum.	ib.
Myrrha Orontea.	352
— — Achaica.	ib.
— — sexta.	360
Myrrha	

Rerum & Verborum.

<i>Myrrha</i> οὐλαστή.	361
— — <i>inter pungentia non referrur.</i>	421
<i>Myrrhipum Vnguentum.</i>	— 359
— — — <i>suntē dictum.</i>	360
<i>Myrtleus color.</i>	437

N.

<i>Naharvalorum Lucus.</i>	211
<i>Narcissi fabula, Philavtias documentum.</i>	29
<i>Narcissinum Oleum.</i>	369
<i>Narcissus, unde nomen habeat?</i>	ibid.
<i>Nardinum Vnguentum.</i>	355
— — — ejus confection.	357
— — — pretiosissimum.	ib.
— — — Caput Vnguenti.	ib.
<i>Nardus Albaea.</i>	355
— Indica.	ib.
— Achæmenia	ib.
— Tyria.	ib.
— ησικη.	357
— ἄδολος.	358
<i>Natalis Pharaonis celebratus.</i>	314
— Socratis.	315
— Platonis.	ib.
— Theophrasti.	320
— Epicuri.	ib.
— Diogenis.	321
— Antipatri.	ib.
— Panatii,	ib.
<i>Nata-</i>	

Index

Natales Phitophororum Sympoſio-	cele-	
brabantur.		316
— celebrandi vetustissimus mos.	ib:	
— Perſe ut celebraverint?	316.317	
— de more Natales celebrandi Scri-		
ptores.		318
Nemesis Dea, in quem finem excogitata?		30
Ti. — — quibus propitia & quibus		
infensa?		31
— Justitiae filia.		31
— & Spes, in eadem Ara dedicata.		31
Newellensis (Jeh. Nic.) Mythologia Eſo-		
pica.		9
Nicanor, tripl. egyptian.		231
Nicolai de Clemangis, Poëta Christ.		129
Nomina Diuin.		403
Nostrus, Panopolitanus, Poëta Christ.		84
Nota, unde dicta?		223
Notam adscribere.		227
Notæ, Compendia ratiōnēs.		222
— Censoria.		227
— Criticorum.		228
Notarum Inventores.		224
— Scriptores.		263
per Notas scribendi ratio.		222
Notarii, qui?		223.224.262
Notoria.		224
Numerium Heracleos et Conviviorum Scri-		
ptor.		990
Nymphae variae.		182
Nym.		

Nympharum ætas.	149
— Sanguis, succus ab obsoletis.	153
Obelus, Nota Critica.	232
— ejus figura.	Ibid. seqq;
Obelus ἀντὶ τριγωνοῦ.	238
Odium, Affectus, fabulis expressus.	29
Oenantheum Oleum.	369
Olea Indica	351
— è floribus.	358
Oleo simpliciè intingebant vetetes Graeci.	344
Oleum & Vnguentum differunt.	348
— Regitum.	372
Onken.	375
Ortopigicæ oleum.	369
Omphacinum oleum.	365
Onyx, Vas Vnguentarum.	508
— Gemma & Marmor.	506
— Conchilii genus.	509
Opobalsamum.	366
Orentius, Poëta Christi.	115
Orestis Furia, Conscientia termina.	20
Ornatrixes.	412. 413
Orpheus, Auguriorum inventor.	559
Oscines aves.	564
Offa defunctorum uncta.	488
Ostentum,	555
Op, Nota Critica.	233
P. Pa-	

P.

<i>Palæstra, cui ducunt?</i>	423
<i>Palæstritæ uncti.</i>	422
— — post luctam lavabant.	427:428
— — an nudi?	429
<i>Pastas, Sapientiæ Symbolum.</i>	63
— — Vnguentæ respuit.	426
<i>Palmica divinatio.</i>	567
<i>Pan, Pastorum & Rūsticorum Deus.</i>	183
— — idem qui Faunus.	184
<i>Panætii natalis celebratus.</i>	321
<i>Paris, è fabulis, Libidinis exemplum.</i>	49
<i>Paulinus Nolanus, Poëta Christ.</i>	101
<i>Paulinus Petronorius, Poëta Christ.</i>	104
<i>Paulus Diaconus, Poëta Christ.</i>	121
<i>Pedes ungebant attiqui.</i>	466
<i>Pelagius Patricius, Poëta Christ.</i>	84
<i>Penelope, Temperantia exemplum.</i>	39
<i>Perimachos Bœbæ, Athenis.</i>	294
<i>Pericula Magistratum.</i>	273
<i>Persæ, in Montibus sacrificabant.</i>	152
— — Natales imprimis celebrabant.	316
— — Vnguentis utebantur.	346
<i>Petrus Eddensis, Poëta Christ.</i>	89
<i>Petrus Mauricius de Montboissier, Abbas.</i>	
<i>Cliniat, Poëta Christ.</i>	123
<i>Petrus de Riga, Poëta Christ.</i>	127
• <i>Signum Criticum.</i>	239
<i>Phædri Fabulæ.</i>	9
<i>Phæthon, Temeritatis exemplum.</i>	57
<i>Phæ-</i>	

Rerum & Verborum.

Phaēthontis Sorores, trifūtū modum ponendum docent.	36
Pharao, Aegypti Rex, Natalem celebra- vit.	316
Phiditia Cyrenensium.	305
— Spartanorum.	321
— unde dicta?	304
— à Lycurgo instituta.	303
— cœpandi inibi modus.	303. 304
— à pueris etiam frequentata.	304
— de iis Sybaritæ cuiusdam judi- cium.	304
— de iis Dionysii Tyranni judi- cium.	304
Philavtia à pér fabulam de Narciso ex- pressa.	28
Philemoni, Hospitalitatis Exemplum.	53
Philosophi Natales suorum Praeceptorum celebrabant.	316
— — Saturnalia ut celebraverint?	322
— — Symposiis se invicem excipie- bant.	327
Philosophia antiqua fabulis implicata.	5
Philosophicā cœna.	288. 312
Philoxeni, προσωνυμία τοῦ Φιλοκενοῦς.	334
Phineus, Avari exemplum.	94
Piaculum.	182
Picatrices.	646
Pila Mattiaca.	449
Plaste.	361
Placea, unguentis conferta.	503
Plato,	

Index.

plato, convivia in Academia instituit.	316
— — Virginibus & Fœminis luctam commendavit.	425
— — ejus Natalis in Academia celebrabatur.	319
Platonica causa.	311
Pleea.	415
Plecusa.	415
Plutus, cur cœcus, claudus & jacens?	16
Pocillatores uncti.	470
Pocula minuta & rorantia.	333
Poësis parabolica.	3
— — Originem habet à Deo.	69
— — excogitata ad decantandas Numen & Herorum laudes.	69
Poëseos anima, Fabulæ.	3
Poëtæ antiqui, Philosophi.	3
— — fæce uncti.	463
Poëtica: Philosophy.	3. 3
Poëticum Studium, cur ab eo inchoaverint antiqui?	6
de Poëtis Christianis Sacris Dissertatio.	69
Polinices & Eteoclis Odium.	29
Pollinctores.	417
Pollingere, unde?	417
Polonorum ritus, Acinacem nudandi in Sacris.	171
Polyphemus, Inhospitalitatis exemplum.	53
Pomponius, Poëta Christ.	104
Pomum Eridis, Discordis symbolum.	59
Por-	

Rerum & Verborum.

Portentum.	555
Postes ædium undæ à sponsa.	508
προστόπες.	— 285
νηράπτορες.	— 265
Præpetes aves.	— 564
Præfigium.	— 555
Ptæteritus, i. e. Senatus motus.	227. 228
Preces in Auguris.	— 585
← — in Consecrationibus.	— 160
— — — eārum Formulæ.	— 161
Primitias Diis Gentiles religiosè offere- bant.	— 328
Princeps colloquii.	— 333
Proba Falconis, Poëtria Christ.	104
Prodigalitatis exemplum, Glaucus.	50
Prodigium.	— 555
Prometheus, Auguriorum inventor.	— 559
— — — Prudentiæ doctor.	— 66
— — — ejus Aquila, Conscientiæ tor- mina.	— 20
Prone, Vandalarum Deo, Quercus dica- tæ.	— 148. 218
— — — ejus Status.	— 170. 218
Proserpinæ raptus, à Theseo & Pyrrithoo intencus, Sapientiæ Symbo- lum.	— 63
Prosper Aquitanicus, Poëta Christ.	107
Proteus, viri prudentiæ imago.	— 66
Prudentiæ pictura.	— 54
Prudentius, Poëta Christ.	— 98
Prunæ batillus.	— 531
B b b	
Pryta-	

Index

Prytanes Quingenti.	294
Prytaneum Atheniens.	292
— — unde dictum?	292
— — ubi exstructum?	293
— — à Theseo exstructum.	293
— — singulis diebus L. Prytanes ibi epulebantur.	294
— — alii quoque Viri clari victimi ibi capiebant.	294
— — Victus publicus ibi honoris causa decretus.	295
— — Cibi ibi usitati.	295
— — de gravioribus rebus inibi disputatum.	296
— — Hadriani.	297
Prytanei digna alimentis.	298
Prytanae sua singulæ Vrbes Graecæ habebant.	298
Pseca.	415
Ptolemaeus Philadelphus, doctorum patronus.	306
Pullavū.	564
Pumili, malum omen.	574
Parpuffum.	455
Pyramus, placenta genus.	309
Pythagorei eodem victu utebantur.	312.
— — carnibus abstinebant.	314
— — Faba abstinebant.	313
— — Piscibus abstinebant.	314
Pyxides, vasa unguentaria.	510

2. Quer.

Q.

<i>Quercus, præcipue in Lucis æstimate.</i>	147
— — à Germanis magni æstimatæ.	147
— — à Græcis præ reliquis arboribus cultæ.	149
— — Dodonea.	149
— — ap. Romanos magno in pretio habitæ.	150
<i>Quercum, Celtæ pro Jove venerati sunt.</i>	
	147

R.

<i>PæbðoG i. e. Obelus.</i>	233
<i>ad Reginoburgum, Herculi Alemanno sacratus Lucus.</i>	209
<i>Regna vini.</i>	334
<i>Rex convivii.</i>	334
— — vini.	335
<i>Rhabanus Maurus, Poëta Christ.</i>	123
<i>Rhodinum Vnguentum.</i>	398
<i>Rogi unguentis perfusæ.</i>	487
<i>Romanorum antiquissimus Deorum cultus in Lucis.</i>	140. 210
<i>Roris nomen, cur Vnguentis tributum?</i>	350
<i>Rosa, Taciturnitatis Symbolum.</i>	55
<i>Rosaceum oleum, veteribus Græcis frequens.</i>	344
— — <i>Carmanis usitatum, ad ebrietatem arcendam.</i>	369
B b b z	Rosacei-

Index.

<i>Rosuveida</i> , Poëtria Christ.	124
<i>Rubrica</i> .	456
<i>Ruficus Helpidius</i> , Poëta Christ.	115
 <i>S.</i>	
<i>Sacrificia in Consecrationibus</i> ,	160
— — in Auguriis.	585
<i>Sagmita</i> .	434
<i>Saliorum Carmina</i> .	71
<i>Salissatio inter Auguria</i> .	568. 570
<i>Salissatores</i> .	567
<i>Sambucinum oleum</i> .	371
<i>Sampsucinum oleum</i> .	262
<i>Samplicum</i> , idem cum Amaraco.	361
<i>Sandyx</i> .	456
<i>Sapientia</i> , per Palladem adumbrata.	63
— — adumbrata per Thesei raptum Proserpinæ.	63
<i>Sapo Gallicus</i> .	447
<i>Saturnalia à Philosophis celebrata</i> .	322
<i>Saturni ætas aurea</i> , de Felicitate Civili explicata.	13
<i>Satyri Sylvestria numina</i> .	185
<i>Scholion & Scholia</i> , quid?	229
<i>Scientiæ symbolum</i> ; <i>Sphynx</i> .	61
<i>Scriba</i> , qui scribendo se sustinet.	259
— — <i>Prætorius</i> .	269
— — <i>Navalis</i> , <i>velissimus</i> .	275
<i>Scribæ</i> , alii Publici, alii Privati.	260
— — <i>Librarij</i> .	260
— — <i>privati</i> , <i>Servi</i> .	267
<i>Scribæ</i> ,	

Rerum & Verborum.

Scribæ, publici.	267
— — — Librarii & Tabelliones dicti.	267
— — — Magistratum.	269
— — — in Decurias divisi.	270
— — — Decurias suas nonnum- quam vendebant.	271
Scribarum Privatorum Officia.	265
— — — conditio vilis.	266
— — — Publicorum Officia,	272
— — — Ordo non magni æsti- matus.	274
— — — honestus tamen.	276
Scribas legendi jus, penes Prætores, Ædi- les, Quæstores.	272
à Scribis, Comites orti.	277
Scribendi ratio, varia apud Antiquos.	222
Scribo, verbi, Etymologia.	257
Scriptor.	260
Scriptum facere.	259
Scyllæ & Charybdis Fabula, virtutis Me- diocritatem docet.	19
Sedulitatis è Fabulis exempla.	57
Sedulus, Poëta Christ.	106
Σημεῖα,	222
— — Notæ Criticorum.	229
διὰ Σημείων scribendi ratio.	222
— — — — — cur usurpata?	222
Σημειόγραφοι.	262

B b b 3

Σημεῖα

Index

Enūcīwōis, idem quod Adnotatio.	229
— — idem quod Scholion.	229
Enūcīwōis Criticorum, Dissertatio.	215
Serno Pater.	191
Sigla, Scribendi Compendia.	226
Silētūm in Auguriis.	590
Silēnus, Bacchi comes, Ebrietatis exemplum.	44. 187
Sileni, unde dicti?	187
Simeon Metaphrāster, Poëta Christi.	88
Sirenes, Voluptates Corporis.	14
Sisymbrium bleum.	377
Sisyphus, Garrulitatis exemplum.	56
Simegmata, quid?	458
Socrates Vinctus & Lotus in Symposium comparuit.	337
— — Saltans deprehensus.	337
— — ejus Natalis Symposium celebrabatur.	319
— — ejus præmium in Symposium, Oculum à puella lepida saltatrice.	337
— — ejus crura admodum gravia.	337
Spartanorum Phiditia.	301
Spei moderamen, per Fabulas edictum.	30. 32
Speluncæ in Lucis.	154
Spes & Nemesis, cur in eadem ara positæ?	
Spēusippi Dialogi Convivales.	32
Sphynx, Scientiæ Symbolum.	289
	61
	Σπον-

Rerum & Verborum.

Σπονδας Gentiles in conviviis religiose observabant.	321
Spuma Cattica.	448
Stadte.	360
— — inter Vnguenta non refertur.	421
Status in Lucis.	168
— — defunctorum, ad magnitudinem Numinum efficit.	169
— — Germanorum in Lucis.	169
— — earum consecrationes.	171
— — Deorum consecratio & undicæ.	389
— — earum Origo.	386
Sternutatio inter Auguria.	569.
Stibium.	460.
Strena, quasi Trena, cur?	47.
Strigiles.	478. 483
Stupiditatis exemplum, Dido.	46.
Syconius, περὶ τῶν ἐν τοῖς βιβλίοις ομοιών.	231
Superbia, Poëticè descripta.	53
Sylvanus,	187
— — Mars.	188
Symposia Sapientum, Dissertatio.	279.
— — quotuplicia?	289
— — in Bibliothecis frequentia.	309.
— — in Lyceo & Academia.	309.
— — Philosophorum Annua.	316.
— — Natalibus Philosophorum lebrata.	316
— — Ritus in iis observati.	331
B b b 4	Sym.

Sympoſia in qua ſediu[m] parte celebrata?	
— — in iis cœnabant taciti.	ib. 332
— — in iis quando Sermones incep- runt?	ib.
— — in iis ordo loquendi obſervatus.	ib.
— — Quæſtiones in iis propositæ.	333. 335.
— — Præmia ſolitar. Quæſtionum.	336.
— — Vnguenta, Cantores, Saltatri- ces, & alia deliciæ nonnu- quam in iis admissæ.	337.
de Sympoſiis Scriptores.	289.
<i>Syneſius</i> , Poëta Chriſt.	80.
Syræ merces.	356.
Syria, Odorum laudatissimorum patria.	ib.
Syriacus Calamus.	ib.
Syrium Malobathrum.	ib.
Syſſitia Credentium.	300.
— — — eorum Aucto[r] Minos.	ib.
— — — victus ibi uſitatus.	ib.
— — — Cretenses filios suos eò de- ducebant.	301.
T.	
T. Literæ, myſtica ſignificatio.	238.
Tabelliones, Scribæ publici.	267. 268. 273.
Tabulæ votivæ in arboribus Lucorum ſu- ſpensiæ.	165.
Tabularii.	268.
Taxū	

Rerum & Verborum.

Taxiχεάφοι.	224. 225. 262
Taciturnitatis è fabulis exempta.	55
Teniae in arboribus Lucorum suspensa.	
	165
Tages, Auguriorum inventar.	560
Tamalabathra, Folium Indicum.	356
Tantalus; Avari imago.	51
— — Garrulitatis exemplum.	56
Tερψικῆ, pars Grammaticæ.	215
Telegonus, Auguriorum inventor.	560
Τήλιον ἀλευρον.	371
Telinum Vnguentum.	370
— — ejus confectio.	371
Τῆλις, Fœnum Græcum.	ib.
Tēmpla in Montibus ædificata.	152
— — Augurum.	582
Tēplorūm inventores.	198
Términalia Festa.	398
Términi, unde nomen?	387
— — eorum Dii.	ibid.
— — eos colendi origo.	391
— — ubi collocati?	393
— — undi.	ib.
— — illos ungendi & consecrandi mo-	
— — dus.	394
— — à viatoribus culti.	395
— — agrorum præsides.	397. 403
— — intra tectum non collacati.	399
— — iis agnā, pulte & libo factum.	399
— — septi.	403
	400

Bbb 5

Ter-

Index

Termini Lares viales.	402
— — coronati.	ib.
— — agricultor Dii.	403
— — νόμοι θεοί.	ib.
Θ. Literæ usus apud Criticos,	237
Θαλία.	385
Thamyras, inceptæ remotionis exemplum.	36
Thapsus, herba.	451
Thara, Statuarum inventor.	387
Thessalus, Poëta Christ.	86
Theodorus, vide Theodus.	
Theodorus, Poëta Christ.	85
Theodosius, Poëta Christ.	82
Theodulphus, Poëta Christ.	122
Theodus, Poëta Christ.	114
Theophrastus, hortum & alia legavit ad conventus doctorum Virorum.	310
Theseus, Ingratitudinis exemplum.	51
Thesmothesium Athenis.	297
Thesmothetæ..	ib.
Θέροι.	285
Θέλη, Athenis, in Prytanico.	294
Timachida Rhodii, Libri Coenar. XI.	290
Timiditatis exempl. è Fabulis, Drances.	39
Timothei Atheniensis Ducis, de Platonis ceena judicium.	288
Tinnitus aurium, inter Auguria.	568
Trabea, Athletus Augurum.	590
Tribu moveri, Nota Censoria.	228
Triphyllius, Poëta Christ.	76
Tripu-	

Rerum & Veterorum.

Tripudium pullorum.	564
Tristitia affectus, fabulis adumbratus.	36
Trophonianum antrum & lucus.	156
Turtius Rufus, Poëta Christ.	113

V.

Vannalorum Aldenburgensium Deus, Prone, & ejus Statua.	170. 211
Varronis præcipuum studium, Criticum.	218
Vasa unguentaria,	505
Vaticinium.	555
Vellus aureum, Felicitatis civilis Symbolum.	11
Venantius Fortunatus, Poëta Christ.	118
Venus, cur Minervæ infensa?	28
— — cur Martem vicisse singatur?	ib.
Veracitatis Symbolum, Harpocrates.	56
Verbenaçæ usus, Magis frequens.	434
Vespillo.	419
Victorinus, Poëta Crist.	94. 109
Villeramus, Poëta Christ.	125
Vinum, ungventis mixtum bibeatur.	441
— — inter epulas effusum, bonum omen.	562
Virgines simplici oleo ungebantur.	421
Virtutis mediocritas, fabul. adumbrata.	18
Virtutes Morales, fabulis edoctæ.	36
— — Intellectuales, fabulis edoctæ.	61
Vitii natura, per belluas indicata.	18
Vittæ in arboribus Luçorum suspensæ.	165
Vlysses, Temperantia exemplum.	39
Vnctio	

Index

Vnctio palæstritarum.	423
Vnctiones in Consecrationibus.	160
— — Arborum, in Consecr. Lucor.	163
— — in Conviviis.	471
— — Ferales variqrum Gentium.	488
— — — Iudæorum.	490
— — — Ægyptiorum.	ib.
— — — Æthiopum.	499
— — — Christianorum.	501
— — ad ignem.	477
— — Siccæ.	478
Vnctionibus defunctorum destinatae personæ.	416
de Vnctionibus Gentilium Dissertatio.	339
Vnctiusculum Pulmentum ap. Plautum.	
Vnctorium in balneis.	343
sine Vncto cœnare, apud Persium.	475
Vnctus, i.e. luculentus, nitidus, laetus.	346
Vngendi finis.	439
Vngere, verbi, Etymologia.	342
Vnguentatus, i.e. Mollis.	347
Vnguenta cibis permixta.	442
— — vino miscebant.	441
— — veteribus Græcis incognita.	344
— — post bella Persica Græcis innotuere.	345
— — Judæis antiquissimis usitata.	ib.
— — Persis antiquissimis usitata.	346
— — propriè quæ?	348
— — & Olea, ut differant?	348
Vnguen-	

Rerum & Verborum.

Vnguenta eorum patria præcipua , Ara-	
bia,	349
— — cur Roris nomen eis tribuatur?	350
— — eorum varia Genera.	351
— — Indica.	351
— — Ægyptior. contra Culices.	354
— — è Floribus.	358
— — è Foliis.	361
— — è Radicibus & Corticibus arbo-	
rum.	362
— — iis ubi & quando usi?	466
Vnguentum Acanthinum.	369
— — Amaracinum.	361
— — Ambrosia.	368
— — Amomum.	ib.
— — Baccarinum.	358
— — Balsaminum.	366
— — Cinnamomum.	362
— — Crocinum.	359
— — Cyprinum	358
— — Foliatum.	361
— — Gleucinum.	359
— — Irinum.	369
— — Lirinum.	358
— — Megalinum.	369
— — Myrrhinum.	359
— — Narcissinum.	369
— — Oenanthinum.	ib.
— — Omphacinum.	ib.
— — Rhodinum.	358

Vngver-

Index Rerum & Verborum.

Vnguentum Rosaceum.	369
— — Sambucinum.	371
— — Samplicinum.	362
— — Telinum.	370
— — Veneris.	371
Urbanitas, fabulis edocta.	54
Vitores.	420
Vulcanus, sedulitatis exemplum.	17
Wallsfahrt / quasi Waldfahrt..	136
Wandelbertus, Poëta Christ.	124
Winfridus, Poëta Christ.	121
 X.	
Xenion, Nota Critica.	247
Xenocratis νόμοι συμποίκαι.	290
Ξελοβάλσαμον.	367
Ξηραλοιφέν.	476
Xystici.	423
Xystus.	ibid.
 T.	
γ. Nota Critica.	255
Τ ὑποχρημάτων, Nota Critica.	ibid.
 Z.	
Zelotypia Fabulis adumbrata.	29
Zenon Herophileus, de Notis in Hippocra- te occurrentibus.	231
Zutiberus, Germanorum Merseburgen- sium Numen.	210

F I N I S.

